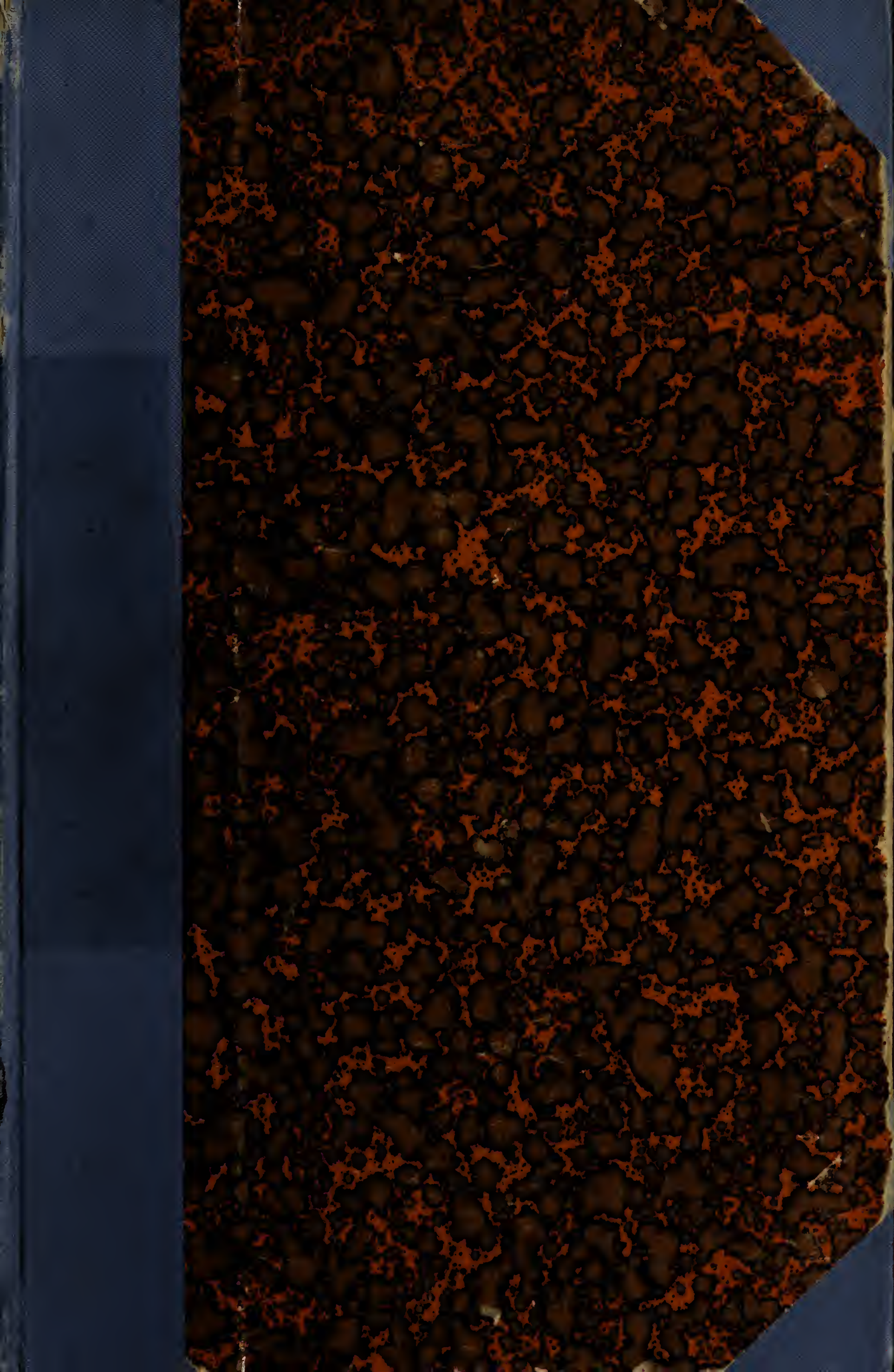

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

Vydává Musejní spolek v Brně.

REDAKCE:

Dr. Frant. Dvorský a Dr. Frant. Kameníček, hlavní redaktoři. — Odborní redaktoři: Fr. J. Rypáček, Dr. Fr. Šujan.

II.

MÍSTOPIS MORAVY.

Díl II. místopisu.

HRADIŠTSKÝ KRAJ.

Rediguje **Dr. Fr. Dvorský.**

ZDOUNECKÝ OKRES.

Čís. 75.

V BRNĚ 1910.

Nákladem Musejního spolku v Brně. — Tiskem Moravské akciové knihtiskárny.

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

II. Místopis.

ZDOUNECKÝ OKRES.

Napsal

Frant. Vácsl. Peřinka.

Za vydání odpovídá Dr. František Dvorský.

Cena 7 K.

V BRNĚ 1910.

Nákladem Musejního spolku v Brně. — Tiskem Moravské akciové knihtiskárny.

Předmluva.

Odevzdávaje vlasteneckému čtenářstvu do rukou novou knihu. nemohu tentokráte říci více než: „Tolle-lege!“ Nepředpojatý čtenář pozná, že spisovatel pracoval o knize s láskou, že bylo jeho snahou užiti všech dostupných pramenů archivních i vší literatury. Že však ani při tom není dílo bezvadné, jest si spisovatel dobře vědom: člověk nedopátrá se nikdy všeho a vždy chybí i kdyby se chtěl chyby vyvarovati sebe pečlivěji. Cítí to jistě každý, kdo sám o podobném díle pracoval; kdo pak o něm nikdy nepracoval, tomu jsou marny všecky řeči. Jest jistě snáze hotové dílo posuzovati než tvořiti. Jakož pak jsem z pravidla vděčen každému, kdo mne na chybu neb omyl upozorní, děkuji také dnes předem všem, kdož tak učiní při knize této.

Mnohým bude se zajisté zdáti dílo příliš obšírným. Mohl jsem leccos zkrátiti, lecčeho pominouti. Ale bylo mi skutečně líto obtížně sebrané látky, zvláště když i tak jsem v rukopise již hotovém mnoho škrtal a krátil. Omlouvám se nyní vědomím, že není na ten čas naděje, že by brzo vyšla monografie věnovaná Zdounkám nebo některé z osad okolních, že tedy bude dílo toto takovou monografii na dlouho zastupovati.

Mnoho látky poskytly mně arcibiskupský archiv v Kroměříži, zemský archiv v Brně a zemské desky chované při c. k. zemském soudě v Brně. Užil jsem nejen úředně ověřených opisů zemských desk, nýbrž nahlížel jsem i do originálů, ba některé kvaterny četl jsem výhradně v originále. Proto také různost příslušné citace.

Že velikou pozornost věnoval jsem vylíčení poměrů poddanských, kotví v tom, že tyto jsou jedinou kulturně-historickou stránkou dějin našich venkovských osad. Při nich právě nebylo mi možno býti stručnějším. Podotýkám k nim jen, že všude až do konce stol. XVIII. pokud se udává výměra pozemkův a selských

usedlostí, sluší rozuměti měřice moravské, které měly po půl druhé nynější míře dolnorakouské, rovnajíce se českým korcům.

Jsa si dobře vědom nedostatečnosti svých sil, děkuji z upřímné duše všem, kdož stáli při mně, když jsem tuto knihu chystal. Děkuji našemu duchovenstvu i učitelstvu, které mi ochotně vycházelo vstříc a vyhovovalo mým často dosti neskromným prosbám: bez nich kniha nebyla možna. Děkuji všem, kdož pomáhali mi při práci v archivech a knihovnách a rádi trpěli moje návštěvy i mimo svoje úřední hodiny: bylo by nutno uváděti mnoho jmen. Děkuji také slečnám učitelkám Olze Kovaříkové v Rudíkově a Anně Vrtalové na Pöttingeu v Olomouci, které celý rukopis přepsaly pro tisk, panu nadučiteli Frt. Adámkovi v Roštíně, jenž napsal článek o květeně okresu a panu dru Fr. Dvorskému za stati o útvaru půdy a o podnebí a vůbec za všechnu péči knize této věnovanou.

Všem, kdož jakkolvěk mně přispěli, náleží můj upřímný dík.

V Brně na den sv. Bartoloměje léta 1909.

Frant. Vácsl. Peřinka.

I. Všeobecný přehled.

1. Přehled zeměpisný a přírodovědecký.

Poloha a velikost.

Zdounecký okres prostírá se na severních výběžcích Hříběcích hor mezi 34° 49′ až 35° 6′ východní zeměpisné délky ferrské a 49° 6′ až 49° 17′ severní zeměpisné šířky v rozloze 22.971 ha, maje tak skoro polovici rozlohy celého hejtmanství Kroměřížského. Hraničí na severu s okresem Kojetínským, na sv. s Kroměřížským, na jv. s Napajedelským a Hradišťským, na j. s Kyjovským, na jz. s Bučovským a Vyškovským. Má podobu poněkud málo nepravidelného kosočtverce.

V okrese je 43 osad, z nichž 40 obcí politických a 3 (Lebedov, Milovice, Rozárov) kolonie. Bývalo osad 44, ale Lubná r. 1896 z okresu vyloučena a připojena k sousednímu okresu Kroměřížskému. Nejjižnější osadou jsou Střílky, nejzápadnější Dědkovice, nejsevernější Dřínové, nejvýchodnější Kostelany.

Okresní místo není v přirozeném středu okresu, neboť svým katastrem hraničí přímo na okres Kroměřížský, proto mají k němu některé osady příliš daleko, jako Dědkovice (které mají blíže do Vyškova), Kunkovice (na poloviční cestě ze Zdounek do Bučovic), Střílky. Při dělení Moravy však hledělo se také

k bývalým panstvím jakožto bývalým politickým jednotkám, proto nejen na Zdounecku, ale i jinde na Moravě připojeny k novým správním střediskům i osady, které by do jiných okresních měst měly blíže; důležitým činitelem byly při tom také prostředky spojovací (cesty a silnice).

Geologické poměry.[1])

Ve svém geologickém složení jeví okres náš málo rozmanitosti. Většina okresu náleží horám Hříběcím, které složeny jsou z vrstev eocénových; menší (západní) část pokryta jest buď mladšími vrstvami třetihorními (neogénovými), buď náplavami čtvrtihorními.

Ve zdejším eocénu můžeme pozorovati vrstvy troje: nejstarší vrstvy pískovce Karpatského (na př. u Cetechovic a Roštína), mladší vrstvy numulitové (u Divok, Troubek, Litenčic, celý ostrov numulitový, na kterém leží Zdounky) a nejmladší vrstvy menilitové prostoupené žilkami těžce zvětrávajících opálů (partie od Lísek k Hošticům a Litenčicům, odtud k Troubkám a povětrníku Něčickému).

Neogén zastupují dvě různé uloženiny: tégl a vrstvy cerithiové. Onen šíří se na západ od Morkovic na Pačlavice a Dědkovice a jižním směrem na Nitkovice, kdežto vrstvy cerithiové hlavně sousedí s numulitovými vápenci u Troubek a Litenčic. Sem táhnou se od Nemochovic z okresu Bučovského. Vrstvy cerithiové chovají četné zkameněliny mořských ulit z rodů: Cerithium, Turitella, Tritonium, Solarium, Natica, Pectunculus, Ancillaria, také hojné úlomky ústřic, srdcovek, terebratulí a j.

Na svazích Hříbécích hor usazeny jsou starší náplavy diluvialní, kdežto údolí potoků a potůčků vyplněna jsou náplavami mladšího alluvia.

Nejzajímavějším zemským útvarem okresu Zdouneckého jest jurský ostrůvek u Cetechovic: on leží ve středu jurských útesů, které mohutnými vrchy Pavlovskými z Rakous do jižní Moravy vstupují a na severu ve známých vápenných lomech Štramberských a na hoře Kotouči do značné výše se zvedají.

---

[1]) Viz geologický nástin okolí Kroměřížského. Napsal Josef Klvaňa (V progr. česk. gymn. v Kroměříži, 1883.)

Vrstvy našeho jurského útvaru náležejí nejspodnějším vrstvám malmu, chovají však ve svém spodku některé zkameněliny doggru. Mimo terebratuly a rhynchonelly nalezne tu sběratel několik vzácných ammonitů; nejpěknější zkameněliny skýtají vrstvy spodní.

Jurský ostrůvek Cetechovský má jen skrovné rozměry: asi 2 km délky a $^1/_2$ km šířky; avšak pokryt jsa vrstvami jinými šíří se na sever i na jih. Na severu objeven byl v novější době u samých Zdounek, na jihu dávno znám byl jakožto vápenec od Čeložnic (u Kyjova).

Cetechovský vápenec podobá se vápenci prahornímu; obyčejně je zrnitý až celistvý. Barvu má bělomodravou, někdy žlutavou neb červenavou; také se nacházejí žíly zelenavé, červené neb šedě skvrnité.

Již r. 1650 stával zde lom, ze kterého se bral vápenec na stavivo a na pálení vápna. Okolo r. 1680 upozornili prý vlašští kameníci na výbornou jakost jeho ku zpracování na sochy, pomníky, sloupy, portály a j. Načež podnikavý biskup olomoucký Karel z Lichtenštejna dal z něho mnoho ozdob dělati pro chrámy v Olomouci a Kroměříži, pro svůj zámek Kroměřížský, též pro palác Lichtenštejnský ve Vídni.

Na nerosty jest Zdounecký okres chud: zde onde vyskytují se skrovné žilky železných rud hlinitých, u Zdislavic, Hoštic a Litenčic naléžá se sádrovec mocnosti příliš slabé, než aby se ho upotřebiti mohlo. Dle Hertoda z Todtenfelsu[1]) nalezli prý drvaři r. 1609 poblíž Roštína pod lipovým pařezem několik kusů velmi průhledného (žlutého, bílého (!) a červeného) jantaru. Z největšího kusu dal prý si majitel udělati pohár (poculum tornatile) zdéli pídě, kterýžto za časů Hertodových choval Karel Benjamin sv. pán ze Zástřizl na Svatobořicích. Na poháru bylo vyryto: „Anno 1609 za mne Jiřího Zygmunda Prakšického z Zástřizl a Alžběty z Zvole najden jest tento akštejn na Roštínsku na klucovanině Šimka“.

Horopis.

Dosti hornatý okres Zdounecký je prostoupen horami Hřiběcími, jež v něm dosahují největší své výšky horou Brdem (△587)

[1]) Tartaro-Mastix Moraviae r. 1696.

sv. od Střílek. Zdouneckem procházejí dvě jejich části, hory Střílecké a hory Litenčicko-Orlovské. Obě přesahují do sousedních okresův, ale jádro mají v okrese Zdouneckém, vysílajíce kromě toho do okresu četné větve. Hory Střílecké počínají se u Kroměříže a postupují dvěma pásmy, jedním od Kroměříže ke Kvasicům a Napajedlům, druhým od Kroměříže ke Zdounkám, Střílkám a zatáčkou mimo města Kyjov a Bzenec rovněž k Napajedlům, kde se obě pásma spojují. Jádrem jejich jsou končiny, kde vyvěrají potoky Litava a Stupava, neboť tam nad 500 m vydutý hřbet Brda rozbíhá se paprskovitě třemi směry (asi od hospody Vlčáku u Cetechovic). Ve Zdouneckém okrese jsou jejich větve Újezdská, Cvrčovská a Chvalnovská, jež všecky oddělují se od hlavního trupu Střileckého ve výši nad 300 m. Větev Újezdská počíná se na území Kostelanském a spěje k Šelešovicům směrem sz., majíc na svých svazích dědiny Oujezdsko, Milovice, Soběsuky, Zlámanku (257 m). Větev Chvalnovská odděluje se od trupu mezi Cetechovicemi a Chvalnovem a spěje k Strabenicům, dosahujíc na Chlumu výšky 403 m. U Strabenic odděluje se od ní úzká ratolest Honětická, jež míří k Lebedovu a za Lebedovem klesá do kotliny Zdounecké. Na úbočích větve Chvalnovské jsou osady Chvalnov (313 m); Cetechovice (326), Honětice a Lebedov.

Hory Litenčicko-Orlovské, směřující od Zdounek k Novému Rousinovu jsou zastoupeny v okrese jediné hmotou Litenčickou, totiž východní, ale mají také několik větví. Nejvyšší hřbet těchto hor Kleštěnec (△ 502 m) je v okrese Zdouneckém s. od Litenčic. V okrese jsou jejich větve Pornická, Morkovská, Sližanská a Kunkovská. Větev Pornická spěje od Morkovic podél Pornic a Prasklic k Uhřicům, je mírně vydutá nad 300 m. (Morkovský kopec 325 m západně od Morkovic) a končí na severu v údolí potoka Sližanského. Na svazích jejích jsou osady Prasklice (248 m) a Pornice. Větev Morkovská je jen mírně nad 300 m vypnutá, běží rovnoběžně s větví Pornickou a končí u Uhřic; nejvyšší jejich bod „Na popravě“, bývalém to popravišti krevního práva morkovského, s. od Morkovic, má jen 301 m, Morkovice samy jen 297 m. Po hřbetě této větve jde silnice z Morkovic do Uhřic. Ani větev Sližanská není mnoho nad 300 m vypnuta, směřuje od Sližan na sever ke dvoru Srnovu u Tetetic, jež samy jsou 325 m nad hladinou. U Srnova rozestupuje se tato větev na tři

haluze, Zborovskou, Čížovskou a Dřínovskou. Haluz Zborovská je celkem lesnatá, jde od Medlova na východ k Ratajům a rozčleňuje se laločnatě mezi potoky Vežeckým a Zborovským. — Nejvyššího bodu dosahuje vrchem Trojákem (388 m s. od Zborovic). Celá ostatní hmota této haluze je snížena pod 300 m a spadá znenáhla do nížiny řeky Moravy, dosahujíc jedině na Kuchynce (△ s. od Zdounek 288 m.) Posledním kopcem této haluze je Barbořina u Kroměříže (△ 261 m.) Na ní leží osady Zborovice (250 m), Něčice (238 m) a několik osad menších, oproti ostatnímu Zdounecku značně zámožných. Haluz Dřínovská vybíhá od Srnova k Srbcům na Kojetínsku, je kratičká a jen u Dřínova dosahuje výše 341 m, jsouc ostatně pod 300 m svážena. Na západ z hmoty Litenčické vybíhá větev Nitkovská, rovněž málo nad 300 m vyvýšená, jejíž nejvyšší bod povětrňák u Nitkovic měří 332 m. K severu vybíhá z ní větev Pačlavská ležící mezi potoky Pačlavským a Pornickým, jež směřuje od trupu k Osyčanům a končí východně od Koválovic v okrese Kojetínském. Na jejich svazích jsou osady Pačlavice (277 m) a Dědkovice (295 m).

V celku je okres mírně zvlněný, nemajíc ani vysokých hor ani rozsáhlých nížin. Nejníže položeny jsou Zdounky (222 m), nejvýše hrad Střílecký (371 m) a Cetechovice (326 m).

Vodopis.

V okrese není větší řeky. Zmínky zasluhuje jediná Kotojedka, jež vyvěrá na severozápadním úpatím hory Brda na rozhraní okresů Zdouneckého a Hradištského a ubírá se úrodným údolím až ke Kotojedům u Kroměříže směrem severovýchodním, kde se obrací skoro v pravém úhlu na jihovýchod a nad Kvasicemi vlévá se do Moravy. Leží na ní osady Roštín, Lebedov, Těšánky, Zdounky. V okrese sluje již v minulých stoletích Olšinkou po mlýnu Olšině ležícím mezi Zdounkami a Šelešovicemi na Kroměřížsku. Mimo ni je v okrese několik potoků, z nichž uvádíme jediný značnější Pačlavský, přítok Hané, který sbírá vody sev. samoty Kozojezdska a teče směrem severním až k Dřevnovicům na Kojedsku, kde se vlévá do Hané. Kotojedka má jediný značnější přítok potok Hoštický na levém břehu; do potoka Pačlavského ústí po pravém břehu potoky Pornický a Morkovský spojený

s Uhřickým a Sližanským, po levém břehu potok Dědkovský. — Zmíníme ještě potok Vežecký, který vyvěrá u samoty Kučí jižně Vežek, a protékaje osadami Vežkami, Zlobicemi, Měrůtkami na Kroměřížsku vlévá se nad Miňůvkami do Hané. Pominuli jsme pouze několik menších nevýznamných potůčků.

V minulých dobách bylo v okolí Zdounek četně rybníků, dnes již jich není. Jediný u Zborovic je nedávného původu a účelem jeho není chov ryb, než aby zásoboval vodou zborovský cukrovar. Skoro na každém panství čteme v deskách zemských o rybnících, ale většina jich zpuštěna již za století XVII, poslední teprve ke konci století XVIII. a půda jejich obrácena buď v dobrá luka nebo úrodná pole. Nejdéle zachovaly se dva rybníky u Zdounek, které se spatřují ještě na Bayerově mapě Moravy z r. 1818, ale nyní již i na jejich místech se oře a seje. Nová doba přinesla nové hospodářské způsoby, zvýšená populace vyžadovala více orné půdy, rybníky nevynášely tolik, jako hospodářství polní, proto tento ušlechtilý způsob hospodářství staromoravské šlechty musil ustoupiti pluhu, právě jako mu na Zdounecku ustoupilo druhdy hojně pěstované vinařství.

Podnebí

Zdouneckého okresu liší se málo od podnebí sousedního okresu Kroměřížského; v hornaté části ležící východně od Zdounek jest podnebí drsnější. Pozorovací stanice meteorologické schází okresu skoro nadobro. Protož uvádíme klimatické poměry zdejší jen ve všeobecných rysech.

Celoroční atmosférické srážky vykazovaly r. 1904 výši 600—650 mm a to: na jaře 194 mm (v části severní), 210—220 mm v části jižní, v létě asi 70 mm (u Zborovic), jinde přes 100 mm, na horách 150 mm, na podzim 250 mm (u Zborovic); v zimě 101—130 mm (na horách).

Prostřední teplo měly Něčice: v lednu — 1·9° C. v únoru 1·5° C, v březnu 3·3° C, v dubnu 9·3° C, v květnu 12·8° C, v červnu 16·7° C, v červenci 19·8° C, v srpnu 19° C. v září 11·9° C, v říjnu 9·5° C, v listopadu 1·4° C a v prosinci — 0·6° C.

Průměrná teplota roční byla na západě 8·4° C. v okolí Střílek asi 7·7° C. Největší teplo bylo dne 14. srpna 32° C. největší zima dne 31. prosince — 19·8° C.

V jednotlivých ročních počasích byla průměrná teplota v Něčicích: v zimě +0·1° C, na jaře 8·5° C, v létě 18·5° C a na podzim 7·4° C.

První sníh měly v Něčicích r. 1903 dne 15. listopadu, poslední sníh dne 7. března 1904.

Součet dní se srážkami vodními byl 112, se sněhem 32 a spojených s bouří 20. Střední průměr ročního zamračení udán (dle stupnice od 0—10) číslem 5·2 pro Něčice.

Směr větrů převládal jižní (19%) a jihozápadní (17%); mimo to vykazoval vítr západní 13%, severovýchodní 12%, severní 10%.

Květena.[1])

Květena na Zdounecku patří jako vůbec moravská k baltické, ale znamenati možno také ostrůvky pontické květeny u Roštína, za Cetechovicemi, nejvíce u Chvalnova a v lese Strabišově u Lejsek.

V lesích hor Hřiběcích převládá buk a smrk, potom hojně roste modřín a habr a dosti i bříza; malé skupiny tvoří bor obecný. Klen a javor také nejsou vzácností. Borovice černá (Pinus laricio) pěstuje se na Roštínsku za Kamínkou a v Koutkách, na Cetechovsku před revírem jen u skrovné míře. Na Střileckém hradě shledáme se i s borovicí zakrslou čili klečí (Pinus pumilio). V lesích u Morkovic, Zdislavic a Litenčic převládá dub, bříza a habr; mimo ně hojně rostou i jiné listnaté a jehličnaté stromy. Jako ojediněle vzácně se vyskytují jedle. Na „Jezírku“ u Pačlavic je skupina jedlí ve starším, asi 80letém lese. Na Kostelansku bukové porosty mladé přirozeně se zmlazují semenem dubovým, modřínovým i jedlovým.

Podrost lesní tvoří nejhojněji jako plevel vřes obecný (Calluna vulgaris), jemuž na Kostelansku lid přezdívá erika, na Roštínsku a Střílecku říká se mu hnidavec. Mimo něj najdeme pro kultury lesní málo vděčnou konvalinku dosti hojně na Kostelansku, méně na Roštínsku, ale za to u velkém množství ve Strabišově za Lejskami. Borůvčí (Vaccinium myrtillus) vyskytuje se v Kostelansku pod myslivnou, na Písku a na Kamenité, hojněji již na Bunči

[1]) Napsal Frant. Adámek, nadučitel v Roštíně.

a v Roštínsku u Adamovy jámy. Jako plevel lesní počítati dlužno i hasivku orličí (Pteris aquilina), třtinu rákosovitou (Calamagrostis arundinacea), záhy na jaře leckde bažanku lesní (Mercurialis perennis) a v létě na mýtinách turan kanadský (Erigeron canadense). Pro nejvyšší vrch našich hor Brdo význačná je sněženka. Sotva že v únoru již první sněhy ztají, zabělá se jižní svah jeho a potom i hřeben blízké Bukové hory na obou stranách nesmírným množstvím jarních zvěstovatelek. A sotva ony odkvetou, vyrostou na severním svahu u velkém množství na různých místech kyčelnice devítilistá (Dentaria enneaphyllos), aron (dědák) skvrnitý (Arum maculatum) se zubatcem čili hvězdnatcem (Hacquetia epipactis), který se až do dolin rozšiřuje a v létě náprstník hlinožlutý (Digitalis ochroleuca). Marně však bychom v našich horách hledali kopytník (Asarum europaeum) a jaterník (Anemone hepatica). Na Bunči hojně roste podle silnice bez červený (Sambulus racemosa) a také porůznu i jinde. U Adamovy jámy v Roštínsku pozoruhodný je hlodáš evropský (Ulex europaeus), patrně kdysi nasázený a dnes zplanělý. Východně od Brda na první aleji je několik vysokých keřů klokoče (Staphylea pinnata) a blízko nich velmi vzácně roste vstavač bledý (Orchis pallens). Pod Brdem zvláště potěší botanika věšenka nachová (Prenanthes purpurea) a na kopci nad Brdským žlebem smldník jelení (Peucedanum cervaria). Ze vzácnějších květin na svazích horského hřbetu najdeme bez obtíží korálici (Corallorrhiza innata), jednokvítek (Pyrola uniflora); velmi vzácně od Bukové hory (Roštínsko) na západ v nižším listnatém lesíku roste okrotice červená (Cephalanthera rubra) vedle hojných obou bílých okrotic (C. pallens a ensifolia) a velmi ojediněle kruštík modrofialový (Epipactis violacea). Porůznu objevuje se vstavač mužský (Orchis mascula) i s bělavými květy vedle velmi četného vstavače plamatého (Orchis maculata). Velmi hojně vyrůstá všude mařinka vonná (Asperula odorata), pamětník (Calamintha acinos), oman hnidák (Inula conyza). Sejdeme-li přes hraničky jen kousek do doliny k potoku Šustavce, jenž se vine k myslivně šalašské, pozorné oko najde skvostný sklenobýl bezlistý (Epipogon aphyllus) v zetlívajícím listí. Pustíme-li se lesem na skály nahoru směrem k Vlčáku, překvapí nás na nich v mokřinách rašelinník (Sphagnum acutifolium). Na Střileckém hradě hojně roste sesel zbarvený (Seseli coloratum). Na podzim dosti četně modrá se porůznu hořec brvitý

(Gentiana ciliata). Na různých místech lesních vyskytuje se jestřábník květnatý (Hieracium floribundum), jestřábník vysoký (H. praealtum) s odrůdami chlumním (H. collinum) i maďarským (H. magyaricum). U horního mlýna v Roštíně je zplanělá hvězdnice vrbolistá (Aster salicifolius), u Zdounek podél železnice při potoku Kotojedce velmi hojný zlatobýl kanadský (Solidago canadensis). Z ostrůvků pontických je maličký u Roštína na pahrbkovitých lukách v Siňoryjích „na Dolech". Najdeme tam vítod velkokvětý (Polygala major), pryšec lesklý i prutnatý (Euphorbia lucida a virgata), zvonek hadincovitý (Campanula cervicaria), lněnku obecnou (Thesium intermedium), snědek tenkolistý (Ornithogalum tenuifolium), bělojetel pětilistý (Dorycnium pentaphyllum) vedle jiných známějších. Za Cetechovicemi na stráni proti jihu položené hojně se žlutá trýzel vonný (Erysimum odoratum). Cestou polní z Cetechovic na Chvalnov přijdeme na „Blaty". Je to nevysoká stráň, na níž ukáže se nám mnoho vzácnějších květin a to chrpa úžlabičná (Centaurea axillaris), vítod velkokvětý, hořec křižatý (Gentiana cruciata), ožanka kalamandra (Teucrium chamaedrys), šalvěj lesní (Salvia silvestris), černohlávek dřípatý (Prunella laciniata) s květy bílými a jako vzácnost i s modrými, černohlávek velkokvětý (Prunella grandiflora), bělojetel pětilistý, len úzkolistý (Linum tenuifolium), devaterník (Helianthemum vulgare) s jinými ještě květinami, jež výslunné stráně okrašlují. Za Chvalnovem v lese na stráni nově založeném při okresní silnici vyrůstá vzácně oman mečolistý (Inula ensifolia), hojněji však šalvěj lesní, bělojetel pětilistý, len úzkolistý, zvonek hadincovitý a zvonek řepka (Campanula rapunculus).

Za to pravé rozkoše poskytne botanikovi les Strabišov za Lejskami. Hojnost květin tam nasbíráme jak jarních, tak i letních, jež zůstávají jen v listnatých lesích poloh teplejších. Ze vzácných dosti hojně tam rostoucích jmenujeme violku divotvárnou a písečnou (viola mirabilis a arenaria), vstavač přilbonosný a nachový (orchis militaris a purpurea), vítod velkokvětý, žindavu (Sanicula europaea), mochnu bílou (Potentilla alba), třezalku ozdobnou (Hypericum elegans), střevičník (Cypripedium calceolus), jemuž lid přezdívá papučky, škardu čertkusolistou (Crepis succisaefolia), pryšec hranatý (Euphorbia angulata), voskovku (Cerinthe minor), plamínek přímý (Clematis recta). Květena ta hojná rozšiřuje se až do sousedního lesa u Litenčic.

Na Dvorku u Lebedova na mýtinách a pastvinách mezi zbytky bývalého většího lesa najdeme rmen barvířský (Anthemis tinctoria), travinu vousatku (Andropogon ischaemum), bělojetel pětilistý, několik keřů zplanělého žanovce (Colutea arborescens), vochlici (Scandix pecten Veneris), hořčík jestřábníkovitý (Picris hieracioides) a mnohé traviny, jimiž výslunné stráně jsou ozdobeny.

Ve všech lesích podél horského hřbetu Hříběcích hor rostou u velkém množství houby, zvláště na Kostelansku a v Roštínsku. Z jedlých lid sbírá hřiby, křemenáče (janky), klouzky (podmáselníky, podborůvky), kozáky čili špičníky, majůvky, syrovinky, václavky, ryzce pravé, pečárky, — posledním dvěma houbám lid málo důvěřuje — lišky (kuřátka), kotrč kadeřavou (kozí bradu) a některé holubinky. Ani lanýž bílý není velkou vzácností. Do lékáren před několika lety mnoho se sbíralo na Roštínsku zeměžluči, rulíku, žanyklu a květů divizny.

Zvířena.

Pahorkatý, místy i lesnatý kraj Zdounecký, zvláště v části jihovýchodní a jihozápadní, má rozmanitější a četnější zvířenu rovinatého kraje Kroměřížského, přece však nevykazuje nic zvláštního, čeho by vůbec nebylo ve střední Moravě.

Ze šelem známí jsou v Hříběcích horách jezevec, liška, kuna lesní i skalní. Na Střílecku, Roštínsku a Zdounecku ne právě vzácným zjevem jest jelen; každým rokem bývá několik kusů odstřeleno. Hojnější a to též na Litensku a Morkovsku jest srnec. Na Morkovsku zastřelen i daněk, kus to jen zaběhlý. Roku 1900—1901 potulovala se na Kostelansku, Roštínsku i Střílecku černá zvěř, která, ač nečetná, nadělala na polích mnoho škody. Poslední kus, kanec, zastřelen na Kostelansku, jenž vážil 125 kg. Hlavu jeho vycpanou má p. M. Kocholatý, lesník na Nové Dědině (Tabarky).

V polích četný jest zajíc, v lesích, zvláště morkovských mnoho škod způsobují za zimy divocí králíci, mezi nimiž vyskytují se jako zvláštnost i jedinci černě barvení. Čiperná veverka oživuje tiché lesní samoty. Nevzácným zjevem na poli jsou sysel, křeček a hraboš.

Z ptactva hnízdí v lesích jestřáb a káně lesní, na Morkovsku i poštolka. Ze sov nejsou vzácností sova ušatá (pustovka), sova pálená a sýček. Ojediněle objevuje se i lelek. Za Chvalno-

vem na lukách hojně poletuje čejka. V zimě, zvláště byl-li rok na bukvice úrodný, přílétá jikavec. Ve všech lesích hnízdí divoký holub (hřivnáč) a divoká hrdlička, kukačka, žluva zelená i šedá. všechny druhy strakapúdů, datel černý, sojka, za zimy přilétá i brkoslav. Poslední dobou věnuje se péče chovu bažantů.

Z pěvců ozývají se kos, drozd, též jako vzácnost v dosti vysoké poloze lesů morkovských slavík, který jinak jen v křovinách zahrad hnízdí, četní drobní pěvečkové z čeledi pěnic, pokřovek a sýkor. — Z těchto zvláště sýkora mlynařík dovedným hnízdem na sebe upozorňuje. Na houštinách poblíž lesův a zahrad nezřídka se houpe ťuhýk (strakoš) prostřední a masojídek. Vzácností jest rorýs.

Na polích hojně je koroptví, křepelek a chřástalů. Z vodních ptáků častěji chycena lyska vodní. Na rybníčku v Morkovicích každým rokem objevuje se slípka zelenonohá.

Z plazů dosti vzácnou jest ještěrka zelená a z obojživelníků čolek malý. Tohoto více jedinců v tůni vlčácké. — Ve vlhkých lesích častěji objevuje se párek mloka zemního. Nezřídka lesního chodce poleká nevinný slepýš. Na pískovcových skalách vyhřívává se užovka hladká, mylně za zmiji považovaná, která se tu dosud nezjistila.

Na ryby celé Zdounecko jest velmi chudo, poněvadž kromě vznikajících potůčků není větší říčky, následkem toho též žádných rybníků.

Brouků jest velmi mnoho, celkem ale nevzácných. V dubových lesích hojný roháč, poblíž skladišť měkkého dřeva tesaříci: pižmový, vosový, domácí (dazule), na vrbách, velmi hojný na Morkovsku, tesařík vrbový. Ze střevlíků jako vzácnější objevuje se střevlík kožitý a krajiník pižmový. Ve vodách kraje morkovského — a to pořídku — nacházejí se vodomil černý a potápník vroubený a vírník. Na ovocných stromech mnoho škod způsobí květopas, v zelinářských zahradách dřepčíci. Housenky hubí zdatně lumčík žlutonohý. Z brouků ve větším množství ničí borové kultury klikoroh borový a od roku 1900 rozšiřuje se na smrcích, jmenovitě Roštínska a Střílecka, lýkožrout.

Z četných motýlů denních hojně poletují bělásek ovocný i zelný, otakárek ovocný i feniklový, žlutásek řešetlákový a čičo-

rečkový, četné babočky, perleťovci (p. stříbročáry) a modráčci. Ve stínu lesa ospale třepetají se vřetenušky.

Z večerních motýlů není vzácný smrtihlav, četní lišajové jako pryšcový, vrbkový, borový a j. Za to vzácným jest martináč hruškový (Saturnia piri) jen ojediněle se vyskytující. — Stejnou vzácností jest drvopleň topolový, jehož housenka jest známější, než motýl sám. Poslední 3 léta mnoho sadů zničily a poškodily housenky bource prsténčivého, bekyně velkohlavé a zlatořitné; každým rokem v lesích se vyskytují bekyně sosnové. Kultury vrby košikářské celého kraje morkovského oslabuje bekyně vrbová (Leucoma salicis). Na mladém jehličí modřínovém poslední dobou škodívá mol modřínový (Tinea laricinella) a mládí smrkové ožírá pilatka (Nematus abietinum).

Krajinný ráz

je dosti pestrý, značně pestřejší než na sousedním Kroměřížsku. Celý okres je prostoupen mírně vlnitými pásmy Hřiběcích hor porostlými krásnými panskými lesy. — Lesy panství kvasického, zdouneckého a střileckého, listnaté i jehličnaté, tvoří rozsáhlé pásmo počínající se od Lubné a Nové Vsi na Kroměřížsku a jdoucí až k Bohuslavicům u Kyjova a osadám na panstvích koryčanském a buchlovském. Lhotka, Milovice, Divoky, Cetechovice, Cvrčovice, Zástřizly a Střílky leží skoro těsně na pokraji těchto hvozdů, osady Kostelany a Oujezdsko přímo mezi nimi. Ale také na ostatních panstvích v okrese jsou pěkné lesy; hlavně na litenčickém. Nikde v okrese není sice velikých řek, ale menších i větších potůčků je všude s dostatek. Rovněž není nikde rozsáhlých rovin, ale půda je při tom přece dosti úrodná, takže se daří i cukrovka, která přece vyžaduje půdy zvláště dobré. Starodávné vinohrady, kterých bylo v minulých stoletích v okrese všude mnoho a které zasahovaly až k samému Kroměříži, úplně zmizely. — Pěkného vzhledu dodávají krajině četné samoty. Jsou však v okrese nádherné partie turistické; jmenujeme silnici ze Zdounek lesem ku Velehradu, krásně položenou kapličku u Něčic na rozhraní okresů Kroměřížského a Zdouneckého, nepatrné ovšem, ale za to malebně položené zříceniny hradu Střílek na pozemí okresů Zdouneckého a Kyjovského, silnici z Litenčic do Morkovic. Osady samy, rozložené na svazích a v údolích výběžků horských, nejsou

nijak lákavy, ani malebny, ale přece i v nich je na co pohledět. Hřbitov ve Střílkách, zámky ve Zborovicích, ve Zdounkách v Morkovicích, Hošticích, Dřinovém, Zdislavicích, ve Střílkách, po většině sídla to panská, a krásný kostel ve Střílkách mohou býti lákadlem cestovateli, který si zachoval nezkažený vkus. Jsou na na Moravě okresy, kde člověk musí krásu hledat a mnoho přimyslit a přisnít, ale okres Zdounecký, třeba není z nejkrásnějších, má svých krás vlastních přece dosti, hlavně na jaře a v prvním měsíci léta, kdy vše kvete, ovocné sady i lesy, vše voní — vše zpívá.

---

2. Osazování krajiny.

Osady.

Nyní má okres 43 osad, z nichž 3, totiž Rozárov, Mílovice a Lebedov nejsou samostatnými obcemi politickými, nýbrž pouhými koloniemi.

Druhdy bývalo osad více než je nyní, neboť různými běhy, hlavně válečnými, četné osady zanikly. Zaniklé osady jsou: Žernová u Divok (nyní lesní trať Žernová), Světlá (nyní panský dvůr Světlá) a Kopa (nyní lesní trať téhož jména) u Zdounek, Kozojedy u Nítkovic (nyní dvůr Kozojezdsko), Jablonné u Roštína (zachoval se pouze kostel sv. Jakuba mezi Roštínem a Cetechovicemi), Chlum u Cetechovic (nyní již pobořený panský dvůr), Svárov u Hoštic (nyní samota téhož jména), Skavsko u Litenčic (nyní samota Skavsko), Šváby u Lhoty (nyní mlýn Švábsko), Srnov u Tetetic (nyní panský dvůr), snad i myslivna Bunč u Zdounek je poslední památkou zaniklé osady. Po některých osadách nezachovalo se však památky nijaké. U Litenčic zanikly osady Opatovice, Vyškůvky a Starč; jen o Opatovicích svědčí údolí zvané Opatovsko; u Střílek zanikla Bralová.

Některé osady sice válkami zpustly tak, že ve století XVII. byly úplně pusté, ale později osazeny znova. Jsou to Lhota, Lísky a Újezdsko (bývalý Újezdec nebo Újezdek). Nynější kolonie jsou osady založení nedávného; v XVII. stol. vznikl Lebedov, v XVIII. Mílovice a v XIX. Rozárov.

Starší osady jako na celé Moravě, tak i na Zdounecku mají obyčejně selské usedlosti uvnitř kolem návsí, chalupy pak po

krajích a v ulicích. Je to přirozeno, povážíme-li, že chalupy bez rolí začaly vznikati teprve koncem stol. XVII. a ve větším počtu stavěly se teprve ve stol. XVIII. na panských nebo obecních pozemcích, nejvíce jich pak vzniklo teprve ve stol. XIX.

Všechny osady jsou dnes již více méně modernisovány, po požárech v XIX. stol. skoro úplně z tvrdého materiálu přestavěny, takže starodávný ráz domů již skoro úplně zmizel. Po dlouhou dobu bylo v osadách ležících na svazích Hříběcích hor hlavním stavivem dřevo, ale o stavebním způsobu předkův neumíme říci skoro nic, ježto dřevěné budovy se nikde nedochovaly. Nyní již i v nejchudších horských osadách staví se z cihel a kamene, hlavně po vzoru blízkých zámožnějších osad hanáckých a slováckých, čímž původní ráz se stírá víc a více. Starodávné žudry a jiné výstupky přede dveřmi domův, v nichž za nedělních odpolední nebo ve všední den v podvečer besedovali sousedé a sousedky, zmizely již skoro úplně; jen některé osady jako vzácnosti mohou se vykázati jenom jedním nebo dvěma žudry, ale i ty jsou již jen pouhé dříky proti bývalým obšírným žudrům či „besednicím“.

Většina osad je vystavěna na horských svazích, čímž podmíněn je také jejich zevnější ráz. I ony, které mají místo návsí širokou ulici, jsou více méně rozházeny, neboť z hlavní ulice vybíhá několik ulic pobočních vystavěných na svazích nebo v podélných údolích, jak povaha a svah půdy dovoluje. Příkladem takové rozházené a jaksi neurovnané osady jsou samy Zdounky, ale jim svým zevnějším rázem podobají se i Litenčice, Morkovice, Zborovice, Pačlavice, Roštín, Cetechovice, Soběsuky, Zlámanka, Dřínov, Vežky. Menší osady jsou pravidelnější, jak vidět v Troubkách, Těšánkách, Divokách, Hošticích, Strabenicích, Něčicích, Oujezdsku. Ani kostel nebývá uprostřed osady, nýbrž častěji na konci, jako ve Zdounkách, Hošticích, Morkovicích, ve Zlámance, v Cetechovicích, Počenicích, Litenčicích, Zborovicích. Skoro uprostřed osady je jen v Roštíně a kaple v Teteticích.

Místní jména

nejstarších osad jsou po většině patronymická nebo na způsob patronymických utvořená, ježto nesmíme všech jmen končících na -ice a -ov považovati za patronymická.

Cetochovice nazvány po zakladateli Cetochovi, Chvalnov po Chval(e)novi, Svršovice (nyní Cvrčovice) po Svršovi. Dědkovice po Dědkovi, Nítkovice a Něčice po Nítkovi. Počenice po Počenovi, Skržice (původně Kržice) po Krhovi (jako Krhovice na Znojemsku), Kunkovice po Kunkovi, Tetetice (původně Tetečice) po Tetkovi. Zdislavice po Zdislavovi. Na způsob patronymických jmen utvořena jsou snad jména Hoštic, Litenčic, Morkovic, Medlova, Pačlavic, Pornic, Strabenic, Uhřic a Zborovic. Dřínov slul původně Dřínové (v ústech lidu dosud Dřínoví) a sluje po poloze místní, podobně Prasklice sluly po místní poloze původně Prasklesy, po místní poloze nazvány i Roštín, Vežky, Vlčí doly, Zástřizly, Zlámanka. Po povaze a zaměstnání obyvatelstva Soběsuky, Střílky, Troubky, Zdounky. Po původu obyvatelstva Těšánky a Sližany (původně Slezany, t. j. Slezané či lidé ze Slezska), Kostelany (lidé buď původem z Kostela [Sekyřkostel u Podivína, Olbramkostel u Znojma] nebo z místa opevněného, z kastelu).

Z novějších Lebedov nazván po bývalém rybníku, na jehož hrázích osada vystavěna, Rozárov po zakladatelce Rozáře nesprávně (správně by bylo Rozářín, jako nesprávně je utvořeno jméno nové osady Karolinova u Kvasic, správně by bylo Karlín).

Mnohá jména zněla původně jinak než nyní. Uvádíme z hořejšího soupisu: Oujezdsko slulo Oujezdec a Oujezdek (koncovka -sko označuje místo po osadě pusté: Kozojedsko po Kozojedech, Švábsko po Švábech, Opatovsko po Opatovicích), Cetechovice psaly se Cetochovice, Cvrčovice — Svrșovice, Dřínov — Dřínové, Skržice — Kržice (předsunuta předložka genitivu z), Strabenice asi Trabenice (rovněž předložka z), Těšánky sluly Těšany (deminutivum utvořeno teprve v novější době na rozdíl od Těšan u Kroměříže), Vežky psaly se tu Vežky, tu Věžky. Některá jména změnila se v ústech lidu: Zdislavice — Žižlavice (již v XV. století), u Dřínova se zase starší forma zachovala.

Ježto v okrese nikdy nebylo Němcův osedlých, nebylo ani původem německých osad ani německých osadních jmen. Pokud dnes uvádějí se v úředních soupisích osad jména německá, jsou to jen zkomoleniny jmen českých, jako Traubek — Troubky, Tieschanek — Těšánky, Zdaunek — Zdounky atd.

Panství.

Na půdě nynějšího soudního okresu Zdouneckého bylo druhdy několik panství.

K alodu zdouneckému patřily: Zdounky, Oujezdsko, Cvrčovice, Divoky, Lhotka, Milovice, Skržice, Soběsuky, Zlámanka, díly Roštína, Těšánek a Troubek a z okresu Kroměřížského ves Rataje;

k alodu zdislavskému: Zdislavice, Honětice, Lebedov;

k alodu zborovskému jen Zborovice:

k alodu vežeckému Vežky a díl Vlčíchdolů;

k alodu uhřickému Uhřice a díl Počenic;

k biskupskému lennímu statku Troubkám jen díl Troubek;

ke knížecímu arcibiskupskému statku kroměřížskému: Něčice, díl Nítkovíc a díl Těšánek;

k alodu cetechovsko-střileckému: Střílky, Cetechovice, díl Roštína a Zástřizly:

k alodu pačlavskému: Pačlavice, Dědkovice, Lhota, Pornice;

k alodu morkovskému: Morkovice, Prasklice, Sližany a díl Počenic;

k alodu litenčicko-chvalnovskému: Litenčice, Kunkovice, Strabenice, Chvalnov, Lísky a díl Nitkovic;

k alodu kvasickému jen ves Kostelany:

k alodu hoštickému pouze Hoštice;

k fideikomisu dřínovskému: Dřínov, Medlov a díl Vlčíchdolů;

k alodu nezamyslickému jen ves Tetetice.

Z tohoto přehledu vidno, že mezi dvě vrchnosti byly rozděleny osady Nitkovice (Kroměříž a Litenčice), Těšánky (Kroměříž a Zdounky), Troubky (Zdounky a panství samostatné), Roštín (Zdounky a Střílky), Vlčídoly (Dřínov a Vežky) a Počenice (Uhřice a Morkovice). Mnohé z podřízených osad byly druhdy panstvími samostatnými, mnohé rozděleny na více než na dva díly, jak vysvitne z dějin osad.

Nyní mají jednotlivá panství půdy: Dřínov 421 ha, Hoštice 553 ha, Litenčice 1697 ha, Morkovice 1187 ha, Pačlavice 836 ha, Střílky 2637 ha, Troubky 159 ha, Uhřice 206 ha, Vežky 567 ha.

Zborovice 431 ha, Zdislavice 509 ha, Zdounky 1114 ha, celkem mají velkostatky v okresu Zdouneckém 10.367 ha půdy mimo půdu druhdy rustikální, která není zapsána v deskách zemských. Jelikož celý okres má 22.971 ha výměry, náleží skoro polovice půdy velkostatkářům. Polovice panské půdy jsou ovšem lesy; lesem je osázeno v okrese 5854 ha, z nichž jen asi 100 ha je lesa selského, neboť kromě Něčic, Lhotky a Tetetic není v celém okrese selských lesů.

Jelikož šlechta držící velkostatky v okrese Zdouneckém je až na jediného držitele Morkovic, hraběte Jaroslava Thuna-Hohensteina, německá, náleží skoro polovice půdy okresní Němcům.

Hrady, zámky, tvrze, městečka.

O všech pojednáváme u jednotlivých osad, na tomto místě podáváme pouze seznam.

Hrad byl v okrese jedině ve Střílkách (1409 castrum Strzielek). (Obr. 1.)

Zámky jsou nyní v Cetechovicích, v Dřínově, v Hošticích, v Litenčicích, v Pačlavicích, ve Střílkách, v Uhřicích, ve Vežkách, ve Zdislavicích, ve Zdounkách, v Morkovicích a v Troubkách. Zdounecký vystavěli snad Zoubkové ze Zdětína koncem XVI. stol., o zdislavském mluví se r. 1780, uhřický postaven r. 1728 z bývalé tvrze, troubský asi za biskupských vasalů baronů Braidů, morkovský r. 1790. Zámky jsou vesměs úhledná sídla vrchnostenská.

Tvrze bývaly skoro ve všech osadách, které byly kdysi samostatnými statky. Byly v Dřínově (1447), ve Chvalnově (1627, 1642, 1713 byla již spálena), v Lískách (1521), v Morkovicích (1389), v Něčicích (1376), v Nitkovicích (1536, nyní se říká bývalému tvrzišti Hrádek), v Pačlavicích (1406), v Počenicích (1418, 1437), v Pornicích (1447), ve Slezanech (1466 již pobořená, locus munitionis seu twrzisstie), 1610 v Uhřicích, ve Vežkách (1415), v zaniklých Výškovicích (1412), v Zástřizlech (1417), ve Zdislavicích (1397, 1630), byly i v Kunkovicích a ve Zdounkách (kde je nyní kostel).

Měst v okrese není, městečka jsou: Litenčice, Morkovice, Střílky a Zdounky, od r. 1909 také Zborovice.

Obr. 1. Zřícenina hradu Střílek.

Samoty.

Panské dvory: Chlum u Cetechovic (za patrimonia slul německy Annahof), Srnov u Dřínového, Svárov u Hoštic, Němčínek u Lísek, Nový dvůr u Litenčic, Skavsko u Morkovic, Kozojezsko u Nitkovic, Švábsko u Pornic, Kamínka u Roštína, Obora u Sližan (za patrimonia německy Neuhof), Bajajka u Vežek, Dvorek u Lebedova, Světlá u Zdounek, Terezov u Lísek.

Myslivny a hájovny: Na Haltýřách u Litenčic, Jezírko (hájovna) a Zdravá voda (myslivna) u Pačlavic (obr. .2 a .3), Vinohradčík u Zdislavic, Bunč u Zdounek, Prusinovka u Chvalnova.

Mlýny: Kopce a na Pastvisku u Cetechovic, Lísský mlýn a Svolšina u Lísek, Pančocha u Morkovic, na Rybnice u Počenic, Stroužník u Troubek, Koláček a Prachař u Lebedova, Olšina u Skržic, Trňák u Zlámanky.

Hospody: Vlčák u Cetechovic.

Osamělé domy: Hloužek u Litenčic, Ovčírna u Nitkovic, Jezírko u Slížan.

Skupiny chalup na samotách: Rozárov u Honětic (5 chalup), Čemža u Kostelan (7 chalup), Kratochvíle u Pačlavic (5 chalup), Křely u Prasklic (4 chalupy), Přílepy u Střílek (6 chalup).

Mimo to několik bezejmenných mlýnů, skupin chalup a mysliven. — Některé samoty zachovaly pamět osad pustých a zaniklých, viz o tom stať nadepsanou „Osady“.

---

3. Obyvatelstvo.

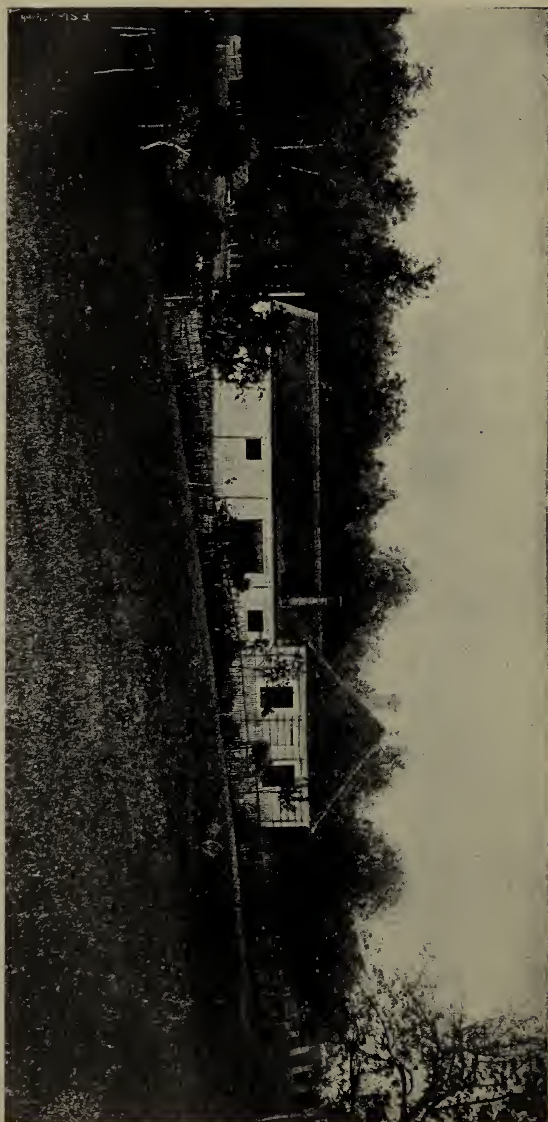
Poměry poddanské

jsou vylíčeny u jednotlivých osad a panství, kamž odkazujeme.

Život lidu.

Život lidu byl asi v celém okrese podobný, v dědině jako v dědině. Moderní doba mnoho setřela a zbytky stírá ještě téměř před našima očima.

Vypravuji dle zápisků strabenského učitele Karla Fentlera.

Obr. 2. Myslivna na Bunči.

Obr. 3. Silnice od Kostelan k Bunči.

Narodilo-li se dítě „v košilce“, věřili, že bude šťastné. Mělo-li velkou hlavu, byl to „podvrženec divé ženy“. Aby dítě dobře spalo, dávala mu bába do koupele kmínovou „slámu“. Kmotry bývali jen bohatší sedláci; dávali do vínku „svatý obrázek“ a „renščák“. V neděli po křtu pohostili se kmotři buchtami a kořalkou, třetí den na to svolány děti z příbuzenstva „na vínky“; uctily se chlebem politým kořalkou. Nedělka ležela za koutnicí, které dnes už nikde neuvidíš. — Prvním jejím jídlem byla zasmaženica, potom teprve slepičí polévka. Před úvodem nesměla vyjít ze světnice, musila-li však přece, zamotala se koutnicí. K úvodu oblekla si svatební šaty i střevíce. Když hoch vychodil ormanku (opakovací školu), mohl chodit mezi chasu, ale k muzice nesměl, až zaplatil chase zavdanou. Tanečnici si zavolal kývnutím prstu. Muziky trvaly jen do 10, výminečně do 12 hodin večer.

V ostatky býval nejstarší chasník stárkem, jeho vyvolená stárkovou. Povinností její bylo uvázat farulu pod právo zavěšené nad stolem muzikantů. Před právo přiváděna chasa — obžalovaní — a viněna z vymyšleného skutku. Stárek vyřkl rozsudek: „buď se vyplatí na zlatě anebo dostane na gatě“. Přespolní chasník nesměl v dědině tančit, dokud mu některý z domácích chasníků nezavedl.

Chasa mívala svoje vyvolené, ale nevěstu volívali rodiče, často i v dědině přespolní. Ale takový přespolní ženich nebýval vždy rád viděn chasou domácí, před kterou se musil míti na pozoru, aby nedostal sáhu. Bývala to dlouhá tyč, která se mu prostrčila násilně rukávy a na zápěstí uvázala. Nevěsta dostávala od ženicha závdankem šátek — šátečky naší lidové poesie.

Na svatbu zval družba. Svatba směla se konati jen v úterý. Družba ještě ráno před svatbou obešel hosti a zval je znova. Před cestou do kostela pohoštěni hosté koláči. Po odprosu nevěsty i ženicha u rodičů šlo nebo jelo se do kostela, dle toho, byl-li kostel ve vlastní nebo v sousední dědině. Cestou do kostela se střílelo, na cestě zpáteční se svatební průvod zalikoval. Obřady v domě nevěstině při svatební hostině, před i po ní, byly přerozmanity, vesměs rázu žertovného. Hostina začínala až k večeru, po ní se nevěsta za zpěvu vdaných jen očepila — sama musila při tom plakat — a teprve po očepkách šlo se do hospody k muzice. K ženichovi zavedli nevěstu teprve dru-

hého dne, ale vstup do domu musila si vyprosit. Nevěsty nemívaly mnoho peněz, jeť okres dosti chudý, ale za to každá dostávala z domu kolovrat, přeslici, peřiny a truhlu šatů a prádlo. Ve Sližanech chovají starší hospodyně dosud kolovraty na památku.

V nemocech měl lid mnoho domácích prostředků léčivých, účinných i pověrečných, ale při tom také různá zaříkávání a zažehnávání. Od píchání sa mastilo nebo se přikládal nahřátý oves, žloutenka léčila se napliváním do očí, námná kost se zažehnávala, souchotiny léčili veronikou (rozrazilem) a diviznou, koleru česnekem, pověrečně se léčily uřknutí, můra, bradavice, ohnipara. Ale ježto od smrti léku není, smrtelná nemoc se nezažehnávala ani nezaklínala, ale nemocný dělal poručenství ústně před pudmistrem a rychtářem. Svobodné nebožtíky pochovávali v bílé rakvi, ženaté v tmavé; svobodné nosila k hrobu chasa, ženaté hospodáři. — Po pohřbu se smuteční hosté uctili chlebem, pivem a kořalkou. Smrt se ohlašovala už napřed různými znameními. Pohřbený nosil první noc ostatním nebožtíkům vodu. Samovrahy pochovávali buď na místě činu, nebo, usmrtil-li se v domě, po západu slunce na obecních hraničkách. Nejraději je pochovávali tam, kde hraničily tři osady, ale sousedé ze všech osad byli při tom na vartě, aby byl samovrah pochován přesně na hranicích a nikoli na půdě některé sousední osady, což by bylo způsobilo veliké sousedské nepřátelství.

Majetníci rodné usedlosti byli ve zvláštní úctě. Vyvdaní a vyženění členové rodiny přicházeli se s nimi v důležitých věcech raditi jako k rodičům. Starým lidem se na potkání líbaly ruce. Přiženil-li se přespolní na grunt, nepovažoval se tak dlouho za souseda, dokud nezaplatil přijaté: 2 nebo 3 vědra piva, tvarůžky, chléb a několik mázů kořalky. Za zimních večerů se chodilo na besedu.

Počasí předpovídal lid podle různých přírodních zjevů, obyčejně dosti šťastně. — Ale i při tom bylo plno pranostik a pověr.

Štědrý večer slavil se jako po celé Moravě. Pastýř dostával koláče, dobytek po stroučku česneku, aby nebyl „nedobrý“, předpovídal se příští rok, hádalo se na ženichy a na nevěsty. Koled na sv. Štěpána nebylo, za to měla služebná chasa toho

dne rozlezlou, t. j. hostinu na odchodnou ze služby. O novém roce měla chasa zase slezlou. — O sv. Třech králích chodil rechtor dům od domu po koledě, psal tři krále a dostával vejce a slaniny. Na ostatky měla chasa právo. S napentleným právem chodila s muzikou dům od domu, dostávala od hospodářů peníze na muziku a na pivo; s právem chodil za komináře přestrojený chasník, který prohlížel kuchyně: našel-li tam něco špinavého, musila se děvečka vyplácet. Na škaredou středu chodili s medvědem a prodávali kvasnice, totiž hlínu a popel rozdělané s vodou. Nedala-li jim hospodyně rychle vajec a slanin, mohla býti jista, že jí dají z máslenky „kvasnic" do nádobí v kuchyni. Po obchůzce dělala si chasa (kvasničáři) ve čtvrtek po škaredé středě z vajec a slanin škvareninu. Po celý půst mnohý nevzal kořalky ani do úst. Na smrtelnou neděli chodily školní dívečky s borkem po dědině, zpívaly a dostávaly od hospodyň ponejvíce krejcary. Na velikonoční pondělí přede dnem chodí chasa do domů, kde jsou dcery nebo děvečky na mrskut. Chasník dostával po červeném vajíčku, ženich od své vyvolené celý kvok (24 vajec) v nově ušitém šátku. O sv. Duchu honili krále: nastrojili 8—12tiletého hocha, posadili jej na koně a objížděli dědinu zastavujíce se u každých dveří a zpívali příhodné písně; dostávalo se jim peněz a vajec. Téhož dne chodily také školáčky s královničkou zpívajíce píseň, kterou dosud královničky tovačovské začínají svůj tanec. Na císařské hody stínala chasa berana nebo kačera. Kačer zahrabal se na pole do země, chasník přicházel po chasníku s cepem v ruce, ale se zavázanýma očima a pokoušel se kačera jedinou ranou zasáhnouti a zabiti. Večer před sv. Mikulášem chodil po domech svatý v průvodu čerta a smrti. Hodným dětem dostávalo se odměny, ale také svatý dostával v každém domě několik krejcarů. Den před sv. Lucií oblekla se večer ženská do promočené plachty a chodila po domech týmž způsobem jako několik dní před tím svatý. Děti se zase modlily, dostávaly dárky a Luca peníze. Také na sv. Blažeje byla podobná pochůzka po dědině. Školák ustrojil se jako biskup, ostatní školáci jej doprovázeli, jeden ze starších nesl pokladničku, jiný dřevěnou šablu na špek, třetí měch na obilí. Chodili dům od domu a zpívali i v Čechách známou píseň svatoblažejskou. Slaniny dostával rechtor, ale obilí se prodalo a rechtor školákům za to vystrojil hostinu. Na sv. Martina byla sýpka pro obecní

služebníky. Co zůstalo po podělení, to se propilo, ano strážný byl povinen přichystati na ten den sousedům vykrmeného vepře. Hostina musila býti, a to hostina dosti veliká, nebylo-li vepře, byli prý by sousedi zabili i obecního býka.

Sousední osady se navzájem škádlívaly, někdy i dosti citelně. Počenským ženám nelíbí se Dřínoví, že tam nemají kostela, kdežto v Počenicích kdysi mívali dokonce dva. Zpívají proto Dřínovským:

To Dřínoví je škaredá dědina,
já bech tam nebela, debech nemusela,
só tam ledi
jako ždi,
nemají tam kostela.

Ale Počenské ženské nemají spadeno jenom na Dřínoví, také na Tetetice. Když se děvčata na smrtnou neděli vracejí do vsi s novým létem, tu prozpěvujíce výslovně sv. Jiří prosí, aby toliko jim dal po věnečku, ne však jejich sousedkám:

Svatý Jiří jede k nám,
po věnečku veze nám.
nám, nám, tem Počenským pannám,
ne, ne, tem Teteckým žabám.

A tak snad i jinde. Také různé odchylky v nářečí, které se v sousední dědině zpozorovaly, zavdaly příčinu k posměškům, které ovšem postižení neradi nesou. Nemůže se přece líbiti, když tytéž Počenské panny říkají o Tetetických, že:

„Ty Počensky panny vesele zpívají,
ty Tetecky žaby pod mostem škrkají.“

Selská vypínavost nalezla rozdíly i dle toho, na čím panství který poddaný seděl. Jak vysoko nosili hlavy kněžáci v Nitkovicích (poddaní knížete arcibiskupa) nad svými sousedy, poddanými litenčickými! Jak vypínala se knížecí strana v Těšánkách (rovněž poddaní arcibiskupovi) nad své sousedy poddané do Zdounek, právě jako Mořičtí (na Kojetsku) nad Dřínovské, protože byli „z princovýho panství“ (Metternichova)! To zachovalo se do dneška.

Kroj

byl v celém okrese hanácký, ale zanikl úplně. Mužští nosili ve všední den gatě z režného plátna, košile z domácího plátna

bíleného, na hlavě *širák*. Sváteční *kozlovice* se poněkud různily. V Dřínově, ve farnostech litenčické, cetechovské a střílecké nosily se koženice úzké žluté barvy (barvily se žlutou hlinkou), ve farnostech blíže ke Kroměříži a ještě v Roštíně červené široké *baně* (kozlovice červené), jak je dosud nosí ještě někteří konservativní staříci v dědinách u Kroměříže. Ale ani v téže farnosti nebyly kalhoty asi stejny. Míníme, že v Oujezdsku ve farnosti zdounecké byl kroj valašský, jaký byl na nedaleké Nové Dědině ve farnosti kvasické. Vždyť se vypravuje, že na Novou Dědinu přistěhoval se v letech dvacátých právě minulého století jakýsi Kubíček z Těšan v hanáckých baňách. Domácí nedali mu jich nositi, i bylo mu zaplatiti bečku piva „za to právo, aby je směl dodrati“. Oujezdsko je právě jako Nová Dědina nedávného osídlení a obyvatelstvo také přišlo z moravského Valašska. Ve svátek nosili muži v jižních farnostech vysoké červeně olemované boty, v létě krátký *špenzr* či *špenzl*, v zimě žlutý kožich *dubňák* (ve Střílkách) nebo *halenu* (ve Strabenicích). Ve Střílkách a v okolních dědinách byl dubňák (na žluto nabarvený duběnkami) olemován černým kožešinovým prymkem. Někde (v okolí Střílek) nosili ve svátek soukenný plášť se širokým límcem (pelerinou) barvy tmavomodré. Široký vyšívaný pás byl na Litenčicku chloubou. Svobodní měli parádní *aksamitky* anebo klobouk s červenou pentlí a *housenkami*, ženatí v zimě beranici, v létě klobouk a pod ním *dršťky* (čepici pod kloboukem).

Ženy nosily ve Střílkách a v okolí krátké sukně černé a bílé, *kamizolky* různé barvy, zpředu vystřižené, vzadu krásně vyšité a ozdobené. Šátky *lipské* černé a červené na uši zavázané zamotány bývaly bílou plachetkou.

Na Litenčicku nosily ženy ve všední den v létě plátěnou sukni a na hlavě konopnou *plachetku*. Ve svátek měly *azorku* (soukennou sukni), malý šátek na hlavu barvy buď sírkové nebo červené, vyšitý barevnou konopnou nití, vyšívané *kordulky*, nízké střevíce. Za ozdobu měly skleněné *gorále*. Vlasy splétaly si do *lelíka*, ale družičky v široké pásy ve dvanáctero až čtrnáctero.

Kroj v severnějších osadách Kroměříži bližších bude popsán své doby v knize věnované okresu Kroměřížskému.

Uspořádání statku.

Selský statek býval stavěn obyčejně v obdélníku, v jehož čele stály místnosti obytné, k nimž v pravém úhlu přistavěny stáje a chlévy. V pozadí uzavírala stodola rozsáhlý dvůr.

Dveřmi vcházelo se do síně, která sloužila také za kuchyni. Na jedné straně síně byla světnice na druhé komora. Kuchyně bývala vlastně v zadní části síně. Bylo to ohnisko, na němž se vařilo obyčejně na randlíku. Na ohnisku byla dvě čelesna, jedno do kamen, druhé do pece, těmi se přikládalo. Na noc, aby teplo z kamen nemohlo tak lehko odcházeti, přiklopila se na čelesno do půlkruhu zřezaná deska. Komín byl otevřený, dole široký, takže tam šel kouř z kamen i z pece. Ve světnici byl hned vedle dveří ve stěně komínek, na němž hořelo večer několik polínek měkkého dřeva a tak se svítilo. V kamnech byl kamnovec (železný kotel), v němž se ohřívala voda; v některých domech v kamnovci také vařili. Okolo kamen byly lávky buď jen s jedné neb s obou stran. Při stropu visela u kamen dvě bidla, po jednom z každé strany. Na těch se sušívalo prádlo nebo zavěsilo kus oděvu, kterého nebylo právě potřeba. Vedle kamen při zdi ode dvora stála postel a v koutě od ulice stůl, mezi postelí a stolem u zdi dubová truhla, ve které měla hospodyně šaty a jiné rozličné věci drobnější. Na zdi visela lištva na těžké kusy šatstva (kožichy, haleny a p.). Za stolem po obou stranách lavice, židle (legátky) bývaly obyčejně jen dvě, stůl byl dubový, měl rovné nohy dole s trnoží. Malé děti spávaly v kolébce, odrostlejší za kamny na peci.

---

4. Živnosti.

Poměry hospodářské.

O polním hospodářství v minulosti nedá se mnoho říci, protože prameny jsou dosti skoupé.

Na všech panstvích byl poddanský systém lánový, ale lány nebyly na všech stejné, ba i v osadách téhož panství byly různé. Laskavý čtenář přesvědčí se o tom při líčení poměrů poddanských u jednotlivých osad. Mimo lánový systém byly podsedky,

ale také nestejné, ba v některých osadách i dvojí, větší a menší (v Roštíně r. 1381 curticula maior a curt. minor, Z. d. IV., 148), kterýž poměr v celém okrese potrval do dneška a je dosud zřetelný tam, kde grunty nejméně byly v posledních letech roztrhány. Sedlák i vrchnost zasévali v minulých stoletích hlavně nejdůležitější plodiny hospodářské, totiž z obilí pšenici, rýž, ječmen, oves, pohanku, konopě, čočku, vikev a hrách.[1]) Z dalšího líčení vysvitne, že zaniklo skoro úplně pěstování pohanky, konopí a čočky, ale za to rozšířila se cukrovka a kukuřice. Také dobytka panského i selského bývalo za stara hojnost, hlavně koní, krav a sviní. — Chov ovec rozšířil se teprve ve století XVIII., ale zanikl zase v druhé polovici století XIX. Ve století XVI. a XVII. shledáváme v inventurách ovec dosti poskrovnu. Ovce bývaly však ponejvíce panské, rustikálních málo, ježto nebylo pro ně nikdy s dostatek pastvisk. Roku 1834 načítalo se panských ovec na statku zdislavském 1839, na morkovském 2221, ve Zborovicích 1000, ve Vežkách 1400, v Hošticích 550 panských a 125 selských, na panství zdouneckém 2260 panských a 20 selských, na střileckém 1334 panských a 43 selských, na cetechovském 609 panských a 13 rustikálních, na litenčickém 1965 panských a 747 selských, na pačlavském 1365 panských. Z důležitých hospodářských odvětví za stara pěstovaných zaniklo také rybnikářství a vinařství. Rybníky byly jen panské, vinohrady panské i selské. Řekneme dále, že vinohrady řídily se horenským právem falkenštejnským. — Ve Zdislavicích připomínají se vinohrady již roku 1398, 1416 a 1417 (Z. d. VI., 801; VIII., 577: IX., 112); v Lískách byly r. 1521 (Z. d. XIX., 5), v Zástřizlech připomínají se roku 1575, ve Zdounkách roku 1523 a 1636, ba roku 1750 bylo ještě selských vinohradů na panství Zdouneckém 24 jiter, ve Skržicích však byly vinohrady již roku 1750 pusté, ale vrchnost přece brala z nich ročně 3 zl. platu.

---

[1]) Dne 12. března r. 1658 byla učiněna inventura na manském panstvíčku troubeckém (po smrti Jana Frant. Lichnovského z Voštic). Shledáno pohanky na kaši 26 měr, semence předního $2^1/_8$ míry, semence k setí $4^1/_8$ míry, čičovice 4 míry, viky $83^1/_4$ míry, hrachu 10 for, konopí hlavatých 33 kop, příze koudelné 58 loket, konopí hachlovaného 85 svítků. — Ostatních plodin neuvádíme. Pěstování konopí bylo na všech panstvích značně rozšířeno, protože všude poddaní přadli pro vrchnost. — Ovec shledáno v Troubkách jen 35 starých a 21 „letošich“ jehňat — tedy poskrovnu. Jinde nebylo jinak.

Na panství cetechovském bylo r. 1656 ještě 129 4/8 míry vinohradův obdělaných, ale po roku 1693 již se jich nevzpomíná. Místem pěstoval se v minulosti i šafrán, aspoň r. 1656 a 1667 jmenují se šafránice v Cetechovicích. Zdá se, že i ovocnictví věnovali předkové již v XVII. století dobrý zřetel, ale o selském ovoci zpráv nemáme. Roku 1830 pěstovala vrchnost uhřická mnoho ušlechtilého ovoce ve svých sadech. Již r. 1658 v uvedené inventuře troubecké našli jsme „v komoře jablek suchých 25 měr, kadlátek suchých 1 1/4 míry". Lesů bývalo v minulých dobách více než nyní, ale rovněž jen vrchnostenských. Lesní hospodářství nebylo však vzorné, ježto skoro na všech panstvích i vrchnosti i poddaní pásli v panských lesích hovězí dobytek a svině. Roku 1750 praví se o panských revírech zdouneckých, že jsou jen kleč a křoví a nedávají ročně dřeva ani pro panskou potřebu k otopu a k pivovaru. Že v takových lesích nebývalo mnoho zvěře, každý rád uvěří, i kdybychom nevěděli, že v druhé polovici století XVI. skoro všichni vladykové okresu dopouštěli se lesního pychu (pytláctví) v blízkých lesích biskupských okolo Kroměříže, že se biskupové proti tomu často marně ohražovali a že při všech svých rodinných slavnostech doprošovali se biskupův o zvěřinu. Les býval hlavně pro dřevo.

Nyní převládá v okrese Zdouneckém hlavně polní hospodářství, které se provozuje dosti racionelně. Osevní postup jest střídavý, u rolníka většinou šestihonný, úhorů již není. Pěstují se hlavně pšenice i žito (rež), ječmen, oves, cukrovka, zemáky, zelí, též proso, luštěniny, mák, něco kukuřice, z pícnin jetel červený, ligrus a směsky. Hnůj ponejvíce chlévský, ale v poslední době začíná lid hnojiti hnojivy umělými, též hnojení zelené se ujímá. — Užívá se již zlepšeného nářadí hospodářského, tak nových pluhů, bran, strojů secích i žacích. Mlátí se skoro všeobecně mlátičkami ručními, žentoury i parními. Skoro v každé osadě jest jeden nebo i více parních strojů mláticích, k jichž pořízení sestoupí se vždy několik sedláků v družstvo. Velkostatky již i ořou parními stroji.

Roku 1908 bylo oseto:

pšenicí	1847	ha a sklidilo se	33.128	hl	=	25.821 q
žitem	1670	„ „	31.730	„	=	23.163 „
ječmenem	8049	„ „	89.078	„	=	60.573 „

ovsem 1359 ha a sklidilo se 39.411 hl = 18.129 q
kukuřicí 17 „ „ 425 „ = 306 „

Dělá tedy sklizeň po 1 ha: pšenice 17·9 hl = 14 q, žita 19 hl = 13 q. ječmene 22 hl = 15 q, ovsa 29 hl = 13·3 q, kukuřice 18 q. Váží zdejší obilí průměrně: 1 hl pšenice 77·9 kg, žita 73 kg, ječmene 68 kg, ovsa 46 kg, kukuřice 72 kg. Cukrovka pěstuje se průměrně ročně na 7650 ha a sklízí se 380.000 až 400.000 q. Pící osévá se asi 18% půdy, luk je po skrovnu — 554 ha v celém okrese. Orné půdy je v celém okrese 14.726 ha, zahrad 447 ha, pastvisk 741 ha.

S polním hospodářstvím je úzce spojen chov domácího zvířectva. Roku 1900 napočítalo se v celém okrese dobytka selského i panského: koní 2026, hovězího 8920, skopového 525, vepřového 7928 kusů. Chov dobytka hovězího a koní je v celém okrese asi stejnoměrně rozšířen, ovec bylo ve Zdounkách 99, v Roštíně 400 a v Cetechovicích 26, jinde nikde nic. — Hovězí dobytek chová se tedy v míře značné, ač by se ho mohlo chovat ještě více. Jsou v okrese tři plemena: staré domácí, bernsko-kravařské a bernsko-hanácké. Ku šlechtění užívá se býků čistokrevných kravařských a bernsko-hanáckých. Chov koní jest méně rozšířen, ale v poslední době potěšitelně ujímá se snaha po zušlechtění koně domácího těžkým koněm oldenburským. Chov koz zušlechťuje se v poslední době plemeníky sánskými. D r ů b e ž chova se v dosti rozsáhlé míře, a to slepice, husy, kachny, méně krůty a perliny. Též k r a l i k á ř s t v í je rozšířeno, rovněž jako v č e l a ř s t v í.

O v o c n i c t v í se zdokonaluje rok od roku. Okres Zdounecký náleží dnes mezi ony moravské okresy, kde ovocný strom jest značně rozšířen. Pěstují se jen dobré druhy a ovoce bývá hledáno i cizími kupci. Zelinářství se zanedbává; pěstuje se jen pro domácí potřebu, ale nikoli pro trh, na nějž přichází jen zemák a zelí.

Plodiny a výrobky hospodářské prodávají se buď přímo domácím závodům (ječmen pivovarům a sladovnám) neb na trzích ve Zdounkách a v Kroměříži, obilí ponejvíce obchodníkům Mléko zpracuje se v jediné mlékárně v Nitkovicích, a to nejen z Nitkovic, ale i z osad okolních. Cukrovka zpracuje se buď ve Zborovicích nebo v cukrovarech okresů sousedních, nejvíce

v Doloplazích a ve Šlapánicích. O Morkovském košikářství je řeč na jiných místech (viz články Morkovice a Slížany).

Průmysl, obchod a řemesla.

Okres Zdounecký není ani průmyslový ani obchodní, ba ani význačných živností řemeslných se tam neprovozuje.

Jediný cukrovar ve Zborovicích, jeden z nejstarších na Moravě (založen v letech 50tých minulého století) zpracuje skoro veškeru úrodu cukrovky v okrese, neboť do cukrovarů v sousedních okresích (do Kvasic, Kroměříže, Doloplaz) vyváží se jí jen nepatrné množství. Jiného závodu průmyslového není. V minulých stoletích býval skoro na každém panství pivovar a leckde i lihová palírna. Ale byly to vesměs jen podniky menší, určené, aby zásobovaly jediné svoje panství a zanikly vesměs, udušeny rozmachem moderního velkoprůmyslu. Připomínají se roku 1660 pivovar v Hošticích, 1560 a 1579 v Dřínově, 1708 pivovar se sladovnou v Morkovicích, 1670 pivovar v Litenčicích, 1708 lihovar v Morkovicích a 1670 lihovary v Kunkovicích a Litenčicích, 1667 pivovar a palírna v Cetechovicích, pivovar v Pačlavicích, palírna v Troubkách, pivovar se sladovnou v Uhřicích, pivovar a palírna ve Vlčích Dolech, pivovar a palírna ve Zdislavicích. Také mlýnů bylo druhdy mnohem více než nyní. Roku 1667 připomínají se panské mlýny v Litenčicích, Morkovicích, Počenicích, Prasklicích, Pačlavicích, v Pornicích 3, Vežkách, v Zástřizlech 2, v Cetechovicích, v Zlámance (poddanský), ve Zdislavicích 2 (asi nynější mlýny lebedovské), v Kunkovicích, ve Chvalnově 3, v Těšánkách (poddanský na díle zdouneckém), Skržicích, ve Vlčích Dolech, v Roštíně 2, v Hošticích, Uhřicích, Honěticích.

Panské šenky a kovárny byly skoro ve všech osadách, ve větších i šenky dva. Mimo to shledali jsme místem i panské olejny, jaké byly r. 1667 v Litenčicích (dílna olejná), v Morkovicích (Öhlpress), v Pornicích.

Řemesla provozují se v okrese jen nejběžnější. Jedině Morkovice vynikají svým daleko a široko známým košařstvím. Košikáři měli v Morkovicích prý cech již r. 1739. — Nejstarší záznamy cechovní jsou však jen do r. 1819, kdy byly v Morko-

vicích 17 mistrů a 23 tovaryšů košikářských. O řemesle tom promluvíme obšírněji při Morkovicích.

Také o obchodu nelze mluviti ani ve Zdounkách ani v osadách. Neboť obchoduje se jen v malém nejnutnějšími životními potřebami.

Záležitosti obecní.

Platí o nich pravidla platná pro celou Moravu. Nechceme opakovati věcí napsaných v ostatních dosavadních místopisech Moravy. Upozorňujeme pouze, že ve století XIV.—XVIII. měly Zdounky a Morkovice vlastní hrdelní právo, a původně zajisté i mistra popravčího, ve stol. XVIII. vypůjčovaly si kata z nedalekého Kroměříže. Viz o tom v článcích o Zdounkách a o Morkovicích.

V okolí bývaly četné vinohrady, které měly vlastní horenskou správu a nepodléhaly pravomoci úřadův obecních. Ač o právech horenských na Zdounecku nemáme zpráv, přece nechybíme dohadem, že spravovaly se tak zv. právem falkenštejnským, které kdysi platilo pro blízké vinohrady u Polešovic a u Kroměříže.

Obecní pečeti: Cetechovice měly v pečeti muže tlukoucího kameny ze skály, držícího kladivo oběma rukama; Morkovice ženu (spravedlnost) s mečem v pravici vzhůru vztýčené a v levici s vážkami dolů; Dřínov strom (asi dřín dle místního jména); Zástřizly strom a napříč pod korunou přede pněm radlici; Tetetice radlici; Střílky hrábě a kosu položené křížem, uprostřed nich srp; Medlov jelena, Soběsuky sv. Floriana, Strabenice a Honětice radlici; Zdislavice krojidlo a kosu, Sližany dvě kosy křížem přeložené. (Tab. I. a II.)

Erb městečka Litenčic popisuje se ve výsadní listině krále Ferdinanda I. z r. 1535 (vysazeny na žádost majitele Jana Kropáče z Nevědomí): „Štít na dvé od spodku až k vrchu rozdělený, pravá polovice červená a levá blankytná, v té červené polovici jsou tři lilie bílé na hůlkách, dvě k vrchu křížem a třetí uprostřed nich k spodku přeložené, a v druhé polovici blankytné kropáč bílý vzhůru stojí.“ Lilie byly znak pánův ze Zástřizl, kropáč přidán do obecního znaku po jméně pánově.

Pečeti obecní.

1. Honětice. 1693.

2. Medlov. 1753.

3. Něčice. 1684.

4. Nitkovice.

5. Sližany. 1687.

Tab. II.

Pečeti obecní.

6. Soběsuky. 1772.

7. Strabenice. 1708.

8. Zdislavice.

9. Zástřizly. 1726.

Pačlavice vysadil na městečko král Ferdinand r. 1538 a nadal erbem neboli pečetí, zejména „štítem červeným, v němž napříč dvě krajadla plužni barvy železné se spatřují“.

---

5. Farní osady a školy.

Náboženství a duchovní správa.

R. 1900 napočítáno v okrese 21.509 katolíků, 25 evangelíků a 68 židů; r. 1890 bylo 21.813 katolíků, 5 evangelíků, 102 židi; r. 1880 21.200 katolíků, 11 evangelíků a 129 židů. Možno tedy

říci, že okres je ryze katolický. Židů za posledních 20 roků stále ubývá. Zajímavý tento zjev je snadno vysvětlitelný. Židé se přihlašovali stále k německé národnosti. Němců napočítáno r. 1850 174, r. 1890 184, r. 1900 163, tedy i Němcův ubývá. Příčinou toho je stále rostoucí národní uvědomění a národní hrdost obyvatelstva; druhou nemenší příčinou je neustále rostoucí přitažlivost obchodních středisk Vídně, Mor. Ostravy a Brna.

Za dob náboženské reformace nebyl však okres tak katolický jako je dnes. Skoro celý okres odpadl od katolictví. Hlavně jednota bratrská a novokřtěnci se tam silně rozmohli. Není dnes v okrese jediné fary, která by se mohla vykázat jen katolickým kněžstvem: v XVI. a XVII. věku skoro všecky byly po nějakou dobu nekatolickými. Novokřtěnský sbor byl až do r. 1622 v Litenčicích, v XVI. stol. byly znamenité sbory bratrské ve Zdounkách a ve Sližanech. R. 1559 byl ve Zdounkách kněz „velice spletený“ (kacířský), v Litenčicích byl nekatolický kněz po r. 1576, Zborovice odpadly kolem r. 1570, Morkovice odpadly zároveň se Sližany, podobně Pačlavice a Počenice.

Nyní náležejí fary ke dvěma děkanstvím, k švábenskému a ke zdouneckému. Ve švábenském jsou fary: Morkovice, Pačlavice, Prasklice, Počenice; ve zdouneckém: Zdounky, Cetechovice, Hoštice, Litenčice, Roštín, Střílky, Zborovice a Zlámanka.

Do cizích okresů jsou nyní přifařeny osady: Dědkovice do Švábenic, Dřínov a Vlčí Doly do Pavlovic (okres Kojetínský), z cizích okresů jsou přifařeny Osyčany do Pačlavic, Kožušice (okres Bučovský) do Střílek, Lubná (okres Kroměřížský) do Zlámanky. Mezi dvě farnosti je nyní rozdělena jediná osada Lebedov (do Roštína a do Hoštic). R. 1770 rozděleny byly mezi dvě farnosti také osady Troubky (do Zdounek a do Zborovic), Kostelany (do Zdounek a do Těšnovic).

Dějiny jednotlivých farností viz u jejich osad. Mnohé fary jsou velice staré: Morkovice čtou se farou již r. 1389, Pačlavice 1389, Počenice 1368, Zdounky 1360, Litenčice 1360, Střílky 1358, mnohé z nich časem ovšem zanikly a teprve ve stol. XVIII. obnoveny: Pačlavice 1731, Počenice 1855, Zborovice 1737: některé byly zřízeny teprve ve stol. XVIII. a XIX.: Prasklice 1902, Cetechovice 1873, Roštín 1765, Zlámanka 1784.

Školy.

Dějiny škol v okrese Zdouneckém jsou vypsány při jednotlivých školních obcích. Zde podáváme jen stručný souhrn.

Ve Střílkách byla škola novokřtěnská již před válkou třicetiletou, ale zanikla roku 1622, kdy novokřtěnci podrobili se rozkazu krále Ferdinanda II., a opustili Moravu úplně. Válkou třicetiletou byla škola střílecká pobořena, ale přece r. 1667 byl v městečku učitel, závislý na faráři. Mimo Střílky byly v letech 1667 až 1675 školy ve Zdounkách, v Litenčicích a v Morkovicích. Všecky byly chudičce vypraveny, ba litenčická r. 1667 neměla ani komínu. V pozdějších letech máme zprávy o školách: v Prasklicích 1788, v Počenicích 1788, v Pačlavicích 1787, ve Zborovicích (zřízena zároveň s farou 1736), ve Chvalnově 1788, v Cetechovicích 1780. V první polovici století XIX. zřízeny školy výpomocné v Něčicích 1811, ve Zdislavicích 1804. v Hošticích 1810, v Kunkovicích 1803, v Soběsukách 1816, farní ve Zlámance 1825, v Troubkách 1821.

Roku 1848 byly v okrese školy: ve Zlámance (1třídní, přiškoleny osady Lhotka a Újezdsko), výpomocná v Soběsukách (1třídní, přiškoleny Skržice a Milovice), ve Zdounkách (2třídní, přiškoleny Těšánky, Divoky a Cvrčovice), v Roštíně (1třídní), v Cetechovicích (1třídní), ve Chvalnově (1třídní, přiškoleny Lísky), ve Střílkách (2třídní, přiškoleny Zástřizly), v Kunkovicích (1třídní), v Litenčicích (1třídní, přiškoleny Nitkovice a Strabenice), v Hošticích (1třídní, přiškoleny Honětice), ve Zdislavicích (1třídní), v Troubkách (1třídní), v Morkovicích (2třídní, přiškoleny Sližany), v Pačlavicích (1třídní, přiškoleny Lhota a Pornice), v Prasklicích (1třídní), v Počenicích (1třídní, přiškoleny Uhřice a Tetetice), ve Zborovicích (1třídní, přiškolen Medlov), v Něčicích (výpomocná 1třídní). Ke školám mimo okres ležícím byly přiškoleny osady: Dědkovice do Švábenic, Dřínov a Vlčí Doly do Pavlovic, Vežky do Zlobic.

Po roce 1848 zřízeny školy: ve Vežkách 1852, v Dřínově 1865, v Uhřicích 1883, v Dědkovicích 1877, v Pornicích 1889, ve Sližanech 1908, v Těšánkách 1903, v Nitkovicích 1874, v Honěticích 1870, ve Strabenicích 1873, v Zástřizlech 1899, v Kostelanech 1879.

Roku 1908 byly školy: ve Vežkách (1třídní s pobočkou), v Dřínově (2třídní, přiškoleny Vlčí Doly), v Uhřicích (1třídní), v Prasklicích (2třídní), v Počenicích (3třídní, přiškoleny Tetetice), v Dědkovicích (2třídní), v Pačlavicích (veřejná chlapecká 2třídní a soukromá dívčí vydržovaná klášterem milosrdných sester, 3třídní), v Pornicích (2třídní), v Morkovicích (5třídní se 2 pobočkami), ve Sližanech (2třídní s pobočkou), ve Zborovicích (4třídní se 2 pobočkami, přiškolen Medlov), v Něčicích (1třídní), v Troubkách (2), ve Zdislavicích (1třídní s pobočkou), v Těšánkách (1), v Nitkovicích (2), v Litenčicích (2tř. s pobočkou), v Hošticích (2), v Honěticích (2), ve Strabenicích (1), v Kunkovicích (1), ve Chvalnově (2tř., přiškoleny Lísky), v Zástřizlech (1), ve Střílkách (3), v Cetechovicích (2), v Roštíně (3tř. s pobočkou), ve Zdounkách (5tř. se 2 pobočkami, přiškoleny Divoky a Cvrčovice), v Soběsukách (2tř., přiškoleny Skržice a Milovice), ve Zlámance (2tř., přiškoleny Lhotka a Újezdsko), v Kostelanech (2).

Jsou to vesměs obyčejné školy obecné, škol měšťanských není. Nyní teprve se jedná o měšťanskou školu ve Zdounkách a již povoleno bylo zříditi školu měšťanskou ve Zborovicích (1909). Rovněž není ani škol středních ani odborných, mateřská školka je ve Zborovicích.

Průmyslové školy pokračovací jsou ve Zdounkách a Morkovicích. V Morkovicích bývala původně při škole obecné opakovací škola pro učně.

Při obecných školách v Hošticích, Kostelanech, Prasklicích, Soběsukách, Těšánkách, Uhřicích, Vežkách a ve Zborovicích jsou školní spořitelny, jejichž malí vkladatelé uspořili a uložili do r. 1908 1057 K 97 h.

Při některých školách konávají se besídky učitelů s rodiči žáků.

Školní zahrádky jsou: v Cetechovicích, Dědkovicích, v Dřínově, v Honěticích, Chvalnově, Kostelanech, Kunkovicích, Litenčicích, Morkovicích, Nitkovicích, Počenicích, Pornicích, Prasklicích, Soběsukách, Střílkách, Těšánkách, Uhřicích, Vežkách, Zborovicích a Zdounkách. Učí se v nich školní mládež nejnutnějším počátkům ovocnictví.

---

6. Zdravotnictví.

V okrese je 6 zdravotních obvodů.

K obvodu zdouneckému patří osady: Zdounky, Oujezdsko, Cvrčovice, Divoky, Kostelany, Lhotka, Něčice, Roštín, Skržice, Soběsuky, Těšánky a Zlámanka;

ke střileckému: Střílky, Cetechovice, Chvalnov a Zástřizly;

k pačlavskému: Pačlavice, Dědkovice, Lhota, Pornice a Prasklice;

k morkovskému: Morkovice, Dřínov, Počenice, Sližany, Tetetice, Uhřice, Vlčí Doly;

k litenčickému: Litenčice, Honětice, Hoštice, Kunkovice, Lísky, Nitkovice, Strabenice;

ke zborovskému: Zborovice, Medlov, Troubky, Vežky a Zdislavice.

Skoro v každé osadě jsou zkoušené porodní báby. — Zvěrolékaře v okrese není.

Krajina je zdravá, proto zdravotní stav v okrese je uspokojivý. Celková úmrtnost 2—3%, asi 7% všech úmrtí zaviňuje tuberkulosa (v Morkovicích mezi košíkáři až 20%).

---

7. Spolky.

Humanitní: Pohřební spolek v Morkovicích, v Něčicích a ve Zdounkách.

Čtenářské, vzdělavací a pěvecké: pouhé čtenářské v Litenčicích, ve Lhotce, Morkovicích, ve Zdounkách, ve Zlámance, ve Zborovicích, čtenářský spolek „Lumír" v Cetechovicích, čtenářsko-pěvecký spolek „Palacký" v Hošticích, čtenářsko-pěvecká jednota v Roštíně, pěvecko-hudební jednota „Lumír" ve Zdounkách, čtenářsko-pěvecký spolek ve Střílkách, jednota sv. Josefa v Morkovicích.

Odborné spolky selské: Spolková váha ve Zdounkách, tolikéž pro Litenčice a okolí v Litenčicích, družstva pro zvelebení chovu hovězího a vepřového dobytka v Morkovicích, ve Zdounkách, ve Sližanech, rolnické mlékařské družstvo v Nitkovicích, hospodářský spolek okresu zdouneckého ve Zdounkách, katolická hospodářská besídka ve Zborovicích, místní pojišťovna dobytčí v Morkovicích.

Odborné spolky živnostenské: Spolek řemeslných živnostníků ve Zdounkách, zednicko-tesařsko-pokryvačský spolek v Počenicích, řemeslnicko-živnostenská beseda v Morkovicích, spolek košařů v Morkovicích, zednicko-tesařský spolek v Morkovicích, spolek obchodních živnostníků v Morkovicích.

Hasičské jsou skoro ve všech osadách. Ve Zborovicích má nyní sídlo kroměřížská župa hasičská.

Sokolské jednoty v Morkovicích a ve Zdounkách.

Místní odbor Ústřední Matice Školské v Morkovicích.

Dámský: Dívčí spolek „Vlasta" ve Zborovicích.

Veteránské ve Zborovicích a v Morkovicích.

Spolky peněžní: Kontribučenské fondy v Dřínově, ve Chvalnově, v Lebedově, v Litenčicích, v Morkovicích, v Něčicích, v Pačlavicích, ve Střílkách, v Troubkách, v Uhřicích, Vežkách, Zdislavicích, Zborovicích a Zdounkách. Spořitelní a záloženské spolky (Raiffeisenovy): v Soběsukách, Zlámance, Sližanech, Morkovicích, Počenicích, Něčicích, Troubkách, Prasklicích a ve Střílkách; mimo to občanské záložny v Litenčicích, Morkovicích a v Roštíně, rolnicko-občanská záložna ve Zdounkách, úvěrní spolek záložna ve Zborovicích.

---

8. Spojovací prostředky.

Některé obce jsou spojeny mezi sebou polními cestami, o něž pečují samy vlastním nákladem.

Okres je však hojně protkán sítí okresních silnic, o něž pečuje okresní silniční výbor se sídlem ve Zdounkách. Na silnici vedoucí z Kroměříže do Kyjova leží osady Zdounky, Těšánky, Roštín, Cetechovice a Střílky. Z této silnice odbočují kratší do Skržic, Soběsuk a Milovic, ze Zdounek do Cvrčovic, jiná do Divok, z Cetechovic do Chvalnova. Silnicí spojeny jsou Zlámanka, Lhotka, Újezdsko, Kostelany. Ze Zdounek jdou silnice do Něčic, Zborovic, Medlova a Dřínova, ze Zborovic do Vežek, silnicí spojeny jsou Vežky, Tetetice, Počenice, Morkovice, Litenčice, Lísky a Střílky; z Něčic jde silnice do Honětic, Hoštic, Litenčic a Nitkovic, z této odbočují silnice do Troubek a Sližan, do Zdislavic; jižně Litenčic do Kunkovic, z Morkovic do Pornic, Pačlavic a Dědkovic, z Pačlavic do Lhoty, z Morkovic do Uhřic jsou

vesměs pohodlné silnice. Silniční síť je velmi hustá a rozvětvená, silnice jsou jen první a druhé třídy, vesměs dobré a jen mírně kopcovité.

Drahou spojeny jsou Zborovice s Kroměřížem. Je to místní dráha, na níž jsou v okrese jen dvě stanice Zdounky a Zborovice. Vystavěna byla roku 1882. Staví se dráha z Morkovic do Nezamyslic a projektuje ze Zborovic do Morkovic.

Pošty jsou nyní v Litenčicích, Morkovicích, Roštíně, ve Střílkách, Zborovicích a ve Zdounkách, poštovny v Honěticích, v Pačlavicích, Počenicích, Prasklicích, Sližanech, Troubkách, Uhřicích a ve Zdislavicích. Telegrafní stanice ve Zborovicích a ve Zdounkách.

---

9. Statistický přehled.

Roku 1880 napočítalo se v celém okrese na 22.971 ha rozlohy 3.548 domův a 20.624 obyvatel, roku 1890 3.840 domův a 21.147 obyvatel, roku 1900 3.962 domův a 21.602 obyvatel — vše počítáno bez Lubné, která roku 1896 z okresu Zdouneckého se vyloučila a spojila se se soudním okresem Kroměřížským. Za posledních 10 let přibylo celkem 455 obyvatel čili 2·1 proc. Domů přibylo 122 čili 3·2 proc.

V okrese není jediné osady, která by měla přes 2000 obyvatel. Přes 1000 mají: Morkovice 1912, Roštín 1143, Střílky 1191, Zborovice 1295 a Zdounky 1361 obyvatel.

Domů mají nejvíce: Morkovice 294, Roštín 234, Zdounky 218, Střílky 215; nejméně: Lebedov 14, Skržice 29, Lhotka 30, tytéž osady mají také nejméně obyvatelů: Lebedov 79, Skržice 135, Lhotka 172, mimo to Lísky 153.

Přibývá-li obyvatelstva za 10 roků o 2·1 proc., nelze mluviti o nijakém značném přílivu obyvatelstva, zvláště když pozorujeme, že v mnohých osadách za posledních 10 roků obyvatestva ubylo. Jsou to: Oujezdsko Cetechovice, Chvalnov, Divoky, Kunkovice, Lísky, Litenčice, Nitkovice, Počenice, Soběsuky i Milovice, Střílky, Tetetice, Vlčí Doly, Zástřizly, Zdounky. — Ve mnohých je přírůstek obyvatelstva jen nepatrný, ba v Medlově se napočítalo roku 1900 364 duší, právě jako roku 1890. Okres

není průmyslový, proto není přistěhovalectví odjinud, za to v některých osadách v horách Hřiběcích pozorovati v posledních 10 letech vystěhovalectví, hlavně do Slavonie a do Ameriky; také židů v okrese ubylo.

Nejvíce obyvatelstva přibylo ve Zborovicích (cukrovar!), v Dědkovicích, v Morkovicích (roku 1900 1912 proti 1742 z roku 1890) a v některých menších osadách: Cvrčovicích, Něčicích, Sližanech, Strabenicích, Těšánkách, Vežkách.

Roku 1900 napočítalo se 10.162 mužův a 11.440 žen, jest tedy na 100 mužů 112 žen (v celé zemi na 100 mužů skoro 108 žen).

Národností jsou veškery osady české. Roku 1900 bylo v celém okrese jen 163 Němcův a 33 lidí jiných národností. — Ještě roku 1890 napočítalo se 184 Němců; ubylo tedy v posledních 10 letech 11·4 proc. Němců. Úbytek ten vysvětluje se snadno odlivem židů.

Náboženstvím jsou obyvatelé skoro výhradně katolíci. Roku 1900 bylo jen 25 evangelíkův a 68 židův. Evangelíci byli v Dřínově (6), v Hošticích (9), ve Zborovicích (7), ve Zdounkách (2) a ve Vežkách (1): židů nejvíce ve Zdounkách (32), ve Zborovicích (11) a v Morkovicích (8).

Rozlohou největší osady (nad 14 km^2 čili na čtvrt čtvereční míle) jen Morkovice 15·20 km^2 a Roštín 18·03 km^2, nejmenší: Vlčí Doly 1·61 km^2 a Skržice jen 0·94 km^2.

Původně náležel celý okres ke kraji Hradišťskému vyjímaje jediná panství morkovské a pačlavské (s osadami Dědkovicemi, Lhotou, Morkovicemi, Pačlavicemi, Počenicemi, Pornicemi, Prasklicemi a Sližany), která ležela v kraji Olomouckém, ale roku 1836 již i tato panství hleděla ke krajským úřadům v Uh. Hradišti. Po zrušení úřadů patrimonialních ucházely se o úřady okresní také Morkovice, jakožto největší městečko v nově utvořeném okrese, ale byly se žádostí zamítnuty. Pro zřízení okresních úřadů měly tytéž nevýhody jako Zdounky: neleží uprostřed okresu. Do Zdounek mají mnohé osady 13 až 15 km cesty (Dědkovice 15·63, Lhota 15·38, Kunkovice 14, Lísky 13·85).

Poslance volí okres jen za venkov na sněm zemský, jediné Zdounky s kroměřížskou skupinou městskou na říšskou radu.

Vojensky náleži okres k doplňovacímu okresu 3. pěšího pluku (arcivévody Karla) v Kroměříži. K vojsku bývá odvedeno až 40 proc. k odvodu povolaných branců.

Zajímavo je přirovnání počtu domů a obyvatelstva ve 100 letech 1790 a 1890. V celém nynějším okrese bylo roku 1790 domů 1875 a obyvatel 13.372, roku 1890 3840 domův a 21.147 obyvatel. Počet domů se více než zdvojnásobil, ale nikoli obyvatelstvo. Jest tedy za 100 let přírůstek domů 104·7 proc., ale přírůstek obyvatelstva jen 58 proc. Poměr ten platí skoro pro všecky osady.

II. Jednotlivé obce.

Zdounky.

Jméno.

Jest nesnadno určiti přesný původní tvar místního jména „Zdounky“ a proto těžko jest vyšetřiti jeho význam. Nesnáz spočívá v tom, že místní jméno čte se až v době novější, a že se v nejstarších dobách zprávy o Zdounkách nečiní. Čteme formy: 1320 (Albertus de) Donka, 1358 de Zdunek, 1368 Wzdonka, Wzdunka. Sdunka, 1375 de Wzdunek, 1407 Wzdonky, 1392 de Denke, von der Sdenken, 1393 von der Sdenka, de Sdenka, von Sdenka, von der Donken, 1394 de Denka, 1463 de Zdunyek.[1]) Záleží ovšem na kmeni. Mínime, že *v* (v + zdúnky) je pouze předložka lokálová spojená se jménem; příkladů toho čteme ve XIV. stol. několik.[2]) Nesouhlasíme proto s míněním Wisnarovým, že náslovné *v* (Vzdounky) je kmenové, a že se časem odsulo.[3]) Jméno totiž dá se vyložiti jen ze základního tvaru z d u n, z něhož zdrobnělina z d ú n-ъ k y. Etymologie pak toho slova: staroslovanské zьd-ati = zeď dělati, zdíti. Že pak Polákům z d u n — etymologicky

---

[1]) Z. d. I., 496, 980, 983, 1145, 1067; III., 283, Brandl, Půhony I., 27, 245, 215, C. d. M. VI., 126; XI., 112; II., 98, 83, 103, 104, 155, 134, 202. Dr. Lechner, Belehnungsbücher, I., 82.

[2]) Brandl, Půh. I., 34, 39; Z. d. VI., 335, 344, 782; A. Č. XVIII., 174.

[3]) Wisnar, „Untersuchungen zur geographischen Namenkunde“, Znaim, 1891 pg. 49.

zbdun sluje hrnčíř, podobno dosti, že osada slula původně Zduni = Zduny (Zdouny), že má tedy jméno po řemesle či po zaměstnání obyvatelstva.[1]) Skutečně pak ve Zdounkách a v okolí byla nejen hrnčířská hlína, nýbrž i řemeslo hrnčířské tam kdysi kvetlo.

Popis městečka.

Městys Zdounky leží 10·26 km jihozápadně od Kroměříže, rozkládaje se na severním úpatí hor Hříběcích. Potokem Olšinkou dělí se ve dvě nerovně veliké části: Čtvrt zámeckou na straně severozápadní po levém břehu a vlastní osadu na straně jihovýchodní po pravém břehu. (Obr. 4.) Čtvrt zámecká zaujímá zámek s parkem, panský dvůr, bývalý pivovar, nyní sladovnu, a budovy panských dělníků; jediný pouze hostinec „na Bednárně“ zvaný patří soukromníkovi. Část městyse po pravém břehu Olšinky táhne se ve svém jádru směrem od západu k severovýchodu. K ní na straně východní připíná se ulice „Hadry“, nyní „Zákostelí“ řečená, směrem jihových. k úpatí pahorku Světlé, kde je panský dvůr téhož jména. Hadry protíná pramen tekoucí se Světlé a ústící u Zdounek do Olšinky. Zámeckou čtvrt s ostatními Zdounkami spojuje silnice po obou stranách posázená lipami, zvaná „Hráze“. Tuto uprostřed protíná ve směru od sv. k sz. místní dráha kroměřížsko-zborovská. Západní cíp Zdounek slul „Chobot“, nyní „ulice Střílecká“, východní konec sluje „ulice Kroměřížská“. Od Chobotu až k ulici Kroměřížské vlekou se Zdounky pod názvem „Horní“ a „Dolní náměstí“. Na rozhraní mezi oběma je „Hrubá hospoda“, vedle níž směrem k jv. po straně levé jde silnice k „Hadrám“, po straně pravé užší cesta ku škole a kostelu. Místní chrám je zasvěcen nejsvětější Trojici, na kterýž den připadají „hodky“. Chrám strní na dosti vysokém pahorku, kolem něhož rozkládá se starý a nový hřbitov; na místě nového stával nanesený pahrbek, jenž rozvezen byl při stavbě dráhy. Hned pod hřbitovem stojí škola na místě vyvýšeném. Ke chrámu i ke škole jde se po kamenných schodech, pořízených r. 1775. Na nejzazším konci ulice Kroměřížské vypíná se pěkná nová budova okresního soudu, vystavěná r. 1906 nákladem státním.

---

[1]) Černý a Váša odvozují jméno Zdounky od osobního Zdún dem. Zdúnek; co by však znamenalo, nepovídají. U Tedražic v Píseckém kraji v Čechách stojí na návrší kostel sv. Vavřince, řeč. Zdouny neb Vzduny a pod ním několik chalup a mlýn, řeč. Podzdouny. Pozn. redakce.

Obr. 4. Pohled na Zdounky.

Zmínky zasluhují vysoko vyklenuté sklepy pod selským stavením proti Hrubé hospodě položené, jež z něho vedou pod silnicí směrem k hospodě; pocházejí snad ze století patnáctého.

Rozloha obce měří 1042 ha, z čehož rolí 625 ha, luk 73 ha, zahrad 24 ha, pastvisk 124 ha, lesa 163 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1770 553 duší, r. 1791 ve 100 domech 602, r. 1834 ve 138 domech 937, r. 1869 ve 153 domech 1058, r. 1880 ve 191 domech 1285, r. 1890 ve 213 domech 1371, r. 1900 ve 218 domech 1361 duší, a to 1327 katolíků, 2 evangelíci, 32 židů; 1294 Čechů, 64 Němců a 3 jiné národnosti, zaměstnáním převážnou většinou zemědělců, nepatrnou menšinou řemeslníků.

Úřady: okresní soud (obr. 5.), berní úřad, notářství, četnické stanoviště, postrková stanice, finanční stráž; také sídlí zde advokát a obvodní lékař. Poblíž jest nádraží dráhy Kroměřížsko-Zborovské.

Zámek (obr. 6.) náležitý nyní hraběnce Strachwitzové, stojí asi na místech bývalé tvrze, zbudované někdy ve stol. XIV., když původní tvrz proměněna na kostel. Nebyl asi vystavěn jesuity, nýbrž od nich již hotový převzat a uchováván a po zrušení řádu r. 1773 studijnímu fondu v řádném stavebním stavu odevzdán. Bývala v něm zámecká kaple sv. Ignáce, o níž šíře promluvíme při dějinách fary. Tvrz připomíná se ve Zdounkách již v nejstarších dobách, r. 1519 byla pustá, ale r. 1550 již znova vystavěná. Panský dvůr a mlýn připomínají se ve Zdounkách již roku 1481.

R. 1523 bylo ve Zdounkách živé vinařství, ba ještě r. 1750 bylo v obvodu obce 24 jiter vinohradů. Od r. 1560 připomíná se ve Zdounkách panský pivovar (nyní jen sladovna).

Městečkem byly Zdounky již r. 1358,[1]) kdy bylo vysazeno, nevíme. Mělo soudní právo, které bralo právní naučení v Uh. Hradišti — řídilo se tedy soudním právem brněnským.

Výroční trhy bývaly v pondělí, nyní jsou ve čtvrtek po smrtné neděli, po božím vstoupení, po sv. Bartoloměji a po sv. Martině; celkem čtyři. Trhy dobytčí pokaždé ve středu před výročními, trhů týdenních není.

---

[1]) A. Č. VII., 583, č. 38.

Obr. 5. Budova okresního soudu ve Zdounkách.

Obr. 6. Zámek ve Zdounkách.

Samota: panský dvůr Světlá, druhdy osada téhož jména, mlýn Olšina mezi Zdounkami a Skržicemi.

Živelní pohromy a epidemie chronologicky: R. 1658 vyhořel mlýn Olšina, 6. února 1660 shořely panské stáje a stodoly, čímž způsobena veliká škoda na obilí a slámě, shořel všecek rožný dobytek a 900 kusů skopového; r. 1675 zahynulo v ovčíně nákazou na 700 ovcí a r. 1695 znova na 1200; r. 1708 utrpěly Zdounky průtahy vojska, r. 1714 a 1715 mor, r. 1746 panský ovčín přeplněný krásnými ovcemi zachvácen dobytčím pádem; r. 1748 „ruské vojsko na kvartýře, dlouho nás vyžírali", r. 1763 a 1770 krupobití, 1769 dobytčí mor, r. 1787 pád hovězího dobytka, r. 1803 průtrž mračen, r. 1811 blesk zapálil panský pivovar, r. 1869 dne 30. září vyhořel horní konec osady až po potok, dne 11. května r. 1870 zase od potoka až po Loučkův grunt (i obě hospody shořely).[1])

Poddanské poměry: R. 1750 bylo v městečku 11 pololánů, 28 čtvrtlánů a 2 chalupníci. Sedláci robotovali dvouspřežně 3 dny týdně, čtvrtníci pěšky jednou osobou po 3 dnech týdně, chalupníci jen po 2 dnech týdně. O desátcích farských bude obšírná řeč při dějinách fary. Na panství byly dvory ve Zdounkách, v Soběsukách a na Světlé. Ke zdouneckému patřilo $383^4/_8$ měr rolí, $15^4/_8$ měr zahrad, luk na 30 dvouspřežných for sena a na 12 for otav; k soběsuckému $346^4/_8$ měr rolí, 35 měr pastvisk a lesa, $7^3/_8$ měr zahrad a luk na 20 dvouspřežných for sena a 7 for otav; ke světelskému $170^2/_8$ měr rolí a luk na 8 for sena a 4 fůry otav. Třetina rolí se ročně úhořila, role při dvoře světelském byly na kopci a sily se na nich jen oves a rež, louky byly buď horské neb zaplavovány vodami za častých povodní. V Oujezdsku byl panský dvorek na 105 měr rolí, které však ležely r. 1750 ladem, ježto dvůr byl od mnoha let pustý, ale přece se osívaly jednou za dva nebo za tři roky rží a ovsem. Celkem bylo r. 1750 při panských dvorech $900^2/_8$ měr rolí obdělaných, 105 ležících ladem, 35 měr pastvisk a $22^7/_8$ měr zahrad. Rybníky byly jen u Zdounek, a to Zámecký na 20 kop kapří násady, Prostřední na 6 kop, Olšínský na 30 kop. Dříve se do nich dávalo více násady, ale r. 1750 byly velmi zahlenovány; vysoušely se každé tři roky. Pivovar ve Zdounkách na 964 beček. Nikde na panství

[1]) Vybráno z rkp. Cerroniho sb. II., č. 282 a z farní pamětní knihy.

nečepovalo se vrchnostenské víno. Bylo sice ve Zdounkách 18 výčepních domů, ale od mnoha let již nečepovaly a proto také nedávaly vinného platu, k němuž byly jinak zavázány. Lesů bylo na panství na 3106 měr, byly však místy hrubě vysekány a jen křovím porostly. Užívalo se jich k várkám pivným a na dřevo deputátní; dřevo se neprodávalo, ba bylo nutno přikupovati pro domácí potřebu z cizích panství. Nebylo ani obory, ani bažantnice, ani skelných nebo železných hutí. Stálé platy z městečka Zdounek: z kovárny 6 zl. a 60 slepic, ze zahrad 35 kr., z domovního či prahovního platu 8 zl. 30 kr., ze šenku zdounecké́ho 25 zl., z ratajského 15 zl., z troubského 5 zl., ze mlýna zdouneckého 100 zl., olšínského 140 zl., ze mlýna Strúžníku 40 zl., ze cvrčovského 30 zl. Mlýny na nestálých vodách. R. 1750 bylo nutno mlynářům platy sleviti, neboť pro veliké sucho nemleli po celé léto.

R. 1775 bylo 13 pololánů, 36 čtvrtlánů, 6 podsedků, 7 chalup. K pololánu patřilo 33 měr rolí, $2^1/_2$ míry ouhorů a 1 míra zahrad, ke čtvrti $16^1/_2$ míry rolí, $1^1/_4$ míry ouhorů či oulehlí a $^1/_2$ míry zahrad. Zahrady nebyly stejně veliké. Staré tři podsedky měly po 5 měrách rolí, nové po $4^3/_8$ míry. Rozumí se všude míry staromoravské, rovnající se nynějším českým korcům (po půl druhé nynější míře dolnorakouské). Z pololánu bylo 15 zl. 21 kr. daně, 2 slepice, kus přádla nebo místo něho 18 kr. platu za přástku, ze čtvrti 7 zl. 39 kr. daně a kus přádla nebo 18 kr. Pololáník robotoval od sv. Jana do sv. Václava 2 osobami nebo párem po celý týden, ostatek roku jen 3 dny týdně, čtvrtník od sv. Jana do sv. Václava celý týden 1 osobou pěšky, ostatek jen 3 dny týdně, podsedník jen 2 dny týdně po celý rok. Obec jediná vykonávala právo výčepní a platila za ně o sv. Janě a o vánocích po 11 zl. 40 kr., celkem tedy 23 zl. 20 kr.[1])

Jména tratí r. 1749: za Kuchynkou, na Velečkách, Padělek, v Horách, Otička, na Díle, Podíle, za Branou, Přední a Prostřední díl, nad Luhem, v Rovinách, v Hadrach, na Katůvce, za Katůvkou, Kopaniny, Stará Lhota, vrchní Drážov, na Polámané, Ouzký polulání, nad Humny. Mimo proloženě tištěné jsou dnes jména: Padělky, Ouzký, Široký, Sa-

---

[1]) Reg. zem. urb. fasse Hrad. č. 27.

laše, Vinohrady, na Pastvisku, Rybníky, Lysice, Hony, za Chobotem, Hlavy, u Trnu, Kamenice, Klíč, Plácka, Topolí, Klín.

Místní pověsti. O trati Katůvce se dosud vypravuje, že tam stávala šibenice a vykonávaly se hrdelní tresty, což ovšem se s pravdou shoduje. Z Gertlerova pololánu čís. 8. šla prý ještě r. 1789 (dle zápisu ve farním archivu) dlouhá podzemní chodba, nikdo neví kam, prý až do zámku.

Rody přes 100 let na těchže usedlostech: Sedláčkův č. 3., Vrbíčkův č. 14., Klechův č. 17.

Cechy bývaly jen tři. krejčovský, ševcovský a kolářský, leč starších zpráv kromě pečetí z r. 1823 se nám po nich nezachovalo, vše se potratilo u posledních cechmistrů.

Zaniklé osady: R. 1481 čte se jako příslušenství panství zdouneckého puól vésky **Rudy.** Je to jediná zmínka o této vésce, o jejíž poloze nevíme nic, neboť nechceme tvrditi, že bývala v místech nynější myslivny Bunče, o níž se někteří (Prasek) domnívají, že stojí na místech zaniklé osady.[1])

Víme však určitě, že v obvodu Zdounek stávaly druhdy nevelike osady **Kopa** a **Světlá.** Kopa čte se v zemských deskách jako příslušenství Zdounek jen dvakráte, r. 1542 a 1561.[2]) Stávala při nynější silnici mezi dvorem Světlou a myslivnou Bunčí, kde je lesní trať Kopa. Světlá čte se několikráte. Po prvé r. 1412, po té r. 1542 a 1561.[3]) Stávala v místech, kde je nyní panský dvůr a bývalý ovčím Světlá. Panský dvůr v těch místech připomíná se r. 1750.

Kostel a fara.

Do r. 1773 všecky fary náležité nyní k děkanství zdouneckému náležely k děkanství kroměřížskému, teprve toho roku zřízeno nynější děkanství.

Fara zdounecká náleží k nejstarším v děkanství.

Farní kostel nejsv. Trojice stojí o samotě na jih od městečka na dosti pěkném kopci, pod nímž jde silnice na Velehrad.[4])

---

[1]) Z. d. XII., 22 (opis fol. 67.); [2]) XXV., 23 a XXVII., 11.; [3]) VIII., 21, 22, 23.

[4]) I v sousedních farnostech jsou kostely na kopci: sv. Jakuba v Roštíně, sv. Petra a Pavla v Litenčicích, sv. Petra a Pavla v Těšnovicích, Panny Marie v Kvasicích, Panny Marie ve Střílkách.

Nevíme, kdy byl založen nebo vystavěn. Když r. 1709 vydán císařský patent, aby prokázáno bylo založení nebo zbudování každého kostela, oznámil tehdejší farář, že se to vypátrati nedá. A nevypátralo se to do dneška. Ani stavební sloh nemluví pro žádnou určitou dobu. Jasno je, že je to kostel tak zv. tvrzový (jako ve Velké Biteši nebo v Hulíně), zbudovaný ve století XIV. proměněním vladycké tvrze na kostel. Mluví pro to nejen poloha kostela na kopci vévodícím celé osadě a obehnaném kolkolem valy, nejen jméno „na valech", které dává lid místům za hřbitovem, ale také velmi pevné základní zdi, které byly odkryty při kopání hrobů u jižní chrámové zdi. Sloh stavební není jednotný. Klenba chrámová pochází teprve z r. 1745, věž z r. 1570, pilíře opírající zdi chrámové také z r. 1745 a zdi samy nejeví nijaké slohové známky stavitelské. (Obr. 7.)

Nejstarší stavbou je loď chrámová; věž a lodní klenba jsou novější. Věž byla přistavěna r. 1570 nákladem majetníka Zdounek, Jachyma Zoubka ze Zdětína a na Zdounkách. Původní oblouky na věži jsou gotické, stavba velmi pevná. R. 1745 a v letech následujících přistavěn presbytář a kostel sklenut. Z té doby jsou také nové pilíře z cihel ve staré zdi držící rohy zadní a prostřední kopule. O této stavební změně zachovaly se obšírné zprávy ve farním archivě. Náklad na přístavbu konal rektor hradišťské koleje P. Antonín Hruška. Kostel prodloužen o půl třetího sáhu, celý pokryt, sklenut, pořízeny úplně nové oltáře, vše nákladem 200 zl. rýn. R. 1746 nebylo dílo ještě hotovo, ale rektor Hruška povolán představenými za rektora koleje klatovské a na jeho místo dosazen P. Vácslav Rambovský, který se stavby nedokončené milostivě ujal, přistavěl sakristii, pokryl věž a celé dílo dokončil r. 1749. Na tuto dosti nákladnou opravu značným obnosem přispěl zdounecký farář P. Frant. Ant. Jevický a někteří dobrodinci z městečka. Dílo vykonal Frant. Baruš, mistr zednický ze Zdislavic, který se toho času zdržoval ve Zdounkách.[1])

Deska na věži nese erby pana Jachyma ze Zdětína a jeho manželky Aliny Prusinovské z Víckova a nápis:

ANNO · MDLXX · VROZENY · A ST
ATECZNI · RITIRZ · PAN · IOACH
IM · ZAVBEK · ZE · ZDIETINA · A NA

---

[1]) Zápis při nejstarších kurrendách ve farním archivu.

ZDVNKACH · PODKOMORZI · MA
RGKRABSTWI · MORAVSKEHO ·
TVTO · WEZI · KECTI · A CHWAL
E · PANV · BOHV · A PANNIE · MA
RII · DAL · POSTAWITI ·

R. 1789 kostel nově pokryt, r. 1749 postaven nový vrch věže a r. 1764 zvýšen a dány na věž hodiny, které obec r. 1810 obnovila a od té doby na vlastní náklad udržuje. R. 1867 znova pokryta věž a sakristie, r. 1901 dán na věž nový hromosvod, r. 1905 některé větší opravy při zvonech. R. 1810 byl celý kostel vydlážděn velikými dlážkami pískovcovými, r. 1853 položeny v sakristii kelheimské dlaždice, r. 1857 za 500 zl. vydlážděn celý kostel. Boží hrob bývá od r. 1862 v kapli Sarkandrovce.

Vnitřek kostela: Hlavní oltář mramorovaný z r. 1812 s obrazem nejsv. Trojice malovaným hradišťským jesuitou Ignácem Raabem a přemalovaným r. 1882 brněnským malířem Josefem Zeleným. Poboční oltáře, oba na epištolní straně, jsou zasvěceny Zvěstování Panny Marie a sv. Josefu; oba obrazy maloval Raab, ale r. 1855 přemaloval kroměřížský malíř Jan Zapletal. V kapli Jana Sarkandra, přistavěné ke kostelu, je od r. 1861 oltář s obrazem jeho. (Obr. 8.)

R. 1860 pořízena křížová cesta — obrazy od Josefa Vorlíčka.

Zvony jsou 4 větší a 2 menší. Největší pořízen ze sbírek r. 1697, lit v Brně od Jana Meláka, zavěšen za panování rektora jesuitské koleje hradišťské Tomáše Koukola. Prostřední zvon tit. sv. Trojice, původně hlavní zvon kostelní, přelit r. 1822. Ostatní zvony jsou z r. 1839 a 1881, dva menší z r. 1799 a 1740. R. 1845 založen fond zvonový.

Varhany pořízeny r. 1866. Starožitných nádob posvátných není. Nová stříbrná monstrance z r. 1899, stříbrný vysoký kalich, dar arcibiskupa Sommerau-Becka r. 1843 zdouneckému faráři Martinovi Vyskočilovi. R. 1750 měl kostel 23 ornátů a pluvial, r. 1777 přibylo ze zrušené zámecké kaple 9 kasulí, 2 dalmatiky. R. 1900 měl 33 kasulí, 3 dalmatiky, 7 pluviálů, 4 antipendia, 2 stříbrné a 2 polostříbrné kalichy. R. 1810 odvedeno skoro všecko kostelní stříbro; z toho, co zbylo, ukradl zloděj o vánocích r. 1828 stříbrné ciborium.

O kryptě v kostele není zpráv a také dosud nebyla objevena. Měli však v kostele svůj pohřeb po nějaké desítiletí

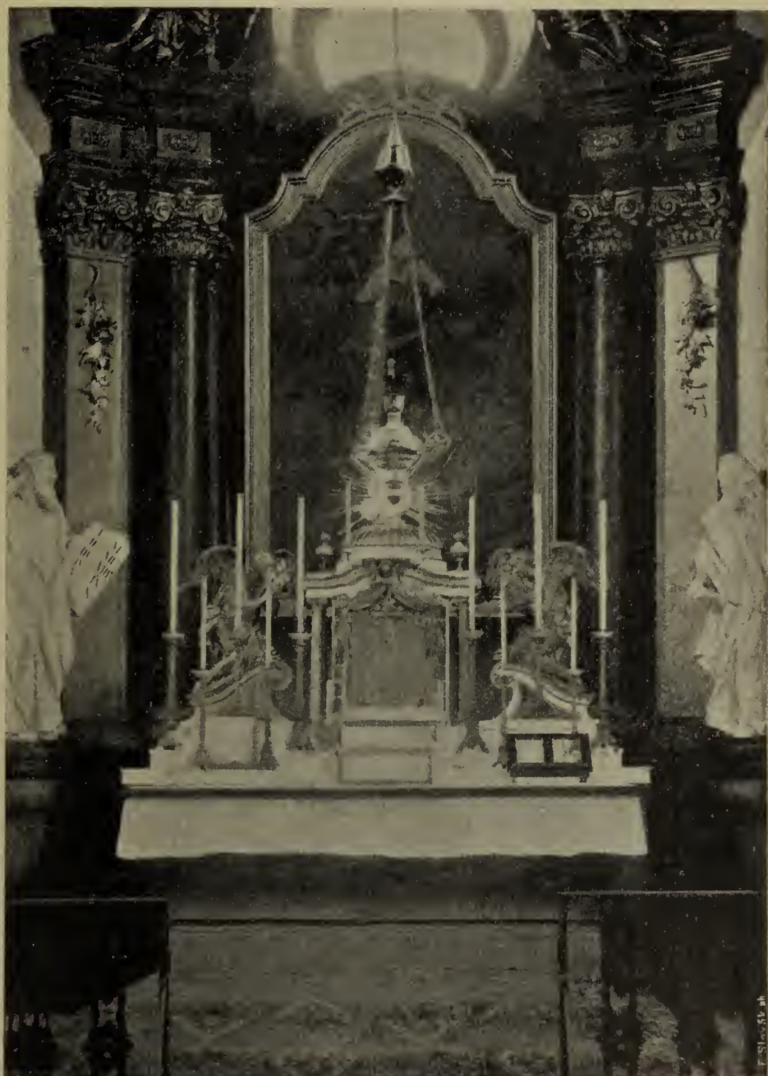
Zoubkové ze Zdětína a také se v matrikách ze století XVII. mluví o „sklípku před hrubým oltářem“, kam pohřbíváni zdounečtí kněží. V kostele ve zdi u hlavního vchodu po straně evangelní

Obr. 7. Kostel a hřbitov ve Zdounkách.

je náhrobek Jana Jiřího Zoubka ze Zdětína a na Zdounkách. Na náhrobku je mužná postava rytíře a vedle ní postavy hošíka a děvčátka. Kolem postav dosti jemně tesaných je nápis:

LETA · 1584 · W NEDELI · PRED · POWYSENIM · SWATEHO · KRZIZIE · DOKONAL · GEST · ZIWOT ·

Obr. 8. Vnitřek farního kostela ve Zdounkách.

SWVOG · VROZENY · PAN · IAN · GIRZI · ZAVBEK · ZE ZDIETINA · A NA · ZDAVNKACH W TOMTO · CHRAMIE

· BOZIM · POCHOWAN · GEHOZTO · DVSSI · PAN · BVH WSSEMOHVCZY · RACZ · MILOSTIW · BYTI · AWPOCZET SWYCH · WYWOLENYCH · PRZIGITI · (Obr. 9.)

Po levé straně (ke dveřím) je postava hošíka v dlouhém kabátu, s knihou v levé a s růžovým poupátkem v ruce pravé na prsou složené a nápis dokola:

LETA 1580 . . . . (nečitelno, bylo to však W AUTERY DEN) SWATE LVCIGE DOKONAL ZIWOT SWUG IOACHIM SYN PANA GIRZIHO ZAVBKA GEHOZTO DVSSI PAN BVH RACZ MILOSTIW BYTI.

Po pravé straně postava děvčátka s růžičkou ve složených rukou, nápis dokola:

LETA 1585 W AVTERY PO NEDELI LÆTARE DOKONALA ZIWOT SWVG IOHANKA DCZERA PANA GIRZIHO ZAVBKA GEGIZTO DVSSI PAN BVH RACZ MILOSTIW BYTI.

Dle účtů farních z r. 1731 pohřbena v malé žebráčce vedle své paní sestry urozená slečna Barbora Hochbergová z Freidorffa a na Troubkách, r. 1733 urozený a statečný rytíř Jiří Žalkovský ze Žalkovic. Náhrobků nemají.

Jelikož Zdounky byly první větší osadou severně od Velehradu, neboť již v nejstarších dobách připomínají se městečkem, někteří se domnívají, že na hradě zdouneckém kázali již sv. Cyril a Metod a při hradě snad první kapli zasvětili, což ponecháváme fantasii jednoho každého.[1])

Fara byla ve Zdounkách již ve století XIV. a snad ještě dříve. První zmínku o ní máme k r. 1366, kdy Půta z Holštejna daroval kostelu (ecclesie in Sdunka) ves Divoky se všemi právy a se vším příslušenstvím se svolením markrabí moravského Jana, jak o tom svědčí do desk zemských r. 1368 vložená listina ze dne 26. května (in crastino st. Vrbani) r. 1366. Farářem byl tenkráte kněz Vavřinec.[2]) Ač se v listině mluví výslovně o darování vsi, přece se domníváme, že ves zůstala při zboží zdouneckém, kdežto farář bral z ní jedině platy, ježto v pozdějších zápisích se mluví

[1]) Přikryl, Sv. Cyrill a Method, 1907, II., pg. 246.

[2]) Z. d. I., 1067.

jen o platech na př. r. 1480, kdy Žofie z Vartnova vzala na Zdounky a na osady k nim příslušné na spolek Štěpána z Lomnice,

Obr. 9. Náhrobek Jana Jiřího Zoubka ze Zdětína a jeho dětí.

vyjímaje peněžité platy v Divokách, které bere od starodávna farář zdounecký.[1])

[1]) Z. d. netišť. XII. 22.

R. 1384 jmenuje se farář zdounecký Seidlín (Seydlinus presbiter de Wzdumek), jenž prodal Janovi z Roštína půl třetího lánu, krčmu a louku v Roštíně.[1]) Byl jistě osoba vladycká. Kolem r. 1440 farář Blažej daroval kolegiatnímu kostelu sv. Mořice v Kroměříži na záduší 4 lány v Divokách, které však r. 1499 majitel Zdounek Štěpán z Lomnice kapitule odňal a spojil se Zdounkami. R. 1450 jmenuje se farář Jan, po jehož smrti investován dne 14. května r. 1453 Pavel Trenčanský. R. 1483 jmenuje se zase farář Jan a r. 1500 farář Bartoš pohoní Matěje Knížete z Roštína ze 30 hř. gr., že mu nedává desátku ze dvora Chomutovska.[2]) Půhon tento opakoval farář Jan r. 1505 a při teprve r. 1515 vyhrál,[3]) ale sporům tím ještě nebyl učiněn konec, neboť r. 1558 farář Melichar půhon znova opakoval.

Tito kněži byli asi všichni katoličtí. Teprve r. 1559 majitel panství Erazim z Bobolusk, ač sám katolík, dosadil farářem kněze nekatolického, ve víře velmi spleteného, který kázal proti církvi římské a nechtěl ani mši sv. sloužiti ani ostatních obřadů po katolicku vykonávati, což Erazimovi biskup Marek Kuen trpce vyčítal. Zprávu o tom podali biskupovi jeho poddaní z Něčic, kteří byli do Zdounek přifařeni, a z toho důvodu, že farář nechce podle ustanovení církve svaté jim posluhovati ani při mši pozdvihování těla a krve svaté činiti, odepřeli mu farský desátek. Biskup žádá, aby Erazim toho spletence ze Zdounek odbyl, zvláště když sám byl povždy ve víře katolické stálý.[4]) Nevíme, zachoval-li se vladyka po přání biskupově, rovněž jako nevíme ze skoupých slov biskupových určitě, ke které sektě se nový farář hlásil. Není však pochyby, že byl český bratr. Neboť již Boboluskův předchůdce Petr Čertorejský z Čertorej dovolil bratřím listinou ze dne 13. července 1557, aby si postavili při městečku Zdounkách dům neb zbor, ba daroval jim k tomu účelu zahradu, a to „v tej ulici nad rybníkem mezi grunty a podsedky Jana Střebala a Vaňka Mrhala.“ [5])

R. 1571 jmenuje se farář Jakub, který byl katolík, ale i ten měl nějaké neshody s farníky z Něčic.[6]) R. 1575 byl prý farářem

---

[1]) Z. d. IV., 441. — [2]) Půh. olom. netišť. 7 fol. 40. [3]) 12 fol. 24. — [4]) K. a. archiv krom. Kopiář 1 fol. 35. — [5]) J. Müller, „Zpráva o archivu jednoty bratrské v Lešně“, ve Sborníku Historickém 1885 pg. 206., č. 16. — [6]) K. a. archiv krom. Kopiář 11 fol. 138.

Jan Městecký, horlivý luterán. Ale zpráva ta není dosti zaručena.[1])

Ač Zoubkové ze Zdětína byli katolíky dosti horlivými, přece přijal pan Jiří r. 1583 na faru kněze Tomáše, který již prve fary své (dle Volného v Plumlově) byl zbaven, protože nebyl žádným knězem pořádně ordinovaným, než tolko prostým lejkem. Proto biskup Stanislav Pavlovský zakázal svým poddaným z Něčic, aby mu nijakých desátků farských nedávali, panu Jiřímu pak s trpkou výčitkou, že mu k protimyslnosti jen přijal takového faráře, oznámil (dne 28. července 1583), že není proti tomu, aby se faráři zdouneckému dával desátek od biskupských poddaných z Něčic, jakmile na tu faru bude dosazen kněz katolický podle založení toho kostela.[2])

R. 1600 vybyl Vilím Zoubek ze Zdětína ze Zdounek faráře nekatolického a dosadil na faru kněze Fabiana Gelnbacha, osobu vladyckou, kanovníka u sv. Víta na hradě pražském. R. 1603 jmenuje se farář Jiří Lapicida (= Kameník), r. 1604 Vavřinec Ura, před tím farář ratajský, který byl ve Zdounkách jen nějaký měsíc. Do Zdounek dán byl proto, aby spravoval obě fary, ratajskou i zdouneckou a aby se ve Zdounkách mohl aspoň vyživiti, zvláště když se mu odpíral desátek z Rataj. Po něm následoval Mikuláš Xera (dle Volného omylem Rex), ale také jen na krátko si ve Zdounkách pobyl. Již dne 15. listopadu r. 1606 píše o něm kardinál Dietrichštejn panu Zoubkovi, že jej nemůže ve Zdounkách nechati déle než do sv. Kateřiny, ale že mu tam pošle jiného řádného kněze. Kdyby se mu však poslaný nelíbil, je ochoten od příštího sv. Jiří mu dosaditi jiného.[3]) Po něm snad následoval onen český kazatel a kazatelský spisovatel Blažej Borovský z Borovna, který farářoval ve Zdounkách dle Jirečka počátkem stol. XVII. a r. 1607 stal se farářem v Chrudimi.[4])

R. 1606 nebo 1607 byl farářem Mikuláš Švibka a r. 1607

---

[1]) Cerroniho sbírka I., 89 pg. 739. Je to výpis učiněný vlastní rukou Cerroniho bez udání pramene.

[2]) K. a. archiv krom. Kopiář 20 fol. 187 v. a Kopiář 22 fol. 293. [3]) 38 fol. 129.

[4]) J. Jireček, Rukověť, I., 89.—91. Borovský narodil se kolem r. 1570, r. 1597 byl zřízen na kněžství, v letech 1598—1616 učinil 60 pohřebních řečí, jež dal vytisknouti ve dvou dílech: „Manipulus concionum funebralium“ r. 1616 v Hradci Králové. Kromě toho známo ještě šest jeho tištěných řečí. Dokladu pro to, že byl ve Zdounkách farářem, jsme neshledali.

Tomáš Rectorius, pro nějž pan Zoubek žádal po kardinálovi investitury hned pro dvě fary, zdouneckou a ratajskou. Kardinál odpověděl dne 9. května (1607), že „jemu na ten čas místné odpovědi dáti nemůže, sámť dobře ví, že taková uný dvú far a chování kaplana k rozšíření religí svaté prospěšna nebývá." [1]) Ale ani Rektorius nepobyl ve Zdounkách dlouho, neboť již dne 29. dubna r. 1610 nastoupil Kryštof Methudius,[2]) snad týž, jemuž latinským listem ze dne 30. března r. 1612 vytýká kardinál, že dopisem urážlivým, vší kněžské skromnosti prostým dotkl se horlivého katolického pána Jana Říčanského Kavky z Říčan, majetníka panství brumovského, a nařizuje mu, aby ještě v běžícím čase postním pánu dosti učinil. Slibuje mu zároveň, že jej opatří od sv. Jiří příštího jinou farou.[3]) Snad bezprostředním jeho nástupcem byl Jan Sarkander, který dle Volného již r. 1610 přišel z Charvát do Zdounek a r. 1613 odešel do Bozkovic. Po něm se zase farářové pilně střídali. V letech 1611—1618 vypomáhali jim v duchovní správě jesuité z koleje olomucké. Jesuita Jan Drahovius obrátil r. 1611 i samého rychtáře.

V letech 1625—1670 spravována ze Zdounek také fara ratajská a v téže asi době také fary roštínská, zborovská a filialní zlámanská. Ratajská byla asi r. 1660 obsazena, Roštín r. 1650 připojen k faře do Střílek, Zborovice zůstaly při Zdounkách až do r. 1737, kdy pro ně zřízena fara samostatná, zlámanská kollatura patřila do Zdounek až do zřízení fary r. 1784. Dle farních matrik patřily k faře zdounecké všecky k těmto čtyřem farám nyní přifařené osady, vyjímaje jedinou Lubnou, která patřila do Těšnovic (nyní do Zlámanky). Těšánky patřily do r. 1788 do Zborovic, od toho roku patří do Zdounek.

R. 1683 připomíná se ve Zdounkách první kaplan.

R. 1780 nařídila olomucká konsistoř, aby Kostelany se vyloučily z farnosti těšnovské a připojily k bližším Zdounkám. R. 1779 vyloučena samota Vylízaná Skála z farnosti buchlovské a sloučena se zdouneckou. Vylízaná Skála jest nyní pusté místo v lese, kde není nijakého obydlí. Bývala tam až do nedávna hájovna, ale od doby, co prodána tato část lesa od Buchlovic k panství velehradskému, bydlí hajný na Bunči. R. 1788 udál se

---

[1]) Snopek, „Nová akta kardinála Dietrichštejna" v „Časop. Mat. Mor." 1903 pg. 294 č. 21. [2]) pg. 297, č. 58. — [3]) K. a. archiv krom. Kopiář 39 fol., 13 v.

pokus, aby Něčice se vyfařily ze Zdounek a přifařily do Zborovic (asi záměnou za Těšánky, které ze Zborovic vyfařeny a spojeny s farou zdouneckou); což se nestalo. Myslivna Bunč patřila až do r. 1831 pod faru buchlovickou, ale toho roku přifařena do Zdounek, kam má o půl hodiny blíže a jelikož na Bunči beztoho vykonával duchovní jurisdikci děkan zdounecký. K faře zdounecké náleželi od pradávna tři usedlíci v Troubkách, o nichž jde pověst, že za doby Sarkandrova farářování ve Zdounkách byli jedinými katolíky v osadě. Již za časů josefinských stal se pokus, aby byli připojeni k farnosti zborovské, ale nepovedlo se to. Teprve r. 1895 se to stalo skutkem.

Při dějinách fary a posloupnosti farářův od stol. XVII. odkazujeme k Volnému.[1]) Zde uvedeme jen věci nejzajímavější. Nepřetržitá a přesná řada farářův dá se sestaviti počínaje teprve r. 1625, kdy farářoval Jiří Sudrovský. Od r. 1636, kdy panství zdounecké přešlo na jesuity, dála se ve Zdounkách usilovně katolická protireformace, neboť na panství bylo vždy ještě dosti nekatolíků. Ještě r. 1653 hradišťský jesuita P. Alexandr Pruckovský obrátil jich 34. Nejdéle působili ve Zdounkách farářové: Pavel Kahánek 1674—1684 (za jehož správy r. 1681 noční zloději ukradli z kostela 2 stříbrné kalichy a ciboř, které věci prodali kroměřížským židům, jižto rovněž jako pachatelé byli r. 1686 v Kroměříži pokutováni smrtí), Václav Zezulka 1684 † 20. listopadu 1691; od počátku své duchovní správy ve Zdounkách až do své smrti měl neustále spory s jesuity o farský desátek;[2]) Karel Jan Viktorin Polášek (1695, † 23./6. 1741), který působil zvláště blahodárně;[3]) za jeho farářování r. 1719 nočním časem lupiči vykradli faru, čehož vina svedena na 6 zdouneckých občanů, že nekonali noční hlídky, začež uvězněni na Špilberce, třeba se rektor za ně přimlouval; po něm Frant. Ant. Jevický (1741—1753; r. 1742 bylo mu uloženo Bedřichem II. Pruským 300 zl. berně válečné; když jí na kvap nemohl sehnati, ztýrán vojáky, odvlečen a 8 dní vězněn na zámku bučovském); Ant. Gabriel Graf (1773—1798), poslední farář presentovaný hradišťskými jesuity, za jeho správy vznikl farní ústav chudinský; Ludvík Müller (1798, † 9./4. 1827, jenž

---

[1]) Wolný, Kirchl. Topogr. I. Abt., II. Bd., pg. 324—328.

[2]) Cerroniho sbírka II., 26.: „Negotium solla illius (i. e. Zezulkovou) morte est terminatum.“

[3]) Volný má nesprávně, že zemřel r. 1696.

opravil faru a hospodářské stavení), Martin Vyskočil, rodem ze Strážnice (1827, † 11./5. 1856, o kostel velmi zasloužilý, miláček kardinála Sommerau-Becka), 1856, † 29./9. 1879 Josef Merta, jenž r. 1876 poctěn zlatým záslužným křížem, nyní od r. 1892 působí farář a děkan Adolf Horák.

Farské desátky jakožto důležitý zdroj příjmů farářových byly popsány v různých dobách několikráte. Nejstarší soupis učinil r. 1657 farář Jan Václav Ikerna ve farní matrice. Desátek ze Zlámanky brala vrchnost a dávala za to faráři ročně 13 kop pšenice, 13 kop ovsa, dříví z panského lesa provázek a z každé várky vědro piva předného. R. 1639 rektor koleje kroměřížské P. Leo sloučil některá role v Soběsukách s panským dvorem. Na místě desátku z nich dostával farář od vrchnosti 15 měřic pšenice a tolikéž ovsa. Ale po r. 1644 se na to zapomnělo a vrchnost faráři zdráhala se dávati toto relutum. Teprve r. 1654 farář Ikerna vymohl si na rektorovi P. Dobiášovi Geblerovi jakožto kolátoru ročně 12 zl. rýn. a vědro vína „za ten desátek dvoru soběsuckého z těch rolí sedlákům pobraných a dvoru přidělených.“ R. 1655, aby neměl s jesuity „ostudy“, přijal týž Ikerna za ten desátek soběsucký 12 měřic rži a toliž ovsa, „však s protestací, že by to na potomní léta nebylo, aby se jen toliž dávalo, co náleží; jakkoliv by potomci učiniti chtěli, cestu sem jim ukázal, snad lepší ščestí míti budou a více obdrží“. R. 1654 vzala vrchnost ve Zdounkách poddanský grunt na „šenkhúz, jenž nyní slove panský“; z toho povinen pan kolátor půl třetí kopy pšenice a toliž ovsa. Z poddaných k faře zdounecké přináležejících desátek vycházel takto: z lánu 2 kopy pšenice a 2 ovsa, z pětičtvrtlánu půl třetí kopy pšenice a tolikéž ovsa, ze tříčtvrtlánu po půl druhé kopě, z pololánu po kopě, ze čtvrtí po půl kopě. Z Něčic vycházel nejen desátek kopný, ale také z rolí, kteréž oni jmenují Rozdíly, dvanáctý snop pšenice, rži, ječmene, ovsa, ale byly v osadě tři grunty, ze kterých se nedával desátek kopný, než vytýkaný, totiž každého obilí 12. snop nebo 12. kopa. Ze tří přifařených gruntů v Troubkách dával se desátek kopný. Poddaní z celé farnosti byli povinni faráři faru opravovati, ploty plésti, podsedníci a hofeři dříví v lese i na nátoni sekati, ti pak, kteří koně mají, po jedné fůře přivézti.

Ikernův nástupce farář Ignát Itali (1660—1674) měl s jesuity neustálý spor o desátky. Z jeho doby pochází soupis desátků

k r. 1673.[1]) Uvádí se v něm, že lán dával po 4 kopách pšenice a po 4 ovsa, ale zdvojnásobení desátku nedovedeme si vysvětliti. Mimo to se praví, že každý usedlík z Kostelan dává místo desátku po 1 zl. a po slepici, vrchnost vůz dřeva, které dovážejí Něčičtí. R. 1670 dána faráři vrchností zahrada náhradou za desátky soběsucké. R. 1740 dávalo se z lánu po dvou kopách pšenice a ovsa, ze Cvrčovic a z Divok kromě desátku dělali dříví, z Něčic dával pololáník kopu ovsa. Hofeři z Něčic dělali pro faráře dřevo a sedláci je dováželi. Ve středu křížových dnů dávala faráři obec něčická kopu vajec a vystrojila mu dobrou hostinu.[2])

Nový popis je z r. 1750. Kostelníci měli tenkráte jen poloviční robotu. Vrchnost brala farský desátek ze Zlámanky, ze Lhotky a z Oujezdska. Scházelo se ho ze Zlámanky 17 měr pšenice a tolikéž ovsa, ze Lhotky po 8 a z Oujezdska po $2^1/_2$ měřici každého. Za to dostával farář z panského pivovaru ve Zdounkách z každé várky vědro piva, což prý dělalo více než desátek.[3])

R. 1775 dostával farář celkem od poddaných 69 kop 38 snopů pšenice a tolikéž ovsa ročně. Totiž: ze Zdounek $31^1/_2$ kopy, ze Cvrčovic 11, ze Soběsuk $7^1/_2$ kopy, ze Skržic $7^1/_2$ kopy, z Divok 10 kop 8 snopů, z Troubek 2 kopy každého. Vrchnost brala desátek ze Zlámanky, Lhotky a Oujezdska jako r. 1750 a dávala faráři mimo pivo 15 měr pšenice a rovněž ovsa sypaného a $15^1/_2$ míry obojího ve slámě.[4])

V zámku bývala kaple zámecká, kterou začali budovati jesuité r. 1655. R. 1661 byla již kaple dokončena a zasvěcena sv. Ignáci z Loyoly. Požívala plnomocných odpustků pro neděli v ochtábu tohoto světce.[5]) Po zrušení řádu jesuitského se o ni nikdo nestaral, ale r. 1780 obnovena a znova nadána plnomocnými odpustky pro den sv. Ignáce, zakladatele jesuitů. Pro papežské breve o odpustcích žádáno r. 1781 placetum regium, ale gubernium v Brně listiny nevrátilo ani odpustků nepotvrdilo — doba josefínských oprav církevních — a kaple záhy zanikla.[6])

Fara je budova stará, vlhká a nepohodlná. R. 1802 pře-

---

[1]) Zapsaný v matrice děkanství kroměřížského a. a. 1673. — [2]) Výkaz desátků ve farním archivě. — [3]) Reg. zem. odd. dom. — [4]) Reg. zem. urb. fasse Hrad. č. 27. — [5]) Cerroniho sb. II., 282 pg. 57.

[6]) Volný praví, že kaple byla zasvěcena sv. Františkovi, ale u Cerroniho čteme výslovně, že sv. Ignáci.

stavěna hospodářská stavení, r. 1858 nahrazena šindelová krytba břidlicí.

Hřbitov býval původně okolo kostela, r. 1831 rozšířen o veliký kus na jih, r. 1860 znova rozšířen, r. 1866 rozšířen na západ. R. 1895 zřízen rozšířením starého hřbitova nový severně ležící (t. zv. hořejší hřbitov). Dolní (starý) hřbitov je připsán kostelu; hořejší farní obci. Na okrouhlé zdi východně kostela bývala kostnice, ale časem na rozkaz zákona zrušena. R. 1885 byl zřízen pohřební spolek, který za nevelíké členské příspěvky poskytuje členům peněz na pohřební útraty.

Patronem je velkostatkář.

Přifařeny jsou nyní: Zdounky, Cvrčovice, Divoky, Milovice, Něčice, Skržice, Soběsuky, Těšánky a myslivna Bunč.

Vyvazovací renta dělá 46.161 K 60 h.

Matriky počínají se r. 1628. Začal je farář Mojžíš Aron Jemelka, farář zdounecký i ratajský. Jsou v letech 1628—1714 české, 1714—1784 latinské, 1784—1867 německé, od r. 1867 zase české.

Pamětní knihu farní založil r. 1900 nynější dp. děkan P. Adolf Horák. Je velmi pilně sestavena na základě farních zápisů.

Farní chudinský fond založil farář Ant. Gabr. Graf r. 1785 nadačním kapitálem 500 zl.

Škola

má málo starých zápisů, ač je značného stáří. Přece však jsme sebrali z matrik a farních zápisů o ní několik zpráv.

Byla pak od nepamětných dob farní, jednotřídní a vždy v těch místech, kde stojí dosud. pod kostelem v čís. 59. Stávala jistě již před válkou třicetiletou, kterou přetrvala. Nemýlíme se asi, domnívajíce se, že byla zbudována za Zoubkův ze Zdětína, kteří velmi přáli vědám, a že po vymření toho rodu udržována byla majitelem panství, jesuitskou kolejí uhersko-hradišťskou. Nejstarší zprávu o ní máme z r. 1640, kdy dne 24. ledna zemřel učitel Jiřík Moravanský. R. 1668 připomíná se učitel Michal Trnavský, ale o škole není zmínky. Příjmy tohoto učitele byly asi dosti skrovné, neboť bral pouze posnopné od poddaných.[1]) R. 1679

---

[1]) Slavík, Morava, 213, 218.

učiteloval Matěj Kašalavský, 1684 Rudolf Bašálek, 1692 Ondřej Mráček. Po té se po nějakou dobu nemluví ani o učitelích ani o škole. R. 1745 byl kantorem Martin Mucha, jenž r. 1746 dal na opravu kostela 6 zl. Dne 6. července r. 1762 zemřel zdounecký rektor Jan Hanák. Po něm následoval Josef Hrubý, za jehož učitelování vystavěna nová jednotřídní škola, která r. 1787 opravena nákladem 455 zl. 17 kr. To je nejstarší zpráva, která se zachovala ve škole samé. V listopadu r. 1806 nastoupil učitel Vincenc Táborský, který řídil školu zdouneckou skoro po 50 roků (až do smrti, která jej stihla dne 31. října 1854). Z jeho fase z r. 1807 se dovídáme, že do školy farní chodily děti skoro z celé kolatury, totiž ze Zdounek (77), z Divok (16), ze Cvrčovic (13), ze Skržic (10), z Těšánek (23), z Něčic (34), z Milovice (11), celkem 184 dětí. Dětí školních bylo mnoho, proto měl k ruce školního pomocníka; jeho předchůdce Ant. Hanák měl r. 1803 pomocníky dva, z nichž jeden vyučoval v zimě v Něčicích. Příjmy jeho plynuly z různých pramenů: desátek za službu při kostele, koleda, za zpěv pašijí, školní plat a štola. Desátku dostával od obcí: 3 kopy 29 snopů pšenice, 3 kopy 29 snopů ovsa; sypaného měl: 8 měřic pšenice, $17^{4}/_{8}$ měřice ovsa v ceně 43 zl. 45 kr. a 2 měřice rži v ceně 8 zl. Na hotovosti za koledu dostával od obcí 20 zl. 30 kr. Za pašije v kostele 4 zl. 28 kr. Na školném dostával ročně 125 zl. Štola vynášela mu ročně 16 zl. 20 kr. Úhrnem dostával ročně, počítáme-li sypanou pšenici a oves místo jmenovaných kop a snopů, 265 zl. 23 kr. Z tohoto příjmu bylo mu vydržovati pomocníka pro Něčice, za kterého si počítal ročně: stravného 90 zl., odměny 24 zl. = 114 zl.; zbývalo tedy učiteli na vydržování vlastní rodiny ročních 151 zl. 23 kr. Byl to plat proti sousedním školám té doby dosti slušný. Děti však musil učiti česky i německy. Děti ze Soběsuk, ač do Zdounek přifařených, chodily tenkráte do školy do Zlámanky.

R. 1807 dovolil krajský úřad v Uh. Hradišti, aby se děti z Těšánek a z Něčic vyučovaly po celý rok ve svých osadách v soukromých domech, kam měl docházeti učitelský pomocník ze Zdounek. R. 1812 bylo všech školou povinných dětí 240, do školy chodilo jen 205. V Těšánkách již vyučování nebylo, ale do Něčic pomocník zdounecký docházel v létě i v zimě. R. 1843 bylo školních dětí 360; velkostatek zbudoval novou dvoutřídní školu

nákladem 2954 zl. 23 kr. Od r. 1854 až asi do r. 1865 učil syn Vinc. Táborského František.

Škola rozšířena r. 1871 na trojtřídní, r. 1882 na čtyřtřídní, r. 1887 na pětitřídní, při kteréž příležitosti zvětšena přístavbou dvou tříd nákladem 8498 zl. 63 kr. R. 1899 zřízena pobočka při 4. a r. 1901 při 5. třídě. R. 1873 bylo 261 školních dětí, r. 1882 nařízeno, aby při škole ustanovená literní učitelka vyučovala také ručním pracím ženským a r. 1888 ustanovena teprve zvláštní industriální učitelka. R. 1903 zřízena samostatná škola v Těšánkách, které ze Zdounek vyškoleny.

R. 1908 byla škola pětitřídní se 2 pobočkami, školních dětí 315, takže na třídu a na učitele připadá průměrně 45 dětí.

Knihovna žákovská má 409, učitelská 103 knihy.

Přiškoleny jsou nyní pouze Cvrčovice a Divoky. Ve Zdounkách je školní plat zrušen, nikoli však v osadách přiškolených.

Dějiny.

Těžko říci, do jak hluboké minulosti možno posunouti původ městečka. Že je daleko starší než první zápis o něm, je nesporno už proto, že hned r. 1358, kdy se o Zdounkách po prvé určitě čte, byly již městečkem. Nutno však ke Zdounkám vztahovati ještě některé zprávy starší. R. 1298 čte se Albertus dictus de Noneken, který byl moravským komorníkem.[1]) Jméno Noneken ovšem nikomu nenapadne vykládati na Zdounky, a to tím méně, že písmě **N** měl vladyka Albert také v pečeti a ve znaku, což ovšem bylo vzácností velikou, aby šlechtic měl písmě za erbovní znamení, ale nezbývá, než podrobiti se výkladu Kolářovu,[2]) zvláště když r. 1320 a 1321 čte se týž vladyka znova („Albertus dictus de Donka, antiquus kamerarius Morauie“),[3]) kdež jméno Donka ovšem jinak než na Zdounky vykládati nelze. Býval pak tento Albert nejen moravským komorníkem, ale i královským lovčím (forestarius regius) v lesích při řece Moravě. Nástupce jeho — nechceme tvrditi, že syn — obdržel od biskupa Hynka r. 1328 v léno vsi Říkovice, Nĕmetice, Zámrsky a Skalici. Psal se Vlček Domka. Že vladykové tito nebyli příbuzni s pány z Holštejna,

---

[1]) C. d. M. V., 100, č. 97.

[2]) Kolář-Sedláček, „Českomoravská heraldika“, I., 222.

[3]) C. d. M. VI., 127, č. 162; 134, č. 177; 284, č. 369; 310, č. 402.

kteří drželi Zdounky o 30 roků později, vychází právě z jejich pečeti.

Ve století XIV. náležely mocnému rodu pánů z Holštejna. Z toho rodu byl také Pavel ze Zdounek, jenž r. 1358 za souhlasu Vokova z Holštejna zapsal manželce své Marketě věnem 250 kop gr. na zboží příslušném ke Zdounkám.[1]) Příbuzná jeho Eliška byla vdána r. 1358 za Pavla ze Strání. Pavel však nedržel Zdounek sám, nýbrž vedle něho byli spolumajetníky asi nedílnými také Vok a Půta z Holštejna. Půtovi přiznává se markrabí moravský Jan listem ze dne 25. ledna r. 1358 k dluhu 500 hř. gr. stříbra a dává mu za věrnou a dlouhou službu milost, aby na horách Hříběcích k zeměpanskému hradu Buchlovu příslušejících měl svobodu a vůli i s svými věčnými potomky vládnouti, slušné hony zvířecí míti a břevna i les ke stavení, k topení a pálení bráti, což by mu do Vzdúnek potřebí bylo, také mohou a moc mají poddání Půtovi z městečka Zdounek a ze vsí k městečku příslušejících lesa užívati pastvami dobytkův i pálením ohněm a dřeva k stavení braním.[2]) Pavel z Holštejna převedl r. 1368 věno manželky své Markety ze Zdounek na jiné své osady, totiž na Hrušku a Dluhonice a věno její na Zdounkách z desk vymazal. Ježto pak držel také Týnec — nevědomo, který — psal se i po tomto zboží z Týnce.[3])

Poněvadž Zdounky byly městečkem, měly i svého rychtáře a zajisté i soud, který již ve XIV. století bral právní naučení v Hradišti Uherském. Nejstarším známým rychtářem byl Hodslav, jenž se čte r. 1368, kdy koupil od kněze Vlčka a bratra jeho Sudka půl třetího lánu a krčmu v Roštíně.[4])

Ke Zdounkám náležely v té době snad i Rataje, které v pozdějších dobách až do r. 1600 byly panstvím samostatným. Domníváme se tak z půhonu, kterým r. 1375 zapohnala Eliška z Rataj Půtu ze Vzdúnek ze 100 hř. gr., že ji vyvedl z jejího věna v Ratajích[5]) a z jiného, kterým jej téhož roku zapohnala pro 60 hř. z téhož důvodu Kunka z Rataj.

R. 1376 zapsal Půta své manželce Anežce 60 kop gr. věna na městečku Zdounkách se závazkem, že jí to věno doplní na jiných svých statcích, kdyby na Zdounkách na 60 kop co schá-

---

[1]) Z. d. I., 496, 573. — [2]) Archiv Český VII., 583, č. 38. — [3]) Z. d. I., 980, 1145. [4]) I., 983. — [5]) Brandl, Půh. I., 4, č. 6; 26, č. 136.

zelo.[1]) Již před tím r. 1368 daroval kostelu ve Zdounkách ves Divoky a učinil na své statky spolek s bratřími svými Janem a Štěpánem z Holštejna. Čte se ještě r. 1378,[2]) ale r. 1389 náležely Zdounky již Ceňkovi z Vartemberka odjinud z Veselí, jenž byl snad s Půtou sešvakřen — manželka Půtova Anežka byla asi Vartemberkovou sestrou. Tento vyznal před markrabím Joštem a před ouředníky cúdy olomucké, že mu markrabí úplně vyplatil věno sestřino na Zdounkách vtělené a proto vzdal se všech nároků na ono věno ve prospěch markraběte. Věc byla asi pro markraběte dosti důležitá, protože Ješek Puška z Kunštátu, nejvyšší komorník cúdy olomucké, učinil o tom vklad do desk zemských mimo čas zemského soudu, kdy se vklady dály.[3]) Markrabí však nedržel věna toho dlouho, neboť je již r. 1391 prodal Ješkovi Puškovi z Kunštátu za 600 kop gr. pr., které Ješek markraběti hned hotově a úplně zaplatil. Nějaké peníze měl na Zdounkách také Bařík z Čehovic, musil si je však soudně vymáhati. Když mu soudně byly přiřknuty, prodal r. 1397 20 hř. Ješkovi Puškovi.

R. 1376 čte se Domaslav ze Zdounek. Nevíme, měl-li ve Zdounkách jaké pozemské zboží. Prodal Jiříkovi z Domamyslic lán ve Víceměřicích.[4]) V letech 1392—1400 čte se biskupský man Hereš Svrž ze Zdounek, ale ani o něm se nepraví, že měl ve Zdounkách jaké pozemské zboží. Dne 6. srpna r. 1392 dovolil biskup Mikuláš německou listinou, aby mohl koupiti lenní dvůr v Kladrubech od Ebruše z Kladrub,[5]) současně koupil od Jindřicha z Arnoltovic lenní statek Komárovice,[6]) r. 1393 držel lenní statek Malhotice.[7]) Po r. 1400 se o něm již zminka neděje.

Počátkem století XV. držel Zdounky Štěpán z Vartnova, bratr Půty z Holštejna. R. 1405 pohoní Ondřeje, Jana Čihůvku a Václava ze Zdounek, že drží (ve Zdounkách) více zboží, než mají ve dskách,[8]) a r. 1406 Zbyslava ze Zdounek, že drží ve Zdounkách více věnného práva, než mu přísluší dle desk. Tuto druhou při rozhodl zemský soud r. 1407 nenahlédnuv do desk v ten rozum, má-li Zbyslav věno na celých Zdounkách, že správně drží, a kdyby toho chtěl Štěpán z Vartnova požívati, ať si Zdounky z věnné zástavy vyplatí.[9]) Jelikož pak Štěpán z Vartnova

[1]) Z. d. IV., 235. — [2]) C. d. M. XI., 112, č. 123. — [3]) Z. d. VI., 132, 156, 673. [4]) III., 283. — [5]) C. d. M. XII., 83 č. 100. [6]) XII., 98 č. 115. [7]) XII., 134 č. 145.; XII., 155 č. 158.; XIII., 68 č. 45.; 93 č. 75. — [8]) Brandl, Půh. I., 121 č. 74.; 162 č. 235.; II. 470 č. 421. [9]) I., 205 č. 111; 215; 216 č. 183.

ještě téhož roku zaplatil přísudné, totiž taxu, kterou platil žalobce, vyhrál-li při, soudíme, že Zbyslav držel opravdu více, než měl zapsáno, čemuž nasvědčuje i druhý nález učiněný v téže při, kterým zemský soud vypravil do Zdounek ouředníky menší, aby Zbyslavovi ukázali 60 kop platu a vše, což by bylo nad to, panu Štěpánovi.

Ze všech těchto půhonů jasně vysvítá, že Zdounky byly různými věny vysoko zavazeny mezi vladyky ze Zdounek, kteří snad kdysi — a to již od dob pánů z Holštejna — drželi nějaký díl dosti velikého zboží zdouneckého. Mimo vladyky ze Zdounek držel nějaký nápad také Ondřej z Pavlovic a stále ještě Ješek Puška z Kunštátu ono věno, které kdysi koupil od markrabí Jošta. R. 1406 zapohnal Ondřej z Pavlovic pana Albrechta ze Šternberka a z Lukova, že mu vpadl v tvrz ve Zdounkách a tam mu pobral za 150 hřiven bez boha a bez práva. Zemský soud sice vyřekl, že pan Albrecht má vladyce z Pavlovic tvrze ve Zdounkách postoupiti a všechno pobrané zase vrátiti, ale pan Albrecht tvrze sice sstoupil, ale toho, což v ní pobral, nedbal vrátiti; proto jej r. 1407 Ondřej zapohnal z půl druhého sta hřiven znova. K líčení pře učinil poručníkem bratra svého Václava Čihovku ze Zdounek.[1]) Jan Puska z Kunštátu pohnal téhož r. 1407 bratry Hanuše a Henrycha z Lichtenštejna, že mu učinili na zdouneckém zboží škody za 1000 hřiven.[2]) Puškův nárok na Zdounky přešel po jeho smrti na syna Heralta Puška z Kunštátu, kterého r. 1407 zapohnal Jan z Frenštátu ze 600 hř. gr., že mu otec jeho (Ješek Puška) zastavil Vzdónky tvrz i s městečkem i se vším, což k tomu přísluší, ale to mu již otec odjal bez boha a bez práva.

Celý statek však přešel zase na markrabího Jošta, který jej kolem r. 1409 prodal Jakoubkovi Konečkovi z Prus, totiž městečko Zdounky a vesnice Světlou, Cvrčovice, Soběsuky a Újezdec i se vším příslušenstvím. Vklad do desk vykonán teprve r. 1412, ale proti němu ohradili se odporem Štěpán z Vartnova a Štěpán Kropáč z Holštejna tvrdíce, že mají k němu lepší právo než markrabí.[3]) Jakub Koneček měl o Zdounky spory dříve, než mu byly do desk vloženy. Již r. 1409 pohnala jej Kateřina Habartová

---

[1]) Brandl, Půh. I., 163 č. 239.; 222 č. 463. [2]) Ibid. I., 243 č. 592.; 245 č. 603.

[3]) Z. d. VIII., 21, 22, 23; Wolny, Mähren, IV., 513 a Schwoy, Mähren II., 681 kladou trh tento k r. 1409, což úplně souhlasí s knihami půhon.

ze Sulejovic ze 100 hř., že ji měl Zbyslav z Zdúnek stúpiti ze Zdúnek 200 hř., čehož dosud neučinil; a r. 1411 Štěpán z Vartnova, že mu vpadl v jeho dědictví ve Zdounkách na věnné zástavě.[1]) Jakoubek z Prus zemřel buď r. 1411 nebo počátkem r. 1412, ježto již r. 1412 jeho vdova Machna z Nevojic vzala syny své Jakuba a Podobu na spolek svého věna, které jí nebožtík muž zajistil na městečku Zdounkách, totiž 10 hř. platu ročního.[2]) Zdounky pak držel po něm syn jeho Jakub, kterého r. 1412 zapohnal Štěpán z Holštejna, že mu drží jeho vlastní zboží zdounecké.[3]) Páni věc tu nejprve odložili do Brna, kde se má vzíti výpis z desk, ale ani při příštím soudu věci nerozhodli, protože potřebovali zase výpisu prvního i druhého nálezu o touž věc z knih půhonných a tak nevíme, jak spor konečně urovnán.[4]) Leč z půhonu k r. 1415, kdy Štěpán z Vartnova znova pohoní Jakuba Konečkova syna z Prus ze 100 hř. gr. zvláště z věnné zástavy, jižto na Zdúnkách drží, ježto mu držel jeho dědictví mimo panský nález, soudíme, že soud zemský dal r. 1412 Štěpánovi za právo.[5])

Současně čte se také Jakub ze Vzdúnek. R. 1412 pohoní Annu, vdovu Bohušinu ze Šumvalda, že mu odkoupila základu jeho ve Zborovicích a r. 1414 pohoní jej Litek z Kostelce o nějaké rukojemství.[6])

Holštejnové však se přece na Zdounkách udrželi. R. 1417 prodal Štěpán Kropáč z Holštejna veškery svoje nároky na Zdounky Štěpánovi z Holštejna a z Vartnova.[7]) Konečkové z Prus pak v té době měli již na Zdounkách jen něco málo, největší díl byl Holštejnům asi přiřknut ve zmíněných sporech zemským soudem. R. 1420 Jošt Konček z Prus prodal Hrochovi z Ořechovic zbytek své državy ve Zdounkách, totiž půl třetího lánu rolí, které držel právem věnným. Hroch pak hned na tom zapsal manželce své Anně 30 hř. věna.[8]) Ale záhy snad i tento nepatrný zbytek přešel v držení pánů z Holštejna, neboť v pozdějších letech byl statek vždy celý v jedněch a těchže rukou.

Štěpán z Vartnova byl za války husitské přívržencem krále Zikmunda. Proto snad také husitské čety pobořily městečko a tvrz

---

[1]) Brandl, Půh. I., 336 č. 920.; 371 č. 1147; 378 č. 1184. — [2]) Z. d. VIII., 39. — [3]) Brandl, Půh. II., 379 č. 65.; 385 č. 370.; II., 385 č. 23. [4]) I., 385 č. 370; II., 385 č. 23. [5]) II., 472 č. 429. [6]) II., 395 č. 118; 424 č. 296.; 452 č. 96. — [7]) Z. d. IX., 18. [8]) IX., 325, 326.

Zdounky. Svědčí o tom zápis krále Zikmundův ze dne 10. září r. 1429, kterým mu zastavuje hrad Cimburk v 1700 kopách. Štěpán totiž vyplatil hrad od Voka z Holštejna, kterému byl původně zastaven, a k této výplatní sumě přidal mu král 100 kop na stavení a opravu řečeného hradu a také 550 kop za věrné služby jeho a náhradou za škody, které vzal na tvrzi své Vzdúnkách.[1]) Zdá se také, že ještě po bitvě lipanské a po skončení válek husitských husitsky smýšlející sousedé pana Štěpána všelijak obtěžovali, snad pro bývalou jeho náklonnost k Zikmundovi. R. 1437 pohoní totiž Štěpán z Vartnova Zbyňka z Moravan a z Milotic ze 100 hř., že mu v pravém landfrýdě pobral ve Zdúnkách a jeho služebníky sbil až do smrti. Současně pohoní též Jana Kužele z Žeravic a z Kvasic ze 70 kop gr., že mu drží na dědictví zdouneckém více, než by měl držeti.[2])

Konček z Prus i se syny svými, dokud ještě drželi Zdounky, zapsali na nich nějaký plat ve prospěch kostela v Prusích. Ale r. 1447 již se plat ten nedával, proto farář pruský kněz Jan zapohnal rukojmí za ten plat Vojtěcha z Mejlic ze 60 hř. gr., chtěje tím dosáhnouti, aby se kostelu zase dávalo ze Zdounek za každý rok 11 věrdunků, jakož se dříve dávalo a jak list Končkův na to svědčí.[3])

R. 1447 čte se Matěj Dubenec ze Vzdúnek[4]) a r. 1463 Jan ze Zdounek a z Kladrub, biskupský man, který držel léno biskupské v Nemyči a v Komárovicích.[5])

R. 1463 čte se Zuzana z Vartnova a ze Zdounek,[6]) a r. 1480 držela je již Žofie z Vartnova, která toho roku vzala muže svého Štěpána z Lomnice na spolek na svůj statek zdounecký, totiž na městečko Zdounky se dvorem a mlýnem a na dědiny Soběsuky, Svrčovice, Újezdec a Divoky (vyjímajíc jedině peněžitý plat z Divok, který příslušel faře a faráři do Zdounek) i na mlýn pod Olšínským rybníkem.[7])

R. 1480 pohnala Machna z Mohelna provdaná z Kunštátu Jiříka Kužele z Žeravic a z Kvasic ze 20 hř., že jí vlastní peníze její vypověděl osm set zlatých, kteréž měl na Zdúnkách, bez její

---

[1]) Archiv Český, VII., 584 č. 39. — [2]) Brandl, Půh. III., 525 č. 480; 526 č. 483. [3]) III., 657 č. 1202. [4]) III., 678 č. 1344. — [5]) Dr. Lechner, Belehnungsbücher, I., 82 č. 98. Nemycze je osada neznámé polohy. — [6]) Brandl, Půh. IV., 278 č. 77. — [7]) Z. d. netišť. XII., 22 (opis 67).

vůle a úrok vybral a jí ho dáti nechce.[1]) Jednalo se tu asi o věnné peníze, které Kuželové již dříve měli na Zdounkách (viz k r. 1437).

Také paní Žofie z Vartnova měla o Zdounky několik půhonů. R. 1481 pohnala Petra z Dřínového a z Přílep z 50 hř., že jest jí rukojmě za strýce svého Jakuba z Dřínového za vymazání z desk věna na Zdounkách, a to jí vymazáno není.[2]) Půhonem tím docílila, že Petr r. 1486 věno to z desk vymazal.[3]) R. 1481 pohnala majitele Buchlova Jana Heralta z Kunštátu z 500 hř., že jí a jejím lidem ze Zdounek brání užívati svobod na horách Hříběcích.[4]) R. 1490 pohnala Jana z Bystřice a z Napajedel ze 20 hř., že jí nepostoupil všech svrchků na zboží zdouneckém a zároveň Jana z Nákla, že jí nevymazal na témž zboží 12 hř. platu věnného.[5])

Obr. 10. Znak pánů z Lomnice.

Žofie z Vartnova měla s mužem Štěpánem z Lomnice (obr. 10.) syny Jana a Štěpána. Štěpán čte se r. 1490 již jako muž dospělý,[6]) ale více o něm nevíme. Jan dědil po matce Zdounky a po otci Náměšť v kraji brněnském. Ve Zdounky uvázal se již asi r. 1498. Sotva stal se jich majetníkem, dal se pohnati kapitulou kroměřížskou, která se po něm domáhala čtyř lánů ve vsi Divokách, které jí dávno kdysi daroval zdounecký kněz Blažek na věčný obchod (= záduší), ale lány ty drží nyní Jan a nechce jich kolegiátní kapitule postoupiti. Ono zboží v Divokách totiž potáhl na sebe majitel Zdounek asi v těch dobách, kdy po válkách husitských kapitula kroměřížská se rozešla a přestala téměř úplně trvati. Ježto také od té doby se ke zboží tomu nehlásila, práva její se promlčela a zemský soud ji s nárokem jejím odkázal.[7])

Celé zboží zdounecké prodal Jan z Lomnice r. 1520 Hynkovi z Kunčic. Příslušenství zboží toho vypočítává se v deskách zemských

---

[1]) Brandl, Půh. VI., 71 č. 426. [2]) VI., 136 č. 813. — [3]) Z. d. XII., 31 (opis fol. 93). — [4]) Brandl, Půh. VI., 137 č. 814. [5]) VI., 224 č. 1345 a 1346. [6]) VI., 224 č. 1345. — [7]) Půh. olom. netišť. 7 fol. 10 v.

zevrubně takto: tvrz pustá Zdúnky s dvorem poplužným, s mlýnem panským a druhým mlýnem platným, městečko Zdúnky i s kostelním podacím i s oltářem podacím v Zdúnkách sv. Trojice, k kterémuž oltáři přísluší plat ve vsi Divocích, a v tej vsi dvuor poplužní, ves Soběsuky, ves pustá Újezdec, ves Svrčovice s mlýnem platným, lidé někteří ve vsi Roštíně, v Těšánkách dva poddaní a louky zvl'áštní, na celém panství rybníky, rybniště, potoky i vodotoky, i právo na hory buchlovské Hříběcí, jakž o něm list markrabin šíře ukazuje a v sobě zavírá.[1]) Skržice ke Zdounkám tenkráte ještě nepatřily; ty koupil Hynek z Kunčic s pustým dvorem a lukami teprve r. 1521 od Jana st. ze Šternberka.[2])

Hynek z Kunčic však nedržel Zdounek dlouho, nýbrž prodal je již r. 1523 se Skržicemi a s ostatními od dřívějška k nim příslušnými dědinami držiteli hradu Buchlova Václavovi z Žerotína.[3]) V tomto vkladu však nejmenuje se ves pustá Újezdec ani právo na hory Hříběcí, což obé vladyka Kunčický vložil panu Václavovi z Žerotína teprve r. 1524, snad aby původní vklad opravil.[4]) Po panu Václavovi dědili Zdounky synové jeho Pavel, Jan a Václav a drželi je nedílně až do r. 1542, kdy je prodali Petrovi z Čertorej. Mezi příslušenstvím čtou se mimo osady a věci uvedené ve vkladu z r. 1520 také dům a vinohrady ve Zdounkách, ves pustá Kopa a pusté Žernovyseky, háje, lesy a mlýny.[5]) Čertorejský držel je skoro 20 let. R. 1561 prodal je s příslušenstvím a s pustými vsemi Kopou, Oujezdskem, Žernovou a Světlou Erazimovi z Bobolusk. Mezi příslušenstvím uvádí se pivovar a mlýn ve Zdounkách, 13 člověkův a mlynář v Těšánkách, 17 člověků v Roštíně (píše se chybou v Puščíně), mlynář a 27 člověků v Troubkách, vsi Lhotka a Zlámaná s kostelním podacím (= Zlámanka).[6]) V Těšánkách patřili ke Zdounkám původně jen 2 poddaní, r. 1560 přikoupil Petr Čertorejský z Čertorej 11 poddaných od Záviše z Víckova, čímž celý alod těšánský se Zdounkami spojen; podobně téhož roku kupem rozmnožil svůj díl Troubek.[7])

Erazim z Bobolusk zemřel r. 1564 jako poslední svého rodu a alod zdounecký osiřel, ježto Erazim byl bezdětek. Císař Ferdinand I. dal mu v městě Aukšpurku v neděli po sv. Šimoniši

---

[1]) Z. d. XVIII., 13 (opis 59); [2]) XIX., 1 (opis 5); [3]) XIX., 9 (opis 41). [4]) XX., 1; [5]) XXV., 23 (opis 70); [6]) XXVII., 11 (opis fol. 29); [7]) XXVII., 9, 10.

a Judě (2. listopadu) r. 1550 mocný list, aby mohl svobodně udělati kšaft, ježto by jinak statky jeho jako odúmrť spadly na korunu. Erazim pak učinil poručenství či kšaft na Zdounkách ve čtvrtek po památce sv. Martina (16. listopadu) r. 1564 a odkázal zboží zdounecké podkomořímu markrabství Moravského Jachymovi Zoubkovi ze Zdětína, svému vzdálenému příbuznému (bába pana Zoubka byla Anna rozená z Bobolusk). Zoubkovi však vloženy Zdounky do desk teprve r. 1569 na rozkaz Bohuše Kokorského z Kokor, prokurátora císařského.[1]) (Obr. 11.)

Jachym Zoubek ze Zdětína byl horlivý katolík a oblibený jak u biskupa olomuckého Vilíma Prusinovského z Víckova tak u krále Maximiliana. Netěšil se však dlouhému životu. Zemřel již o 10. hodině ve středu den sv. Jakuba (25. července) r. 1571.[2]) Biskup byl s ním těsně spřízněn, neboť třetí manželka Jachymova Alina z Víckova byla vlastní sestra biskupova. Tělo Jachymovo bylo pochováno v kostele nedávno teprve zbudované koleje jesuitské v Olomouci.[3]) Synové jeho byli Jan Bohdal, Jan Bohuslav, Jachym Jan Adam, Jan Frydrych, Jan Jiří, Vilím (zemřel v dětských letech) a Vilím. Jan Bohdal zemřel v mladosti, ostatní otce přežili, ale byli přece při jeho úmrtí ještě nezletilí. Všichni byli z předešlých jeho manželek, Ludmily Štolbašské z Doloplaz a druhé rozené z Fulštejna, s Alinou Prusinovskou měl jen Vilíma a dceru Johanku. Děditi měli po něm synové Jan Bohuslav, Jiřík a Vilém. Mezi vdovou a těmito syny jednáno v pondělí po památce

Obr. 11. Znak Zoubků ze Zdětína.

---

[1]) Z. d. XXVIII., 14 (opis fol. 56—64). Dle Wolného (Mähren IV., 513) a d'Elverta (Notizenblatt 1876 pg. 89) stal se vklad již r. 1564. Je to omyl.

[2]) Ve dni úmrtí rozchází se sám biskup Prusinovský. Píše z Olomouce ve čtvrtek po sv. Jakubu l. 1571 panu Vratislavovi z Pernštejna, že pan Jachym zemřel dnes o 10. hodině „s jistou paměti a pobožností". Ale den před tím ve středu den sv. Jakuba oznamuje již o jeho smrti císaři. K. a. archiv krom. Kopiář 11 fol. 210.

[3]) Paprocký, Zrcadlo markrabstvi Moravského, 1593 fol. 320 v.

sv. Václava (1. října) r. 1571 a smluveno, aby se vdově dalo 800 zl. mor. a děti nezletilé Vilímek a Johanka aby zůstaly při ní, Johanka až do vdaje (ale bez vůle bratří a přátel paní Alina dcery své zamlúvati ani vdávati nemá) a Vilímek až by na učení (do škol) dán byl. Věno její, které panu Jachymovi přinesla, půl třetího tisíce zlatých, má se jí do čtyř neděl pořád zběhlých šesti rukojměmi hodnými na statku pozemském majícími ujistiti, tak že věno i výplata učiní 3300 zl. mor. Rovněž mají dědicové vydati vdově svršky všecky a všelijaké po panu Jachymovi pozůstalé.[1]) O statky pozůstalé učiněna zajisté také smlouva, které však neznáme. Víme pouze, že starší Jan Bohuslav uvázal se v Habrovany a mladší Jan Jiřík ve Zdounky.

Jan Bohuslav zemřel r. 1583 před velikou nocí. Tenkráte byl Vilím dosud nezletilý, ale Johanka již provdána za Václava Pavlovského z Pavlovic, bratra biskupa Stanislava Pavlovského. Biskup Pavlovský se obával, že Jan Jiřík rád by na sebe potáhl také Habrovany, čemuž chtěl v zájmu své švekruše a nezletilého Vilíma předejíti. Proto se horlivě staral, aby Jeho Milost Císařská ráčil let přirozených dosud nemajícímu Vilímkovi Zoubkovi let pro dobré jeho přidati, aby mohl si ustanoviti ochránce, kohož by se mu dobře zdálo a líbilo. Věc byla však dosti povážliva, protože Vilímek byl jen mládeneček sotva čtrnáctiletý. Biskup podporuje svou žádost tvrzením, že je dobrého vtipu a od některého leta na studium u jesuitů v Olomouci, a že sám mu let přidá při soudu svém manském, který na zámku v Kroměříži v první pondělí po božím na nebe vstoupení držán bude. Chtěl mu totiž biskup dáti v léno některé manské statky, které dosud držel zemřelý Jan Bohuslav, hlavně Kostelec. Císař prosbám biskupovým i přímluvám některých přátel jeho vyhověl a Vilímkovi let přidal (již v dubnu 1583).[2]) Zdá se nám, že Jiřík Zoubek kolísal dosti mezi věrami katolickou a luterskou, což snad bylo hlavním důvodem, že mu biskup nedůvěřoval.[3]) Skutečně se také úsilí

---

[1]) K. a. archiv krom. Kopiář O pg. 269. [2]) 20 fol. 84, 98 v., 99, 108, 188.

[3]) Pavlovský mu píše z Oukvald v neděli po nanebevzetí Panny Marie léta 1584, že by rád vyhověl jeho pozvání a stál kmotrovstvím jeho novorozené dcerce „poněvadž předkové vaši vždycky dobří a upřímní lidé katoličtí bejvali, a vy jejich šlápějí jak v jiném tak i v náboženství, chcete-li, aby vám Pán Bůh dobré zdraví a požehnání na tom světě dal, slušně byste pro své dobré a spasitedlné následovati měli“. Ke křtinám by přijel jen tehdy, bude-li to neviňátko křtěno knězem pořádným katolickým. Kop. 21 fol. 195 v.

biskupovu podařilo, že Zdounky i Habrovany přešly na mladého Vilíma, zvláště když Jan Jiří r. 1584 zemřel. Vilím se již v lednu r. 1587 oženil s Mandalenou Štosovnou z Kounic.[1]) Zdounky však vloženy mu do desk teprve r. 1590.[2]) R. 1600 přikoupil k nim Rataje, které od té doby jsou částkou panství zdouneckého.[3])

Byl pak Vilím těla slabého a po celý život neduživ. S manželkou svou Mandalenou splodil syna Vilíma Bohuslava a dcery Alinu a Kateřinu, kteří jej přežili, ostatní dva synové Bernart a Jachym zemřeli v dětinství. Král český Rudolf II. dal mu r. 1586 (na hradě Pražském v outerý po neděli Misericordias = 22. dubna) list mocný, aby o statku svém mohl volně kšaftovati. Kšaft jeho má datum „v městě Olomouci v pátek před sv. Fabianem a Šebestianem (18. ledna) r. 1608. Ustanovuje, že tělo jeho má býti pochováno v kostele sv. Františka v Olomouci v kapli nové Panny Marie na nebe vzaté, kde sobě oblíbil místo za živa. Manželka jeho Mandalena Štosovna z Kounic zemřela před ním, ale zůstaly mu z ní již uvedené tři dítky let přirozených dosud nemající. Těm činí mocnými otcovskými poručníky pány Ladislava Berku z Dubé a z Lipého na Meziříčí, Jaroslavicích a Novém Hrádku, J. M. C. radu, komorního místodržícího úřadu hejtmanského a nejvyššího komorníka moravského, Jana Říčanského Kavku z Říčan a na Brumově, J. M. C. radu a kraječe, a rytíře Michala z Hrádku a na Novém Zámku, komorníka práva menšího markrabství moravského kraje olomuckého, aby vládli po jeho smrti statkem jeho k dobrému dítek. Statky poroučí svým třem dětem. Poručníci mají dáti syna do akademie a škol katolických řádu římského a dokonce žádných jiných, tak jakž by na stav jeho náleželo. Na fary na statcích jeho dědičných, na ty aby žádní jiní farářové krom řádných římských katolických dosazováni nebyli. Kdyby syn Bohuslav Vilém, až dospěje, jiné než katolické kněží dosazovati chtěl, „poroučím a jmíti chci, aby tou samou příčinou kolatury a podací právo vejš psaných far panu kardinálovi (Dietrichštejnovi) jakožto biskupu olomuckému propadl“. Až bude synovi 20 let, mají mu poručníci statek vydati. Až mu jej vydají,

---

[1]) Kop. 25 fol. 12 v. Paprocký, ač vrstevník toho sňatku, udává chybně, že manželkou jeho byla Kateřina Rájecká z Mírova. Zrcadlo, fol. 321. Z. d. XXXII., 7. jmenují výslovně manželku jeho Mandalenu Štosovnu.

[2]) Z. d. XXX., 12.

[3]) D'Elvert, Notizenblatt, 1876 pg. 91.

vyplatí do roka Janovi Jaroslavovi, Ctiborovi, Vilímovi Šťastnému, Karlovi Františkovi a Frydrychovi, synům nebožtíka Joachyma Žiranovského z Sezemic, 2000 zl. mor., Jiříkovi Václavovi Martinkovskému z Rozseče a na dvoře v Oujezdci 500 zl. a Jindřichovi, synu Jiříka Přepyského z Rychmburka, 500 zl. mor. Do roka po jeho smrti má se vyplatiti jesuitům v koleji olomucké na přikrytí kostela neb dostavění pavlače v tej koleji 500 zl., jesuitům v Brně 300 zl., Albrechtovi Švábenskému z Švábenic 100 zl., Johance Zubovně z Mysločovic 100 zl. a mimo to některé menší odkazy čeládce. Kdyby syn Bohuslav Vilím před lety dospělými a přirozenými smrtí se světa sšel, mají statkové dědiční, jakož i svršky a klínoty spadnouti na dcery Alinu a Kateřinu a to tak, aby poručníci dceři Alině, která byla již vdána za Jana Dubského z Třebomyslic, díl její vyplatili hned, ale Kateřinin až do jejího vdání opatrovali.[1]) Tento testament v zemských deskách byl vykonán r. 1609, z čehož lze souditi, že Vilím zemřel buď r. 1608 nebo počátkem r. 1609. Syn jeho Bohuslav Vilím následoval otce záhy do hrobu a celé nemovité zboží, Zdounky i Habrovany, spadly na svobodnou sestru jeho Kateřinu, která byla rovněž jako její otec po celý život chorá a nedužívá a těla slaboučkého. Zůstala proto svobodná. Posledním pořízením ze dne 5. října r. 1635 odkázala Zdounky i Habrovany řádu jesuitskému k založení koleje. Příslušenstvím Zdounek jmenují se v testamentě městečko Zdounky s farou, tvrzí, dvorem, pivovarem, vinohrady a zahradami, vesnice Cvrčovice, Skržice (píší se chybně Stržeczy), Soběsuky, Lhotka, Zlámanka, Divoky, díl Roštína, díl Těšánek, díl Troubek, Rataje s farou, dvory, polnosti, mlýny atd. Testament její vložen r. 1636 na rozkaz císařův ze dne 7. listopadu r. 1635 do desk zemských.[2]) Tato Kateřina byla dáma velmi nábožná smýšlení přísně katolického. Narodila se na Zdounkách r. 1597 a zemřela dne 15. července r. 1636 ve stáří 39 let v jesuitské koleji v Brně a také v hrobce jesuitského kostela brněnského uložena k věčnému odpočinku. Tělo její bylo r. 1692 z původního hrobu vyzdviženo, přeneseno do Uh. Hradiště a tam v kostele jesuitském pochováno.[3])

---

[1]) Z. d. XXXII., 7 (opis fol. 40.—52.).

[2]) Bočkova sb. č. 11.130. (jednoduchý opis); Rkp. Františkova musea v Brně č. 58. nové; Z. d. XXXVII., 33 (opis fol. 152.—158.).

[3]) Cerroniho sb. II., č. 282. pg. 79.—81.

Rodokmen Zoubkův ze Zdětína, pokud drželi Zdounky:

Jan Zoubek ze Zdětína,
m. Kateřina z Lišnice

Jachym † 1571,[1])
1. m. Ludmila Štolbašská z Doloplaz,
2. m. z Fulštejna,
3. m. Alina Prusinovská z Víckova

Jan Bohuslav † 1583, 1. m. Anna z Zástřizl, 2. m. Kunka z Korotína	Jan Jiří † 1584, 1. m. Kateřina z Šternberka, 2. m. Zuzana z Zástřizl	Vilém † 1608, m. Mandalena Štosovna z Kounic

Jachym † 1580, Johanka † 1585,
oba pochováni ve Zdounkách

Bernart † dítě	Jachym Jindřich † dítě	Bohuslav Vilém † po r. 1610	Alina, m. Jan Dubský z Třebomyslic	Kateřina † 15./7. 1636

Ježto již otec Kateřinin Vilém byl horlivým příznivcem jesuitů a vděčným jejich odchovancem, nechceme tvrditi, že jesuité brněnští vykonali svůj vliv na její testament, ač to není vyloučeno. Možno dosti snadno uvěřiti, že náklonnost k řádu Loyolovu byla v ní vychovávána již od dětinství. Jesuitům dostalo se jejím odkazem prostředků k zřízení nové koleje na Moravě[2]) a ovšem také povinnosti kolej tuto co nejdříve zříditi. Pomýšleli

---

[1]) Tuto uvádíme jen význačnější členy rodu. Pro doplněk rodokmene jmenujeme pod čarou ostatní děti Jachymovy: Jan Bohdal † dítě, Jan Adam, Jan Frydrych, Vilém († dítě), Anna (manžel Jan Janaur z Strachnova), Kateřina (1. manžel Alexandr Vok z Násilí a na Enderštorfě, 2. manžel Jan Horecký z Horky), Barbora (1. manžel Hynek Bítovský z Slavíkovic, 2. manžel Jan Staroveský z Starévsi), Helena († svobodná), Johanka (manžel Václav Pavlovský z Pavlovic), Salomena (1. manžel Ctibor Říkovský z Dobrčic, syn Ctibor Ř. z D., 2. manžel Frydrych z Fulštejna, 3. manžel r. 1601 Rudolf purkrabí z Donína a na Tlumačově). Paprockého, Zrcadlo markrabství Moravského, v Olomúci 1593, fol. 318.—321. Lepší příspěvky k rodokmeni než jsou Paprockého viz d'Elvert, Notizenblatt 1876 pg. 89 sq. Paprocký se mýlil i v udání pánů, jichž byl vrstevníkem. Úmrtí Jana Jiřího Zoubka klade na př. k r. 1586 odvolávaje se na náhrobek v kostele zdouneckém, ač ten ještě dnes zřetelně udává rok 1584.

[2]) Dosud byly na Moravě čtyři, nejstarší v Olomouci, založená biskupem Prusinovským r. 1567, druhá v Brně od r. 1572, třetí a čtvrtá v Jihlavě a ve Znojmě od r. 1624.

na Uh. Hradiště, ale povolili nátlaku kardinála Dietrichštejna a hned r. 1636 zřídili kolej v Kroměříži, která však počátkem r. 1644 přenesena přece do Uh. Hradiště, neboť kroměřížská byla švédským vpádem r. 1643 úplně zkažena a mimo to jesuité přišli o všecky peníze nachystané ke stavbě kolejních budov.

Jesuité byli pány Habrovan a Zdounek a oba statky řídili od r. 1644 rektorové koleje hradištské a jimi placení vrchní. Nebylo jim však přáno držet Zdounky a Habrovany klidně. Vyplatili sice r. 1641 dědici Kateřininy sestry Aliny, Jiřímu Vilímovi Dubskému z Třebomyslic, 10.000 zl. mor., k čemuž byli vázáni poslední vůlí,[1]) ale přece r. 1699 Ferdinand sv. pán Dubský začal s nimi proces. Prohlašoval testament Kateřinin za podvržený, rovněž kvitancí z r. 1641 znějící na 10.000 zl. mor. a domáhal se, aby mu a jeho rodu byly vydány oba statky. Spor vlekl se po 15 let. Dubský sice r. 1704 vypustil z předmětu sporu Zdounky a domáhal se pouze vydání Habrovan, opíraje se už nejen na domnělou falsifikaci kšaftu zakladatelčina, nýbrž i na dědické nároky své báby Aliny ze Zdětína, ale jesuitům přece způsobil mnoho starostí a nejistoty, až císař r. 1714 dal za právo jesuitům a Ferdinanda Dubského z Třebomyslic, šlechtice již úplně zchudlého, s jeho nároky a žalobami odkázal dokonce.[2])

---

[1]) Kvitance v rkp. Františkova mus. č. 58 nové.

[2]) Přiznávám se, že i já mezi čtením aktů o tomto nechutném sporu, chovaných nyní v zemském archivě v Brně, nemohl jsem se dlouho ubrániti dojmu, že byl podvržen nejen Kateřinin kšaft, nýbrž i kvitance na 10.000 zl. mor., která je proti všemu zvyku psána jako charta bianca. Ale po důkladnějším studiu nemohu k tomu přisvědčiti. Proti podvrženosti testamentu svědčí dvě okolnosti, kterých nelze přehlédnouti. Dne 18. července r. 1636 oznamuje český řádový provinciál generálovi Tovaryšstva Ježíšova do Říma o smrti Zoubkovny a dokládá (zemřela dne 15. července r. 1636): „Utriusque dominii Habrowan et Sdauneck traditio ipsa vivente nobis facta et in tabulas provinciae (totiž do desk zemskýcb) ad firmitatem relata et subditi item homagium praestiterunt adhuc superstite ipsa (Mor. zemský archiv, Bočkova sbírka č. 5901.). Zpráva ta je psána tři dny po její smrti. Vklad do desk zemských skutečně vykonán ještě za živobytí Kateřinina na rozkaz císařský ze dne 7. listopadu r. 1635. (Z. d. olom. XXXVII., 33 v orig. a 152—158 v opisu.) Testament sám je český, císařské nařízení vkladu do desk německé. Jednoduchý německý překlad testamentu chová se také v zemském archivě (Bočkova sb. č. 11.130.). Je-li správno jedno tvrzení, nelze ani pochybovat o správnosti druhého, že poddaní zdounečtí a habrovanšti přisahali nové vrchnosti poslušnost a člověčenství (homagium) u přítomnosti Kateřinině, ač proto odjinud dokladu není.

Jesuité však měli s panstvím starosti hned, jakmile je ujali. Panství bylo totiž již od dob Bethlena Gábora nemálo než hrubě zpustošeno a zkaženo a průběhem války třicetileté pustlo tím více. Zkáza byla taková, že sněm zemský r. 1643, když povolil a rozvrhl zemskou berni peněžitou a obilní, označil statek zdounecký jako úplně zkažený.[1]) Ještě r. 1656 bylo na celém panství nad polovici domů a rolí pustých. R. 1656 měřeno na panství pozemků poddanských I. třídy $2480^{7}/_{8}$ měr, II. tř. 4195 m., III. tř. $605^{2}/_{8}$ měr, celkem $43^{46}/_{64}$ lánu. R. 1667 napočítala zemská komise na panství domů osedlých 158, lhotní 2, pusté 103.[2]) Ve Zdounkách samých bylo r. 1667 domův osedlých 32, vystavěných, ale neosedlých 7, úplně pustých 9, mimo to fara, zámek, panský mlýn o dvou složeních s krupníkem, panské budovy ostatní: dvůr, ovčín, pivovar, obecní rathouz, škola a panské stáje pro hovězí a vepřový dobytek. V říjnu r. 1670 visitovala zemská komise panství znova (opat velehradský Bartoloměj, probošt novoříšský Matěj, Fr. Štěpán hr. Magnis na Strážnici a Arnošt ze Schauenburka) a shledala na celém panství domů starých osedlých 132, osedlých šenků 17, nových osedlých domů 32, nových pustých 30, starých pustých 117, pustý šenk 1. Před válkou třicetiletou bylo v městečku: 8 celých lánů, 3 grunty trojčtvrtní, 9 pololánů, 12 čtvrtlánů, 22 podsedníků, 7 chalup bez rolí, 18 šenkovních domů, celkem 79 domů. Městečko vypadalo na tehdejší časy dosti slušně, neboť v českém přiznávacím listě koleje hradišťské na komíny na panství zdouneckém ze dne 16. července r. 1671 se praví, že sousedé měli aspoň po jednom komíně, čehož v okolních dědinách nebylo.

Obec zdounecká měla od r. 1596 až do novějších časů svobodu, že v 18 domech směl býti vinný šenk. Svobodu tu dal obci Vilím Zoubek ze Zdětína a obec jí také v letech 1596—1643 užívala. Svobodu tu obnovil městečku rektor hradišťský v neděli provodní (20. dubna) r. 1653, ale omezil ji již na tolik, aby čepoval jeden po druhém po dvou nedělích v ceně na panství i okoličně obvyklé, ale rathouz aby ten předek měl, aby se v něm víno šenkovalo od sv. Martina po 62 dní nepřetržitě, oužitek pak toho šenku obecního aby se obracel k opravení obecního domu a jiných potřeb obecních, jakož i k vy-

---

[1]) Slavík, Morava po válce třicetileté, pg. 8. [2]) 82, 86, 87.

placení obecních dluhů. Za vděčné uznání takového dobrodiní má obec platiti vrchnosti ročně 20 zl. mor., při čemž vrchnost vyhražuje si právo stavět hospody pro formany a kupce.[1]) Potvrzeno bylo to právo znova rektorem hradišťským Tomášem Koukolem dne 7. listopadu r. 1692. Časem však stalo se právo obci břemenem. R. 1749 vyznává obec, že oněch 18 výsadních domů vína nečepuje již po kolik roků, takže má z této svobody škodu jak obec tak vrchnost. Vrchnost musí z těch šenků platiti ročně 30 zl. berně zemské a obec vrchnosti 23 zl. 20 kr. daně výčepní a 84 zlatých platu šenkovního, dohromady 107 zl. 20 kr., ale zisku z toho nemá nijakého, ježto se víno v obci nepije. Prosí proto obec, aby té privileje byla sproštěna.[2])

Kolej hradišťská měla z panství příjem dosti slušný. R. 1767 odhadnut roční důchod z panství zdouneckého bez ohledu na kontribuci a daň propinační na 3829 zl. 27 kr., důchod z panství habrovanského na 2927 zl., všecky pak příjmy koleje hradišťské jak z peněz hotových tak z obou těchto velkostatků na 9050 zl. 54 kr. 3 d.[3])

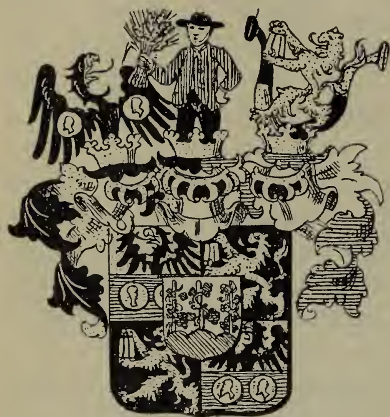
Když byl řád jesuitský r. 1773 zrušen, připadly Zdounky studijnímu fondu a byly r. 1789 pronajaty c. k. dvornímu radovi Antonínovi svob. p. z Kašnice a Weinberka (obr. 12.) za ročních 7443 zl. 40 kr. Nájemce je dne 31. října r. 1804 od studijního fondu koupil za 148.873 zl. rýn., ale prodal je již dne 21. května r. 1806 za 450.000 zl. rýn. Arnoštce hraběnce z Lamberka, rozené hrab. ze Salmu a Neuburka nad Jínem. Tato poslední vůlí ze dne 7. února r. 1809 ustanovila dědicem nezletilého syna Eduarda hrab. Lamberka. Pozůstalý manžel Jan Nep. hrabě z Lamberka, majitel Kvasic, měl vládnouti Zdounkami až do synovy zletilosti, jenž svéprávným a zletilým prohlášen dne 10. ledna r. 1817. R. 1823 oženil se s Karolinou hraběnkou ze Šternberka a r. 1825, byv pozván na hon do Veselí nad Moravou, utonul dne 30. listopadu v rozvodněné Moravě. Zůstaly po něm dvě děti, Arnošt nar. r. 1824 a dceruška Leopolda. Velkostatek zdounecký převzala Leopolda, později dáma paláce císařovnina, provdaná v Praze

[1]) Orig. perg. český v obecní truhlici zdounecké, hrubě vlhkem poškozený. Listina není podepsána a nikdy neměla nijaké pečeti!

[2]) Jednoduchý opis v reg. zem. odd. rektif. č. 303.

[3]) Rk. Františkova musea č. 58. nové (402. st.).

dne 15. září r. 1845 za Bedřicha hr. z Thun-Hohenštejna, a sice polovici po otci a druhou po bratru Arnoštovi, jenž zemřel bezdětek r. 1855. Manžel její zemřel na Děčíně v Čechách r. 1881 a ona sama jako vdova postoupila Zdounky odstupní smlouvou ze dne 11. června r. 1889 své dceři Marii Josefě (nar. r. 1850, dámě paláce Jejího Veličenstva císařovny) a jejímu manželovi Bedřichovi Arturovi princi z Turn-Taxisa, c. a k. komořímu a generalmajorovi mimo službu. Tento zemřel dne 4. července r. 1906, jeho tchyně Leopolda dne 10. dubna r. 1902. Zůstala po něm dcera Karolina Marie nar. na Kvasicích r. 1875 a provdaná dne 14. února r. 1898 za Bedřicha Jana hrab. Strachwitze, která také zdědila jeho nedílnou či ideelní polovici Zdounek; ježto jí matka svou polovici postoupila odstupní smlouvou ze dne 4. července r. 1907, je nyní samojedinou vlastnicí velkostatku. Manžel její hrabě Strachwitz je sice původem šlechtic dolnorakouský, ale příbuzní jeho jsou na Moravě usedlí již od r. 1837, kdy Karlovi hrab. Strachwitzovi udělena svatováclavská hodnost rytířská.[1])

Obr. 12. Znak Kašnice z Weinberka.

Cetechovice,

původně Cetochovice, zhusta nesprávně též Četochovice, samostatná katastrální a politická obec, na silnici ze Zdounek do Koryčan, 19·15 km jz. od Kroměříže a 8·89 km od Zdounek, 326 m nad hladinou mořskou, s úhledným starobylým zámkem, jenž až do r. 1676 píše se tvrzí, s panským dvorem, farním kostelem a školou. (Obr. 13.)

Cetechovice byly sice samy o sobě panstvím, ale zůstávaly po dlouhou dobu spojeny se statkem Střileckým.

[1]) Dvořák, Sněmy, II., 69.

Obr. 13. Zámek v Cetechovicích.

Švoj udává, že asi r. 1680 odkryty byly u vsi italskými dělníky lomy mramoru. Olomucký biskup Karel hrabě z Liechtenštejna z Kastelkorna dal z tohoto mramoru dělati portály v zámku kroměřížském a všecky veřeje u dveří. Z mramoru toho byly udělány také některé oltáře pro olomucký dóm, pro kostel sv. Jakuba v Brně, na sv. Kopečku u Olomouce, v Dubu a mnoho vlašských krbů pro šlechtické domy ve Vídni,[1]) také sochy a ballustrada pro hřbitov ve Střílkách.

Místní jméno čte se r. 1131 Cetohouicih (lokál); jméno jest patronymické od osobního Cet, Cetoch, Cetek odvozené. Srv. Cetkovice.

Obyvatelstva bylo r. 1771 424, r. 1790 v 71 domech 464, r. 1834 v 81 dom. 578, r. 1869 v 96 dom. 528, r. 1880 ve 111 dom. 600, r. 1890 ve 114 dom. 587 a r. 1900 ve 113 dom. 566 duší, vesměs Čechů, katolíků a zemědělců. V posledních třiceti letech obyvatelstva neustále ubývá.

Rozloha obce měří 749 ha, z nichž je rolí 421 ha, luk 34 ha, zahrad 17 ha, pastvisk 39 ha, lesa 220 ha.

Farní kostel Navštívení Panny Marie (Obr. 14.) byl původně filiálním do Střílek. Teprve r. 1873 osada ze Střílek vyfařena a zřízena samostatná fara, jíž je nyní patronem Albert hrabě z Herberštejna. Při kostele jsou bratrstvo ustavičného uctívání nejsvětější svátosti, živého růžence a sesterstvo sv. Terezie. Kostel je prastarý stojící uprostřed hřbitova, neslohový (říkáme: dědinský sloh kostelní), má tři oltáře, hlavní navštívení Panny Marie a poboční trním korunovaného Spasitele a sv. Anny. R. 1853 byl úplně opraven. Na věži jsou tři zvony mladého původu. Volný klade stavbu kostelní do XV. století, ale snad neprávem. O faře jsme starých zpráv neshledali, a jediná zmínka, že dne 3. března r. 1622 zdejší nekatolický kněz Havel Čelech byl císařským vojskem tak ztýrán, že tři dny na to zemřel, nedává dostatečné záruky, že by tu kdy byla trvale fara. Spíše se zdá pravděpodobno, že byla zřízena teprve v dobách náboženské reformace již jako fara bratrská, neboť r. 1568 ve středu po sv. Havle (20. října) Michal Krčma z Koněpas a na Cetechovicích činí známo, že dal na svém oujezdě a na svém gruntě v Cetechovicích na vlastní svůj náklad vystavěti

---

[1]) Schwoy, Mähren, II., 514.

Obr. 14. Farní kostel v Cetechovicích.

a zříditi bratřím sbor. Daroval jim k tomu sboru kus pole, zahrady a vinice, a dovolil jim, aby k lepšímu vychování svému směli v domě bratrském provozovati „řemesla všeliká, kterážbykoli uměli a dělati chtěli. K tomu také aby mohli dítky pobožnosti, dobrým mravům, uměním svobodným učiti, domácí i přespolní.“ Také jim dovoluje, aby vařili k své potřebě piva, a kněži a správcové jejich duchovní aby směli statečkem svým volně nakládati, jej dáti i odkázati, komuž by se jim koli líbilo. Tuto výsadu potvrdil bratřím dne 23. dubna r. 1612 syn Michalův Beneš st. Krčma z Koněpas, „aby naň lepší památku míti mohli“.[1]) A zvláště je známo, že r. 1598 synoda bratrská ustanovila knězem do Cetechovic bratra Jiříka Letovského.[2]) R. 1652 povolal majitel panství do Cetechovic dva kněze z řádu paulánského, aby tam obstarávali duchovní správu, ale nevyžádal si k tomu svolení duchovní vrchnosti, proto hned v lednu téhož roku pohrozila konsistoř oběma mnichům vyloučením z církve, neodejdou-li. Leč hned v březnu dovolila, aby jen jeden paulán v Cetechovicích, ve Zborovicích a v Roštíně do provodní neděle služby boží konal. Odešel-li paulán František Milnesius po provodní neděli nebo byla-li ve vsi zřízena trvalá duchovní správa, těžko rozhodovati. V hradištských kvaternech zemských desk mluví se sice k letům 1665 a 1689 o cetechovském patronátě, ale ani to nesvědčí dostatečně pro trvalou duchovní správu. Spíše se zdá, že jí nebylo, neboť r. 1656 stěžoval si majitel panství Melichar Ledenický z Ledenic, že se trvalé bohoslužby v cetechovském kostele nedovolují, ač kostel v Cetechovicích skoro pobořený úplně opravil. K r. 1666 čteme v dekanátní matrice kroměřížské, že cetechovský kostel byl kdysi filiálním do Roštína, ale že s Roštínem přidělen k faře zdounecké; Ledenický z Ledenic sice kdysi svémocně odtrhl Roštín a Cetechovice od Zdounek a zřídil samostatnou faru v Cetechovicích, ale když statek cetechovský prodal, obě osady, Roštín i Cetechovice přiděleny do Litenčic, protože farář cetechovský neměl, z čeho by se vyživil.[3]) Až do r. 1873, kdy zřízena samostatná fara, sloužila se ve filiálním kostele cetechovském mše sv. každou čtvrtou neděli v měsíci.

---

[1]) Jos. Müller, „Zprávy o archivu Jednoty bratrské v Lešně“, ve „Sborníku Historickém“ 1885 pg. 207. a 210.

[2]) Dr. Ant. Gindely: Dekrety Jednoty bratrské, 1864 pg. 274.

[3]) Wolny Kirchl. Topographie, I. Abteil., 2. Band, str. 193. a 348.

Dvojtřídní obecná škola měla r. 1907 87 žáků. Byla zřízena r. 1780 a učilo se původně v panském domě č. 8.; r. 1875 vystavěna školní budova z kontribučenské sýpky. R. 1889 rozšířena škola na dvojtřídní, od toho roku vyučuje se ženským pracím ručním. Knihovna žákovská má 284, učitelská 40 svazků.

Z nehod živelních vytýkáme požár dne 15. května r. 1820, kdy celá osada vyhořela.[1])

Pošta je ve Střílkách.

Samoty: bývalý panský dvůr Chlum, mlýny Kopce a na Pastvisku, hospoda Vlčák, myslivna. Na Chlumu bývala také hospoda, kterou dne 1. dubna r. 1789 dědila Veronika Táborská po nebožtíku muži Vácslavovi Táborském a r. 1814 prodala Fabiánovi Pudilovi. Časem hospoda zanikla, v posledních letech však i panský dvůr opuštěn, pobořen a stavební materiál prodán na stavbu školy do Zborovic. Původně však na tom místě stávala pod kopcem zvaným dosud Chlum osada **Chlumec**, která se připomíná r. 1374 (viz dále ve článku o Cetechovicích).[2]) R. 1568 byla již ves tato pustá.[3]) Hospoda Vlčák (č. 70.) byla původně panská, ale dne 1. července r. 1764 prodala ji vrchnost Františkovi Rosému za 500 zl., po němž ji dědil Josef Rosý (r. 1778), ale r. 1791 prodal Antonínovi Kašpárkovi, ten r. 1793 Janu Táborskému a ten r. 1795 Karlovi Daňkovi.[4])

Nejstarší zachovaná gruntovní kniha založena byla r. 1784. Původně je česká, ale po r. 1800 všecky skoro vklady činěny německy.

Cetechovice jsou z nejstarších osad v okrese. Připomínají se již r. 1131, kdy náležely tam dva lány kostelu Zpytihněvskému (nyní Spytinov).[5]) Ve století XIII. náležely klášteru velehradskému, jemuž je r. 1228 potvrzuje král Přemysl I. Otakar.[6]) Při klášteře

---

[1]) D'Elvert, Notizenblatt 1876 pg. 95. — [2]) Z. d. II., 555. [3]) XXVIII., 11. — [4]) Stará gruntovní kniha. — [5]) Cod. dipl. Mor. I. 207, č. 231.

[6]) C. d. M. II., 196 č. 186. Listina ta je nepochybně pravá. Na tom nemění pochybnosti Pinkavovy (Časop. Mat. Mor. 1909 pg. 78—86) nic. Sám Pinkava svým pochybnostem nedůvěřuje, počítaje s listinou jako poměrně dosti starou. Věří totiž, že r. 1232 již skutečně byla! Dosti závažným důvodem proti pravosti této listiny by bylo, že nedá se na ten čas zjistiti, kdy a jak mnohé v ní jmenované osady po r. 1228 byly od kláštera odtrženy, jako to nevíme ani o Cetechovicích. Ale dá-li se to dokázat o osadách o původním nadání jiných moravských klášterův kromě luckého z r. 1191?

byly ještě r. 1250, kdy je mezi ostatními statky klášterskými bere papež Innocenc IV. ve zvláštní ochranu apoštolské stolice.[1]) Když dne 20. srpna r. 1261 Smil ze Střílek, kastelán brumovský, vydal zakládací listinu kláštera Smilheimu ve Vizovicích, dává novému klášteru cisterciáckému také Cetechovice, ves příslušnou ke kostelu do Roštína.[2])

V této listině mluví se o celé vsi, nelze se tedy domnívati, že část její patřila pánu na Střílkách a část klášteru velehradskému. Proto se právem naskýtá otázka, kdy a jak nabyl osady Smil, jenž zakládá Smilheim jako dceru kláštera velehradského? Mohl darovati přece novému samostanu jen své zboží a nikterak zboží kláštera velehradského, a byl-li by daroval zboží velehradské, proč o nějakém souhlasu opata velehradského a představených řádových není řeči?[3]) Vysvětlujeme věc tím, že listiny o mnohých transakcích jmění klášterského se ztratily, ač byly-li vůbec sepsány. Vždyť jinak nedovedli bychom si ani vysvětliti, jak přišly Cetechovice na Ondřeje z Cetechovic, jenž je držel v první polovici stol. XIV. Píše se po nich dne 17. září r. 1307[4]) na listině biskupa Jana a ještě dne 12. května r. 1330.[5])

Od té doby jsou neustále v rukou světských. Zdali je r. 1373 prodali Ješek Boček z Kunštátu a jeho manželka Anna z Otaslavic bratřím Ješkovi a Zdeňkovi ze Šternberka a z Lukova, jak chce Švoj, není úplně jisto,[6]) ale r. 1374 Zdeněk z Šternberka, odjinud z Lukova, je skutečně držel, neboť zapsal své manželce Kunce na Cetechovicích, Lískách a (zaniklém) Chlumci 25 hř. ročního platu na 250 hřivnách právem věnným,[7]) kteréž věno rozmnožil ještě r. 1389 přidav jí k němu 25 hř. na městečku Fryštáku, totiž 10 hř. na mýtě, 10 hř. na platě řečeném šos, a 5 hř. na lázni a řeznických jatkách, aby jí k věnu každoročně vycházely po jeho smrti s podmínkou, že věna na Cetechovicích

---

[1]) C. d. M. III., 128, č. 155. [2]) III., 317 č. 324.

[3]) Podvržeností (ovšem nikoli moderní, ale prastarou) se to vysvětliti také nedá, neboť potom musili bychom prohlásiti podvrženými také listiny krále Václava I. z r. 1232 (C. d. M. II., 235), Přemysla II. z r. 1256 (C. d. M. III., 204) a papeže Innocence IV. z r. 1250 (C. d. M. III., 128), které jsou nepochybně pravé. Konečně ani nelze zjistiti, kdy a jak vzdal se Smilheim svých vlastnických práv k Cetechovicům.

[4]) C. d. M. VI., 7 č. 9. [5]) VI., 306 č. 399. — [6]) Schwoy II., 513. — [7]) Z. d. II., 555.

nesmí prodati, kdyby je prodala, má vrátiti věno jí na Fryštáku přidané svým a jeho dětem.[1]) R. 1391 prodal Zdeněk z Šternberka a z Lukova vše, co držel v Cetechovicích, Soběnovi z Zborovic, vyminiv jedině věna zajištěného manželce Kunce.[2]) Soběn píše se r. 1405 po Cetechovicích.[3]) R. 1406 vzal jej (Sobyenonem de Zborowicz residentem in Czetochowicz) Procek z Ježova na spolek na Ježov v okrese Kyjovském[4]) a Mirko z Chlumu učinil jej mocným poručníkem svých statků a svých dětí.[5]) Soběn držel také hrad Mejlice (zaniklý u Vyškova), jak vidno z půhonu z téhož roku 1406, kdy pohoní Herše Smetanu z Záhlenic, jemuž měl postoupiti hradu i všeho zboží, které k němu držel, zač mu Hereš slíbil zaplatiti úroky na tom zboží zadržené a toho neučinil.[6]) Zároveň pohnal také Václava z Morkovic, že mu zabil člověka, jenž byl rychtářem, šafářem i hajným a vší obce cechmajstrem, ale nedí se, zda v Cetechovicích či kde jinde. Páni nalezli, aby postavil svědky, což se také stalo. Nález neznám.[7]) R. 1407 přikoupil od Erharta z Kunštátu vsi Kelčany, Hýsly, půl Osvětiman s patronátem, ves Sobůlky a desátky ve Vlkoši.[8]) Sám byl v letech 1406 a 1407 pohnán několikráte.[9]) R. 1409 zapsal manželce své Anně věnem 10 hř. ročního platu na 100 hř. v Cetechovicích, převeda ji z původního věna zapsaného na Hošticích, ale s podmínkou, aby toho věna po jeho smrti jen tak dlouho užívala, dokud bude žíti s dětmi a po druhé se nevdá.[10]) Byla rozená z Říčan, neboť toto nové věno přijímal za ni bratr její Artleb z Říčan. R. 1416 byla již vdovou, Soběn tedy již nebožtík — a jako vdova vzala syna svého Racka na věrný spolek svého věna v Cetechovicích.[11]) Krátce před smrtí měl spory s opatem vizovským, který se stále k Cetechovicům táhl a dokonce mu hleděl překážeti, když je chtěl prodati. — Dne 20. dubna r. 1415 pohoní kněze opata i jeho konvent ze 350 hř. gr., že mu

---

[1]) Z. d. VI., 89. Plat zvaný šos byla dávka, kterou měšťané platili svému pánu ze svých domů, anebo k městu, které mělo vlastní správu. Viz Brandlovo „Glossarium“ pg. 337. [2]) VI., 189.

[3]) Brandl, Půh. I., 115 č. 39. a 121 č. 78.

[4]) Z. d. VII., 166. [5]) VII., 263.

[6]) Brandl, Půhony I., 155 č. 194. [7]) I., 186 č. 379., I., 106 a 211 č. 166.

[8]) Z. d. VII., 350.

[9]) Půhony I., 190, 201, 237, 291.

[10]) Z. d. VII., 754. [11]) VII. 561.

překážeji na jeho dědictví v Cetechovicích a odhánějíce mu kupce svou řečí činí mu tím na jeho dědictví zmatky.[1]) Nález není zapsán.

Jeho vdovu Annu z Říčan pohnal dne 2. října r. 1417 Jan z Moravan ze 140 hř., že mu drží jeho odvazený list (totiž dluh byl již zaplacen), ale nechce mu ho vydati.[2])

Po Soběnovi dědil syn jeho Racek, který držel Cetechovice ještě r. 1437. Toho roku pohání ho Anna z Rozčítek, že jí slíbil za věno, kterého jí plniti nechce, Margeta z Tasova, žena Hynkova z Rokytnice, že jí měl věno ukázati na svobodných dědinách, ale ukázal jí je na tom, ježto jiní již prve to ve dskách mají, a posleze Jindřich z Morkovic ze 250 hř., že pobral věno po ženě Jindřichově z Troubek.[3]) Dne 28. ledna r. 1440 přistoupil týž Racek k landfrýdu.[4]) R. 1446 měl spor s Bočkem Puklicí z Pozořic o 100 hř.[5]) Také pohnal Václava z Rosic, že mu nedodržel úmluvy, ježto s ním smluvil otec Václavův, ale sám byl pohnán od Bohdala z Bařic z 50 hř. gr., že mu vzal na dědině mlynáře a ouředníka mocí a kvaltem, a r. 1447 Annou z Lísek ze 20 hř. gr., že byl jejím poručníkem a nevydal jí z jejího dílu, který na ni po otci připadl; tento poslední spor prohrál a odsouzen byl k záplatě.[6]) Ale neučinil jí podle panského nálezu, proto jej hned r. 1447 pohnala znova. Leč spor nebyl v její prospěch tak hned skoncován, neboť ještě r. 1460 pohoní Rackova nástupce v držení Cetechovic Jana Janovského z Strabenic ze 20 hř., že jí drží dvě hřivny platu v Cetechovicích, kteréž jí byly zapsány na Cetechovicích prve než on je koupil.[7]) Ale ještě r. 1466 nebyl spor skoncován, neboť Anna z Lísek pohoní Jana Janovského znova ze 33 hřiven zadržených úroků, které jí měly býti vydávány z Cetechovic.[8])

Kdy je tedy tento Jan Janovský z Strabenic koupil, těžko říci. Zápisu o tom jsme neshledali nijakého. R. 1460 je určitě držel, třeba ještě r. 1464 čte se Racek z Cetechovic, syn Soběnův. Z dalších událostí k r. 1464—1466 však vysvítá, že Racek prodal[9])

---

[1]) Půh. II., 433 č. 350. [2]) II., 530 č. 644. [3]) III., 462 č. 158., 507 č. 357. a 510 č. 374.

[4]) Archiv Český X., 256 č. 12.

[5]) Půh. III., 534 č. 528. a 529. [6]) III., 534 č. 530., 540 č. 571., 620 č. 1087. a 630 č. 183., 634 č. 19. [7]) III., 668 č. 1277., IV. 318 č. 329.

[8]) Půhony IV., 494 č. 974. [9]) IV., 351. Čte se také ještě r. 1460 v Půh. IV., 325 č. 367.

toto zboží Janovi Pacákovi z Pačlavic a od Pacáka je koupil teprve Janovský.[1]) Celá věc zdá se býti velmi zmatená. Ale vysvětlí se snadno, považíme-li, že v olomuckých deskách zemských chybí vklady z let 1448—1463 a že rovněž olomucké půhony z let 1460—1463 se nezachovaly. Jak zemské desky tak knihy půhoné počínají se po značné mezeře zase rokem 1464. Co se s Cetechovicemi událo mezi touto dobou, můžeme se jen domýšleti ze zápisů v půhonech učiněných r. 1464 a později. R. 1464 pohání Jan Pacák z Pačlavic Artleba z Zástřizl a z Litenčic z 800 zl. uh., že mu slíbil za správu (= výmaz dluhů) a za vklad do desk vsi Cetechovic se vším příslušenstvím, a toho neučinil. Stejně znějící žalobou pohání také Heřmana z Zástřizl a z Pavlovic.[2]) Z toho vysvítá jasně, že Pacák Cetechovice koupil. Ale vysvítá z toho také, že bychom vkladu v jeho prospěch ve dskách marně hledali, i kdyby byly. Vklad ten se vůbec nestal. Jakož pak dle půhonů Janovský držel Cetechovice již r. 1460, je zřejmo, že oba kupy, i Pacákův i od něj Janovského, udály se před r. 1460, nebo nejpozději toho roku. R. 1464 pohání konečně Mikuláš z Landštejna a z Kurovic Jana Pacáka z Pačlavic z půl osma sta zlatých dobrých, že slíbil zaň za správu (= za výmaz dluhů, jistě Janovskému) za Cetechovice, ale on jej vyvaditi nedbá, totiž nestará se o to, aby dluhy byly skutečně vymazány.[3]) Nebyl však učiněn ani vklad Cetechovic pro Janovského. Mínění naše opírá se o půhony z r. 1466, hlavně proto, že následují za sebou půhony Pacákovy a Janovského. Pacák pohoní totiž Jindřicha z Bystřice z 800 zl. uh., že jest mi rukojmím za vklad Cetechovic ve dsky, jakož může listem pokázati, a Jindřich se o vklad nestará. Také pohnal Adama z Strakonic (snad správně ze Strabenic), že jest mu rukojmím za výmaz dluhů na Cetechovicích. Jan Janovský ze Strabenic pak pohnal dvěma půhony Filipa z Pačlavic a Jana Kužele z Žeravic, že mu nechtějí dle závazku a rukojemství svého ani dluhů z Cetechovic vymazati, ani této dědiny ve dsky vložiti.[4])

---

[1]) Ještě r. 1464 pohnala jej Veronika z Panova, že jest jí rukojmím za věno, kterého jí nechce splatiti ač má na to věnné listy. (Půh. IV., 429 č. 776.) Soud zemský nalezl, aby jí Racek věno podle listu vyplnil. (Ibid. IV., 465 č. 172.) R. 1464 čte se také Jiřík z Cetechovic, ale nevíme, co tam držel či jak byl příbuzný s Rackem. (Půh. IV., 351.)

[2]) Půhony IV., 393 č. 556. a 394 č. 557. [3]) IV. 404 č. 623.

[4]) Brandl, Půhony IV., 504 č. 1046—1050.

Za Pacáka slíbil za nějaké věno Jan Bořita z Bystřice. Za věno měly ručiti Cetechovice. Pacák však je prodal Janovskému a o věno se nestaral. Proto r. 1466 pohnal Bořita Janovského, že mu odkoupil hypothéku (= základ), na které se mohl hojiti.[1]) Za Pacáka však ručil také Prokop z Domamyslic na 30 hř. gr., proto pohnal r. 1464 Janovského z téhož důvodu, jako o dva roky později Bořita z Bystřice.[2]) Měl však hned r. 1460 potíže s klášterem vizovským, který sice již jen živořil, ale nechtěl, aby nároky jeho na bývalé dědiny klášterské se promlčely. Kněz opat Matyáš a celý konvent pohnal jej z půl čtvrta sta hřiven, že drží klášterskou ves Cetechovice nemaje k ní práva, neboť opat a konvent mohou své lepší právo listy pokázati.[3])

Janovskému nebylo ovšem nic vědomo o závazcích Cetechovic k cisterciákům vizovským, proto požádal Racka ze Zborovic, aby jej v té při jako prodavatel zastoupil. Třeba Racek měl již dříve o touž věc spor s klášterem, přece se hojil na potomcích Zdeňkových z Šternberka, který ves prodal jeho otci. Pohnal totiž r. 1464 dvěma půhony Matouše ze Šternberka a z Lukova a Jiříka ze Šternberka a z Lukova z 800 zl. uh., že jej nechtějí zastoupiti ve při o Cetechovice s klášterem vizovským, ač drží nápad předka svého Zdeňka, který ves prodal otci jeho Soběnovi, jakž chce dskami zemskými pokázati.[4]) Spor však asi usnul, neboť živořicímu klášteru jednalo se sotva o více, než aby se ozval se svými nároky.

Vklad vykonán byl teprve r. 1480, kdy rukojmí, kteří se v kupní smlouvě za vklad za Pacáka zaručili, Cetechovice Janovskému skutečně postoupili a ve dsky vložiti dali.[5]) Ale tento ještě ani nyní neměl pokoje. R. 1480 pohnal jej Jiřík z Gogolína, že mu drží člověka (poddaného), na kterého má list královský,[6]) a r. 1481 Milota z Morkovic, že mu odkoupil Cetechovic základu jeho knězím olomuckým, neboť Milota ručil za Pacáka a na Cetechovicích mohl se hojiti, kdyby byl přinucen dluh za Pacáka zaplatiti.[7]) Proto hned pohnal Janovský sám Vaňka Pivo z Bařic, který mu byl rukojmím za výmaz dluhů, aby Cetechovice konečně od dluhů očistil.[8]) Ale nepomohlo. Janovský musil peníze knězím

---

[1]) Brandl, Půhony IV., 520 č. 1154. [2]) IV., 454 č. 930. [3]) IV. 319 č. 335. [4]) IV. 413 č. 683. a 684.

[5]) Z. d. (netišť.) XII., 30.

[6]) Půh VI., 22 č. 117. [7]) VI., 166 č. 973. [8]) VI., 176 č. 1033.

do Olomouce zaplatiti ze svého a hojiti se půhonem na Pacákově synu Václavovi z Pačlavic.[1]) Teprve r. 1486 vložil Vaněk Pivo z Bařic Cetechovice čisté jakožto rukojmí za Jana Pacáka Janovskému.[2])

Janovský měl dvě sestry: Dorotu a Kateřinu. Kateřina byla vdána za Jana Miňovského z Lazník a byla s bratrem Janem nedílná, Dorota byla vdána za Jana (či Hanuše) Kladivo z Jistebna. Kateřina vzala r. 1483 muže na spolek zboží svého i bratrova nedílného, ale vklad učiněn teprve r. 1490, kdy bratr její Jan byl již nebožtík. Dorota r. 1490 vzala rovněž na spolek na Cetechovice svého muže. Proti oběma vkladům vložil odpor Vilím Hřivín z Újezda (Hřivného).[3]) Jaké právo k Cetechovicům si Hřivín osoboval, z odporu samého není patrno, ale nechybíme se s pravdou soudíce, že Cetechovice spadly po bezdětném Janovském na krále Vladislava jako statek odemřelý, neboť r. 1490 týž Hřivín pohoní Jana Hanuše Kladivo z Jistebna a na Cetechovicích ze 3000 zl. uh., že drží ves Cetechovice se vším její příslušenstvím, ač k ní poháněјící má právo dáním královým, jímž také je chce prokázati.[4]) Hřivín však nevysoudil nic, neboť Hanuš z Jistebna držel Cetechovice dále. Píše se po nich nejen r. 1492,[5]) ale ještě několik roků potom. I proti němu hleděl klášter vizovský uplatniti svůj starý nárok, ale rovněž marně. Ani klášter ani jeho správcové páni z Kunštátu neměli dosti sil, aby získali, co skoro po celá dvě století bylo ztraceno. R. 1494 Boček Kuna z Kunštátu a na místě všech pánův z Kunštátu i opata a konventu kláštera Smilhaymu jináč Vizovic pohnali jej z 500 hř. gr. širokých, že drží ves Cetechovice s její příslušenstvím, kteráž od starodávna přísluší klášteru, pánuóm neb opatom i konventu vizovskému. Zemský soud sporné strany odkázal na desky zemské.[6]) Hanuš Kladivo však následoval příkladu svého zemřelého švakra a hned r. 1494 pohnal Václava Pacáka z Pačlavic ze 750 zl. uh., že otec jeho prodal ves Cetechovice i s tvrzí nebožtíkovi Janovskému ze Strabenic a nyní jej při půhonu zastoupiti nechce. Václav Pacák však pamětliv, že otec jeho

---

[1]) Půh. VI., 196 č. 1162.
[2]) Z. d. XII., 102. [3]) XIII., 2, 9, 10.
[4]) Půhony VI., 232 č. 1391.
[5]) Z. d. XV., 16., Půh. VI., 302, 330.
[6]) Půh. olom. netištěné, 6 fol. 114 rub.

koupil Cetechovice od Racka z Zborovic, pohnal Rackova syna Jana Zajíčka ze Zborovic půhonem skoro stejně znějícím, a celá věc zase usnula.[1]) Oprávcové klášterní se ozvali, ale jsouce si dobře vědomi, že nárok jejich je promlčen, k dalším krokům neměli odvahy. Zemský soud o věci té ani nerokoval.

R. 1495 pohnal Hanuše Jaroslav z Pyšel o 16$^{1}/_{2}$ hř., které musil za nebožtíka Janovského zaplatiti kněžím do Olomouce. Ale srovnali se před soudním rokem poklidem.[2]) R. 1496 pohnal jej Jan Míňovský z Lazník a na Mouchnicích z 325 zl., že jest přijal Hanuš dvě záponě, kteréž platily 200 zl. a 125 zl. nebožtíka Janovského švagra mého, a těmi sme se měli děliti, a on to při sobě zachoval a toho jest na díl nepoložil. Srovnali se mimo soud.[3])

Hanuš z Jistebna s Dorotou ze Strabenic neměli dětí; proto r. 1496 vzal Hanuš na pravý spolek na Cetechovice Jaroše z Zelenky, ujce svého, a Žibřída z Jistebna, strýčence (= synovce) svého, ale vyhradil si, kdyby mu dal Pán Bůh dítky, aby ten spolek nebyl ničím.[4]) Ale hned r. 1497 postoupil Cetechovic Hynkovi z Kunčic,[5]) jenž r. 1498 zapsal manželce své Elšce z Bětkova 300 zl. věna na tvrzi, dvoře, dolním rybnice i na mlýně v Cetechovicích,[6]) a r. 1499 celé Cetechovice vložil do desk Janovi Skrbenskému z Doloplaz.[7]) Přece však ještě r. 1499 pohání Hanuše Jaroš z Zástřizl zátkyní a zatykuje jej v Kroměříži u duóstojného kněze Stanislava biskupa, že je mu rukojmí za Jana Zajíčka z Zborovic za 100 zl. a toho mu plniti nechce.[8]) Z toho plyne, že Kladivo neměl již nijakého zboží pozemského a že bydlil v Kroměříži, snad jako úředník biskupa Stanislava Tuřího (Thurzo).[9]) Ježto rukojmí bývalo zpravidla několik, zaplatil Kladivo díl, který naň letěl, ale hned r. 1500 pohnal Jana Zajíčka, že zaň zaplatil 22$^{1}/_{2}$ zl. — ale Zajíček se k soudu zemskému nedostavil.[10]) Hynek z Kunčic a na Cetochovicích asi r. 1497 osvobodil dědinu

---

[1]) Půh. olom. netištěné, 6 fol. 116. [2]) 6 fol. 149 (rub.)

[3]) Půhony olom. 6 fol. 162. Jungmannův Slovník vykládá slovo zápona jako sponku, náramek a pod. Asi cenný šperk.

[4]) Z. d. XVI., 6. [5]) XVI., 10. V Půhonech piše se z Kýnic.

[6]) Z. d. XVI., 48. [7]) XVI., 70. Volný IV., klade to k r. 1497.

[8]) Půh. olom. 7 fol. 20.

[9]) Brandl Glossarium, 1876 pg. 382. Půhon zátkyní zavazoval zároveň biskupa, aby se pohnaným ujistil, nechce-li sám zaň odpovídati.

[10]) Půh. Olom. 7 fol. 39 v.

Cetechovice povinnosti odúmrtní a povinnosti čepovati ve čtyřech obecních šencích panská piva vyminiv si za darovanou odúmrť z každého gruntu krmnou hus nebo dvě slepice o terminu sv. Martina. Z krčem platil každý krčmář 8 gr. při sv. Jiří a 8 při sv. Václavě, nyní nadále však sami smějí piva vařiti, ale mají za to platiti po hřivně groší.[1])

Když Jan Skrbenský z Doloplaz koupil Cetechovice, zavázali se Arnošt Kužel ze Žeravic a z Kvasic, Arkleb z Víckova, Tas z Bystřice, Jan z Čertorej a na Litenčicích, Prokop z Voděrad na Milonících a Vítek z Dobrčic na Říkovicích, že Cetechovice budou kupci ve dsky vloženy a dluhy vymazány. Vklad byl sice r. 1499 vykonán, ale na statku vázlo dosud věno ženy Arnošta Kužele z Žeravic a na Kvasicích a to nebylo vymazáno. Proto r. 1500 pohnal Skrbenský všechny rukojmí z 970 zl., aby věno vymazali. Všichni byli k tomu také odsouzeni.[2])

Sám však byl pohnán také několikráte: R. 1501 pohnal jej Mstěch z Běšin, že jej nechce vyvaditi z rukojemství na 36 zl. židovi Fejtlovi z Prostějova, r. 1502 týmž, že nevyvazuje jej z rukojemství na 100 zl. židovi Fajtlovi z Prostějova, r. 1502 Marketou z Doloplaz, sestrou svou vlastní, že jí nechce vydati podílu jejího 130 zl. a Vavřincem Starůstkou z Poličky, že jej nedbá vyvaditi z rukojemství na 100 zl. uh. u Msticha z Běšin.[3]) Byl jistě člověk nepokojné krve. R. 1502 pohnal jej Jan Zajíček z Zborovic, že jej pozval k sobě na Cetechovice, že jest ho tam pilná potřeba, a když tam přijel, dal jej sluhou v domě svém zraniti a Zajíček skrze to ranění málo o hrdlo nepřišel.[4]) Snad r. 1502 prodal Cetechovice Filipovi z Pačlavic, který sice neměl peněz, ale bezpečil se na Arnošta Kužele z Žeravic a z Kvasic, že mu půjčí 1000 zl. Ale Kužel nepůjčil a tak s kupu sešlo.[5])

---

[1]) Listina pergamenová o tom vydaná je přišita při kožené obálce register manských půhonných čís. 6. chovaných v k. a. archivě na Kroměříži. Je přestřižena tak, že konec s datem chybí. Listina jenjen se hemží polonismy, takže se domníváme, že byla psána polským správně česky neumějícím písařem a snad proto právě vydána „dzedzině" Cetochovicóm nová, správněji psaná, a listina chybná zkažena. Registra manská, při nichž je k obalu přišita, začínají se r. 1497, z čehož soudíme, že byla vydána toho roku. Hynek z Kunčic byl biskupským manem a snad i ouředníkem lenního dvora, a tak jen se listina dostala k registrům půhonným.

[2]) Půh. Olom. 7 fol. 38 v. a 39. [3]) 7 fol. 86, 92, 109, 111 v., 118 v. [4]) 7 fol. 112. [5]) 7 fol. 140.

Teprve r. 1504 je prodal a ve dsky vložil Jiříkovi z Kokor s tvrzí, dvorem, dvořištěm, s rybníky a rybništěm, s lidmi a s celým příslušenstvím.[1]) Tento však již roku 1517 prodal je a díl Roštína a Chomutovic Vilímovi z Víckova,[2]) jenž byl osoba stavu rytířského v zemi vážená, jakž se dohadujeme, ježto dne 7. prosince r. 1520 vypraven byl jako člen stavovského poselstva moravského ke králi Ludvíkovi, které mělo žádati, aby král potvrdil stavovský landfrýd r. 1520 umluvený.[3]) Cetechovic však nedržel dlouho prodav je již r. 1522 s dílem Roštína a s dílem Chomutovic Jindřichovi z Zástřizl.[4]) Nový majitel pak hned zapsal na koupeném zboží manželce své Žofce z Lomnice 1250 kop gr. českých věnem.[5])

Po Jindřichovi z Zástřizl dědila dcera jeho Anna, vdaná za Michala Krčmu z Koněpas na Želeticích (u Kyjova, léně biskupském), jehož vzala r. 1568 na spolek na tvrz, dvůr a ves Cetechovice, díl Roštína, celou ves Honětice a na ves pustou Chlum a na pusté Chomutovice, vyminivše sobě z toho všeho statku jen 6000 zl.[6]) (Obr. 15.) Po nich přešel statek na syna jejich Bohuslava, jenž se píše po Cetechovicích již r. 1571 [7]) a držel je ještě r. 1584, kdy v pondělí po neděli Smrtné (dne 19. března) dává přiznání k berni zemské, dle něhož sčetl na svém zboží 58 poddaných, z kterýchž se berně po 10 gr. bílých při prvním termínu o středoposti 19 zl. 10 gr. dáti dostane.[8]) Tento zemřel asi r. 1589, neboť po jeho smrti dne 27. ledna (v sobotu po sv. Pavlu na víru obrácení) r. 1490 nejvyšší ouředníci a soudcové zemští je prodali nejvíce podávajícímu panu Benešovi Krčmovi z Koněpas a na Roštíně, ježto jako strejc byl nejbližším příbuzným sirotkův Bohuslavových, kterým pro dluhy po otci zůstalé udržen býti nemohl. Ve smlouvě trhové uvádí se, že v Cetechovicích byly tvrz, dvůr, zahrady, štěpnice, popluží a pivovar a že k nim slušela také ves Honětice, hora vinohradní zvaná Chlum s platy a desátky vinnými z té hory vycházejícími, rybníky a mlýn. Vše to

---

[1]) Z. d. XVI., 136 v. (orig. fol. 28.). [2]) VIII., 25 v. (orig. fol. 6.).

[3]) A. Č. XI., 332 č. 333.

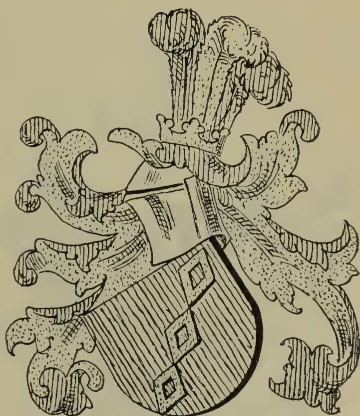
[4]) Z. d. XIX., 26 v. (orig. fol. 6.) [5]) XIX., 27 v. Schwoy II., 514 praví, že v l. 1528—1536 držel Cetechovice Jindřich Prusinovský z Víckova. Neprávem — nebo se mýlí s Jindřichem z Zástřizl. [6]) XXVIII., 50 (orig. fol. 11.). [7]) XXXII., 72.

[8]) Zem. archiv Bočkova sb. č. 7656.

koupil pan Beneš za 9150 zl. Usneseno však, že smlouva má do desk vložiti se teprve až nejstarší sirotek Bohuslavův přijde k letům přirozeným.[1]) Po bitvě bělohorské přešly na dceru Benešovu z Koněpas Kateřinu, provdanou za Jana staršího Oseckého z Oseka. (Obr. 16.) Po ní dědily její děti Jiří Bedřich Osecký, Anna a Marie (vdaná Zástřizlová), které je dne 22. října r. 1646 prodaly s Roštínem a Honěticemi hrubě pusté za 12.450 zl. rýn. Janovi z Rottalu, majiteli Holešova, jenž je r. 1655 dne 17. listopadu vložil do desk se dvory, pivovarem, mlýny, lomy, vinohrady

Obr. 15. Znak Krčmů z Koněpas.

Obr. 16. Znak Oseckých z Oseka.

a farou Melicharovi Ledenickému z Ledenic, nejvyššímu písaři markrabství Moravského. (Obr. 17.) Tento je dne 8. ledna r. 1665 prodal za 11.000 zl. Františkovi Jakubovi Heslovskému z Heslova. Mezi příslušenstvím čtou se i fara, šafránice, ovčín a cihelna. Nový držitel však neměl jich ani dva roky, prodav je již dne 12. listopadu r. 1666 Jiřímu Fuksovi z Kaudenberka, vyššímu důstojníkovi ve vojště císařském (plukovníkovi).[2])

R. 1667 bylo v Cetechovicích 28 domův osedlých a 9 pustých, mimo to zámek, dvůr s ovčírnou, pivovar, palírna kořalečná,

[1]) Opis smlouvy v Apografech Středovského v k. a. knihovně v Kroměříži, sv. VIII., str. 363. Jest tedy nesprávno udání Volného, že Bohuslav Krčma asi r. 1580 postoupil Cetechovic Michalovi Krčmovi a že asi r. 1588 poručníci sirotků Michalových prodali je Benešovi st. Krčmovi. Wolny, Mähren, IV. 402. Švoj (II. 514) udává krátce, že r. 1590 držel je Krčma z Koněpas.

[2]) Wolny, Mähren IV., 403.

panský šenk a 2 panské mlýny, oba po jednom složení. R. 1670 bylo 15 domů starých osedlých (8 čtvrtí a 7 půlčtvrtí), 3 nové osedlé a 14 nových pustých. V popise panství z tohoto roku se udává, že r. 1662 Melichar Ledenický z Ledenic vystavěl 5 domků dav ke každému po míře rolí z panského pozemku, ale nová vrchnost (asi Fuks z Kaudenberka) zabrala pozemky zase pro sebe, neboť nenašel se nikdo, kdo by se chtěl v těchto nových domech usaditi. Jeden z nich potom vrchnost přestavěla na vápenici. U Cetechovic byly vinohrady řečené Stránská hora. Byly sice panským majetkem, ale užívali jich poddaní pod plat. Ježto však Cetechovice byly hrubě pusté, užívali vinohradů cizí poddaní z Roštína, z Lebedova, z Těšánek, ba dokonce jedné měřice Matouš Skřivánek z Kotojed. Všech vzdělaných vinohradů bylo $50^2/_8$ měr, pustých $89^3/_8$ měr. V celé obci bylo r. 1670 rolí starých vzdělaných $201^2/_8$ m. II. třídy, nových vzdělaných $26^2/_8$ m. II. a nových pustých 140 měr II. třídy.[1])

Obr. 17.
Znak Ledenických z Ledenic.

Fuks z Kaudenberka prodal Cetechovice dne 14. srpna roku 1679 za 14.500 zl. Žibřidovi Adolfovi z Furtenberka, a ten dne 15. srpna r. 1682 Karlovi Antonínovi Zellerovi z Rosentala za 16.000 zl. rýn. Tento dne 11. června r. 1685 za 17.075 zl. Marii Anně Bartodějské z Bartoděj rozené Urménové z Urménu. Ale ani tato nedržela jich dlouho prodavši je již dne 28. prosince r. 1689 za 18.550 zl. rýn. nejvyššímu zemskému písaři Rudolfovi Maximilianovi Říkovskému z Dobrčic, po kterém je dědil syn Jan Karel, jenž je prodal dne 21. září r. 1693 král. městu Hradišti Uherskému za 26.700 zl. rýn.

Až dosud se stateček tento nikomu nelíbil a poddaní nestačili slibovati člověčenství. Při měšťanech hradištských zůstal

[1]) Reg. zem. odd. rektif. č. 320.

o něco déle. Teprve dne 19. září r. 1731 prodala jej státní komise pro zřízení hospodářství měst královských ve veřejné dražbě se 24 dojnicemi a 450 ovcemi nejvíce podávajícímu přísedícímu moravského tribunálu Josefovi Antonínovi rytíři z Majersvaldu za 32.000 zl. rýn. Tento zemřel v květnu r. 1738. Poslední vůlí danou dne 28. dubna r. 1738 zapsal na Cetechovicích 20.000 zl. kapitálu, aby se z úroků podílelo ročně po 18 chudých a zmrzačených poddaných cetechovských, statek sám však odkázal svému bratrovi Jiřímu z Majersvaldu, jenž byl kanovníkem-školastikem olomuckým. Ten však neměl ve statečku nijakého zalibení, ale hned jej postoupil vdově zemřelého bratra Marii Ludvice rozené svob. paní Moravcové, která jej dne 9. května r. 1739 prodala se zámkem, dvěma dvory, dvěma mlýny, lomy vápence a lomy kamene stavebního majiteli Střílek Amandovi Ant. Petřvaldskému z Petřvaldu za 28.000 zl. rýn., od které doby zůstaly spojeny se Střílkami. (Viz tam.)

V XV., XVI. a XVII. století měly vlastní hrdelní soud, ale braly právní naučení dle práva brněnského z blízkého města Hradiště Uherského.

Poddanské poměry. Poddaní z Cetechovic robotovali při panském dvoře cetechovském, který měl r. 1750 na 505 měr rolí, 297 měr pastvisk, 30 měr zahrad, 771 měr lesa a luk na 148 dvojspřežných vozů sena a na 53 dvojspřežných vozů otav. Z Cetechovic měla vrchnost 127 liber přádla z panského konopí a platu gruntovního o sv. Václavě 95 zl. 29 kr. Ze mlýna brala 64 zl. platu, z panského šenku v Cetechovicích 10 zl. a ze šenku na Chlumu 6 zl. Z lomů mramorových dostávala ročně 15 zl. Desátek brala ze všech plodin; scházelo se ho o žních 1 kopa 43 snopů pšenice ve slámě a $5^1/_2$ míry ospu v zrně, ječmene 1 kopa 37 snopů a ospu 6 měr, rži 2 kopy 8 snopů a ospu $7^3/_8$ m., ovsa 42 snopů a ospu 3 míry, hrachu 28 snopů a $^6/_8$ měr ospu, prosa 16 snopů a $^7/_8$ m. ospu. Osm sedláků robotovalo dvojspřežně po celý rok 3 dny týdně, 2 podsedníci a 17 chalupníků 1 den pěšky 1 osobou týdně.[1])

R. 1775 dostával střílecký farář z Cetechovic desátkem z pololánu míru rži a míru ovsa, ze čtvrti po půl míře obojího, z podsedku po čtvrť míře. Střílecký učitel měl z obce 1 zl. 21 kr.

[1]) Reg. zem. odd. dom. č. 92.

platu. Téhož roku měla osada 7 pololánů po 22 mor. měrách rolí, 31 čtvrtníků po 11, a 2 podsedníky po 6 měrách. Z pololánu bylo roboty dle patentu od sv. Jana do sv. Václava po celý týden párem nebo pěší 2 osobami, ostatek roku po 3 dny týdně, ze čtvrti polovice, z podsedku od sv. Jana do sv. Václava 3 dny týdně 1 osobou pěšky, ostatek jen půl druhého dne.

Polní trati jmenují se r. 1754: Na Blatích, Díly, pod Horama, na Výjezdách, na Horních zelách, nad Rybníkem, v Dolních zelách, nad Zelnicama, Boří, Újezd, Kamenec.

Cvrčovice,

samostatná katastr. a polit. obec na býv. panství zdouneckém, v údolí 1·80 km vých. od Zdounek (do Kroměříže 12·06 km), od r. 1896 silnicí spojená se Zdounkami. Statky jsou na návsí, chalupy mimo ně. Chalupy slovou dosud „Kašnice“, vzpomínkou na majitele panství Kašnice z Weinberka, za jehož držení byly vystavěny.

Rozloha obce měří 482 ha, z čehož rolí 188 ha, luk 7 ha, zahrad 9 ha, pastvisk 17 ha, lesa 254 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1771 170 duší, r. 1790 ve 32 domech 177, r. 1834 v 46 dom. 288, r. 1869 v 46 dom. 277, r. 1880 v 49 dom. 280, r. 1890 v 50 dom. 261, r. 1900 v 55 dom. 282 duší, výhradně Čechů a katolíků.

Farou a školou i poštou náleží osada do Zdounek. R. 1877 vystavěl sedlák Vinc. Menšík na hranicích cvrčovsko-zdouneckých kapličku ke cti Panny Marie hostýnské.

Místní jméno znělo asi původně Svršovice, je patronymické od osobního Svrš odvozené.[1])

R. 1788 připomíná se fojt — byl-li dědičný, neví se.

První nesporná zmínka o našich Cvrčovicích je teprve k r. 1412, kdy vkládají se do desk zemských Zdounky s osadami Světlou, Svrčovicemi, Soběsuky a Újezdcem Jakoubkovi řečenému

---

[1]) Švoj píše Swrčzowitz, Volný udává, že osada slula kdysi lépe Svrčovice, také úřední seznam osad z r. 1890 píše Svršovice. R. 1412, 1418 čte se forma Swrczowicz.

Konečkovi z Prus, jemuž toto zboží markrabí Jošt asi krátce před smrtí († 1411) prodal.[1])

Od té doby byly Cvrčovice neustále spojeny se Zdounkami, při nichž se výslovně připomínají r. 1480, 1481, 1520, 1523, 1542, 1561 a 1636, proto odkazujeme ke stati o Zdounkách.

R. 1418 Jakub a Podoba, bratří nedílní z Prus, prodali 140 kop věnných na Svrčovicích bratřím Vojtěchovi a Smilovi z Mejlic.[2]) R. 1446 Vojtěch z Bojanovic pohnal Jana Mecha z Vitčic a z Cvrčovic ze 30 kop, že mu drží nemaje k tomu práva půl čtvrta lánu ve Svrčovicích.[3]) R. 1481 Žofka z Vartnova pohání Jiříka z Mejlic ze 270 hř. gr., že otec jeho vzal od otce jejího za své věnné právo 270 hř., kteréž měl na Svrčovicích a Soběsukách, a z desk toho vymazati nechce.[4])

Před válkou třicetiletou byly v osadě 3 lány, 2 pololány, 3 čtvrti, 12 domů bez rolí a panský šenk; celkem 21 domů, ale r. 1667 bylo 7 domů pustých a 14 osedlých. R. 1670 bylo 11 domů starých osedlých, 1 nový osedlý, 4 nové pusté a 8 starých pustých — celkem 24. I obecní dům byl pustý. Rolí bylo starých vzdělaných $58^5/_8$ m. I. a $117^3/_8$ m. II. tř., nových vzdělaných $4^3/_8$ m. I. a $8^5/_8$ m. II. tř. K lánu patřilo 52 staromoravských (= 78 nynějších dolnorakouských) měr rolí.[5])

R. 1750 byli jen 2 sedláci, kteří robotovali po 3 dnech týdně dvojspřežně, a 14 čtvrtníků, kteří robotovali po 3 dnech týdně pěšky a obojí dávali plat z kopanic, z luk, ze zahrad, a za hlídku.

R. 1775 byli 3 sedláci a 16 čtvrtníků, kteří robotovali jako poddaní ze Zlámanky, platili slepice platové a buď přadli nebo dávali plat za přástku.[6])

Polní trati jmenují se r. 1749: V Novým poli, v Novinách, od Zdounecka, za Humny, Čtvrtky, Padělky, v Polámaných, Dlouhý, Zelinka, Rybníček, Díly.

---

[1]) Z. d. VIII., 21, Volný klade k nim také zprávy z r. 1350 (Mareš z Cvrčovic) a z r. 1382 (kup Cvrčovic, Lazník a Lhoty Oldřicha z Mydlovar), ale tyto zprávy sluší asi spojiti se zaniklými Cvrčovicemi u Lipníka. Wolny Mähren IV., 515. Prodej Joštův klade Volný k r. 1409.

[2]) Z. d. IX., 565. — [3]) Brandl, Půhony, III., 537 č. 554. [4]) VI., 136 č. 812. Čte se sice „na Soběšicích", ale jistě omylem písařovým. — [5]) Reg. zem. odd. dom. č. 303. — [6]) Urb. fasse Hrad. č. 27.

Přes 100 let (od r. 1775) udržely se na těchže gruntech rody: Oborného (čís. 3.), Zbořilův (čís. 25.), Šafaříkův (čís. 18.).

Dědkovice,

samostatná katastrální a politická obec na bývalém panství Pačlavském, nejzápadnější osada v okrese, silnicí spojená se Švábenicemi a Pačlavicemi, 15·63 km sz. od Zdounek (22·74 km do Kroměříže).

Rozloha obce měří 501 ha, z čehož rolí 375 ha, luk 16 ha, zahrad 6 ha, pastvin 15 ha, lesa 73 ha.

Obyvatelstva bylo roku 1771 310 duší, roku 1791 ve 54 domech 403, r. 1834 v 55 domech 339, r. 1869 v 66 domech 342, r. 1890 v 79 domech 375, r. 1900 v 79 domech 424 duší, výhradně Čechů, katolíků, zemědělců.

Přifařeny byly původně do Pačlavic, nyní do bližších Švábenic.

Škola měla r. 1907 87 žáků. Zřízena byla r. 1887 vyškolením osady ze Švábenic, nákladem 7800 zl. Roku 1908 rozšířena na dvojtřídní. Knihovna o 183 svazcích.

Místní jméno je patronymické od osobního Dědek odvozené a píše se též Dětkovice.[1])

První zmínka o této osadě děje se ke dni 4. června roku 1311, kdy Vítek ze Švábenic a jeho syn Jan darovali Zderazskému klášteru v Praze půl druhého lánu v Dědkovicích.[2])

Vladykové ze Švábenic čtou se po dlouhou dobu majetníky části Dědkovic, jež byly po několik století rozděleny mezi několik okolních vladyk. Roku 1348 Oneš (= Ondřej) ze Švábenic koupil v Dědkovicích dvůr, lesy, louky a 7 podsedníků od Bořiše a Donata z Dědkovic.[3]) Bořiš prodal r. 1353 půl lánu v D. Hankovi z Dědkovic a jeho manželce.[4]) Za dva roky na to koupil Jindřich z Nevojic dvůr s polnostmi v Dědkovicích od Markety z Dědkovic za 40 hř. gr.[5])

---

[1]) Jako by to pocházelo od osobního jména Dítko.

[2]) C. d. M. VI., 35 č. 46.

[3])—[5]) Z. d. I., 33, I. 324, I. 408.

Oneš ze Švábenic rozmnožil svou državu v **D.** roku 1353 kupem polovice dvora s polnostmi od Oldřicha z **D.** a jeho ženy Anny.[1])

Ale roku 1368 prodal vše, co měl ve Švábenicích a díl Dědkovic a Šebořic s povolením markraběcím Filipovi z Blažic[2]) Zbytek Dědkovic prodal r. 1371 Smilovi z Lesnice z rodu pánů z Kunštátu,[3]) po němž dědil tuto část Boček z Kunštátu a z Lesnice, jenž roku 1399 směnil s Janem z Dobročkovic a bratřími jeho zpupný dvůr a dvě popluží s půl sedma lány, 5 podsedky a krčmou v Dědkovicích a 4 větší a 1 menší podsedek se třemi nivami ve Švábenicích za jeho díl, který měl od Sezemy z Tasova.[4]) Oneš ze Švábenic však měl přes to jestě nějaký pozemský statek v Dědkovicích. — Roku 1382 vešel na stupek či na spolek s Jankem z Dědkovic na 4 lány beze čtvrti, na horní mlýn, větší podsedek a na role řečené Nivy ve Švábenicích,[5]) roku 1385 daroval témuž Jankovi lán ve Švábenicích[6]) a roku 1386 vzal sestřence svého Herše na spolek všeho svého zboží ve Švábenicích a Dědkovicích.[7]) Roku 1389 prodal těmto stupníkům Oldřich z Dědkovic půl druhého lánu asi v Dědkovicích.[8]) Oneš sám pak, nehledě k trhu, kterým své zboží prodal Smilovi z Lesnice, daroval r. 1392 ze své dobré vůle dvůr ve Švábenicích s půl lázní, třemi krčmami, podsedky a rybníky a celý svůj majetek pozemský v Dědkovicích a Šebořicích Sezemovi z Tasova, proti čemuž hned vložil odpor Smil z Lesnice, ježto zboží to již dříve měl do desk tímže Onšem vloženo.[9]) Sezema z Tasova pak hned roku 1392 vzal na tuto část na spolek syny Vlčkovy z Dobročkovic Jana, Janka a Zdeňka a daroval lán v Dědkovicích Mikulášovi ze Švábenic,[10]) prodav jim roku 1398 ještě půl lánu a háje v **D.**, které kdysi držel ujec jeho (avunculus) Oneš ze Švábenic.[11]) Tito vladykové z Dobročkovic koupili roku 1398 také za 20 hř. gr. věno Sulka Mikesky z Dobročkovic, které vázlo na 7 čtvrtlánech a na Nivách v Dědkovicích.[12])

Hereš ze Švábenic zapsal r. 1360 své ženě Hedvice věnem 7 hř. platu ročního na 70 hř. vycházejících ze Švábenic a z Dědkovic[13]) a roku 1373 prodal dvojlánní dvůr v Dědkovicích Ješkovi, řečenému Králíkovi z Turovic.[14])

---

[1])—[14]) Z. d. I. 317, I. 969 (Wseboricz zaniklá osada blíže Švábenic), II. 153, VI. 937, IV. 307, IV. 628, V. 42, VI. 47, VI. 467 a 468, VI. 469 a 470, VI. 870, VI. 803, I. 745, II. 250.

Roku 1371 Frycek z Vyškova zapsal své ženě Sudce na dvoře v **D.** 40 hřiven věna.[1]) Roku 1373 čte se Marčík z **D.**[2]) Roku 1377 Zdeňka z **D.** prodala Ofce, dceři Jenčově (z Něčic, srovnej Z. d. II., 321) půl druhé čtvrti v **D.**[3])

Roku 1373 Anna z Vitčic prodala Jindřichovi z Dědkovic poplužní dvůr s příslušenstvím v **D.** u Švábenic.[4])

Roku 1375 zapohnal Půta z Holštejna a na Zdounkách Ješka z Dědkovic z 500 hř. gr. pražských škod, které mu způsobil, koupiv od něj ves Hrubčice a nezaplativ jí.[5]) Rok na to Jan ze Šternberka a na Lukově vložil do desk věno 1000 kop gr. pr. ženě své Hyzle mezi jiným zbožím také na 9 čtvrtí v Dědkovicích a na ves Tetetice a některé osady na Holešovsku.[6]) Tento díl Dědkovic přešel snad později na Štěpána z Holštejna, řečeného z Vartnova, jenž r. 1386 prodal bratřím Mysliborovi a Maršíkovi z Radověsic tvrz Dědkovice se stejnojmennou vsí, vsi Křenovice a Tetetice a neznámé nyní vsi Mitrovice a Valdov se všemi příjmy o požitky a s celým příslušenstvím.[7]) Myslibor z Radověsic prodal r. 1391 Petrovi z Kravař a jeho dědicům ves Dědkovice s tvrzí a dvorem a vsi Křenovice a Mitrůvky.[8]) Petr z Kravař, jenž držel obšírné zboží plumlovské, prodal roku 1398 ves Dědkovice s tvrzí, zpupným dvorem, s lidmi a platy s lesem, řečeným Skalička a se vším příslušenstvím, vyhradiv si pouze rybník a jeho břehy či hráze Bohunkovi, řečenému Puklici.[9]) Nevíme, co dálo se dále s tímto dílem, ježto jméno Puklicovo v pramenech mizí.

Roku 1381 prodala Anna z Dědkovic zpupný (praedialis) dvůr v **D.** Buškovi z Dědkovic,[10]) jenž hned vložil na týž dvůr 15 hř. věna své ženě Kateřině.[11]) Jiný dvůr v **D.** prodala roku 1385 vdova Václavova z Pavlovic Perchta Šeborovi z Bystřice,[12]) jehož dědic — snad syn — Bolek z Bystřice prodal roku 1397 týž dvůr bratřím Jindřichovi (knězi) a Daňkovi bratřím ze Švábenic.[13])

Tou dobou držel jiný díl Dědkovic Petřík z Ujezdce, jenž roku 1385 zapsal manželce své Anežce na sedmi čtvrtích rolí

---

[1])—[4]) Z. d. II. 189, II. 321, III. 378, II. 407.

[5]) Brandl Půhony I., 47, č. 237. — [6])—[13]) Z. d. III. 193, IV. 761. VI. 256, VI. 837, IV. 136, IV. 131, IV. 622, VI. 602.

a nivách v D. 20 hř. věna.[1]) Po jeho smrti prodala Anežka roku 1397 toto věno Sulkovi, řečenému Mikeskovi z D.,[2]) jenž roku 1406 vzal své děti na spolek veškerého svého zboží v Dědkovicích[3]) a roku 1407 koupil tamže od Jana, syna Vlčkova ze Švábenic, a jeho bratří nedílných 4 lány, 3 pololány a 1 čtvrt. — Zdá se, že tehdy byla část obyvatelstva dědkovského německá, ježto jména usedlíků byla německá (Jindřich, Zaydl, Mikeš, Graman, Medlowitzer).[4]) Týž Mikeska vzal roku 1407 na spolek svého zboží a zboží svých synů v D. pastorka svého Kunše z Bílovic.[5]) Dcera jeho Kateřina měla roku 1409 za manžela Ješka z Krumsína. Připomíná se ještě r. 1415.[6])

Nevíme, která z těchto částí Dědkovic spadla koncem XIV. století odúmrtně na markraběte Jošta, jenž roku 1398 tuto odúmrť, totiž dva lány a čtvrt v D., dal Lenhartovi z Počenic.[7]) Tento prodal již roku 1406 onu část Mikšíkovi z Dědkovic.[8])

Roku 1412 Zdeněk a Hereš, bratří ze Švábenic prodali Smilovi z Veletin v Dědkovicích dvůr o dvou poplužích, 4 poplatné lány, 6 podsedků a krčmu.[9]) Roku 1416 prodali nedílní bratři Jan, Daněk a Jindra z Dědkovic Filipovi Strýcovi z Víckova, zpupný dvůr v Dědkovicích.[10]) Smil z Veletin zapsal roku 1412 manželce své Zichně, rozené z Zástřizl 100 hř. gr. věna na Dědkovicích.[11]) Roku 1418 byl již nebožtík. Tenkráte vzala jeho vdova Zichna na věno své na D. na spolek otce svého Protivce z Zástřizl.[12]) Záhy však se provdala znova za Herše z Bystřice, ale roku 1437 byla již po druhé vdovou. Toho roku vzala na spolek věna svého 100 hř. na Dědkovicích váznoucího bratry své Smila a Arkleba z Nemotic a ze Zástřizl a syna svého Jindřicha z Arnoltovic.[13])

Roku 1437 čte se Sybila z Veletin, jež vzala muže svého Jindřicha z Troubek na spolek věna svého na Troubkách a Dědkovicích[14]) a roku 1448 pohnala Arkleba z Pačlavic, že jí otec jeho, již nebožec, pobral v Dědkovicích koně, krávy, ovce, svině, obilí i peníze a lesy smýtil.[15])

R. 1437 čte se také Kateřina z Dědkovic, jež držela biskupské léno Unčice.[16]) Snad výše zmíněná manželka Ješkova z Krumsína.

---

[1])—[14]) Z. d. IV., 635, VI. 617, VII. 250, VII. 397, VII. 398, VII. 750, a VIII. 428, VI. 784, VII. 250, VIII. 125, VIII. 613, VIII. 315, IX. 151, X., 7, X. 19. — [15]) Brandl, Půhony III., 711 č. 1440. — [16]) Dr. K. Lechner, Belehnungsbücher I., 43 č. 69.

Oneš ze Švábenic prodal roku 1415 lán role ve vsi **D**. Ješíkovi z Krumsína,[1]) který roku 1416 vzal naň na spolek ženu svou Kateřinu.[2]) Roku 1437 pohnal Zdeněk ze Švábenic Alše z Dědkovic z 18 hř. gr., že mu vpadl v jeho dědictví v Dědkovicích.[3]) Téhož Alše pohnal také roku 1437 výše zmíněný Arkleb z Pačlavic ze 20 hř., ježto obstavil u něho zloděje a on slíbil popraviti jej, jakož na zloděje sluší, ale nepopravil jej, nýbrž pustil.[4]) Tento Arkleb z Pačlavic je zajisté totožný s uvedeným již Arklebem s Nemotic, ale těžko říci, zda také s Arklebem ze Zástřizl, jenž roku 1464 spolu s Heřmanem ze Zástřizl, jakožto rukojmí za Arkleba z Víckova prodali dvůr v **D**. s půllánem Prokopovi Rýskovi z Zástřizl,[5]) který se po té psal po Dědkovicích. Roku 1464 pohnala jej Kateřina ze Šarova a z Nitkovic, že jí po smrti bratra jejího nedílného pobral koně.[6]) Držel také ves Osyčany[7]) a roku 1466 zapsal na Dědkovicích věno 100 hř. ženě své Dorotě ze Studénky.[8])

Roku 1466 prodal Jindřich z Morkovic a z Bařic Janovi Bořitovi z Bystřice dvůr o dvou poplužích, 5 lánů, 6 podsedků, krčmy, zahrady, lesy a rybniště v Dědkovicích.[9]) Jan Bořita měl k manželství Kateřinu z Zástřizl, které roku 1480 vložil do desk celé (roku 1466) koupené zboží v Dědkovicích (dvůr s dvojím poplužím, s robotami, lukami, 5 lánův platných, 6 podsedkův a zahrad platných, krčmu a všecky lesy).[10]) Kateřina pak hned roku 1480 vložila celé to zboží Hedvice z Morkovic.[11]) Hedvika byla ženou Onšovou ze Zástřizl a z Kunkovic, jenž jí roku 1466 věnným právem zapsal 300 hř. gr. na dvojpoplužním dvoře v Dědkovicích a na vsi v Kunkovicích.[12]) Roku 1480 byla již po druhé vdána za Ješka z Veselice, jehož vzala na spolek na vlastní své dědictví na dvůr s lidmi i vším příslušenstvím v Dědkovicích.[13]) Ješek z Veselice držel prý tento statek ještě roku 1490.[14])

Míníme, že v rukou Hedviky z Morkovic a muže jejího Ješka z Veselice byly již Dědkovice celé. Nelze bohužel zjistiti, jak šly před tím jednotlivé díly z ruky do ruky ani jak po-

---

[1]) Z. d. VIII., 464 [2]) VIII. 590. — [3]) Půhony III., 527, č. 497. [4]) III. 452, č. 90. — [5]) Z. d. XI., 164. — [6]) Brandl, Půhony VI., 418 č. 708. — [7]) Z. d. XI., 206. [8]) XI., 294. [9]) XI., 330. [10]) XII., 17. (v opise fol. 43 rub). [11]) XII., 17 (v opise 44). [12]) XI., 332. 345. Vklad zapsán dvakráte. [13]) XII., 44 (opis). [14]) Schwoy, Mähren II., 222; Wolny, Mähren. IV., 364.

znenáhlu byly scelovány do rukou majitele jediného. Snad se to podaří, až budou vyzkoumány úplné rodokmeny vladyckých rodin ze Švábenic a z Zástřizl. Nelze také říci, kterým rodům náleželi vladykové, držící jednotlivé díly Dědkovic, ježto se jejich pečeti nám nedochovaly. I to bude možno teprve tehdy, až budeme míti uplné a přesné rodokmeny zmíněných rodů. — Proto musíme se zatím spokojiti nesystematickými dějinami Dědkovic, jak jsou tuto podány.

Po Ješkovi z Veselice přešla část Dědkovic na Tobiáše z Hory Obřanské, jenž ji roku 1503 prodal Mikulášovi Cedlarovi z Hofu (dvůr a půlpata lánu s lesy).[1]) (Obr. 18.) Jiná část přešla na Viléma, Víška a Jana Hynka z Veselice, totiž 11 poddaných a dvůr, na kterémž seděl strýc jejich nebožtík Ješek z Veselice. Ale musili si nejprve dědického práva k tomuto zboží dobývati před zemským soudem, který jim je přiřkl, ježto Ješek zemřel, jak se zdá, bezdětek. Oni pak prodali tuto část Dědkovic r. 1511 Mikulášovi z Hofu, v jehož rukou byly Dědkovice celé.[2]) Tím byla osada tato spojena s Pačlavicemi, s nimiž má další osudy společné.[3])

Obr. 18. Znak Cedlarů z Hofu.

---

[1]) Z. d. XVI., 132. [2]) XVII., 48.

[3]) K letům 1440—1460 čte se také Bohdal z Dědkovic a roku 1464 Bohdal z Nitkovic zemřelý, buď týž anebo jeho syn. Nemůžeme se rozhodnouti, držel-li díl našich Dědkovic nebo Dědkovic na Prostějovsku. — Dne 28. ledna roku 1440 přistoupil k landfrýdu (A. Č. X., 256 č. 12). Roku 1446 prodal Petr z Konice bratřím Bohdalovi a Vaňkovi z Bařic ves Dědkovice (Z. d. X., 397), roku 1447 Bohdal z Bařic odjinud z Dědkovic zapsal manželce své Sybile z Víckova 12 hř. ročních na 120 hř. věnem na vsi Dědkovicích (Z. d. X., 643) a současně koupil od Jindřicha z Vranovic dvůr ve Vranovicích (Z. d. X. 626) — tento vklad zdá se nasvědčovati pro Dědkovice u Prostějova; roku 1460 byl pohnán Petrem a Janem z Čertoryj (Půhony, IV., 293 č. 158) roku 1463 byl již nebožtík (Půh. IV., 265 č. 2). Pro naše Dědkovice zdá se však mluviti vklad k roku 1464 (Z. d. XI. 71).

Před válkou 30tiletou bylo v Dědkovicích 26 domů (9 lánů, $6^3/_4$lánu, 2 pololány a 9 čtvrtí), z nichž bylo r. 1667 20 domů osedlých, 1 lhotní a 5 úplně pustých. Roku 1676 bylo již 27 domů, z nichž starých osedlých 16, nový osedlý 1, nových pustých 7, staré pusté 3. Nové pusté zpustly všecky až po roku 1660 ponejvíce sběhem usedlíků, kteří se nemohli na usedlostech svých udržet.

Roku 1750 bylo 11 celoláníků, 6 pololáníků a 13 čtrtníků. Všichni robotovali při dvoře dědkovském, a to sedláci párem koní 4 dny týdně, polosedláci párem 3 dny a čtvrtníci týdně 3 dni pěšky. V době od sv. Jana do sv. Václava konala se mimo tažnou robotu ještě robota pěší 3—4 dny týdně jednou osobou. Plat gruntovní dával se o sv. Jiří a o sv. Václavě (z celé osady pokaždé 29 zl. $22^1/_2$ kr.), mimo to o sv. Václavě slepice a vejce (z celé osady 128 slepic a 1050 vajec). Ze šenku měla vrchnost 20 zl. ročně. Při dědkovském dvoře bylo $340^2/_8$ m. rolí a $4^7/_8$ m. zahrad a dva panské revíry: Přední les na $166^3/_8$ měr, Zadní les na $125^6/_8$ měr.[1])

Polní trati jmenují se roku 1755: Nad Rybníky, u Vízle, Díl přední a zádní, Návdanky, Zahumny, Široké, mezi Cestami, u Bařiny, u Tihelny, u Křížíčka, na Kopaninách, na Nivách, na Klčách, Bosovní, na Vinohradech, na Horách, louka Přední a Zadní.

Divoky,

samostatná katastr. a polit. obec na bývalém panství Zdouneckém, v údolí na úpatí hor Hřiběcích, 2·10 km na jz. od Zdounek (12·36 km od Kroměříže), od r. 1897 spojena silnicí se starou silnicí zdounecko-těšanskou.

Švoj píše osadu Diwak, dioecesanní katalog z roku 1771 rovněž Diwaky,[1]) ale proti všemu právu, neboť roku 1131 píše se lokal Diwocech, roku 1353 nominativ Diwok, 1368 Diwoki, 1353 a 1355 Dyvok, jen roku 1360 Dywak. Vzniklo z osobního jména Divok.

---

[1]) Zem. reg. odd. dom. č. 27.

[2]) Chová se v kniž. arcib. knihovně v Kroměříži.

Obyvatel bylo roku 1771 142, roku 1790 ve 22 domech 176, roku 1834 ve 32 domech 216, roku 1869 ve 32 domech 221, roku 1890 v 45 domech 257 a roku 1900 ve 43 domech 248, jen Čechů a katolíků.

Rozloha obce měří jen 300 ha, z nichž rolí 129 ha, luk 6 ha, zahrad 6 ha, pastvisk 17 ha a lesa 133 ha.

Farou, poštou a školou náležejí do Zdounek.

Divoky je stará osada. Roku 1131 náležel v nich lán role kostelu Zpytihněvskému.[1]) R. 1352 kolegiátní kapit. u sv. Mořice v Kroměříži koupila dva lány v Divokách za 36 hřiven od tří vladyk, Nedvěda, syna Vlčkova, Ješka, syna Velislavova, a Trojana, syna Vojtěchova. Kterým rodům náleželi tito vladykové, těžko dnes udati.[2]) Rovněž nelze s jistotou tvrditi, byl-li tou dobou onen výše zmíněný lán majetkem církevním. Ostatek vsi byl však tenkráte zbožím zpupným, které držel Vok z Holštejna, jenž roku 1355 toto zboží postoupil Matyášovi řečenému Havychštejnovi se vším příslušenstvím, jako rolemi, loukami a pastvami.[3]) Je to zajisté týž Matyáš, který se roku 1360 píše z Rataj a prodává své zboží ve vsi zvané Diwak se dvorem a poplužím Bohunkovi a manželce jeho (nedí se z kterého rodu).[4]) Po tomto Bohunkovi spadly — asi odúmrtně — na zeměpána, tenkráte markrabí moravského Jana, který r. 1366 daroval je věrnému svému Půtovi z Holštejna a téhož roku dne 26. května (in crastino sancti Urbani) dovolil témuž Půtovi, aby je dal darem faráři zdouneckému Vavřincovi a jeho kostelu — ne tedy jakožto osobě, než obročí kostelnímu. Půta vtělil dar svůj teprve roku 1368 do desk zemských, kamž i do slova opsán souhlas zeměpánův.[5]) Kostelu zdouneckému náležely Divoky ještě roku 1561,[6]) ale již asi jen plat z nich, neboť již roku 1481 mluví se pouze o platu z Divok, který sluší k oltáři do Wzdúnek,[7]) kdežto statek pozemský uvádí se jako příslušenství zboží zdouneckého. Míníme proto, že roboty a polnosti potáhli majitelé Zdounek brzo zase na sebe.

Kolegiátní kapitola Kroměřížská však držela svůj pozemský majetek v Divokách až do svého zániku,[8]) kdy přešel do rukou

---

[1]) C. d. M. I., 207 č. 231. — [2])—[7]) Z. d. I., 273, Schwoy II, 515 jmenuje je omylem bratry, I., 392, 726, 1067, XXVII., 29, XII., 22 (67 v opisu). — [8]) Viz své doby při Kroměříži.

světských. Ba časem přikoupila ještě jeden lán a domníváme se, že stala se i pánem onoho lánu, který roku 1131 náležel kostelu Zpytihněvskému, neboť roku 1490 pohoní kněz Tomáš, probošt, a kapitola kostela kroměřížského (již biskupem Tuřím obnovená) pana Jana z Lomnice a na Náměšti ze 100 hř. gr., že drží čtyři lány ve vsi Divoké bliž Zdúnek s jejich příslušenstvím a panstvím, kdež jsú čtyři lány kostelu kroměřížskému dány na věčný obchod (snad anniversář?) dobré paměti kněze Blažka, někdy faráře zdúneckého, a pán z Lomnice toho kapitule postúpiti nechce, ač ta má na to listy, kterými to chce pokázati. Ale kapitola s půhonem nepochodila. Páni v soudě zemském nalezli, když jim list o dání byl předložen, poněvadž ten list tak starý jest a nikdy tím listem naříkáno (= poháněno, žalováno) není a práva šla, že tomu póhonu pan Jan odpovídati nemá. Kapitola tedy při prohrála,[1]) protože právo její bylo promlčeno, uznáme ale, kdyžtě po více než sto let živořila, rozehnána po světě bez residence v Kroměříži, že se ani nemohla hájit, jakmile byl pořádek a řád právní v zemi obnoven po vojnách husitských.

K letům 1520, 1523, 1542, 1561 a 1636 viz článek Zdounky. Po roku 1561 již se nepřipomíná, že by jaký plat z Divok náležel kostelu nebo oltáři ve Zdounkách.

Válkou 30tiletou osada velmi utrpěla. Roku 1667 bylo tam jen 11 domů osedlých, 3 nové osedlé, ale ještě 12 pustých. — Roku 1670 napočítala zemská komise starých osedlých domů 10 (jeden $^3/_4$lán, 3 pololány, 6 podsedků), 3 nové (po roku 1656) osedlé (1 $^3/_4$lán, 1 podsedek, 1 chalupa) 2 nové pusté podsedky a 13 starých pustých (1 $^3/_4$lán, 3 pololány, 9 podsedků). Podsedky byly tenkráte nestejné, k pololánu patřilo $25^2/_8$ měr rolí II. tř. a $12^5/_8$ měr rolí III. třídy.[2])

Časem však grunty rozděleny jen na čtvrtlány a něco pustých zabrala vrchnost — jesuitská kolej v Uh. Hradisti, takže roku 1750 bylo jen 13 čtvrtníků, kteří robotovali po 3 dnech týdně pěšky a 2 chalupníci, kteří robotovali — protože měli

---

[1]) Půh. olom. (netištěné) 7. fol. 10 v. Půhon tento jest nám dosti nesrozumitelný právě pro slovo „Obchod“, jež Brandlovo „Glossarium“ 1876 pg. 183 zajisté správně vykládá na processí. Ani výklad obchodu jako anniversář = záduší se nám tu nijak nehodí, neboť jsme výše četli, kdy a jak dva lány v Divokách kapitole byly darovány.

[2]) Reg. zem. rektif. odd. čís. 303.

také polnosti — po 2 dnech pěšky. Tažných robot vůbec nebylo. Mimo robot vycházelo roku 1750 vrchnosti 64 slepic a pět kop vajec platových a platu na penězích 7 zl. z luk a 6 zl. 16 kr. za hlídku.

Roku 1775 bylo 15 čtvrtníků a 2 podsedníci. — Čtvrtníci měli po 26 měrách rolí, podsedníci po 13 měrách moravských a obojí něco luk. Ze čtvrtlánu bylo 9 zl. 54 kr. daně a platu 4 slepice a 20 vajec, z podsedků bylo 4 zl. 57 kr. daně, 2 slepice a 10 vajec. Čtvrtláníci nepřadli, ale podsedníci byli povinni spřást pro vrchnost čtvrt kusu přádla nebo místo toho zaplatit $4^1/_2$ kr. ročně. Robot bylo ze čtvrti od sv. Jana do sv. Václava 1 osob. pěšky nebo 1 koněm potahem celý týden, od sv. Václava do sv. Jana jen 3 dni v témdni, z podsedku jen pěší robota 1 osobou 3 dny týdně. Podruzi robotovali 52 dní za rok pěšky jedinou osobou. Celá obec odváděla z obecní kasy za užívání Žernovských luk 7 zl., za pastvu 3 zl. 30 kr. a za hlídku 6 zl. $39^1/_2$ kr. ročně.

Polní trati jmenují se roku 1749: Nivka u luk, Půlčtvrti, Čtvrti, vrchní a dolní Padělek, Žejdlík, Soudná, Niva, Okluček, Podvinohrádky, Rozdíl, Zelnice, Polámaný.

Přes 100 let udržel se (od roku 1775) jen rod Petriciův na gruntě číslo 17.

Zaniklá osada **Žernovy** či Žernová, jejíž jméno připomíná se roku 1775 v trati zvané Žernovská luka, připomíná se v zemských deskách jen po dvakráte, vždy jako příslušenství Zdounecké, a to roku 1542 při vkladu panství Zdounek Pavlem z Žerotína a roku 1561 Petrem Čertorejským z Čertovej, po obojíkrát jako osada zaniklá (pustá).[1]) Píše se roku 1542 Zrnowyseci, roku 1561 Ziernowa. — K zaniklé Žernové sluší snad vztahovati zmínku k roku 1365, kdy Jiljí ze Zirnova zapisuje Anně, vdově Budislavově z Nitkovic, dvůr ve Vežkách.[2])

Na místech, kde druhdy tato osada stávala, je nyní veliká lesní trať Žernová (vyznačená i na speciální mapě).

---

[1]) Z. d. XXV., 23 a XXVII., 11 (original, XXV., 70 a XXVII., 29 v opisu).

[2]) Z. d. I., 902 Index Chytilův chce se domnívati, že by to mohl býti Černovír u Olomouce.

Dřínov,

samostatná katastrální a politická obec, 10·60 km sz. od Zdounek (13·92 km do Kroměříže), na silnici ze Zdounek do Němčic, vystavěné v podobě podkovy se širokou návsí. Domy stavěny jsou v řadách, na návsi jsou jen grunty, chalupníci jsou mimo náves v několika skupinách. (Obr. 19.)

Rozloha obce měří 565 ha, z čehož rolí 504 ha, luk 2 ha, zahrad 20 ha, pastvisk 8 ha, lesa 15 ha.

Obyvatelstva bylo roku 1771 219 duší, roku 1791 ve 32 domech 292, roku 1834 v 60 domech 392, roku 1869 v 74 domech 460, roku 1890 ve 100 domech 509 a roku 1900 ve 101 domě 523 duší, vesměs Čechů, katolíků, zemědělců.

Obecná dvojtřídní škola měla roku 1907 126 školních dětí. Zřízena byla roku 1865, kdy obec koupila od vrchnosti čtvrtlán číslo 22, který připravila na školu. Roku 1888 rozšířena byla na dvojtřídní, stará budova školní proměřena v obecní hospodu a vystavěna nynější jednopatrová škola, k níž je přiškolena také dědina Vlčí Doly. Z učitelů nejdéle v Dřínově působí nynější naučitel Jan Havlík od roku 1877. Školní knihovna žákovská má přes 150 knih.

V osadě je zámek, na němž vrchnost nyní nesídlí. Je to úhledná budova jednopatrová, v nedávných letech opravená. (Obr. 20.) Připomíná se již v XVIII. století, ale počátkem XIX. stol. byl zpustlý. Roztomilý je pohled na jeho čínskou kopulovitou věž. Roku 1775 zřízena v zámku kaple s oltářem sv. Kateřiny, která má mešní licenci.

Ještě roku 1838 byl v dědině pivovar, ale zanikl, jako mnohý menší pivovar moravský.

Cholerou r. 1831 byla osada ušetřena, ale za to postížena dne 26. června r. 1832 velikým krupobitím.

Pošta je v Pavlovicích. V osadě jest spolek hasičský a kontribučenská záložna. Druhdy bývala i rychta.

Na polní trati Parkaně je rozsáhlé pohřebiště z mladší doby kamenné, dosud však nebylo na něm soustavně kopáno.

Farou náleží Dřínov do Pavlovic na Kojetsku.

Obr. 19. Dřínov.

Obr. 20 Zámek v Dřínově.

Místní jméno je odvozeno od obecného dřín, osada nazvána po poloze místní. Lid říká Dřínoví. — Je to památka původního jména Dřínové, jak osada slula v minulosti, avšak již r. 1353 píše se osada Drzyenow, r. 1446 Drzienow, 1376 in Drzienow, z čehož patrno, že nynější forma je hodně stará.

Dřínov byl vždy samostatným panstvím. R. 1348 náležel Jiljímu z Bojanovic, jenž jej spolu s Vežkami a Bojanovicemi postoupil svému synovi Jiljímu.[1]) Ale již r. 1353 držel jej Jakub z Dřínového[2]) a po něm r. 1371 Zbyněk z **Dř.** (Obr. 21.); jenž na něm zapsal 50 hř. věna své ženě Johance.[3]) O Zbyňkovi čteme velmi zhusta. Roku 1371 vešel na spolek všech statků s Jindřichem z Krumsína a držel také díl nedalekých Vícoměřic.[4]) R. 1376 jmenuje se druhá manželka jeho Rychka, které zapsal na 6 lánech v Dřínovém 60 hř. věna.[5]) Sestra jeho Anežka byla vdaná (r. 1376) za Drška z Pornic. R. 1377 koupil od Jana z Vlčích Dolů 5 poplatných čtvrtí ve Vlčích Dolech. Ale r. 1379 jmenuje se již třetí jeho manželka Anna, které zapsal věnem na celé vsi **Dř.** 90 hř. věna.[6]) R. 1384 koupil od Jana z Vlčích Dolů dvojlánní dvůr (asi ve Vlčích Dolech)[7]) a ustanovil mocným poručníkem svých synů Bohuška z Zašovic s výhradou, že poručnictví to může kdykolvěk odvolati a z desk zemských vymazati. R. 1386 vzal jej Hřivín ze Šardiček na spolek na ves Unětice.[8]) Toho roku koupil ves Srnov od Zdeňka ze Šternberka.[9]) V půhonech k soudu zemskému setkáváme se s ním již roku 1390 a po té mnohokráte.[10]) Roku 1391 koupil od Ješka ze Šternberka ves Tetetice,[11]) od Sýce z Počenic pole řečená Úlehly u Tetetic[12]) a od Herše z Bohuslavic dvůr v Teteticích. R. 1392 učinil jej Jakub Kunček poručníkem svých dětí. R. 1397 koupil od Anny,

Obr. 21. Znak vladyk z Dřínova.

---

[1])—[9]) Z. d. I., 39. Píše se Wfrimow, I. 312, II. 60, II. 64 a 144, III. 62, 84, 328, III. 531, IV. 407 a 408, V. 11, VI. 779 a V. 54. - [10]) Brandl, Půhony, I., 84 čís. 507. - [11]) Z. d. VI. 245. [12]) VI., 335, 364, 485, 690, 691.

mažolky Ješka Klíše, dva lány v Uhřicích a zapsal manželce své Anně věnem 6 hř. ročního platu na Teteticích. — Své zboží v Uhřicích rozmnožil roku 1398, kdy mu markrabí Jošt prodal 7 a půl lánu, podsedek, mlýn a dva rybníky v této vsi osvobodiv prodaný statek od zeměpanského závazku lenního.[1]) Počínaje rokem 1405 měl nekonečné téměř spory s Bartošem ze Slezan.[2]) Roku 1406 koupil les zvaný Iváň mezi Počenicemi a Dřínovem ležící od Štěpána z Mejlic a od Dětocha z Lilče.[3]) V téže době oženil se znova s Lidkou z Počenic, které r. 1406 zapsal věnem na Teteticích 6 hř. ročního platu.[4]) Měl pak mnohé spory s Benešem z Kvasic, s Václavem z Morkovic, s Vokem z Kojišova a s jinými.[5]) R. 1407 koupil od Měcha z Vitčic dva lány v Počenicích,[6]) r. 1408 vzala jej Anna z Prus, vdova po Vojtěchovi v Mejlic, na spolek svého věna v Heroltících a Zborovicích a sám zapsal dceři své Dorotě, manželce Martinově z Drahanovic, 150 hř. věna na Srnově, r. 1409 však ji s toho věna převedl na Vlčí Doly, aby na Srnově mohl zapsat věno manželce své Lidě a převésti ji s jejího věna s Kobeřic.[7]) Roku 1409 pohnal jej Bartoš ze Slezan, že mu vpadl v jeho zboží na Počenicích a sám svémocně si tam dělal hranice.[8]) Statky přikupoval neustále. R. 1410 koupil od markrabí Jošta díl Zdounek,[9]) r. 1412 od Jana Dítěte z Losyn zpupný dvůr ve Zborovicích,[10]) od Fraňka z Morkovic dva lány v Počenicích[11]) a učinil manželku svou Lidku poručnicí svého statku v Teteticích kromě lesů s podmínkou, aby děti i statky jeho držela a spravovala pokud nepromění vdovského stavu, kdyby se však znova vdala, má statky hned postoupiti synům. Toho roku pohnal jej Smilek z Mejlic, že mu drží neprávně lesy ve Zborovicích[12]) a že slíbil listy učiniti na věno Smilkovy matky ve Zborovicích, ale neučinil; oba tyto spory Zbyněk vyhrál, ježto ještě r. 1412 zaplatil proti Smilkovi pomocné, což byla taxa, kterou platil pohnaný, prohrál-li žalobce.[13]) Roku 1413 pohnal jej Václav z Morkovic ze 40 hř., že mu vpadl v lesy, v cesty, v stezky a potoky, ježto sluší k Medlovu,[14]) a Bartoš ze Slezan, že mu Zbyňkovi střelci na tvrzi

---

[1]) Z. d. VI. 760. — [2]) Brandl, Půhony I., na mnoha místech. [3]) Z. d. VIII., 185, 192. [4]) VII. 295. — [5]) Brandl, Půhony I. — [6]) Z. d. VII., 363, 586, 670. [7]) VII., 797 a 798. — [8]) Brandl, Půhony I., 339 čís. 939. — [9]) Z. d. VIII., 21, vloženo do desk teprve 1412. [10]) VIII., 53. [11]) VIII., 214 a 319. — [12]) až [14]) Brandl, Půhony II., 376 čís. 47; 377 čís. 48. I., 387. II., 416 čís. 246. 248.

slezanské pobrali listy i peníze. Ale Zbyněk tvrdil, že mu ty listy i peníze náležejí; proto soud nalezl, aby vydal obé v ruce hejtmana zemského, jenž se uptá, komu by to náleželo.[1]) Roku 1414 pohnal jej Levík ze Slezan, že se mu zvedl na jeho dědictví v Počenicích, ježto Levíkovi dal jeho otec,[2]) ale r. 1415 Levík při prohrál, ježto zvod uznán správným.

Roku 1415 převedl sestru svou Annu s jejího věna na Zborovicích zapsaného na ves Srnov a ta jej r. 1416 vzala na to věno na spolek,[3]) a koupil od Matěje z Rataj lesy a háje v Medlově, kterých Matěj nabyl panským nálezem proti Fraňkovi z Morkovic. Zároveň vzal své syny na spolek na zboží v Počenicích, které mu přiřkl zemský soud ve sporu s Bartošem ze Slezan, který vyvolal sám tím, že v Počenice brannou rukou vpadl.[4]) Také byl zveden menšími ouředníky na ves Trávník dle panského nálezu ve sporu s Milotou z Kvasic.[5]) Toto zboží v Trávníku, totiž dvůr, vody a lesy, jak to na Milotovi vysoudil, postoupil r. 1417 Petrovi z Kravař odjinud ze Strážnice s podmínkou, kdyby Petr zemřel před Milotou, že má to spadnouti na Milotu.[6]) Počenice však byl již nucen r. 1416 Bartošovi ze Slezan vrátiti, ježto mu Bartoš dluh svůj zaplatil.[7]) Ale pro vpád do Počenic byl pohnán také Zdeňkem z Vyškovic, na který půhon obě strany učinily mimosoudní smlouvu a poklid.[8]) Ani lesův ani hájův v Medlově od Matěje z Rataj koupených nemohl držeti klidně, ježto jej r. 1415 pohnal Václav z Morkovic udávaje, že chtěl o to zboží ještě k Matějovi mluviti.[9])

Roku 1416 koupil od Jenče z Pržného seděním na Hulíně (asi na několika usedlostech, jež byly v Hulíně lénem kněze biskupa olomuckého) díl Pavlovic a zpupný dvůr ve Lhotě se dvěma podsedky, čtvrtí lánu, krčmou, zahradami a sádkou či haltéřem vyjímaje jediný lán, který Jan z Pavlovic daroval kostelu.[10]) Roku 1418 dal z desk zemských vymazati všecky nároky, které měl na díl Zdounek.[11])

Roku 1418 nebo snad roku 1419 zemřel, ježto již o něm se nikde nemluví. Z jeho dětí jmenují se: r. 1397 dcera Dorota,

---

[1]) a [2]) Brandl, Půhony II., 455 čís. 117. 422 č. 280: 452 čís. 94; 459. — [3]) Z. d. VIII., 438, 459, 512, 616. [4]) a [5]) Půhony II., 476 čís. 460. II., 464. — [6]) Z. d. IX., 65. — [7]) Brandl, Půhony II., 484 čís. 154. [8]) II., 477 č. 465; 486 čís. 173, II., 480 čís. 485. — [9]) až [11]) Z. d. VIII., 602, IX. 261, VI. 620.

vdaná za Martina z Drahanovic,[7]) r. 1406 dcera Elška, vdaná za Ondřeje z Pavlovic,[1]) r. 1415 a později několikráte syn Jakub z Uhřic, jenž měl k manželství Kačnu neznámého rodu,[2]) roku 1417 a potom často syn Zbyněk, jenž měl za manželku Anežku rovněž neznámého rodu[3]) a r. 1418 syn Václav, jehož manželkou byla Kateřina z Kokor,[4]) a posléze r. 1437 syn Jan.[5]) Dřínov dědil syn Zbyněk.[6])

Václavově ženě Kateřině z Kokor zapsal r. 1418 otec jeho Zbyněk za souhlasu bratra jejího Hynka z Kokor 10 hř. ročního platu věnem na dvoře a poddaných v Pavlovicích.[7]) Zbyněk zapsal r. 1417 ženě své Anežce věnem na 4 poplatných lánech v Počenicích 3 hř. ročního platu.[8]) Jakob z Dřínového a z Uhřic prodal r. 1437 (nebo snad několik roků před tím, ježto vklady do desk zemských po čas bouří husitských se nedály), bratrovi Janovi ves Uhřice se dvorem, mlýnem, dvěma rybníky a s poddanými.[9]) Jan prodal touže dobou ves Țetetice s lesy medlovskými Milotovi z Morkovic,[10]) a učinil bratra Jakuba mocným poručníkem svých dětí a statků. Byl však živ ještě r. 1448.

Jakub koupil r. 1437 od Markvarta ze Zvole 20 hř. ročního platu v Kostelci (asi u Plumlova),[11]) ale prodal týž plat dne 11. srpna r. 1444 Jiříkovi z Kravař.[12]) V půhonech připomíná se ještě r. 1447,[13]) ale v manských deskách biskupství olomuckého ještě k l. 1453 a 1455, kdy držel biskupské léno Bařice.[14])

Nás zajímá jedině Zbyněk, jakožto majetník Dřínova. Před r. 1437 prodal Vlčí Doly Ctiborovi z Vežek[15]) a t. r. dal dvůr o dvou popližích a ves Dřínové se všemi platy a robotami a s lesem řečeným Žurové ve 130 hř. gr. věnem druhé své ženě Anně, sestře Arklebově z Víckova. Současně prodal své zboží ve Zborovicích synům Pechovým nejmenovaného rodu a Janovi z Opatovic své dědictví v Pavlovicích. — Tehdy měl také spor s Milotou z Morkovic, jenž mu pobral mýto,[16]) a roku 1446 s Heřmanem z Pavlovic o Pavlovice. — Před rokem 1446 však již se Dřínova zbavil prodav jej Janovi Țalafúsovi z Říčan.

---

[1]) Z. d. VII. 143. [2]) VIII., 384; Půh. II., 516 čís. 212, [3]) až [5]) IX. 51, IX. 252, X. 270. — [6]) Dle Wolného IV., 185 nesprávně tři synové, Václav, Jan a Zbyněk. [7])—[11]) Z. d. IX., 252; IX. 51, X. 270, X. 15, 271, 822, X. 254. [12]) Archiv Český XVI., 108 čís. 54. [13]) Půh. III., 658 č. 1209. [14]) Dr. Lechner, Belehnungsbücher, 62 č. 39 a 40, 106 č. 13. [15]) Z. d. X., 258, 280, 284, 335. [16]) Brandl, Půhony III., 440 č. 8; 556 č. 673,

Se vkladem do desk však odkládal. takže r. 1446 Talafús pohnal rukojmí za kupu vykonání Jana z Vitčic, Jakuba z Dobrčic, Jana Bradky z Kladník ze 479 hř. gr., že mu nechtějí Dřínového ve dsky položiti,[1]) a r. 1447 pohnal je znova, že mu nechtějí zboží toho osvoboditi a očistiti od věnného práva na něm zajištěného.[2]) Zemský soud zabýval se půhonem teprve r. 1448 a nalezl, že Zbyněk z Dřínového má Dřínovému Talafúsovi ve dsky vložiti,[3]) ale vklad byl tenkráte již vykonán stav se r. 1447. Příslušenstvím Dřínového jmenují se v něm ves Dřínov s tvrzí, dvůr o dvou poplužích, polnosti vzdělané i nevzdělané, poddaní, roboty a platy, zahrady, sádka, rybník řečený Uherský a mlýn.[4]) Za stržené peníze koupil si Zbyněk ves Troubky od Jindřicha z Morkovic a z Bařic.[5]) V Půhonech čte se po té ještě několikráte, rovněž v deskách zemských, ale r. 1466 byl již nebožtík, neboť vykonavatelé jeho poslední vůle vyplatili vdově jeho Anně z Víckova hotově 130 hř. gr., které měla jako věno vtěleny na Dřínovém.

Rodokmen vladyk z Dřínového, pokud drželi Dřínové, byl by tento:

Jakub z Dřínova 1353

Zbyněk z Dřínova 1371—1419, 1. m. Johanka 1371, 2. m. Rychka 1376, 3. m. Anna 1379—1397, 4. m. Lidka z Nitkovic	Anežka 1376, m. Dršek z Pornic	Anna 1415—1418, 1. m. Vojtěch z Mejlic, 2. m. Jan z Morkovic.

Jakub z Uhřic 1415, m. Kačna	Václav 1418, m. Kateřina z Kokor	Jan 1437—1448	Zbyněk 1415—1466, 1. m. Anežka 1415, 2. m. Anna z Víckova 1437—1466.	Dorota 1397—1408, m. Martin z Draha- novic 1397	Elška 1406—1408, m. Ondřej z Pavlovic

Mimo tyto čtou se ještě jiní členové vladycké rodiny z Dřínového, ale do genealogie zařaditi se nedají, ježto zprávy o nich jsou příliš skoupé.[6])

[1]) Brandl, Půhony III., 534 č. 531, 532, 533. [2]) III. 581 č. 821 a 822. [3]) III. 688 č. 277.

[4]) Z. d. X., 556.

[5]) Brandl, Půhony IV., 478 č. 284. Z. d. X., 745.

[6]) Petr z Dřínového 1444—1482, Adam z Dř. 1444, Elška z Dř. 1472, manželka mana biskupova Jana z Miňovic, Machna z Dř. 1475, Jan z Dř. a z Uhřic 1476, Machna z Dř. 1480, Elška z Dř. 1488—1493. Citátů neuvádíme.

Jan Talafús z Říčan zapsal r. 1448 na Dřínovém 250 hř. věna své manželce Kateřině z Žeravic,[1]) ale záhy po té postoupil celého zboží svému bratrovi Jiřímu Talafúsovi z Říčan a sestře Anežce, kteří je kolem r. 1460 prodali Prokopovi z Domamyslic.[2]) Ke Dřínovu patřily tenkráte tvrz, dvůr o dvou poplužích, čtyři sádky (haltéře), rybník řečený Nový a jiný rybník ležící v poli Uhřickém, mlýn pod tímto rybníkem, lesy Žurov a Ejvaň.

Prokop z Domamyslic držel Dřínové až do r. 1489, ale ne vždy klidně, neboť v půhonech shledáváme se s ním velmi často. Jakým závazkem a od kdy byl statek dřínovský povinen dávati plat ke kostelu sv. Petra na předhradí olomuckém, těžko říci, jisto je, že za Prokopa se nedával. R. 1480 pohoní kostelník tohoto kostela Řehoř Jana z Čertorej a z Dědkovic a Čeňka z Pulic a z Čelechovic z 10 hř., že jsú mu slíbili hřivnu platu v roce z Dřínového vydávati a toho nečiní ani mu listu obnoviti chtí.[3]) Půhon je tím divnější, že pohnaní byli zavázáni dávati plat ze zboží, ke kterému nijakého práva neměli. Prokop měl dluhů mnoho, nejvíce kněžím do Olomouce, světským i řeholním, kostelům i jich oltářům. Ale neplatil ani duchovním ani světským a pomáhal si při tom všelijak. R. 1481 pohnal jej Filip z Pačlavic z 900 zl. uh., že mu řekl 300 zl. dluhu zaplatiti na sv. Jiří minulý anebo Dřínového se vším jeho příslušenstvím postúpiti a tu jemu 200 zl. dodati, ani mu jest tří set zlatých dal ani toho zboží postúpil.[4]) Také jej pohnal Vaněk z Bařic z 500 zl. uh., že mu drží Vežky, obilí mu vzal a lesy zmýtil a dvora mu nedal oseti.[5]) Tehdáž byl také na Dřínové exekučně zveden Jiřík Kužel z Žeravic, asi pro dluhy Prokopovy.

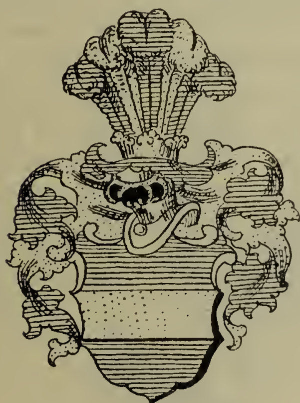
R. 1489 byl již Prokop nebožtík a manželka jeho Elška z Wolfmberka vdovou.[6]) Rukojmí za jeho dluhy byli půhony a panskými nálezy k tomu přivedeni, že r. 1492 vložili tvrz a ves Dřínové se dvorem, se dvojím poplužím, s robotami, s lidmi,

[1]) Z. d. X., 794.

[2]) Wolny, Mähren IV., 186 chce, že Jiří byl syn Jana Talafúsa, ale dle Půh. IV., 327 č. 383 vychází jasně, že byl bratr. Vklad Prokopovi z Domamyslic vykonán teprve r. 1466. Z. d. XI., 350, ale již r. 1460 a 1461 čte se Prokop z Domamyslic a z Dřínového (Půh. IV., 316 č. 312, Archiv Český XV., 240.) Vklad pro Jiřího Talafúsa a sestru jeho Anežku vůbec nebyl vykonán, ač na to Jiřík rukojmí své r. 1460 poháněl. Půh. IV., 327 č. 383, 384.

[3])—[6]) Brandl, Půhony IV., 19 č. 94; VI., 98 č. 576; VI. 146 č. 871 a 168 č. 981: V. 201 č. 794.

se 4 haltýři, s rybníkem Novým a také s rybníkem v Uhřeckém poli ležícím, s mlejnem pod tím rybníkem a s vodami Václavovi Čechovi z Hrádku.[1]) (Obr. 22.) Kup byl asi smluven hned r. 1490, kdy Václav Čech pohnal Ctibora z Cimburka z 850 zl. uh., že u něj ty peníze na výplatu věřitele položil, ale Ctibor věřitele nespokojil.[2]) Václav Čech z Hrádku píše se již r. 1492 po Dřínovém,[3]) r. 1521 byl již nebožtík. Zůstali po něm synové Jindřich, Ctibor a Jaroš. Dřínové dědili synové Jindřich a Ctibor. Díly obou koupil r. 1521 bratr jejich Jaroš a to Jindřichův od poručníka hejtmana zem-

Obr. 22.
Znak vladyk z Hrádku.

Obr. 23.
Znak Syrakovských z Pěrkova.

ského Arkleba z Bozkovic a na Vranově.[4]) Jaroš zůstavil celé zboží synovi Mikulášovi z Hrádku, jenž na něm r. 1535 zapsal své manželce Kateřině z Lukavce k jejímu pravému věnu 125 kop gr. čes.[5]) Zboží Dřínovské rozšířil kolem r. 1550 přikoupiv k němu polovici Vlčích Dolů.[6]) Manželka jeho Kateřina Střelovna z Lukavce porodila mu syna Mikuláše, jenž je nejznamenitějším členem tohoto rodu na konci XVI. století. Po smrti otcově uvázal se sice v Dřínov, ale nedržel ho dlouho prodav jej již na den sv. Jiří léta 1579 Janovi Syrakovskému z Pěrkova, totiž tvrz a ves Dřínov s pivovarem, ves Medlov, část Vlčích Dolů, ves pustou

[1]) Z. d. XIV. 6. (opis 23).
[2]) Půh. VI., 236 č. 1417.
[3]) Archiv Český XVI., 444 č. 559.
[4]) Z. d. XIX., 4, 5 (opis 13, 19). [5]) XXIV., 4 (opis 12). [6]) d. XXVII., 4.

Srnovsko a díl Počenic.[1]) (Obr. 23.) Tento Mikuláš byl vladyka znamenitý a vážený. Původem český bratr, ale vlivem biskupa Vilíma Prusinovského získán víře katolické. Biskup dal jej na vlastní náklad studovati u jesuitů v Olomouci a v Praze, filosofii na vysokých školách v Dillinkách a theologii v Římě. Na studiích znamenitě prospíval, proto mu biskup ještě před vysvěcením na kněžství udělil kanovnické stallum v Olomouci, aby z jeho důchodů mohl lépe studovati. Když pak se vrátil z Říma, složil kanovnictví a ježto byl posledním svého rodu, oženil se s Bohunkou Krčmovou z Koněpas. R. 1578 byl již nejvyšším zemským písařem a záhy potom jmenován Rudolfem II. na přímluvu biskupa Stanislava Pavlovského podkomořím moravským. Byl upřímný katolík, člověk učený a spravedlivý a byl všeobecně vážen. Jesuitům stál velmi k ruce a všemožně je podporoval, ba i pohřeb v jejich kostele v Olomouci si vyžádal, kde také pochován, když r. 1597 zemřel na úbytě. Držel statky Hoštice, Zástřizly a Nový Zámek, ale přece syny Michala, Mikuláše, Ctibora a Václava zůstavil v bídě.[2])

Rodokmen vladyk z Hrádku pokud drželi Dřínov:

Václav Čech z Hrádku 1490—1520,
m. Dorota Bořitovna z Budče

Jindřich 1521 — Jaroš 1521, m. Žofie z Čečelic — Ctibor 1521

Mikuláš z Hrádku 1535—,
m. Kateřina Střelovna z Lukavce

Mikuláš z Hrádku a na Novém Zámku Dřínov prodal r. 1579,
m. Bohunka Krčmová z Koněpas

Albrecht, Vilím, Jan, Bohuslav, Kateřina, Michal, Ctibor, Mikuláš, Václav, Anna * 1591. (Prvních pět umřelo v dětinných letech.)

Jan Syrakovský z Pěrkova a na Staré vsi držel Dřínov jen kratičko. Záhy po r. 1579 zemřel a Dřínov přešel na Petra Skrbenského z Hříště, vášnivého utrakvistu,[3]) prý kupem od téhož Mikuláše z Hrádku, jemuž snad Syrakovský ani nezaplatil.[4]) Petr

[1]) Z. d. XXIX., 55 (opis 214—218).

[2]) Chlumecký, Karl v. Zierotin, pg. 109, 118. D'Elvert, Notizenblatt, 1872 pg. 14.

[3]) Datoval svoje dopisy také podle svátku svatého Mistra Husi.

[4]) Brandl, Glossarium, pg. 76. d'Elvert, Notizenblatt, 1877, 66, 67. Wolny, Mähren IV., 186 klade oba trhy Mikulášovi, otci Mikuláše podkomořího. Omylem.

Skrbenský z Hříště a na Bělkovicích prodal Dřínov r. 1596 s Medlovem, dílem Vlčích Dolů a pustým Srnovskem bratřím Vilémovi, Jiřímu, Zdeňkovi, Jindřichovi a Václavovi Přepyským z Rychenburka, kteří toto zboží spojili s Vrchoslavicemi a s Dlouhou Vsí a všecko prodali r. 1615 v neděli, jenž slove Oculi (22. března) za 40.900 zl. mor. Bernartovi Skrbenskému z Hříště.[1]) (Obr. 24.) Tento súčastnil se povstání a po r. 1621 propadly jeho statky Dřínov a Vrchoslavice konfiskaci. Ale oba statky byly válkou velmi zkažené, takže byly oceněny jen na 30.000 zl. rýn., za kterou sumu postoupeny císařem Ferdinandem dne 22. května r. 1624 císařskému

Obr. 24. Znak Skrbenských z Hříště.

Obr. 25. Znak Jana Wanglera.

důstojníkovi Janovi Wanglerovi. (Obr. 25.) Skrbenský však ze statků svých přece neodešel s prázdnýma rukama. Dokazoval, že na statcích jeho váznou dluhy pro jeho příbuzné, ale dluhy ty nedaly se řádně prokázati. Teprve, když odpřísahal, že skutečně dluží své manželce 12.000 zl. věna, sestře Bohunce 1500 zl. a 100 dukátů (čili 233 zl.), Anně Sedlnické 3000 zl. a 1500 zl., bylo Wanglerovi nařízeno, aby tyto dluhy zaplatil.[2])

Wangler stal se později generálním strážmistrem a r. 1631 obdržel od císaře nejen ochranný list na oba statky, ale ještě 100.000 zl. náhradou za náklady, které učinil v císařském vojště.

---

[1]) Z. d. XXXIII., 44 (opis 236—237). Vloženo do desk teprve r. 1616.

[2]) D'Elvert, Notizenblatt 1877 pg. 67.

Byl však příliš zadlužen, takže syn jeho Jakub svob. p. Wangler byl dne 30. června r. 1653 zemským soudem přinucen obou statků postoupiti říšskému dvornímu radovi Janu Walderodovi z Eckhaus.[1]) (Obr. 26.) Příčinou dluhů bylo snad také špatné hospodářství, ježto Wanglerové na statcích nehospodařili sami, nýbrž svěřovali hospodářství inspektorům, kteří jednak hospodařili pro sebe, jednak mnoho obilí a svršků zašantročili, jak vysvítá z listu daného 1. května r. 1642.[2])

Od těch dob zůstalo Dřínové v rukou Walderodů do dneška. Dne 26. listopadu r. 1664 postoupil je Jan Walderode s Vrchoslavicemi svému synovi Mikulášovi Ferdinandovi, ale po jeho brzké smrti uvázal se v ně zase a dne 22. května r. 1670 zřídil na statky Dřínové, Vrchoslavice, Podštát a Křetín fideikomis.

Válkou třicetiletou bylo panství tak zpustošeno, že ještě r. 1656 bylo na něm přes polovici domův a pozemkův poddanských pusto. Panství bylo zpustošeno hned v prvních letech války. Na celém bylo r. 1670 domův starých osedlých 17, nových osedlých 25, nový pustý 1, starých pustých 48. V Dřínově samém byl r. 1667 zámek, panský šenk, ovčín, dvůr a palírna; domů poddanských bylo před válkou 1 pětčtvrtlán, 8 lánů, 3 tříčtvrtní grunty, 11 čtvrtí a 5 bez rolí.[3])

Roku 1671 připomíná se ještě v Dřínově pivovar se sladovnou. Majitelkou byla tenkráte Zdeňka Kateřina z Walderode, rozená Sponarová z Blimsdorfu, majitelka Morkovic, jež vládla statkem svěřenským za nezletilého vnuka Jana Jiřího Walderoda, syna to výše zmíněného Mikuláše Ferdinanda. Jan Jiří zemřel r. 1734 a fideikomis přešel na jeho jediného syna Jana Františka Leopolda, který však zemřel nedosáhnuv let přirozených dne 26. srpna r. 1746 jako poslední přímý potomek sv. p. Walderode-Eckhausen. — Svěřenství přešlo na druhou linii, z níž první majitel Dřínova František W. byl povýšen do stavu hraběcího a zemřel dne 25. prosince r. 1797 zůstaviv jedinou dceru Jeničku Marii ovdovělou hraběnku z Renarda. — Tato učinila dne 16. března r. 1798 smlouvou s Josefem hrab. Desfours, svým synovcem (synem Antonie hraběnky Desfoursové, dcery r. 1797 zemřelého

---

[1]) Wolny, Mähren IV., 186.

[2]) Bočkova sbírka č. 7794.

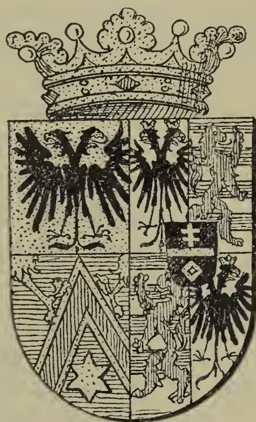
[3]) Reg. zem. odd. rektif. č. 330.

hrab. Františka W.), kterou mu postoupila české svěřenství vyhradivši si do smrti svěřenství moravské. Po její smrti ujal Josef hrabě Desfours-Walderode (Obr. 27.) i tyto moravské statky, ale zavedl na nich nové hospodářství pronajímáním dvorů, což statkům nebylo nijak na prospěch.[1])

Dne 11. listopadu r. 1839 odhadnut Dřínov na 248.021 zl. rýn. 39 kr. (r. 1816 odhadnut na 234.853 zl. 56 kr.) a připsán odevzdací listinou ze dne 15. dubna r. 1842 Františkovi hrab. Desfours-Walderodovi,[2]) po jeho smrti pak připsán odevzdací

Obr. 26.
Znak Walderodů z Eckhaus.

Obr. 27.
Znak hrabat Desfours-Walderode.

listinou ze dne 28. února r. 1873 nynějšímu uživateli Arturovi hraběti D.-W.

Poddanské poměry. Roku 1750 byl v Dřínovém panský dvůr na $636^7/_8$ měr rolí a $17^1/_8$ měr zahrad, s lukami na 45 dvojspřežných for sena a 12 for otav, panský pivovar na 276 beček piva a panské lesy Velký po $422^2/_8$ měr, Žourovský (roku 1460 Žurov) po 139 měr a Hambálky po 196 měr, les u Medlova řečený Lipina po 62 měr. Vrchnost brala gruntovní plat jen o sv. Václavě z celé vsi 57 zl. $14^1/_4$ kr., a při témže termínu platy za husy 21 zl. 45 kr., za lískové oříšky 6 zl. 15 kr., za přástku 6 zl. 36 kr. a „Unurkenzins“ 1 zl. 30 kr., mimo to in natura 60 slepic. Panský šenk vynášel ročně 6 zl., kovárna 9 zl.,

[1]) Wolný, Mähren, I., 86. [2]) Dvořák, Sněmy, II., 99.

domovní plat 15 zl. V Dřínovém bylo 12 sedláků, 13 čtvrtníků a 6 chalupníků. — Sedláci robotovali párem koní 4 dny týdně, čtvrtníci 4 dny týdně pěšky, chalupníci 52 dní pěšky za rok.[1])

Jména polních tratí roku 1755: Za Močidlem, Malý padělek od Tetecka, u Železnýho kříže, za Křížem, za Žurovem, Zelnice, Padělek od Uhřic, nad Klínky, pod Vejvaňou, Loučky.

Přes 100 let drží rodné grunty rod Trněných, Žídlíkův a Skácelův.

Zaniklá osada **Srnov,** nyní panský dvůr asi půl hodiny od Dřínova, byla již roku 1550 pustá. Po dlouhou dobu psala se pustá ves Srnovsko. Byla to asi víska neveliká. Roku 1386 prodal ves Srnov Zdeněk ze Šternberka na Lukově Zbyňkovi z Dřínového,[2]) jenž na ní roku 1406 zapsal Ondřejovi z Pavlovic, muži své dcery Elšky, 5 hř. ročního platu,[3]) k čemuž jí Ondřej přidal jiných 5 hř. Zbyněk zapsal roku 1408 druhé své dceři Dorotě, vdané za Martina z Drahanovic, na Srnově 50 hř. věna, které jí roku 1409 převedl se Srnova na Vlčí Doly, aby na Srnově mohl zapsat 100 hř. věna své vlastní ženě Lídě z Nitkovic. Roku 1415 zapsal Zbyněk své sestře Anně, manželce Vojtěchově z Mejlic, 6 hř. ročního platu věnného na Srnově,[4]) na které věno jej tato roku 1416 vzala na spolek a rovněž r. 1420 druhého muže svého Jana z Morkovic, který r. 1437 vzal na toto věno na spolek druhou svou ženu Marketu z Ostrova a roku 1446 prodal Petrovi z Hradiště (de Redisch) a jeho manželce Kateřině z Vežek.

Ves však náležela na dále ke Dřínovému a po Zbyňkovi dědil ji syn Zbyněk, ale r. 1447 ji od Dřínova odloučil a prodal Petříkovi z Traplic,[5]) jenž se r. 1464 píše již ze Srnova.[6])

Roku 1481 vzala Kateřina z Vežek svého syna Václava ze Srnova na spolek na vsi Srnov a Vlčí Doly.[7]) Při Vlčích Dolech byl Srnov ještě r. 1507, kdy na něm zapsal[8]) Přibík Kralický z Krsovic věno své manželce Dorotě z Pačlavic a r. 1533, kdy jej již pustý drželi bratří Jan a Filip Kraličtí z Krsovic. Roku 1579 držel jej již Mikuláš z Hrádku k Dřínovu a vložil jej jako jeho součást Syrakovskému z Pěrkova.

---

[1]) Reg. zem. odd. dom. čís. 91.

[2]) až [5]) Z. d. IV., 779; V., 54. — VII., 143, 145, 670, 797, 798. — VIII., 438, 616; IX., 358; X., 133, 478. — X., 628. [6]) Brandl, Půh., IV., 420 č. 723. [7]) a [8]) Z. d. XII., 4. — XVII., 4.

Další zprávy viz při Dřínově.

Místní jméno jest buď patronymické od osobního Srn odvozené anebo pouze od obecného srn na způsob jmen patronymických utvoření. Čte se r. 1386 Sirnow, r. 1406 chybně Strnow, r. 1420 Surnow.

Honětice,

samostatná katastr. a polit. obec na bývalém panství zdislavském, 6·64 km jz. od Zdounek (16·76 km do Kroměříže), na silnici ze Zdounek do Litenčic.

Rozloha obce měří 369 ha, z čehož orné půdy 302 ha, luk 7 ha, zahrad 7 ha, pastvin 14 ha, lesa 29 ha.

Obyvatelstva bylo i s kolonií Rozárovem r. 1771 209 duší, r. 1790 v 45 domech 270, r. 1834 v 67 domech 393, r. 1869 ve 73 domech 344, r. 1890 v 78 dom. 363 a r. 1900 ve 74 dom. 392 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

Farou přísluší osada do Hoštic, ale má vlastní dvojtřídní školu, která měla r. 1907 89 školních dětí. Zřízena byla r. 1870 z kontribučenské sýpky, r. 1907 byla rozšířena na dvojtřídní. Knihovna žákovská má 206, učitelská 78 svazků.

Jméno místní znělo původně Unčice i Unětice, vyskytující se tvar Hunětice odnášeti třeba k zaniklým Huněticím u Buchlovic.[1]) Jméno Honětice je však asi rovně staré jako Unětice. Osada se čte: 1355 Honeticz a Honeteticz, 1384 Unyeczicz. Místní jméno je patronymické, od osobního Uněk (Uněta) neb Honěk odvozené.

Původně byly Honětice samostatným statkem. R. 1355 prodal Jimram z Honětic dvůr v Honěticích bratřím Stachovi a Skochovi z Troubek[2]) a Janek z Honětic zapsal na 3 lánech v Honěticích 30 hř. věna své manželce Budce.[3]) R. 1358 prodal Racek ze Zborovic mlýn v Honěticích s loukami, pastvami a lesy za 50 hř. Alšovi Kuželovi.[4]) Rok na to (1359) Švach z Unětic vešel na spolek s Ondřejem z Unětic na všecka zboží, která měli.[5]) R. 1360 píší

[1]) Již Švoj ví, že osada jmenovala se kdysi „Hunětice auch Unietitz“, i Volný zná správnější starou formu Unětice. Proto je divno, že Chytil v indexu k I. kvaternu olom. desk zemských nevěděl, kam s místním jménem Vneczicz.

[2])—[5]) Z. d. I., 403; I., 420; I., 521; I., 672.

se bratří Vlček a Dobroslav z Honětic, kteří prodali dvůr a podsedek v Honěticích Anežce z Habštejna.[1]) R. 1365 Pavel z Honětic zapsal manželce své Zdince 125 hř. věna na Honěticích a Dlouhomilově (u Zábřeha).[2]) Zmíněný již Švach z Honětic prodal r. 1371 Velíčovi z Honětic dvě popluží v Honěticích.[3]) a současně Štěpán z Honětic Onšovi z Hulína poplužní dvůr tamže.[4]) R. 1373 čtou se však Trojan z Honětic a jeho manželka Elška,[5]) r. 1374 Eva z Honětic. Tato dala synovi Ondřejovi 20 hř. svého věna zajištěného na půl druhém láně v Honěticích.[6]) R. 1376 držel část vsi Matěj z Rataj[7]) a r. 1379 Střenčín z Honětic, jenž zapsal na díle vsi 20 hř. věna své ženě Jutce.[8]) Tato nabyla časem v Honěticích dvora, který držela již r. 1382. Na tom dvoře zapsala r. 1382 Marketa, dcera zmíněného již Onše z Hulína, svému strýci darem dosavadní věno.[9])

R. 1384 držel část vsi Bernard z Unětic, jenž na ni učinil spolek s Hřivínem z Rozštítek.[10]) Dva poddanské dvorce náležely téhož roku Bernardovu bratrovi Jindřichovi z Unětic,[11]) ale ten mu je daroval. Jiný dvůr držel r. 1386 Jan z Honětic, jenž naň se mlýnem, platy, polnostmi a lesy učinil spolek s Mikšíkem ze Svojanova,[12]) který zapsal ještě téhož roku na Honěticích 50 hř. věna své manželce Anně,[13]) r. 1389 koupil od kollegiátní kapituly kroměřížské pustý lán (nedí se, kde),[14]) a r. 1391 vzal na svou část Honětic na spolek Herše a Ješka, bratry z Chlumu, a jejich sestru Anežku.[15])

R. 1391 prodala Jitka z Krásna, manželka uvedeného již Trenčina z Honětic, dvůr, 4 lány, mlýn, krčmu a 3 podsedky v Honěticích Čeňkovi z Honětic.[16]) Ten hned zbožíčko to zatížil 40 hř. věna pro manželku svou Annu z Tušic.[17]) Anna pak r. 1397, již asi vdova, prodala toto věno Mikšíkovi z Honětic (a ze Svojanova?).[18]) Mikšíka vzpomíná se ještě r. 1406, kdy zapsal ženě své Kalince na Honěticích věnem 6 hř. ročního důchodu.[19]) R. 1407 byl již nebožtík. Pozůstali po něm vdova Kalinka a syn Adam, jemuž byl poručníkem Mikšík Čejč z Kalova.[20]) Vdova vzala na věno své r. 1408 na spolek bratra svého Vlčka,[21]) ale vdala se záhy po druhé a r. 1409 druhého manžela svého Vilíma z Hor-

[1])—[21]) Z. d. I., 752; I., 858; II., 58; II., 174; II., 300; II., 560; III., 53; III., 542; IV., 338; IV., 446; IV., 377; V., 18; V., 19; VI., 25; VI., 230; V. 309; VI., 310; VI., 610; VII., 124; VII., 554. Půh. I. 253, č. 654. Z. d. VII., 635.

šova vzala rovněž na spolek na totéž na Honěticích váznoucí věno.[1]) Dcera její z prvního manželství Kateřina vdána byla r. 1415 za Jana z Počenic.[2]) Syn Adam pak měl k manželství Dorotu (z Počenic) a zapsal jí r. 1415 na celé své části Honětic, totiž na zpupném dvoře, dvou mlýnech, rolích, hájích a platech $37\frac{1}{2}$ hř. věna, proti čemuž vložil odpor bratr jeho matky Kalinky. Vlček ze Soběbřuch, farář hoštický, ježto se mu zdálo, že tímto vkladem věna jsou zkráceni ve svých právech nezletilí mladší bratři Adamovi.[3]) Adam držel r. 1415 také část Zdislavic.[4])

Roku 1416 táhl se k jakémusi dvoru v Honěticích také Levík ze Slezan, jenž pohnal hoštického faráře Vlčka, ježto mu slíbil, že mu na tom dvoře nebude překážeti, ale slova mu nezdržel,[5]) a Adamovu sestru Annu, že mu v ten dvůr vpadla, ač ten dvůr jako odúmrť spadl na krále Václava IV., který jej jako odúmrtní Lvíkovi k jeho ustavičným prosbám daroval.[6]) Kromě tohoto půhonu mstil se však na Anně také tím, že jí vpadl v její dědičné zboží v Honěticích, ježto držela po otci, po bratřích i po sestrách.[7]) Anna byla vdána za Ctibora z Nitkovic, jemuž roku 1417 zapsala věrný spolek na celou ves Honětice se zpupným dvorem, dvěma mlýny, lesy, loukami a pastvami a půl druhým lánem ve Zdislavicích.[8]) Snad byla Mikšíkovou dcerou a tedy Adamovou sestrou. Roku 1418 držel již její díl Honětic manžel její Ctibor Dúpník z Nitkovic sám a vzal na něj na spolek bratra svého krevního Jana.[9]) Nebylo mu však přáno, aby zboží to držel klidně. Již r. 1417 pohnal jej brněnský kanovník Lítek ze 156 hř. gr., že mu nechce dodržeti smluv,[10]) a roku 1419 Jan z Počenic, jehož žena Kateřina (sestra Adamova) byla zatím zemřela, z 38 hř. gr., že mu vpadl ve věno Dorotino, manželky Adama z H.[11]) Žena jeho Anna z H. byla r. 1419 také již nebožka a on jejím dědicem.[12]) Po její smrti oženil se znova s Elškou z Roštína, která se r. 1420 připomíná jeho manželkou.[13])

Z toho vidno, že Honětice byly v nejstarších dobách nemálo rozkouskovány mezi několik pánů: ba snad ještě Ctibor

---

[1])—[4]) Z. d. VII., 812; VIII., 474; VIII., 479 a 480; VIII., 536.

[5]) Brandl, Půh. 503 č. 555.

[6])—[9]) Půh. II., 504 č. 562, II., 505 č. 563. Z. d. IX., 35., IX., 246. [10]) Brandl, Půh. II., 511 č. 602, 603. [11]) II., 609 č. 995. [12]) II., 613 č. 1016. [13]) Z. d. IX., 322.

Dúpník z Nitkovic, jenž se po nich psal (jeho bratr Holáč držel Chvalkovice), nedržel jich celých.

Roku 1437 držel Honětice již Jan Dúpník z Nitkovic, snad syn Ctiborův. — Pohoní t. r. Jana z Počenic, že mu bral úrok s jeho lidí v H. a toho si pokládá škody 40 hř. gr.[1]) R. 1446 prodal Honětice celé s poplatným dvorem, s polnostmi atd., se 4 gr. roční činže ze mlýna, s mlýništěm v Troubkách, se 4 hř. platu v Nitkovicích a se dvěma pololány ve Zdislavicích Onšovi ze Zástřizl.[2]) Proti tomu trhu vložila odpor Katruše z Honětic tvrdíc, že má k prodanému zboží také nějaké právo a hned téhož roku pohnala Onše, že jí odkoupil její dědictví v H., ježto nikdy dílna nebyla,[3]) ale zemský soud shledal, že nároky její jsou již promlčeny.[4]) Přece však nějaké právo k Honěticům měla, ježto ještě r. 1460 zapohnala Lvíka ze Slezan ze 200 hř., že jí sahá v její zboží,[5]) ale odemstila se mu tím, že r. 1463 vpadla v jeho zboží ve Slezanech.[6])

Po Onšovi ze Zástřizl dědili Honětice jeho synové Oneš a Hynek a ti je r. 1493 vložili do desk se dvorem, s činžemi, s lesy a háji, s mlýnem a mlýništi Jarošovi z Zástřizl a na Morkovicích.[7]) R. 1516 byly Honětice při Morkovicích (v. t.),[8]) ale odtrženy od nich záhy, ježto r. 1523 vložil je Jakub Kobík z Opatova i na místě bratra svého mladšího nedílného Jiřika Vítkovi a Janovi bratřím vlastním z Dobrčic.[9]) Po čase Vítek stal se jediným jich majitelem a r. 1540 prodal je s pustou vsí Chlumem, s rybníky, vinohrady a desátky vinnými Jindřichovi z Zástřizl a na Cetechovicích.[10]) Při Cetechovicích (v. t.) byly ještě r. 1568 a 1646.[11]) Teprve dne 18. prosince r. 1655 prodal je majitel Cetechovic Melichar Ledenický z Ledenic Janovi Kokorskému z Kokor, majiteli Zdislavic, od které doby tvořily nepřetržitě součást zboží zdislavského.

---

[1]) Brandl. Půh. III., 439 č. 6. [2]) Z. d. X., 401 a 402.

[3]) až [6]) Brandl, Půh. III., 533 č. 527., III., 687 č. 267, IV., 314 č. 303, IV., 271 č. 32. [7]) Z. d. XIV., 26 (opis 109). [8]) XVIII., 7. [9]) XIX., 33. [10]) Z. d. XXV., 11 (opis 37). Že by v letech 1540—1550 byl pusté, jak chce Volný (Mähren, IV., 527), není pravda. Zápisy o pustých Huněticích týkají se zaniklé osady u Buchlovic. — K těm také vztahuje se vklad z roku 1550 ve prospěch Pavla z Žerotína a na Napajedlích a po něm na Jana Ždánského z Zástřizl. Z. d. XXV., 64; Volný, Mähren IV., 525. [11]) Z. d. XXVIII., 50.

Válkou 30tiletou osada utrpěla tak, že ještě r. 1667 byla do polovice pusta, ba i panský šenk a stáje pro dobytek byly v ssutinách. R. 1670 bylo 6 domů starých osedlých, 3 nové osedlé, 4 nové pusté a 7 starých pustých. Bylo pak před válkou: 4 celé lány, 8 tříčtvrtních gruntů, 5 pololánů, 8 čtvrtlánů. K lánu patřilo tenkráte $30^4/_8$ měr rolí. Bylo r. 1670 rolí starých vzdělaných $55^7/_8$ měr II. a 28 měr III. třídy, nových vzdělaných $15^2/_8$ měr II. a $7^5/_8$ měr III. třídy.[1]

Poddanské poměry. Roku 1750 bylo v Honěticích 15 pololánů a 7 čtvrtí. Pololáníci robotovali týdně 3 dny párem, čtvrtníci 4 dny pěšky. Poddaní přadli vrchnosti ročně 37 kusů přádla po 5 librách — celkem 185 liber, dávali 59 slepic a 405 vajec. Mimo to brala obec z hospody při silnici, která byla špatná, 5 zl. ročně, ze šenku v dědině 40 zl. a z honětického mlýna 40 zl. počítaje v to i tučnění prasat.[2]

Roku 1775 bylo 15 pololánů a 7 čtvrtí; k pololánu patřilo $28^1/_2$ míry rolí a něco luk. Robota jako ve Zdislavicích. Poddaní z celé obce byli mimo robotu povinni hlídati noc jako noc panského zámku ve Zdislavicích, ovšem že se střídali.[3]

Jména tratí polních roku 1755: Sýkořiska, Padělky nad dědinou, za Březím a Chlumský, Žídlíky, Pařezy, Stráně, Žleb, Plachetky, Kútce, Hájčí, Vinohrádky, Široký, na Chlumě.

Hoštice,

samostatná katastrální a politická obec, samostatné panství, 314 m nad hladinou, 7·81 km jz. od Zdounek (17·91 km do Kroměříže). Osada leží při silnici zdounecko-litenčické, tvoří nepravidelné návsí, kolem něhož jsou po většině selské grunty, kdežto chalupníci jsou na koncích osady. Návsí na široce otevřeném konci uzavírá kostel a panský zámek s rozsáhlým parkem. (Obr. 28.)

Rozloha obce měří 755 ha, z nichž orné půdy 391 ha, luk 5 ha, zahrad 28 ha, pastvin 16 ha, lesa 299 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1771 396, r. 1791 v 46 domech 400, r. 1834 v 79 domech 486, r. 1869 ve 94 domech 560.

---

[1]) Zem. reg. odd. rektif. č. 324. [2]) Reg. zem. odd. dom. č. 8. [3]) Urb. fase. Hrad. č. 26.

Obr. 28. Hoštice (náves).

r. 1890 ve 112 domech 554, r. 1900 ve 108 domech 562 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

Farní kostel zasvěcený sv. Jiljí stojí na bývalém hřbitově. Je to neslohová stavba XVIII. století, několikráte opravovaná a nepříliš úhledná. (Obr. 29.) V kostele je oltář s obrazem sv. Jiljí, varhany od r. 1834, dva zvonky od r. 1826, rodinná hrobka svob. p. Geisslernů-Türkheimů (obnovená r. 1853). Věž byla r. 1854 zvýšena a břidlicí pokryta, celý kostel r. 1906 úplně opraven, r. 1900 pořízeny varhany. Fara je nepatrná, přízemní budova poblíž kostela, opravená roku 1857. Při kostele je bratrstvo ustavičného uctívání nejsv. svátosti, živého růžence a sesterstvo sv. Teresie. V kostele jsou dva náhrobky, Jiřího a Sabiny sv. p. Geisslernů zasazený roku 1810 a Ferdinanda sv. p. Geisslerna, zemřelého r. 1824. Přifařeny jsou osady: Hoštice, Zdislavice, Honětice, Rozárov a Lebedov. Patronem je náboženský fond.

Fara bývala v Hošticích v nejdávnějších dobách. Práva patronátního připomíná se v zemských deskách již roku 1398 a 1408. R. 1408-1420 jmenuje se zdejší farář Vlček. R. 1588 vrátila vrchnost, moravský podkomoří Mikuláš z Hrádku a na Novém Zámku, kostelu v Hošticích na vychování katolického kněze role o 60 měrách výsevku, o čemž níže. Kolem r. 1620 přikázána farnost hoštická do Litenčic, ale r. 1668 byl již zase v Hošticích samostatný farář Tomáš Jánský, jenž spravoval i farnost zborovskou. R. 1670 Hoštice znova připojeny k Litenčicům, kostel stal se filiálním a poměr tento potrval až do roku 1784, kdy nákladem náboženské matice zřízena místní duchovní správa, která v říjnu r. 1856 povýšena na faru.

Matriky jsou od r. 1680, farní pamětní kniha od r. 1884 (založena farářem Tom. Kohoutkem).

Škola byla zřízena zajisté současně s duchovní správou. Původně nebylo budovy a nejstarší učitelé Josef a po něm syn Jan Bilčíkové učili snad ve své chalupě. Se stavbou školy začalo se teprve za faráře Františka Škobrtala (farářem v Hošticích 1815—1825), jenž sám načrtal plány a ke stavbě dohlížel. Tou dobou vyučovalo se již v obecní chalupě (čís. 33). Původně byla do Hoštic přiškolena celá farnost až na Zdislavice, které měly vlastní školu. R. 1875 zřídily si Honětice vlastní školu. R. 1887 rozšířena škola na dvojtřídní a vystavěna nová budova. R. 1907 měla dvojtřídka 133 dětí.

Obr. 29. Kostel v Hošticich.

Pošta je v Litenčicích.

Roku 1480 připomíná se v Hošticích tvrz, na jejíž místě vznikl v XVIII. století nynější úhledný zámek (po prvé se připomíná r. 1766). Kolem zámku je rozsáhlý park, v němž stojí strom jilm (zde říkají břest) mající $7^1/_2$ m. v objemu. (Obr. 30.)

Samota: myslivna pod Kučí. U myslivny je v lese besídka, v níž dle pověsti pohostěn byl král Ferdinand Dobrotivý, když kdysi byl v Hošticích na návštěvě u Josefy svobodné paní Geisslerové.

Spolek „Palacký" (čtenář.-pěvecký, má slušnou knihovnu.)

Pohromy: krupobití 16. června r. 1806, neúroda r. 1863, drahota r. 1848, krupobití r. 1878, veliký požár r. 1876 (shořelo 37 domův a 9 stodol).

Místní jméno se píše: r. 1398 Hosczycz, 1398 Hosticz, 1412 Hostczicz a Hostycz. — Jest patronymické od osob. Hošč (Gost+jъ) odvozené. Může však patřiti také k osobnímu Hošek.[1])

V nejstarších dobách náležely Hoštice pánům z Kravař. Roku 1398 Petr z Kravař na Plumlově prodal je se zpupným dvorem, s lidmi, platy a patronátem Soběnovi ze Zborovic,[2]) jenž manželce své Anně z Říčan zapsal na nich 10 hřiven roční činže (na 100 hř.) věnem[3]) a asi r. 1407 prodal je i s právem podacím Michalovi řečenému Kašanovi z Hartmanic[4]) a věno Annino převedl r. 1409 na Cetechovice.[5])

Michal měl k manželství Kateřinu ze Soběbřich, sestru hoštického faráře Vlčka, a zapsal jí r. 1412 na Hošticích s vědomím a přivolením faráře Vlčka 10 hř. ročního platu právem věnným,[6]) dav současně 4 lány a podsedek v Hošticích ve 40 hř. věnem vladykovi Mikšíkovi z Jeršpic, držiteli Strabenic,[7]) jehož též i s bratrem jeho Vilémem ze Strabenic (byli to jeho synovci) vzal na zboží svá na spolek.[8]) Farář Vlček měl také nějaké pozemské zboží, ale neví se, zda v Hošticích nebo kde jinde. Vzal na ně roku 1412 na spolek Semislava ze Šlapánic.[9]) Snad bylo

---

[1]) Černý a Váša, Moravská jména místní, 1907 pg. 70.

[2]) Z. d. VI., 838. Čte se sice již r. 1394 Dluhomil de Hossicz (C. d. M. XII., 181), ale těžko se rozhodnouti, kam s ním. [3])—[9]) VI., 863. VII., 589; vklad učiněn teprve r. 1408, ale Michal již roku 1407 píše se po Hošticích. Brandl, Půh. I., 253 č. 654. Z. d. VII., 754. VIII., 212, 258. Švoj II., 525 chybně tvrdí, že mu to prodal.

Obr. 30. Zámek v Hošticích.

zboží to v Honěticích, ježto farář Vlček r. 1415 vkládá do desk odpor proti věnu, které na Honěticích zapsal Adam z Honětic své ženě Dorotě z Počenic.[1]) Měl však také jiné zboží ve vsi Soběbřuších dnes neznámé polohy, na němž zapsal roku 1420 Michalovi Kašanovi z Hoštic 2 hř. ročního platu.[2]) O zboží Honětické měl farář Vlček několikaletý spor. R. 1416 pohnal jej Levík ze Slezan, že s ním smluvil, že mu na dvoře v Honěticích nebude překážet, ale nezdržel toho.[3]) R. 1419 pohnal jej Ctibor z Honětic ze 30 hř., že mu slíbil vrátiti výbavu (nadbyt) po nebožce ženě (Ctiborově), ale nevrátil,[4]) proti čemuž ohradil se farář Vlček půhonem na sklonku r. 1419, že Ctibor z Honětic mu slíbil, když si bral k manželství jeho sestřenici, že by chtěl její dluhy zaplatiti, kdyby však dluhů nezaplatil, má farář sám dluhy platiti z jejího nadbytu. Ale Ctibor dluhů nezaplatil a nadbyt přece pobral.[5])

Po Michalovi Kašanovi přešly Hoštice snad na Mikše z Hoštic, jenž již r. 1447 byl umrlý. Rukojmí jeho zapsali r. 1447 vdově pozůstalé Anežce z Držovic 10 hř. věna na Hošticích na 100 hř.,[6]) na které věno Anežka vzala na spolek Alše z Vrahovic a manželku jeho Helenu.[7]) R. 1447 pohnal ji Matěj Dubenec ze Vzdúnek, aby mu zaplatila 21 zl. uh. dluhu po nebožtíku mužovi.[8]) Ale již r. 1448 čte se Mikuláš z Hoštic a jeho žena Machna z Šarova,[9]) kteří r. 1464 byli mrtví a zboží jejich spadlo jako odúmrť na krále Jiřího.[10]) Král je r. 1466 daroval Jindřichovi z Morkovic a z Bařic.[11]) Podivno, že ve vkladu neděje se zmínky o podacím právě.

Po Jindřichovi přešly Hoštice na Václava Bařického z Morkovic, který je před r. 1480 prodal Protivcovi st. z Zástřizl a z Pavlovic, ale o vklad trhu do desk příliš nedbal. Teprve když r. 1480 Protivec pohnal Ctibora z Tučína a z Tučap, rukojmí Václavova,[12]) vložil Václav Protivcovi Hoštice s tvrziskem, s kostelním podacím, s sadem, lesem, s rybníky a mlýnem.[13]) Protivcovi však přece nebylo přáno držeti Hoštice klidně, neboť již r. 1481 pohoní

---

[1]) a [2]) Z. d. VIII., 259, 211, 480, IX., 369.

[3]) a [4]) Brandl, Půh. II., 503 č. 555. — 613 č. 1016.

[5]) Brandl, Půh. II., 614 č. 1023.

[6]) Z. d. X., 749. [7]) X., 753.

[8]) Půhony, III., 678 č. 1344. [9]) III., 688. [10]) IV., 343 č. 97.

[11]) Z. d. XI., 301. — [12]) Půhony, VI., 46 č. 260. — [13]) Z. d. XII., 17 (opis fol. 45).

Jana Zeleného z Šanova a ze Ždánic, že mu drží vsi Želetice, Sobolky, Nemochovice, Hoščice, Slezany, Vičice, Mořice, Tiščín, Vážany, Bohdalice a jiné vsi práva k nim nemaje.[1])

Po Protivcovi přešly Hoštice na Mikuláše z Zástřizl na Kyjově, jenž r. 1490 zapsal na nich a na Nemochovicích 1000 zl. uh. věnem manželce své Anně z Ojnic.[2]) R. 1498 držel je syn Mikulášův Matouš z Hoštic, jenž pohnal Václava Skrbenského z Doloplaz, že mu nechce vydati z Hoštic 62 hř. peněz dobrých.[3])

R. 1527 držel je Procek ml. ze Zástřizl na Miloticích, majitel Zborovic. Tenkráte náležel ke kostelu hoštickému plat z podsedku ve Zborovicích.[4]) Procek prodal Zborovice r. 1527 Vítkovi z Dobrčic a Hoštice r. 1530 Janovi Francovi z Háje (v Hošticích byly: dvůr, dvořiště, popluži, štěpnice, rybníky).[5]) Ten je prodal r. 1546 se dvorem, lidmi a kostelním podacím Jiříkovi st. z Zástřizl,[6]) jenž na nich hned zapsal 300 českých kop věna manželce Kateřině z Honbic.[7]) Po Jiříkovi st. dědil je Jaroš z Zástřizl, ale držel je jen do r. 1561, kdy je s tvrzi, s pustou vsí Svárovem, se dvory a kostelním podacím prodal Jarošovi z Hrádku,[8]) po němž dědil syn jeho Mikuláš z Hrádku a na Novém Zámku, nejvyšší zemský písař a později podkomoří markrabství Moravského, který je držel skoro 20 let (1578—1597).[9]) Byl to pán smýšlení přísně katolického a důvěrný přítel biskupa Stanislava Pavlovského, jenž vždy dbal, aby kostel hoštický byl opatřen farářem katolickým. Vrátil také kostelu v Hošticích r. 1588 (v pondělí před slavnou památkou všech svatých = 31. října) roli řečenou Knězskou, která náležela za stara kostelu, ale časem byla odtržena. Role té dosud již po drahná léta užívali poddaní z Hoštic pod kopní,[10]) část pak držel sám Mikuláš, jenž také rovněž jako poddaní dával a spravoval z ní pátou kopu faráři hoštickému. Vyznává listinou zmíněnou, že jest věci náležitou, spravedlivou i křesťanskou, aby to, což někdy k záduši a ke kostelu hoštickému

---

[1]) Brandl, Půh. VI., 146 č. 868. — [2]) Z. d. XIII., 31 (opis).

[3]) Půh. olom. (netišť.) 6 fol. 228 v.

[4]) Z. d. XXI., 5 (opis). Není správno, že Hoštice r. 1513 držel Bernart z Žerotína. Švoj, II., 525. [5]) XXIII., 3 (opis 9). [6]) XXV. 39 (opis 116 v.). [7]) XXV., 40 (opis 117). Zápisy k letům 1541 a 1550, které k našim Hošticům vztahuje Švoj (II., 525), týkají se Hoštic u Vyškova. [8]) XXVII., 13 (opis 33).

[9]) D'Elvert, Notizenblatt, 1872, str. 14.

[10]) t. j. desátek každé páté kopy.

náleželo, k témuž kostelu zase připojeno bylo a při něm na budoucí časy bez všelijakých zmatkův zůstalo a jinak odcizováno nebylo. Proto pouští tu roli kněžskou ke kostelu ke cti Pánu Bohu všemohoucímu a sv. Jiljí, „kteroužto roli kněží pořádní, katoličtí římští, kteří by buďto za faráře při tom kostele byli anebo v tom kostele na jisté časy službu boží podle způsobu církve svaté katolické vykonávali a lidem slovem božím i jinými svátostmi a povinnostmi církevními posluhovali, k užitku svému drželi a ji buďto pod kopní aneb jakž by se jim nejužitečnější býti vidělo svobodně užívali.“ Nemají taky a nebudou povinni dotčení kněží a faráři z tej roli a oužitku dávati pánům nijakého ouplatku. Kdyby se stalo a v Hošticích nebylo kněze, má se kopní desátek z té roli obrátiti na opravu kostela.[1])

Po smrti Mikulášově r. 1597 ujal se Hoštic syn jeho Ctibor z Hrádku, jenž je držel ještě r. 1613. Další změny držitelů jsou dosti nejisté, zvláště když v zemských deskách se o Hošticích po dlouhá léta mlčí. Dle Volného přešly kolem r. 1630 na Jana Karla Syrákovského ze Syrákova, jenž r. 1643 zemřel. Teprve dne 5. června r. 1654 vykonavatelé poslední vůle jeho vtělili je vojsky švédskými hrubě zkažené a na 7000 zl. mor. oceněné s tvrzí, dvorem, farou a rybníky Janovi st. Oseckému z Oseka a ten je dne 17. července r. 1660 prodal s mlýnem, pivovarem a zahradami za 9500 zl. rýn. Tomášovi Winklerovi ze Střelic.[2]) Ten zemřel r. 1667 a stateček velmi zadlužený a zanedbaný zůstavil nezletilým sirotkům. Poručníci však pro dluhy a špatné důchody nemohli jej do let přirozených sirotčích dochovati, proto jej trhem ze dne 7. prosince r. 1667 prodali uherskému zemanovi Krystyánovi Pruskému z Pruského. Při Hošticích se uvádějí: kostelní podací, dvůr poplužný, role, louky, zahrady, lesy, rybníky, mlýn, šenky vinný, pivný a pálený a pivovar. Vše prodáno za 8000 zl. rýn. Soukup zaplatil 4000 hotově, ostatek na roční splátky po 500 zl. R. 1668 dne 28. ledna kup vložen do nových desk zemských.[3])

Švédové Hoštice zničili r. 1643 tak, že po dlouhou dobu byly více než na polovic pusté a zkažené. Tomáš Winkler ujal

---

[1]) Opis r. 1754 vidovaný v zem. registr. odd. rektif. č. 327.

[2]) Wolny, Mähren IV., 212.

[3]) Nové zem. dsky kvatern hradištský I. fol. 171. Opis kupu v Apografech Středovského vol. VIII., str. 277—279 v k. a. knihovně kroměřížské.

r. 1661 10 měr poddanských rolí k panskému dvoru, ale ty byly ještě r. 1667 zarostly trním a neobdělány. K faře patřil r. 1667 pololán, ale farář, jenž tu byl jen 2 roky (1668—1670), sotva mohl jej obdělati. R. 1670 bylo 6 domů starých osedlých, 8 nových osedlých, 3 nové pusté a 17 starých pustých. Lidé sbíhali s gruntů z bídy a nedivno, vždyť pozemky byly jen II. a III. třídy. Před válkou bylo: 1 lán, 7 gruntů trojčtvrtních, 12 pololánů, 5 čtvrtlánů, 5 podsedků, 5 chalup. Po válce bylo (r. 1670) rolí starých vzdělaných II. tř. 91 a III. tř. 91 měr, nových vzdělaných II. a III. tř. po $72^{1}/_{2}$ měrách. V přiznání k dani z komínů r. 1671 se uvádí, že farář již od kolika let bydlí v panském dvoře, ač farní dům stojí, a že panský mlýn je pustý.[1])

Krystián z Pruského ujal stateček valně zkažený a mimo to ještě nebylo mu přáno držeti jej pokojně. Aspoň r. 1671 domáhaly se jistých nároků na něm dědičky Zdeňka a Kašpara Syrákovských ze Syrákova, totiž paní Polyxena Majdalena Weinerová z Anekerburka a Johanka Paumanová, davše svým manželům plnou moc nároky ty soudně uplatniti.[2]) O sporu, vzešel-li jaký, nevíme nic, nýbrž Krystyán Pruský prodal statek celý a neztenčený dne 18. května r. 1672 za 8500 zl. rýn. Mořicovi Ledenickému z Ledenic[3]) a ten dne 1. května r. 1685 za 15.000 zl. rýn. Jiřímu Protivcovi Janovi Žalkovskému ze Žalkovic. (Obr. 31.) Ale tento je držel jen kratičko prodav je již 30. srpna r. 1690 za 10.000 zl. rýn. Františkovi ze Žalkovic, po němž přešly na Jiřího Podivína Žalkovského ze Žalkovic, který r. 1704 zemřel zůstaviv Hoštice nezletilému synovi Jiřímu Bedřichovi, jenž je teprve r. 1732 ujal a poslední vůlí ze dne 24. ledna (prohlášenou dne 16. září) r. 1748 odkázal svému bratrovi Amandovi Karlovi. Po smrti tohoto r. 1754 dědil je poslední bratr Jan Frant. Žalkovský ze Žalkovic a po něm sestra (dle Volného chybně dcera) Marie Anna ovdovělá ze Švalbenfelda, po níž nastoupil František Zikmund Žalkovský ze Žalkovic. Tento je prodal dne 30. června r. 1766 za 45.300 zl. rýn. Eleonoře Petřvaldské z Petřvaldu (dosud svobodné) a ta dne 30. dubna r. 1779 za 43.000 zl. rýn. Janovi Jiřímu svob. p. Geisslernovi. (Obr. 32.) Po jeho smrti r. 1791 dědili je synové jeho Ferdinand

---

[1]) Reg. zem. odd. rektif. 327.

[2]) Středovský, Apographa, VIII., pg. 279. [3]) VIII., 280—281; Wolny, Mähren, IV. 212.

a Jan Nepomuk. Ferdinand zemřel r. 1812 odkázav svou polovici staršímu bratru Janovi, c. k. dvornímu radovi a rytíři řádu sv. Štěpána, jemuž také základem odevzdací listiny ze dne 4. února r. 1825 připsána. Jan Nep. měl k manželství Josefu sv. p. z Türkheima, které odkázal Hoštice závětí ze dne 15. června r. 1820. Tato také po manželově smrti nastalé v listopadu r. 1837 se statku ujala. Jsouc bezdětná, odkázala jej kšaftem ze dne 1. února r. 1839 svému bratru Ludvíkovi svob. p. Türkheim-Geisslernovi, kterému také formálně odevzdací listinou dolnorak.

Obr. 31.
Znak Žalkovských ze Žalkovic.

Obr. 32.
Znak sv. p. Geisslernů.

zemského soudu ze dne 28. března r. 1848 odevzdán. Türkheim prodal Hoštice dne 12. června r. 1875 držiteli Zdislavic Adolfovi hr. Dubskému za 240.000 zl. r. č., který je drží do dneška.

Poddanské poměry. R. 1750 bylo v Hošticích 13 pololáníků, 20 čtvrtníků a 3 podsedníci. Pololáníci robotovali při panském dvoře po tři čtvrti roku 3 dny týdně párem, čtvrtníci 3 dny týdně pěšky, podsedníci po půl druhém dnu pěšky. Ostatek (od sv. Jana do sv. Václava) robotovali sedláci a čtvrtníci po celý týden, podsedníci 3 dny týdně. Vrchnost brala z celé osady 97 kuřat, 20 zl. činže ze šenku, 45 zl. ze mlýna, 6 zl. z jatky. 5 zl. z kovárny, 22 zl. z domků vystavěných na panském pozemku. Mimo to spřadli poddaní ročně 40 pětiliberních kusů panského přádla (celkem 200 liber). O mlýně se praví, že je na dešťové vodě a mele jen po náhlých deštích, které však pokaždé zdělají

mnoho škod a opravy potom mnoho stojí. Při panském dvoře hoštickém bylo 626 měr rolí a 35 měr pastvisk, 9 luk na 24 dvojspřežných for sena, les Skavsko po 1184 měr a mladý les zvaný Trejšní háj po 46 měr. Pivovaru už nebylo.[1])

R. 1775 bylo 12 pololáníků, 23 čtvrtníků a 1 podsedník. K pololánu patřilo 34$^{1}/_{2}$ míry rolí, z čehož bylo 14 zl. roční daně, 24 kr. slepičního a 12 kr. platu za přástku a 30 vajec. Pololán robotoval od sv. Jana do sv. Václava 3 dny týdně párem a 3 dny pěšky, ostatek roku jen 3 dny potahem, čtvrtníci robotovali od sv. Jana do sv. Václava 6 dní týdně pěšky nebo půl druhého dne párem volů. Podsedník robotoval od sv. Jana do sv. Václava 3 dny týdně pěšky, ostatní tři čtvrtě roku polovic. Chalupníci pokud nebyli ve vrchnostenské službě, robotovali 52 dní ročně pěšky. Obec sama měla 2 míry oulehlí a 28 měr pastvisk.

Farář litenčický dostával r. 1775 z obce ročně od 12 pololáníků po půl míře rži a půl ovsa (celkem 6 měr každého), od 23 čtvrtníků po čtvrti (celkem 5$^{3}/_{4}$ měr každého), od podsedníka $^{1}/_{8}$ míry rži a $^{1}/_{8}$ ovsa.[2])

Polní trati jmenují se r. 1754: Za Chmelnicí, na Čupech, pod Kúty, Dolní padělek, Horní padělek, ve Skavsku, Losek, nad a pod Rokytú, na Radličkách, za Brzáky, u Kříže, za Šenkem, za Perky, na Perné. Nyní jsou trati: Obce, Bařina, Radličky; kopce slovou: Boří a Kleštěnec.

Od r. 1775 udržel se na témže gruntě jen rod Kadlcův čís. 40.

Zaniklá osada **Svárov** stávala v místech nynějšího panského dvora Svárova. Původně byla samostatným statkem, na němž r. 1417 Jakub ze Svárova zapsal na 30 hř. 3 hř. ročního platu manželce své Anně (asi sestře nebo dceři Zbyňka z Dřínova).[3]) R. 1464 patřila Václavovi ze Svárova, jenž prodal polovici Adamovi ze Strabenic.[4]) R. 1531 držel jej Jan z Hřiště.[5]) R. 1561 byla ves již pustá a příslušenstvím Hoštic, při[6]) nichž se připomíná ještě v listině Mikulášově z Hrádku r. 1588. R. 1775 byly na místech bývalého Svárova dva malé podsedky a panská ovčírna.

---

[1]) Reg. zem. odd. dom. 88.

[2]) Reg. zem. urb. fase Hrad. č. 7.

[3]) Z. d. IX., 104. [4]) XI., 160. [5]) XXIII., 5. [6]) XXVII., 13.

Ke každému podsedku náleželo 6 starých měr panské půdy a dávalo se z každého 39 kr. daně, 6 kr. platu slepičního, 6 kr. za přástku a 7 vajec. Robota jako z podsedku v Hošticích.[1])

Chvalnov,

samostatná katastr. a polit. obec, druhdy samostatné panství; osada leží v dosti vlhké dolině, neboť v zahradách vyvěrá několik drobných potůčků. (Obr. 33.) Chvalnov leží na jz. od Zdounek (11·92 km do Zdounek, 22·18 km do Kroměříže), silnicemi je spojen s Lískami, Střílkami a Cetechovicemi. Náleží k zámožnějším v okrese, domy jsou vesměs stavěny z tvrdého materiálu, těsně vedle sebe tvoříce širokou ulici. Lid vypravuje, že osada stávala původně blíže lesa, že je nyní již na třetím místě. Jediný dům má žudro.

Rozloha obce měří 572 ha, z čehož rolí 278 ha, luk 13 ha, zahrad $6^1/_2$ ha, pastvisk 36 ha, lesa 220 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1770 272 duší, r. 1790 ve 34 domech 308, r. 1834 v 68 dom. 411, r. 1869 v 75 dom. 453, r. 1890 v 86 dom. 468 a r. 1900 v 84 domech 445 duší, vesměs Čechů, katolíků, zemědělců.

Osada je nyní přifařena do Litenčic, má však filiální kostel sv. Jakuba Většího, při němž bývala druhdy fara, která se výslovně připomíná r. 1389 a 1490.[2]) R. 1572 poslán tam kněz Pavel, aby byl duchovním správcem, ježto farníci s dosavadním knězem Ungarem byli nespokojeni. R. 1627 vzpomíná se ještě práva patronátního, ale fara byla bez kněze a osada náležela již k Litenčicům. V letech 1673—1690 měl kostel, jenž slavil slavnost posvěcení chrámu v neděli po sv. Jakubu, oltář, kalich, zvon, r. 1673 žádných ornátů, ale r. 1690 již 3 zvony a železnou krávu; desátkem dostával farář litenčický z Chvalnova 14 měr rži a tolikéž ovsa. Nynější kostel mající letopočet 1765 byl vystavěn v letech 1763—1765 nákladem majitele panství Františka Josefa svob. p. Tonsern. Je to budova pevná, s kopulí a má tři oltáře, hlavní sv. Jakuba Většího a poboční sv. Frant. Seraf.

---

[1]) Urb. fase Hrad. č. 7.

[2]) Viz dějiny osady. Z. d. VI., 23.

Obr. 33. Pohled na Chvalnov.

a sv. Anny. Oltářní obrazy maloval prostějovský malíř A. Sebastini, obraz hlavního oltáře je práce velmi krásná, přímo umělecká. V kostele sloužívá se třikrát do roka mše sv.; kolem kostela stojícího na mírném kopečku na návsí býval hřbitov, nyní je však za osadou v polích.[1])

Škola byla zřízena r. 1788, ale již před r. 1788 vyučoval děti V. Welner ve vlastní chalupě. Teprve toho roku dal majitel velkostatku Frant. baron Podstatský na vlastní náklad zbudovati školu, která však byla malounká a vlhká. R. 1827 zřízena na místě nynější školy lepší a světlejší, jednopatrová, která však záhy nevyhovovala, leč teprve r. 1895 rozšířena na dvojtřídní a vystavěna nynější budova. Učitele dosazovala původně vrchnost, která r. 1845 své podací právo postoupila obcím Chvalnovu a Lískám, snad aby se zbavila nákladu na školu a přispívání na učitelův plat. Lísky jsou dosud přiškoleny. Školní knihovna má přes 230 knih. R. 1907 bylo 107 školou povinných dětí.

V minulých dobách bývaly ve Chvalnově tvrz a dvůr, jichž obou vzpomíná se r. 1627. Tvrz spálili uherští rebelové r. 1709, r. 1713 byla v ssutinách, ale později zanikla úplně.[2])

V obvodu obce jsou samoty myslivna Prusinovská a povětrný mlýn (asi od 40 let). V minulých dobách byla na blízku osady také potašovna. Ještě před desíti lety byla v osadě škrobárna (zpracovávala jen brambory).

Spolky: kontribučenský fond, od r. 1898 spolky čtenářský a hasičský. Čtenářský spolek má značnou knihovnu.

Při stavbě školy r. 1895 nalezena celá popelnice a mnoho střepů, jichž nelze sestaviti. Některé jiné drobné nálezy svědčí o poli popelnicovém.

Místní jméno je patronymické, od osobního Chval, Chvalen odvozené.[3]) Osada se píše r. 1397 Chvalenow, r. 1437 Chvalnowitz. Obyvatelé jsou přesvědčeni, že jejich osada má jméno „schlubné“ (honosivé) po předcích, kteří se vyznačovali vzácnou hrdostí a jsouce dosti zámožni neradi se dlužili. Až do r. 1881 žádný Chvalnovan nebyl dlužen v domácím kontribučenském fondě, ale

---

[1]) Srv. Wolny, Kirchl. Topogr., I. Abt. 2 Bd., str. 337.
[2]) Wolny, Mähren, IV., 259.
[3]) R. 1350 čte se Chval z Bolelouce. Z. d. I., 177.

po požárech r. 1881 a 1882 bylo již hůře a osadníci byli přinuceni zadlužiti se.

R. 1881 a 1882 skoro celá osada vyhořela, před 60 lety byla prý veliká drahota, kdy stála měřice rži až 21 zl. (je to jistě vzpomínka na veliké sucho r. 1848, které celou Moravu krušně postihlo).

V nejstarších dobách byl dvojí Chvalnov, Nový a Starý, jak se připomíná v letech 1382, 1389, 1392, ale po r. 1400 mluví se vždy již jen o jediném Chvalnovu. Těžko říci, že jeden z nich zanikl, buď ležely oba těsně vedle sebe a později v jedinou osadu splynuly nebo tvořily hned původně osadu jen jednu. Netroufáme si totiž tvrditi, že by se jmény Nový a Starý Chvalnov rozeznávaly dva díly osady, z nichž každý náležel jiné vrchnosti,[1]) ježto již v nejstarší zmínce r. 1382 oba Chvalnovy náležely témuž vladyce, Hartlebovi z Kunkovic (z rodu Zástřizlů), jenž zapsal Elšce, manželce svého syna Skocha, 75 hř. věna na Lískách, Litenčicích, Strabenicích a Starém a Novém Chvalnově.[2]) R. 1389 koupil Protivec z Zástřizl, zajisté příbuzný Hartlebův, od Getruty manželky Viknanovy z Majetína, dva poplatné lány se 3 hř. 12 gr. platu v Mladém Chvalnově,[3]) a rozmnožil svou državu ve Chvalnově r. 1392 kupem části věna od Elšky, manželky Skochovy z Kunkovic,[4]) která zároveň na zbytek svého věna na Starém a Novém Chvalnově zajištěného vzala na spolek Dětřicha Kaufunka.[5]) Výše zmíněný Artleb z Kunkovic dal r. 1398 celé své dědictví ve Chvalnově svému synu Pušovi z Kunkovic,[6]) jenž držel také Nitkovice a psal se dle potřeby tu z Nitkovic tu z Kunkovic. R. 1406 zapsal své ženě Marketě na Nitkovicích, Kunkovicích a na půl láně ve Chvalnově 200 hř. pr. gr. věna s přivolením bratra jejího Jana z Rokytnice.[7]) R. 1417 koupil od zmíněného již Protivce z Zástřizl, bratrance svého, jeho zboží ve Chvalnově, totiž tři platné podsedky s platy, polnostmi, pastvami a lesy.[8])

R. 1406 připomíná se Slavuš z Chvalnova, jenž za souhlasu bratří a stupníkův svých Onše a Almuže zapsal 125 hř. pr. věna

---

[1]) Tak bylo na příklad u Plavče na Znojemsku, kde byla Horní a Dolní Plaveč, po dvou pánech. Čte se In Antiquo, in Juniori Chvalnov. In villa Juveni seu mlady Chwalnow.

[2]) Z. d. IV., 286. [3]) VI. 23. [4]) VI. 383. [5]) VI. 384. [6]) VI. 791. [7]) VII. 99. [8]) IX., 45;

na zpupném dvoře v Chvalnově s lesem Dúbravou a na 3 lánech, čtvrtláně a 3 krčmách v této vsi Anně, dceři nebožtíka Markvarta Černého z Medřic,[1]) o níž se k r. 1417 dovídáme (píše se „z Chvalnova“), že byla vdána za Jana z Popůvek, jehož vzala na spolek tohoto věna na Chvalnově jí pojištěného.[2]) Již však r. 1418 prodala toto věno 125 hř. Kunce z Obory, manželce Švacha Strýce ze Skržic,[3]) jež vzala hned na ně svého muže na spolek.[4])

Třetí bratr Onše a Slavuše z Kunkovic Almuž z Kunkovic měl za manželku Marketu, sestru Fraňkovu z Morkovic, které zapsal r. 1406 věnem 125 hř. pr. na Kunkovicích, Moštěnici a na krčmě v Chvalnově.[5]) Toto věno sice náleželo původně Kačně z Kunkovic, ale po její bezdětné smrti spadlo na markrabí Jošta jako odúmrť a ten je r. 1406 daroval Almužovi, jinak byl by ho Almuž své ženě Marketě nemohl dáti zapsati.[6])

R. 1437 připomíná se zase Oneš z Kunkovic jako majitel části Chvalnova, ale byl-li totožný se zmíněným již Onšem, bratrem Slavušovým a Almužovým, těžko říci. Toho roku vzal na spolek svého zboží v Kunkovicích, Nitkovicích a Chvalnově Smila a Arkleba ze Zástřizl odjinud z Nemotic, proti čemuž sami Smil a Arkleb vložili odpor pravíce se míti k tomuto zboží lepší právo než Oneš.[7]) Smilovi a Arklebovi dal r. 1437 Smil ze Zástřizl a z Nemotic svůj nárok na Kunkovice a Chvalnov.[8]) Téhož roku Arkleb sám zapsal Janovi z Popovic na poplatných lidech v Chvalnově 3 hř. ročního platu, které mají spadnouti, kdyby Jan zemřel, na jeho ženu Dorotu.[9]) Časem však nabyl Arkleb ještě od Karlíka z Opatovic nějakého věna na Chvalnově (125 hř.), za jehož vklad ve dsky zaručil se Beneš z Laškova. Jelikož vklad vykonán nebyl, pohnal r. 1460 téhož rukojmí nabízeje důkaz listem hlavním (= dlužním). Pohnal však také druhého rukojmí za toto věnné právo, Jindřicha z Morkovic a z Veletin.[10]) Spor vlekl se asi několik roků, neboť teprve r. 1464 vkládá Beneš z Laškova jako rukojmí za Karlíka z Opatovic z nálezu panského (ex inventione baronum) Arklebovi ze Zá-

---

[1]) až [6]) Z. d. VII., 36; IX., 2, 257; IX., 258; VII., 39; VII., 42.

[7]) Z. d. X., 51. Švoj praví, že Smil a Artleb byli bratří Onšovi — neprávem. (Schwoy II., 510). Byli to jeho synovci, jak vysvítá ze vkladu. Z. d. X., 289. Wolny, Mähren IV., 252 považuje je neprávem strýci jeho.

[8]) Z. d. X., 289, čte se Chwalnowitz. [9]) X., 344.

[10]) Brandl, Půhony IV., 287 č. 116 a 117.

střizl a z Litenčic dvůr, 3 lány, čtvrtlán, 3 krčmy várečné (tabernas braxatiles), louku v Strabišově a půl lesa Dúbravy ve 125 hřivnách.[1]) Že však ani tento vklad neudál se po dobrém, vysvítá z nového půhonu, kterým r. 1464 Arkleb z Zástřizl pohnal Beneše z Laškova, že mu nečiní podle nálezu panského.[2]) Je to totéž zboži, které r. 1406 držel Slavuš z Chvalnova. Po Arklebovi dědil je syn jeho Ctibor ze Zástřizl, jenž je r. 1466 zapsal Jeronymovi ze Zástřizl.[3]) Po tomto přešel Chvalnov na Jaroše ze Zástřizl, jenž jej r. 1490 prodal Jiříkovi z Zástřizl a z Litenčic,[4]) čímž byl na čas Chvalnov spojen s Litenčicemi, s nimiž měnil majitele r. 1503, 1509, 1521, 1554 a 1558, ke kterým letům odkazujem ke článku o Litenčicích.

R. 1568 přešel s Litenčicemi na Gabriele Meylatha hraběte a dědičného pána země Fagaroš, šlechtice uherského a horlivého katolíka, jenž však většinou sídlil v Uhrách správou svých moravských statků Cimburka, Koryčan a Litenčic pověřiv biskupa olomuckého Vilíma Prusinovského z Víckova. Biskup učinil r. 1571 správcem Litenčic Valentina Tovara, jenž hned jal se poddané chvalnovské různě utiskovati, takže sobě v únoru r. 1571 do něj u biskupa stěžovali.[5]) Po Maylathovi přešly Litenčice s Chvalnovem na vladyky Martinkovské z Rozseče a šly oboje dále z ruky do ruky r. 1589, 1618, 1627, až r. 1642 byl od nich odtržen. Niklas Pázmány z Panasa, dědic ostřehomského biskupa Petra Pázmányho, zakladatele známého vídeňského Pázmánea, prodal jej totiž s tvrzí, dvorem, rybníkem řečeným Svojšina, s mlýnem a lesy Janovi Urménymu z Urmén, jehož syn Michal jej r. 1667 prodal za 10.000 zl. rýn. Melicharovi Ledenickému z Ledenic a ten hned téhož roku za 11.700 zl. rýn. Petrovi Ign. svob. pánu Stommovi. Tento byl na konci života tajným radou vévody z Modeny a vyslancem při císařském dvoře ve Vídni. Zemřel dne 29. dubna r. 1679 a jeho vdova Eliška rozená de Reverelli spravovala Chvalnov až do zletilosti synů. Synové Jan František a Jan Arnošt narovnali se dne 4. listopadu r. 1697 tak, že mladší

---

[1]) Z. d. XI., 110. Strabišov a Dúbravy jsou jména tratí. Zachovalo se jen jméno lesní trati Strabišov u Lísek.

[2]) Půhony IV., 372 č. 425.

[3]) Z. d. X., 351; byl-li to jeho bratr, jak chce Wolny, Mähren II., 252, není zjištěno. [4]) XIII., 12.

[5]) K. a. archiv krom. kopiář 11 fol. 63.

postoupil svou polovici za 20.000 zl. rýn. staršímu Janovi Františkovi,[1]) jenž před tím již 2. května koupil také Litenčice od Zdeňky Kateřiny ze Šerfenberka, čímž Chvalnov zase spojen s Litenčicemi.

Před válkou třicetiletou bylo v Chvalnově 31 poddanských domů (12 pololánů, 12 čtvrtí, 5 podsedkův a 2 chalupy), mimo to panský byt, šenk, dvůr, ovčín a 3 mlýny po 1 složení. R. 1670 bylo 10 domů starých osedlých, 2 nové osedlé, 8 nových pustých a 13 starých pustých. K pololánu slušelo 34 měr polí II. třídy. Rolí bylo $212^6/_8$ měr starých vzdělaných, $34^6/_8$ m. nových vzdělaných, $212^6/_8$ měr nových pustých a $268^4/_8$ m. starých pustých vesměs II. třídy. R. 1671 připomíná se také panský pivovar a palírna kořalečná.[2])

R. 1750 bylo ve Chvalnově 7 pololáníků, kteří robotovali pěšky týdně 3 dny. Plat gruntovní platil se třikrát do roka, o sv. Jiří, o sv. Václavě a o sv. Kateřině, mimo to o sv. Jiří plat za přástku. Z celé dědiny brala vrchnost 1200 vajec, ale slepic nic. Panský dvůr chvalnovský měl $636^8/_8$ m. rolí, 10 měr zahrad a něco prabídných pastvisk, z nichž 25 měr užívali poddaní. Luk panských bylo na 115 dvojspřežných for sena a na 57 for otav.[3])

R. 1775 bylo 8 pololáníkův a 25 čtvrtí, k pololánu patřilo $36^2/_8$ měr polí, 1 míra zahrad a něco málo luk. Platu gruntovního vycházelo ročně na 2 termíny o sv. Jiří a sv. Václavu z pololánu 1 zl. 54 kr., mimo to 12 kr. za přástku, 4 slepice, 1 hus, kopa vajec. Robota byla jako v Litenčicích.[4])

P o l n í t r a t i jmenují se r. 1755: N a B l a t e c h, P a d ě l e k, Lozky, pod Silnicou, v H l o ž í, B a ř i n k y, p o d H o r a m a, za H u m n y, S t a r é, Bařiny, Z á p o t o č n í. Jména proložená uchovala se do dneška, ostatní zanikla. Mimo proložená jsou dnes tato: Čtvrtě, Stružky, Podsedky, Zelnice, Záviška, Prčinky, za Parkanem, C e r h o v ý, Bukůvka, Zlámanky, u Korábku, Přihon, Kudlička, Široká, H r a d i s k o, Lašovec, Okluky, Dlouhé záhony, na Čupka.

O trati Cerhovách vykládají, že v jejich místech stávala původně osada Chvalnov. Na Hradisku ležícím směrem k Lískám

---

[1]) D'Elvert, Notizenblatt, 1877 pg. 33.
[2]) Zem. reg. odd. rektif. č. 291. [3]) Odd. dom. č. 129.
[4]) Urbar. fase Hrad. č. 51. V zem. reg.

stával hrad, po němž dosud zachovaly se valy; je to bývalá tvrz náležitá kdysi do Lísek.

Rody přes 100 let: Pavlíkův č. 53., Švagerův č. 14., Velnerův č. 16., Drábkův č. 39., Odstrčilův č. 42.

Kostelany,

samostatná katastrální a politická obec na bývalém panství kvasickém, při němž však v deskách zemských nikde se nečtou, takže těžko udati, kdy se k němu dostaly. Ačkoliv osada dle jména starobylou býti se zdá, přece není o ní v pramenech zpráv starších než z r. 1667.

Kostelany leží na silnici kvasicko-zdounecké, 10·5 km jv. od Zdounek (12·13 km přímo jižně od Kroměříže). Mezi osadou a Oujezdskem leží do Kostelan příslušná skupina chalup zvaná Čenče. Osada vystavěná na stráních Hříběcích hor tvoří jedinou ulici s domy průčelím do návsi a se zahrádkami před nejstaršími grunty. Grunty jsou v dolní, chalupy v horní části osady.

Rozloha obce měří 906 ha, z čehož rolí 198 ha, luk 16 ha, zahrad 11 ha, pastvin 20 ha, lesa 615 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1771 248 duší, r. 1790 ve 44 domech 273, r. 1834 v 58 dom. 362, r. 1869 v 77 domech 447, r. 1890 ve 101 domě 522, r. 1900 ve 104 domech 563 duší, jen Čechů a katolíků. Dosti rychlý vzrůst osady za poslední století i co do domů i co do obyvatelstva tomu nasvědčuje, že na vykáceném lese mnoho polností vzděláno bylo, které daly základ novým podsedkům.

Farou náležejí nyní do Zlámanky, r. 1771 náležely do Zdounek; jen jedna usedlost patřila do Těšnovic.

Škola měla r. 1907 107 žáků. Zřízena byla r. 1879, na dvojtřídní rozšířena r. 1894. Nynější nová budova vystavěna r. 1908.

Pošta je v Jarohňovicích.

Z minulosti osady nevíme nic, neboť není o ní starších zpráv ani ve vrchnostenském archivě kvasickém. R. 1667 bylo v Kostelanech 5 domů osedlých, 7 lhotních, 3 nové pusté a 9

starých pustých.[1]) Selské usedlosti nebyly stejné, největší měla 45 měr, ostatní všecky méně, i jen 4 míry. Ale r. 1670 uvádějí se již pololány o 14 měrách; tehdy byly 3 domy staré osedlé, 2 nové osedlé, 1 nový pustý a 6 starých pustých.[2]) Rolí bylo r. 1670 starých vzdělaných II. tř. 73 a III. tř. 146 měr, nových vzdělaných II. tř. $9^2/_8$ a III. tř. $18^6/_8$ měr.[3])

R. 1750 bylo 22 čtvrtníků, kteří robotovali po 3 dnech týdně pěšky po celý rok, a jediný sedlák, který robotil čtyřspřežně (= dvěma páry) 20 dní do roka. Z obce vycházel vrchnosti plat gruntovní o sv. Jiří a o sv. Václavě, mimo to o sv. Václavě plat z kopanic, za pastvu v panském lese 24 měr ovsa, za osvobození šenku panského vína (16 zl. 20 kr.), plat luční (3 zl. 24 kr.) a plat slepiční, husí a vaječní (9 zl. 25 kr.).[4]) K r. 1796 uvádí se jen 14 podsedníků, kteří robotovali po půl druhém dni týdně pěšky.[5])

Trati jmenují se r. 1754: Za Močidly, Krajiny, Díly, Kuče, Hrubý díly, Štvrtky, Koznice. Mimo proložených jmenují se dnes: Jeřábky, Včelínky, Paseky, Vazka, Radilovo pole, Budačina.

R. 1862 vyhořela celá horní část osady.

V obvodu obce je „na Kameňáku“ starý kamenný kříž zvaný „baba“, podobný známým křížům „cyrilo-metodějským“, dle pověsti kamenné mýto a nejzazší hranice posvátného Velehradu. O „Budačině“ se vypravuje, že se tam zdržovali zbojníci, prý také slezští hrdinové Ondráš a Juráš, kteří prý odtud chodili ke královské střelbě do Kroměříže.

Samoty: myslivna a hájenky: Na Písku a Bunč, v Kučách a na Drahách.

Spolky Čtenářský od r. 1888 s knihovnou o 300 svazcích a hasičský od r. 1902.

---

[1]) Bylo z osedlých 5: 2 sedláci, 2 podsedníci, 1 chalupník, z lhotních 5 sedláků 2 podsedníci, nové pusté 3 grunty selské, ze starých pustých 3 sedláci, 6 podsedků.

[2]) Nové osedlé osazeny r. 1668 a r. 1670, nový pustý zpustl r. 1664, ježto majitel sběhl z bídy.

[3]) Reg. zem. odd. rektif. č. 299. [4]) Odd. domin. č. 135.

[5]) Panský archiv kvasický XXIII., č. 480 a.

Kunkovice,

samostatná katastrální a politická obec na bývalém panství litenčickém v údolí při potoce Kunkovském pod lesem zvaným Kunkovsko (obr. 34. a 35.), vystavěná celá z měkkého materialu, neboť kámen se dováží ze Střílecka. — Od Zdounek 14 km, od Kroměříže 24·10 km na jz.

Místní jméno je patronymické, od osobního Kunek (demin. z Kuna) odvozené.[1])

Rozloha obce měří 712 ha, z čehož roli 304 ha, luk 32 ha, zahrad 6 ha, pastvisk 10 ha, lesa 340 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1791 v 38 domech 287, r. 1834 ve 54 domech 362, r. 1869 v 60 domech 370, r. 1880 v 70 domech 400, r. 1890 ve 72 domech 399 a r. 1900 v 77 domech 378 duší, výhradně Čechů a katolíků. Obyvatelstva tedy v posledních desítiletích stále ubývá.

Farou náleží osada menší částí (11 domů) do Brankovic (v okrese Bučovském), ostatek do Litenčic. Farář jak brankovský tak litenčický dostával z Kunkovic ze tříčtvrtělánu půldruhé kopy snopů pšenice a tolikéž ovsa, ze čtvrtlánu půl kopy každého, chalupníci farského desátku nedávali.[2]) V osadě je pouze kaplička, která byla r. 1871 přestavěna a r. 1904 opatřena vížkou. Pošta je v Litenčicích.

Škola je jednotřídní. Zřízena byla již za dob josefinských. R. 1840 měla 60, r. 1882 již 90, r. 1907 jen 73 školáků. Budova je stará, stavěná z vepřovic. Školní kronika počíná se r. 1880, školní knihovna žákovská má 80, učitelská 30 svazků. Nejdéle působil v Kunkovicích učitel Mastný (1840—1866).

R. 1905 založen byl spolek čtenářský „Komenský“, který má na starosti lidovou knihovnu darovanou obci r. 1901 učitelským spolkem kroměřížským. — Spolek má také úhledné jeviště.

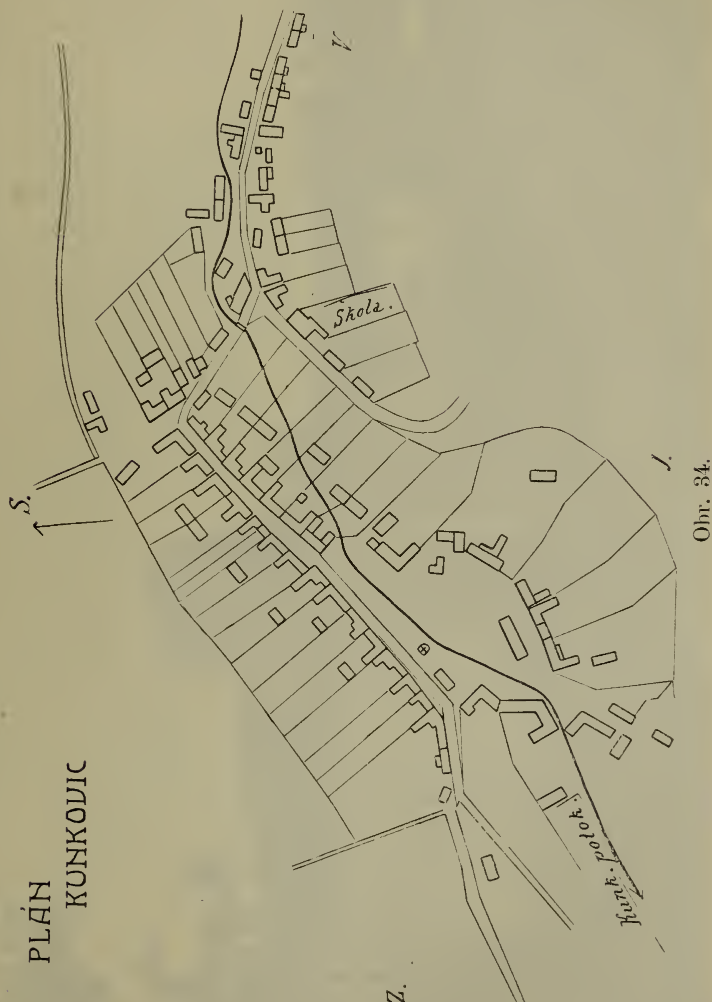
Polní trati jmenují se: Díly, Široké, Podsedky, Daleké, Díly nad pilou, Díly u vrby, Padělky, Padělky dolní

---

[1]) Z téhož kmene vznikla také místní jména na Moravě a v Čechách. V Čechách jsou také Kunkovice. V okolí Kunkovic byly druhdy četné rybníky a lidová etymologie vykládá místní jméno od kuňkání žab.

[2]) Do Brankovic jsou přifařena čísla: 2, 6, 9, 11, 12, 15, 16, 19, 34, 35, 44.

a Padělky nad rybníkem a Padělky u lávek, Oujezdy nad nivami a Oujezdy nad chrostovem, Podluže, Přídánky, Krátký, Kuče, nové Kučovy, Kopanice, Podčasto. Proloženě tištěná jména čtou se již r. 1775, mimo ně

Obr. 34.

jmenují se tenkráte ještě trati: Syslůvky, u Trávníka, nad Hložkem, u Boží muky, pod Cestou a na Bařinách.

Ze živelních pohrom připomíná se požár dne 12. ledna r. 1679, který do gruntu ztrávil tři selské usedlosti i se všemi

Obr. 35. Náves v Kunkovicích.

hospodářskými zásobami,[1]) a požár dne 25. září roku 1871, kdy lehla popelem celá obec kromě školy.

R. 1895 vystavěna silnice z Kunkovic do Litenčic, r. 1908 z Kunkovic do Brankovic.

Starožitností kromě několika střepů popelnic se v obvodu nevykopalo. R. 1832 vyoraly se na bývalých pastviskách některé stříbrné mince z roku 1620, zakopané asi za války třicetileté.[2])

Kunkovice náležejí k vzácným osadám moravským, jež připomínají se již v nejstarších pramenech, ač nejsou o mnoho starší první zmínky, která se o nich činí. Čtou se již roku 1131, kdy náležel v nich lán rolí ke kostelu přerovskému.[3])

R. 1349 byl tam dvůr, který Eliška z Kunkovic postoupila synu svému Artlebovi.[4]) R. 1368 postoupil farář litenčický Ondřej Artlebovi a Přibkovi, bratřím ze Zástřizl, veškero své jmění v Kunkovicích a v Nemochovicích.[5]) Pocházel asi z rodiny vladyk Zástřizlských, ač nechceme tvrditi, že byl bratrem Artlebovým a Přibkovým. Jest to však pravděpodobno. Artleb nebo Arkleb z Zástřizl psal se po té po Kunkovicích a r. 1374 zapsal své manželce Anně na půl vsi Kunkovic se dvorem poplužním a lesem Bukovinou (až k lesu zvanému Strabišova Dúbrava) 125 hřiven věna.[6]) Týž Artleb nebo snad stejnojmenný syn jeho nazývající se po Kunkovicích učinil r. 1382 směnnou smlouvu s Jindřichem ze Zástřizl, a to takovou, že Artleb postoupil Jindřichovi své zboží v Zástřizlech a Jindřich jemu svoje v Kunkovicích.[7]) Syn jeho jmenuje se r. 1382 Skoch. Artleb zapsal Skochově manželce Elšce 75 hř. věna na Lískách, Litenčicích, Strabenicích a Starém i Novém Chvalnově.[8]) Sám čte se po té ještě několikráte. V letech 1382—1385 měl nějaké spory s Vilímem z Opatovic (zaniklých) a s Protivcem (z Zástřizl), kde sám poháněl a při ztratil, neboť platil pomocné.[9]) R. 1389 platil pomocné ve sporu s manželkou Ješkovou z Žerotína a ve sporu

---

[1]) Zem. reg. odd. rektif. č. 291. Shořely grunt Holkovský, tříčtvrtlán Jáchyma Spurného a čtvrtlán Ondřeje Matouška.

[2]) Dotazník. Viz též Wolny, IV. 258.

[3]) C. d. M. I., 206 č. 231 — „Cuncouicih“, český lokál.

[4]) Z. d. I., 139, Wolny IV., 252.

[5]) až [8]) Z. d. I., 1118. II., 504, Wolny IV., 252. Z. d. IV., 277, 286.

[9]) Brandl, Půhony, I., 98, 99.

s neoznačeným Ertlinem.[1]) Roku 1386 postoupil čtyry poplatné lány v Kunkovicích svým synovcům Ondřejovi a Protivcovi z Pavlovic,[2]) kteří současně mu zapsali všecky jim náležité platy, poplatky a užitky v Kunkovicích.[3]) Roku 1389 vzala je neteř jeho Anna z Kunkovic, dcera bratra jeho Almuže, na spolek všeho svého zboží.[4]) Kromě syna Skocha měl však ještě dceru Dorotu a syny Onše, Slavuše a Almuže. Dceři Dorotě zapsal manžel její Jan z Roštína roku 1397 na pěti poplatných lánech v Roštíně věnem 6 hřiven ročního platu, které věno přijal bratr její Oneš podvoliv se, že ze svého zboží doplní, co by se z těchto pěti lánů na 6 hřiven ročně nedostávalo.[5]) Artleb sám postoupil r. 1398 své zboží v Kunkovicích, ve Chvalnově a v Moravanech (v okresu Kyjovském) synu svému Onšovi.[6]) Z okolnosti však, že ke vkladu tomuto na místě markrabově přivolili Lacek a Petr z Kravař, domníváme se, že některý z těchto tří statků byl lénem zeměpánovým. Oneš hned sestoupil se s bratry svými Slavušem a Almužem na všecko zboží na spolek.[7]) Bratřím Onšovi a Slavušovi z Kunkovic darovala roku 1399 Anna, vdova Janáčova z Nedachlebic své věno zapsané na Nedachlebicích, Vanově (asi zaniklém) a Moštěnici, celkem 10 hřiven ročního platu.[8]) Neudává se jak byla s nimi spřízněna.

Slavuš držel asi největší část Chvalnova, po němž se píše r. 1406 a na němž téhož roku zapsal Anně, dceři někdy Markvarta Černého z Modřic, 125 hřiven praž. gr. věna,[9]) k němuž bratří jeho Almuž a Slavuš jako stupníci přivolili. Zase se neudává, byla-li to jeho manželka, ač je to pravděpodobno. Téhož r. 1406 pohnal Dyka z Dobročkovic z půl sedmé hřivny a z 10 gr., jelikož otec jeho (Artleb) zaň platil u židů i u křesťanů a toho Dyk zaplatit nechce. Poručníkem té pře k soudu zemskému učinil bratra svého Onše z Nitkovic.[10])

Almuž z Kunkovic zapsal r. 1406 manželce své Marketě, sestře Fraňkově z Morkovic, věnem zpupný dvůr v Kunkovicích.

---

[1]) Brandl, Půhony, I., 100 a 101.

[2]) až [5]) Z. d. V., 15, 16, VI., 72, 675.

[6]) Z. d. VI., 791. [7]) VI., 792. Jest tedy nesprávný údaj Švojův, že Artleb ze Zástřizl na Kunkovicích postoupil těchto tří vsí všem svým třem synům. Švoj, II., 511 a 542. Švoj asi nerozuměl staročeskému spolku.

[8]) Z. d. VI., 905. [9]) VII., 36.

[10]) Brandl, Půhony I., 187 č. 383.

a 3 hř. platu ročního s lesy, lukami a rybníky, v Moštěnicích 4 hř. platu na šesti pololánech a podsedku, ve Chvalnově hřivnu platu na krčmě a na pololáně.[1]) Téhož roku daroval mu markrabí Jošt 125 hřiven, které měla nebožka Kačna z Kunkovic zapsány na Kunkovicích, Moštěnici a Chvalnově a které po její smrti spadly odúmrtně na markraběte.[2]) R. 1407 prodal Almuž Václavovi z Morkovic a jeho dědicům půl třetího lánu a dva podsedky ve Skavsku[3]) a r. 1408 koupil od panen Běty a Anny, sester z Moravan, zpupný dvůr, půl lánu a podsedek v Moště-nici.[4]) Současně pohnal paní Kateřinu ze Ždánic a na Vícemilicích ze 32 kop a 40 gr., že mu slíbila učiniti správní list na 3 kopy a 4 gr. platu, což mu zastavila ve Vícemilicích, a toho platu mu po třech letech v desky zemské nevložila. Srovnal se s ní však beze stání před soudem.[5]) R. 1412 koupil od Ctibora z Pece dvůr a půl druhého lánu ve Vyškovicích (zaniklých) se dvěma podsedky,[6]) a ještě téhož roku v téže vsi zpupný dvůr a půl třetího lánu s lesy a loukami.[7]) Ve Vyškovicích však měl ještě nějaké zboží také Pešík ze Lhoty, které mu daroval (asi jako odúmrt) markrabí Jošt. Toto koupil Almuž od něj r. 1415, totiž zpupný dvůr a dva podsedky.[8])

Bratr jejich Oneš koupil r. 1406 od Romana z Myslejovic alodní dvůr, šest poplatných lánů a podsedek v Nitkovicích[9]) a zároveň zapsal manželce své Marketě věnem na alodním dvoře a šesti lánech i podsedku ve vsi Nitkovicích, a na 10 lánech, lesích, 5 podsedcích a krčmě v Kunkovicích a na půl láně ve Chvalnově 200 hřiven pr. gr.[10]) Roku 1407 měl spor s výše zmíněným Dykem z Dobročkovic, na kterém obdržel přísud (exekuci), který téhož roku ukončen zvodem na ves Dobročkovice náležitou již Vilémovi z Kobeřic. Předmětem sporu bylo 7 hřiven a 11 gr.[11])

Všichni tři bratři připomínají se společně ještě několikráte. R. 1408 na den stětí sv. Jana Křtitele dán jim přísud (adjudicatio) na ves Dobročkovice proti Dykovi[12]) a jistě i zvod, ač tento v půhonech zapsán není, neboť již r. 1409 prodali všecko své

---

[1]) až [3]) Z. d. VII., 39, 42, 483.
[4]) Z. d. VII., 638. [5]) Brandl, Půhony I., 293 č. 762.
[6]) až [10]) Z. d. VIII., 18, 42, 357, VII., 58, 99.
[11]) a [12]) Brandl, Půhony I., 212, 217, 274.

právo, kterým se táhli k Dobročkovicům Jindřichovi ze Zástřizl.[1]) Tehdy také Oneš, jenž píše se z Nitkovic, prodal oběma svým bratřím Almužovi a Slavušovi celé své dědictví v Nitkovicích,[2]) a brzy po té snad Slavuš zemřel, neboť r. 1416 Anna z Kunkovic bere na spolek svého věna již jen Onše a Almuže.[3]) Věno toto zapsal jí Bohuše ze Strabenic na třech lánech a krčmě várečné (taberna braxitilis) v Litenčicích, celkem 30 hř. a 20 gr.[4]) Příbuzenský poměr její k bratřím Kunkovským je nám neznám, protože v deskách neudán.

Sestra jejich Dorota vdala se po smrti muže svého Jana z Roštína za Vítka z Vojnic. R. 1412 zapsal jí a druhému jejímu muži Jindřich z Kravař na Plumlově věnem lán rolí ve vsi Dědicích,[5]) ale roku 1417 byla již opět vdovou. — Vzala tehdy na věno své na spolek bratry Onše a Almuže a dcery své Elšku a Dorotu.[6])

Podle těchto zpráv dá se rodokmen Kunkovské linie rodu Zástřizlův pro nejstarší dobu sestaviti dosti přesně. Jest tento :

? z Zástřizl na Kunkovicích, m. Elška 1349
- Artleb z Kunkovic 1349—1368, m. Anna
  - Artleb z Kunkovic 1382—1398
    - Skoch 1382, m. Elška
    - Dorota 1397, 1. Jan z Roštína, 2. Vítek z Vojnic 1412, 1417 vdova
      - Elška 1417
      - Dorota 1417
      - (asi z prvního manželství)
    - Oneš 1398—1406 z Nitkovic, 1406 m. Marketa z Rokytnice
    - Slavuš 1398 1406 z Chvalnova m. Anna z Modřic
    - Almuž 1398—1406 m. Marketa z Morkovic
  - Almuž 1389
    - Ondřej z Pavlovic 1386
    - Protivec z Pavlovic 1386
    - Anna 1389
- Přibík 1368

Pro další dobu se genealogická tabulka nedá sestavit, ježto jednak jest i v půhonech, v deskách zemských pro dobu 1420 až 1437 mezera, jednak po r. 1437 poměry příbuzenské nejsou všude přesně vyznačeny.

---

[1]) a [2]) Z. d. VII., 795, 639.
[3]) Z. d. VIII., 585. [4]) VIII., 365. [5]) VIII., 61. [6]) IX., 70.

R. 1437 pohoní Stach z Kokor Smila z Kunkovic, že mu v pravém landfrýdě pobral v Roštíně. Srovnali se beze stání.[1]) K témuž roku jmenuje se i Smilův bratr Arkleb;[2]) oba vkládají odpor proti věnu na vsi Rovensku. Oba drželi Nemotice společně. S nimi jmenuje se i Oneš z Kunkovic.[3]) R. 1437 Smil z Zástřizl odjinud z Nemotic vkládá Smilovi a Arklebovi bratřím z Kunkovic a jich dědicům všecko své zboží v Kunkovicích a v Chvalnovicích (Chvalnově), které dosud držel po strýci jejich Onšovi.[4]) Onšova zboží v Moštěnici však nedržel, neboť to r. 1437 tuto jmenovaní bratří prodali Janovi Pardusovi ze Žeranovic.[5]) Za to však měl díl na zboží druhdy Onšově v Nitkovicích, na který je téhož roku vzal na spolek.[6]) Smil měl k manželství Johanku z Oprostovic, kteréž téhož roku zapsal věnem 5 hř. ročního platu na 7 lánech a 2 podsedcích v Kunkovicích.[7]) Bratr jeho Arkleb současně prodal Smilovi z Nemotic 4 lány v Lískách[8]) a se souhlasem bratra Smila Matějovi a Buškovi z Strabenic lán roli asi též v Lískách.[9]) K manželství měl Dorotu z Vežek, které zapsal věno na Litenčicích (8 hř. ročního platu na 9 lánech a podsedku).[10]) Prodávaje zároveň 3 hř. ročního platu na vsi Chvalnově Janovi z Popovic, ustanovil, kdyby Jan dříve zemřel nežli on, že po Janově smrti plat ten spadnouti má na tuto manželku Dorotu.[11])

Arkleb byl jistě osoba stavu rytířského v zemi vážená, neboť dne 19. února r. 1437 byl mezi stavy, kteří ustanovili o právu dědickém, že po otcově smrti jmění otcovo spadnouti může nejen na syny, ale i na dcery,[12]) ba r. 1440 dne 28. ledna přivěsil i pečeť svou k landfrýdu.[13])

Ona Anežka, která se r. 1447 připomíná jako manželka Adamova ze Strabenic, byla jistě jeho sestrou, neboť se súčastnil i zápisu jejího věna na Strabenicích.[14]) Čte se ještě r. 1466, kdy ji manžel její Adam ze Strabenic vzal na spolek všeho svého zboží ve Strabenicích.[15])

Arkleb z Zástřizl a z Kunkovic, který se čte r. 1463 a po té několikráte v knihách půhonných, je asi již osoba jiná, s výše zmíněným nikoliv totožná. R. 1463 pohnal Onše z Zástřizl

---

[1]) Půhony III., 455 č. 109.
[2])—[11]) Z. d. X. 27, 51, 289, 73, 290, 239 a 326, 327. 342, 343, 344.
[12]) A. Č. X., 255 č. 11. [13]) X., 256 č. 12.
[14]) Z. d. X., 547. [15]) XI., 341.

a z Kunkovic z 50 hř., že mu zoral pastvy v Kunkovicích a že mu tihl v pastvy lesní, kterých požíval s otcem jeho a s ním.[1]) Jak byl s ním tento Oneš spřízněn, není nikde zapsáno. Víme o něm jen, že měl (Oneš) za manželku Hedviku z Morkovic, které r. 1466 právem věnným zapsal ves Dědkovice se dvorem poplužným a ves Kunkovice ve 300 hř. gr.[2])

R. 1480 čte se Jaroš z Zástřizl a z Kunkovic a r. 1481 bratr jeho Václav, který držel Litenčice.[3]) Jaroše pohnal r. 1481 Filip z Pačlavic, že mu drží list správní na Popovice, kterého mu vydati nechce, ač Filip již Popovice zaplatil.[4]) Jaroš byl v právě zemském nemálo zběhlým, neboť ve mnoha a různých sporech svých šlechtických sousedů býval poručníkem (= advokátem). R. 1481 pohnal Mikše z Kokor a z Majetína ze 300 zl. uh., že jest mu rukojmím za Ctibora z Cimburka a z Tovačova za 300 zl., kterých mu neplní, a současně pro touž věc Jana z Wildbachu a z Pavlovic.[5]) Pan Ctibor byl asi v tísni, takže Mikše z Kokor nemohl vyvaditi, Mikeš však buď nemohl nebo nechtěl za svého panského souseda zaplatiti a tak Jaroš z Zástřizl a z Kunkovic spor nejen vyhrál, ale ještě na Mikše vedl exekuci, křerá skončila tím, že v pondělí před sv. Urbanem (dne 20. května) r. 1482 zveden jest Jaroš Zástřizlský na dědictví Mikšovo 55 zl. v Majetíně. Ale ani Jan z Wildbachu neplatil a proto zveden menšími úředníky téhož dne Jaroš také na jeho díl 55 zl. uh. na Pavlovicích. „Na tyto dva zvody svrchupsaná (stč. dual) pan Ctibor z Cimburka před úřadem a pány položil 110 zl. uh. Jarošovi z Zástřizl a již se právo na ty zvody dále konati nemá.“[6]) Týž Jaroš z Zástřizl a z Kunkovic čte se ještě r. 1486[7]) a r. 1490, kdy Jiříkovi z Zástřizl a z Litenčic vložil ve dsky své dědičné zboží, totižto dvůr v Kunkovicích s lidmi platnými, s lesy, lukami a s rybníky, ves Chvalnov s kostelním podacím, s dvorem i s lesy, v Starči (zaniklé) 8 podsedkův, v Vážanech 4 člověky s platem,

---

[1]) Brandl, Půhony, IV., 279 č. 80 a 81.

[2]) Z. d. XI., 332, vklad se opakuje XI., 345.

[3]) Brandl, Půhony VI., 44 č. 252; 100 č. 587. Z. d. XII., 27. Půhony VI., 112 č. 664.

[4]) Půhony VI., 98 č. 577. List správní byla vlastní kupní smlouva, která se vkládala do desk. [5]) Půhony VI., 180 č. 1060 a 1061.

[6]) Půhony, VI. 157.

[7]) Z. d. XII. fol. 80 a 96.

kterýž sluší ke kostelnímu podacímu do Chvalnova, puol rybníka pod Lískami, rybníček Švábský, který pod Opatovským jest nejbližší.[1]) Tímto aktem byla největší část Kunkovic spojena s Litenčicemi, ale ještě nikoli celé, neboť r. 1490 pohoní Václav Vašek z Nitkovic Jiříka z Litenčic ze 40 hř. peněz berných, že mu odňal lán role v Kunkovicích bez viny a bez slušné příčiny. Na půhon tento stala se smlouva, kterou asi Václav lánu toho Jiříkovi postoupil.[2])

Jiřík z Zástřizl z Litenčic pohnal r. 1493 Protivce z Zástřizl a z Čejkovic ze 100 zl. uh., že jsa mu rukojmím za správu (= vložení do desk) za Kunkovice, toho mu dostatečně spraviti nedbá, ač musil na to Jiřík úřad vésti a od zvodu i svědkům $3^1/_2$ hř. zaplatiti. O touž věc pohnal také Onše z Zástřizl.[3]) Ale Jaroš z Zástřizl psal se i po té ještě r. 1493 po Kunkovicích, ač jich již nedržel.[4])

Po r. 1500 šly již Kunkovice z ruky do ruky jako příslušenství Litenčic. Viz proto k r. 1503, 1508, 1509, 1521, 1554, 1558, 1589, 1618 a 1628 článek o Litenčicích.[5])

Válkou třicetiletou utrpěla osada značně. R. 1667 bylo tam 22 poddanských domů osedlých, 3 sice vystavěné, ale neosedlé a 3 úplně pusté, mimo to panský mlýn o jednom složení s kašníkem a 2 dvorce — pro hovězí a pro černý dobytek. R. 1670 bylo starých osedlých domů 14, nových osedlých 8, starých pustých 8.[6]) Rolí bylo starých vzdělaných I. tř. $121^5/_8$ měr, II. tř. $243^3/_8$ m., nových vzdělaných I. tř. $76^1/_8$ m., II. tř. $152^3/_8$ m.[7])

R. 1750 bylo v Kunkovicích 19 sedláků s tažní robotou, kteří robotovali na panském po celý rok 3 dny týdně párem, a 11 čtvrtníků, kteří robotovali po celý rok 3 dny týdně jedinou osobou pěšky. Mimo robotu vycházel vrchnosti plat svato-jiřský (23 zl. 5 kr.) a svato-václavský (tolikéž), o sv. Jiří za přástku

---

[1]) Z. d. XIII. 38.

[2]) Brandl, Půhony, VI. 241 č. 1446. [3]) VI. 319 č. 1932 a 1933. [4]) VI. 336 č. 2040.

[5]) Z. d. XVI. 27 a 131; XVII. 6, 21; XIX. 20; XXV. 267; XXVII. 2; XXX. 160; XXXIV. 32; XXXVI. 24.

[6]) Ze starých osedlých bylo: 3 celé lány, 6 pololánů, 5 čtvrtníků; z nových osedlých: 1 lán, 1 tříčtvrtní grunt, 6 pololánů; staré pusté 3 lány, 4 pololány, 1 čtvrtlán.

[7]) Zem. reg. odděl. rektif. 291.

(6 zl.), o sv. Kateřině z kopanic 2 zl. 47 kr. a za hlídku 5 zl. v naturaliích 68 slepic a 990 vajec.[1])

R. 1775 bylo 19 sedláků majících $^{3}/_{4}$lány a 12 čtvrtníků, kteří měli roboty jako v Litenčicích. Ke gruntu selskému patřilo 42, ke čtvrti 14 měr rolí a něco zahrad a luk. Na čís. 33. byl panský šenk, který se čítal za čtvrtlán. Z gruntu bylo kromě daně 12 kr. ročně za přádlo, 10 kr. za hlídku, 3 slepice, 45 vajec, $^{1}/_{8}$ míry pšenice místo dávky lískových oříšků, 5 žídlíků sádla, máz kmínu a máz jalovce; ze čtvrti 12 kr. za přástku, 10 kr. za hlídku, 1 slepice, 15 vajec, $^{1}/_{8}$ míry pšenice za lískové oříšky, máz kmínu a máz jalovce.[2])

Před r. 1848 robotoval $^{3}/_{4}$lán týdně 3 dny párem a 6 dní jednou osobou pěšky, $^{1}/_{4}$lán 2 dny týdně pěšky, chalupník 13 dní pěšky do roka. Děvče, které se „nezachovalo", robotovalo jako chalupník; všecka děvčata z obce musela sloužit rok v panském dvoře. Před r. 1848 měl $^{3}/_{4}$lán 60 měr rolí a 10 měr luk, $^{1}/_{4}$lán celkem 22 měr. Rychta byla na č. 13., zdali dědičná, nemožno vypátrati.

Cholera r. 1855 a r. 1866.

Po bývalém pálení vápna, o němž se zmiňuje Švoj,[3]) není dnes ani památky, ač koncem stol. XVIII. bylo zajisté znamenité.

Lebedov,

samostatná obec katastrální, politicky kolonie Zdislavic, druhdy samostatný deskový statek, později však součást panství zdislavského.

R. 1771 bylo v Lebedově 59 obyvatel, r. 1790 v 11 domech 65, r. 1834 ve 13 domech 90, r. 1869 ve 13 domech 78, r. 1890 ve 13 domech 74, r. 1900 ve 14 domech 79 obyvatel, Čechův a katolíků.

Farou náležel r. 1771 celý ke Střílkám, nyní náleží část k faře Roštínské a část k Hoštické. Školou přísluší do Roštína celý.

Rozloha obce měří 112 ha, z nichž 82 ha rolí, 1 ha zahrad, 15 ha pastvisk a 10 ha lesa.

---

[1]) Zem. reg. odděl. dominik č. 129; [2]) urbar. fase č. 51.
[3]) Schwoy, Mähren II. 542.

V obvodu obce jsou samoty mlýn Koláček, mlýn Prachař a dvůr Dvorek. Mlýnec Koláček vyskytá se již r. 1668, jména se mu dostalo po zpuštěném nyní již rybníku Koláčku, který se však ještě r. 1775 lovil.

Lebedov je nová osada založená teprve r. 1662. Zakladatelem je majitel Cetechovic Melichar Ledenický z Ledenic, jenž chtěje zabrániti možným škodám, které by způsobiti mohl rybník lebedovský, nařídil při rybníku vystavěti několik domků a dal ke každému po 3 mírách rolí od cetechovského dvora.[1])

Takto nadal 9 podsedků, které však nebyly vystavěny hned r. 1662, nýbrž rok po roce. Ale někteří noví usedlíci záhy s podsedků sbíhali, takže r. 1670 byly jen 3 osedlé a 6 pustých.[2] Celá obec měla tedy jen 27 měr rolí, a to r. 1670 II. třídy 9 a III. třídy 18 měr. Některé z těchto podsedníků prodal Melichar z Ledenic již 1. března r. 1664 nejvyššímu zemskému písaři Ladislavovi Podstatskému z Prusinovic a zbytek dne 21. dubna r. 1668 s mlýnem a se dvěma rybníky (Lebedovským a Koláčkem) majiteli Zdislavic Adamovi Karlovi Otislavovi z Kopenic.[3])

R. 1755 jmenuje se jediná trať Za humnama. R. 1750 bylo v Lebedově 9 podsedníků, kteří předli pro vrchnost po kuse přádla na 5 liber váhy (dohromady 45 liber) a konali jen pěší roboty po 2 dnech týdně po celý rok. Dva mlýny na nestálé vodě, oba po dvou složeních, dávaly zvláštní dosti vysoký plat a sice Koláček 160 zl. ročně a Prachařský 130 zl. ročně, počítaje v to i tučnění prasat pro vrchnost.[4]) R. 1775 patřilo ke každému podsedku 5 měr rolí, a to 3 míry vlastních a 2 míry panských, které jim vrchnost dala jen pod plat 6 kr. z každé míry. Již nepředli, nýbrž každý dával 36 kr. ročního platu za přástku, ale opravovali mosty v lebedovském obvodu, robotovali při senách a otavách a při rybníku Koláčku a stříhali panské ovce. Za to směli pást svůj dobytek na panských úhorech a strniskách.[5])

---

[1]) Volný klade založení osady jen přibližně k roku 1662, Mähren IV., 504 a 527.

[2]) R. 1664 sběhli 3, r. 1669 1, jeden se nemohl vyživit a stal se žebrákem, jeden r. 1669 přijal místo panského drába a jeho podsedek zpustl. Ale již r. 1664 ujali 3 noví usedlíci pustá místa. Registratura zemská, oddělení rektifikační č. 324.

[3]) Wolny, Mähren IV., 524, 525. — [4]) Reg. zemská, oddělení dominik. č. 8. — [5]) Reg. zem. odd. urbariální, čís. 26.

Ostatně viz více při Zdislavicích.

Nyní jsou trati: Zahumenice, Krátké, Rybníky (na místech bývalých rybníků), Kopanice, Přidanek.

Lhota u Pačlavic,

v XVIII. stol. zvaná Lhotou Morkovskou, na bývalém panství pačlavském, přifařena i přiškolena do Pačlavic, samostatná katastr. i polit. obec, 15·38 km záp. od Zdounek (22·49 km do Kroměříže), silnicí spojená s Pačlavicemi.

Rozloha obce měří 349 ha, z čehož rolí 147 ha, luk 1 ha, zahrad 4 ha, pastvisk 3 ha, lesa 182 ha,

Obyvatelstva bylo r. 1771 279 duší, r. 1791 ve 44 dom. 270, r. 1834 v 59 dom. 392, r. 1869 v 67 dom. 395, r. 1890 v 83 dom. 411 a r. 1900 v 85 dom. 445 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

Kaple sv. Floriána na návsí byla zřízena osadníky r. 1842.

Spolek dobrovolných hasičů od r. 1905 (má i lidovou knihovnu).

Místní jméno jako všech četných Lhot je svědectvím, že osada je mladšího původu. Původně slula osada Lhotkou, r. 1397 Lhota řečená Pačlavská, obyčejně Lhotka nebo Lhota u Pačlavic i Lhota Morkovská.

Po prvé se čte r. 1349, kdy učinila na ni spolek Marketa z Pačlavic se synem Bonušem.[1]) Od té doby byla část neustále při Pačlavicích. R. 1358 učinil na ni sstupek týž Bonuš s Přibíkem a Janem z Bořitova a r. 1365 zapsal na ní a na Pačlavicích 100 hř. věna manželce své Vrachně. Jakož pak Pačlavice byly rozděleny mezi několik členů rodiny vladyk z Pačlavic, tak i Lhota. R. 1365 zapsal na ní Tobiáš z Pačlavic 100 hř. věna manželce Marketě, r. 1368 daroval Sulík z Pačlavic 6 lánů a dvůr ve Lhotce manželce své Adletě.

Největší díl však držel Bonuš, jenž se psal i po Lhotě a r. 1373 prodal v ní tvrz, dvůr, 5 lánů a 3 podsedníky Marketě a Svatošovi z Pačlavic.[2]) Téhož roku držel tam nějaké zboží

---

[1]) Z. d. I. 118, 505, 833, 754, 1031. [2]) II. 311, 417, 533.

také Macek z Ořechového, jenž je prodal bratřím Janáčovi a Jarohněvovi z Traplic. R. 1374 držel tam nějaký statek Protivec z Pačlavic, jenž naň učinil spolek s bratrem Mladotou z Pačlavic. Tehdy pohnal Zdislav z Nákla Bonuše ze Lhoty a z Pačlavic z 20 hř. gr. pražských, že jej zavadil rukojemstvím u židů.[1]) Zdislav držel také část Lhoty a psal se po ní. R. 1392 zapsal na ní 2 hř. ročního platu věnem své ženě Anně,[2]) dceři Benešově ze Stříteže, které také otec její dal 10 hř. věna.

Bonuš z Pačlavic a ze Lhoty prodal tou dobou svůj díl Svatošovi z Pornic,[3]) Protivec z Pačlavic zapsal r. 1376 své ženě Cetě na svém díle 40 hř. věna,[4]) ale třetí díl drželi židé z Olomouce Frenclín a Lazar, kteří jej r. 1377 prodali Buškovi z Krásna. Jak k tomu zboží přišli, nevíme, snad půjčkami peněz držitelům. Jiný díl držel r. 1358 Drslav řečený Pohánek z Něčic a prodal z něj lán za 2 hř. Dobšovi z Pavlovic.[5]) Onen Dobroslav z Něčic, jenž r. 1368 spolu s Jenčem z Pavlovic prodal celé své zboží ve Lhotě Matoušovi ze Šternberka, byl snad Drslavův syn. Matoušův nástupce Zdeněk z Lukova prodal r. 1376 $2^1/_2$ lánu ve Lhotě Václavovi z Pavlovic.[6])

R. 1392 měla na Lhotě nějaké věno Cecilie ze Lhoty, manželka Protivcova a ze Zástřizl, na něž a na věno v Pačlavicích vzala r. 1397 na spolek své syny.[7]) Tenkráte však držel díl Bušek z Krásna, jenž jej prodal r. 1397 (in Lhota dicta Patslawska) Pešíkovi z Čechovic[8]) a ten hned na něm zapsal 75 hř. věna manželce Kateřině. R. 1399 píše se po této Lhotě vladyka Oldřich ze Lhoty, ale co držel, nevíme. Jisto je, že t. r. Sulík z Pačlavic převedl manželce své Anežce věno se Lhoty na Pačlavice (120 hř.). R. 1406 prodal tam dvůr a nějaké lány Štěpán z Mejlic Rackovi z Trpenovic, faráři ve Veselí. Byl to jistě onen díl, jenž náležel k Pavlovicům.[9]) Racek byl r. 1408 kanovníkem olomuckým. Prodal toho roku Pavlovice a Lhotu Jenčovi z Pržného a ten r. 1409 za souhlasu svých společníkův a bratří Pavlíka, Bartoška a Stacha na něm zapsal věno manželce Magdaleně $7^1/_2$ hř. roční činže na 75 hřivnách. Bratr jeho Pešík jmenuje se r. 1415 po

---

[1]) Brandl, Půh. I. 32 č. 162; 38 č. 191.

[2]) Z. d. VI., 412, 413.

[3]) Brandl, Půh. I. 46 č. 230 a. a. 1374.

[4])—[9]) Z. d. III. 113, 387; I. 543, 1070; III. 32; VI. 390, 572; VI. 668, 669, 940, 941; VII. 140, 571, 252, 744.

Lhotě.[1]) Dcera jeho Kateřina byla vdána za Jana Čihůvku z Čihovic. Jeneč držel r. 1416 biskupské léno v Hulíně a své zboží v Pavlovicích a ve Lhotě prodal Zbyňkovi z Dřínového. Oněch 75 hř., které zapsal r. 1409 své ženě Marketě, přešlo po jeho i její smrti na bratra Pešíka a manželku jeho Kateřinu, ale tito oba byli r. 1437 již umrlí. Rukojmí jejich prodali věno to Filipovi z Pačlavic.[2]) Zbyněk z Dřínového prodal r. 1437 nebo snad lépe některý rok před tím — od Jenče koupenou část Janovi z Opatovic, odjinud z Dlouhé Vsi, a ten hned Janovi z Pozdětína.

Díl Pačlavský držela r. 1406 po Protivcovi ze Zástřizl a z Pačlavic dcera jeho Marketa, vdaná za Filipa z Víckova, jemuž jej postoupila spolu s Pačlavicemi. Filip byl r. 1437 již nebožtík a Marketa vdovou. Vzala pak syna svého Arkleba z Víckova na spolek svého dílu Pačlavic a Lhoty.[3]) Arkleb psal se po té z Pačlavic a téhož r. 1437 koupil od Petra z Čertoryj onen díl Lhoty, který před tím držel Pešík ze Lhoty. K manželství měl Kateřinu z Žerotína, které r. 1446 zapsal na Pačlavicích a na Lhotě 30 hř. roční činže věnem na 300 hř. R. 1466 byl již nebožtík. Rukojmí jeho Jan Kužel z Žeravic a z Mořic a Prokop z Dědkovic převedli věno vdovy jeho Kateřiny z Žerotína, z Pačlavic a Lhoty na ves a tvrz Prusinovice[4]) a Pačlavice i Lhotu, pokud byly majetkem nebožtíkovým, prodali Filipovi z Pačlavic Od té doby byla Lhota při Pačlavicích.

R. 1505 byla ještě osedlá,[5]) ale záhy po té zpustla úplně a přešla jako ves pustá k Mořicům, při nichž připomíná se r. 1587 a 1593 a jmenuje se Lhotsko.[6]) R. 1612 byla již zase při Pačlavicích.[7]) Úplně pustá byla ještě r. 1643.[8]) V popisech Moravy z let 1656, 1667 a 1675 se o ní vůbec zmínky neděje, ježto neměla ani jediné selské usedlosti osedlé.

R. 1750 byla však již zase osedlá, ale těžko říci, zda byla obnovena na původním nebo na jiném místě.

Poddanské poměry. Zdá se, že osada byla hned při opětném založení sproštěna všech robot, neboť r. 1750 robotovali jen chalupníci, a to den ve žních a den v senosečích, všecky ostatní roboty byly vykoupeny, ba ani gruntovního platu vrchnost

---

[1])—[7]) Z. d. VIII. 357, 379, 602; X. 315, 335, 339; X. 131, 159, 428; XI. 358, 360; XVI. 149; XXIX. 75 a XXX. 112; XXXIII. 30.

[8]) Wolny, Mähren, IV. 362, 367.

nebrala. Plat robotní dával se na dvě lhůty, o sv. Jiří a o sv. Václavě, dohromady 218 zl., slepic celkem 74, vajec 1125. Ze šenku platila obec 8 zl. ročně. Vrchnost měla ve Lhotě dvorek, při kterém bylo jen $15^{6}/_{8}$ měr rolí a $3^{3}/_{8}$ měr zahrad.[1])

Polní trati se r. 1749 jmenují: Nivka, Díl, Hrubý díl, Rozdíl dlouhý a krátký, Lískovec, Zápivnice, Dlouhé, Klínek. Padělek, Perné, za Zmoly, Padělek nad pastviskem.

Lhotka,

samostatná, katastrální a politická obec na bývalém panství zdouneckém, původně zvaná také Lhotou, 5·77 km na východ od Zdounek (8·88 km do Kroměříže), silnicí spojená se Soběsukami a Oujezdskem, polní cestou s Lubnou. Mezi domy stojícími vesměs do návsí průčelím jsou menší, větší mezery.

Farou náleží osada do Zlámanky, kde je také škola.

Rozloha obce měří 172 ha, z nichž rolí 143 ha, luk 4 ha, zahrad 3 ha, pastvisk 8 ha, lesa 7 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1771 84 duší, r. 1791 ve 14 domech 104, r. 1834 ve 22 domech 139, r. 1869 v 25 domech 148, r. 1890 v 28 domech 165, r. 1900 ve 30 domech 172 duší, vesměs Čechů, katolíků a zemědělců.

R. 1831 navštívila osadu cholera, ale neveliká, r. 1880 (21. srpna) požár.

V osadě je čtenářský spolek s knihovnou, založený r. 1867.

Narodil se tam P. Frant. Hrabal, probošt řádu Barnabitů ve Vídni.

Lhota připomíná se od r. 1561 stále jako příslušenství zboží zdouneckého. Před tím ve stol. XIV. tvořila snad s blízkými Cvrčovicemi statek samostatný, neboť r. 1382 vkládá Čeněk z Konečné vsi Cvrčovice a Lhotu a dvůr v Laznikách Oldřichovi z Mydlovar.[2]) R. 1409 měla na ní věno Svena, matka Pavlíkova z Ejvaně, jenž toto její věno převedl na svou ves Skržice.[3]) R. 1406 píše se po ní Soběň ze Lhoty,[4]) jenž ji (Lhotkam totam,

---

[1]) Reg. zem. odd. dom. č. 27.

[2]) Z. d. IV. 214. [3]) VII. 80. [4]) Brandl, Půh. I. 175 č. 317.

que iacet supra Wzdunkam) prodal r. 1409 Fraňkovi z Morkovic,[1]) z čehož vznikly spory. Proti tomu prodeji vložil hned odpor Bartoš ze Slezan tvrdě, že je za ves tu rukojmím a z rukojemství není dosud vyvazen. Jelikož mu odpor sám nestačil, aby práva svá uplatnil, pohnal hned r. 1409 Fraňka z Morkovic, že mu odkoupil jeho základu.[2]) Ještě r. 1411 pohnal Smil ze Lhoty Pavlíka ze Skržic z 15 hř. gr., že otec jeho (Smilův) Maršík byl na Skržice zveden a přidělen a Pavlík je drží. Snad byl Smil příbuzný Soběnův. O Lhotu však spory obnovil r. 1447 Bartošův syn Levík, pohnav několikráte Milotu z Morkovic, že mu ves tuto drží.[3]) Franěk z Morkovic r. 1412 zapsal $37^1/_2$ hř. věna na Lhotě Zdince, manželce Litkově ze Straník.[4])

Po té se již o Lhotce jako zboží samostatném nemluví.

Před válkou třicetiletou byl ve Lhotce 1 lán, 3 grunty trojčtvrtní, 10 pololánů, 2 podsedky a 3 domky bez rolí. Válkou však zpustly celé tři čtvrtiny osady. R. 1670 byly 4 domy staré osedlé, 1 nový osedlý, 14 starých pustých; rolí bylo starých vzdělaných $36^7/_8$ m. II. a $18^3/_8$ m. I. třídy, nových vzdělaných $15^3/_8$ m. II. a $7^5/_8$ m. III. třídy, starých pustých 207 m. II. a $103^4/_8$ m. III. třídy. K lánu patřilo 46 měr.[5])

R. 1750 byli jen 3 sedláci a 6 čtvrtníků. Sedláci robotovali po 3 dnech týdně dvojspřežně, čtvrtníci po 3 dnech týdně pěšky. Vrchnost dostávala z celé dědiny platu za nevykonávanou hlásku ročně 4 zl. 42 kr., 16 slepic a kopu vajec. Osada byla ještě značně neosedlá.

R. 1775 byly 4 grunty trojčtvrtní a 8 čtvrtníků. Ke gruntu trojčtvrtnímu patřilo 50 měr rolí a bylo z něj ročně 17 zl. daně, 2 platové slepice, 14 vajec, 1 kus přádla in natura nebo místo toho 18 kr.; robota jako ve Zlámance. Obec sama odváděla ročně za pastvu na panském pastvisku 4 zl. o sv. Martině a za hlídku 4 zl. 42 kr. Farský desátek brala vrchnost, totiž z celé osady 8 mor. měr pšenice a tolikéž ovsa, ale za to dávala faráři z každé várky vědro piva.[6])

Od r. 1775 udržel se na rodném gruntě jedině rod Loučkův č. 5.

---

[1]) Z. d. VII. 802 a 803. [2]) Brandl, Půh. I. 332 č. 894; 371 č. 1143. [3]) Brandl, Půh. III. 584 č. 837, 838, 839. [4]) Z. d. VIII. 263. [5]) Reg. zem. odd. rektif. č. 303. [6]) Urbar. fase Hrad. č. 27.

Lísky,

samostatná katastrální a politická obec na bývalém panství Chvalnovském, 15·85 km jz. od Zdounek (23·93 km do Kroměříže), na silnici z Litenčic do Střílek. Nynější Lísky, ač osada starobylá, jsou založení teprve nedávného, neboť za války třicetileté úplně zpustly a delší dobu byly neosazeny. Osada leží v údolí na břehu bezejmenného potoka, domy jsou odděleny navzájem značnými mezerami, takže osada přejde se sotva za čtvrt hodiny. Po obou stranách osady jsou lesy. Jediný dům má žudro.

Rozloha obce meří 314 ha, z čehož rolí 247 ha, luk 15 ha, zahrad 4 ha, pastvisk 13 ha, lesa 27 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1771 109 duší, r. 1790 v 16 domech 96, r. 1834 v 28 domech 164, r. 1869 v 28 domech 151, r. 1890 ve 33 domech 155, r. 1900 ve 32 domech 153 duší, vesměs Čechů, katolíků, zemědělců. V posledních 30 letech obyvatelstva stále ubývá.

Farou náleží osada nyní do Litenčic, mívala však v minulých stoletích nejen kostel, ale i faru a vlastního kněze. Práva patronátního vzpomíná se ve vkladech desk zemských výslovně k letům 1407, 1448, 1486, 1518, 1521 a 1618.[1]) Fara zanikla asi s osadou a po jejím opětném osídlení nebyla už obnovena.

Škola je ve Chvalnově.

V XV. a XVI. století bývala v osadě tvrz, jejíž zbytky spatřuje lid na kopci řečeném Hradisko nad bývalým panským ovčínem. Viz o tom při Chvalnově. R. 1407 připomínají se dva mlýny, r. 1521 panský dvůr. Mlýny zachovaly se dosud; jsou to samoty Lisský mlýn a Svolšina. Mlýn Svolšina připomíná se pod tímto jménem již r. 1642. Mimo tyto mlýny jsou u Lísek ještě samoty Němčínek (dvůr) a Terezov (ovčín).

Osada psává se také Lejsky. Místní jméno je odvozeno od slova líska a psalo se původně jen Lísky. R. 1371 in villa Liscach prope Chvalnov. Roku 1391 čte se osobní jméno Jan řečený Lísek z Chuděchrom.[2])

---

[1]) Z. d. VII. 436; XII. 29; X., 828; XIX. 5; XXXIV. 8. Tím poněkud opravujeme data Volného, K. T. $II._2$ pg. 338; [2]) VI. 134.

Osada je starobylá. Původně byla rozdělena na dva díly, z nichž jeden byl samostatným statkem a druhý hned náležel k Litenčicům, hned byl od nich odtržen.

Roku 1373 Ješek Puška z Rychvalda se ženou Annou prodali své zboží v Cetechovicích a v Lískách bratřím Zdeňkovi a Ješkovi ze Šternberka a na Lukově,[1]) z nichž Zdeněk r. 1374 zapsal ženě Kunce na Cetechovicích, Lískách a zaniklém Chlumci 25 hř. ročního platu věnem na 250 hř.[2]) Oba vsak rozmnožili své společné zboží v Lískách r. 1381 koupivše od Protivce ze Zástřizl půl třetí hřivny roční činže na 5 lánech, krčmě a podsedku[3]) a od bratří Jindřicha a Protivce ze Zástřizl na 7 lánech, dvou krčmách a mlýně 4 hř. roční činže.[4]) Z tohoto platu prodal hned r. 1381 Zdeněk ze Šternberka bratru Ješkovi 2 hřivny roční.[5]) Ješek pak snad záhy po té daroval kostelu ve Štípě u Holešova 4 hř. bez 4 gr. platu ročního z Pačlavic a půl paté hřivny v Lískách, k čemuž přivolil markrabí Jošt r. 1391 s vyhradou, aby tento roční plat pro vždy, vyjma berni zemskou, bral zmíněný kostel.[6]) Později, když přešly Lísky do rukou vladyk ze Zástřizl, byl tento plat sporný. R. 1464 pohnal kněz Mikeš, farář štípský, Alše ze Zástřizl z 45 hř. gr., že mu jej drží, ač kněz může své lepší právo deskami pokázati.[7]) Spor rozhodnut teprve roku 1466, kdy soud zemský učinil nález, že farář štípský má podle desk k tomu platu právo.[8])

Roku 1391 prodal Zdeněk ze Šternberka všecko své právo k Lískám Mikulášovi ze Skalice a z Litenčic.[9]) Po tomto dědily Lísky dcery jeho Kateřina a Gertruda, jež r. 1407 prodaly Jindřichovi z Lísek 12 lánů, 2 krčmy, 2 podsedky, 2 mlýny a polovici kostelního podacího v Lískách.[10])

Plných 40 roků nyní prameny v Lískách mlčí. — Teprve r. 1447 připomíná se Anna z Lísek, jež pohoní Racka z Cetechovic ze 20 hř. gr., že byl jejím poručníkem a nevydal jí jejího podílu, kterého se jí dostalo po otci.[11]) Racek se k tomu přiznal a byl odsouzen, aby jí učinil po právu.[12]) Ale panského nálezu nezdržel a proto jej ještě toho roku zapohnala Anna znova.[13])

---

[1]) až [7]) Z. d. VI. 135; II. 301, 555; IV. 59, 60, 62; VI. 301.

[8]) Brandl, Půhony IV, 449 č. 900; IV, 478 č. 283.

[9]) Z. d. VI. 191, 436.

[10]) až [13]) Brandl, Půh. III. 620 č. 1087; 630 č. 183; 668 č. 1277; 704 č. 1397.

Lísky držel (aspoň díl) tou dobou Vícen z Vlčnova, jenž je prodal tomuto Rackovi z Cetechovic. Racek jej r. 1448 pohnal, že mu sice Lísky prodal, ale přece prý navedl svou ženu (snad zmíněnou Annu z Lísek), že se s ním o Lísky soudila a musil jí více peněz dáti než koupil.[1]) Anna z Lísek připomíná se ještě r. 1460, kdy pohání Jana Janovského ze Strabenic a z Cetechovic, že jí drží 2 hř. ročního platu v Cetechovicích.[2])

Racek z Cetechovic nedržel ještě po letech Lísek klidně. Roku 1464 pohnaly jej Eliška a Johanka z Lísek ze 100 hř., že jim drží bezprávně jejich dědictví,[3]) ale teprve když jej o totéž znova zapohnaly, dočítáme se, že ono dědictví bylo v Lískách. Ježto tvrdí, že byl jejich otcovským poručníkem, domníváme se, že byly to sestry zmíněné již Anny z Lísek.[4]) Jak byly příbuzny s Jindřichem z Lísek, jenž se čte r. 1407 (viz výše), marně se namáháme rozřešiti, z pramenů nedá se příbuzenský poměr určitě stanoviti.

Třeba že Racek ze Zborovic byl r. 1464 menšími úředníky zemskými zveden na 20 hř. na vsi Lískách, které mu soud zemský přisoudil ve sporu se sestrami Jindřichovými z Lísek,[5]) a ač se mu na tento zvod dostalo i přísudu i přidělení,[6]) což byla exekuce na zboží nemovité, přece jej ještě r. 1466 pohnala paní Anna z Lísek ze 40 hř., že jí drží dědictví její v Lískách a jejího podílu jí vydati nechce, ač je k tomu dle znění vkladu do desk zemských povinen.[7]) Sám pohnal r. 1464 Jana Svojše z Zahrádky a z Napajedel, že mu Matěj, člověk poddaný Svojšův pobral v mírné zemi v Lískách a on — jeho vrchnost — mu toho opraviti nechce.[8])

Druhý díl Lísek drželi vladykové z Zástřizl již v dobách nejstarších. Roku 1371 prodala Gertruda V i k n a n o v a půl lánu v Lískách (spolu s Moštěnicí u Bzence a se vsí Moravany u Bzence Artlebovi z Zástřizl, strýci svému po otci.[9]) Tento Hartleb zapsal r. 1382 manželce svého syna Skocha, Elšce, věno na Lískách, Litenčicích a obojím Chvalnově.[10]) Eliška pak r. 1398 prodala své věno 2 kopy gr. ročního platu na 4 lánech v Lískách

---

[1]) až [4]) Brandl, Půh. IV. 318 č. 329; 430 č. 784; 449 č. 897.

[5]) až [8]) Půh. IV. 355, 360, 493 č. 973; VI. 420 č. 721.

[9]) až [10]) Z. d. II. 118; praví se výslovně Lísky u Chvalnova; IV. 286;

pro ni váznoucí Jindřichovi ze Zástřizl.[1]) Kdo měl k těmto 4 lánům právo vlastnické, nevíme; snad muž její Skoch. R. 1437 prodal je Hartleb z Kunkovic z rodu Zástřizlů Smilovi z Nemotic téhož vladyckého rodu.[2]) Smil prodal je před r. 1447 Štěpánovi z Zástřizl a z Dobročkovic, ale se vkladem do desk příliš nepospíchal. Proto pohnal Štěpán z Dobročkovic r. 1447 Heřmana z Pavlovic, Jindřicha z Tušic a Vlčka ze Žarůšek, kteří se ve smlouvě trhové za vklad zaručili, aby učinili dosti svému rukojemství.[3]) Tím půhonem je donutil, že r. 1448 vklad vykonali.[4]) Při tom výslovně děje se zmínka o polovici podacího práva kostelního a uvádí se již půl páta lánu, které časem novou polovicí lánu rozmnoženy na pět. Po Štěpánkovi dědil Mikuláš ze Zástřizl a z Vnorov, jenž r. 1486 prodal všech pět lánů a z nich vycházející roční plat 3 hř. gr., Janovi, Soběnovi a Mikulášovi, bratřím vlastním ze Zborovic.[5]) Tou dobou byl pod Lískami rybník, jenž náležel polovicí Jarošovi z Zástřizl. — Jaroš prodal tuto polovici r. 1490 Jiříkovi z Zástřizl a z Litenčic.[6]) Rybník slul Svojšina. Jiřík však již r. 1493 prodal koupenou polovici Jarošovi z Zástřizl a z Morkovic zpět,[7]) k čemuž byl asi donucen půhonem z r. 1493, kterým sám pohnal Jaroše, že mu měli nechati v rybníku plodu, ale nenechal, nýbrž rybník sloviv plod vyprodal.[8])

Vyjímaje tento rybník spojil ve své osobě Jan Zajíček ze Zborovic a z Lísek i ony díly, které náležely bratřím jeho Soběnovi a Mikulášovi, a r. 1497 zapsal na dvoře v Lískách i na lidech, které tam měl, 425 zl. věna své ženě Johance z Boru.[9]) Byl však značně zadlužen a r. 1499 vedli naň exekuci vladyky Znata z Melic a z Prus a Mikuláš z Zástřizl a z Milotic.

Nevíme, jak přešla počátkem století XVI. část Lísek na Vilíma Kunu z Kunštátu, jenž r. 1518 prodal Janovi Zajíčkovi z Zborovic 6 člověků (= poddaných) ve vsi Lískách a lán ve vsi pusté Bzinku a 7 člověků a mlýn osmý, to všecko své právo

---

[1]) až [2]) Z. d. VI. 815; X, 327.

[3]) Brandl, Půhony III. 648 č. 1147 a 1148.

[4]) a [5]) Z. d. X. 828; XII. 29 (v opise 101), Wolny Mähren IV. 253 má omylem rok 1481.

[6]) a [7]) Z. d. XIII. 12 (opis 38); XIV. 112 (opis).

[8]) Brandl, Půhony, VI. 319 č. 1935; [9]) Z. d. XVI. 32.

opravní, jakž měli na tom předkové jeho páni Lukovští.[1]) Jest však jisto, že jest to onen díl, který náležel ve století XIV. bratřím ze Šternberka. Tím byla konečně celá ves spojena pod tímže pánem. Jan Zajíček prodal r. 1521 Kryštofovi Kropáčovi z Nevědomí a na Litenčicích celou ves a tvrz Lísky i s dvorem a kostelním podacím a s právem i desátkem vinohradním.[2]) Od té doby byly Lísky spojeny s Litenčicemi, při nichž připomínají se při dalších převodech r. 1554, 1558, 1589, 1618 a 1628.

Roku 1663 byla ves, která beztoho značně utrpěla válkou třicetiletou, spálena a úplně zničena nepřátelským vpádem z Uher, takže r. 1667 byla skoro úplně pustá. Toho roku byli tam totiž jen 2 osedlí podsedníci. O ostatní vsi se praví, že je pustá a nevystavěná již od časů Bethlena Gábora a nikdo se nepamatuje na jména, kdo kdy na které selské usedlosti seděl, ani kolik rolí náleželo ke kterému místu.[3]) Do r. 1670 zpustly i oba r. 1667 ještě osedlé podsedky. Jen ze starých urbářů se vyhledalo, že druhdy bývalo v Lískách: 4 grunty 2lánní, 4 po půldruhém láně, 12 celoláníků, 1 pololáník a 9 podsedníků. Obytného stavení nebylo ani jednoho a polí se nedalo užívat, ježto byla příliš zarostlá trním.

R. 1750 však již 8 osedlých podsedníků, kteří měli vesměs pěší roboty. Nic se nedí o platě gruntovním, jen to je zaznamenáno, že vrchnost brala z celé dědiny 30 zl. platu z kopanic, 450 vajec a žádných slepic.[4]) R. 1775 byly 4 podsedky a 4 půlpodsedky. Podsedek měl 12 měr rolí. Vrchnost dostávala kuřata, vejce a robotní plat (z podsedku 21 zl.) již od mnohých let. Skutečné roboty bylo z podsedku jen 6 dní pěší jednou osobou ve žních, 2 dni koňmo při jarním a ozimním setí a 1 den při stříži ovcí. Osada byla tedy z robot vykoupena.[5])

P o l n í t r a t i jmenují se r. 1755 jen dvě: Na Hustých hájích a u Mostku nad dědinou, nyní jsou trati: Kletiny, Na

---

[1]) a [2]) Z. d. XVIII. 8 (v opise 36); XIX. 5 (opis 19). Dle Volného chybně 1520.

[3]) Reg. zem. odd. rektif. č. 291. — Osada je pustá seither Betlehem Gabers zeit und gedenket auch keiner eines oder des andern wüsten grundts nahmen, vil weniger, wie vil zu einem oder andern orth ackerfeldt gehörig gewesen.

[4]) Reg. zem. odd. dom. č. 129.

[5]) Urb. fasse hrad. č. 51.

Koutech, husté Háje, Zasplaví, Skopná, Úlehle, Šraňky. Hrbatá, Krajina, Pustá, Paseky, Obůrka.

Litenčice,

samostatná katastr. a polit. obec, městečko, 367 m nad hladinou. silnicí spojená s Hošticemi, Lískami, Kunkovicemi, Nitkovicemi, Morkovicemi, 9·97 km jz. od Zdounek (20·07 km do Kroměříže).

Rozloha obce měří 732 ha, z nichž rolí 578 ha, luk 25 ha, zahrad 15 ha, pastvisk 14 ha, lesa 77 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1771 610, r. 1790 v 74 domech 566. r. 1834 v 99 dom. 625, r. 1869 ve 117 dom. 749, r. 1890 ve 140 dom. 843, r. 1900 ve 139 dom. 779 duší, z nichž 2 židé a 3 Němci, ostatek Češi, katolíci a převážnou většinou zemědělci, nepatrnou menšinou řemeslníci.

Na městečko vysadil je král Ferdinand I. r. 1535 po žádosti majitele panství pana Václ. Kropáče z Nevědomí a nadal městským znakem, jak se popisuje ve stati o záležitostech obecních.[1]) Po válce třicetileté však se bývalých výsad zapomnělo a Litenčice považovány pouze vsí.[2]) Hrdelního práva městečko ovšem nemělo, ale kolem r. 1700 vykonávala je vrchnost.[3]) Výroční trhy konají se ve čtvrtý pondělek v březnu, druhý pondělek v červnu, druhý pondělek v říjnu, první pondělek v prosinci. Týdenních ani dobytčích trhů není.

Farní kostel sv. Petra a Pavla stojí na kopečku za osadou na bývalém zdí obehnaném hřbitově. Ze stavebního slohu nelze určiti doby, kdy vznikl. (Obr. 36.) V závěti majitele panství Václava z Tonsern prohlášené dne 15. dubna r. 1718 nařídil sice testator svému synovi a dědici Františkovi, aby začatou stavbu kostela dokončil a v kostele zřídil oltář sv. Šebestiana, ale míníme, že šlo jen o větší opravy, asi po ohni. R. 1742 a 1760 vyhořel, po požárech však hned nákladem vrchnosti opraven. Má 4 oltáře, hlavní sv. Petra a Pavla r. 1855 úplně opravený, poboční Panny

---

[1]) Wolny (Mähren IV. 258) chce, že je na městečko vysadil Jan Kropáč z Nevědomí r. 1550. Neměl k tomu Kropáč práva, neboť privilegování městeček bylo právem panovnickým. Listina chová se v obci.

[2]) Slavík, Morava, 141. [3]) Wolny Mähren IV. 258.

Obr. 36. Vnitřek farního kostela v Litenčicích.

Marie Karmelské, sv. Josefa a sv. Šebestiana. R. 1825 opravena klenba, r. 1827 pořízeny nové varhany, r. 1828 kostel nákladem místních cechů vydlážděn, r. 1851 pořízen boží hrob místním sochařem Jos. Hromádkou. Věž má 3 zvony r. 1742 přelité. Ke kostelu byla r. 1742 nákladem Kristiny z Tonsern přistavěna kaple, v níž je rodinná hrobka tohoto rodu. V kostele jsou náhrobky r. 1534 zemřelé Johanky z Bílkova, manželky majitele panství Kryštofa Kropáče z Nevědomí, r. 1564 zemřelé Kateřiny a jejího manžela Jiříka Mrakše z Landeka, Jana Martinkovského z Rozseče a některé neznámých rytířů, ježto nemají nápisů a erby jsou nezřetelné. (Obr. 37., 38. a 39.) R. 1810 odevzdáno státu přebytečné kostelní stříbro. V kostele je také starožitné sanktuarium pocházející z doby Kropáčů z Nevědomí (dle erbu nad ním vytesaného), pěkná to práce kamenická ze XVI. století, (obr. 40.) a do hrobky se nyní pohřbívají zemřelí členové svob. pánů Podstatských z Prusinovic-Tonsern. R. 1670 měl kostel hlavní oltář úplně obnovený, 2 nové boční oltáře, 3 zvony, pozlacený stříbrný kalich, pozlacené stříbrné ciborium, 7 ornátů, ale nijakých důchodů. R. 1690 měl kostel pozlacenou stříbrnou monstranci, 2 pozlacené stříbrné kalichy, nádobku na sv. oleje k poslednímu pomazání; farář dostával od vrchnosti z každé várky vědro piva a ročně 19 zl., od poddaných nepatrný desátek, protože stále ještě 20 selských usedlostí bylo pusto; značnější byly farářovy příjmy z kommendované farnosti hoštické.

Matriky od r. 1662.

Přifařené osady: Litenčice, Chvalnov, Kunkovice, Lísky, Strabenice, Nitkovice.

Patron majitel panství, nyní Theodor svob. pán Podstatský z Prusinovic a Tonsern.

Fara je budova patrová, stojí na jižní straně kostela; byla r. 1815 farářem Frt. Pálkou úplně opravena. R. 1842 shořely dřevěné farní stodoly, r. 1843 vystavěny nové.

Fara litenčická je starožitná. Již r. 1368 jmenuje se farář Ondřej, jehož Volný považuje za člena vladyckého rodu Zástřizlů.[1]) Farního patronátu vzpomíná se po té r. 1391, 1398, 1399, 1406, 1415, 1437, o kostele se mluví výslovně r. 1494. Fara ještě války

---

[1]) Z. d. I. 1118. Wolny, Kirchl. Popogr. I. Abt., II. Bd. pg. 338.

husitské přetrvala, ač těžko říci, zda měla faráře katolického či husitského.[1]) Jména kněží se neuvádějí. R. 1494 měla fara v zaniklé vsi Vyškůvkách 2 lány. R. 1516 farář litenčický Jan pohnal již jakožto administrator zašlého kláštera kanovníkův řádu sv. Au-

Obr. 37. Náhrobek Kateřiny ze Šternberka, manželky Jiříka Mrakše z Noskova.

gustina v Prostějově Václava Kropáče z Nevědomí ze 16 hř., že mu odepřel desátky farské z Litenčic, Kunkovic, Nitkovic a Stra-

---

[1]) Z. d. VI. 179, 856, 920; VII. 148; VIII. 361; XV. 5.

benic, ač na faře ve správě duchovní pracoval věrně dnem i nocí. V letech 1566 a 1568 byl tam farář šlechtic Matěj Krobanovský z Krobanova; patron Jiřík Mrakeš z Noskova dal mu právo

Obr. 38. Náhrobek Jana Martinkovského z Rozseče.

o statku svém svobodně testovati. R. 1574 jmenuje se farář Vavřín Dukát, před tím farář v Unčově, ale nebyl v Litenčicích ani spokojen, ježto se ucházel o faru v Bystřici nad Pernštýnem na patronátě pánův z Pernštýna. Dostal-li tu faru, nevíme, ale

již r. 1575 jmenuje se jeho nástupcem kněz Valentin, r. 1576 farář v Mor. Ostravě.[1]) Koncem stol. XVI. přešla fara asi do

Obr. 39. Náhrobek Jiříka Mrakše z Noskova.

rukou nekatolíků, kteří ji spravovali až do bitvy bělohorské, neboť v aktech kardinála Dietrichštejna nenalézáme, že by ji byl

[1]) K. a. archiv krom. Kop. 14 fol. 58 v. a 59. Žaloval u biskupa, že mu pan Martinkovský z Rozseče něco desátku zadržel.

Obr. 40. Sanktuarium v kostele v Litenčicích.

kdy osadil knězem. Po Bílé Hoře konaly se asi nejprve misie, až v červenci r. 1663 investován farář Vojtěch Radalínský a r. 1639 Vavřinec Kopřiva (Urtica), jenž později vstoupil do tovaryšstva Ježíšova. V XVII. stol. byly některé okolní fary pro nedostatek kněžstva neobsazeny a k nejbližším obsazeným připojeny. Z Litenčic spravovány farnosti Chvalnovská, která již nikdy nebyla obnovena, Chvalkovská, která obnovena r. 1689 a od r. 1670, kdy zanikla fara v Hošticích, také tato farnost sloučena s Litenčicemi a trvala při nich až do r. 1784. Nejdéle farářovali: Václav Nedorostek (1695—1721), Jan Heissner (1721—1747), Bruno Maťátko (1747—1763), Jan Vlček (1774—1797), Jan Karásek (1797—1815), Frant. Pálka (1815—1855). Tento poslední byl zvláště vynikající hospodář a stejně horlivý podpůrce školy i duchovní správy; za zásluhy byl r. 1853 vyznamenán císařem rytířským řádem Františka Josefa.[1]) Nyní je farářem český spisovatel Jan Michal Dvorecký (sepsal „Sv. Mikuláš v legendě a lidových pověslech i zvycích“ v Praze 1901, a některé drobné články).

Hřbitov je od r. 1837 mimo kostel za osadou.

Desátek farský r. 1775 dávalo 13 sedlákův a 36 čtvrtníků z Litenčic, 11 sedlákův a 9 čtvrtníků z Kunkovic, 17 sedlákův a 25 čtvrtníků z Chvalnova, 5 sedlákův a 4 čtvrtníci z Lejsek, 12 sedlákův a 20 čtvrtníků z Hoštic, 11 sedlákův a 19 čtvrtníků ze Zdislavic, 21 sedlákův a 16 čtvrtníků z Honětic. Z Litenčic a z Kunkovic dával sedlák po 1 a půl kopě pšenice a ovsa, čtvrtník po půl kopě každého (celkem z Litenčic 37 a půl kopy a z Kunkovic 21 kop každého); z Nitkovic 8 sedláků po 1 kopě 38 snopech, 9 jen po 1 kopě každého, mimo to prvních 8 po 3 mandelích rži a druhých 9 po dvou mandelích ječmene; ze Strabenic 2 sedláci po kopě pšenice a ovsa a 5 po třech mandelích každého, 10 čtvrtníků po půl kopě a 5 čtvrtníků po mandeli každého; z Chvalnova 8 sedláků po $^6/_8$ míry rži a ovsa a 25 čtvrtníků po $^3/_8$ míry každého, rovněž tak z Lísek; z Hoštic sedláci po půl míře a čtvrtníci po $^1/_4$ míře rži a ovsa, rovněž ze Zdislavic a z Honětic.[2])

---

[1]) Wolny, Kirchl. Topogr. I. Abt. II. Bd. St. 336—340.

[2]) Reg. zem. urb. fase Hrad. č. 51.

Škola je dvojtřídní s pobočkou při druhé třídě. Bývala původně školou farní a stávala jistě již před válkou třicetiletou. Připomíná se po prvé v popisu panství z r. 1667.[1]) Učitel měl tenkráte jen posnopné, o jiných příjmech není zpráv. Roku 1879 rozšířena na dvojtřídní, r. 1906 zřízena pobočka. Nynější budova vystavěna r. 1882. R. 1908 bylo 151 školáků. R. 1887 zavedeno vyučování ručním pracím ženským. Knihovna žákovská má 200, učitelská 60 svazků.

Zámek, úhledná dvojpatrová budova, připomíná se s parkem okolo něho již r. 1667.

Nyní jsou v L. pošta, četnické stanoviště, záložna. R. 1371 vzpomíná se dvoru, r. 1406 uvádějí se dva dvory, 2 šenky a lázeň, snad tam bývala i tvrz, r. 1589 byl již pivovar, který přestal vařit teprve v minulém století, r. 1667 byly: fara, zámek, panský šenk, pivovar, palírna, dvůr, ovčín, škola a obecní kovárna; mimo to panské stáje pro černý a rožný dobytek.

V pískovci zdejších lomů nalézaly se zhusta zkameněliny.

Samoty: Hloužek, na Haltýřách (hájovna), Nový dvůr.

Místní jméno je patronymické od osobního Litenčík (Lítek, Lutnek) odvozené. Původně slula osada Lutenčice,[2]) ale přehlasovaný tvar Litenčice je hodně starý. Způsob psaní v nejstarších dobách je dosti různý; r. 1351 Lyvtenczicz, obyčejně pak Lutenczicz a Litenczicz.

Ve XIV. století byly Litenčice rozděleny mezi několik majitelů. R. 1351 bratří Držkraj a Zdislav z L. učinili spolek na všecky své statky, ať je mají kdekolvěk.[3]) Zdislav prodal r. 1371 dvůr a 3 platné lány v Litenčicích Janovi z Krásna[4]) a zapsal na nich své ženě Kunce 30 hř. věna. Jan z Krásna píše se po té z Litenčic. Na koupeném dvoře a 3 lánech zapsal r. 1376 své ženě Marketě 40 hř. věna a na druhém sněmu zemském téhož roku ještě 20 hř., takže měla v celku na Litenčicku 60 hřiven.[5]) Připomíná se ještě r. 1379, kdy držel díl Počenic a r. 1382, kdy

---

[1]) Reg. zem. odd. rektif. č. 291. Dle Slavíka (Morava, 213) vzpomíná se roku 1667 jen učitel, ale nikoli škola, ve skutečnosti však vzpomíná se obojí.

[2]) Osobní Litek, Lutek bylo jméno dost časté, — r. 1351 čte se Lutek z Opatovic, ještě r. 1412 Litko ze Straník.

[3]) až [5]) Z. d. I. 214; II. 120, 164; III. 65, 66, 537.

jej pohnal kroměřížský žid Abraham z dluhu 13 hřiven.[1]) Zemřel před r. 1385, zboží jeho spadlo na markrabí Jošta a ten je zástavně zapsal kroměřížskému židovi Macháčovi.[2]) Také Zdislav čte se ještě v letech 1382 a 1385, kdy měl nějaké spory s vladykou ze Strabišova a s Janečkem z Něčic.[3])

Jiný díl náležel tou dobou Půtovi z Holštejna a spadl po jeho smrti jako zboží odumřelé odúmrtně na markrabí Jošta, jenž jej r. 1381 spolu se zaniklou vsí Skavskem postoupil a do desk vložil Ješkovi ze Šternberka a z Lukova.[4]) Třetí díl držel Hartleb z Kunkovic a zapsal na něm r. 1382 své snaše Elšce, ženě syna svého Skocha, spolu se Strabenicemi, Lískami a Chvalnovem 75 hř. věna.[5]) Čtvrtý měl Vlček z Dobročkovic, jenž na něm a na nedalekých nyní zaniklých Opatovicích zapsal r. 1382 100 hřiven věna své ženě Domce.

R. 1385 držel část Litenčic Zbyněk z Kokor a zapsal na ní dceři své Anně, manželce Protivcově ze Zástřizl, 3 lány a krčmu[6]) a r. 1386 přidal jí ještě tři hřivny ročního platu.[7])

Ješek ze Šternberka a z Lukova dal celý díl, který dostal od markrabí Jošta před r. 1389 i s právem patronátním a dvoje Skavsko (Horní a Dolní, oboje zaniklé) Mikšíkovi z Milčan za věrné služby, které mu tento prokázal.[8]) Mikšíkovi postoupil r. 1391 také brněnský žid Macháč všecky své nároky na Litenčice, které měl po Janovi z Litenčic a z Krásna.[9]) Mikšíkův bratr Jan či Hanuš držel již před tím nějaký pozemský statek v Litenčicích a prodal z něj r. 1391 dvůr s příslušnými lány a podsedky bratrovi, který, jak se zdá, snažil se získati v Litenčicích co největší zboží. Na všem skoupeném statku zapsal Mikšík r. 1392 věnem ženě bratrově Dorotě půl sedmé hřivny, ale již r. 1398 prodal dvůr o dvou poplužích, 8 hř. ročního platu bez groše, právo patronátní a příslušenství v Litenčicích a Horní i Dolní Skavsko Ješkovi z Mořic. Téže Dorotě zapsal r. 1398 také Ješek

---

[1]) Brandl, Půhony I. 60 č. 327; [3]) I. 98.

[2]) Z. d. IV. 674.

[4]) Z. d. IV. 19: C. d. M. XV. 184 č. 214.

[5]) až [7]) Z. d. IV. 286, 303, 702, 806.

[8]) Z. d. VI. 179. Vklad vykonán teprve r. 1391, ale Mikšík píše se již r. 1389 z Litenčic, Půhony, I. 101.

[9]) Z. d. VI. 201, 243, 471, 856.

ze Šternberka a z Lukova 100 hř. věna na Dražůvkách, s čímž projevil souhlas bratr Dorotin Jan Locika, farář zborovský.[1])

Tenkráte držel část Litenčic také brněnský žid Pešák. Byl na to zveden exekučně zemským právem proti Jankovi z Kostelce. Prodal pak onen díl roku 1391 Anežce, vdově po Budislavovi z Rymic.[2])

Koncem XIV. století skupoval zboží litenčické kus po kuse Jindřich ze Zástřizl. R. 1398 koupil 3 hř. ročního platu, který měla na Strabenicích a Litenčicích Elška, dcera Kauffunkova,[3]) r. 1399 od Viléma z Litenčic jeho díl s patronátem a od Mikuláše z Něčic dva zpupné dvory, pět lánů, 2 podsedky, oboru (hinnularium) a patronát. Leč již r. 1406 prodal vše Bohušovi ze Strabenic a manželce jeho Kateřině, totiž 14 a půl lánu, 2 krčmy, lázeň, 5 podsedků větších a 4 menší, 2 dvory a farní patronát i s právem věnným. které koupil od Elšky Kauffunkovny. Bohuše píše se již r. 1406 po Litenčicích.[4]) Jelikož vklad byl r. 1406 skutečně vykonán, je nám podivno, že Bohuše pohoní r. 1408 Onše z Nitkovic ze 100 hř., že je mu rukojmí za vklad Litenčic do desk za Jindřicha z Zástřizl a toho mu nevložil,[5]) ačli se tento půhon nevztahuje ke kupu, kterým Bohuše nabyl od Jindřicha ze Zástřizl veškeren nárok na Litenčice, který si svojil kdysi Vilém z Litenčic a který kup byl vložen do desk teprve r. 1409.[6])

Co měl v Litenčicích tento Vilém, nevíme. Vzpomíná se již r. 1407,[7]) ale r. 1412 píše se z Opatovic. — Prodal toho roku Janovi z Dlouhé Vsi 3 lány a větší podsedek v Litenčicích. Roku 1409 byl již purkrabím pana Jindřicha z Kravař na hradě plumlovském[8]) a u pána svého asi oblíben, neboť mu pan Jindřich r. 1412 zapsal právem věnným ve vsi Smržicích k hradu plumlovskému příslušné (u Prostějova) na třech lánech a čtvrti 7 kop gr. ročního platu, na které věno vzal Vilém hned na spolek Přibíka z Dobromělic.[9])

Bohuše z Litenčic převedl r. 1409 30 hř. věna manželky své Kateřiny ze Strabenic na 3 lány a šenk v Litenčicích,[10]) roku 1410 nabyl v nich třech lánův a krčmy, což před tím po Vilímovi

---

[1]) až [3]) Z. d. VI. 804, 167, 815, 920, 961, VII. 148.
[4]) Brandl, Půhony I. 106, 153, 214; [5]) 290 č. 747.
[6]) až [10]) Z. d. VII. 811, 368; VIII. 206, 79 a 80; VII. 810.

z Litenčic držel Karlík z Opatovic,[1]) a r. 1415 zapsal na 3 lánech, várečné krčmě a podsedku v Litenčicích 30 hř. a 20 gr. Anně z Kunkovic.[2]) Téhož roku (1415) prodal však dvůr o dvou popložích, 3 větší podsedky, várečnou krčmu, lázeň a kostelní podací Pavlíkovi z Pržného, proti čemuž vložil Jan z Dlouhé Vsi odpor. Přece však mu v Litenčicích ještě nějaké zboží zbylo, neboť r. 1417 pohnal Jana ze Mštěnic, že mu to zboží zavadil.[3]) Pavlík z Pržného hned roku 1415 zapsal na celé koupené části Litenčic 100 hř. věna manželce Johance.[4])

R. 1406 měl tam nějaký statek také Jan ze Ptení. Prodal 30 hř. věna, které na Litenčicích obdržel ze štědrosti markrabí Jošta, Protivcovi ze Zástřizl a Mikšíkovi z Kurovic.[5])

Jan ze Mstěnic se domníval, že má na část statku Litenčického nároky, proto r. 1417 pohnal Pavlíka z Litenčic (z Pržného), že ono dědictví drží, ač ten dvůr spadl na pohánějícího Jana ze Mstěnic dědictvím po matce.[6]) Zemský soud rozhodl v ten smysl, že Pavlíkovi z Pržného prodal Litenčice Bohuše z Litenčic, má jej proto zastoupiti (zodpovídati se místo něj). Pavlík držel onu část ještě po válce husitské a r. 1437 převedl manželku Johanku z jejího r. 1415 vloženého věna na svá zboží, totiž na ves Příluky a na mlýn pod Jasenicí,[7]) Litenčice pak se tvrzí, dvorem o dvou poplužích, s půl desátým lánem, se 4 většími a 3 menšími podsedky, s krčmou, lázní a patronátem prodal Hartlebovi z Kunkovic. Bylo to celé jeho zboží litenčické, ale přece psal se po osadě i na dále. Dne 28. ledna roku 1440 přistoupil k landfrýdu[8]) a r. 1447 pohnal Jana Bořitu z Jarohněvic, že mu odkoupil základu jeho Dražůvek (u Jarohňovic, zaniklých).[9])

Arkleb z Kunkovic měl k manželství Dorotu z Vežek, které roku 1437 zapsal na Litenčicích 8 hř. ročního platu právem věnným.[10]) R. 1460 píše se jako Arkleb z Zástřizl a z Litenčic[11]) a r. 1464 obdržel od krále Jiřího na Litenčicích zapsaných 30 hř. věna vdovy Rechmberkovy, které po její smrti spadly odúmrtně

---

[1]) Brandl, Půhony I. 361 č. 1081.

[2]) Z. d. VIII. 365, 361 a 362.

[3]) Brandl, Půhony II. 533 č. 661. [6]) II. 512 č. 606; 516 č. 213; [9]) III. 663 č. 1245. [11]) IV. 326 č. 374.

[4]) Z. d. VIII. 372. [5]) VII. 200 [7]) X. 303, 313, [10]) X. 343.

[8]) Archiv Český X. 256 č. 12.

na krále.[1]) R. 1464 vzal jej Jan Počenský z Bořitova na spolek na ves Troubky, proti čemuž se ohradil Adam ze Strabenic odporem, a již nějaký rok před tím koupil od Karlíka z Opatovic dvůr, 3 lány, čtvrt, 3 várečné krčmy a louku řečenou Strabišov ve Chvalnově, ale do desk mu to bylo vloženo teprve r. 1464 k nálezu a rozkazu zemského soudu, když Hartleb pohnal o to rukojní svého Beneše z Laškova.[2]) Tenkráte vzala jej také na spolek Kateřina z Honětic na svůj díl Slezan a Počenic.[3]) V půhonech je zapsáno několik jeho sporů, které měl se sousedními vladykami, tu s Janem z Vežek o Vežky, tu s Vaňkem z Mrdic o Šenstras a Nasedlovice, zase s Janem Pacákem z Pačlavic o Cetechovice, s Protivcem ze Zástřizl a z Pavlovic o Slezany, s Prokopem z Konice o mostné na přerovském mostě. Poslední zmínky o něm jsou r. 1466.[4])

R. 1475 čte se Václav ze Zástřizl a z Litenčic,[5]) o němž po r. 1486 již nečteme. Snad to byl syn Arklebův, po němž dědil Litenčice Jiřík z Zástřizl a z Litenčic, o němž je první zmínka k 25. březnu r. 1488 a k 10. srpnu r. 1490.[6]) Hartleb soustředil ve svých rukou značné statky, které později přešly na jeho dědice; snad i Jaroslav ze Zástřizl byl jeho synem, který r. 1490 vložil do desk dvůr v Kunkovicích a ves Chvalnov s farou, dvorem a lesy zmíněnému již Jiříkovi z Zástřizl a z Litenčic.[7]) Jiříka pohnala r. 1490 Kateřina ze Šarova ze 40 hř., že jí bez její vůle drží louky, a Václav Vaněk z Nitkovic, že mu odňal lán role v Kunkovicích.[8]) Sám pohnal téhož roku Albrechta mladšího ze Šternberka a z Lukova, že mu váhá do desk vložiti ves Troubky, a Protivce ze Zástřizl a z Čejkovic, že mu nevkládá vsi Kunkovic, a r. 1493 Jaroše z Zástřizl a z Morkovic, že mu vyprodal plod z rybníku líseckého. Skutečně také r. 1490 koupil vsi Kunkovice a Chvalnov a r. 1495 od Jaroše z Zástřizl díl Strabenic.[9])

---

[1]) Z. d. XI. 16, 80, 171, 110. [3]) XI. 150. [7]) XIII. 12.

[2]) Brandl, Půhony IV. 372 č. 425. [4]) IV. 372 č. 426; 380 č. 472; 393 č. 556; 500 č. 1016; 510 č. 1090. [5]) V. 5 č. 15, VI. 38 č. 211; 60 č. 353; 144 č. 595.

[6]) Archiv Český, XVI. 320 č. 376, 352 č. 428.

[8]) Brandl, Půhony VI. 234 č. 1402; 241 č. 1446; 252 č. 1514; 319 č. 1932, 1935.

[9]) Z. d. XV. 5.

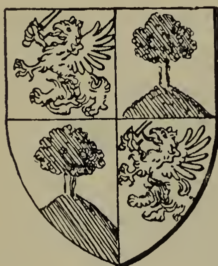
R. 1496 byl již nebožtík. Zůstala po něm dcera a dědička Dorota, jíž byl poručníkem bratr jeho Ctibor z Zástřizl a ze Lhoty, jenž r. 1496 pohnal Jana z Čertorej z 8000 zl. uh., že drží mocí nejen sirotka Dorotu, ale i tvrz Litenčice s příslušenstvím.[1]) Ale i Ctibor byl již r. 1498 nebožtíkem a nástupcem jeho nejen v držení statků ale i v poručnictví k Dorotě syn jeho Mikuláš.[2]) Záhy však ujal se poručnictví Jan z Čertorej, ale jen na krátkou dobu, neboť Dorota byla již r. 1503 dospělá a vdaná za Jana Kunu z Kunštátu, kterého vzala na spolek na všecky po otci zděděné statky, totiž na tvrz a ves Litenčice, na Kunkovice se dvorem, na ves Chvalnov, na půl Troubek se dvorem a se dvěma mlýny, na vsi Vyškůvky a Strabenice, na pusté Opatovice a na rybník na Švábsku. Zároveň všechno své právo na půl vsi Lazník převedla na ujce svého Jana z Čertoryj.[3]) R. 1509 však oba prodali všecko své zboží, jak je čteme v deskovém vkladu z r. 1503, Václavovi Kropáčovi z Nevědomí.[4]) Ves Vyškůvky v obou těchto vkladech (1503 i 1509) jmenuje se stále ještě osedlou. Připomenouti dlužno pouze, že r. 1509 byl již při Litenčicích i dvůr v Strabenicích, který Kuna koupil od Prokopa z Domamyslic, kterého však pod plat užívali strabeničtí poddaní a tři poddaní ze Zdislavic.

Václav Kropáč z Nevědomí zemřel před r. 1521, ustanoviv poručníky svých statků i dětí Hynka Kunu z Kunštátu a z Bolehradu na Čejkovicích, Smila Kunu z Kunštátu a na Lukově, Jana z Kunovic a na Uher. Brodě, Bohuše ze Zvole a na Kunovicích, Bernarta Rychvaldského z Kateřinic a Přemka z Víckova na Prusinovicích. Tito vložili r. 1521 celé po něm pozůstalé zboží spolu s vinohradským desátkem v Pornicích s jedné hory, kdežto druhá příslušela k Morkovicům, a s pustou vsí Stařicí synovi jeho Kryštofovi.[5]) Tento r. 1536 koupil půl vsi Nitkovic od Soběna, Hynka a Ondřeje Zajíčků ze Zborovic[6]) a před r. 1547 dědicky odkázal celé Litenčice s veškerými příslušnými osadami a dvory synu Janovi, který je r. 1554 prodal Půtovi z Ludanic. Příslušenstvím jmenují se i šafránice, vinohrady a desátky vinné.[7]) Půta vložil je r. 1558 Kateřině ze Šternberka, sestře Albertově

---

[1]) Půh. olom. netišt. 7 fol. 157 v. [2]) 6 fol. 227 v i 7 fol. 6 v.
[3]) Z. d. XVI. 27 (opis 131 v). [4]) XVII. 6 (opis 21)
[5]) Z. d. XIX. 5 (opis 20 v.). [6]) XXIV. 5. [7]) XXV. 90 (opis 267).

ze Šternberka,[1]) od níž je asi hned téhož roku koupil její muž Jiřík Mrakeš z Noskova. Tento je držel necelých deset let, neboť je již v pátek po sv. Pavlu na víru obrácení (30. ledna) r. 1568 prodal za sprostředkování biskupa olomuckého Vilíma Prusinovského z Víckova uherskému šlechtici Gabrielovi Mailáthovi (Meyladtovi), hraběti a dědičnému pánu země Fogaroš. (Obr. 41.) Statek popisuje se v trhové smlouvě takto: tvrz a městečko Litenčice s dvorem, pivovarem, s mlejnem volovým, s šenkhauzem, se zahradami, s štěpnicemi, s vinohrádkem, dvůr a ves Pornice, ves pustá Švábsko, ves Strabenice, ves Vyškuóvky a ves Lejsky s dvovem i farú, dvuór a ves Chvalnov s šenkhauzem a horkú vinohradní, ves pustá Stareč, vsi Kunkovice, Nitkovice s dvorem a pustú tvrzí, což tu k Litenčicóm náleží, ves pustá Opatovice, ves Chvalkovice, puól vsi pusté Kozojedska, ves Komorov i s kostelními podacími na tom statku, s lidmi platnými i neplatnými, s rolí oranú i neoranú, s lesy, háji, chrastinami, s loukami, rybníky, rybništěmi, s haltýři, s potoky i vodami. Prodáno to bylo za 40.500 zl. na tolařích a groších českých. — Ves Chvalnov se dvorem a tvrzí a ves Lejsky s tvrzí a dvorem držel tehdy v zástavě od pana Mrakše Jan Ryšan z Rosenštejna; kdyby se pan Mrakeš s ním nemohl smluviti, může pan Meyladt za sebou podržeti sumu zástavní 4650 zl. až do postoupení.[2])

Obr. 41.
Znak Majláthů z Fogaroše.

Mailáth statkem nevládl dlouho. Biskup Vilím jej sice neustále nabádal, aby přesídlil z Uher k stálému pobytu na Moravu, chce-li, aby mu statek něco vynášel, ale Mailáth toho nedbal, nýbrž dojížděl na Moravu jen občas, obyčejně vypůjčit peníze, a vždy se hned zase vracel do Uher. Litenčice za jeho nepřítomnosti dával spravovati biskup ouředníkem, od kterého sice sám osobně přijímal účty, ale přece nedovedl zabrániti, aby se ouředníci jeden po druhém neobohacovali na úkor uherského magnáta.[3])

---

[1]) XXVII. Z. d. 1 (opis 2.)

[2]) K. a. archiv krom. Kopiář Opg. 167—172.

[3]) Korespondence Prusinovského s Mailáthem byla velmi čilá. Jeví se nám v ní upřímné přátelství, kterým biskup lnul k tomuto katolickému hraběti,

Biskup se Mailáthovi nejen staral na Moravě o úvěr, ale také sám z vlastních úspor mu zapůjčil 3550 zl., aby mohl Mrakšovi zaplatiti kupní cenu. Za dluh ten ručili poddaní z městeček Koryčan a Litenčic.[1]) Biskup Prusinovský zemřel v červnu r. 1572 a Mailáth na to asi r. 1573 Litenčice prodal bratřím Jiřímu, Adamovi, Zdeňkovi, Jindřichovi, Zigmundovi a Kryštofovi Martinkovským z Rozseče, (obr. 42.) ale dluh stále ještě zaplacen nebyl. Po smrti biskupově přešel na jeho nástupce a zdá se, že se o něj nestaral ani biskup ani bratří Martinkovští. Teprve r. 1576 biskup Jan z Telče, když již splátky i zadržalé úroky dostoupily značné výše, jal se jej dobývati, a to na rukojmích. — Nejprve dne 8. srpna r. 1576 napomenul Koryčanské a Litenčické, aby zaplatili, a když nepomohlo, napomenul je dne 10. listopadu

že se o věci jeho staral nejinak než o své vlastní. Uvádíme jen věci nejzajímavější. Dne 30. července r. 1570 mu píše, že ho sice nezrazuje ze stálého pobytu v Uhrách, jen když mu zdraví bude přát, radí mu však, že vyleze z dluhů jen, uskrovní-li se v čeládce a ve zbytečných outratách a koních. Sám má sice své práce dost, ale nabízí se mu přece, že chce na hospodářství na Litenčicích dohlédati jako na své vlastní. (K. a. archiv krom. Kopiář 10 fol. 132. Dne 26. srpna r. 1570 mu radí, aby s příjezdem na Moravu neotálel, neboť věci jeho pro nepřítomnost velmi těžce jdou a schylují se k velikému jeho zavedení (Kop. 10 fol. 158). Dne 31. srpna r. 1570 se nemálo těší, že Mailáth na Moravu skutečně přijede. (Kop. 10 fol. 163 v). Dne 26. srpna r. 1570 káře ouředníka litenčického, Jiříka Padkovice, že má o věci pána svého velmi malú dbanlivost a špatnou péči. (Kop. 10 fol. 158.) R. 1571 dne 2. května zjednal mu na Litenčice ouředníkem Václava Voděradského za ročních 50 zl. a nějaké šaty pacholkovi (Kop. 11 fol. 125 v), ale tak, aby pan Mailáth k tomuto ouředníku žádné vrchnosti neměl, ale ouředník aby měl zření ve všech věcech toliko k biskupovi (Kop. 11 fol. 126). Od ledna 1571 byl na Litenčicku ouředníkem Valentin Tovara, ale ten koncem dubna zemřel; měl platu 60 zl. ročně, 9 zl. na kožich a boty, týdně vědro piva z pivovaru litenčického, ale měl také dohlédati na panství cimburské. Tovarovi se asi hospodařilo dosti zle, neboť biskup o něm píše dne 17. ledna r. 1571, že na Litenčicích nemá ani peněz, ani sladu ani obilí, dobytka jen velmi málo, čím hospodářství je celé opuštěné. (Kop. 0 pg. 255; Kop. 11 fol. 21 v, 114 v, 116.) Roku 1570 vypůjčil biskup pro Mailátha u Jana Světlika z Gesesu a na Vajdě 2000 tolarů (Kop. 10 fol. 19) a nějaké peníze od ouředníka tovačovského Pivce. (Kop. 10 fol. 103, 110.) Dne 29. listop. r. 1570 mu oznamuje, že Václav Sedlnický z Choltic na Bartošovicích, který zaň ručí na 5100 zl, nedostal dosud podpůrčího listu. (Kop. 10 fol. 249 v); tento však neručil rád, ale dal se k tomu biskupem hodně přemlouvati (Kop. 10 fol. 205).

[1]) Kopiář 11 fol. 12.

znova.[1]) Ale ani to nepomohlo. Dal si proto kapitulou dne 27. dubna r. 1577 vydati listinu, že zápis Mailáthův a jeho rukojmí na ty peníze skutečně má,[2]) a rukojmí napomínal znova.[3]) Když nic nepomáhalo, obstavil v Kroměříži na trhu koryčanské židy a uvěznil je. Z toho ovšem poplach. Proto biskup Mezon z Telče dne 27. září r. 1577 napomínal Mailátha, který držel ještě tenkráte Koryčany, aby dluh bez prodlení spravil, a rovněž Jana Martinkovského z Rozseče, který tou dobou vládl Litenčicemi samojediný. Konečně dne 30. září povolil k přímluvám pana

Obr. 42.
Znak Martinkovských z Rozseče.

Obr. 43.
Znak Pázmánů z Panasa.

Jetřicha z Kunovic a na Brodě Uher., aby židé na čas svých svátků vyšli z vězení, ale po svátcích buď zaplatili nebo se do vězení vrátili. Židé se do vězení vrátili, ale neplatili. Mailáth r. 1577 zemřel a biskup nemohl se již hojiti na jiném, leda na rukojmích. Pomstou za to obstavil majitel Koryčan Ladislav Bánffy z Dolní Lindvy, rovněž uherský magnát, biskupovy poddané z Novosad u Kroměříže na trhu ve Fraštáku (Gálgócz) v Uhrách. Tím byl biskup tak roztrpčen, že nechtěl přijati ani splátky, než jen dluh celý.[4]) Dluh však nebyl zaplacen ještě ani na sklonku r. 1580, neboť biskup Stanislav Pavlovský z Pavlovic dne 30. prosince t. r. Koryčanské a Litenčické napomíná, aby dosti učinili svému rukojemství.[5])

---

[1]) 14 fol. 45 a 108 v. [2]) 15 fol. 53 v. [3]) 15 fol. 98 k 11. září r. 1577. [4]) 15 fol. 103 v., 37, 38, 106, 108, 111, 119, 119 v., 120.

[5]) Kop. 18. fol. 264 v.

R. 1584 držel Litenčice již syn Jana Martinkovského z Rozseče Jiřík, jenž toho roku přiznává k berni zemské na panství litenčickém 248 poddaných poplatných a 6 lhotních.[1]) Litenčice mu však byly do desk vloženy teprve r. 1589.[2]) Jiřík byl zajisté vladyka zámožný, kdyžtě před r. 1596 mohl Janovi z Pernštejna půjčiti 2500 zl. mor.[3]) Po něm přešel statek na Adama Martinkovského, jenž jej ještě r. 1614 měl,[4]) a po tomto na Johanku Horeckou z Horky, po jejíž smrti vykonavatelé poslední vůle jej r. 1618 vložili s tvrzí a vsí Chvalnovem (s kostelním podacím a se dvorem v Chvalnově) a s vesnicemi Lejskami s kostelním podacím, dílem Nitkovic, s Kunkovicemi, Vyškůvkami, Strabenicemi a Chvalkovicemi s kostelním podacím paní Ludmile z Kounic, rozené z Roupova.[5])

Paní Ludmila z Kounic zemřela r. 1627 a dědicové její Maximilian z Kounic a na Brodě Uher., nezletilý Lev Vilém, bratr jeho a jejich sestry Anna, Alina, Eusebie a Benigna prodali Litenčice dne 29. prosince (ve středu po památce narození Krista Pána) roku 1627 za souhlasu kardinála z Dietrichštejna, jakožto císařského správce Moravy, ostřehomskému arcibiskupovi a primasovi království Uherského Petrovi Pázmánovi z Panasa, (obr. 43.) nejvyššímu sekretáři Jeho Milosti Císařské, za 38.800 zl. mor. Kupec dal 28.285 zl. hned při podpisu trhové smlouvy a zavázal se, že zbytek 10.515 zl. zaplatí roku 1628.[6]) Mezi příslušenstvím jmenuje se také zaniklá nyní ves Komárov u Chvalkovic. Kardinál Pázmány držel také Vsetín a oba statky poslední vůlí ze dne 17. února r. 1637 odkázal synovci svému Mikulášovi Pázmánovi. Kdyby však dědic (syn kardinálova bratra Jiřího) zemřel bez dětí, mají děditi vzdálenější příbuzní kardinálovi, Petr Solymosus a Jan Namen; kdyby i tito zemřeli bez

---

[1]) Z. archiv, sb. Bočkova č. 8986.

[2]) Z. D. XXX., 6 (opis 16). Schwoy (Mähren II., 555) uvádí k r. 1593 neprávem držitelem Litenčic Bernarta Ludvíka Tobaru z Einzisfelda.

[3]) Brandl, Listové Žerotínovi, I. 149

[4]) Schwoy II. 555; Wolny, IV. 250 — bez dokladu, ale dosti pravděpodobně.

[5]) Z. d. XXXIV. 8 (opis 32). Original kupu z r. 1618 chová se v rodinném Kounickém archivě v Jaroměřicích u Morav. Budějovic. D'Elvert, Schriften, V., 31.

[6]) Z. d. XXXVI., 7 (opis 24).

dědiců, mají Litenčice spadnouti na klerikálný alumnát uherský, který kardinál založil ve Vídni (nynější Pazmaneum).[1]) Vklad do desk zemských vykonán byl teprve dne 4. května r. 1646. Po třinácti letech (dne 16. února r. 1659) prodal Mikuláš statek za 30.000 zl. moravskému nejvyššímu písaři zemskému Melicharovi Ledenickému z Ledenic, ale již dne 9. prosince r. 1666 koupil jej od něj zpět za 32.800 zl. rýn., leč záhy r. 1667 zemřel asi bezdětek.[2]) Arcibiskup ostřehomský Jiří Szelepchény rozmýšlel se sice, neměl-li by se naň natahovati pro seminář Pázmánův ve Vídni, ale zalekly jej asi veliké dluhy na statku váznoucí, a od úmyslu svého upustil. Litenčice pak vloženy do desk zase uherskému šlechtici Michalovi Urménymu z Urménye, po kterém je zdědily dcery Anna Marie, provdaná Bartodějská z Bartoděj, Helena Norberta, provdaná Lichnovská a třetí svobodná Kateřina.

Statek byl tenkráte velice zpustošen. Stodoly, ovčín, mlýn, zahrada i zámek byly úplně pusté a na spadnutí, dobytka málo (39 krav, 2 býci, 5 volů, 6 telat, 48 sviní a 525 skopů), a dvory v Nitkovicích a Kunkovicích o málo lepší. Ale ani usedlosti poddanské nebyly v lepším stavu. Ještě r. 1670 bylo na celém panství rolí poddanských starých vzdělaných I. tř. 550$^{6}/_{8}$ m., II. tř. 1232$^{7}/_{8}$ m., nových vzdělaných I. tř. 19$^{5}/_{8}$ m., II. tř. 389 $^{7}/_{8}$ m., nových pustých I. tř. 105 m., II. tř. 183 m., starých pustých I. tř. 559$^{5}/_{8}$ m. a II. tř. 1174$^{3}/_{8}$ m. Domů bylo na celém panství starých osedlých 65, nových osedlých 32, nových pustých 12, starých pustých 65. V Litenčicích samých bylo před válkou 9 lánů, 11 pololánů, 23 čtvrtí, 10 osmin lánu, 2 podsedky a 2 chalupy. R. 1670 bylo 9 usedlostí úplně bez budov, 18 starých osedlých, 7 nových osedlých, 5 nových pustých, 18 starých pustých.[3])

Nedosti na tom, že válka tak velice osadu i panství zničila, nové škody způsobily požáry dne 10. dubna r. 1678 a 12. ledna r. 1679, kterými zničeno několik stavení obytných, ale ponejvíce budovy hospodářské a zásoby i dobytek. R. 1693 hořelo zase.

Dědičky Urménovy prodaly Litenčice třemi kupními smlouvami ze dne 8. července r. 1683, 23. ledna r. 1686 a 27. června

---

[1]) Opis v Bočkově sb. č. 8987.

[2]) V dubnu r. 1667 byl již nebožtík. Bočkova sbírka č. 8988.

[3]) Reg. zem. odd. rektif. 291.

r. 1688 celkem za 39.000 zl. rýn. Zdeňce Kateřině ovdovělé ze Scherfenberka, rozené z Blimsdorfa, která je prodala již dne 2. května r. 1697 majiteli Chvalnova Janovi Frant. Hannibalovi, sv. p. Stommovi za 60.000 zl. Tento ustanovil poslední vůlí ze dne 1. dubna r. 1710 (prohlášenou 4. dubna r. 1710) dědicem svého nezletilého syna Frant. Josefa, za něhož zemský soud prodal Litenčice r. 1712 a Chvalnov r. 1713 dohromady za 96.000 zl. rýn. Frt. Vilémovi sv. p. z Thonsern. (Obr. 44.) Když tento r. 1718 zemřel, přešly oba statky dle jeho poslední vůle ze dne 6. února r. 1716 (prohlášené 15. dubna r. 1718) na jeho syna Frant. Jos. Filipa Antonína Felixa s podmínkou, že vyplatí matce Anně Kateřině, rozené Grosshausové 44.000 a sestrám každé 6000 zl. rýn.

Obr. 44. Znak svob. p. z Thonsern.

Pán tento dosáhnuv velikého věku zemřel v červenci roku 1778 jako poslední svého rodu. Zabýval se mnoho vědami fysikálními, že to časem hraničilo až na podivínství a stal se ne přímo slavným, ale na svou dobu vynálezy svými pověstným. Sestavil stroje, které jsouce více hříčkou neměly praktické ceny; od něho pocházel první elektrický stroj na Moravě. Nemaje dětí odkázal své statky synovci své manželky Františky sv. p. Ordonezové, Frant. Podstatskému z Prusinovic, ale s podmínkou, že přijme jméno a erb Tonsernův. — Svého vlastního synovce svob. pána z Věžník při tom přešel.[1]) Dědic jeho byl r. 1779 povýšen do stavu svobodných pánů a dovoleno mu zároveň, aby k svému jménu a erbu přijal i jméno a erb vymřelých Tonserův. Zemřel však roku 1787 a diplom o tom nebyl dosud vydán. Ten dostal teprve syn jeho František Vilém dne 23. listopadu r. 1804. — O tomto posledním jde chvála, že byl pán vysoce vzdělaný i nadaný, znamenitý hospodář, lidumil a

[1]) D'Elvert, Notizenblatt, 1878 pg. 68.

filosof, muž vzácné dobroty srdce i ušlechtilé mysli. Zemřel 53letý v Brně dne 16. prosince r. 1833 (narozen dne 25. ledna r. 1781). Dle jeho závěti datované 26. října r. 1828 dědil Litenčice syn jeho František svob. p. Podstatský-Tonsern, nejstarší z jeho dětí z manželství s Teresií, dcerou znamenitého hospodáře dvorního rady Antonína Valentina z Kašnic.[1])

František Podstatský—Tonsern zemřel dne 22. července roku 1878 v 69. roce věku svého a statky jeho přešly na syna Theodora, který je dosud drží. Manželkou je mu Gabriela, roz. hraběnka Žerotínová.

Poddanské poměry. R. 1695 bylo na statku 24 lánův a čtvrt osminy lánu, z lánu bylo 23 zl. daně, ze 102 komínů k sv. Havlu po 1 zl. a k sv. Bartoloměji po 1 zl. Celková berní povinnost 450 zl. 39 kr. $1^2/_4$ d.

Roku 1750 bylo v Litenčicích 14 sedlákův a 32 čtvrtníků; sedláci robotovali po 3 dnech týdně párem, čtvrtníci po 3 dnech pěšky. Plat gruntovní se dával za dva terminy, o sv. Jiří a o sv. Václavě; z celé osady bylo platu sv. jiřského 55 zl. 4 kr. a tolikéž platu václavského. Mimo to platilo se z celé obce o sv. Kateřině z kopanic 39 zl. 55 kr., o sv. Jiří za přádlo 9 zl. 12 kr., z kopanic 21 zl. 14 kr. a za hlídku 7 zl. 30 kr. Vrchnost dostavala 96 slepic a 1480 vajec. — Na panství byly dva dvory, Litenčický a Kozojedský. Při Litenčickém bylo $748^3/_8$ měr rolí, 10 měr pastvisk, 17 měr zahrad, luk na 59 čtyřspřežných for sena a 28 for otav. Při Kozojedském bylo 238 měr rolí, $8^4/_8$ m. pastvisk, $2^1/_8$ měr zahrady, luk na 62 dvojspřežných for sena: mimo to 32 měr pastvisk, jichž užívali poddaní z Nitkovic pod plat (o sv. Kateřině 13 zl. 32 kr.). Pivovar v Litenčicích na 287 beček. Lesy v Litenčicích Klišenický po $204^1/_8$ měr, v Kunkovicích lesa po $602^4/_8$ m., v Nitkovicích lesy Opatovská, Kunovská, Lipina a v Ryjách dohromady na $842^3/_8$ m., v Strabenicích Lašovecký les po $145^5/_8$ m. a les Chvalnovský na $506^5/_8$

---

[1]) Z tohoto manželství pošly ještě děti Vilém, Klaudius, Emilie, Rosa, Žofie, Jindřiška. P. z P.—T. Klaudius byl znamenitým sociologem. Pozoruhodné jsou jeho članky v „Österreichische Revue" z roku 1866: „Die Ursachen der bedrängten Lage des Grundbesitzes Österreichs" a „Kriegschäden und ihre Abhilfe". Nadějí, které se v něj kladly, nesplnil skončiv samovraždou na zámečku v Divnici dne 27. prosince r. 1867.

měr. Platy ze šenků: z Litenčic 60 zl. ročně, z Kunkovic 24 zl., z Nitkovic 25 zl., ze Strabenic 20 zl., z Chvalnova 60 zl.; ze mlýnů: z Nového 70 zl., v Lískách 70 zl., ze Svolšinského 180 zl.

Roku 1775 bylu 14 sedláků, 34 čtvrtníků a 2 čtvrti bez domů. Sedlák měl 3 čtvrti lánu po 48 mor. měrách rolí a platil 21 zl. 42 kr. roční daně, platu gruntovního o sv. Jiří a o sv. Václavě 4 zl. 28 kr., o sv. Kateřině za pastvy 1 zl. 18 kr., za přádlo 12 kr., za hlídku 10 kr., dával 4 slepice, kopu vajec, $1/8$ míry pšenice na místě lískových oříšků, 2 židlíky másla, máz kmínu a máz jalovce. Čtvrtník třetinu toho. ale másla 5 židlíků, pšenice, kmínu a jalovce tolik jako sedlák. Robota selská byla od sv. Jana do sv. Václava celý týden párem nebo dvěma osobami pěšky, ostatek 3 dny týdně, robota ze čtvrti od sv. Jana do sv. Václava jednou osobou pěšky celý týden, nebo 3 dny párem, ostatek jen polovic. Podruzi robotovali v panských zahradách 52 dní ročně a platili po 24 kr. daně, kteří pak měli chalupy, 2 zl. daně.

Jména tratí r. 1755: Na Dílech. Spranky, za Kuchynkou, Hrubý padělek, pod Flosy, Čtvrt, Homoly, Čísla, u Hraniček, Klisovec, za Loukou, Rákosí.

Medlov,

samostatná katastr. a polit. obec na bývalém panství dřínovském, 5·72 km sz. od Zdounek (13·24 km do Kroměříže), na silnici ze Zdounek do Dřínova.

Rozloha obce měří 239 ha, z čehož rolí 174 ha, luk 3 ha, zahrad 6 ha, pastvisk 11 ha, lesa 39 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1770 136 duší, r. 1790 v 21 domech 156, r. 1834 ve 33 dom. 192, r. 1869 ve 44 dom. 288, r. 1890 v 64 dom. 364 a r. 1900 v 68 dom. 364 duší, výhradně Čechů a katolíků.

Farou, školou a poštou náleží osada do Zborovic. V XVII. stol. býval v Medlově dvůr, po němž nyní není ani stopy.

Místní jméno jest patronymické od osobního Medlo odvozené. R. 1360 čte se zemřelý již Medlo z Počenic, snad zakladatel této vsi.[1]) Jméno samo čte se r. 1365, 1368 a 1415 Medlaw, r. 1670 Mydlow.

Nejstarší zmínka o této osadě je z r. 1356, kdy Buzek z Počenic prodal Rackovi ze Zborovic a jeho bratřím ves Medlov s příslušenstvím za 86 hř. gr.[2]) Po Rackovi ze Zborovic přešel Medlov na Matěje z Rataj, který jej postoupil r. 1368 svému bratrovi Pavlovi.[3]) Ale r. 1376 jmenuje se majitelem osady zase Matěj z Rataj.[4]) R. 1391 držel ji Štěpán z Červeného, jenž ji prodal Janovi z Morkovic.[5]) Část však držel Matěj z Rataj ještě r. 1410, jenž toho roku pohání Fraňka z Morkovic, že mu beze všeho práva drží lesy v Medlově.[6]) Nález učiněn teprve r. 1412 v ten smysl, že soud zemský má vypraviti do Medlova ouředníka, který se na lesy vyptá, a čehož se uptá, při tom ať ostane.[7]) Lesy však Matěj konečně vyhrál a prodal je r. 1415 i s menšími háji Zbyňkovi z Dřínového,[8]) proti čemuž vložil odpor Václav z Morkovic, bratr Fraňkův, a Franěk sám, ježto oba si k nim osobili lepší právo než Matěj z Rataj.[9]) Ale odpor jim nic nepomohl, ježto lesy zůstaly při vladykách Dřínovských, jichž potomek Jan z Dřínového je prodal r. 1437 (silvas dictas Medlowsky) se vsí Teteticemi Milotovi z Morkovic.[10]) Při Morkovicích připomínají se ještě r. 1480.[11])

R. 1505 prodal Medlov s lidmi, s úroky, s kurami a vejci Mikuláš z Zástřizl Jarošovi z Zástřizl,[12]) po němž jej dědili synové Smil a Jiřík z Zástřizl; první vložil r. 1516 svou polovici strýci Ctiborovi z Zástřizl,[13]) jenž současně koupil i druhou od Jiříka.[14]) R. 1516 však nabyl celé vsi i s lidmi a platy Mikuláš starší Čech

---

[1]) Z. d. ob. I. 757; [2]) 445. Schwoy sice uvádí, že r. 1351 prodal Medek z Medlova 14 lánů v Medlově Benešovi Husovi z Doupova, ale tolik lánů nikdy v Medlově nebylo. Zpráva ta zakládá se na Z. d. I. 202; ale tam se čtou Medlovřez, zajisté Medlovice u Kyjova. Schwoy II. 565.

[3]) Z. d. I. 978. [4]) III. 53.

[5]) Z. d. VI. 220.

[6]) Brandl, Půhony I. 353 č. 1029 a 1030.

[7]) Brandl, Půh. I. 390 č. 411.

[8]) až [14]) Z. d. VIII. 459; 460; X. 15; netišť. XII. 22 v. (opis); XVI. 149 (opis); XVIII. 6 v. (opis); XVIII. 7.

z Hrádku, který r. 1546 zapsal na ní a na pustém Srnově 1000 zl. rýn. věna manželce syna svého Jana Marii Saloméně z Štodlaru.[1]) Ves samu však dědil syn jeho Mikuláš z Hrádku, který ji se dvorem a poplužím k tomu dvoru náležitým, se vsí pustou Srnovskem a 3 poddanými ve Vlčích dolech vložil r. 1570 znova Mikulášovi st. z Hrádku.[2]) Ale tento již r. 1583 prodal Medlov majiteli Dřínova Petrovi Skrbenskému z Hříště,[3]) od které doby zůstal při Dřínově, při němž výslovně se uvádí ještě r. 1616.[4])

Před válkou třicetiletou měl 22 domů, z nichž bylo r. 1667 13 pololánů, 7 čtvrtí, panský šenk a podsedek. R. 1670 (píše se Mydlov) měl jen 2 domy staré osedlé, 3 nové osedlé, 1 nový pustý a 16 starých pustých; byly tedy čtyři pětiny osady v rumech. Role byla jen II. třídy; starých vzdělaných bylo 36, nových vzdělaných 36, nových pustých 18, ale starých pustých 210 $^{6}/_{8}$ měr.[5])

R. 1750 bylo 6 sedláků, 11 čtvrtníků a 7 domkařů. Sedláci robotovali 4 dny týdně dvouspřežně, čtvrtníci 4 dny týdně pěšky, chalupníci po 1 dni pěšky. O sv. Václavě dávaly se platy gruntovní, husí, za hlídku, za lískové oříšky, za přástku, plat šenkovní, slepice, vejce a plat z kopanic.[6])

Polní trati se jmenují r. 1755: Na Padělkách, u Zmole, za Humny, na Stráži, na Nivách, na Hambalkách, v Kopaninkách, za Vrby, Díly, pod Lipami, na Kameničkách, pod Dílama, pod Padělky.

Milovice,

nejmladší osada v okrese, politicky kolonie Soběsuk, kam náleží také katastrem, na býv. panství Zdouneckém, na východ od Zdounek, vzdálená ze Zdounek 3·45 km, z Kroměříže 13·71 km, přifařena do Zdounek, silnicí spojená od r. 1900 se Soběsuky.

---

[1]) až [4]) Z. d. XXV. 116; XXVIII. 102; XXIX. 55 (opis fol. 214): XXXIII. 236.

[5]) Reg. zem. odd. rektif. č. 330.

[6]) Reg. zem. odd. dom. č. 91.

Obyvatelstva, vždy jen českého a katolického, bylo r. 1790 ve 13 domech 63, r. 1834 v 38 domech 194, r. 1869 v 38 domech 201, r. 1890 ve 44 domech 217, r. 1900 ve 44 domech 216 duší.

Osada byla založena r. 1786 pro 13 familií na mýtině (na místech vyklučovaného panského lesa) na území zdounecké vrchnosti. Obyvatelé slují do dneška familianty.[1]) R. 1788 měla tam již vrchnost svého fojta (jmenoval se Josef Svoboda); neznámo, zda dědičného.

Morkovice,

úhledné městečko na svazích hor Hříběcích, samostatná katastr. a polit. obec, druhdy samostatné panství, k němuž patřily osady Morkovice, Počenice, Prasklice a Sližany. Osada leží 297 m nad mořem, 9·61 km západně od Zdounek (16·69 km do Kroměříže). Mívala druhdy vlastní krevní právo, které rozsuzovalo na obecní radnici a jehož rozsudky vykonával popravčí mistr „na spravedlnosti", trati to polní ležící za osadou. Městečko leží na silnici z Kroměříže do Vyškova. Hned při silnici od Kroměříže je část osady zvaná Blechov. Jsou to nízké domky bojácně přikrčené k zemi, jako staromoravská dědina krytá dosud po většině došky porostlými svěží zelení mechu. Hned za Blechovem, což je jistě přezdívka posměšná, prostírá se úhledné náměstí rozložené po obou stranách silnice. Domy na náměstí jsou čisté, všemi různými barvami nalíčené, některé na poschodí, ale většinou přízemní stavení selská. (Obr. 45.) Náměstí rozvětvuje se na třech místech, „na Kopečku", „na Zabrání" a na „Novosadech" v oddíly městečka. Budovy panské se zámkem, parkem a úhlednými ústavami hospodářskými tvoří samostatnou čtvrt, krásně uspořádanou. Zámek je něžná patrová budova, krytá celá starodávným šindelem. Vznikl snad r. 1790 přestavbou bývalé tvrze. Nevíme nic

---

[1]) Schwoy II. 570; Wolny IV. 520.

Obr. 45. Náměstí v Morkovicích.

o založení osady ani o jejím povýšení na městečko. Jisto je pouze, že osada píše se již r. 1379 a 1437 městečkem.[1]) V nejstarších dobách býval snad v místech nynějšího zámku hrad, který časem klesl na pouhou tvrz. Kolem zámku zachovaly se dosud hradní příkopy, proměněné nyní v okrasný park. Zdá se také, že městečko bylo druhdy obehnáno hradební zdí a příkopem. Nasvědčuji tomu dosud nejen jména „Zabrání" a hospoda „u Brány", ale historicky doložené názvy „Brána Pornická" a „Brána Počenská". Pornická brána byla ještě r. 1811 opravena na obecní útraty, Počenská r. 1812, kdy k její opravě dalo panství vápno a cihly. Bran připomíná se již r. 1437.[2])

Rozloha obce měří 1520 ha, z čehož rolí 1480 ha, luk 94 ha, zahrad 13 ha, pastvisk 20 ha, lesa 11 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1770 996 duší, r. 1791 ve 116 domech 1010, r. 1834 ve 198 dom. 1302, r. 1869 ve 220 dom. 1441. r. 1880 ve 238 dom. 1620, r. 1890 ve 275 dom. 1742, r. 1900 ve 294 dom. 1912 duší, nyní pak nad 300 domův a přes 2000 duší.

Ke krevnímu právu morkovskému slušely osady Morkovice, Sližany, Počenice, Hoštice, Zborovice, Medlov (r. 1700 píše se Mydlov), Tetetice, Vežky, Vlčí Doly, Dřínové, Vrchoslavice, Dlouhá Ves, Uhřice, Pornice a Zdislavice. Byl tedy obvod jeho dosti rozsáhlý. Nevíme také, kdy bylo městečko tímto právem nadáno, jisto je pouze, že soud morkovský připomíná se ve dskách zemských již r. 1389 a trval od té doby nepřetržitě až do doby císaře Josefa II. V knihách půhonných čteme o něm k letům 1408 a 1446 v takové spojitosti, že můžeme souditi, že měl zvláštní řád podobný řádu soudů zemských nebo biskupských manských.[3]) Bral pak soud ten v těžkých případech právní naučení v Hradišti Uherském, řídil se tedy právem brněnským či byl vysazen na německém právě švábském („Schwabenspiegel").

---

[1]) Z. d. olom. III. 584: X. 66, 321.

[2]) Brandl, Půhony III. 440 č. 8.

[3]) R. 1408 pohání Václav z Morkovic Dětocha z Pornic ze 100 hř., „že přijev na mú dědinu do Morkovic i zbil mi člověka konšela mého v zahájeném súdě a tu svého člověka vzal od práva mocí a kvaltem. (Brandl, Půhony, I. 294, č. 768.) R. 1446 Milota z Morkovic pohoní Filipa

R. 1700 dána pravidla, jak se má stavěti spravedlnost (šibenice), kdykoli stará zchátrá a se pokazí. Obci v tom nemá nikdo brániti, aby si novou šibenici zbudovala. Obec to pouze oznámí své vlastní vrchnosti, která nařídí purkmistru, fojtu a ouřadu, aby v tom pohledávali okolních vrchností, jejichž poddaní k právu krevnímu morkovskému přináležejí, aby sousedům krevním povoleno bylo dostaviti se do Morkovic jistý den k vyzdvižení spravedlnosti. Když se nová spravedlnost řemeslníky k takovému dílu schopnými zbuduje a vystaví, kdo by těm řemeslníkům strany jejich díla při spravedlnosti konaného na poctivosti utrhal a to se na něho provedlo, má býti trestán 50 tolary moravskými anebo vymrskáním. (Mělo se tímto ustanovením zameziti, aby řemeslník, který staví šibenici, nebyl považován člověkem nečestným.) Když se vrchnosti oznámí, že se nová spravedlnost bude stavěti, zůstává při líbezné vůli vrchnosti, aby buď osobně nebo skrze svého oficíra učinila první 3 rány na dřevo aneb na kamení, z kterých se spravedlnost má stavěti. Při tom vrchnost následovati má purkmistr, rychtář, konšelé a přísežní, totiž jeden každý 3 rány učiniti; což když se stane, mají následovati jiní všichni řemeslníci a k právu krevnímu přináležející sousedi, a to až do vykonání a vystavění celé spravedlnosti. Chtějí-li popravní mistr, biřič a jiné k té práci schopné osoby bíti a hřebík do spravedlnosti tlouci, to se jim dovoliti může, neb jest to jejich erb, však práva v tom nic nevyměřují. Jakmile se šibenice vystaví, mají všichni k krevnímu právu příslušející zase jíti pořádkem do radního domu morkovského, a tam jim učiní purkmistr poděkování a dá jim pro lepší pamět vystaviti sud piva. Vrchnost však může nařiditi, aby takové obnovení spravedlnosti zchátralé dálo se teprve, až se polapí první zloděj. k čemuž jeden každý poctivý člověk jest povinen zloděje dobrého do Morkovic fedrovati.

---

z Pačlavic a Arkleba z Pačlavic, „že postavivše lidi své v Morkovicích před právem jali mi se konšelům mým přimlúvati a kvaltem své lidi od práva odvedli potrhajice se na konšely v pravém landfrýdě. (Brandl, Půhony, III. 530, č. 513.) Morkovské právo volá po samostatné studii, jakou věnoval na př. dr. Vil. Schram hrdelnímu právu městečka Vrbovce u Znojma. My jsme zatím první, kdož na ně upozorňuje. Po levé ruce silnice k Uhřicům je mlýn „Na spravedlnosti“, kde se vykonávaly rozsudky. Pranýř býval v místech nynější cukrovarské váhy zborovské.

Krevní právo morkovské soudilo i zločiny nejtěžší, jako zabití, žhářství, zmrhání panny. Zachovala se jen jediná jeho krevní kniha založená r. 1700 (chová se nyní ve škole sližanské), všecky starší se ztratily.

Nyní jsou v Morkovicích kostel a fara, škola, zámek, dvůr, pošta a opatrovna dětí. R. 1671 připomínají se zámek, dvůr, mlýn, pivovar a sladovna, palírna, kovárna, čeledník, byt porybného, park a bednárna, šenk, olejna a byt vrátného, vše panské.[1]) Ještě r. 1708 byly panské budovy: pivovar se sladovnou, lihovar a panská obora.

F a r n í k o s t e l sv. Jana Křtitele stojí na bývalém hřbitově. (Obr. 46.) Kdy a čí nákladem byl vystavěn, není známo. Byl již ve XIV. století v Morkovicích farní kostel, neboť již r. 1386 připomíná se farář (plebanus, Z. d. olom. V., 36). Patronem jest nyní majitel velkostatku dr. Jaroslav hr. Thun-Hohenštejn. Nyní jsou do **M.** přifařeny: Morkovice, Sližany a Pornice, do r. 1855 patřily tam i osady Počenice, Tetenice a Uhřice, pro něž toho roku zřízena samostatná fara v Počenicích. Byl-li původní kostel gotický nebo renesanční, těžko říci, starých vyobrazení jeho se nezachovalo. Nynější je mírně barokový. Kostel i hlavní oltář směřují k východu. Presbytář má přiměřenou třetinovou apsidu. Nad celou budovou pne se křížová klenba v šesti polích a souvisí ve svém útvaru s dvanácti poloelipsovými okny. Dlažba z kelheimských dlaždic je z doby nové. Hlavní oltář sv. Jana Křt., poboční oltáře sv. Antonína Pad., sv. Jenovéfy, čtrnácti sv. pomocníků, sv. Jana Nep. Všechny, jako rovněž kazatelna jsou ozdobeny alabastrovými soškami a jinými řezbářskými pracemi z ruky sochaře Frant. Hirnela, kroměřížského kameníka Jana Ležatky a vídeňského akad. malíře Felixa Leicherta. Nynější hlavní oltář byl vystavěn r. 1774. Až do r. 1720 hradil kostel všechny opravy ze svého vlastního kostelního jmění.

Na v ě ž i jsou 4 zvony, pátý ve vížce nad kostelem. Pocházejí z r. 1723, 1668, 1716, ostatní jsou bez letopočtů.

V zámku byla z á m e c k á k a p l e, v níž byla od r. 1764 sloužívána mše sv. pro vrchnost.

---

[1]) Zem. reg. odd. rektif. č. 358.

Obr. 46. Kostel a škola v Morkovicích.

Nynější hřbitov byl zřízen r. 1785.

Fara r. 1706 vyhořela a r. 1707 vystavěna nová jednopatrová, která byla r. 1812 přestavěna a opravena.

Fary vzpomíná se v pramenech od r. 1386 neustále. R. 1412 a ještě r. 1437 měla plat ze čtvrtlánu v Koválovicích (Z. d. VIII. 95, X. 14), r. 1447 pololán v Uhřicích a poplatnou usedlost v Morkovicích. První jmenovitě známý farář je Zachariáš k r. 1524, jenž toho roku soudně vymáhal plat z usedlíka v Koválovicích (u Tištína). Kolem r. 1525 nebylo v Morkovicích faráře, neboť pololánu v Uhřicích užívali poddaní z Uhřic a plat z něj dávali morkovské vrchnosti. Záhy po té uvádí se farář Pavel, který však již r. 1532 byl v Žarošicích, odkud se na Jiříkovi Morkovském ze Zástřizl soudně domáhal náhrady za 40 kop ozimného obilí, 30 kop ovsa a 2 vozů hrachu, vše to zadrženého desátku. Tou dobou však byli již v okolí pod panstvím pánů Morkovských ze Zástřizl velmi rozšířeni čeští bratří (viz Sližany), takže se zdá pravdě velmi blízko, že ani fara morkovská nebyla katolická než bratrská. Přímou zprávu o bratřích v Morkovicích máme však teprve k r. 1583, kdy Jaroslav ze Zástřizl a na Morkovicích odkázal bratrskému sboru morkovskému 50 zl. mor. R. 1615 a 1616 jmenuje se v Morkovicích farář Jan Vacholitius, jemuž poddaní z Pornic odpírali desátek. Neznámo, jak bylo po bitvě bělohorské. Teprve v lednu r. 1638 nařídila olomucká konsistoř řádovému knězi P. Ludvíkovi, aby do sv. Jiří spravoval morkovskou farnost, na niž byl dne 21. dubna toho roku dosazen Ondřej Titze. R. 1660 byla farnost již zase bez kněze a polovici spravoval farář švábenský, druhou litenčický. R. 1668 připomíná se administrator Jiří Obročný a dne 8. května r. 1670 dosazen dosavadní farář střílecký Tomáš Ignác Janský, který však r. 1678 byl pro nějaké výstupky potrestán ztrátou fary a kněžským vězením na Hukvaldech. Za jeho správy měl kostel 3 oltáře, stříbrný pozlacený kalich s patenou, stříbrný ciboř, stříbrný oltářní křížek, 5 ornátů a 2 zvony. R. 1772 měl kostel 432 lotů stříbra (monstranci, 2 kalichy, nádobky na sv. oleje a jiné kostelní nádobí), z čehož r. 1812 většinu odvedl státu. Mimo to bylo r. 1772: 13 ornátů, 3 pluvialy, baldachýn, 6 korouhví, 3 vela, 12 alb a s dostatek menšího kostelního prádla. Z nástupců Janského nejdéle farářovali: Martin Kučeřík (1697—1733), Cyril Šindelek (1747—1757), Roch Dašický (1757—1794), Karel Ant. Pauer

(1794—1809), Josef Okleštěk (1810—1851), Martin Navrátil (1851—1886), Josef Mádr (1886—1904).

Desátky farské udávají se r. 1772 takto: z Morkovic od 29 sedláků po 1 kopě a 15 snopech — 36 kop a 15 snopů pšenice a rovněž ovsa, od 23 čtvrtláníků po půl kopě — 11 kop a 30 snopů pšenice a tolikéž ovsa, od 16 podsedků po 17 snopech — 4 kopy a 32 snopův ovsa a rovněž pšenice, ze svobodného dvora Harasovského 1 kopu pšenice. 1 kopu ovsa, 1 kopu rži; ze Sližan 32 kopy 30 snopů rži a tolikéž ovsa, z Pornic 26 kop rži a rovněž ovsa, z Počenic 22$^{1}/_{2}$ mor. míry rži sypané, z Prasklic 8 měřic ovsa a 8 měřic rži, z Tetetic 10 měřic ovsa a rovněž rži, z Uhřic 3$^{1}/_{4}$ míry rži a tolikéž ovsa. (Opis visitačního protokolu ve farním archivě.)

Škola byla v Morkovicích od nepamětných dob. Byla původně farní, jen jednotřídní, a učila se v ní mládež z celé farnosti. Vznikla-li hodně pozdě, vznikla za dob bratrských, neboť Bratří kladli na školství velikou váhu, snad ještě větší než katolíci.[1])

V popisech panství z r. 1667 a 1675 se o škole zmínky nečiní, ač se výslovně připomíná „obecní lázeň stará, pustá“.[2]) Za to však ve farních matrikách (soustavné zápisy počínají r. 1667) uvádí se již r. 1666 „rektor morkovský“ Matěj Hašlavský, který na škole působil ještě r. 1670. R. 1676 jmenuje se rektor Michal Trnavský, r. 1684 Martin Manský, r. 1691 Kallović, r. 1693 Jakub Havalini, r. 1697 Hrodzek. R. 1772—1780 vyučoval Jiří Řoutil, k němuž chodilo nejvýše 20 dětí; služné jeho nebylo skvělé, ale rovnalo se asi také jeho nevelikému vzdělání. Měl od „slabikantů“ po 1 kr., od „písařů“ po 2 kr., od čtenářů po 3 kr. týdně, z celé farnosti salarium 15 zl. 22 kr. ročně, koledu tříkrálovou a hodovou, které vynášely na penězích 16 zl. 30 kr. a měřici obilí a něco koláčů. Od vrchnosti měl za předříkávání růžence v kostele deputátem 8 měr rži a 2 míry pšenice. Teprve když nařízena byla všeobecná povinnost školní, ustanoveno při visitaci školy

---

[1]) Proto neprávem píše Frant. Kubíček, „Paměti městečka Morkovic“, v Kroměříži 1905, pg. 92.: „Zda i čeští bratří školu v Morkovicích měli, nelze souditi.“ Zpráv o škole bratrské ovšem nemáme. Ale už to stačí, že v Morkovicích byla škola hned, jakmile byla obnovena duchovní správa katolická.

[2]) Reg. zem. odd. rektif. č. 358.

morkovské dne 16. prosince r. 1788, aby do Morkovic na dále chodily jen děti z Morkovic a ze Sližan, kdežto ostatní osady z Morkovic byly vyškoleny. Pornice přikázány ke škole pačlavské, v Prasklicích zřízena škola pro Prasklice a Osičany, v Počenicích škola pro Počenice, Uhřice a Tetetice. Také ustanoveny příjmy rektora morkovského plynoucí ze služby kostelní a školní. Měl dostávati učitel za službu kostelní: z Morkovic $3^1/_2$ mor. míry pšenice, tolikéž rži a 4 zl. rýn.; ze Sližan $1^1/_2$ mor. míry pšenice, 2 míry rži a 2 zl. rýn.; z Pornic 1 míru pšenice, $2^1/_2$ míry rži a 2 zl. rýn.; z Prasklic 1 zl. rýn. 42 kr., z Uhřic 26 kr., z Počenic z morkovské strany 1 zl. 4 kr., z uhřické strany 26 kr., z Tetetic 34 kr. Obilí má dostávati pokaždé o sv. Martině, peníze o vánocích. Mimo to všecky osady, vyjímaje Morkovice, budou dávati učiteli na místě koledy vánoční a tříkrálové po groši od každého sedláka. Za službu školní budou platiti Morkovice ročně 66 zl. rýn. 40 kr., Sližany 33 zl. rýn. 20 kr., celkem 100 zl. rýn. a na otop školy a učitelova bytu dodají každoročně obě osady 6 sáhů dobrého suchého dřeva. Vrchnost bude dávati učiteli za předříkávání modliteb v kostele ročně 2 mor. míry pšenice, 1 míru rži a 1 míru čočky. R. 1780 měla škola jen 50 dětí. Učil je Josef Frimmel, dobrý muzikant a skladatel mnoha hudebních kousků. R. 1784 vystavěna škola na místech nynější „staré školy“, ale měla jen jedinou světnici. R. 1810 bylo již přes 100 žáků, r. 1818 dokonce 148. Toho roku počítalo se všech příjmů rektorových na 246 zl. 10 kr., plat to sice dosti slušný, ale vymáhání jeho spojeno bylo se značnými obtížemi. Učitel měl tenkráte již pomocníka. Již r. 1792 učitel Frimmel si stěžuje, že panský deputát byl mu za 3 roky zadržán. V letech 1818—1846 byl nadučitelem Jakub Vojtek, jenž žil skoro v neustálém sporu s vrchností, která jej různým způsobem zkracovala. Po něm v letech 1846—1873 učiteloval Josef Hrůza, člověk velmi horlivý a všestranně činný. Súčastňoval se čile života společenského, ba první zavedl do Morkovic divadelní ochotníky. R. 1873—1879 nadučitel Josef Fránek, r. 1879—1906 Eduard Nopp, r. 1906 Frant. Hrab. R. 1830 bylo 207 žáků, r. 1840 270, r. 1850 již nad 300, r. 1890 443, r. 1907 501. Ještě r. 1873 byla škola dvojtřídní toho roku rozšířena na trojtřídní, r. 1877 na čtyřtřídní, r. 1889 na pětitřídní, r. 1892 zřízena při páté třídě pobočka, r. 1896 druhá a r. 1902 třetí pobočka, r. 1904 roz-

šířena škola na šestitřídní se 2 a r. 1905 se 3 pobočkami. R. 1884 začalo se vyučovati ručním pracím ženským. Knihovna žákovská má 412, učitelská 148 svazků (r. 1908). Školní plat je zrušen, všeobecných úlev není. R. 1909 vyškoleny Sližany a zřízena v nich škola samostatná.

R. 1888 zřízena byla večerní škola pokračovací pro učně.

Morkovice jsou od nepamětných dob městečkem. Vysazeny byly snad hned za prvních Lucemburkův, neboť již r. 1355 se připomíná, že měly forum, to jest trh,[1]) což bylo výhradním právem měst a městeček. Jakož v městečkách vždy kvetly živnosti řemeslné, nebylo ani v Morkovicích jinak. Cechů řemeslných bylo více než v samých Zdounkách. Dne 6. ledna r. 1734 zřízen byl cech tkalcovský, po němž se do dneška zachovala dubová cechovní skříň, cechovní pečeť, cejchovní abeceda a vzácně vázané artikule cechovní, dané Karlem V. r. 1731 tkalcům kroměřižským a propůjčené r. 1734 tkalcům morkovským na prosbu Anny Kateřiny svob. pí. Sakové z Bohuňovic, roz. hraběnky z Walderode. R. 1760 přijat do cechu i Václav Rektořík, „ten čas rektor morkovský skrze službu stran při mši sv. odbývanou“. R. 1812 zakoupeny nové cechovní postavníky, které r. 1885 obnoveny. Cech krejčovský založen dne 30. září r. 1754. Zachoval se cechovní džbán, pečeť, zakládací listina a seznamy mistrů, tovaryšů a učňů. Cech povolila majitelka panství Marie Barbora svob. pí. Skrbenská z Hříště, roz. Saková z Bohuňovic. R. 1759 přijati do cechu i mistři z Pačlavic. Dne 3. září r. 1754 založen cech soustružníkův a bednářův z povolení téže paní Skrbenské. Dne 4. juni 1820 „dal se z lásky za soustružnického mistra zapsati dvojctihodný a velebný pán a pan Johannes Okleštěk, ten čas farář morkovský.“ Dne 25. máje r. 1826 „vstoupil a přijal se Frant. Knapp, pan purgmistr z Morkovic, do cechu drakslířského“. Touže snad dobou zřízen t. zv. „rajscech“, totiž cech spojených živností kovářské, zámečnické, kolářské a jiných řemesel „co k tomu cechu přináležejí“. Cechovní listina zakládací se nedochovala, za to pečeť z r. 1781 a kniha mistrů. R. 1871 přetvořil se cech na spolek zednicko-tesařský. Tesařů a zedníků nebylo v minulých dobách tolik, aby mohli se ustaviti v samostatný cech. Přece však již dávno bývali v Morkovicích tesaři

[1]) Z. d. I. 387.

znamenití. Na př. r. 1563, když biskup Marek Kuen stavěl mlýn u Vyškova, požádal majitele Morkovic Jana Morkovského ze Zástřizl, aby mu zapůjčil svého morkovského tesaře, který by mu nový mlýn rozměřil.[1]) Morkovští košikáři ustavili prý se v cech již r. 1739, ale knihy cechovní počínají se teprve rokem 1819. (Když r. 1883 košikáři morkovští domáhali se samostatného družstva, odvolávali se na výsadní list z r. 1739 kterého dnes již není po ruce.) Není pochyby, že košařství a košinářství kvetlo v Morkovicích již v XVIII. stol., neboť řemeslo tak v osadě provozované, jako košařství v Morkovicích, nevzniká přes noc, vždyť již r. 1819 bylo v městečku 17 mistrů a 23 tovaryšů košařských.[2]) Koše se pletly: r. 1819 „lažáky“ a polojemné, r. 1835 školáky (sotůrky), štyráky, oválky, pemešáky (české = böhmische), r. 1840 kostkované na nošení jídla a lahví, r. 1845 „šlemové“ klobouky (měly velký odbyt), r. 1850 liony, banaly cupové a zavřené, r. 1860 ovocné, na které byl takový odbyt, že se jich upletlo ročně 60—80 tisíc. R. 1865 začalo se s prací jemnou („tašky“), r. 1870 pletly se tašky a pradláky, r. 1884 kufry s dvojím víkem, r. 1890 copánkové s dvojím víkem, r. 1891 začala se dělati „americká práce“ (pro vývoz do ciziny, hlavně do Ameriky). Košikáři morkovští řídili se řády cechovními až do r. 1883, kdy vydán nový řád živnostenský, kterým nařízena společná okresní společenstva živnostenská. Košaři nechtěli se zákonu podříditi, ale ucházeli se o povolení samostatného družstva, které jim také po dlouhých průtazích přičiněním poslance (nyní ministra) dra. Žáčka povoleno. Nyní zaměstnává se v Morkovicích a v nejbližších osadách na 450 lidí košikářstvím, které se provozuje jednak řemeslně, jednak jako domácí průmysl. Pracuje nyní na 40 mistrů se 70 pomocníky a 50 učni v dílnách a mimo to asi 280—290 osob po domácku, kteří pracují buď pro mistry nebo kupují suroviny od kupce a práci buď odvádějí mistrům nebo prodávají na vlastní účet. Proutí spotřebuje se asi za 60.000 K ročně. V Morkovicích je osázeno asi 150, v okolí asi 100 měřic půdy vrbou košikářskou, mimo to dováží se do Morkovic ročně

---

[1]) K. a. archiv kroměřížský. Kopiář 5 fol. 69.

[2]) R. 1830 bylo 30 mistrů, r. 1840 39, r. 1850 60, r. 1860 65, r. 1874 82, r. 1887 59, r. 1900 35 mistrů a mimo to mnoho takových, kteří provozují košařství sice samostatně, ale pouze po domácku jako domácí průmysl a nikoli řemeslně.

na 500 q proutí odjinud z Moravy i z Haliče a z Uher. Platí se 15—50 h za 1 kg. Ročně urobí se asi 300.000 košů as v 30 různých druzích v ceně 300.000 K. Doba pracovní je ovšem 14—16 hodin denně. Plat neveliký; od kusu 6 h až 1 K 60 h, průměrný výdělek jedincův 60—80 h denně, zřídka nad 1 K.[1]) Obchodní styk s cizinou je velice čilý. Hotové zboží vyváží se hlavně do Ameriky, v Rakousku spotřebuje se menší část. Košikáři podléhají však zhusta souchotinám, neboť oken v dílně nelze otevříti, aby proutí nezaschlo a se nelámalo, dělník je neustále skrčen a shrben nad prací a tak nedostatek zdravého vzduchu a neustálé stísnění plic se na košikářích mstí.[2])

Cech ševcovský vznikl snad současně s krejčovským, ale památek po něm není; víme jen, že byl.

Spolky. Morkovice jsou bez odporu už od mnoha let nejuvědomělejší osadou v okrese. V městečku dříve než kde jinde v okrese pevně zakotvilo národní uvědomění, neboť řemeslnický dorost rozcházel se do světa a v něm poznával hlučný proud života se sterými jeho novými a novými hesly. Již r. 1866 založen čtenářský spolek, který byl sice r. 1869 pro nečinnost úředně rozpuštěn, ale r. 1876 vzkříšen. Jeho knihovna má nyní nad 300 svazků, a stále se doplňuje. Spolek mimo to odebírá mnoho časopisů pro své členy. R. 1871 vzniklo ochotnické divadlo, hlavně snad působením kočovných společností hereckých, které občas do Morkovic zavítaly. R. 1868, kdy tam „gastýrovala" společnost Štanderova, zemřela v Morkovicích dne 4. října na neštovice dcera Jos. Kaj. Tyla Marie, teprve dvacetiletá, a pohřbena i se svou osmidenní dceruškou na místním hřbitově. Ochotnický spolek se r. 1885 rozešel. R. 1871 založena tělocvičná jednota „Sokol", která v posledních letech jeví dosti čilou činnost. Má vlastní knihovnu. R. 1875 založen Spolek vysloužilců „Jan", který má vlastní hudební kapelu a obstarává členům pohřeb. „Řemeslnicko-živnostenská beseda" vznikla r. 1884, aby šířila vědomosti potřebné pro řemesla

---

[1]) Dr. Fischer, Domácí průmysl na Moravě, 1902 pg. 11.

[2]) Bylo by na čase, aby se košikářství morkovskému věnovala samostatná práce, která by jistě vynesla na povrch mnoho nových poznatků národopisných a lidopisných. Spisovatel takové studie musil by ovšem prožiti nějakou dobu v Morkovicích a míti jemný smysl pro zanikající již prvky lidovědné, které moderní doba neustále stírá.

a živnosti, r. 1883 povoleno výše zmíněné samostatné družstvo košařské, r. 1871 zřízen na troskách bývalého cechu soustružnicko-bednářského „spolek zednicko-tesařský“, r. 1887 vešel v život „Sbor dobrovolných hasičů“ jako člen hasičské župy kroměřížské (čís. XIII.), r. 1882 ustaven „Místní odbor Ústřední Matice Školské“, r. 1892 „Vzdělávací spolek dělnický“, který r. 1897 pro nečinnost rozpuštěn, r. 1898 farář Mádr založil „Jednotu sv. Josefa, spolek katolických mužů a jinochů pro Morkovice a okolí“, v letech 1907—1909 vyvolány do života „Spolek abstinentů“, „Místní odbor národní jednoty pro severní Moravu“ a „katolický tělocvičný spolek „Orel“ (jako protiváha „Sokola“). Také v ohledu finančním a hospodářském nezůstaly Morkovice pozadu. R. 1873 založena „Občanská záložna v Morkovicích“, r. 1903 „Spořitelní a záloženský spolek“ (dle vzoru Raiffeisenova), r. 1899 „Družstvo pro chov hovězího dobytka s kmenovou a pro chov vepřového dobytka s plemennou knihou v Morkovicích“ a současně s ním „Okresní družstvo pro chov dobytka v Morkovicích“ (pro osady Morkovice, Sližany, Prasklice, Pačlavice a Něčice), r. 1898 „Místní pojišťovna dobytčí“. R. 1883 založen „Pohřební spolek“.

Černá kronika. R. 1805 tábořilo v Morkovicích několikráte vojsko, při čemž sedláci nemálo obtěžováni dávkami chleba a obilí a přípřežemi. Dne 22. května r. 1813 v noci veliká povodeň a po ní značná drahota. Dne 4. prosince r. 1823 požár, který zničil 9 obytných stavení. R. 1826 vyhořel dvůr Švábsko — mnoho skopův shořelo. Dne 23. května r. 1829 veliký oheň, který zničil 29 čísel, dne 27. srpna téhož roku zničil oheň 8 čísel (žhářka Frt. Tesaříková, původkyně obou požárů a také dvou v Hošticích, odsouzena na 8 let na Špilberk). R. 1831 cholera, ale jen ojedinéle (sporadicky), kdežto r. 1832 již epidemicky. R. 1836 úplavice (126 obětí), r. 1838 dobytčí mor, který zničil skoro všechen dobytek. R. 1866 požár v dubnu, nový dne 1. července, zhoubné průtahy saského vojska a třetí požár. R. 1877 požár na Zábraní.

Jména tratí: V rektifikačním katastru z r. 1755 jmenují se trati: Půlčtvrti, Pastviska, Padělek, pod Loučkama, ve Žlebě,

Čtvrti, Mrtevize (asi Mittelwiese?), Újezd (píše se chybně Zugow), Kněžská louka, Hranáček, Nivka, za Kněžovem, Krátký, Punčochy, pod Grejtama, nad Tihelnou, u Zdravý vody, v Sadech. Proložená jména uchovala se do dneška. Mimo ně jsou dnes: za Drvárnou, na Rychtářově, Grejty, na Kamenné, Záhony, Kopec, Stadliska, Kopaniny, Padělky od pančochy, Písečňáky, pod Rybníky, u Spravedlnosti, Díly od Počenic, Fraunvíze, Díly od Prasklic. Lesy se jmenují: Strašná, Sady, nad Revírem, Hřeben, u Rozárky, Krahule, Šlapák, Sýc, Boří, na Babě, Kopec, Okrouhlá, Bělá.

Místní jméno píše se vždy Morkovice. Jest patronymické a vzniklo z osobního jména Mořek, gen. Morka (Mor+ьkъ).

Dějiny: Nejstarším známým majitelem Morkovic jest bez odporu onen Zemslaus (Zemislav) de Morcwycz, jenž se čte r. 1222 mezi svědky na listině markraběte Jindřicha Vladislava vydané pro klášter Velehradský, a o němž se r. 1238 dovídáme, že byl tchánem Vojtěcha z Doubravníka, zakladatele panenského kláštera Doubravnického.[1])

Po té se o Morkovicích po dlouhou dobu zmínky neděje. R. 1348 náležely bratřím Chotnovi, Vršovi, Stonařovi a Buškovi z Krásna, od nichž jich získal kupem Čeněk z Drahotuš, jenž je již před nějakým rokem držel a s týmiž bratry zaměnil za neznámé nyní vsi Vyškovou a Novou Vyškovou. Nevíme, držel-li celé Morkovice nebo jen část, ale zdá se, že jen několik lánův a že osada byla ve stol. XIV. právě tak rozkouskována mezi několik pánů jako všecky osady sousední. R. 1349 čte se již Markvart z Morkovic, jenž daroval klášteru Hradišti u Olomouce své zboží ve vsi Vojnicích (nyní Ohnice u Olomouce) a koupil od Čeňka a Lvíka z Němčic tvrz se 2 poplužími a 2 lány v zaniklé vsi Všetrapích (Setrapích, někde u Němčic a Čejkovic ležících) za 120 hř. R. 1350 učinil na všecky své statky spolek se Zdeňkem z Domamyslic, ale již r. 1355 učinil poslední vůli, kterou odkázal celé své jmění markrabí Janovi, totiž tvrz v Morkovicích s platy, s trhem a dvěma poplužími, ves Prasklice s platy, mlýnem a dvěma poplužími, ves Uhřice s platy, rybníkem a dvěma poplužími a celou

---

[1]) C. d. M. II., 128 č. 124 a 333 č. 290.

svou část Počenic a ještě jiná zboží (ve Svatobořicích a v Bedihošti).[1])

Koncem r. 1350 čte se také Theodor z Morkovic.[2])

Současně s Markvartem z Morkovic držel části Morkovic a Počenic také Jeník z Morkovic, jenž je r. 1355 postoupil svým dětem, a r. 1358 jiné části s dílem Prasklic svým synovcům Vlčkovi a Závišovi z Morkovic. Záviše držel r. 1377 Strabenice a ještě r. 1379 hleděl uplatniti svých vlastnických práv k Morkovicům. Tenkráte totiž Mikuláš a Svojše, bratří z Morkovic, darovali v městečku Morkovicích poplužný dvůr s půltřetím lánem a dvěma podsedky a rubisko „Ejvaň" v Počenicích s platem ze mlýna řečeného Rormyl (Rohrmühle) Štěpánovi z Běhařovic, Jenčovi z Arnoltovic a Janovi z Mejlic, proti čemuž Záviše se ohradil odporem tvrdě, že on je pravým dědicem toho statku.[3])

R. 1384 čte se Jan z Huštěnovic, odjinud z Morkovic. Z toho soudíme, že nanejpozději toho roku udál se kup, který je vložen do desk teprve r. 1387. Jan koupil totiž od Vlčka a Michala z Morkovic půl druhého lánu, půl krčmy a půl třetího podsedku s částí lesa v Morkovicích. R. 1389 prodal tomuto Janovi z Huštěnovic markrabí Jošt městečko Morkovice s tvrzí, dvěma dvory a poplužími, trhem a právem tržním i se soudem a vším příslušenstvím a obzvláště onen díl Morkovic, který koupil od Oldřicha Štosa z Kounic.[4])

Jan z Morkovic čte se ještě r. 1391, kdy získal od Anežky, manželky Vilémovy z Olomučan, části jejího věna v zaniklých Opatovicích a koupil od Štěpána z Červeného ves Medlov s lesy a od Liska z Choryně části vsi Bezuchova, jejíž druhé části získal r. 1392 kupem od Dětřicha a Bernarta synů Spramových. R. 1392 učinil jej Mírko z Chlumu poručníkem svých dětí a statků, Jarek z Popovic prodal mu tři platné lány v Počenicích a syn Jarkův Vlček jiný lán v téže dědině.[5])

Jan z Huštěnovic a Morkovic zemřel kolem r. 1400. R. 1405 čte se již vdova jeho Anna a synové Václav a Franěk a r. 1406 dcera Marketa vdaná za Almuže z Kunkovic. Václav učinil r. 1406

---

[1]) Z. d. Ol. I. 4, 72, 215, 110, 179, 387. C. d. M. VIII. 238, č. 294.

[2]) C. d. M. VIII. 31, č. 62.

[3]) Z. d. Ol. I. 385, 526; III. 341, 584, 585. — [4]) Z. d. IV. 369; V. 65; VI. 4. [5]) VI. 213, 220, 223, 396, 397, 415, 416.

spolek na všecky své statky s matkou Annou, která zároveň vzala jej a děti jeho Jana, Milotu, Anežku a Marketu na spolek věna svého zapsaného na Morkovicích. O věno toto však měla s oběma syny svými kolikaleté spory, které začaly se r. 1405 a ještě r. 1408 nebyly skončeny, neboť synové užívali proti ní různých praktik, takže ona, důvěřujíc jim, v mateřské lásce půhony stavila a zase obnovovala, když jí synové slibů neplnili a úroků z peněz věnných nedávali.[1]) Žila ještě r. 1412, kdy vzala syna Fraňka na spolek všech svých statků a zvláště věna vtěleného na Zdislavicích.[2])

Václav z Morkovic koupil r. 1406 od Mikuláše z Mořic vsi Horní a Dolní Skavsko, zapsal své ženě Anně 150 hř. věna na Morkovicích, prodal r. 1407 bratrovi Fraňkovi ves Bezuchov u Holešova a zároveň koupil od švakra svého Almuže z Kunkovic půl třetího lánu a dva podsedky ve Skavsku. Manželce jeho Anně zapsal r. 1406 Jan ze Sazovic spolek na svých statcích. Václav sám pohnal r. 1408 Dětocha z Pornic ze 100 hř. gr., že přijev do Morkovic zbil mu člověka konšela morkovského v zahájeném soudě (výše o tom řeč), R. 1408 vzala jej manželka jeho Anna ze Sazovic na spolek svého dědictví vsí Količína na Holešovsku a Břestku na Uh.-Hradištsku, z čehož však vznikly spory. Neboť již r. 1408 pohnal jej Bedřich z Loděnic z toho stupku, ježto sám měl s Aniným otcem na Břestek stupek ještě, dokud Anna byla svobodná, a r. 1416 Milota z Přerova, jenž tvrdil, že Břestek je jeho, ježto mu jej darovala králova milost. Byl pak Václav také manem kněze-biskupa olomuckého, neboť r. 1408 přijal od nově zvoleného a potvrzeného biskupa Konrada léno na ves Těšice. R. 1412 zapsal věno na Skavsku Zdince manželce Litkově ze Straníka, r. 1415 pohnal před šraňky zemského práva Filipa Strýce z Pačlavic ze 30 hř., že mu lidé jeho (Strýcovi) jali člověka v mírné a svobodné cestě a on Strýc jej drží v kládě a propustiti jej nechce. Ale sám byl o málo pokojnější svých sousedů; aspoň r. 1416 pohoní jej Petr z Vežek, že se přihnal v mírné zemi do Vežek a rataje mu zabil i pluh zrubal, asi ve spolku s bratrem Fraňkem, jenž je také pohnán pro touž věc. R. 1418 vzal jej Jošt

---

[1]) Z. d. VII. 39, 45, 46; VIII. 94; Půh. I. 105; 110 č. 15, 160 č. 222, 197, 198, 213, 226 č. 485, 231 č. 511, 182 č. 351, 186 č. 379, 232 č. 515, 259 č. 211, 269, 274, 279 č. 679. [2]) VIII. 219, 220.

z Prachovic na spolek svého zboží v Počenicích a po té se již zmínka o něm jako o živém neděje.[1])

Bratr jeho Franěk koupil r. 1409 od Soběna ze Lhoty ves Lhotku u Zdounek s lidmi, platy, lukami, pastvami a lesy, ale hned jej z toho kupu pohnal Bartoš z Slezan, ježto měl na Lhotě základ (hypotheku), který mu Franěk nyní odkoupil. Bartoš ohradil se proti trhu tomu také odporem vloženým do desk zemských.[2])

Oba bratři Václav i Franěk měli dlouhé spory o lesy v Medlově (v. t.). Franěk však měl také nějaké zboží v Morkovicích, zdá se, že nedílné s Václavem. R. 1409 pohoní Bartoše ze Slezan, že mu přeoral morkovské meze, kterýž spor skoncován teprve r. 1412, kdy zemský soud nařídil, aby se do Morkovic vypravili ouředníci menší a ty meze ohledali, a jakž zjednají, mají na tom obě strany míti dosti. Ale již r. 1410 pohnal Bartoše ze Slezan Václav z Morkovic z téhož důvodu, že mu lidé Bartošovi rozorali nové hranice a ouvraty (vratky) a jeho vlastního pole užívali a Bartoš jsa pán jejich jim toho dopustil. Z toho soudíme, že oba bratři žili v nedíle. Také Zbyněk z Dřínového jim v užívání Medlova překážel, neboť r. 1413 jej pohnal Václav, že mu vpadl v lesy, cesty, stezky, potoky, příchody a odchody příslušné k Medlovu, ač Václav může právo své listy a dskami pokázati.[3])

Franěk prodal r. 1412 Zbyňkovi z Dřínového 2 lány v Počenicích, Janovi Čechovi z Kratčic 12 lánů v Bezuchově (s krčmou a 3 podsedky), zapsal zmíněné již Zdince, ženě Litkově ze Stranika, věno na Lhotce u Zdounek a r. 1415 prohrál u zemského soudu ve sporech s Matějem z Rataj lesy Medlovské, které Ratajský vladyka hned prodal Zbyňkovi z Dřínového. R. 1417 byl již nebožtík, neboť vdova jeho Anežka prodala 4 hř. svého ročního platu věnného na Pornicích Voršile, vdově po Benešovi Dúpovcovi.[4])

V první čtvrti stol. XV. jmenuje se také Mistr Petr z Morkovic, osoba v právech obeznalá a snad právě v právních vědách

---

[1]) Z. d. VII. 198, 226, 227, 458, 483, 603; VIII. 244; IX. 163. Dr. Lechner, Belehnungsbücher, 1902, pg. 25, č. 11. Brandl, Půhony, I. 279, č. 680; II. 434, č. 355; 504 č. 560 a 561; 508 č. 587; 515 č. 205. [2]) VII. 802, 803. Půhony I. 332, č. 894.

[3]) Brandl, Půhony I. 332 č. 892; 385 č. 364; 368 č. 1128; 416 č. 246.

[4]) Z. d. VIII. 214, 215, 263, 459; IX. 33.

graduovaná na mistrovství. Připomíná se po prvé dne 25. června r. 1403, r. 1409 se v něm dí, že byl „procurator et syndicus“ kláštera sv. Kateřiny v Olomouci, což znamená na dnešní poměry vyloženo, že byl klášterským advokátem, r. 1415 byl „procurator causarum consistorii Olomucensis generalis“ — a konsistoř jistě špatného právníka do svých služeb nepřijala.[1])

S ním současně čte se Michálek z Morkovic, o němž nevíme, měl-li co v Morkovicích, ale čteme, že držel r. 1412 Koválovice u Tištína a r. 1408 biskupské léno Bařice.[2])

Po dobu války husitské se o vladykách Morkovských a o M. mlčí. V letech 1437—1464 čte se zhusta Jindřich Morkovský z Troubek, ale nikde se nedovídáme, že měl něco v Morkovicích. Držel na čas Troubky, Zdislavice a díl Zborovic, držel i biskupské léno Bařice i zpupnou ves Koválovice u Tištína a měl nesčetné spory se svými vladyckými sousedy jak před soudem zemským, tak před biskupovým soudem manským. Na čas měl i nějaký lenní lán v Hulíně a snad zasedal dokonce v manském soudě.

Morkovice však drželi potomci Václavovi. R. 1437 Anna z Morkovic, vdova Václavova, vzala na spolek syna Milotu a jeho děti na své věno zapsané na městečku Morkovicích a na své statky dědičné Břestek a Količín. Milota koupil téhož roku ves Tetetice s lesy řečenými Medlovskými od Jana z Dřínového a zapsal na nich hned manželce své Kateřině ze Zástřizl 9 hř. ročního platu věnem. Současně koupil od Barše z Čehovic zpupný dvůr a tvrziště v Količíně, nač vzal hned matku svou Annu na spolek, a složil manskou přísahu na manství v Těšicích v ruce biskupovy. Dne 28. ledna r. 1440 přivěsil svou pečeť k landfrýdu, r. 1447 učinil spolek na všecka zboží s bratrovcem svým Janem z Morkovic, s ním společně koupil podací právo ke kostelu sv. Petra v Počenicích od Filipa z Pačlavic, ke kterémuž podacímu táhl se také Levík ze Slezan a pro onen kup r. 1460 pohnal Jana z Morkovic; proč ne také Milotu, nelze uhodnouti. Milota sám r. 1464 prodal Količín s tvrzištěm, dvorem, dvořištěm a popližím Vaňkovi z Bařic, ale za to koupil od téhož Vaňka ves

---

[1]) C. d. M. XIII. 272 č. 263; XIV. 92 č. 100; A. Č. XVI. 95 č. 33.

[2]) Z. d. VII. 666; VIII. 95, 96. Dr. Lechner, Belehnungsbücher I. 28 č. 75.

Pornice s tvrzí, se dvory a dvořisky a s poplužím, s mlýny osedlými a mlýništi pustými, s lesy, horami a vůbec se vším příslušenstvím, kdežto bratranec jeho Jan koupil od Jindřicha z Morkovic a z Bařic pustou ves Opatovice s člověkem v Prasklicích, se dvorem a polnostmi. Proti vkladu Pornic ohradil se odporem Filip z Pačlavic, jenž měl právo na roční plat 20 gr. na jednom usedlíku v této vsi.[1])

Ještě r. 1480 Milota z Morkovic vzal na pravý spolek Jaroše z Zástřizl a Václava a Jiříka bratří z Zástřizl a jich erby na svá dědictví: na tvrz Morkovice s dvorem a městečkem i s kostelním podacím, s rybníky a lesy, na ves Pornice s dvorem, na Švábsko, ves pustú, na ves Skavsko pustú a na vsi Tetetice, Medlov, Lhotku se dvorem, na kostelní podací ve Zborovicích a na lidi, kteréž tam držel, na svůj díl Počenic s kostelním podacím a na dvůr ve Zdislavicích. Proti tomu vkladu ohradili se odporem Jan z Nové Vsi a Vavřinec z Meziboří.[2]) Záhy po té stal se pánem celého statku Jaroš z Zástřizl a z Morkovic sám, jenž se po nich píše již dne 25. března r. 1488, ač mu Jiřík z Zástřizl vložil svůj díl teprve r. 1490.[3]) Držel je ještě r. 1496, ale záhy po té zemřel a zboží přešlo na jeho syny Smila a Jiřího. Smil prodal svou polovici Morkovic a k nim příslušných dědin Sližan, Honětic, Dobročkovic s kostelním podacím, Zdislavic, Zborovic a pustých vsí Švábska, Skavska a Chlumu s vinohrady a rybníky r. 1516 Janovi Kobíkovi z Opatova.[4]) (Obr. 47.) Kobík však držel statek jen nějakou krátkou chvíli a prodal jej ještě r. 1516 Jiřímu z Zástřizl na Morkovicích, bratrovi Smilovu, takže Morkovice byly zase celé v jedněch rukou. (Obr. 48.) Byl pak tento Jiřík jistě šlechtic zámožný, neboť dne 23. září r. 1526 uložil mu zemský sněm brněnský, aby do vojny turecké vypravil 3 koně. Po něm dědil Morkovice syn jeho Jan z Zástřizl, jenž na nich zapsal r. 1554 manželce své Kláře z Hrádku půl osma sta zlatých věna a půl třetího sta nad věno (= obvěnění). Ale již r. 1566 píše se po Morkovicích Jaroslav z Zástřizl.[5])

---

[1]) Z. d. Ol. X. 15, 66, 259, 319, 365, 366, 696, 703; XI. 188, 197, 199, 202, 204. Brandl, Půhony, IV. 307 č. 254. Dr. Lechner, Belehnungsbücher, 43 č. 85. A. Č. X. 256 č. 12. XVI. 170 č. 127.

[2]) Z. d. netišť. XII. 12 (opis 22 v. a 23 v.).

[3]) A. Č. XVI. 320 č. 376. Z. d. XIII. 13 (opis 38).

[4]) A. Č. XVI. 504 č. 652. Z. d. XVIII. 2 (opis fol. 7 v.).

[5]) A. Č. XI. 362. Z. d. XXV. 95 (opis 285) a XXVII. 38.

Tento odkázal Morkovice poslední vůlí danou na Bozkovicích v pátek před sv. Matoušem apoštolem léta 1583 synu Jiřímu Protivcovi (narozenému r. 1561), Bozkovice staršímu synovi Václavovi (naroz. r. 1554) a třetímu Bohuši (naroz. r. 1563) Svatobořice. Václav však Jiřího přežil a asi r. 1590 převzal již panství Morkovské. Byl horlivý český bratr, ale přes to v nemalé přízni císaře Rudolfa II., jehož byl radou a kraječem a mimo to přísedícím zemského soudu. Byl také muž vysoce učený, jenž nemálo přál mužům učeným a velmi horlivě se účastnil na Moravě života

Obr. 47.
Znak Kobíka z Opatova.

Obr. 48.
Znak Morkovských ze Zástřizl.

politického. K manželství měl Kunku z Korotína. R. 1589 přikoupil Letonice, ale jsa vždy zdraví chatrného zemřel sotva 46letý dne 22. dubna r. 1600. Pilné účastenství v životě veřejném připravilo jej do dluhů. Morkovicemi vládla po jeho smrti vdova Kunka z Korotína, ale manžela nadlouho nepřežila rozžehnavši se se světem již r. 1607, načež se v ně uvázal Bohuše ze Zástřizl, jenž byl již za jejího života spoluporučníkem nejmenovaného sirotka Václavova, zemřelého r. 1605.[1])

---

[1]) Z. d. XXVI. 89. Brandl, Listové Karla St. z Žerotína, sv. II. pg. 299, č. 334.

Bohuše měl k manželství Apolenu z Žerotína, které zapsal na svých statcích 7500 zl. uh. věna. Zemřel bezdětek r. 1612 a odkázal své statky Bozkovice, Morkovice a Svatobořice svému synovci Václavovi ml. z Zástřizl, Letonice vdově Apoleně. Václav mladší vládl Morkovicemi až do své smrti r. 1632. S počátku byl český bratr, ale r. 1615 přijal víru katolickou. Veřejného života se stranil, snad proto, že k němu moravská šlechta pro jeho změnu vyznání hleděla s nedůvěrou. Za to tím bedlivěji všímal si hospodářství na svých rozsáhlých statcích, ale nekatolíkům na nich dopřával volné ruky, snad zase z obavy před nekatolickými stavy. R. 1618 zapsal manželce své Alžbětě Pruskovské z Pruskova 20.000 zl. mor. věna na tvrzi a městečku Morkovicích a na vsích k nim příslušejících: Prasklicích, Sležanech, Počenicích a na pustém Skavsku. Poslední vůlí ze dne 17. července r. 1631 ustanovil dědicem všech svých statků nejstaršího nezletilého syna svého Jana Bohuše, do jehož zletilosti měla jich užívati manželka Alžběta Eusebie Pruskovská. Poručníky ustanovil kardinála Dietrichštejna, nejvyššího císařského komorníka Františka Lva z Rožmitála a Jana Kavana ryt. Bugra, jimž položil na srdce, aby sirotky jeho vedli v katolickém náboženství k Pánu Bohu a k věrné oddanosti k domu habsburskému. Vdova provdala se již r. 1633 za rak. šlechtice Breunera hrab. Stubinka, s nímž žila ponejvíce ve Vídni, kde také dne 5. února r. 1647 zemřela. Jan Bohuše byl při její smrti již cís. radou a přísedícím král. tribunálu. Byl to pán zcela katolický, jenž bez rady se dvěma kněžími z řádu karmelitského, kteří byli neustále při něm, nic nepodnikal. Morkovicemi po smrti matčině nevládl ani celý rok. Panství bylo válkou třicetiletou velmi zkaženo a vysoko zadluženo. Proto učinil dne 4. prosince r. 1647 úmluvu se svými bratřími, dle které sám podržel toliko Bozkovice, bratru Karlovi postoupil Svatobořice a třetímu Oldřichovi Desiderovi Morkovice. Oldřich Desider byl bezdětný. Tuše blízký konec učinil dne 26. března r. 1664 poslední vůli, kterou Morkovice odkázal manželce Zdeňce Kateřině Šponarové z Blimsdorfa a nedlouho na to zemřel a pohřben byl snad v kostele morkovském, v němž si již za živa zřídil hrobku.[1]) S dluhy zápasil celý život,

---

[1]) Z. d. XXXIV., 7 (opis fol. 26). A. V. Šembera, Páni z Boskovic, II. vyd. 1870 pg. 132—139. Ostatně srovnej co o Morkovských psáno v „Okrese Bozkovském“ v dějinách města Bozkovic.

ba často býval tak v úzkých, že nemohl splácet ani menších obnosů. R. 1641 na př. žaluje naň zemskému hejtmanovi Alina Martinkovská z Rozseče rozená Pogrelka z Koceborovic, že nemůže na něm přes mnohá důtklivá psaní dobyti ani půjčených 700 zl., ježto ji pan Voldřich Dezider odbývá jen prostými slovy a neplatí.[1]) Ale není také divu. Válka třicetiletá dotkla se panství tak, že je zemský sněm již r. 1643 při repartici berně zemské označil jako úplně zkažené.[2]) V celé hrůze objevují se nám následky této zhoubné války teprve po míru osnabryckém.

R. 1656 bylo na panství přes polovici domů pusto. Ještě r. 1667 bylo 50 domů osedlých, 32 lhotních a 69 pustých. R. 1675 bylo 43 domů starých osedlých, 41 nových osedlých, 2 nové pusté a 83 starých pustých. Morkovice samy měly před válkou $12^{26}/_{64}$ lánů rozlohy a 71 domů: 1 lán, 17 gruntů trojčtvrtních, 15 pololánů, 12 čtvrtí, 13 podsedků a 13 domů bez rolí (chalup). K lánu patřilo tenkráte 60 staromoravských měr rolí. Před válkou bývala v Morkovicích také lázeň, která však válkou zpustla a nebyla již obnovena. Rolí bylo v městečku starých vzdělaných $184^4/_8$ měr I. a tolikéž II. tř., nových vzdělaných po 183 m. I. a II. tř., starých pustých po 405 m. I. a II. tř.[3])

Kateřina Zdeňka, vdova po Oldřichovi Desideriovi Morkovském ze Zástřizl, vdala se po smrti mužově za Arnošta ze Šerfenberka. Zemřela r. 1704. Poslední vůlí ze dne 9. ledna r. 1695 odkázala statky Morkovice, Brodek a Litenčice dcerám Anně Kateřině vdané Sakové z Bohuňovic a Johance svob. paní Stommové. Anna Kateřina a její manžel František Ferdinand Sak z Bohuňovic koupili dne 24. července r. 1708 i Johančinu polovici Morkovic za 124.000 zl. rýn. Manžel její zemřel r. 1720 odkázav Morkovice svým dětem Anně Majdaleně, Marii Barboře, Kateřině Františce, Františce Anatolii a Marketě Ludmile. Tyto prodaly zděděnou polovici dne 14. prosince r. 1720 matce Anně Kateřině za 150.000 zl. rýn., ale po její smrti zdědily celý statek, jehož se r. 1736 ujala Marie Barbora provdaná za Bernarta Skrbenského z Hříště, koupivši od sester jejich díly za 129.000 zl. rýn. Bernart

---

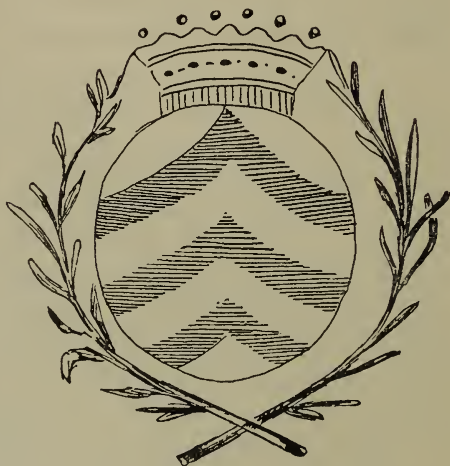
[1]) Zem. archiv, Bočkova sbírka č. 9151. Martinkovští byli tou dobou majetníky svobodného dvora řečeného Harasovského v Morkovicích.

[2]) Slavík, Morava, 1892 pg. 7.

[3]) Reg. zem. odd. rektif. č. 358.

Skrbenský záhy zemřel a vdova uchýlila se do Olomouce, kde měla prostranný měšťanský dům, ale nebydlela v něm, než žila odloučena od světa v klášteře panen Voršilek. Závětí ze dne 12. března r. 1765 odkázala své jmění ponejvíce účelům dobročinným, ale Morkovic tehdy již nedržela, prodavši je dne 16. listopadu r. 1755 za 183.000 zl. rýn. Antonínovi svob. pánu Braidovi.[1]) (Obr. 49.)

Svob. pán Braida byl špatný hospodář — dlužil se stále, a když ani to nestačilo, odprodával od panství, co se odprodati dalo. Dne 31. prosince roku 1769 prodal Ignáci Gottwaldovi mlýny v Prasklicích, 1. ledna r. 1778 panskou hospodu v Morkovicích Václavovi Svobodovi, 1. dubna r. 1791 olejny na čísle 115. i se zahradou za 350 zl. Konečně dán pod kuratelu a správou panství morkovského pověřena jeho manželka. Zemřel dne 19. ledna r. 1794. Vdova Marie Anna, rozená svob. paní z Ortigozy, prodala Morkovice dne 1. října r. 1795 bohatému vlašskému kupci Janu

Obr. 49.
Znak svob. pánů z Braidy.

---

[1]) Odkázala 1000 zl. kostelu sv. Mořice v Olomouci, 1000 zl. Voršilkám, 50 zl. Kapucínům, 30 zl. Františkánům, 30 zl. Minoritům, 30 zl. Dominikánům v Olomouci, 30 zl. Františkánům v Kroměříži, 20 zl. faráři a 10 zl. kaplanovi v Morkovicích, 20 zl. morkovským chudým na rozdělenou, 15.000 zl. špitálu morkovskému, který založil její nebožtík manžel pro 6 osob, 3 mužské a 3 ženské. Kostelu morkovskému odkázala 400 zl., oltáři sv. Antonína u Minoritů v Brně 100 zl., na svatořečení blah. Jana Sarkandra, „což, dej Bože, ať se brzy stane", 300 zl., které mají dědicové odevzdati duchovnímu správci místa, kde svaté tělo odpočívá. Obcím Sližanům a Počenicům odkázala každé 500 zl., „ježto jim hůř se daří než ostatním, na památku, že byla jich vrchností", z kteréž sumy úroky mají se vydávati na pomoc ke kontribuci. Z toho do dneška dostávají jmenované dědiny na nový rok po 21 K.

Bapt. z Arioli rytíři z Morkovic za 200.000 zl. Tento byl však zvyklý po kupecku skrblit grošem a proto utiskoval poddané dosti často. Zemřel r. 1805 a Morkovice odevzdací listinou ze dne 27. ledna r. 1806 (vloženou do desk již 12. února téhož roku) přešly na jeho syna Františka Arioliho z Morkovic. I tento skrblil a škrtil, ale přece uměl se ukázati štědrým. Dne 1. října r. 1806 daroval morkovskému špitálu 2000 zl. rýn. a dne 1. září r. 1834 nové 2000 zl.[1]) Zemřel dne 11. srpna r. 1857 a pohřben na hřbitově morkovském, kde na východní zdi hřbitovní má nádherný pomník. Statek dědily po něm děti Marie, vdaná šlechtična Dürnfeldová, Adéla, vd. šl. Suttnerová, Pavla, vd. svob. paní Baselli, Gabriela, vd. svob. paní Batzová, svobodné dcery Julie a Štěpánka a vdova po něm pozůstalá Emilie z Arioli, roz. svob. paní Puthonová. Tyto však nedržely panství dlouho, nýbrž prodaly je již dne 27. dubna a 1. května r. 1863 Leopoldě hraběnce z Thun-Hohenštejna, roz. hrab. Lamberkové, choti rakouského velevyslance u různých panovnických dvorů. Když tato dne 10. dubna r. 1902 v Praze zemřela, dědil Morkovice syn její dr. Jaroslav říšský hrabě Thun-Hohenštejn, nynější majitel, pán na Kvasicích, říšský poslanec a císařský komoří.

P o d d a n s k é p o m ě r y. Člověčenství na panství morkovském nebývalo vždycky snesitelné. Vrchnosti dosti často poddané utlačovaly nemilosrdně. R. 1749 žalovali poddaní z Morkovic, Sližan a Prasklic Skrbenského z Hříště u mor. zemského tribunálu, že je přetěžuje dávkami za lískové oříšky. dávkami kmínu, přádlem konopí a jinak. Komu zdechne kůň, vůl nebo kráva, musí kůži prodat vrchnosti za 15 kr., tedy skoro zadarmo. Vrchnost usilovala připraviti Morkovské o 395 měr poddanských rolí, Sližanům odebrala před 42 roky 10 měr znamenitých poddanských luk a zřídila na nich oboru; dala sice poddanských jiných 10 měr luk, ale špatných suchých a k ničemu se nehodících. Před 12 lety vystavěla vrchnost v Morkovicích dvůr, ovčírnu a obilní sýpku a nařídila poddaným, aby sýpky po celý rok hlídali, tedy nové břemeno, před tím nebývalé. V Prasklicích zřídila před několika roky panský šenk, ve kterém se čepuje jen panské pivo, ale poddaným se nařizuje, aby šenk vydržovali a opravovali bez jakékoli

[1]) „Špitálníci“ mají nyní ve špitále či chudobinci byt, otop, obživu a 20 kr. denně. Správcem chudobince je správce panství.

pomoci panské. Všecky poddanské osady jsou nuceny čepovat panské víno. Morkovice 2 vědra, Sližany 1, Prasklice $1^1/_2$, Počenice 1 vědro — dohromady $5^1/_2$ vědra. Platí vědro po 1 zl. 30 kr. Ale víno je nedobré a má skutečně ceny asi jen 30 kr. za vědro. Poddaní nechtějí se protiviti ničemu, čím by byli povinni, leč brání se jen proti bohaprázdnému přetěžování. Nevysoudili pro tentokráte nic; vrchnost byla napomenuta, aby se k poddaným chovala lidsky.[1]) Poslechla-li, ví milý Bůh. Třeba mělo městečko v obecním znaku Spravedlnost se zavázanýma očima, s mečem v jedné a váhou v druhé ruce, spravedlnosti pro ni nebylo. Pečeť ta spíše měla význam pro konšely, kteří vykonávali známé morkovské soudy (viz o nich výše), než pro vrchnost.

R. 1750 měla vrchnost v Morkovicích veliký dvůr, při němž bylo 828 měr rolí, $36^4/_8$ m. pastvisk, $19^7/_8$ m. zahrad, luk na 100 vozů sena a 23 vozů otav, dvůr „Oboru" nad Sližany, při němž bylo $288^1/_8$ měr rolí, $1^2/_8$ měr pastvisk a luk na 14 vozů sena a 2 vozy otav. Mimo to měla vrchnost Prostřední rybník na 10 a Pilný rybník na 15 kop kapří násady, pivovar na 492 beček piva a šenk v Morkovicích, jenž čepoval ročně 3 vědra panského vína. Lesů bylo na panství 1650 měr, a to Opatovský les na 40 měr, lesy Okrouhlý, Skavsko a Boří dohromady na 1328 měr, les Lipina u hranic tetetických na 190 a „Kukla" za Teteticemi na 32 měr. Z městečka vycházelo ročně platu gruntovního o sv. Jiří a o sv. Václavě pokaždé 47 zl. $17^1/_4$ kr., přádla $292^2/_4$ liber, slepic 130, vajec 1950, platu z kovárny 6 zl., z luk 10 zl. 59 kr., kmínu 1 míra, platu za lískové oříšky, kterých poddaní neodváděli, 17 zl. 51 kr. a ovsa 130 měr za to, že nechodili na hony. Z olejny bylo platu ročně 24 zl., ze šenku 70 zl., z mlýna 50 zl. V městečku bylo 29 sedláků, 20 čtvrtníků, 14 půlčtvrtníků. Sedláci robotovali párem od sv. Václava do sv. Jiří po 3 dnech týdně, čtvrtníci a půlčtvrtníci po 3 dnech pěšky, od sv. Jiří do sv. Václava dvojnásob.[2])

R. 1775 bylo 29 sedláků (měli po půl třetí čtvrti), 23 čtvrtníků a 16 půlčtvrtníků či podsedníků. Sedlák měl 39 mor. měr pozemků, platil ročně 20 zl. 15 kr. daně, gruntovního platu o sv. Jiří a o sv. Václavě po 1 zl. 4 kr. 2 d., ospu o sv. Havle 2 mor.

---

[1]) Místodržitelský archiv v Brně M 18.

[2]) Reg. zem. odd. dom. č. 128.

míry ovsa, 2 slepice, 30 vajec, 1 kus panského přádla spřadl nebo místo toho zaplatil 12 kr. hotově. Robotoval od sv. Jiří do sv. Václava párem 6 dní týdně, ostatek roku jen 4 dny týdně, ale v čas senoseči, žní a otav mohl místo roboty tažné konat pěší. Čtvrtník měl 15 mor. měr pozemků, platil 8 zl. 6 kr. daně ročně a dával gruntovního platu o sv. Jiří 29 kr. 1 d., o sv. Václavě tolikéž, ospu o sv. Havle 2 mor. míry ovsa, dával 2 slepice, půl kopy vajec, přadl 1 kus panského konopi a robotoval pěšky tolikéž dní, jako sedláci potahem. Podsedky nebyly stejně veliké, ale robotu měly takovou jako čtvrti.[1])

Za let 1798—1811 měla obec spor s vrchností o pastviska, který skončen tím, že se o ně rozdělily.

Z rodů, které r. 1775 byly osedlé v Morkovicích, udržely se do dneška na těchže gruntech jen Vozdkové na č. 21. a Králikové na č. 107. (původně 15.). V ženské posloupnosti žijí dosud Matoušové na čís. 34. (původně 66.), Vávrové na čís. 63. a Štětinové na čís. 59.

Svobodný dvůr Harasov, také Martinkovský řečený, původně asi svobodný dvůr půhonči, stával na městečku uprostřed osady, nyní je z něj obytné stavení selské a špitál, jen stodole říká se dosud „Harasovská“; pozemky jsou rozdrobeny. První zmínka se o něm děje za Oldřicha Desideria Morkovského ze Zástřizl, který jej daroval Kryštofovi Dluhošovi, po němž přešel na vladyky Martinkovské z Rozseče, kteří drželi také pozemské zboží v Litenčicích a v Zástřizlech. Na svobodném dvoře Morkovském seděli až do r. 1704 a dvůr nazýván po nich. Měli v Morkovicích i svou vlastní hrobku. R. 1704 držel jej Václav Michal Harasovský z Harasova, manžel Růženy Jeničky Kateřiny Martinkovské z Rozseče. R. 1705 koupila jej vrchnost a užívala ho do nedávna. R. 1750 bylo při něm 158 měr polí, $^5/_8$ měr zahrad a luk na 2 fůry sena a 1 fůru otav.[2])

Na území morkovském stávaly druhdy ještě dvě osady, které časem zanikly: **Opatovice** a **Skavsko.** Opatovic připomíná dosud panský les Opatovský, Skavska dvorec Skavsko a les téhož jména. Obě osady ležely mezi Morkovicemi a Nitkovicemi.

---

[1]) Urbární fasse z r. 1775 v registratuře c. k. berního úřadu ve Zdounkách. V zemské registratuře v Brně není.

[2]) Reg. zem. odd. dom. č. 128.

V Opatovicích r. 1351 prodala Vojslava z Pavlovic podsedek Jenčovi z Pavlovic. V letech 1382—1385 čtou se Vilém a Vícek z Opatovic, roku 1385 Vlček z Opatovic, roku 1387 měla na nich 50 hřiven věna Anežka, dcera Zdislavova ze Lhotky, které r. 1391 prodala svému muži Vilímovi z Olomučan. Téhož r. 1391 prodal Mikšík z Vitčic rubiska u Opatovic Elišce, manželce Štěpánově z Červeného. R. 1398 prodal Opatovice Mikšík z Újezda Hanušovi z Prus. R. 1437 prodal je se dvorem, rybníky a lesy Mikuláš Cigán z Čelechovic Petrovi z Čertoryj spolu s Počenicemi a Nitkovicemi, r. 1448 uvádí se jmenovitě les řečený Opatovský, příslušenství dvora v zaniklých Kozojedech a r. 1464 uvádí se v zemských deskách ves Opatovice jako pustá: vkládá ji Jindřich z Morkovic a z Bařic spolu s Prasklicemi Janovi z Morkovic. R. 1480 čte se jako příslušenství Morkovic, ale od r. 1503 byla již stále při Litenčicích. R. 1509 čteme poprvé jméno Opatovsko, což značí místo, kde druhdy bývaly Opatovice.[1])

Také Skavsko bylo s počátku příslušenstvím zboží Litenčického. Připomíná se poprvé r. 1371. R. 1381 postoupil je markrabí Jošt s Litenčicemi Ješkovi ze Šternberka na Lukově, od které doby bylo neustále při Litenčicích (v. t.). R. 1391 uvádí se dvojí Skavsko, Horní a Dolní. Když r. 1398 bratří Mikšík a Hanuš z Milčan postoupili svůj díl Litenčic Ješkovi z Mořic, postoupili mu s ním také obojí Skavsko. Když tento prodal Litenčice, obojí Skavsko si vyhradil a odkázal je svému synu Mikulášovi, který je roku 1406 prodal Václavovi z Morkovic. Tento koupil roku 1407 ještě díl Skavska, který držel Almuž z Kunkovic, a r. 1412 na celém zapsal Zdince, manželce Litkově ze Straník $37\frac{1}{2}$ hř. věna. Potom přešla dědina k Morkovicům, při nichž se poprvé připomíná r. 1480, a měnila majitele s nimi. R. 1516 připomíná se poprvé jako ves pustá.[2])

---

[1]) Z. d. I. 210; IV. 700; V. 88, 90; VI. 213, 214, 478, 593, 881; X. 352, 824, 825; XI. 197; XII. 22; XIII. 38; XVI. 27 (opis). Již Wolny (Mähren, IV. 255) znal údolí Opatovsko u Litenčic. Chytil v indexu k zemským deskám neuměl blíže určiti polohy zaniklých Opatovic, nýbrž všecky vklady vztahuje k Opatovicům u Jevíčka. Kubíček zase mnohé zprávy týkající se Opatovic u Jevíčka přitáhl k těmto zaniklým Opatovicům.

[2]) C. d. M. X. 125 č. 107; Z. d. Ol. IV. 19; VI. 179, 856; VII. 198, 483; VIII. 244; XII. 22 (opis); XIII. 38; XVIII. 2.

Dějiny městečka Morkovic napsal morkovský rodák kaplan Frant. Kubíček, bohužel záhy zemřelý, v knížečce „Paměti městečka Morkovic."[1])

Něčice,

samostatná katastrální a politická obec, v dolíku na úpatí Kusé hory při rybníku, celá na bývalém panství Kroměřížském, ač tam biskupství nemělo nikdy nijakých pozemků, 4·07 km severně od Zdounek (8·49 km od Kroměříže na jz.) Osada je silnicemi spojena se Zdounkami, s Rataji a s Troubkami. (Obr. 50. a 51.)

Rozloha obce měří 538 ha, z čehož rolí 396 ha, luk 24 ha, zahrad 8 ha, pastvisk 9 ha, lesa 88 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1771 383 duší, r. 1790 ve 52 domech 330, r. 1834 ve 62 dom. 293, r. 1869 v 63 dom. 338, r. 1890 v 69 dom. 364, r. 1900 v 77 dom. 404 duší, výhradně Čechů a katolíků (7 cikánů).

Farou přísluší osada do Zdounek. Jest však v údolí za Něčicemi u potoka poblíž lesa v překrásné krajince kaplička, vystavěná r. 1748 ke cti bolestné Matky Boží. (Obr. 52.) Ode dávna vykonávají v ní Něčičtí každou neděli odpolední pobožnost, dříve chodila sem i procesí z okolních osad. Původně byl v kapli obraz bolestné Matky Boží, ale r. 1797 přenesena tam socha Panny Marie z kostela zdouneckého. Jmění kaple spravuje farář ratajský, úroky z jejích kapitálů plynou však na splácení dluhu kostela ratajského, který vznikl stavbou. R. 1906 olomucká konsistoř dovolila, aby se v kapli sloužila každoročně na den bolestné Panny Marie mše svatá, když toho roku pořízeno portatile s ostatky sv. mučeníků Florentina a Fortunata.

Školou náležela osada koncem XVIII. věku do Zborovic, ale děti chodily do školy Zdounecké. Teprve r. 1788 dáno obci na vůli, aby se rozhodla pro úřední přiškolení buď do Zdounek nebo do Zborovic; obec se vyslovila pro Zdounky. R. 1805

[1]) V Morkovicích 1905, tiskem Slovákovým v Kroměříži. Cenná to práce, jíž jsme dosti užili. Přece však podáváme mnoho nového a leckde se od ní odchylujeme, ježto mnohých pramenů Kubíček nepouzil, protože jich neznal.

zřízena výpomocná škola v nynější obecní hospodě, teprve po letech věnována škole budova v sousedství hospody, bídná a neútulná, v níž vyučoval školní pomocník ze Zdounek, jenž tam každodenně docházel a stravoval se pořádkou po selských gruntech. Konečně r. 1869 vystavěna nynější patrová škola jednotřídní na

Obr. 50. Půdorys Něčic.

místech dosavadního podsedku čís. 23. Nejdéle — 25 let — působil na ní učitel Jan Pavlák.

V trati Vinohradech nalezeny některé starožitnosti, hlavně popelnice. V osadě samé jsou tak zvané „lochy“, podzemní to skrýše na obilí, též na ochranu lidu v dobách válečných.

Tvrz připomíná se r. 1376 (Z. d. III. 296); památek po ní není.

R. 1900 vznikla záložna dle vzoru Raiffeisenova.

Z pohrom živelních vytýkáme požár r. 1752, kdy až na

Obr. 51. Náves v Něčicích.

Obr. 52. Poutní kaplička v Něčicích.

jediný podsedek lehla popelem celá osada, a veliké krupobití dne 23. června r. 1763, jakého nebylo na dlouho pamětníka.

Místní jméno jest patronymické, od osobního Nět odvozené, tedy téhož kmene jako jméno Nitkovic. Původně znělo Nětčice, ale záhy ustoupilo fonetickému Něčice.[1])

Nejstarší zprávy o Něčicích je dosti těžko lokalisovat, protože jsou také Něčice u Lipníka a u Kyjova. Podáváme proto jen ony, které nesporně náležejí k naší osadě na Zdounecku. R. 1349 učinili stupek na zboží Něčické Ondřej z Valentin.[2]) O sestře Ondřejově (nejmenované) se praví r. 1353, že byla vdána za Jindřicha, sluhu Benešova ze Strážnice.[3]) Ondřej z Něčic učinil r. 1355 spolek na Něčice se svým vnukem Ondřejem z Vitčic.[4]) R. 1358 čte se Drslav Pohánek z Něčic[5]) a r. 1365 Dobroslav z Něčic,[6]) r. 1368 Valentin a Dobroslav z Něčic a matka jejich Zbyňka.[7])

Jeneč z Pavlovic převedl r. 1371 ženu svou Vichnu z jejího věna na Lovčičkách vtěleného na zboží své v Něčicích na 80 hř.[8]) a téhož roku vložila Jenčovi z Vežek manželka jeho Ludka všecek svůj pozemský statek v Něčicích.[9]) Tento druhý Jeneč píše se r. 1373 po Něčicích. Vložil do desk Kateřině z Dědkovic 30 hř. věna na Něčice[10]) a r. 1374 učinil stupek či spolek s Jarošem Kuželem z Bílovic, do něhož sám přinesl Něčice a Jaroš Troubky.[11]) Současně byl pohnán Jankem ze Štítovic ze 100 hř. gr., že mu způsobil škody svým odporem vloženým do desk. Jmenuje se Jeneč mladší z Vežek, odjinud z Něčic.[12]) Jeneč z Pavlovic byl snad jeho otec. R. 1375 pohání totiž Jaroslav z Raclavic Jenče staršího z Něčic ze 40 hř. gr.[13]) R. 1375 pohnal Jeneč z Pavlovic Jenče z Něčic z 30 hř., že mu popáchal škody na rybnících, loukách a lesích.[14]) R. 1376 Jeníček z Vežek koupil za 60 hř. stupek, který měl Ondřej z Vitčic s Ondřejem z Něčic.[15]) Téhož roku také vymazán spolek, který r. 1371 učinila Lída z Něčic

---

[1]) Píše se osada r. 1355 Neczsicz, r. 1353 Netssicz, r. 1376 Neczicz, r. 1391 Nyeczycz, r. 1437 Nyeczezicze.

[2]) Z. d. I. 66; [3]) 308. Chytilův index k I. kvaternu desk cúdy olomúcké klade všecky záznamy o Něčicích v něm zapsané k Něčicům u Kyjova.

[4]) Z. d. I. 382, [5]) 543, [6]) 884, [7]) 998, 999, 1070.

[8]) Z. d. II. 70, [9]) 72, [10]) 321, [11]) 483.

[12]) Brandl, Půhony, I. 21 č. 109., [13]) 19 č. 94. a 95., [14]) 25 č. 129. a 130.

[15]) Z. d. II. 134 (viz Z. d. I. 382).

s Jenčem z Vežek a také[1]) Kateřina z Bukovic vymazala ve prospěch Jenče staršího z Něčic věno, které bylo pro ni zapsáno na Něčicích.[2]) Tím byly Něčice očištěny od různých závad, takže mohli ještě r. 1376 Jeneč z Vežek a manželka jeho Ludna z Něčic prodati Radslavovi z Krakovce odjinud z Olšan tvrz a dvůr o dvou popližích v Něčicích bez závad.[3]) Jeneč starší z Pavlovic prodal r. 1377 dvůr v Něčicích se vším příslušenstvím Sudkovi z Podolí a bratrovi jeho Vlčkovi, vikáři při dómě v Olomouci, ale s odporem Jenče mladšího z Vežek, který tvrdil, že Jeneč starší v Něčicích již nic nemá.[4]) K sporu asi nedošlo, neboť Jeneč starší zemřel již r. 1377, ježto r. 1378 vdova Vichna po něm pozůstalá vyznala před soudem zemským, že oněch 80 hř. gr., které pro ni vězely právem věnným na Něčicích, přijala beze vší škody.[5]) Kup také zůstal v platnosti, neboť r. 1387 Sudko z Podolí prodal dvůr v Něčicích Ondřejovi Surovcovi z Polkovic s platem 5 hř. 6 gr. a dvou kur.[6])

Výše zmíněný Radslav (píše se z Měnína) převedl r. 1381 věno manželky své Evy 80 hř. z Olšan na Něčice[7]) a učinil spolek s Čeňkem z Olšan, do něhož sám přinesl lán role v Něčicích.[8])

Jeneč z Vežek nežil však dlouho v přátelském sousedství s tímto Radslavem z Krakovce (a z Něčic), neboť již r. 1382 se poháněji k zemskému soudu.[9]) Radslav rozmnožil r. 1384 své zboží v těchto krajinách kupem vsi a tvrze Mořic od Lacka z Kravař,[10]) ale to je o něm poslední zmínka.

R. 1385 čte se Bartoň z Něčic, jenž prodal dvůr a čtvrt rolí v Něčicích Matějovi z Rataj,[11]) a r. 1389 Mikuláš z Něčic, syn Radslavův.[12]) Bartoň prodal r. 1392 jiný dvůr v Něčicích s podsedkem, lukami, pastvami a lesy Heraltovi z Kunštátu,[13]) a po té se již nevzpomíná. Zemský hejtman Heralt z Kunštátu držel Mořice a r. 1399 z rozkazu markrabí Jošta prodal Mikulášovi z Něčic 150 hř. věna na Mořicích, které spadlo odúmrtně na markraběte a které tento mu asi daroval.[14]) Mikuláše připomínají zemské desky několikráte. R. 1391 zapsal manželce své Lidce na 100 hř. na lidech poplatných v Něčicích věnem 10 hř. roční

[1]) Z. d. III. 295, [2]) 168, [3]) 296.
[4]) Z. d. III. 380, [5]) 427, [6]) V. 69, [7]) IV. 152, [8]) 163.
[9]) Brandl, Půhony I. 54 č. 282.
[10]) Z. d. IV. 426, [11]) 724, [12]) VI. 70, [13]) 403, [14]) 954.

činže za souhlasu bratra svého Ješka a otce manželčina Vojslava z Pačlavic.[1]) Zároveň koupil od Herše Svrže zpupný dvůr v Něčicích s 5 hř. 6 gr. a 2 kurami platu — onen, který r. 1387 držel Ondřej Surovec.[2]) R. 1399 vzal na spolek všech svých statků Jindřicha z Jarohňovic, Barše Čihovku, Oldřicha ze Lhoty a Vojslava z Pačlavic[3]) a záměnou byl zase vzat na spolek Baršem Čihovkou.[4]) Měl také zboží v Litenčicich, které prodal Jindřichovi z Zástřizl,[5]) a r. 1403 nabyl biskupského léna Unčic postupem od Vavřince Ludéře z Pavlovic.[6]) R. 1406 pohnal Jakoubka z Postoupek z 20 hř. z nevyvazeného rukojemství[7]) a Heralta Pušku z Kunštátu ze 13 hř., že poddaní Heraltovi pobrali jeho střelci koně a 5 hř. hotových.[8]) Sám byl pohnán r. 1406 Heřmanem z Rataj, že drží bez Boha a bez práva dvůr v Něčicích, ježto byl kdysi Bartoňův,[9]) ale pánům nebyla věc dosti jasna, proto r. 1407 rozhodli, aby obě strany vzaly výpisy z desk zemských a dle těch výpisů že chtějí při skončiti.[10]) Když pak obě strany předložily výpisy, byl sporný dvůr přiřknut Heřmanovi z Rataj,[11]) který také hned zaplatil přísudné, totiž taxu, kterou platil žalobce, vyhrál-li při.[12])

R. 1407 byl Mikuláš již podruhé ženat a měl k manželství Voršilu z Lilče, které zapsal na platných lidech v Něčicích věnem 20 hř. ročního platu.[13]) Rok na to pak koupil od Heřmana z Rataj onen sporný dvůr se čtvrtí rolí platící ročně $^1/_2$ hř.[14]) Žil ještě r. 1415, kdy zapsal Ofce, manželce svého syna Ješka, 150 hř. gr. věna na dvojpoplužním dvoře v Něčicích a na platných lidech v Mořicích.[15]) Poslední pořízení učinil již dne 13. května r. 1407 odkázav klášteru Velehradskému na záduší za sebe, svou první manželku Ludmilu, své rodiče Radslava a Evu a bratra svého Ješka roční plat 1 hř. gr. pr. na Něčicích, $2^1/_2$ hř.

---

[1]) Z. d. VI. 147, [2]) 150, [3]) 940, [4]) 957, [5]) 961.

[6]) C. d. M. XIII. 302 č. 301.

[7]) až [12]) Brandl, Půhony I. 161 č. 228; 161 č. 230; 194 č. 437; 206 č. 115; 216 č. 182; 215.

[13]) Z. d. VII. 441, [14]) 612.

[15]) Z. d. VIII. 415. Bretholzův index XV. svazku diplomatáře klade tyto vladyky „pravděpodobně“ do Něčic u Kyjova, ale neprávem. Nelze si mysliti indexu k diplomatáři bez řádného indexu tištěných zemských desk, neboť na jich základě jakožto pramenu pro moravskou topografii a genealogii velmi důležitém osvětluje se mnohá nejasnost diplomatáře. Brandl v indexu ke sv. XIII. klade je zase omylem do Něčic u Lipníka.

na Domamyslicích a 3 hř. na Doloplazích, k čemuž markrabí Jošt přivolil.[1])

Po dobu války husitské o Něčicích zmínka se neděje. Teprve k r. 1437 se dovídáme, že byly majetkem Zichi z Nedachlebic. Jeho rukojmí je vložili spolu s Mořicemi Janovi st. a Janovi ml. Kuželům z Žeravic a na Kvasicích. Zich byl již mrtev. Proti vkladu Mořic učinila odpor dědička jeho Eva, manželka Rackova z Vyškova, ale Něčic se odporem nedotkla.[2]) Ze vkladu toho vznikly spory. Hned r. 1437 pohnala Anna z Mořic Jana Kužele z Žeravic, že jí drží nápad její Něčice, ze kterého jí má dáti 100 hř. gr., ale nedává, ač se k tomu zná.[3]) Také Evě z Mořic měl dáti 100 hř. nápadu, ale nedával.[4]) Byly to asi sestry Bedřicha a Karla bratří z Lilče, kteří r. 1446 vtělili Janovi Kuželovi z Žeravic 20 hř. ročního platu jim na 200 hř. v Něčicích náležitého, což bylo kdysi věno jejich tety Uršuly (asi druhé manželky Mikulášovy z Něčic).[5]) R. 1447 vzdal se Jan ml. Kužel z Žeravic všech svých právních nároků na Něčice ve prospěch Jana st. Kužele z Žeravic a z Mořic,[6]) proti čemuž vložil odpor opat Velehradský Štěpán, ježto dle odkazu Mikulášova z Něčic náležel klášteru a konventu jeho na Něčicích roční plat hřivny groší.[7]) Ježto však odpor sám nepomohl, pohnal opat Štěpán hned r. 1447 Jana Kužele před šraňky práva zemského.[8]) K líčení pře nedošlo, poněvadž se sporné strany srovnaly mírně.

Další jejich osudy byly společné s Mořicemi. Teprve k r. 1490 děje se zmínka zase výhradně o Něčicích, když Arnošt Kužel z Žeravic pohání paní Kunku z Šternberka ze 40 hř., že se mu uvázala v purkretní peníze v Něčicích, ježto pozůstaly po nebožtíku strýci jeho Jiříkovi Kuželovi;[9]) a ze 1200 zl. uh., že jí sice dal a zaplatil její věno, které měla po nebožtíku Jiříkovi Kuželovi na vsi Něčicích, ale ona mu nechce věna z desk vypsati a vymazati.[10]) Strany mírně porovnal pan Albrecht z Šternberka a na Holešově.

---

[1]) C. d. M. XIII. 508 č. 475 a 476.
[2]) Z. d. X. 215 a 216.
[3]) Brandl, Půhony III. 493 č. 276; [4]) 494 č. 281.
[5]) Z. d. X. 420, 422; [6]) 569.
[7]) Z. d. X. 624.
[8]) Brandl, Půhony III. 596 č. 920; [9]) VI. 237 č. 1419, [10]) 237 č. 1421.

R. 1507 dne 10. srpna (na den sv. Vavřince) odkázal Něčice jako příslušenství Kvasic Arnošt Kužel z Žeravic Hynkovi Bočkovi z Kunštátu[1]) a ten postoupil je r. 1511 s Kvasicemi Albrechtovi z Šternberka a na Holešově,[2]) jenž na nich a na Záhlinicích, Jarohňovicích a Kudlovicích zapsal 300 zl. ročního důchodu vycházejícího ze 3000 zl. uh. právem věnným své manželce Anně z Boskovic.[3]) Po něm dědil je s Kvasicemi Jan ze Šternberka, nejvyšší sudí markrabství Moravského, jenž je prodal r. 1528 i s lidmi poddanými Janovi z Pernštejna, hejtmanovi zemskému,[4]) a ten hned r. 1529 biskupovi olomuckému Stanislavovi Tuřímu, od které doby jsou součástí velikého zboží kroměřížského.[5])

R. 1568 ve čtvrtek po hromnicích (5. února) potvrdil biskup Vilím Prusinovský z Víckova ve prospěch něčických poddaných list na výkup z odúmrtí daný jim od pana Jana staršího z Šternberka na Kvasicích r. 1523 (v neděli před sv. Tomášem apoštolem = 20. prosince), kterým bylo ustanoveno, aby jako výkupné dával každý poddaný, jak kdo sedí, ročně o sv. Martině $2^1/_2$ gr. českého. Také ustanovoval, že sirotci z Něčic nemají se bráti do panské služby, leda za plat. Jan z Šternberka daroval týmže listem poddaným také dva háje panské při cestě, kudy se jde do Kroměříže, aby mu a jeho dědicům obec ročně vydávala beze všech odporů a průtahů vždy o sv. Martině půl kopy gr.[6])

Poddaní z Něčic byli vždy přifařeni do Zdounek a dávali také faráři zdouneckému farské desátky. Ač Zoubkové ze Zdětína, držitelé statku zdouneckého, byli katolíci, přece asi r. 1583 Jiří Zoubek dosadil na faru nějakého Tomáše, kterého biskup Stanislav Pavlovský nedlouho před tím fary zbavil, ježto nebyl řádně svěceným knězem, než jen za kněze se vydávajícím podvodníkem. Proto biskup zakázal, aby poddaní z Něčic mu dávali desátků farských, do čehož si pan Jiřík Zoubek nemálo stěžoval. Ale biskup Pavlovský mu odpověděl (v neděli po sv. Anně = 28. července) r. 1583, že poddaní ihned činiti budou, což by od nich náležité bylo, jakmile fara Zdounecká bude osazena pořádným knězem katolickým.[7]) Jednak úsilím biskupovým, jednak věrnou

---

[1]) Z. d. XVII. 19, vloženo teprve r. 1514; [2]) 23; [3]) XVIII. 2; [4]) XXI. 4, [5]) 12.
[6]) Kn. a. archiv Krom. kopiář P. fol. 111; [7]) kop. 20 fol. 187 rub.

příchylností zdounecké vrchnosti k víře katolické se stalo, že v Něčicích učení nekatolické nikdy se nezakotvilo.[1])

Válkou třicetiletou byla osada z celé polovice zničena. R. 1675 bylo v Něčicích ze 32 domů 15 starých osedlých, 15 nových osedlých a 2 staré pusté. Rolí starých vzdělaných bylo 204 m. I. a 102 m. II. tř., nových vzdělaných 84 m. I. a 42 m. II. tř.; starých pustých 32 m. I. a 16 m. II. tř. Lánů nebylo, k pololánu patřilo 24 staromoravských měr (= 36 nynějších).[2])

R. 1750 bylo 17 sedláků a 15 podsedníků. Sedláci robotovali týdně 3 dny dvěma páry, podsedníci pěšky 3 dny jednou osobou, ale v senosečích a ve žních sedláci po celý týden, podsedníci 4 dny týdně. Gruntovní plat se dával pětkráte do roka, o sv. Jiří, sv. Janě, sv. Václavě, sv. Martině a o vánocích, mimo to platové slepice a vejce o sv. Václavě, o vánocích plat za nečepování panského vína. Celkem bylo z osady ročně platu gruntovního 129 zl. $47^1/_4$ kr., platů jiných 43 zl. 30 kr. Poddaní měli svobodu bráti k své potřebě dřevo z panských lesů, zač sypala obec ročně 20 měr ovsa. Desátek se dával ve snopech režných, pšeničných, ječmenných a ovesných. Přádlo se dávalo buď do obce, nebo se vybíral za ně plat, dle dobré vůle vrchnosti.[3])

R. 1767 bylo poddanských rolí 1009 m., zahrad $16^1/_2$ m., luk na $166^2/_4$ dvojspřežných for sena.[4]) R. 1777 bylo 18 sedláků, 14 podsedníků, 16 chalupníků a 3 podruzi. Sedláci robotovali 3 dny týdně dvojspřežně, ale od sv. Jana do sv. Václava mimo to jednou osobou den pěšky, 2 chalupníci 26 dní a 11 chalupníků 13 dní ročně pěšky. Za přástku platila celá obec ročně 14 zl. 48 kr.[5])

R. 1825 urovnány spory mezi vrchními úřady kroměřížským a zdouneckým o hranice mezi Rataji a Něčicemi.[6]) Dne 28. června r. 1831 vykoupili se poddaní z roboty, a to 17 pololáníků a 14 podsedníků. Pololáník platil výkupu 800 zl., podsedník 200 zl., takže z celé obce dostala vrchnost kroměřížská 16.400 zl. výkupu. Tím pominuly všechny roboty naprosto až na plat za

---

[1]) Biskupové bděli nad katolictvím velmi ostražitě. Třeba r. 1685 trestala vrchnost podsedníka Mikuláše Bubeníčka, že v neděli přede mší vezl do mlýna.

[2]) K. a. archiv Krom. F. III. b 31/4.

[3]) K. a. archiv Krom. F. IV. b 54/1; [4]) F. IV. b 62/4; [5]) F. VII. a 1/1; [6]) F. VI. a 143/2.

přástku,[1]) takže r. 1851 vykonán již jen výkup z platu slepičního a vaječního, za přástky, z laudemia, platového chmele, ovesného ospu a z platového loje. Výkup tento dělal kapitálu 37 zl. z pololánu a 13 zl. z podsedku.

Na pololáně čís. 14 byla dědičná rychta.[2])

Jména tratí: Oulehla, Kopánky, Kopaniny, Mezilesí, Hájky velké a malé, Pastviska vrchní a dolní, Kuče, Díly, Rackůvky, Červinky, Kloče, v Rovinách, Topol velký a malý, Cigánka, Žleby, Rozdíly, Klénky, Škrhůdky, Jelito, Slín, Kukla, Kuchyňky, Nivy, Sytá, Tabule, Lašansko, Čtvrtě.

Rody přes 100 let na těchže gruntech (od r. 1777): Stratil (č. 1.), Navrátil (č. 5.), Šumbera (č. 7.), Bílek (č. 15.), Trkal (č. 16.), Procházka (č. 24.), Zbořil (č. 27.), Stratil (č. 28.), Šulák (č. 30.), Pištěcký (č. 32.).

V Něčicích narodil se dlouholetý starosta města Kroměříže Dr. Josef Pištěcký.

Nitkovice,

samostatná katastr. a polit. obec z části na bývalém panství Kroměřížském a z části na Litenčickém, v úžlabí mezi horami, na jz. od Zdounek, vzdálená 23·12 km od Kroměříže a 13·02 km od Zdounek, silnicí spojena s Litenčicemi a s Chvalkovicemi (v okr. Bučovském). Osada leží v dolíku jen k jihu otevřeným. Náves tvoří širokou ulici se školou a kapličkou uprostřed. Části osady slují: Knížecí kout (druhdy poddaní biskupští), Přední a Zadní Hloužek, Kamenec, Rybníčky. Domy jsou vesměs těsně vedle sebe, ale četnými požáry v 19. stol. ztratily starobylý ráz.

Obyvatelstva bylo r. 1771 286 duší, r. 1790 v 48 domech 291, r. 1834 v 66 domech 399, r. 1869 v 80 domech 458, r. 1890 ve 101 domě 537 a r. 1900 ve 104 domech 535 duší, výhradně Čechův a katolíků, zaměstnáním zemědělcův.

Rozloha obce měří 914 ha, z čeho 481 ha rolí, 35 ha luk, 10 ha zahrad, 8 ha pastvisk a 362 ha lesa.

V obvodu obce leží samoty: dvůr Kozojedsko (bývalá osada Kozojedy) a ovčírna.

---

[1]) K. a. archiv Krom. F. VI. b 162/4; [2]) F. VII. a 4/12.

Osada je přifařena do Litenčic, má však vlastní školu, která měla r. 1907 v jediné třídě 99 žáků. Původně byla přiškolena do Litenčic, ale záhy v 19. stol. zřízena přespolní škola, v níž vyučoval školní pomocník z farní školy litenčické. R. 1870 zřízena samostatná škola, která r. 1894 rozšířena na dvoutřídní. Kronika školní založena r. 1882 učitelem Buršou, jenž také pořídil školní knihovnu.

Spolky: rolnická družstevní mlékárna, jež zpracuje nyní denně 800—1000 l mléka, z něhož vyrábí jen čajové máslo a tvaroh. Vyváží výrobky do severních Čech, ale i do Německa (Drážďan, Berlína, Hamburka). Spolek čtenářský, dvojí družstvo parních mlátiček, společenstvo pro chov dobytka, místní dobytčí pojišťovna.

Na kopečku řečeném Hrádek bývala tvrz, které se vzpomíná k r. 1536.

Místní jméno je patronymické, od osobního Nítek, Nětek odvozené. Osada slula druhdy Nětkovice; jakož se píše r. 1349 a jindy Netkovicz, ale záhy již převládá forma Nitkovice, již r. 1360.

Nitkovice je staré sídlo vladycké rodiny z Nitkovic, třeba se o nich i o vladykách Nitkovských první zmínka děje teprve r. 1349, kdy Mikeš z Příkaz daroval svým vnukům, totiž synům Tobiáše z Nitkovic a synům Peškovým z Milonic své zboží ve Stušicích, Milonicích a Malkovicích.[1]) Potomek Tobiášův Přibík z **N.** zapsal r. 1359 své ženě Kačně 40 hř. věna na čtyřech lánech v Malkovicích[2]) a r. 1360 prodal Bolkovi z Kozojed a Mikulášovi řečenému Dítě tři lány v Malkovicích a 2 lány v Roštítkách.[3]) Zároveň však koupil od Maršíka, neznámo kterého vladyckého rodu, 6 lánů se dvorem, poplužím a podsedkem v **N.**[4])

Přibík z Nitkovic připomíná se ještě několikráte, naposledy r. 1382.[5]) K manželství měl Kačnu z Malkovic,[6]) K r. 1382 za-

---

[1]) Z. d. I. 75. Stušice jest zaniklá osada, ostatní dvě jsou Malkovice u Vyškova a Milonice u Slavkova. Stušice byly snad někde na blízku těchto dvou osad — ačli nebylo by případnější mysliti, že tento Tobias de Netkowicz nepsal se po Nížkovicích u Slavkova. Ale jeho potomka Přibíka de Nedkouicz vzpomínaného v r. 1359 klade také Volný k našim Nitkovicům. — Wolny, Mähren, IV. 253.; [2]) Z. d. I. 653; [3]) 759; [4]) 768.

[5]) Brandl, Půhony I. 60 č. 331 a 97; [6]) Z. d. III. 428.

psány jsou naň ještě půhony, totiž kroměřížského žida Isaka pro 20 hř., pro 18 a pro 10 hř.[1]) Byl však toho roku již zajisté umrlý, neboť Ješek Dúpník z Nitkovic pohání již jeho syny ze 40 hř.[2])

Synové jeho uvádějí se jmenovitě teprve dne 7. dubna r. 1391, kdy prodali augustiniánům u sv. Tomáše v Brně se svolením markrabí Jošta své manské statky (bona nostra feudalia) v Malkovicích.[3]) Jmenují se: Drslav, Mikšík, Damian a Juřata.[4]) Matka jejich Kačna prodala r. 1384 své věno na **N.** za 140 hř. Martinovi Noskovi z Načetic,[5]) který zároveň zapsal své manželce Dorotě na tomto koupeném věně 5 hř. ročního platu věnným právem.[6])

Synové Přibíkovi dědili také jeho díl Nitkovic, ale záhy jej prodali. Část asi hned r. 1384, kdy Ješek řečený Dúpník z **N.** vkládá do desk Martinovi z Natěšic[7]) zpupný dvůr v **N.**, který obdržel od sirotků Přibíkových,[8]) část pak prodali r. 1397 Damián, Jiřík a Mikšík Martinovi Noskovi přímo, totiž zpupný dvůr, 6 poplatných lánů, podsedek a půl podsedku.[9]) Dorota, žena Martina Noska, byla jejich sestra. R. 1397 zapsal jí Hřivín z Rozštítek věnem 5 hř. platu na Blatném Újezdě.[10]) Martin Nosek prodal hned r. 1397 tento díl Nitkovic (dvůr, 6 lánů a podsedek) Mikulášovi Romanovi z Myslejovic,[11]) jenž hned na koupeném zboží zapsal ženě své Anně 125 hřiven věna.[12]) Ale držel to jen do r. 1406, kdy vše zase prodal Onšovi z Kunkovic.[13]) Měl však na tomto díle stupek s Annou Jenčovou z Vežek a prodal jej bez

---

[1]) Brandl, Půhony I. 58 a 59; [2]) I. 61 c) 337; [3]) C. d. M. XII. 15 č. 23.

[4]) V zemských deskách VI 216 (a. a. 1391) jmenuje se jen Mikšík a zboží Malkovské sluje alodialním. Že čtyři lány v Malkovicích byly skutečně lénem zeměpanským, vysvítá jednak ze škrtnutého vkladu v deskách zemských IV. 554 a 555 a jednak z okolnosti, že bratří potřebovali k prodeji augustiniánům svolení markraběcího.

[5]) Z. d. IV. 444; [6]) IV. 445. [7]) Snad Načešice v okrese Chrudimském v Čechách nebo Těšice? [8]) Z. d. IV. 472.

[9]) Z. d. V. 684. Bratří Jiřík a Damian připomínají se ještě r. 1406, kdy koupili od Hřivína z Rozštítek dvůr a podsedek v Bohdalicích. Z. d. VII. 156. Jiřík ještě r. 1409. C. d. M. XIV. 74.

[10]) Z. d. VI. 621. Je to asi nynější Hřivný Újezd u Brodu Uh.

[11]) Z. d. VI. 685; [12]) 686. Wolny, Mähren IV. 256.

[13]) Z. d. VII. 58. Schwoy II. 585; Wolny IV. 253.

jejího svolení, z čehož tato již r. 1406 pohnala kupitele Onše z Kunkovic, ježto jí stupek její nebyl vymazán.[1]) Stupek ten byl smluven a v desky vložen již r. 1386, ale jen o věno její na Lazníkách a Vežkách.[2])

Jiný díl Nitkovic držel Budislav z **N.**, jenž r. 1365 byl umrlý a jehož vdova Anna se synem svým Blažkem a vnukem (synem druhého svého syna) Zbyňkem prodala Martinkovi z Bukovic půl šesta lánu, dva podsedky a krčmu v **N.**[3]) Martinek zapsal na tomto díle nějaké věno své ženě Kateřině, která je r. 1371 dala vymazati, ježto jí muž její dal jiné věno na svém zboží v kraji brněnském.[4])

Jinou část držel Jarošek z **N.**, totiž poplužní dvůr, pololán, krčmu a dva dvorce, což všecko r. 1373 prodal Ješkovi Dúbkovi a matce jeho Herce.[5]) Držel-li ještě co krom toho v Nitkovicích, nevíme, ale měl také zboží v Ryšicích, na které jakož i na Nitkovice učinil r. 1373 stupek s Náhradem z Ostravan.[6]) Po Nitkovicích čte se ještě r. 1375.[7])

Ješek Dúbek roku 1373 připomínaný není nikdo jiný než Ješek Dúpník (viz výše k r. 1384), jenž skoupil v **N.** větší díl pozemského statku. R. 1382 pohnal jej kroměřížský žid Mušlín z 10 hř. gr.[8]) a on sám pohnal syny Přibíkovy z **N.** ze 40 hř.[9]) a prodal poplužný dvůr s pololánem a podsedkem v Nitkovicích Peškovi, řečenému Puklici, který na tom zapsal věnem 50 hř. své ženě Petruši.[10])

Pešek Puklice z **N.** udržel se na koupeném statečku až do r. 1409, kdy jej prodal s rybníkem a sádkou (haltéřem) Pešíkovi z Čechovic a bratru jeho knězi Bolíkovi z Čechovic.[11]) Ondřej z Turovic zapsal na díle, který od Dúpníka koupil r. 1385 40 hř. gr. věna ženě své Ofce, převeda ji z jejího původního věna vtěleného na Kostelci.[12])

---

[1]) Brandl, Půh. I. 175 č. 312. [2]) Z. d. IV. 775.

[3]) Z. d. I. 851. Udání Volného (IV. 253) je chybné. Snad jsou to Bukovice mezi Lomnicí a Černou Horou.

[4]) Z. d. II. 165; [5]) 383; [6]) 296.

[7]) C. d. M. XV. 133 č. 161.

[8]) Brandl, Půhony I. 58 č. 310; [9]) 61 č. 337.

[10]) Z. d. IV. 796. Vklad učiněn až r. 1386; vklad věna však již r. 1385. Z. d. IV. 734. Věno vkládá asi omylem písařovým Ješek Puklice.

[11]) Z. d. VII. 747.

[12]) Z. d. IV. 723. Je to snad Kostelec u Holešova. Ješek Dúpník píše se po **N.** ještě r. 1392 a 1397. Z. d. VI. 432, 629, 630.

Kromě tuto již uvedených vrchností ještě jiná měla díl Nitkovic, totiž markrabí Jošt jakožto zeměpán. Tento jej daroval dne 6. srpna r. 1387 spolu s částí Těšánek kolegiátní kapitule u sv. Mořice v Kroměříži, nač vklad do desk vykonán teprve r. 1391.[1]) Je to ona část, která do zrušení poddanství náležela k biskupskému statku kroměřížskému. Jak z kapituly přešla na biskupy, bude vylíčeno v dějinách města Kroměříže.

Jakož dědina byla rozdělena v několik dílů, z nichž každý náležel jinému pánovi, jest nesnadno sestaviti spolehlivý obrázek změn majitelů, ale úplně nemožno je sestaviti rodokmen vladyk z Nitkovic, kteří se časem velice rozrodili.

R. 1409 připomíná se Ješek jakožto Jan Dúpník z **N.**, jehož sestra Lida byla vdána za Zbyňka z Dřínového;[2]) poslední zmínka o něm je k r. 1415.[3]) R. 1417 připomíná se již Ctibor Dúpník, snad jeho syn.[4]) K manželství měl Annu z Honětic, která jej toho roku vzala na spolek na Honětice a díl Zdislavic.[5]) R. 1418 prodal mu a jeho sestře Adličce (již vdově) Ješek z Turovic půl čtvrta lánu a čtyři podsedky v Nitkovicích,[6]) on sám pak vzal současně bratra svého Jana z **N.** na spolek na Zdislavice a Honětice.[7])

Ctibor měl syna Jana Dúpníka, jenž r. 1446 prodal Onšovi z Zástřizl 2 pololány ve Zdislavicích a 4 hř. ročního platu v Nitkovicích,[8]) proti kterému prodeji Kateřina z Honětic vložila hned odpor.[9]) R. 1447 koupil od Žofie z Kunštátu, manželky Jana z Cimburka z Tovačova, statek Lelekovice u Brna za 400 kop. (Listina se 7 vis. pečeťmi v klášteře Vyšebrodském.) R. 1448, kdy pohání Jana Zoubka ze Zdětína, čte se naposledy.[10])

Dúpníkem z **N.** byl také onen Jiří, kterého r. 1464 Václav z Křetína bere na spolek na 5 hř. ročního platu na vsi Poříčí u Letovic (v okr. Kunštátském).[11]) K r. 1475 připomíná se Marketa z **N.**, dcera Dúpníkova, která jako nedílná sestra připovídá se

---

[1]) Z. d. VI. 329. C. d. M. XI. 392 č. 446. Volný tvrdí omylem, že jej daroval metropolitní kapitule v Olomouci. Mähren IV. 253.

[2]) Z. d. VII. 798. [3]) Z. d. VIII. 353.

[4]) Brandl, Půhony II. 511 č. 602. Zbyněk z Dřínového ručil zaň za sumu 156 hř. kanovníkovi brněnskému Litkovi.

[5]) Z. d. IX. 35; [6]) 157; [7]) 246.

[8]) Z. d. X. 401; [9]) X. 402. [10]) Brandl, Půh. III. 689 č. 280. [11]) Z. d. XI. 183.

ke všemu statku sirotků Lelekovských.[1]) Z těch sirotků byl jistě Jan Dúpník z **N.** a na Lelekovicích, jenž se r. 1481 připomíná několikráte.[2]) Tito poslední Dúpníkové nedrželi již v Nitkovicích nijakého zboží.

R. 1406 držel díl Nitkovic výše zmíněný Oneš z **N.**, jenž pocházel z vladyk Kunkovských. Toho roku zapsal manželce své Marketě 200 hř. pr. gr. věna na dvoře, 6 lánech a podsedku v Nitkovicích, na 10 lánech, 5 podsedcích, lesích a krčmě v Kunkovicích a na půl láně v Chvalnově. Věno to přijal její bratr Jan z Rokytnice.[3]) V půhonech jmenuje se r. 1406 bratr jeho Slavuš z Kunkovic.[4]) R. 1408 postoupil všecko své zboží dědičné v **N.** svým bratřím Almužovi a Slavušovi.[5]) Téhož roku pohnal jej Bohuše z Lutenčic ze 100 hř., že mu slíbil za správu (výmaz dluhů) za zboží v Litenčicích za Jindřicha z Zástřizl a toho mu v desky nevložil.[6]) Po Nitkovicích psal se ještě r. 1411, ač tam již nic neměl.[7])

K r. 1437 uvádí se jiný Oneš z Kunkovic, jenž vzal na spolek svého zboží v Kunkovicích, Chvalnově a Nitkovicích Smila a Arkleba z Zástřizl na Nemoticích.[8])

Počínaje r. 1408 připomíná se několikráte Zdeněk z **N.** Nikde se nedí, že měl jaký pozemský statek v Nitkovicích, ale měl věno na Vežkách, na které r. 1408 vešel na spolek se Zdeňkem z Vežek a se Zikmundem z Ořechového.[9]) Že byl vladyka urvalý, svědčí půhon z r. 1408, kterým jej zapohnal Zdeněk z Vežek tu vinu mu dávaje, že mu čeleď bil kyji a nohama tlačil, pychem a hrdostí (= násilím) nemaje k nim žádné viny.[10]) K manželství měl Annu z Vežek, která jej vzala na spolek svého věna zapsaného na Vežkách a Lázníkách.[11]) Měl také nějaké zboží v Přestavlkách, které r. 1412 prodal Heršovi z Popovic.[12])

Potomci Přibíkovi z **N.** (viz k r. 1371) píšou se Křečkové a Syslové z **N.** R. 1412 vzpomíná se Jiřík Křeček, jenž prodal Jakubovi z Krumsína poplužný dvůr a 3 poplatné čtvrti v Bohdalicích.[13]) S ním současně (r. 1412) čte se také Damian Křeček

---

[1]) Půh. V. 13 č. 69; [2]) 361; 420, 427, 429. Že by však byl synem Anny Šárovcové z Nitkovic, jak chce Brandlův rejstřík k V. svazku Půhonů, tomu rozhodně odříkáme. [3]) Z. d. VII. 99. [4]) Brandl, Půhony I. 187 č. 383.

[5]) Z. d. VII. 639. [6]) Brandl, Půhony I. 290 č. 747; [7]) 378 č. 1186.

[8]) Z. d. X. 51, 290; [9]) VII. 698. [10]) Brandl, Půhony I. 284 č. 708.

[11]) až [13]) Z. d. VII. 697; VIII. 227; 251;

z **N.**, kterého Ondřej Sysel z **N.** vzal na spolek svého zboží v Šelešovicích.[1]) Jelikož mezi syny Přibíkovými, jenž držel Bohdalice, čtou se i Juřata (či Jiřík) i Damian, zdá se nám velmi pravdě podobno, že tito Křečkové z **N.** jsou synové Přibíkovi.

Syslové z Nitkovic čtou se již r. 1409. Prvním z nich Ondřejovi a Anně, jeho sestře, zapsala vdova Vilémova z Chudobína Marketa 80 hř. svého věna na Šelešovicích.[2]) Ondřej prodal r. 1415 Břenkovi z Ryzmburka 15 hř. platu na Stavišicích, zapsal na téže dědině 80 hř. manželce své Anně[3]) a učinil Damiana Křečka z **N.** a Protivce ze Zástřizl poručníky svých dětí a statků. Současně koupil od Ondřeje z Turovic spolu s bratrem Ješkem $3\frac{1}{2}$ lánu a 4 podsedky v **N.** (Viz výše k r. 1418).[4]) Zbytek Stavišic (u Kyjova) koupil teprve r. 1418 od Jana z Uhřic[5]) a vzal na ně hned na spolek bratra svého Ješka z Turovic.[6]) Manželka jeho jmenuje se r. 1418 Barbora.[7])

R. 1437 jmenuje se Dobeš Sysel z **N.**, jehož sestra Kateřina byla vdána za Beneše z Haškova.[8])

R. 1446 biskupský man Jindřich Sysel z **N.** přísahal lenní slib na biskupské léno Želetice (u Kyjova).[9]) R. 1455 dne 6. března král Ladislav Pohrobek povolil stupek bratřím Protivcovi a Heřmanovi z Zástřizl s Marketou, sirotkem Syslíkovým z **N.**, na všechny jejich statky.[10])

Po válce husitské měl nějaký díl Nitkovic také Mikuláš Cigán z Čelechovic (ačli nesluší čísti z Cetechovic), který r. 1437 prodal Petrovi z Čertorej své dědictví v Počenicích, v zaniklých Opatovicích a na vsi a dvoře Nitkovicích.[11]) Petr Čertorejský z Čertorej však ještě téhož roku prodal dvůr s pololánem a podsedkem v Nitkovicích Štěpánovi z Dobročkovic, z rodu vladyk ze Zástřizl. Příslušenstvím toho zboží jmenují se role, sádka (reservaculum), pastvy a lesy.[12]) Vladyka z Dobročkovic prodal r. 1447 Janovi Šárovcovi z Újezda a jeho ženě Anně dvůr v **N.**, jenž byl rozdělen na 4 lány, které drželi za roční plat

---

[1]) Z. d. VIII. 288.

[2]) až [8]) Z. d. VII. 793; VIII. 446, 447, 448, IX. 170; VIII. 496; IX. 167; IX. 169; IX. 240; X. 12, 130.

[9]) Dr. Lechner, Belehnungsbücher, 54 č. 191.

[10]) Z. d. XI. 52; [11]) X. 352.

[12]) Z. d. X. 371.

poddaní, dávající z lánu ročně 56 gr., a krčmu várečnou a podsedek.[1]) Žena Šárovcova Anna měla zajištěno věno na Pašovicích. Šárovec jí toto věno hned r. 1447 převedl na Nitkovice.[2]) Sám rozmnožil koupené zboží v **N.** ještě téhož roku koupí dvora s $6^1/_2$ lánem a poddanými od rukojmí Smila z Nemotic.[3]) Zemřel však záhy po té, neboť jeho vdova Anna již 9. července r. 1450 vzala syny na spolek věna zajištěného na Nitkovicích,[4]) proti čemuž r. 1464 vložil odpor Prokop Rýsek z Dědkovic jménem Bohdalovým z Nitkovic.[5]) Dcera její Kateřina ze Šárova byla vdána za Bohuše z Udrlic. R. 1464 vzala jej na spolek svého dílu **N.**[6]) a r. 1466, již po smrti matčině, vzala své děti na spolek matčina věna 100 hř. dosud na **N.** váznoucího a na ni spadlého.[7]) R. 1464 pohnala (píše se Kateřina z Šarova a z **N.**) Prokopa Rýska z Dědkovic z 28 zl. uh., že vzal bez Boha a bez práva po smrti bratra jejího nedílného koně,[8]) a Filipa z Pačlavic z 50 hř., že smýtil lesy její a sirotkův nebožtíka bratra jejího.[9]) R. 1466 vyznává Machna z Dědkovic, vdova po bratru jejím Janovi, že jí Kateřina z **N.** splatila z jejího věna 30 hř. pr. gr. vtělených na Nitkovicích.[10]) Současně pohání Jindřicha z Bystřice a z Muchnic a Racka z Zborovic a z Lísek, že jí slíbil za Onše z Zástřizl za výmaz dluhů v Nitkovicích a že jí měl vložiti k dědictví 4 kopy platu a toho neučinil.[11])

Po švekruši její Machně zůstala dcera Anežka, která r. 1475 zdvihla proti ní spor o nesplacený dosud zbytek Machnina věna (20 hř. z 50, 30 hř. bylo splaceno), který urovnán panským nálezem v ten rozum, aby se podělily na polovici.[12]) Kateřina připomíná se ještě několikráte. R. 1481 zapohnala (píše se Kateřina z Újezda) Elšku Chomútovnu z Pačlavic ze 100 kop, že jí svěřila listu správního na dvůr a na 7 lánů a na podsedek v Nitkovicích a ta jí listu neopatřila, jakož na věrnú ruku sluší, než vrátila jí list ten s utrhanou pečetí, z čehož měla Kateřina na svém statku nitkovském zmatek.[13]) Byla tenkráte již asi vdovou nebo od muže odběhlou, ježto činí k tomuto procesu poručníkem nikoli muže svého Bohuše, než syna Václava z Udrlic. Rovněž zapohnala

---

[1]) až [7]) Z. d. X. 539; 614; 716; XI. 69; 71; 88; 283.
[8]) až [11]) Brandl, Půhony IV. 418 č. 708; 418 č. 709; 486; 513 č. 1107, 1108.
[12]) a [13]) Brandl, Půhony V. 2 č. 3; VI. 109 č. 645.

Jana Nemotického z Zástřizl a na Nemoticích, že otec jeho nebožtík Smil z Zástřizl prodal jejímu otci a jí dvůr a 7 lánů a podsedek v Nitkovicích a udělal na to sice list správní, ale nikoli správy.[1]) R. 1486 pohnala Jiříka z Zástřizl a z Litenčic, aby dal určit hranice mezi statkem svým a jejím.[2]) K její povaze dlužno dodati, že byla paní záletná, neboť pánové shromáždění na soudě zemském Olomuckém r. 1489 o ní praví, že nesetrvala s mužem svým do živnosti jeho (= do smrti), ale od něj odjela a s ním nežila.[3])

Po ní dědil snad syn její Václav z Udrlic, který již r. 1481 koupil od bratří Jindřicha a Alše z Zástřizl (a na Litenčicích?) jejich otcovské dědictví v **N.**, totiž $3^1/_2$ lánu a $^1/_4$ v jednom poli a 4 podsedky s lidmi, a zároveň vzal matku svou Kateřinu (z Šárova) na spolek na to všecko, což má aneb míti bude.[4]) R. 1490 píše se již po **N.** Pohání Jiříka z Litenčic, že mu odjal lán role v Kunkovicích.[5]) R. 1492 pohání Václava Stojana z Přestavlk ze 20 hř., že mu nevrátil jeho rataje (= oráče) a tím jej k škodám přivozuje.[6]) Sám však byl pohnán r. 1500 ze 700 zl. uh. Janem z Mírova a na Rájci, že jej nevyvadil z rukojemství za Petra hrabí z Pezinku.[7]) O touž věc pohnal jej také Jan Kuna z Kunštátu.[8])

Ona část Nitkovic, která byla ve světských rukou, přešla počátkem stol. XVI. na vladyky z Leznice. R. 1521 vložily ji Kateřina a Kunka, vlastní a nedílné sestry z Leznice s radou pana hejtmana zemského a přátel svých Janovi Zajíčkovi z Zborovic,[9]) který se již téhož roku píše po Nitkovicích.[10]) Synové jeho Soběn, Hynek a Ondřej Zajíčkové ze Zborovic prodali tuto část r. 1535 Janovi Kropáčovi z Nevědomí, majiteli Litenčic,[11]) který r. 1553 vložil ves Chvalkovice s podacím, ves Komorov (zaniklou) s vyšenkováním v těch dvou dědinách dvou beček vína desítek (= desetivěderních) panského, kteréž též lidé povinni jsou vy-

[1]) až [3]) Brandl, Půhony VI. 109 č. 646; 144 č. 595; V. 188 č. 754.
[4]) Z. d. (netišť.) XII. 64 a 65.
[5]) Půh. VI. 241 č. 1446.
[6]) až [8]) Půh. VI. 281 č. 1695; olom. 7 fol. 40 v. (netišť.); 7 fol. 142.
[9]) až [10]) Z. d. XVII. 88; XIX. 1 v. (4 v. v opisu); 19.
[11]) Z. d. XXIV. 5 (v opisu 13) dle Volného chybně r. 1536. Mähren IV. 254.

šenkovati, ves Nesobice (nyní Nesovice), (puól vsi pusté Kozojed při prodeji smlúvní vymíněno a již ke Kropáčovým gruntům nitkovským dědičně na budoucí časy připojeno jest) paní Apoleně z Sazovic.[1])

Další osudy tohoto dílu Nitkovic rozmnoženého v r. 1553 o půli vsi pusté Kozojed viz při statku Litenčickém, s nimiž měnil majetek r. 1554, 1558, 1589, 1618, 1628 a tak vždy až do posledních dob.

Majetník Litenčic Jan Martinkovský z Rozseče chtěl r. 1583 koupiti od biskupa Stanislava Pavlovského z Pavlovic také biskupský díl Nitkovic a požádal pana Jana z Pernštejna, důvěrného přítele biskupova, o prostřednictví — ač biskup byl dosti ochoten, přece ke koupi nedošlo. V outerý po neděli Misericordiae (dne 16. dubna) r. 1583 píše o tom Pavlovský Pernštejnovi: „Proti tomu nejsme, abychom panu Martinkovskému té půl vsi, ačkoli stará posessí k biskupství jest, dopříti neměli, však s tou výminkou, aby místo ní zase jiný statek dědičný nám k biskupství koupen a připojen byl, jako ves Záhlinice, a byl-li by ten statek aneb ta ves co lepší a vejše než tej půl vsi šacován a za to stál, chtěli bychom doplatiti. Neb my jinou měrou a spůsobem od biskupství nic odprodávati a odcizovati nemóžem, leč by nám zase proti tomu směnú jinej statek k biskupství připojen byl.“ [2])

Vrchnostenský dvůr litenčický v Nitkovicích časem zpustl a kolem r. 1670 byla již na jeho místě jen zahrada. Dne 11. října r. 1668 učiněno bylo narovnání mezi vrchnostmi kroměřížskou (zastoupenou hejtmanem kroměřížským Ludvíkem Elbognerem z Unterschönfelda) a litenčickou (majetníkem Michalem Janem Urménym z Urmény) o hranice obou dílů Nitkovic, z něhož se dovídáme, že pastviska byla obojím poddaným společná, ale poddaní biskupští měli za ně voziti ročně litenčické vrchnosti 6 vozů hnoje a platiti 8 gr. bílých. Vysazeny hranečníky s obvyklými kopami (= mrskáním šohajů), na jichž pohnutí ustanoveny pokuty. — Na díle biskupském bylo 8 osedlých poddaných a 2 grunty pusté, na díle litenčickém 10 osedlých a 8 pustých.[3])

---

[1]) Z. d. XXV. 87 (v opise 26).

[2]) Kopiář 20 fol. 101 v k. a. archivě kroměřížském.

[3]) K. a. archiv krom. F. III. b. 30/4.

Tento stav usedlostí souhlasí úplně s ouředním popisem vykonaným r. 1667, leda že se v něm neuvádí osedlý panský šenk na části litenčické.[1]) Bylo tedy před válkou na části biskupské 10 poddaných, na litenčické 18. R. 1670 bylo na části litenčické domů starých osedlých 8, nový osedlý 1, nové pusté 4, starých pustých 8 (tedy celkem 21) a panský šenk r. 1662 z zpustlého gruntu poddanského. Rolí starých vzdělaných bylo I. tř. $87^6/_8$ m. a tolikéž II. tř. nových vzdělaných I. a II. tř. po $5^4/_8$ m., nových pustých I. a II. tř. po 33 m., starých pustých po 99 m.[2])

Na díle biskupském vykonán úřední popis teprve r. 1675. Bylo na něm 6 domů starých osedlých — vesměs celých lánů po 38 mor. m. rolí, 3 domy nové pusté, tedy celkem jen 9 proti 10 z r. 1667. Rolí starých vzdělaných bylo celkem po 114 m. I. a II. tř., nových pustých po $47^4/_8$ m. I. a II. tř.[3])

Sotva však se začala osada po pohromách války třicetileté zotavovat, přišel dne 8. dubna r. 1681 požár, který zničil na části litenčické 2 grunty celolány a 2 podsedky.

Dne 30. července r. 1731 vykonán nový přesný popis hranic mezi Nitkovicemi na biskupství a Nemochovicemi na panství Bučovském.[4])

R. 1750 bylo na díle litenčickém 8 sedláků s tažnou robotou po 3 dnech týdně párem a 12 čtvrtníků po 3 dnech týdně pěší roboty. Vrchnost měla z celého dílu 39 platových slepic, 585 vajec, platu sv. Jiřského a sv. Václavského po 22 zl. 28 kr., sv. Kateřinského 13 zl. 32 kr., za přástku 3 zl. 48 kr., z kopanic 8 zl. a za hlídku 3 zl. 10 kr.[5]) Na díle kroměřížském bylo jen 9 sedláků, kteří měli jen pěší robotu 1 osobou 6 dní ročně, neboť z robot byla tato část vykoupena a odváděla robotní plat čtyřikrát do roka, o sv. Jiří a o sv. Janě po 29 zl. 15 kr., a sv. Václavě a o vánocích po 38 zl. 15 kr. Jinak konala obec do roku jediný vůz pro víno a koupala a holila panské ovce ve dvoře kroměřížském — dosti daleko! Gruntovního platu odváděl celý díl na Kroměříž o sv. Jiří a o sv. Janě po 6 zl. 45 kr., o sv. Václavě 9 zl. 18 kr., o vánocích 6 zl. 22 kr. Jiné platy

---

[1]) Zemská registratura odd. rektif. č. 291. [2]) Tamtéž.
[3]) K. a. archiv krom. F. III. b 31/4; [4]) F. IV. a 48/1. F. VII. a 1/2.
[5]) Reg. zem. odd. dom. č. 129.

byly o sv. Martině za husy 4 zl. 12 kr., o vánocích za nešenkování panského vína 7 zl. Ospu jen 13 měr ovsa za svobodu bráti dřevo z panských lesů. Za přástku se dávalo 4 zl. 48 kr. ročně.[1]) Celý díl kroměřížský měl r. 1767 poddanských rolí $500^5/_8$ m., zahrad $16^4/_8$ m., úhorů $58^4/_8$ m., luk na 27 dvojspřežných vozů sena. Obec sama měla 43 m. lesa III. tř. a 9 m. pastvisk.[2]) Časem však zase se vrátili poddaní k staré robotě, kterou r. 1777 již vykonávali.

Když se r. 1804 stavěla silnice z Litenčic k Hradišti, nechtěli biskupští poddaní při ní pracovati; ale krajský úřad přerovský rozhodl, že pracovati musejí. Také krajský úřad hradištský rozhodl dne 17. června r. 1831, že biskupští poddaní z Nitkovic mají míti ke stavbám a opravám silnic tytéž povinnosti jako poddaní litenčtí.[3])

R. 1831 vykoupilo se všech 9 arcibiskupských poddaných z robot znova; jeden každý se uvolil zaplatiti výkupu 550 zl., čímž jim přestalo po 156 dnech jízdné a jistě obtížné roboty. Proto po zrušení roboty měli výkup jen z platů gruntovních, husích, za přástku, z ospu ovesného, z laudemia a z platového chmele.

Nejstarší gruntovní kniha dílu biskupského (u c. k. okresního soudu ve Zdounkách) byla založena r. 1590, ale má zápisy starší. Končí se rokem 1630, ale dodatečně činěny v ní vklady ještě r. 1650.

Jména tratí r. 1755: Klč, Špice, Lopata, Žídlík, Jarošinky, nad Syslůvky, díl Padělek, Holinka, Zahumenice, Čtvrť, Močidla, Otluk, Nivka, Zahrádky, Lipiny, v Drahách, k Ovčírni, na Hlavách, Hrubá, u Suchý vrby.

Rody se na gruntech často střídaly. Jediný Medek na čís. 88. držel se v r. 1654—1908, ale i tam již vymřel.

Zaniklá osada **Kozojedy** (roku 1408 Cozoged)[4]) ležela na západ od Nitkovic, kde je dnes panský dvůr a myslivna Kozo-

---

[1]) K. a. archiv krom. F. IV. b 54/1; [2]) 62/4.

[3]) K. a. archiv krom. F. V. b.

[4]) Posměšné jméno po zaměstnání obyvatelstva, srv. Kotojedy. Vydavatel zemských desk Josef Chytil o této zaniklé osadě nevěděl, neboť v indexu k prvnímu kvaternu cúdy olomúcké vztahuje všecky tři zmínky o našich Kozojedech ke Kozojídkám u Strážnice.

jedsko. Původně psal se po nich samostatný vladycký rod, jehož člen Boleslav z Kozojed vešel roku 1360 na stupek na všecky statky pozemské s Mikulášem řečeným Dítětem[1]) a koupil od Ješka z Malkovic dvůr, 4 lány, 3 podsedky a krčmu v Malkovicích.[2]) R. 1392 Štěpán Černý řečený z Červeného zapsal manželce své Elšce na dvoře v Kozojedech 20 hř. věna.[3]) Elška z Kozojed zapohnala r. 1405 Jitku, ženu Trenčinovu z Opatovic, že drží její les v Kozojedech, k němuž se sama táhne jako vdova po Štěpánovi Černém právem dědickým i právem věnným.[4]) R. 1407 čte se Jan Húse z Kozojed,[5]) jenž roku 1408 učinil s knězem Hynkem z Krumsína stupek na Srbce a Kozojedy[6]) a téhož r. 1408 píše se Jan Húse z Krumsína, odjinud z Kozojed.[7]) Poslední zmínky o něm vyskytují se k r. 1409.[8])

R. 1437 Eliška, vdova po Václavovi Lžičkovi z Kozojed, bere své syny na pravý spolek svého věna v Kozojedech.[9]) Jeden z těchto synů jmenuje se r. 1437 Jan Lžička z **K.**[10]) R. 1447 pohnal Protivec z Pavlovic Jana z Duban a z Vyškůvek (zaniklých), že mu slíbil za zprávu za bratra svého za **K.**, a toho mu platiti nechce.[11]) R. 1448 Jan z Duban postoupil půl vsi **K.** s polovicí lesa řečeného Opatovského Protivcovi z Zástřizl a z Pavlovic[12]) a druhou polovici obého Ondřejovi a Janovi bratřím ze Zástřizl a z Chvalkovic.[13])

Osada zpustla za války Matyáše Korvína s Jiříkem Poděbradským, neboť r. 1448 byla ještě osedlá, ale r. 1531 již pustá. Toho roku totiž vkládá Hynek Žampach z Potenštejna Jakubovi Kobíkovi z Opatova vsi Chvalkovice, Komorov, Nesobice a ves pustú Kozojedsko.[14]) K Chvalkovicům však příslušela jen polovice Kozojed, kdežto druhá byla příslušenstvím (r. 1531) Mořic. Polovici Chvalkovskou vkládá r. 1553 Jan Kropáč z Nevědomí Apoleně z Sazovic.[15]) Mořickou polovici vložil r. 1554 Václav z Ludanic, hejtman markrabství Moravského, na místě Mandaleny a Apoleny, sirotkův po nebožtíku Prockovi z Zástřizl, Matoušovi Štosovi

---

[1]) Z. d. I. 734; [2]) 738. [3]) Z. d. VI. 411.
[4]) Brandl, Půhony I. 129 č. 117; [5]) 247 č. 613. [6]) Z. d VII. 580.
[7]) Brandl, Půhony I. 304 č. 829; [8]) 331 a 332 č. 888 a 891.
[9]) Z. d. X. 357.
[10]) Brandl, Půhony III. 447 č. 61; [11]) 588 č. 865.
[12]) až [15]) Z. d. X. 824; 825; netišť. XXIII. 7; XXV. 87. (Viz Nitkovice).

z Kounic.[1]) Tento byl bezdětek, proto si r. 1554 vyžádal od Ferdinanda I. mocného listu, aby statky své mohl svobodně testamentem odkázati, a odkázal Kozojedsko jako část Mořic (v pondělí po božím těle 15. června) r. 1564 svým bratřím Otíkovi, Vilímovi a Kundratovi Štosům z Kounic.[2]) Po nich přešly na Mikuláše Štose z Kounic, jehož rukojmí je r. 1587 prodali Kryštofovi Puchomířovi z Puchoma svobodnému pánu z Rábu a Grympachu na Kirchšláku, dědičnému truksásovi v arciknížetství Rakouském,[3]) a tento prodal je r. 1593 v pátek po sv. třech králích (8. ledna) Frydrychovi star. z Žerotína.[4])

Díl chvalkovský prodal r. 1557 Zdeněk Sobek z Kornic na místě manželky své Apoleny z Sezenic Jiříkovi Mrakšovi z Noskova, držiteli Litenčic,[5]) čímž tato část spolu s Chvalkovicemi a zaniklým Komorovem spojena s Litenčicemi. Jiřík Mrakeš vložil r. 1561 manželce své Kateřině z Šternberka na této části a na Chvalkovicích věnem 1125 kop groší českých a 1000 kop nad věno[6]) a r. 1568 dne 29. ledna (v pátek po sv. Pavlu na víru obrácení) prodal je s Litenčicemi Gabrielovi Mayladtovi, hraběti a dědičnému pánu země Fagaroš.[7]) Tento prodal je záhy bratřím Jiřímu, Adamovi, Zdeňkovi, Jindřichovi, Zikmundovi a Kryštofovi, bratřím Martinkovským z Rozseče, kteří je postoupili smlouvou ze dne 16. ledna (v pondělí, den sv. Marcella) r. 1589 Janovi Martinkovskému z Rozseče.[8])

V dalších letech už se o pusté vsi Kozojedsku nemluví. Jméno Kozojedsko samo značí místo, kde stávala osada Kozojedy, tedy osadu zaniklou.

Oujezd viz Újezdsko.

---

[1]) až [3]) Z. d. XXV. 90; XXVII. 78; XXIX. 75. (V opisu 317.)
[4]) Z. d. XXX. 112 (v opisu 400); [5]) XXVI. 27; [6]) XXVII. 27 (opis).
[7]) K. a. archiv krom.
[8]) Z. d. XXX. 5 (opis 16).

Pačlavice,

samostatná, katastr. i polit. obec, druhdy samostatné panství, k němuž náležely Pačlavice, Dědkovice, Lhota a díl Pornic, městečko, na silnici vyškovsko-kroměřížské v kotlině obklíčené dokola výběžky Hříběcích hor, 277 m nad hladinou, 13·33 km sz. od Zdounek (20·44 km do Kroměříže). (Obr. 53. a 54.)

Rozloha obce měří 554 ha, z nichž 457 ha rolí, 13 ha luk, 10 ha zahrad, 23 ha pastvisk, 23 ha lesa.

Obyvatelstva bylo r. 1771 430 duší, r. 1791 v 54 domech 403, r. 1834 v 83 domech 476, r. 1869 v 93 domech 617, r. 1890 ve 122 domech 684, r. 1900 ve 130 domech 708 duší, výhradně Čechův a katolíkův.

Městečkem jmenují se Pačlavice sice již v listině ze dne 24. června r. 1523. kdy je Jan Cedlar z Hofu za nepatrné roboty osvobodil od povinnosti čepovati panské víno, ale vysazeny byly teprve králem Ferdinandem I. r. 1538 a nadány erbem a pečetí, zejména štítem červeným, v němž na kříž dvě krojadla plužní barvy železné se spatřují.[1])

Farní kostel sv. Martina biskupa stojící uprostřed osady (obr. 55.) byl zbudován na místě starého zkaženého r. 1655 nákladem majitele panství, moravského podkomořího Jana Jakartovského z Sudic a jeho manželky Anny, roz. Soběkurské ze Soběkur, tak aspoň hlásá nápis v kostele.[2]) Hlavní oltář s obrazem sv. Martina, malovaným bývalým švábenským farářem Florianem Tettaurem (1736—1760) a přemalovaným roku 1843. V kaplích po bocích lodě (kostel má podobu latinského kříže) jsou oltáře Neposkvrněného Početí a nejsv. Trojice s obrazy Kastnerovými. R. 1837 byly kostel i věž pokryty, r. 1842 kostel uvnitř obnoven, r. 1844 zřízena oratoř pro místní milosrdné sestry, kůr rozšířen a opraveny varhany, r. 1860 celý kostel opraven, r. 1880 opra-

---

[1]) Wolny, Mähren IV. 367; Slavík, Staré znaky a pečeti v „Časop. Mor. musea zem.“ 1905 pg. 156.

[2]) Nápis zní: D. O. M. S. Joannes Cruce Jakartovius de Suditz S. Caes. Mtis Consiliarius Suprem. Hofricht Subcamerarius et Reg. Tribunal. Assess. in March. Morav. nec non Anna Maria Sobiekurska de Sobiekur Conjuges in Pačlawitz & Namiest & Kobily + templum hoc Martis injuriis desolatum reparari curaverunt anno Domini MDCLV.

vena bleskem poškozená vížka nad sakristií, r. 1891 přestavěna hlavní věž a pobita plechem. Dva zvony, větší lit r. 1694, menší r. 1872. Pod presbytářem na epištolní straně je hrobka bývalých majitelů panství; r. 1874 byla otevřena, vyčištěna, kosti sebrány a uloženy do dubové rakve a hrobka zazděna.

Obr. 53. Půdorys Pačlavic.

Při kostele jsou některé staré mešní nadace, ze dne 24. dubna r. 1661 Jana Jakartovského na 1000 zl., z 10. července r. 1739 Frant. Chorynského z Ledské ročních 50 zl. z panského důchodu, z 15. března r. 1771 Ignáce hrab. Chorynského a jeho manželky Barbory hrab. z Hodic na 16 zl. ročně.

Obr. 54. Pačlavice.

Obr. 55, Kostel v Pačlavicích.

Patron: vídeňský konvent milosrdných sester jakožto majitel velkostatku.

Přifařené osady: Pačlavice, Lhota, Osíčany.

Fara pačlavská je starožitná; patronátu farního vzpomíná se v zemských deskách již k letům 1360, 1365, 1373, 1376, 1398, 1406.[1]) O založení jejím není sice zpráv, ale nechybíme domněnkou, že ji vyzdvihl řád johanitský, jemuž král Vladislav daroval r. 1159 část Pačlavic.[2]) Je skoro nepochybno, že také tato fara v XVI. stol. jako okolní přešla do rukou Českých bratří, ač zpráv o tom není. Ještě r. 1612 se fary výslovně vzpomíná, ale zašla kolem r. 1630. Za vojny třicetileté prý kdysi Švédové udělali z kostela konírnu. Se zánikem fary hynul ovšem také starý johanity zbudovaný kostel. R. 1658 píše o něm farář švábenský, že k němu kdysi příslušely Osíčany a pustá Lhota, kostel však je úplně zpuštěn a zkažen. Kolem r. 1670 byla celá farnost spojena se Švábenicemi, od r. 1661 sloužívána však v kostele již opraveném ročně jedna mše. Jakartovský již r. 1661 vyjednával, aby fara byla obnovena, ale děkan vyškovský zpravil konsistoř, že příjmy farářovy by byly nepatrné a konsistoř věc odložila. Teprve r. 1731 zřízena expositura podřízená faráři do Švábenic. R. 1741 usiloval znova majitel panství Matyáš Chorynský z Ledské o obnovu fary, přiměl poddané, že slíbili zvýšiti roční farní ospy a předložil konsistoři nadační návrh, dle kterého by roční důchod farářův dělal 300 zl. rýn. Ale poddaní začali se záhy ze svého slibu vykrucovati a Chorynský sám žádal vyškovského děkana, aby další vyjednávání bylo zastaveno. R. 1766 začalo se znova vyjednávati, ale zase s nezdarem, protože švábenský děkan byl proti věci. Teprve r. 1784 zřídil náboženský fond lokální kurácii, která r. 1859 povýšena na faru hlavně přičiněním superiora milosrdných sester, kanovníka Maximiliana Hurera. Staré stavení farské r. 1859 zbořeno a zbudována nová fara ponejvíce nákladem řádu milosrdných sester, která r. 1905 úplně opravena. Byla majetkem velkostatku, teprve r. 1905 přešla koupí místního faráře v majetek beneficia.

Záduší má 7736 K.

---

[1]) Z. d. I. 762, 806; II. 248; III. 129; VI. 781; VII. 293.

[2]) C. d. M. I. 269 č. 292. Brandl, Půh. VI. 52 č. 304 uvádějí k r. 1480, že Filip z Pačlavic pohnal Milotu z Morkovic, že mu nechce pustiti člověka z Pornic, který sluší k podací do Pačlavic.

Chudobinský ústav farní byl založen r. 1785 a jmění jeho rozmnoženo r. 1791 ze jmění zrušeného bratrstva jmen Ježíš, Maria, Josef. Arnošt kn. Ahrenberk založil r. 1833 chudobinec pro 6 osob více než 60letých. Velkostatek jest povinen pečovati o udržování budovy.

Hřbitov byl do r. 1785 uprostřed městečka kolem kostela, t. r. byl založen nynější za osadou nákladem obce, která naň věnovala místo na pastvisku Kleštěnci, teprve r. 1905 přešel v majetek farního kostela.

V trati Jezírku u lesa je kaple Panny Marie Lurdské vystavěná r. 1889 na místě, kde druhdy býval obrázek Panny Marie Křtinské postavený na poděkování, že osada uchráněna kdysi moru.

V Pačlavicích jsou nyní dvě školy, a to veřejná chlapecká a soukromá (klášterní) dívčí s právem veřejnosti. Škola byla v osadě zřízena asi hned s farní expositurou r. 1731, ale zpráv o ní není až do r. 1783, kdy byl učitelem Josef Kučí. Škola byla tenkráte jednotřídní a chodily do ní děti z Pačlavic, Lhoty i Osíčan. Toho roku upraveny příjmy učitelovy tak, aby měl ročně od vrchnosti pačlavské deputátu bečku piva, 2 měřice 4 osminy rakouské míry pšenice, 7 měřic 4 osminy přední rži, 1 měřici stravy (luštěnin) a 2 sáhy dříví. Za službu při kostele z Pačlavic 9 měr 4 osminy přední rži moravské míry a na penězích 3 rýnské, ze Lhoty 5 měr přední rži mor. míry, z Osíčan jen 25 groši vždy při sv. Martině. Koleda z Pačlavic od každého osedlého po $1^1/_2$ kr., ze Lhoty po 1 kr., z Osíčan po 1 kr., koláče o velikonocích, při sv. Duchu a o hodech. Zároveň přiškoleny Osíčany do Prasklic a Pornice do Pačlavic. Školní plat dělal 1 zl. z dítěte ročně, mimo to od pololáníků po 2 pecnech a od čtvrtniků po pecně chleba, lhotští však místo chleba mají dávati každý mírku rži při čase žňovém. Na otop školy budou dávati z Pačlavic $1^1/_2$, ze Lhoty $1^1/_4$ a z Pornic $1^1/_4$ sáhu dřeva vždy v měsíci říjnu. Také nařízeno, aby se ve smyslu dvorního dekretu ze dne 6. prosince r. 1774 přesně konaly nedělní opakující hodiny.[1]) Až do r. 1860 chodily do ní hoši i dívky z celé farnosti, ale toho roku zřídil klášter milosrdných sester školu pro dívky (dvoutřídní), které r. 1861 přiřknuto právo veřejnosti; od té doby

[1]) Selský Archiv IV. (1905) pg. 42 sq.

chodí do veřejné školy jen chlapci. R. 1870 vystavěna nynější budova a škola r. 1884 rozšířena na dvoutřídní, r. 1908 měla 123 žáků. Knihovny: žákovská má 170, učitelská 100 svazků.

Dívčí škola byla zřízena ústavem milosrdných sester na popud kardinála Fürstenberka r. 1860. Byla původně dvojtřídní, od r. 1861 má právo veřejnosti, r. 1868 rozšířena na trojtřídní. Do r. 1884 byla při ní „pracovna“, škola to ručních prací. Od r. 1870 je správkyní školy sestra Reineldis Bubeníčková (naroz. r. 1841 v Bezměrově), znamenitá vychovatelka, jež r. 1899 poctěna J. V. zlatým záslužným křížem. Vyučovací řeč byla vždy česká, pověst školy nejlepší, což uznávají i odpůrcové škol řeholních. R. 1908 měla škola 122 žákyň. Knihovny: žákovská o 132, učitelská o 373 svazcích. Školního platu není, ale žákyně požívají úlev pro 7. a 8. školní rok jako na jiných školách.

Při klášteře založena r. 1869 dívčí vychovatelna či pensionát, která r. 1901 podrobena obecné škole klášterní. Chovanek bývá průměrně 15; vyučují se ručním pracím, hudbě, zpěvu a němčině.

Zámek je nyní proměněn v konvent.

Pošta je v Morkovicích.

Samoty: hájovna Jezírko, skupina chalup Kratochvíl a myslivna Zdravá voda.

Spolky: čtenářský, hasičský, vysloužilecký.

R. 1649 připomíná se v osadě panský pivovar.

Rodáci: jesuita Filip Malý, nar. v Pačlavicích dne 4. ledna r. 1840, původně slovenský kazatel v Trnavě ve stolici Nitranské v Uhřích, potom řádový misionář v Čechách a na Moravě, od r. 1879 misionář Čechů a Poláků v Nebrasce v Americe; nyní žije na Hostýně. Oto Kříž (Krisch) nar. v Pačlavicích 13. června r. 1844, od r. 1866 vojín při rakouském námořnictvu. Súčastnil se r. 1872 rakouské výpravy k severní točně. Byl stížen tuberkulosou a zemřel v severním ledovém moři dne 16. března r. 1874. Mrtvola jeho uložena v rakvi do hluboké rozsedliny skalní na mysu Vlčkově, nad hrobem postavena pyramida z kamenného uhlí s křížkem a nápisem. Po jeho smrti vydal bratr jeho Antonín, adjunkt námořnického komisařství: „Tagebuch eines Nordpolfahrers und Offiziers der zweiten österr.-ungar. Nordpol-Expedition“. Jan Grmela, nar. v Pačlavicích 19. srpna r. 1861,

obecní tajemník v Přívoze a v Mar. Horách, od r. 1906 ve výslužbě v Paříži. Psal do některých časopisů pod různými pseudonymy.

Rody přes 100 let na těchže usedlostech: Špatinův č. 2 (od r. 1716), Kozákův č. 19 (od r. 1724), Zapletalův č. 20 (od r. 1725), Judasův č. 27 (od r. 1712), Malých č. 39 (od r. 1711).

Místní jméno jest patronymické od osobního Pačeslav odvozené a znělo původně Pačeslavici. Píše se: r. 1131 Pacezlauicih.

R. 1131 náležel lán role v Pačlavicích kostelu přerovskému. To je první zmínka o této osadě.[1]) Před r. 1159 náležela ves nějakému Gervasovi, kterému ji král Vladislav propůjčil, ale po Gervasově smrti spadla asi jako odumřelá zase na krále, který ji daroval johanitskému špitálu v Praze.[2]) Kdy přestala býti majetkem řádu a přešla na zeměpána, nelze zjistiti. Jisto je, že r. 1228 mělo tam opatství velehradské 2 lány, které mu asi daroval markrabí moravský Vladislav Jindřich.[3]) R. 1288 píše se po nich Sulislav z Pačlavic,[4]) a od té doby připomínají se v rukou světských.

R. 1348 učinili spolek na Drahanovice a Pačlavice bratří Ješutbor a Martin a Ješutborův syn Diviš[5]) a r. 1349 Ješutborova manželka Marketa učinila na Pačlavice a Lhotu spolek se synem Bonušem a postoupila muži svému Ješutborovi a bratrovi jeho Martinovi své zboží v Koválovicích u Tištína. Nedrželi však Pačlavic celých, neboť vedle nich čtou se i jiní ještě členové vladycké rodiny z Pačlavic, vesměs asi potomci onoho Sulislava, o němž čteme k r. 1288. R. 1349 Sulík z Pačlavic prodal 2 lány Ješkovi z Počenic,[6]) r. 1353 učinili spolek na Pačlavice a Osíčany Sulík a Tobiáš bratří z Pačlavic a r. 1355 pouze na Pačlavice Hereš a Buzek bratří z Pačlavic, vyjímaje pouze věno Heršovy manželky Anežky. Hereš pak téhož roku koupil od zmíněného již Ješutbora v Pačlavicích tvrz, poplužní dvůr, lán, krčmu a dva podsedky. Sulík i Hereš z Pačlavic čtou se ještě dne 28. listopadu r. 1356,[7]) Hereš sám zapsal r. 1355 manželce své Anežce na

---

[1]) až [4]) C. d. M. I. 206 č. 231; I. 268 č. 292; II. 196 č. 186; IV. 348 č. 269.
[5]) Z. d. I. 41, 118, 119; [6]) I. 133, 314, 366, 350.
[7]) C. d. M. IX. 31 č. 39.

Pačlavicích 50 hř. věna,[1]) Sulík pak čte se ještě dne 7. února r. 1361 a 1365.[2]) R. 1368 daroval manželce své Adletě v Pačlavicích 3 lány, dvůr a krčmu a ve Lhotě 6 lánův a dvůr,[3]) ale r. 1371 ohradil se proti němu Oneš ze Švábenic, kdyby snad chtěl vložiti věno své manželce, ježto má na něm obdržeti 10 hř.

Se Sulkem současně čte se častokráte Bonuš z Pačlavic. R. 1358 učinil stupek na Pačlavice a Lhotu s právem patronátním s bratřími Přibíkem a Jankem z Bořutova, na kterých vsích[4]) r. 1365 zapsal 100 hř. věna manželce Vrachně a r. 1368 druhé manželce Velislavě rovněž 100 hřiven. Velislavu vzala zároveň Kačna z Tlustomost na spolek svého věna 150 hř. na Tlustomostech zajištěného, ale r. 1374 tento stupek z knih zase vymazala, jakož i třetí manželka Bonušova Ofka učinila se svým věnem zajištěným na Pačlavicích. Bohuš prodal r. 1374 Bolce, vdově Matoušově ze Šternberka a z Lukova, $9^1/_2$ hř. platu na Pačlavicích,[5]) kterou hned pohnala z tohoto kupu olomucká židovka Lia, jelikož jí Bohuš tyto peníze zapsal již před Bolkou. Bonuš jí zaplatil a k stání nedošlo.[4]) Bolka darovala z toho $5^1/_2$ hř. r. 1386 klariskému klášteru u sv. Františka na předhradí olomuckém na záduší.[6]) Zbytek přešel na Ješka ze Šternberka, jenž jej daroval poutnímu kostelu ve Štípě, což markrabí Jošt r. 1391 potvrdil.[7])

R. 1359 čte se Žigota z Pačlavic, manželka jeho Anna a jejich dcera Johanka vdaná za Kužele z Traplic.[8])

Nějaké zboží v Pačlavicích měl tou dobou také Racek ze Zborovic a prodal je r. 1360 Ješkovi z Bozkovic. Byly to tvrz, dvůr s poplužím, 2 platné lány, krčma, 4 podsedky, zahrada a kostelní podací. Po Ješkovi přešlo celé toto zboží na syny jeho Oldřicha, Jana, Tasa a Vaňka z Bozkovic, kteří je r. 1365 prodali Ortvínovi z Pornic, odjinud z Nezamyslic, jenž koupil také v Pačlavicích dvůr, 4 podsedky, mlýn, 2 rybníky, lesy a patronát od Bonuše, Jana a Přibíka z Pačlavic. Po Ortvínovi dědil Svatuch z Pačlavic a z Nezamyslic, jenž vše r. 1371 prodal

[1]) Z. d. I. 365; [2]) I. 923. C. d. M. IX. 168 č. 232.

[3]) až [5]) Z. d. I. 1031, II. 185; I. 505, 833, 1084 a 1085, II. 555 a 557; II. 556.

[6]) Brandl, Půh. I. 30 č. 154.

[7]) až [8]) Z. d. V. 39, 40; VI. 301; I. 594, 762, 918, 806.

Bohuškovi z Kokor, při čemž vložil proti trhu do desk odpor Ctibor z Cimburka.[1])

Svatuchova dcera Marketa byla vdána za Tobiáše z Pačlavic, jenž jí r. 1360 zapsal na svém díle Pačlavic 100 hř. věna, z nichž mu ona r. 1371 částku 30 hř. odpustila a r. 1373 koupila v Pačlavicích od Beneše z Pačlavic tvrz, dvůr, 5 lánů, 3 usedlíky a podsedek. Tobiáš či Dobeš prodal svůj díl již r. 1371 nějaké paní Johance a Matějovi z Ořechového.[2])

Matěj z Ořechového díl koupený od Tobiáše z Pačlavic prodal r. 1373 bratřím Janáčovi a Jarohněvovi z Traplic, totiž dvůr, $6\frac{1}{2}$ lánu, mlýn, krčmu a nějaká křoviska ve Lhotě. Janáč pak zapsal na tom hned 60 hř. věna manželce Vrachně.[3])

R. 1374 měl díl Pačlavic Mladota z Pačlavic z rodu vladyk Zástřizlských a bratr jeho Protivec z Pačlavic díl nedaleké Lhoty. Učinili na zboží svá stupek.[4]) Mladotu pohnal téhož roku Jan z Pornic, že mu zabil služebníka.[5]) Protivec zapsal r. 1376 své ženě Tetě 40 hř. věna na dvoře ve Lhotě[6]) a r. 1381 věno to rozmnožil 15 hř. gr. zajištěnými na Pačlavicích.

Bohušek z Kokor prodal Pačlavice r. 1373 s polovicí práva podacího Peškovi Zlámanému z Holohlav,[7]) který na nich zapsal 80 hř. věna své ženě Anně ze Sycendorfu. Ta dala věno r. 1376 z desk vymazati a Pešík zboží čisté prodal Vojslavovi z Křižankova, totiž tvrz, poplužní dvůr, $2\frac{1}{2}$ lánu, 5 usedlých, mlýn, 2 rybníky a polovici patronátu,[8]) k čemu Vojslav r. 1377 přikoupil od Janáče Kužele z Bělovic 5 lánů, krčmu, mlýn, dvůr, lesy a podsedek a r. 1381 zapsal na Pačlavicích a Pornicích 160 hř. věna manželce Anně. Dcera jejich Lidka byla r. 1391 vdána za Mikuláše z Něčic, jenž r. 1399 vzal Vojslava z Pačlavic (bratra Lidina). Jindřicha z Jarohněvic, Barše Čihůvku a Oldřicha ze Lhoty na spolek všech svých statků.[9]) Druhá dcera Maruše byla r. 1406 vdána za Jindřicha z Troubek.[10])

Pačlavice dědili po Vojslavovi z Křižankova synové jeho Vojslav, Jan a Filip. Vojslav a Jan učinili r. 1397 spolek na

---

[1]) Z. d. II. 160, 175, 537, 311, I. 754, II. 181.

[2]) až [4]) Z. d. II. 551; 417 a 206; 533.

[5]) Brandl, Půh., I. 22 č. 113.

[6]) až [8]) Z. d. III. 113, IV. 133; II. 248 a 435, III. 127 a 128; III. 129, 403, IV. 111, VI. 147.

[9]) až [10]) Z. d. VI. 940; VII. 266.

všecky své statky[1]) a Filip r. 1398 prodal Dětochovi z Lilče 7 platných lánů, mlýn a díl patronátu v Pačlavicích, jenž r. 1406 na to převedl 30 hř. věna ženy své Elšky, které dosud vázlo na Lilči a Počenicích. Filip měl k manželství Annu z Těšic, příbuznou Benešovu z Tlustomost, které r. 1399 zapsal na svém díle Pačlavic 70 hř. věna, zač mu ona darovala svůj dědičný statek v Těšicích. R. 1405 pohnala jej Bolka z Dobročkovic, že jí škodil na jejích statcích,[2]) a Petr z Kravař, že u něj našel koně, kteří mu byli pobráni. R. 1406 vzal Filip na spolek na svůj díl bratra Jana,[3]) ježto mu tento bratr svůj díl prodal (totiž tvrz, 2 popluží, 4 rybníčky, 3 háje, louku, podsedek a díl kostelního podacího práva.) R. 1406 pohnal jej Mech z Vitčic ze 30 hř., že mu vzal u jeho člověka 26 hř. a 3 koně,[4]) ale prohrál, protože Filip to pobral v otvořité válce a před landfrýdem. Také jej pohnal Ješek z Křečovic, že jej jal a vsadil do své klády a do svých řetězů a tak na něm vymučil 100 hř.[5]) R. 1407 zapsal na 4 lánech v Pačlavicích 40 hř. Janovi Černému z Domamyslic,[6]) s čímž však nebyla spokojena Marketa z Pačlavic, manželka majitele druhé části osady, Filipa z Víckova a z Pačlavic, a pohnala Černého, že jí odkoupil její základ. Výsledek byl, že Jan Černý r. 1409 zapsal toto věno jejímu muži Filipovi Střížovi z Víckova. R. 1409 převedl Filip 100 hř. věna manželky své Anny z Těšic na Pačlavice[7]) za souhlasu bratra a stupníka svého Jana. R. 1415 učinil jej Hereš z Vrahovic poručníkem všech svých dětí i statků. R. 1417 pohnal jej Bohuše z Strabenic ze 150 hř., že mu dal schovati list k věrné ruce, a toho mu nevrátil.[8]) Dne 30. března r. 1410 spolu s manželkou Annou a starším bratrem Janem zapsal klášteru v Oslavanech na spásu duše otce svého Vojslava na svém zboží pačlavském 1 hř. gr. ročního platu na tak dlouho, dokud klášteru nezaplatí a nepoloží 10 hř.[9]) R. 1420 zapsal Evě, manželce Ješkově z Horky, na zpupném dvoře v Pačlavicích 100 hř. věna převeda ji z původního věna zajištěného na Lilči[10])

---

[1]) Z. d. VI. 703 a 781, VII. 186, VI. 893 a 894.
[2]) Brandl, Půh. I. 108 č. 8, 119 č. 63.
[3]) Z. d. VII. 293 a 294.
[4]) Brandl, Půh. I. 174 č. 308, 208 č. 137, 214; [5]) I. 186 č. 378.
[6]) Z. d. VII. 442, Brandl, Půh. I. 162 č. 232, Z. d. VII. 825.
[7]) Z. d. VII. 661, VIII. 472. [8]) Brandl, Půh. II. 525 č. 621.
[9]) C. d. M. XIV. 119 č. 130. [10]) Z. d. IX. 274, 283, 373, X. 249.

a současně vzal jej a bratra jeho Jana Petr z Mikulovic na spolek všech svých statků a Bartoš ze Slezan mu prodal 5 lánů, 2 pololány, krčmu, 7 podsedků a 2 čtvrti v Počenicích. Tím zprávy o něm mizí; Filip z Pačlavic, jenž své maceše Kateřině r. 1437 věno na Počenicích zapsal, byl bezpochyby jeho syn.

Máme také několik zpráv o jeho bratru Vojslavovi. Dne 25. června r. 1406 uvádějí abatyše a konvent v Pustiměři, že od něj ve prospěch své jeptišky Kateřiny, neteře Oldřicha z Krumlova, koupily 1 hř. ročního stálého platu zajištěného na Pačlavicích.[1]) R. 1408 přísahal do rukou nově zvoleného biskupa olomuckého Konráda v biskupské residenci v Kroměříži manskou přísahu (homagium) na biskupské léno v Unčicích (u Tištína).[2]) Léno to držel nedílně s bratrem Janem a po smrti Konrádově († 1412) přísahu opakoval v ruce jeho nástupce, biskupa Václava Králíka, ale záhy po r. 1413 je prodal Štěpánovi z Pavlovic.[3]) R. 1416 prodal dvůr v Šardičkách Jezdoňovi z Vážan.[4]) Manželka jeho jmenuje se r. 1411 Domka.[5])

Po Filipovi z Pačlavic přešly Pačlavice na syna jeho rovněž Filipa, o němž máme v půhonech zpráv velice mnoho. R. 1437 pohnala jej macecha jeho Kateřina z Mostečného ze 100 hř., že jí pobral movité jmění nebožtíka bratra jejího nedílného Dětocha,[6]) ale soud shledal, že zboží to vlastně patří Filipovi již po otci. Katruši pak pohnal r. 1446 Levík ze Slezan z 50 hř., že mu nezdržela hranic, které vyvedli starožitní lidé mezi ním a ní. Táž Kateřina prodala před r. 1447 své věno, které měla na Slezanech, Janovi z Počenic. S mužem svým nebožtíkem Filipem měla dva syny, Jana Pacáka a Vojslava, které r. 1447 vzala na spolek svého věna zajištěného na Počenicích. Tito bratří koupili r. 1447 od Bětky z Počenic její věno na Počenicích. Jan Pacák koupil r. 1466 30 hř. na Chomutovicích od Jana z Chomutovic a oba bratří Jan i Vojslav naposledy se připomínají k 10. dubnu r. 1471.[7]) Zprávy o Filipovi jsou mnohem četnější. R. 1447 pohoní jej Vaněk Pivo z Bařic ze 30 hř., že mu zajal krávy, r. 1464 Jan

---

[1]) C. d. M. XIII. 465 č. 427; [2]) XIV. 51, Dr. Lechner, Belehnungsbücher 27 č. 60. [3]) Lechner o. c. 33 č. 99.

[4]) Z. d. VIII. 615. [5]) Brandl, Půh. I. 373 č. 1155.

[6]) Ibid. III. 466 č. 190; 484 č. 97; 533 č. 526; Z. d. X. 751, 661, 638, 676.

[7]) Z. d. XI. 319, Č. A. XVI. 174 č. 132.

Pacák z Pačlavic ze 100 hř., že mu nevydal otcovského podílu, a současně sestra jeho Anna, vdaná za Jiříka z Rataj, že jí nechce dáti jejího dílu na Pačlavicích, Jindřich z Křižankova ze 350 zl. uh., že mu pobral nápad bratra jeho Jana, Kateřina z Šarova a z Nitkovic z 50 hř., že jí smýtil lesy a ještě jiní z různého jiného pychu, takže se zdá, že od soudu zemského nevycházel.[1]) Manželka jeho Perchta byla ze znamenitého rodu pánů z Žerotína. R. 1466 vložil jí na tvrzi, dvoře o dvou poplužích a platných lidech v Pačlavicích na 130 hř. gr. věnem 13 hř. ročního platu.[2])

Z téhož rodu pocházeli asi také Lída z Pačlavic, manželka Václavova ze Švábenic, připomínaná r. 1446 a Ondřej Věrný z Pačlavic uváděný k r. 1447.[3])

Druhou část Pačlavic držel v XV. stol. rod vladyk z Víckova, dědicové zmíněného již Filipa Stříže z Víckova a z Pačlavic. Tento Filip měl k manželství Marketu z Pačlavic, snad příbuznou vladyk Křižankovských.[4]) R. 1406 vzala muže svého na spolek svého dědictví ve Lhotě a v Pačlavicích i věna 15 hřiven na Ptení.[5]) Roku 1392—1397 čte se z toho rodu Cecilie ze Lhotky, manželka Protivcova ze Zástřizl, jež roku 1392 vzala dceru Anežku na spolek věna na Lhotě a Pačlavicích a r. 1397 na totéž věno své syny.[6]) Syn její a Protivcův Sulík uvádí se r. 1399. Převedl tenkráte věno své sestry Anežky ze Lhoty na Pačlavice. Co v Pačlavicích držel, nelze říci, snad jen nepatrné zbožíčko, ježto Filip z Víckova držel největší část tohoto druhého dílu snad až do válek husitských. Čte se aspoň až do r. 1415 několikráte. R. 1407 pohnal Voka z Holštejna z 80 hř., že pobral jemu a jeho chudým lidem v Pačlavicích a ve Lhotě,[7]) r. 1412 ustanovil jej Jan ze Ptení mocným poručníkem svých dětí a statků,[8]) r. 1415 pohnal jej Václav z Morkovic, že mu dal zajati poddaného, kterého drží v kládě[9]) a téhož roku sám postoupil léno, které držel od biskupa, totiž 4 lány a 2 usedlíky v Jiříkovicích bratřím svým Janovi z Pavlovic a Artlebovi z Víckova.[10])

---

[1]) Brandl, Půh. III. 655 č. 1190; 656 č. 1193; IV. 393 č. 555; 394 č. 558; 409 č. 655; 418 č 709.

[2]) Z. d. XI. 298; [3]) X. 507 a 679.

[4]) Brandl, Půh. I. 162 č. 231.

[5]) Z. d. VII. 252; [6]) VI. 390, 572, 941.

[7]) Brandl, Půh. I. 228 č. 495. [8]) Z. d. VIII. 76.

[9]) Brandl, Půh. II. 434 č. 355. [10]) Dr. Lechner, Belehnungsbücher 34 č. 113

Bratr jeho Artleb čte se již k 18. květnu r. 1406 (Arkleb z Víckova a z Pačlavic).[1])

S manželkou Marketou měl také syna Hartleba, kterého r. 1437 matka vzala na spolek svého zboží v Pačlavicích a ve Lhotě[2]) a jenž zároveň dostal od Petra z Čertorej část nedaleké dědiny Lhoty. Držel snad po rodičích jejich díl Pačlavic. Dne 28. ledna r. 1440 podepsal landfrýd[3]) a připomíná se ještě r. 1446, kdy zapsal manželce své Kateřině ze Žerotína na 130 hř. v Pačlavicích a Lhotě věnem 13 hř. ročního platu[4]) a Kateřině z Mostečného, vdově po Filipovi z Pačlavic, nějaký plat na Počenicích. R. 1466 byl již nebožtík a rukojmí jeho Jan Kužel z Žeravic a z Mořic a Prokop z Dědkovic převedli jeho vdovu Kateřinu z Žerotína z jejího věna zajištěného na Pačlavicích a Lhotě na ves Prusinovice a zboží jeho, totiž poplužní dvůr v Pačlavicích s lidmi a s haltýřem a ves Lhotu s rybníky prodali Filipovi z Pačlavic z rodu vladyk Křižankovských[5]) R. 1482 byl Filip již nebožtík a r. 1486 píše se po Pačlavicích již Václav z Pačlavic,[6]) po němž přešel statek na syny jeho Petra a Filipa Fichného z Pačlavic. Petr je před r. 1492 prodal s tvrzí, dvorem poplužním i kostelním podacím a se vsí Lhotou, s rybníky, s haltéři, s mlýny a mlýništěmi Mikulášovi Cedlarovi z Hofu, ale vklad do desk vykonali teprve r. 1492 rukojmí, když je k tomu zemský soud donutil.[7]) Není divu, že Petr z Pačlavic se vkladem rok od roku odkládal. Bratr jeho Filip Fichný z Pačlavic nebyl totiž s trhem spokojen a již r. 1491 připověděl se k Pačlavicům, které Petr prodal bez vůle jeho jako staršího.[8]) Sotva však vklad r. 1492 vykonán, vložil proti němu odpor Jan z Žerotína na místě Filipa z Pačlavic, který se jak ke Lhotě tak k Pačlavicům pravil míti právo.[9]) Tím odporem pobouřený Mikuláš z Hofu pohnal rukojmí Jana Zárušského z Ojnic a Ctibora z Dobrčic na Přestavlcích, že mu zboží dostivě nespravili (totiž

---

[1]) C. d. M. XV. 390 č. 447. [2]) Z. d. X. 131, 159.

[3]) A. Č. X. 256 č. 12; Brandl, Kniha Tovačovská, pg. 4 má mylně Jakob; A. Č. XVI. 113 č. 57; 115 č. 59.

[4]) Z. d. X. 428, 429. [5]) Z. d. XI. 358 a 360.

[6]) Brandl, Půh. VI. 196 č. 1160; Z. d. XII. 79.

[7]) Z. d. XIV. 5 (opis 16). Schwoy (Mähren I. 381) a Wolny (IV. 362) jmenují omylem Václava i Petra již Cedlary z Hofu.

[8]) Brandl, Půh. V. 241 č. 909. [9]) Z. d. XIV. 5.

od závad neočistili).[1]) Přece však již r. 1492 vzal manželku svou Alžbětu z Berneka na koupené zboží na spolek.[2])

Nějakou menší část Pačlavic drželi počátkem stol. XVI. stále ještě vladykové Pačlavští, ale prodali ji Vilímové Kunovi z Kunštátu a na klášteře Smilheimu, který již r. 1519 prodal spolu s jedním poddaným ve Zborovicích Janovi Kobíkovi z Opatova a na Majetíně[3]) a ten r. 1522 Mikulášovi z Hofu a na Pačlavicích,[4]) čímž teprve celá osada dostala majitele jediného.

R. 1523 byl již držitelem Jan Cedlar z Hofu (viz obr. 18.), jenž listinou danou toho roku ve čtvrtek den památky sv. Jana Křtitele osvobodil své poddané z městečka Pačlavic a ze vsi Dědkovic od povinnosti čepovati na obecních šencích ročně po dvou bečkách panského vína, ale tak, že se zavázali všecek hnůj ze dvoru pačlavského na všecky role a újezdy pačlavské a dědkovské každého roku, když by jim pán rozkázal, vyvážeti a ty role pohnojovati, jakž by jim bylo poručeno neb ukázáno. Dědkovští mají hnojiti všecky role na Dědkovsku a polovici Klučin a ještě vyvážeti ročně po 7 vozích na role pačlavská.[5])

Roku 1526 jmenuje se držitelem Mikuláš z Hofu. Zemský sněm mu dne 23. září uložil, aby do vojny turecké ze zboží pačlavského vypravil 3 koně, z čehož soudíme, že statek náležel k lepším a větším na Moravě.[6]) Po Mikulášovi přešel statek na Václava Cedlara z Hofu, za kterého se v outerý den sv. Markety (13. července) r. 1546 stala úmluva o hranice rolí mezi Pačlavicemi a Prasklicemi (majetkem olomucké kapituly).[7]) Tento pán v pondělí den sv. Martina (11. listopadu) r. 1566 proměnil poddaným z městečka roboty k rybníčkům pačlavským Vrbovému a Prostřednímu na stálý a dědičný plat, aby místo těch znamenitých robot dávali z celé osady každoročně do panských důchodů 32 zl. mor. Mají však na dále robotovati k haltéřům, totiž je opravovati a cúditi, dělati a opravovati strouhy na rybníky a z nich na mlýn a k pivovaru, za to však mohou

---

[1]) Brandl, Půh. VI. 266 č. 1598, VI. 267 č. 1602, 279 č. 1794 a 1795

[2]) Z. d. XIV. 8 (opis 30); [3]) XVIII. 12 (opis 48); [4]) XIX. 6 (opis 24).

[5]) J. J. J. Středovský, Apographa, Rk. v k. a. knih. kroměřížské, svaz. VI. 304.

[6]) A. Č. XI. 362. [7]) Holý regest v Bočkově sb. č. 10.091.

pastvami užívati obou řečených rybníků, kdykoli budou opuštěny.[1])

R. 1570 držel je Jan Cedlar z Hofu, vladyka zajisté zámožný, jenž půjčil značné sumy peněz držiteli Litenčic Gabrielovi Mayladtovi hraběti země Fagaroš.[2]) R. 1582 učinil nějakou smlouvu s poddanými z Pačlavic, kteří s ním měli spor mnoho do něj sobě stěžujíce.[3]) R. 1587 půjčil také 1000 zl. biskupovi Pavlovskému na cestu do Polska.[4]) Po něm přešel statek na Kryštofa Cedlara, jenž ve čtvrtek po neděli smrtné (12. dubna) r. 1612 prodal tvrz, dvůr a městečko Pačlavice s kostelním podacím, ves Lhotku a díl Pornic s dvory poplužnými, mlejny a rybníky za 33.000 zl. mor. Janovi Bukůvkovi z Bukůvky na Ejvanovicích a Třemešku[5]) (obr. 56.), po kterém přešly na syna Bernarta Bukůvku, jenž r. 1633 zemřel a statek odkázal manželce Anně Marii Jakartovské rozené Soběkurské ze Soběkur.[6]) Tato postoupila celé zboží dne 19. prosince r. 1643 své dceři Anně Kateřině Maximilianě, provdané hrab. z Martinic, která matce odměnou za znamenitou správu statku po čas své nezletilosti postoupila ves Dědkovice a pustou ves Lhotu, ale dne 22. října r. 1649 postoupila celý statek v ceně 15.000 zl. mor. Janovi Jakartovskému ze Sudic, po němž jej r. 1667 dědila dcera Johanka Růžena, provdaná Chorynská z Ledské. (Obr. 57.) Ta jej postoupila dne 15. prosince r. 1678 synovi Františkovi Adamovi Chorynskému z Ledské, po kterém dle poslední vůle ze dne 28. října r. 1690 dědil syn František Karel.

Pačlavice jako skoro všecka okolní panství byly tou dobou velmi zkaženy. Když r. 1643 sněm zemský povolil a rozvrhl berni zemskou, označil statek jako úplně zkažený,[7]) přece však se záhy dosti opravil, ježto r. 1656 bylo již jen něco více čtvrtiny domů pustých. R. 1667 bylo na celém panství 51 domův osedlých, 8 lhotních, 32 pustých (v Pačlavicích samých 15 osedlých, 5 lhotních, 10 pustých). R. 1676 bylo na celém statku domů starých osedlých

---

[1]) Středovský, Apographa, VI. 304.

[2]) Z. d. XXXI. 12; k. a. archiv krom. Kopiář 10 fol. 14 a 15.

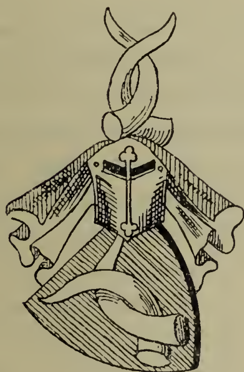
[3]) Středovský, Apographa VI. 306. Středovský listiny již nemohl čísti, jak byla zkažena, proto nemá úplného opisu.

[4]) Kopiář 26 fol. 10 v.

[5]) Z. d. XXXIII. 30 (opis 163); [6]) XXXV. 3.

[7]) Slavík, Morava 7, 65.

47, nový osedlý 1, nových pustých 24, starých pustých 28. Rolí bylo starých vzdělaných $453^4/_8$ m. I. a $769^6/_8$ m. II. tř., nových vzdělaných 23 m. I. a $11^7/_8$ m. II. tř., nových pustých 208 m. I. a $507^4/_8$ m. II. tř., starých pustých $203^4/_8$ m. I. a $580^2/_8$ m. II. tř. V městečku samém bylo před válkou: 1 grunt o půl druhém láně, 4 grunty pětičtvrtní, 14 celých lánů, 2 trojčtvrtní, 9 pololánů, 7 čtvrtí, celkem 37 selských usedlostí. Vrchnost měla tenkráte v Pačlavicích zámek, dvůr, pivovar, bednárnu, zahradníka, palírnu, šenk, kovárnu, mlýn, ovčírnu a šenkhauz (hospodu)

Obr. 56.
Znak Bukůvků z Bukůvky.

Obr. 57.
Znak Chorynských z Ledské.

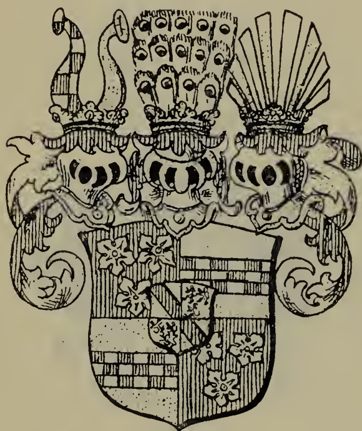
v Dědkovicích. Nynější Lhoty se v soupisu nevzpomíná: osada ta byla již r. 1643 úplně pustá a r. 1671 měla tam vrchnost jen ovčírnu, jediné stavení, jež válku přetrvalo.[1])

František Karel Chorynský zemřel r. 1741 a Pačlavice převzal jeho nejstarší syn Matyáš hrabě Chorynský, kanovník olomucký, později probošt brněnský a olomucký kapitulní děkan.[2]) Statek byl v dědickém porovnání ze dne 22. června r. 1743 oceněn na 120.000 zl. Kanovník však statek zadlužil tak, že r. 1758 přišel do exekuce a dne 30. července r. 1757 prodán veřejnou dražbou bratrovi jeho Ignácovi a manželce tohoto Marii Barboře.

[1]) Reg. zem. odd. rektif. č. 50.

[2]) R. 1777 zvolen císařovnou Marií Terezií prvním biskupem brněnským.

rozené z Hodic, za nejvyšší podání 106.000 zl. rýn.[1]) Po smrti Marie Barbory dědila její polovici dcera Marie Anna, vdaná hrab. Sprinzenštejnová; druhá polovice byla jí odevzdána teprve dne 26. dubna r. 1791. Hraběnka prodala dne 23. února r. 1814 celý statek za 260.000 zl. víd. Arnoštovi knížeti Ahrenberkovi (obr. 58.), jenž poslední vůlí ze dne 18. června r. 1832 odkázal jej dceři Arnoštce kněžně Ahrenberkové, které také dne 6. února r. 1836 vložen do desk. Byla to dáma vzácné nábožnosti, jež darovací smlouvou ze dne 21. května r. 1841 dala panství pačlavské řádu milosrdných sester s podmínkou, aby v Pačlavicích zřídil dva domy s nemocnicemi a staral se o vyučování „moravských“ děvčat z panství v ručních pracích. Milosrdné jeptišky upravily k tomu cíli zámek, otec zakladatelčin dal jim panský špitál a od té doby drží velkostatek a plní poslední vůli kněžninu. Řádovou organisací jsou podřízeny mateřskému domu ve Vídni, ve věcech duchovních místnímu faráři. Zakládací listině dostalo se nejvyššího schválení císařem Ferdinandem dne 26. dubna r. 1842.

Obr. 58. Znak knížat Ahrenberků.

P o d d a n s k é p o m ě r y. R. 1750 byl v Pačlavicích panský dvůr na $1018^1/_8$ měr rolí, 32 měr pastvisk, $20^7/_8$ měr zahrad a luk na 52 dvouspřežných vozů sena; pivovar na 300 beček, mlýnské rybníčky, které se však neosazovaly. Panských lesů ($1829^2/_8$ měr) bylo několik kusů, největší boří nad Lhotou na $411^7/_8$ měr a za Lhotou na $368^5/_8$ měr, Nároží na 277 měr a u Židovy luže na $423^6/_8$ měr. V městečku bylo 18 pololáníků a 18 čtvrtníků; pololáníci robotovali po celý rok 3 dny týdně párem, ale v čase od sv. Jana do sv. Václava ještě 3 dny týdně pěšky, čtvrtníci po celý rok 3 dny týdně pěšky. Plat gruntovní dával se dvakráte do roka, o sv. Jiří a o sv. Václavě (pokaždé z celé osady po 22 zl. 58 kr.), mimo to z městečka 35 hus, 105 slepic a platů:

[1]) Wolny, Mähren IV. 363; d'Elvert, Notizenblatt 1877 pg. 82.

z lázně 15 zl., z mýta 35 zl., ze šenku Kratochvíle 15 zl., z olejny 10 zl., z kovárny 7 zl., ze mlýna 45 zl.[1])

Jména tratí r. 1755: Přední a Zadní čtvrt, Nádavky, u Břaku, u Hospody, nad Dílnou, Padělek, Nivečky, Lučina, Příčka, Klč, Přední a Zadní louka.

Části městečka se jmenují: Městečko, Kout, Vrchní konec, Kratochvíl, Vanovská strana.

Počenice,

samostatná katastr. a polit. obec, v dolíku po stranách silnice kroměřížsko-morkovské, 287 m nad hladinou moře, 9·92 km sz. od Zdounek (13·84 km do Kroměříže), z části na býv. panství Morkovském, z části pak na Uhřickém. Domy vystavěné většinou těsně vedle sebe stojí průčelím do ulice, jsou zomítány a bez ozdob, jedině se zahrádkami před okny. „Žudry“ bývaly, ale vzaly za své. (Obr. 59. a 60.)

Rozloha obce měří 565 ha, z čehož rolí 523 ha, luk $6^1/_2$ ha, zahrad 11 ha, pastvisk 6 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1771 411 duší, r. 1790 v 57 domech 433. r. 1834 v 84 dom. 521, r. 1869 v 93 dom. 587, r. 1890 ve 128 dom. 707 a r. 1900 ve 138 dom. 685 duší, výhradně Čechů, katolíků, zemědělců.

V osadě je farní kostel sv. Bartoloměje apoštola stojící na kopečku východně za osadou. Byl vystavěn nákladem vlastního kostelního jmění (za 8977 zl. 29 kr.) v letech 1764—1768 na místě starého kostela zasvěceného sv. Petru. Stavěn v barokovém slohu, má 3 oltáře (hlavní sv. Bartoloměje, boční archanděla Gabriela a Matky Boží). Obraz na hlavním oltáři maloval r. 1801 akademický malíř vídeňský Jan Frömel — oltář byl zakoupen z pobořené kaple v Tištíně. Věž byla r. 1799 bleskem zkažena; r. 1907 stará šindelová střecha její nahrazena novou tvaru hruškovitého s lucernou. V posledních letech byl celý kostel opraven: r. 1887 opravena kostelní okna (nákladem 1285 zl. 70 kr.), r. 1895 pořízeny nové varhany za 1800 zl.,

---

[1]) Reg. zem. odd. dom. č. 27.

Obr. 59. Počenice.

Obr. 60. Náves v Počenicích.

r. 1900 celý kostel vymalován (za 1248 zl.), r. 1901 rozšířena sakristie, r. 1902 položena nová dlažba (šamotky z Hlubočep u Prahy), r. 1903—1905 koupeny dubové stolice.

V Počenicích připomíná se již v dobách nejdávnějších fara. O patronátu se mluví r. 1368, 1382, 1391, 1392;[1]) r. 1406 markrabí Jošt dal právo patronátní ke kostelu počenskému Karlovi z Lilče.[2]) R. 1407 se dovídáme, že kostel byl zasvěcen sv. Gothardu; farářem při něm byl Bolík, bratr Pešíkův z Čechovic, osoba to vladycká.[3]) Ale r. 1412 jmenuje se druhý farní kostel zasvěcený sv. Petru; byl to onen, jehož patronát držel Karel z Lilče a t. r. prodal Bartošovi ze Slezan. Byly tedy v nevelikých Počenicích kostely dva a připomínají se po té ještě r. 1415 kostel sv. Petra, r. 1418 kostel sv. Gotharda, r. 1447 a 1464 zase kostel sv. Petra.[4]) Není pochyby, že oba kostely byly farní,[5]) ke každému náležela polovice Počenic v témž poměru, jak byla osada rozdělena mezi dvojí vrchnost. R. 1574 uvádí se v zemských deskách výslovně kostelní podací k dolnímu i vrchnímu kostelu.[6]) Kolem r. 1590 zanikl kostel sv. Gotharda a, ježto statek morkovský drželi páni nekatoličtí, i kostel počenský přešel do rukou kněží nekatolických. R. 1584 byl tam farářem Pavel, jenž před tím fařářoval v Dobromělicích, sotva katolík.[7]) Za války třicetileté fara úplně zašla. Od r. 1658 spravoval farnosti počenskou i morkovskou farář ze Švábenic a když morkovská r. 1672 knězem osazena, Počenice spojeny s Morkovicemi, při nichž zůstaly až do r. 1855, kdy zřízena pro ně samostatná lokální kurácie. R. 1672 užívala vrchnost pozemků náležitých k bývalé faře, totiž louky řečené kněžské a role „bratrského".[8]) R. 1889 lokální kurácie povýšena na faru.

Nejdéle tam působili kněží Eduard Hruda (1857—1884) a nynější farář Frt. Prokop od r. 1884.

---

[1]) až [3]) Z. d. I. 1120, IV. 305, VI. 206, 479; VII. 195; 411 a 412, VIII. 14.

[4]) Z. d. VIII. 424, IX. 207, X. 703. Půhony, IV. 400 č. 597.

[5]) Dle Wolného, Kirchl. Topographie, I. Abt., II. Bd., pg. 292, byl farním jen sv. Petr, sv. Gothard jen „eine bestiftete Kirche".

[6]) Z. d. XXIX. 9 (opis 27).

[7]) Dobromělice drželi koncem století XVI. Žalkovští ze Žalkovic a svou faru osazovali kněžími nekatolickými.

[8]) Wolny, Kirchl. Topogr. I. Abt., II. Bd., pg. 291.

Matriky počínají se r. 1855, pamětní kniha farní založena r. 1885. Hřbitov je okolo farního kostela, pochovávají na něm z celé farnosti, dříve tam pohřbívali i z Prasklic.

Patronem je majitel Morkovic, nyní dr. Jaroslav hrabě z Thuna a Hohenštejna.

Přifařeny jsou osady: Počenice, Tetetice a Uhřice.

Škola je trojtřídní, r. 1907 měla 183 žáků. Byla zřízena r. 1788 odškolením Počenic, Uhřic a Tetetic z farní školy morkovské pro všecky tyto tři osady. První učitel Libor Macenauer dostával r. 1788 50 rýn. hotově, 4 mor. míry přední rži a 4 sáhy dřeva na otop školy. R. 1856 měl učitel 218 zl. 24 kr. hotově, 8 měřic rži a 6 pšenice, na otop školy $5^1/_2$ sáhu dřeva. R. 1883 zřízena samostatná škola v Uhřicích a škola dosud rozdělená na dvě pobočky rozšířena na dvojtřídní. Budova školní vystavěna r. 1886 za 18.000 zl. Od r. 1889 vyučuje se ručním pracím ženským. Knihovna žákovská má 157, učitelská 26 svazků. Školní plat je od r. 1897 zrušen.

Pošta je v Morkovicích.

V Počenicích je spořitelní a záloženský spolek (raiffeisenka) a sbor dobrovolných hasičů od r. 1888.

Samota: mlýn na rybníce.

Místní jméno je patronymické od osobního Po-čen, odvozené. Píše se r. 1353 a 1355 Poczinicz, r. 1359 Poczniсz, r. 1283 Pocenicz.

Nejstarši zmínku o Počenicích máme k r. 1283, kdy se čte Mikoláš z Počenic na listině pro klášter sv. Jakuba v Olomouci.[1])

Ve XIV. století byl statek rozdělen mezi několik majitelů. R. 1349 Zdebor (= Ctibor) z Počenic koupil 2 lány od Velislava z Počenic, Ješek z Počenic 2 lány od Sulíka z Pačlavic, Leva z Počenic daroval Rackovi a Jakubovi $4^1/_2$ lánu s příslušenstvím, r. 1353 Racek z Počenic prodal horu a les pod ní Jakubovi z Dřínového, r. 1355 Jeník z Morkovic daroval své dědictví v Morkovicích a Počenicích Svojšovi z Rajce. Týž Jeník daroval r. 1358 svým synovcům Vlčkovi a Záviši z Morkovic všecky své statky v Morkovicích, Prasklicích a Počenicích.[2])

---

[1]) C. d. M. IV. 279 č. 211. [2]) Z. d. I. 123, 133, 136, 312, 385, 526.

R. 1355 měl tam nějaké zboží také Markvart z Morkovic a postoupil je s ostatními svými statky (Morkovicemi, Prasklicemi, Svatobořicemi a j.) moravskému marbrabí Janovi.[1]) Byl to asi týž díl, který dne 22. ledna r. 1371 dal markrabí lénem Půtovi z Holštejna.[2])

R. 1356 čte se Buzek z Počenic — prodal Rackovi ze Zborovic ves Medlov — a Kuna z Počenic, který prodal 3 jha pole v **P.** Velislavovi z Vrbice (u Hustopečí). Témuž Kunovi postoupila r. 1358 matka jeho Anna tři lány a třetinu křoviska a on sám zapsal ženě své Ofce v Počenicích půl čtvrta lánu, zahradu při dvoře a třetinu křovisk.[3]) Ofka však dala to r. 1360 z desk vymazati a zapsati Rackovi ze Zborovic a jeho dětem. Racek pak r. 1368 prodal co měl v Počenicích a Slezanech za 320 hř. markraběti Janovi, zaměniv to dříve s ním za zeměpanský díl Zborovic. Přece však mu tam ještě něco zbylo, neboť téhož r. 1368 prodal Řehořovi Mazancovi v Počenicích 4 lány, 2 krčmy, 4 podsedky, mlýn, rybník, dvůr, 4 nivy u Tetetic a patronát.[4]) Řehoř hned zapsal na tom manželce Dorotě 70 hř. věna, ale kolem r. 1370 prodal vše Alšovi ze Ždánic,[5]) jenž na tom vtělil 100 hř. věna ženě své Anežce, jež věno[6]) to držela ještě r. 1381.

Tou dobou píší se po Počenicích ještě jiní vladykové. R. 1358 Ondřej z Lomův (u Mor. Budějovic) prodal Levíkovi z **P.** za 100 hř. 4 lány v Teteticích. Bratr Levíkův slul Racek — vzpomíná se po prvé r. 1360, kdy Ofka z Počenic vymazala svého půl čtvrta lánu v **P.** a jemu je dala vložiti. Byli to synové zmíněného již Levy z Počenic, jenž r. 1365 synovi Levíkovi zapsal celé své zboží v **P.**, proti čemuž se odporem ohradili Slavík, Albert, Levík a Děva (z Počenic), jelikož prý zboží to již od dřívějška náleželo jim. Ale nedbaje toho vložil Levík r. 1373 na něm 30 hř. věna manželce své Kačně. R. 1374 pohnal jej Levík z Tetetic, že se mu vkládá ve dvůr (asi v Teteticích, neboť r. 1376 Levík z **P.** mu dvůr v Tete-

---

[1]) Z. d. I. 387, C. d. M. VIII. 238 č. 294. [2]) C. d. M. X. 125 č. 107.

[3]) Z. d. I. 445, 460, 507, 588, 757, 758, 951, 952; [4]) 1120 a 1121.

[5]) Z. d. II. 254. Vklad učiněn teprve r. 1373, ale Aleš píše se po Počenicích již r. 1370. Brandl, Půh. I. 13 č. 69.

[6]) Z. d. II. 255; IV. 80.

ticích prodal). Byl to asi týž Levík, jenž r. 1376 píše se z Počenic a koupil od Levíka z Počenic půl lánu a lesy v P. R. 1379 jeden z těchto Levíků prodal lán poplatný a „purkrechtnice“ v Počenicích Vlčkovi z Dobročkovic, snad onen, jenž měl k manželství zmíněnou Kačnu a r. 1385 byl již nebožtík, ježto Kačna, již vdova, vkládá polovici svého věna na P. Zdeňkovi z Vežek, proti čemuž vložil odpor Levík z Tetetic.[1])

Vlček z Dobročkovic měl v Počenicích již od dřívějška nějaké zboží, ježto r. 1378 vložil věno 90 hř. manželce Domce na půl čtvrta lánu, 3 krčmách, 7 nivách řečených purkrechtnice, 7 podsedcích a mlýně a r. 1379 jí přidal hřivnu ročního platu na pololáně. R. 1379 koupil od Jana z Litenčic dvůr a od Alšíka z Počenic platný lán, dva podsedky a sad řečený Sádek v P. Manželka jeho Domka darovala toho roku strýci svému z otcovy strany Janovi z Vitčic polovici svého věna a on sám učinil s Vilémem z Kobeřic spolek na P. a lán v Dobročkovicích. Po té počal zboží své rozprodávati. R. 1381 prodal Bartošovi ze Slezan $5^1/_2$ lánu, krčmu a 3 podsedky, r. 1382 Petrovi z Plumlova dvůr, 5 podsedků, polovici patronátu, louky a 3 krčmy.[2])

Bartoš ze Slezan koupil již r. 1379 od Jenče ze Srbec v P. 4 lány, 3 podsedky a krčmu, ale r. 1384 prodal lán Jarkovi z Popovic, koupiv za to r. 1386 od Zdeňka z Vežek za 25 hř. polovici věna, které Zdeněk získal r. 1385 od Levíkovy vdovy Kačny, a r. 1389 od Januše z P. a sester jeho Elišky a Kačny půl dvoru s loukami, pastvami a lesy, jak to kdysi držel Levík. Také Jarka z Popovic měl již od dřívějších let něco v P., ježto již r. 1379 koupil od Jana z Kostelce 2 lány a r. 1389 zapsal na půl třetím láně zpupném a pololáně platném a zvláště movitostech ve dvoře manželce své Zdeňce 30 hř. věna.[3])

V druhé polovici století XIV. držel také mocný rod pánů ze Šternberka a z Lukova díl P. Roku 1358 koupili Albert biskup a bratr jeho Zdeněk ze Šternberka za 20 hř. 2 lány v P. od Roberta neznámého rodu, manželky jeho Bolky a jejich

---

[1]) Z. d. I. 508, 694, 757, 758, 878, 879; II. 378; III. 28, 30, 538; IV. 599, 687; C. d. M. IX. 147 č. 202, 215 č. 291; Brandl, Půh. I. 31 č. 158.

[2]) Z. d. III. 447, 529, 530, 539, 537, 544; IV. 79, 305. [3]) III. 546, 588; IV. 405, 802; VI. 18, 119.

syna Jetřicha. Roku 1359 Ješek Šic z Lukova zapsal manželce své Sudce k ruce Alše Kužele z Žeravic 100 hř. věna na Počenicích a r. 1360 Matouš ze Šternberka koupil od Racka z Počenic 7 čtvrtí role v Teteticích a od Levíka z Počenic dvůr s polnostmi, 3 lány a čtvrt v téže dědině. Téhož roku Ctibor z Lukova vložil Mikulášovi z Příkaz lán v **P.** a druhý lán bratru svému Buškovi. Roku 1381 Petr ze Šternberka zapsal manželce své Anně 2500 kop gr. věna na svých zbožích v Dědicích, Rychtářově, Lipině, Opatovicích, Radslavicích, Počenicích, Strabenicích, Mořinově a na hradech Stajnově a Dědicích. Ješek Šic píše se r. 1382 z **P.**[1]) a r. 1391 prodal Zbyňkovi z Dřínového role řečená Úlehly u Tetetic. Toho roku prodal také Ješek ze Šternberka lán v **P.** Vlčkovi z Popovic a r. 1397 Markvart ze Šternberka spolu s Petrem z Kravař 2 lány Martinovi z Drahanovic. Sudka pak, manželka Ješkova, vzala r. 1397 Ješka Kužele ze Žeravic na spolek svého věna 100 hř.[2]) Ježto pak v tom věně držela v **P.** dvůr a alodní role řečená Purkrecht a nějaké krčmy i podsedky, prodala to roku 1398 Jakubovi z Bořitova, jenž hned na tom zapsal 50 hř. věna ženě své Sigmundě.[3]) Jakub píše se po té z Počenic a připomíná se ještě r. 1413. Martin z Drahanovic prodal zmíněné 2 lány r. 1398 Mikšíkovi z Vítčic.[4])

R. 1377 lichevný žid biskupův z Kroměříže Macháč vyhrál u zemského soudu na Alšovi ze Ždánic na jeho zboží v **P.** 19$^1/_2$ hř., které mu asi kdysi půjčil; vložil je do desk Heraltovi z Bučovic, jenž téhož roku koupil od Bartoše ze Slezan 10 hř. platu na této dědině, ale r. 1378 prodal Vlčkovi z Dobročkovic své pozemské zboží v **P.**, totiž 3$^1/_2$ lánu, 4 větší a 3 menší podsedky, 3 krčmy, mlýn, 3 louky, 7 niv řečených purkrechtnice, hory a lesy (Příhájec, Oskoruši a Nepřindol).[5])

Tou dobou čtou se i jiní vladykové z **P.** R. 1373 Arnošt z **P.** prodal Skochovi z **P.** 2 orné lány v Počenicích a Skoch hned na nich zapsal 20 hř. věna své manželce Jitce.[6])

---

[1]) Z. d. I. 569, 640, 704, 705, 776, 777, 778; IV. 14; Brandl, Půh. I. 98.
[2]) Z. d. VI. 335, 340, 653, 699.
[3]) Z. d. VI. 842, 843; Brandl, Půh. II. 403 č. 171.
[4]) Z. d. VI. 761; [5]) III. 322 a 323, 446; [6]) II. 376, 384, 377.

R. 1376 čte se Jindřich z P., vikář kathedrálního kostela olomuckého.[1])

R. 1379 Mikuláš a Svojš, bratři z Morkovic, vložili sad řečený Ejvaň Štěpánovi z Běhařovic.[2])

Část P., kterou kdysi držel Půta z Holštejna, spadla po jeho smrti odúmrtně na markrabí Jošta, který ji roku 1384 dal Fraňkovi z Pornic přidav mu r. 1391 6 platných lánů a některé podsedky vyjímaje podací kostelní.[3])

Roku 1387 čte se Domaslav z P., jehož manželka Jitka prodala 2 lány v P. Vikšovi ze Stichovic. Domaslav sám koupil roku 1389 2 lány v P. od Jindřicha z P. a roku 1391 druhé manželce své Kateřině zapsal na těchto dvou lánech 15 hřiven věna.[4]) Doman čte se ještě v letech 1405, 1407 a 1408.[5])

Franěk z Pornic prodal svůj díl, totiž 7 platných lánů, 4 podsedky, krčmu a háje r. 1398 Dětochovi z Lilče, jenž na něm zapsal manželce své Elšce, dceři Fraňkově, 100 hř. věna, ale r. 1406 převedl všecko její věno, totiž 30 hř. s Lilče a 100 hř. s Počenic na Pornice, které koupil od Vojslava z Pačlavic, a prodal háj řečený Vaje v Počenicích Zbyňkovi z Dřínového, jenž toho roku koupil také les Ejvaň od Štěpána z Mejlic.[6]) Téhož asi roku prodal Dětoch také díl Počenic Bartošovi ze Slezan, ale prosil jej, že mu to do desk vloží teprve při druhém sněmu, aby zatím rukojmí jeho neupomínal, což mu Bartoš slíbil učiniti, ale přece jen rukojmí upomínal a k škodám je připravil, pročež jej Dětoch pohnal ze 40 hř. Vklad vykonal se skutečně až r. 1408.[7]) Bartoš pak již r. 1407 prodal Pešíkovi z Čechovic a jeho bratrovi knězi Bolíkovi, asi faráři počenskému, $5^1/_2$ lánu a várečnou krčmu v oné části vsi, kde byl kostel sv. Gotharda, Pešík pak zapsal na tom 3 hř. ročního platu věnem ženě své Kateřině. R. 1408 prodal Bartoš Joštovi z Prachovic a manželce jeho Kateřině z Chvalkovic 4 platné lány a krčmu v P.,[8]) koupiv snad současně od Dětocha z Lilče kostelní podací k sv. Petru, jehož mu však prodavatel dlouho do desk nevkládal, takže jej

---

[1]) C. d. M. XI. 24 č. 25.
[2]) Z. d. III. 584; [3]) IV. 381, VI. 206; [4]) V. 79, VI. 14, 168.
[5]) Brandl, Půh. I. 105, 106, 209.
[6]) Z. d. VI. 771, 772; VII. 186, 192, 185. (Vaje = asi Háje.)
[7]) Brandl, Půh. I. 254 č. 659, Z. d. VII. 685. [8]) Z. d. VII. 411, 412, 717.

r. 1409 z toho pohnal spolu s Karlem z Važan, který totéž podací prodal zase jinému. Byl však téhož roku pohnán také sám od Ĺitka ze Straníka, jemuž dal dceru k manželství a ukázal jí věno na lidech v P., ale potom mu ve věno vpadl a z něho jej vyvedl, ale nad to ještě, když jej Litek pohnal ku právu, odvedl jej pěknou řečí od půhonu, ale slibů nedokonal. R. 1412 pohnal týž Bartoš Zdeňka z Nížkovic ze 60 hřiven, že mu vpadl v roboty i poplatky v P. Porovnali se mírně a Bartoš ještě téhož roku Zdeňkovi a manželce jeho Anně (dceři své) vložil do desk 10 hř. ročního platu věnného na ves Slezany a na 7 lánů, krčmu a 8 podsedků v P.[1]) Zdeněk z Nížkovic převedl r. 1420 věno Anino s Počenic a Slezan na svou ves Uřitov u Unčova,[2]) když měl o ně přece ještě r. 1415 spor se Zbyňkem z Dřínového, jenž držel lidi, z nichž věno to mělo ročně vycházeti. S týmž Zbyňkem měl r. 1415 také spor Bartoš sám, že mu vpadl v dědinu i v zboží v Počenicích, v roboty i poplatky.[3])

Zmíněný Zbyněk z Dřínového koupil již roku 1407 dva platné lány v P. od Mikšíka z Vitčic (viz výše k roku 1398) a r. 1412 jiné 2 lány od Fraňka z Morkovic: byly ony 2 lány z těch, které r. 1392 koupil Jan z Morkovic od Jarka z Popovic a od jeho syna Vlčka.[4]) Zbyňka pohnal r. 1414 Levík ze Slezan, že se mu zvedl v jeho dědictví v P. a slíbiv mu za škodu, podle slova mu neučinil.[5]) R. 1415 vzal Zbyněk syny své na spolek svého zboží v P. a r. 1417 zapsal na něm (na 4 platných lánech) 3 hř. ročního platu manželce své Anežce s podmínkou, aby po její smrti plat ten dědily jejich děti.[6])

R. 1385 držel díl Lenhart z Bořitova, jenž na něm zapsal ženě své Anně 60 hř. věna a současně prodal Fraňkovi z Pornic lán v Pornicích.[7]) R. 1391 jmenuje se již druhá manželka jeho Dorota, sestra Matějova ze Slezan, jíž dal 100 hř. věna na Pornicích. Markrabí Jošt daroval mu r. 1398 dva lány a čtvrt

---

[1]) Brandl, Půh. I. 390 č. 879, 327 č. 862, 338 č. 929; II. 375 č. 41; Z. d. VIII. 292.

[2]) Z. d. IX. 386; Brandl, Půh. II. 477 č. 465.

[3]) Brandl, Půh. II. 476 č. 460.

[4]) Z. d. VII. 363, VIII. 214, VI. 415, 416.

[5]) Brandl, Půh. II. 422 č. 280, 281.

[6]) Z. d. VIII. 512, IX. 51; [7]) IV. 577, 579.

v Dědkovicích u Švábenic. Sestra jeho Dorota byla vdána za Jana Holenku z Těšic a druhá Lidka za Zbyňka z Dřínového. Roku 1398 a 1407 vzal syny své na spolek na P. a roku 1406 prodal markrabětem darovaný statek v Dědkovicích Mikšíkovi z Dědkovic.[1]) R. 1409 zapsal manželce své Dorotě 60 hř. věna na tvrzi a dvoře v P.,[2]) roku 1415 pohnal Levíka ze Slezan z 50 hř., že mu rozkopal hranice a na jeho vlastním pozemku zdělal pro sebe louky, ale před stáním se smluvili tak, že Levík se upokojí a škodu mu dle smlouvy nahradí, leč když se tak nestalo, pohnal jej r. 1416 znova z 50 hř., že jej odvedl od práva, a rovněž Levík pohnal jej z téže příčiny, že mu smlouvy nezdržel. Že bylo mezi nimi hořkosti s míru, vyrozumíváme i z půhonu k r. 1416, kdy Linhart pohoní Levíka, že mu s několika pomocníky noční dobou vpadl v tvrz chtěje ji dobyti, tam naň střílel a ženu zbil do krve, že jest hrubú škodu na svém životě i na své hlavě vzala; pomocníky Levíkovými byli při tom pychu jeho bratří Smil a Beneš ze Slezan.[3]) R. 1417 byl Linhart již umrlý a vdova jeho Dorota vzala bratry své Vlčka a Michala na spolek svého věna na P. vězícího.[4])

Současně s Linhartem držel část P. jeho příbuzný Holáč z Chvalkovic a z Bořitova, jenž r. 1408 pohnal bratra svého nedílného Jakúbka z Počenic ze 100 hř., že mu nechce vydati jeho dílu. Spor vyhrál, ježto r. 1409 zaplatil proti Jakoubkovi přísudné.[5]) Manželkou Holáčovou byla Machna, pastorkyně zmíněného již Jošta z Prachovic, jíž otčim dal r. 1415 dva platné pololány v Chvalkovicích u Ivanovic. Tento Jošt vzal r. 1415 Sulíka z Pacova a z Drysic a ženu jeho Annu na spolek čtyř lánů v P. a na krčmu, jež sluší k faře kostela sv. Petra, zapsav již r. 1406 ženě své Kačně 50 hř. věna na dvoře v téže dědině.[6]) Ale spolek učiněný se Sulkem přišel již r. 1417 před zemský soud, ježto Jošt pohnal Sulíka ze 60 hř., že byl s ním smluven, že spolek ten se zase v čas potřeby z desk vyloží, a Sulek jej nyní vyložiti nechce. Spor vyhrál Jošt a byl již r. 1417 zemským právem na své dědictví zveden a také přísud na ně

---

[1]) Z. d. VI. 169, 784, 785, 877; VII. 259, 295, 470; [2]) VII. 778.

[3]) Brandl, Půh. II. 467 č. 404; 499 č. 526; 500 č. 537 a 499 č. 527, 528, 529. [4]) Z. d. IX. 88. [5]) Brandl, Půh. I. 285 č. 711; 317.

[6]) Z. d. VII. 258; VIII. 406, 424.

obdržel. Leč neradoval se dlouho z vítězství, ježto jej hned pohnal Jan z Počenic, syn Linhartův, že byl zveden nespravedlivě na jeho zboží (Janovo). Tyto spory asi Jošta pohnuly, že chtěl svůj díl P. prodat, ale nedařilo se mu, ježto mu Bartoš ze Slezan odváděl a odháněl kupce, takže prodati nemohl. Dříve však než jej prodal, pohnal jej Levík ze Slezan, ježto mu nedrží slibu, že bez jeho vůle počenského zboží ani jinému neodvede ani nezavadí.[1]) Že statku neprodal, svědčí vklad r. 1418, kdy bere na spolek na P. Václava z Morkovic, a roku 1437, kdy bere na spolek na 4 lány a krčmu v Počenicích Žibřída z Račic, který toto zboží prodal zároveň se vkladem spolku Hartlebovi z Víckova.[2])

Holáč prodal r. 1415 Linhartovi z Počenic své věno na zpupném dvoře, polovici rybníka, krčmě a 4 podsedcích v P.[3])

Po Linhartovi dědili synové Jan, Herbot a Linhart z Bořitova a z Počenic, kterých se ponejprve vzpomíná k r. 1437.[4]) Jana pohnal r. 1437 Zbyněk z Tvorkova, že mu bránil opravovati rybníků a v jeho lesích měl svou vůli, nemaje k tomu žádného práva. Také jej pohnal Filip z Pačlavic, držitel druhé větší části P., že vzal peníze za dvůr v P. tvrdě, že je k tomu dvoru spravedliv, a nyní jej nechce odvaditi. Tento Jan měl k manželství Bětu ze Zdětína, jíž zavadil r. 1447 věno na Sližanech.[5]) Žil ještě r. 1460, kdy pohnal Levíka ze Slezan ze 20 hř. gr., že mu sahá v lesy, ježto předkům jeho v ně nesahal,[6]) a r. 1464, kdy Kateřina z Honětic vzala jej na spolek svého dědictví ve Slezanech a v Počenicích, a sám prodal díl Slezan Protivcovi ze Zástřizl. Téhož roku pohnal také Hynka z Lichtemburka a z Bítova ze 300 hř., že otec Hynkův pan Jan (z Cornštejna) a po něm on uvázali se v statek jeho dědičný a toho všeho 11 roků požívali a jemu nic nedali. Před tímto rokem koupil Troubky, ale měl pro ten trh mnohé nepříjemnosti u zemského soudu. Mezi živými jmenuje se ještě r. 1466, kdy jej o nějaké svědectví pohání Anna z Předbořic.[7])

---

[1]) Brandl, Půh. II. 509 č. 592; 522; 523; 528 č. 637; 554; 588 č. 873; 592 č. 899; 594 č. 914.

[2]) Z. d. IX. 163; X. 41, 219; [3]) VIII. 463.

[4]) Půh. III. 434; Z. d. X. 78; [5]) 512 č. 389; 497 č. 298; Z. d. X. 644, 645, 695; [6]) IV. 314 č. 302.

[7]) Z. d. XI. 150, 182; Půh. IV. 388 č. 526; 392 č. 548; 410 č. 663; 511 č. 1095 a na mnoha místech jiných.

R. 1464 uvádí se také Bernart z Počenic, jenž koupil dvůr v Pacově a hned jej prodal Janovi z Počenic právě zmíněnému a žil ještě r. 1481. Měl-li co v P., nelze ani tvrditi ani příti.[1]) Z téhož rodu byli také Anna z Bořitova a Zdeněk z Počenic, jež drželi r. 1459 Radslavice u Vyškova a Soběsuky u Plumlova. Zdeněk z Počenic, jako man biskupův držel léno v Želči r. 1460 a ještě r. 1464.[2])

Tito vladykové z Bořitova, jež se hned po té, jakmile nabyli Počenic, píší Počenskými, dali vznik známé vladycké rodině Počenických z Želče.

Největší díl Počenic náležel v XV. a XVI. století k Morkovicům. Na díle tom měla r. 1392 Ofka z Pornic věno, na které vzala na spolek manžela svého Jana z Počenic a děti, které s ním bude míti.[3]) Jan píše se po té z Počenic a z Pornic. R. 1415 daroval manželce své Kateřině, sestře Adámkově z Honětic, 30 hř. věna na zpupném dvoře u Počenic a od téhož Adámka získal 8 hř. platu ve Zdislavicích, r. 1418 prodal Vlčkovi a Michalovi z Tučína v Počenicích tvrz, 2 zpupné dvory s poplužími, 11 podsedků, zahradu, 2 várečné krčmy a 2 krčmy nevárečné, mlýn, lázeň, 2 rybníčky a 2 díly podacího práva ke kostelu sv. Gotharda.[4]) Manželce jeho Ofce prodal r. 1420 Jindřich z Kravař a z Plumlova, hejtman zemský, 5 hř. ročního platu na Radslavicích. Vlček prodal koupenou část snad hned Filipovi z Pačlavic, neboť již r. 1419 pohnala Filipa z toho kupu Dorota z Tučína.[5]) Kup však v deskách vložen teprv r. 1437. Filip pak koupil také od Bartoše ze Slezan r. 1420 v Počenicích 5 lánů, 2 pololány, krčmu, 7 podsedků, 2 čtvrti, vše na tom konci vsi, kde je kostel sv. Petra a mimo to na druhém konci vsi pololán a podsedek a konečně farní podací k sv. Petru.[6])

Filip takto strhl na sebe největší díl osady, ale měl o něj neustálé půhony. R. 1437 pohnal jej Jan z Bystřice z 50 hř., že drží věnné právo v Počenicích na dolním dvoře, kteréž dala Janovi tetka jeho nebožka Kačna; také Alžběta z Bystřice jej

[1]) Z. d. XI. 131, 174; Půh. VI. 138 č. 826.

[2]) A. Č. XVI. 138 č. 84; Dr. Lechner, Belehnungsbücher 75 č. 37; 83 č. 105. [3]) Z. d. VI. 438.

[4]) Z. d. VIII. 474, 536, IX. 207, 286.

[5]) Brandl, Půh. II. 615 č. 1033.

[6]) Z. d. IX. 373, X. 238.

pohání z 10 hř., že prodala již otci jeho dědictví své v Počenicích, a Filip drže nápad otce svého nechce jí zaplatiti. Kup ten nebyl ještě vložen ve dskách, proto páni soudcové nalezlí, aby jej Alžběta nejprve vložila a Filip jí potom zaplatil, ale Filip se podle nálezu nezachoval a Alžběta r. 1446 nucena pohnati jej znova.[1])

Vladykové z Pačlavic nabyli i oné části osady, kterou kdysi držel Domaslav z Počenic. R. 1447 prodala Bětka druhdy Domankova z Počenic bratřím Janovi Pacákovi a Vojslavovi z Pačlavic 2 platné lány v Počenicích. Současně koupili oba bratří také od Zbyňka z Dřínového 3 hř. ročního platu, které dosud měli ze svých lidí vlastních Zbyňkovi vydávati. Filip sám vtělil r. 1437 své maceše Kateřině 100 hř. věna na $8^1/_2$ lánu, krčmě a 8 podsedcích v Počenicích a r. 1447 prodal podací ke kostelu sv. Petra bratřím Milotovi a Janovi z Morkovic.[2])

Z tohoto rodu byl také Arkleb z Pačlavic, jenž r. 1446 Kateřině z Moštěnic, vdově po Filipovi st. z Pačlavic dal věnem $4^1/_2$ hř. roč. platu na 4 lánech a várečné krčmě v Počenicích, kteráž Kateřina vzala r. 1447 syny své Jana Pacáka a Vojslava na spolek jiného věna na Počenicích obnosem 100 hř. vězícího.[3])

Filip z Pačlavic prodal kolem r. 1460 podací ke kostelu sv. Petra Janovi Morkovskému ze Zástřizl, ale k právu tomu stále táhli se ještě vladykové ze Slezan, ač je kolem r. 1420 prodali vladyce Pačlavskému. Z toho spory. Levík ze Slezan pohnal r. 1460 Jana Morkovského ze 30 hř., že podací koupil a r. 1464 Filipa z Pačlavic, že je prodal, chtěje sám dskami zemskými prokázati, že má k němu lepší právo. Jan Morkovský pak pohnal rukojmí, kteří se zaručili za Filipa, že podací bez závady vloží do desk, totiž Jiříka z Rataj a z Počenic a Jana z Vežek.[4])

R. 1464 a 1481 čtou se Jiřík z Rataj a z Počenic a Štěpán z Rataj a z Počenic. Prvního pohoní Filipův bratr Jan Pacák z Pačlavic ze 100 hř., že mu drží 10 hř. ročního platu na Počenicích, druhého Filip z Pačlavic ze 400 zl. uh., že mu drží v Počenicích 5 lánů, 2 pololány, 7 podsedků a krčmu.[5])

---

[1]) Brandl, Půh. III. 453 č. 100, 459 č. 138, 545, č. 604.

[2]) Z. d. X. 249, 638, 676, 703; [3]) X. 429, 661.

[4]) Brandl, Půh. IV. 283 č. 95, 307 č. 254, 399 č. 596, 400 č. 597; [5]) IV. 447 č. 887, VI. 167 č. 974.

Po vladycích Pačlavských dědil jejich část Počenic Václav z Pačlavic, jenž r. 1486 vložil Štěpánovi z Rataj svůj díl vsi s dvorem, mlýništěm, s rybníky, s haltýři a s podacím kostela sv. Otharta,[1]) ale nedbaje toho totéž zboží r. 1492 Václavovi z Ludanic. Z tohoto druhého vkladu se dovídáme, že Filip z Pačlavic byl strýcem Václavovým z Pačlavic.[2]) Václav z Ludanic vložil hned r. 1492 toto zboží i se vším tím, co máti Jana Pacáka z Pačlavic k němu přikučila a věnného práva držela, Václavovi Čechovi z Hrádku.[3]) Vězely však na tom zboží nějaké závady, které se při vkladu nevymazaly, proto r. 1494 Václav z Hrádku pohnal na jejich výmaz Vratislava z Pernštejna a z Plumlova ze 1400 zl. uh.[4])

R. 1490 prodala Kateřina ze Strabenic Jarošovi z Zástřizl na Morkovicích 3 lány bez čtvrti role v Počenicích s lidmi, činžemi, 4 hř. platu bez groše, k tomu kury a vejce na těch lidech.[5]) Jaroš ze Zástřizl držel potom i kostelní podací k sv. Petru, na něž se natahoval i Václav Čech z Hrádku; když se nemohli po dobrém shodnout, zvláště že Zástřizl nechtěl ukázati, jakou má k němu spravedlnost, pohnal jej Čech r. 1493 ze 100 hř. gr. Zástřizl podací to koupil spolu s jedním člověkem od Jiříka z Zástřizl a na Litenčicích, ježto však prodavatel dlouho otálel se vkladem do desk, pohnal r. 1493 o ten vklad rukojmí Jana Zajíčka ze Zborovic a Jana Miňovského z Lazník.[6]) Vklad pak r. 1493 skutečně vykonán. (Koupil pak Jaroš dle desk člověka jeho s kostelním podacím sv. Petra, lések Kerhartův s lúkú, kteráž slove Kerhartova, lúkú druhú, kteráž jest pod Počenici, kus lesa, kterýž slove Boří, les od Zborovského pole, kteréž slove od Duba.) Vklad se r. 1494 opakuje.[7]) Před r. 1493 koupil od Jiříka z Choltic a z Sedlnice 3 lány bez čtvrti s lidmi, s kurami a vejci, ale i ten vklad se prodlil a učiněn teprve r. 1493, když Jaroš pohnal rukojmí za vykonání a vklad trhu, Beneše z Hustopeč a na Štramberce a Václava Čepli z Belku na Bartošovicích.[8])

---

[1]) Z. d. XII. 26 (opis 79); [2]) XIV. 25; [3]) 45. [4]) Půh. olom. netišť. 6 fol. 129. [5]) Z. d. XIII. 32. [6]) Brandl, Půh. VI. 317 č. 1921, 326 č. 1978 a 1979. [7]) Z. d. XIV. 108, XV. 20.

[8]) Z. d. XIV. 25 (opis 104). Brandl, Půh. IV. 321 č. 1943 a 1944. Toto zbožíčko držel r. 1437 Mikuláš Cigán z Čelechovic, jenž je prodal Petrovi z Čertoryj. R. 1466 prodali je Petr a Jan bratří z Čertorej Kateřině a Dorotě, sestrám ze Strabenic, a Barboře a Ludmile, sestrám z Choltic. Z. d. X. 250, 352, XI. 292, 293.

Byly tedy nyní 2 největší díly Počenic v rukou Václava Čecha z Hrádku a pánů ze Zástřizl. Čech je držel ještě r. 1520, ale r. 1521 byl již nebožtík a část jeho dílu držel syn Jaroš, jenž jej prodal bratranci svému Václavovi z Hrádku, synovi Jindřichovu z Hrádku, jenž již r. 1520 koupil díl Jiříkův z Zástřizl a na Morkovicích,[1]) ač ještě r. 1521 byl nezletilý maje poručníkem Artleba z Bozkovic na Vranově. Ostatek však držel druhý syn Václavův Ctibor, jenž na něm r. 1521 zapsal manželce své Johance z Kostelce 59 zl. ročního důchodu věnného na 500 zl. uh.[2]) Po Ctiborovi dědil syn jeho Václav, jenž r. 1530 zapsal své manželce Johance z Lazník rovněž věna jako před tím otec jeho.[3]) Před r. 1550 drželi je Znata z Hrádku a sestra jeho Kateřina, ale Znata kolem r. 1553 zemřel a díl jeho (dvůr a ves Horní Počenice) spadl na Kateřinu, provdanou za sudího menšího práva v kraji olomuckém Jindřicha Kokorského z Kokor, jehož Kateřina vzala na toto zboží r. 1553 na spolek,[4]) ale Jindřich stal se po té sám majitelem této části a prodal ji r. 1562 (tvrz a ves Počenice s příslušenstvím) Václavovi st. Podstatskému z Prusinovic.[5]) Jinou část však držet tou dobou Mikuláš mladší z Hrádku a prodal ji (tvrz dolní a dvůr při ní popلužní s plnými k těm rolím a tvrzi robotami a jmenovitě usedlých 25 člověků s kostelním podacím v Počenicích) Jetřichovi Podstatskému z Prusinovic a na Počenicích, nejvyššímu písaři markrabství Moravského,[6]) jenž r. 1574 nabyl i části náležité dosud otci jeho Václavovi st. Podstatskému z Prusinovic a na Veseličku[7]) (tvrz a dvora vrchního, 26 člověkův a podací dolního kostela celé a vrchního půl, mlýna pod novým rybníkem) a ještě téhož roku prodal celou ves Počenice s obojím podacím a s celým příslušenstvím Nykodémovi Boboluskému z Bobolusk,[8]) jenž r. 1583 přiznává k berni zemské na tomto statku 49 osedlých poddaných a 7 sběhlých.[9]) Syn jeho Jan Bobolusky se vdlužil v nemalé sumy peněz a v letech 1587 a 1589 vykonány na něm četné exekuce. R. 1587 v outerý před sv. Kateřinou (24. listopadu) vykonán na část Počenic exekuční zvod pro Kunatu Kurovského z Vrchlabě pro 839 zl. 2 gr. 3 d. V těchže dnech vykonány na

---

[1]) Z. d. XVIII. 58, XIX. 12, 17, 18; [2]) XIX. 18 (orig. 4); [3]) XXV. 11.
[4]) až [8]) Z. d. XXV. 258 (opis); XXVII. 51 (opis, 20 orig.); XXVIII. 19 (opis 80); XXIX. 8 (opis 27); 9 (opis 33).
[9]) Zem. archiv, Bočkova sb. 10, 149.

něm exekuce pro 842 zl. 19 gr. pro Havla Kurovského z Vrchlabě, pro 799 zl. 23$^{1}/_{3}$ gr. pro Vratislava Lhotského ze Ptení a pro 856 zl. 6 gr. pro Jindřicha Miňovského z Lazník.[1]) R. 1585 v pondělí po neděli Jubilate (9. května) vykonán zvod pro Adama Folknhona z Glosku pro dluh 590 zl. 19$^{1}/_{2}$ gr. V těchže dnech exekuce pro 2500 zl. dlužných peněz věnných Martě z Fulštejna ve prospěch Bohuslava Bukůvky a pro dvojí dluh 606 zl. 15 gr. a 151 zl. pro Jana Moštěnského z Zámostí.[2])

Adam Folknhon z Glosku prodal v pondělí po sv. Janu Křtiteli (25. června) r. 1590 z přiděděného zboží rybník Zdařil nad Počenicemi s svobodným tokem vody na nivy jdoucím, s svodnicí, s haltýři i s povinnostmi k tomu rybníku na lidech počenských náležitými Jindřichovi Miňovského z Lazník na Uhřicích za 800 zl. Uvedeným zvodem pro Miňovského z Lazník a tímto trhem rybníka přešla část osady k panství Uhřickému a zůstala při něm až do zrušení poddanství.[3]) Zvod tento právoplatně vložen do desk teprve r. 1590.

Jsou však zapsány ještě další exekuce. V pondělí po křížové neděli (8. května) r. 1589 zveden jest Mikuláš Želecký z Počenic a na Želči na zbytek Počenic, který zůstal po zvodech Miňovského, pro dluh 143$^{1}/_{2}$ zl. 3$^{1}/_{2}$ gr. 1$^{1}/_{2}$ d. Jan Želecký z Počenic vykonal exekuci v těchto dnech pro 146 zl. 9 gr. 6$^{1}/_{2}$ d.[4])

Kunata Kurovský z Vrchlabě prodal přiděděnou část v sobotu po památce sv. Fabiana a Šebestiana (21. ledna) r. 1589, totiž 16 člověkův usedlých i lesy Přihájky, za sebe i za svého zatím již zemřelého strýce Havla Kurovského Jiříkovi Protivcovi Morkovskému z Zástřizl a na Morkovicích,[5]) jenž téhož dne koupil také díl Vratislava Lhotského ze Ptení (17 člověkův usedlých i grunty pusté) a několik neděl na to (v neděli masopustní = 12. února) také díl Bohuslava Bukůvky z Bukůvky a na Červené Lhotě (rybník slove Nový, mlýn panský svobodný pod týmž rybníkem, s tokem vody na rybník i na mlýn, s svodnicí i povinnostmi poddanskými) za 1000 zl. Vratislav Lhotský praví v trhu výslovně, že by mu stateček ten pro nepříležitost přinesl nevelíký užitek.[6]) Téhož dne koupil Morkovský také díl Jana Moštěnského

---

[1]) Z. d. XXX. 57—90 (opis).

[2]) až [6]) Z. d. XXX. 90—101 (opis); 227 (opis), 154—158; 158—161 (opis); 101 v—104 (opis); 104—112 (opis).

ze Zámostí za 1070 zl. (totiž dvůr při tvrzi, stodolu za humnem, role a louky k tomu dvoru náležité, rybníky pusté, jeden slove Šenstraz, druhý Podkostelní, třetí za Mráčkovými humny). Těmito trhy dostala se k Morkovicům ona část Počenic, jež při nich zůstávala až do zrušení poddanství.

Dalších změn majitelů nevypisujeme odkazujíce ke článkům o Morkovicích a o Uhřicích.

Od dílu morkovského odprodal Oldřich Desiderius František Morkovský z Zástřizl a na Morkovicích dne 23. února 1637 jeden grunt pustý, slove Polákovský, s lánem rolí urozenému a statečnému rytíři Janovi Václavovi Garskému z Gars a na dvoře v Pavlovicích, aby držel ten grunt jako svobodný všelijakých platův, poplatkův, robot a povinností, kteréž jsou někdy z toho gruntu vycházely, krom kontribucí, které má platiti. Také dává Garskému plnou, podstatnou a dokonalou moc, aby si z toho gruntu mohl vystavěti a zříditi dvůr, ale vyhrazuje si právo předkupní, kdyby Garský chtěl dvůr již vystavěný prodati.[1])

Válkou třicetiletou utrpěly oba díly velice. Na díle morkovském (větším) bylo r. 1667 pustých domů 25, lhotní 3, osedlé 3; r. 1675 starý osedlý 1, nových osedlých 8, starých pustých vždy ještě 24. Bylo pak na tomto díle před válkou: 10 celých lánů, 9 pololánů, 10 čtvrtí, 3 podsedky, 1 bez rolí. K lánu patřilo 50 moravských měr.[2]) Rolí bylo r. 1675 starých vzdělaných 50 m., nových vzdělaných 150 m., starých pustých 680 m., polovice I. a polovice II. třídy.

Na díle uhřickém byly před válkou 3 lány, 2 pololány, 1 čtvrtlán, 4 podsedky, 6 chalup, celkem 16 míst, z těch byly r. 1675 2 staré osedlé, 5 nových osedlých, 1 nový pustý, 8 starých pustých. Rolí starých vzdělaných bylo $57^4/_8$ m., nových vzdělaných $91^4/_8$ m., starých pustých $87^4/_8$ m., polovice I. a polovice II. třídy.[3])

O poddanských poměrech máme zprávy dosti staré, hlavně při exekučních odhadech ve stol. XVI.

R. 1588 platilo se z lánu gruntovního platu o sv. Jiří 1 zl. 6 gr. $2^1/_2$ d. a o sv. Václavě tolikéž, o sv. Prokopě dávalo se kuře, o sv. Václavě hus krmná, o sv. Martině 11 gr. za vinný

---

[1]) Zem. archiv Art. Počenice.

[2]) Zem. reg. odd. rektif. č. 358; [3]) 352.

šenk a $^1/_2$ míry ovsa, o vánocích za hon 1 měřice ovsa a 2 slepice, o velikonocích plece vepřové a půl kopy vajec.[1]) Robot bylo ze selské usedlosti: orati třikrát v roce panská pole při dvoře a hnoje ze dvora panského na roli vyvážeti — oraček bylo pokaždé tři dny. Poddaní žali, sekli a svážeti úrodu jarou i ozimou — každý vždy půl osma dne — ale dostávali k tomu od vrchnosti pivo i stravu. Sedláci i podsedníci rubali dřeva ke dvoru potřebná (každý 6 dní do roka), dováželi je ke dvoru a k tvrzi, trhali hlavaté konopě, močili je a třeli.[2]) Z podsedku bylo platu při sv. Jiří a při sv. Václavě pokaždé 12 gr. $2^1/_2$ d., o sv. Prokopě půl kuřete, o sv. Václavě půl krmné husy, o sv. Martině za šenk vinný 11 gr. a půl měřice ovsa, při vánocích za hon 1 měřice ovsa a 2 slepice, při veliké noci 8 vajec.[3]) Mimo to všichni, kdož měli potahy, vozili panské obilí na trh do Kroměříže, spřáhajíce se pokaždé dva a dva,[4]) vozili panské obilí do počenského mlýna, nesmějíce svého také v jiném mleti. K rybníkům robotovali všichni bez rozdílu, kdykoli se jim rozkázalo: plod do míle i do dvou přiváželi, dělali tarasy, prohlubně, v zimě prosekávali led, lovili i odnášeli ryby. Také vozili dřevo ke stavbám a opravám mlýna a čistili mlýnský příkop až po panské pastvisko. Každá hospodyně napřadla 3 lokty příze po 10 pásmech motání a napřadenou přízi vyprala.[5])

R. 1750 byl v Počenicích panský dvůr morkovský na $520^4/_8$ míry rolí a $3^3/_8$ míry zahrad, luk na 44 dvouspřežných vozů sena, lesa na 60 měr a mlýnský rybníček na $2^1/_2$ kopy násady kapří. Ma morkovském díle nebylo panských pastvisk, ale vrchnost pásla své dobytky na pastvisku poddanském, a to na obojím, i na uhřického i na morkovského dílu. Robot bylo z 18 sedláků z každého 3 dny týdně párem, z 10 čtvrtníků 3 dny týdně pěšky, 2 kostelníci měli jen půl druhého dne týdně roboty pěší. V době od sv. Jiří do sv. Václava byla robota dvojnásobná. Ze šenku brala vrchnost 6 zl. ročně, ze mlýna 80 zl. Gruntovní plat dával se o sv. Jiří a o sv. Václavě, pokaždé z celé osady 17 zl. 33 kr., odvádělo se přádla 135 liber, prosa 62 měr, 62 slepic, 930 vajec, kmínu $3^1/_2$ osminy míry, za lískové oříšky 8 zl. 13 kr.[1])

Na díle uhřickém byl r. 1750 dvorec na $72^5/_8$ měr rolí a $1^4/_8$ m. zahrady, rybník na 6 kop násady kapří. Celý díl dával

---

[1]) Z. d. XXX. 59 v (opis); [2]) 65; [3]) 78; [4]) 158; [5]) 101—109.

[1]) Reg. zem. odd. dom. č. 128.

200 liber přádla, 25 hus, 25 slepic, 375 vajec. Ze šenku bylo ročně 8 zl. 30 kr. Roboty od sv. Jiří do sv. Václava z 5 sedláků 6 dní týdně párem a 7 čtvrtníků 6 dní týdně pěšky 1 osobou, od sv. Václava do sv. Jiří jen polovice.[1])

Jména tratí r. 1755: Na Nivě, Díl od Morkovic, Díl od Obory, Padělek, Nivka, Padělek od Morkovic a od Uhřic, pod Hůrou, Záhumenice, nad Kostelem, od Dřínovska, na Žabách, Klín, na Francózích, od Uhřic, za Žabákem, na Malý bařině, u Bařinek, za Vejvaňú (starodávná Ejvaň!), Pololání, od Mlejna.

Pornice,

samostatná katastrálni a polit. obec na bývalém panství pačlavském, 11·76 km záp. od Zdounek (18·84 km do Kroměříže), na silnici z Morkovic do Švábenic. Půdorys osady má podobu kříže, jehož ramena od jv. k sz. probíhá před 60 lety založená silnice, a druhá ramena od sv. k jz. tvoří širokou dosti nepravidelnou náves. Selské grunty i chalupy jsou pomíchány, domy stojí těsně vedle sebe průčelím do návsí, stavěny jsou z vepřovic, zomítány a obíleny. (Obr. 61.)

Rozloha obce měří 630 ha, z nichž rolí 351 ha, luk 24 ha, zahrad 9 ha, pastvisk 29 ha, lesa 198 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1771 350 duší, r. 1791 v 58 domech 376, r. 1834 v 71 domech 416, r. 1869 v 80 domech 423, r. 1890 v 97 domech 508, r. 1900 ve 100 domech 514 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

Přifařeny jsou do Morkovic.

Školou náležela osada do r. 1899 do Paćlavic, toho roku zřízena vlastní dvoutřídní škola a vystavěna budova nákladem 19.152 zl. Současně pořízeny školní knihovna a kronika. Knihovna žákovská měla r. 1908 103 svazky, učitelská 74 svazků, žáků bylo 100. Od r. 1902 vyučuje se ženským ručním pracím. Obec nevybírá školního platu.

Na návsi je kaple zbudovaná r. 1690, majetek obecní.

---

[1]) Reg. zem. odd. dom. č. 5.

Obr. 61. Pornice.

Spolek hasičský od r. 1904, má také knihovnu asi se 150 svazky.

Lázně sirkové od nepamětných dob.

V osadě je dosud několik vodních mlýnů, ale kvete tam také košikářství, ač ne v tom rozsahu, jako v Morkovicích.

Požár dne 28. dubna r. 1856, drahota r. 1848.

Rod Plškův na čís. 10 přes 100 let.

Samota Švábsko, mlýn to a panský dvůr v místech zaniklé osady Šváb.

Místní jméno je patronymické od osobního Pořen (gen. Porna) odvozené.

R. 1349 Marketa z Pornic prodala Ivanovi z Pornic všecko zboží, které držela v Pornicích, za 33½ hřivny.[1]) Současně prodali Ješek z Pornic a nedílný jeho bratr dvůr a tři platné lány v Pornicích Adamovi z Pornic, jenž r. 1355 prodal Dětřichovi z Prusinovic dvůr, tři lány, krčmu a dva mlýny v Pornicích za 92 hř.[2]) Dětřich pak spolu s bratřem Mladotou prodal toto zboží r. 1365 Ortvínovi z Nezamyslic, ale zdá se, že již od dřívějška drželi díl Pornic, ježto prodávají také podsedek, třetí mlýn a ve Švábech 10 lánů, dva mlýny a dva podsedky. Ortvín psal se po té hned r. 1365 z Pornic a přikoupil díl Pačlavic.

R. 1374 připomíná se Jan z Pornic.[3]) Osada byla rozdělena totiž mezi několik vladyk. R. 1368 postoupila Ofka, manželka Mikšíkova z Pornic, svému muži všecko své věno na Pornicích.[4]) Byla asi dcerou některého držitele zaniklé vsi Opatovic blíže Morkovic, ježto r. 1373 píše se Ofka z Opatovic a daruje v Pornicích lán role svým synům Janovi a Skochovi z Pornic. Skoch držel v potomních letech Pornice a Jan Šváby a r. 1376 oba bratří vešli na tyto dědiny na spolek. Teprve r. 1378 se dovídáme, že Ofka byla manželkou Ortvínovou z Nezamyslic a Jan i Skoch jeho syny. Jan prodává t. r. bratrovi Skochovi dva mlýny v Pornicích a třetí mlýn pod nimi. Skoch prodal r. 1381 Vojslavovi z Křižánkova v Pornicích dvůr zpupný, čtyři lány, krčmu, dva podsedky a tři mlýny.[5]) Vojslav pak hned zapsal na tom ženě své Anně 160 hř. věna.

---

[1]) Z. d. I. 50. [2]) 239, 341, 888, 918.

[3]) Brandl, Půh. I. 22 č. 113.

[4]) Z. d. I. 1018; II. 398; III. 72, 457; [5]) IV. 110, 111.

Vdova Ortvínova z Nezamyslic Ofka držela však stále ještě díl Pornic, neboť r. 1376 prodala lán a dva díly popluží v Pornicích Držkovi z Vitčic,[1]) jenž na tomto díle hned zapsal manželce své Anežce 34 hř. věna. Zbytek svého zboží v Pornicích prodala Ofka spolu se sestrou Anežkou roku 1377 Vlčkovi z Dobročkovic, totiž popložný dvůr, 3 poplatné lány a lesy, a ten hned zapsal na tom 85 hř. věna své ženě Domce, ale již r. 1378 všecko prodal Přibíkovi z Bílovic a ženě jeho Mabce.

R. 1374 čte se Svatuš z Pornic.[2])

Některá část Pornic, a domníváme se, že značná, přešla asi jako odúmrt na markrabí Jošta, jenž se jí záhy zbavil. R. 1381 prodal ji Fraňkovi z Pornic,[3]) jemuž r. 1384 daroval i část Počenic. Franěk r. 1382 zapsal na Pornicích manželce Anežce 100 hř. věna[4]) a r. 1385 vložil dva lány v Uhřicích Ondřejovi z Turovic a manželce jeho Anně, obdržev od něj záměnou za to ves Šváby i s lesy a mlýny. R. 1397 měl spor se Zbyňkem z Dřínového o 10 hř.[5]) a s Jarošem z Jarohněvic, jemuž zajal v lese 4 koně.

Jiný díl Pornic držel tou dobou Přibík z Bílovic, jenž r. 1381 prodal tři lány a dvůr zpupný v Pornicích Linhartovi z Bořutova.[6]) Ten hned převedl své ženě Anně 30 hř. věna z Bořitova na koupené zboží, kteréž věno r. 1385 rozmnožil, zapsav jí ještě 60 hř. věnných na Počenicích. Leč již r. 1385 prodal jeden lán v Pornicích Fraňkovi z Pornic a dvůr se dvěma lány Ludeřovi z Ivaně a jeho synům Ješkovi a Václavovi. Ludeř zapsal na tom 25 hř. věna své ženě Anežce, ale již r. 1386 celé v Pornicích koupené zboží prodal Rackovi a Žibřídovi bratřím z Prostěnic.[7]) Racek zatížil r. 1391 toto zboží 50 hř. věna své ženy Ofky, k čemuž otec Ofčin Jan přivolil. Žibříd píše se r. 1392 z Pornic — přikoupil od Vítka ze Stražovic dvůr v Doloplazích u Nezamyslic a vzal Jana z Vranovic a jeho syny na spolek na Víceměřice a Pornice. R. 1408 byli již oba bratří zemřelí, neboť

---

[1]) Z. d. III. 83, 84, 317, 318, 449.

[2]) Brandl, Půh. I. 46 č. 230 a 231.

[3]) Z. d. IV. 3, 381, 554, 555; VI. 206; [4]) IV. 270, 718 a 719.

[5]) Brandl, Půh. I. 84 č. 507; 86 č. 519.

[6]) Z. d. IV. 123, 124, 577, 579, 706, 707; [7]) IV. 782; VI. 142, 436, 510, 718 a 719.

markrabí Jošt zapisuje věno v Doloplazích, které naň spadlo po jich smrti, Ješkovi ze Senice, jenž vzal na ně na spolek zmíněného již Jana z Vranovic.

R. 1392 měla na Pornicích nějaké věno Ofka z Pornic, žena Janova z Počenic, kterého jakož i děti, které s ním bude míti, vzala na toto věno na spolek.[1]) Tento Jan je asi totožný s Janušem z Počenic, odjinud z Pornic, jenž se po prvé čte r. 1405 a potom několikráte do r. 1415.[2]) Ofka se o věno záhy s Janem z Vranovic neshodla, neboť jej již r. 1406 pohnala z 50 hř. gr., že jí věno její drží bez boha a bez práva, ve které při činí poručníkem muže svého Januše z Počenic,[3]) ale při prohrála, neboť Jan z Vranovic r. 1407 zaplatil pomocné. R. 1420 děje se poslední zmínka o Janušovi a jeho manželce Ofce; tenkráte zapsal Ofce Jindřich z Kravař a z Plumlova věnem 5 hř. ročního platu na Radslavicích převeda ji z původního jejího věna zajištěného na Pornicích.[4])

Výše zmíněný Franěk z Pornic měl dceru Elšku, jež byla provdána za Dětocha z Lilče. R. 1398 prodal Dětochovi sedm platných lánů, čtyři podsedky, krčmu a háje v Počenicích.[5]) Dětoch zapsal Elšce na tomto zboží 100 hř. věna. V půhonech čte se několikráte. R. 1405 pohnala jej Bolka z Dobročkovic ze 100 hř. gr., které jí pobral za jejího vdovství[6]) a sám pohnal svou tchyni Anežku, vdovu po Fraňkovi z Pornic, že mu dala v držení a užívání své zboží v Pornicích a přece mu sáhla v jeho dědictví, čtyři rybníky spustila a ryby vyprodala. Zároveň pohnal jej Procek z Říčan ze 200 hř., že mu vyloupil lidi a vybil kostel a zajal faráře v Křižanovicích. Spor s tchyní dopadl proň dobře: Anežka z Pornic mu r. 1406 vložila do desk celé své věno zajištěné na Pornicích.[7]) Jinak soudíme o něm, že byl dobrý hospodář. R. 1406 převedl 30 hř. věna manželky Elšky z Lilče a 100 hř. z Počenic na ono zboží v Pornicích, které koupil od Vojslava z Pačlavic, a prodal Zbyňkovi z Dřínového les Váně

---

[1]) Z. d. VI. 438.

[2]) Brandl, Půh. I. 105; 312 č. 312; 316; 352 č. 1018, 1019, 1020; 386 č. 375; II. 469 č. 411.

[3]) Ibid. I. 181 č. 348; 215; 216 č. 180.

[4]) Z. d. IX. 286; [5]) VI. 771 a 772.

[6]) Brandl, Půh. I. 109 č. 9; 119 č. 66; 125 č. 97; 126 č. 102.

[7]) Z. d. VII. 23, 186, 192.

u Počenic. Současně prodal mu markrabí Jošt všecka svá práva na dědiny Šváby a Pornice[1]) a Vojslav z Křižánkova (asi totožný s výše uvedeným Vojslavem z Pačlavic) zpupný dvůr, 4 lány, krčmu a 2 podsedky v Pornicích. R. 1408 koupil od Jana z Vranovic tři pololány a právo ke dvoru, který drží Ofka, manželka Janušova z Pornic. Tchyně jeho však stále si osobila nějaké právo k Pornicům, neboť r. 1406 pohnala Čeňka z Drahotuš ze 100 hř. gr., že jí v jejím vdovství a jejím chudým lidem v Pornicích pobral mocí a násilím.[2]) Spor ten vyhrála.

R. 1420 prodal Dětoch Heraltovi (Erhartovi) Puškovi z Kunštátu tvrz a ves Pornice se dvory zpupnými, ves Šváby se dvorem zpupným, s lidmi, platy i mlýny, rybníky a rybništěmi.[3]) Kupitel zapsal na koupeném zboží hned 400 hř. věna manželce Anně. Pornice však dosud nebyly ještě v jedněch rukou. R. 1406 čte se Jakub z Pornic, aniž se dí, měl-li v Pornicích co nebo nic,[4]) a r. 1408 bral nějaký plat z Pornic Lítek z Straníka; táhl se k platu tomu právem věnným. R. 1412 Elška z Pornic, dcera Fraňkova a manželka Dětochova, prodala dvůr v Pornicích se dvěma hřivnami roční činže Lickovi z Lilče[5]) a zbytek svého věna na Pornicích 8 hř. platu vtělila své matce Anežce, začež ji tato spolu se sestrou její a druhou svou dcerou Voršilou vzala na věno své pornické na spolek. Voršila byla vdána za Beneše Doupovce, ale r. 1417 byla již vdovou. Koupila toho roku od matky své Anežky 4 hř. ročního platu věnného na Pornicích, na který vzala hned na spolek svou dceru Perchtu.

Po celý čas husitských válek se o Pornicích mlčí. Teprve r. 1447 vložil je, totiž ves Pornice s tvrzí a se dvory zpupnými a ves Šváby se dvorem a mlýny i rybníky Heralt z Kunštátu a z Lysic Jindřichovi z Rájce,[6]) ten hned Bedřichovi ze Špičky, který je ještě téhož roku prodal Bohdalovi a Vaňkovi z Bařic.

Snad všecky tyto tři kupy staly se před rokem 1437, ale pro nepokojné časy byly do desk vloženy tak pozdě. Vždyť již

---

[1]) Z. d. VII. 194, 282, 680.

[2]) Brandl, Půh. I. 168 č. 273, 274; II. 67 č. 116; I. 212.

[3]) Z. d. IX. 350 a 351.

[4]) Brandl, Půh. I. 148 č. 159; 302 č. 806.

[5]) Z. d. VIII. 44, 45, 105; IX. 33 a 34; [6]) X. 350, 562 a 563.

r. 1437 Jindřich z Rájce píše se po Pornicích[1]) a téhož roku na Pornice jako majetek Bedřicha Špičského zveden byl menšími ouředníky Jan z Doloplaz, syn druhdy Hanušův z Třšic, jenž obdržel soudem zemským nárok na 30 hř. věna na Pornicích.[2]) Špičský však nedržel Pornic celých, aspoň zvod z r. 1447, kdy Filip z Pačlavic byl zveden na $19\frac{1}{2}$ hř. platu na Pornicích proti Vaňkovi Pivovi z Bařic, svědčí, že Vaňkovi nějaké zboží v naší vesnici zůstalo.[3]) Před r. 1460 prodal Vaněk tento zbytek Pornic Milotovi z Morkovic, když však o vklad do desk nedbal, pohnal Milota rukojmí svého za správu Pornic Oldřicha z Kounic a z Dřevohostic[4]) a ten r. 1463 Vaňka Pivo samého, aby jej z rukojemství vyvadil. Teprve po těchto půhonech vložil Vaněk r. 1464 ves Pornice s tvrzí a se dvory, s poplužím, rybníky a mlýny a ves Šváby pustou Milotovi z Morkovic, ale přece se ještě r. 1481 píše jako Vaněk Pivo z Bařic a z Pornic.[5]) Pornice byly tenkráte zavázány farským desátkem kostelu chvalkovskému. Milota desátek ten faráři odpíral. Proto jej r. 1460 pohnal patron kostela chvalkovského Ondřej z Zástřizl.[6]) Ale i jinak nedržel Morkovský Pornic klidně. Hned r. 1464 vložil Filip z Pačlavic odpor proti trhu uzavřenému s Pivem z Bařic dovozuje, že má na Pornicích 20 hř. platu ročního,[7]) a týž Filip pohnal jej r. 1480 ze 30 hř. gr., že mu drží v Pornicích člověka slušného k podací kostela do Pačlavic.[8]) Milota však již r. 1480 vzal na Pornice jako příslušenství zboží morkovského na spolek Jaroše z Zástřizl a Václava a Jiříka bratry z Zástřizl.[9])

Při Morkovicích zůstaly až do r. 1561, kdy je Jaroš z Zástřizl prodal a vložil s pustou vsí Švábskem Jiříkovi Mrakšovi z Noskova a od té doby byly již příslušenstvím Chvalkovským. Jiřík Mrakeš z Noskova zapsal hned manželce své Kateřině ze Šternberka věno na vsech Chvalkovicích, Komárově (zaniklém u Chvalkovic), Pornicích, Švábsku a Kozojedsku, celkem 1125 kop českých,[10]) nad věno 1000 kop a na svršky zvláště 150 kop.

---

[1]) Brandl, Půh. III. 430 č. 33; 507 č. 356; [2]) 437; [3]) 64, 686; [4]) IV. 287 č. 119; 274 č. 51.

[5]) Z. d. X. 199; XII. 64.

[6]) Brandl, Půh. IV. 289 č. 130.

[7]) Z. d. XI. 204. [8]) Brandl, Půh. VI. 52 č. 204.

[9]) Z. d. XII. 22; [10]) XXVII. 10, 12.

Po té se o nich nemluví až do r. 1612, kdy byly již při Pačlavicích, aniž víme, jak se k nim dostaly.[1]) S Pačlavicemi šly dále z ruky do ruky, proto viz další majitele při nich.

Válkou třicetiletou utrpěla osada tolik, že r. 1649 byla skoro úplně pusta. Po válce měřila $5^{11}/_{64}$ lánu a měla r. 1667 osedlých domů 15, lhotní 2, pustých 17. R. 1676 bylo osedlých domů 13, nových pustých 10, starých pustých 13. K lánu patřilo 64 měr. Poddanských rolí bylo r. 1676 starých vzdělaných 336 měr, nových pustých 312 měr, starých pustých 240 měr, vesměs II. třídy.[2])

Poddanské poměry. Před válkou třicetiletou bylo 36 usedlostí různé velikosti: 3 po třech čtvrtích lánu, 8 po půl třetí čtvrti, 7 pololánů, 1 s půl druhou čtvrtí, 6 čtvrtí, 10 půl čtvrtí, 1 chalupa bez rolí. R. 1750 bylo 18 pololáníků a 16 čtvrtníků, z čehož plyne, že v letech 1670—1750 byly selské usedlosti jako v mnoha jiných osadách okolních tak i v Pornicích znova rozděleny. Pololáníci robotovali r. 1750 párem po třech dnech týdně a čtvrtníci po 3 dnech pěšky, sedláci však mimo to ještě v době od sv. Jana do sv. Václava týdně 3 dny jednou osobou pěšky. Z obce se dával plat gruntovní o sv. Jiří a o sv. Václavě (po 31 zl. $52^1/_2$ kr.), ze šenku 15 zl., slepic 66, vajec 765. Ze Švábského mlýna se platilo ročně 55 zl., z Horního 150, z Prostředního 140, z Dolního 100 zl.[3])

Jména tratí r. 1755: Na Předním padělku, mezi Lesy, na Nivách, na Žlíbku, nad Rybníkem, pod Dílama, na Landrovských, u Křikalovska, v Zadním díle, v Předním díle, Zadní padělek, Zadní žlíbek, Návdanek, Dlouhý klče, Široký klče, Kopaninka, nad Dědinou, od Morkovic, na Bílé, Přední čtvrt, od Pačlavic, za Zahradama, na Vostrově. Proloženě tištěná jména udržela se do dneška.

Zaniklá osada **Šváby** bývala v místech nynějšího mlýna Švábska. Zprávy o ní jsou velmi četné, polohu její prvně určil V. Brandl.[4]) Osada slula Šváby a piše se r. 1377 Swab, 1378 Swaby. Tvar Švábsko vznikl teprve až osada zašla.

---

[1]) Z. d. XXXIII. 30 (opis fol. 163).

[2]) Reg. zem. odd. rektif. č. 51.

[3]) Reg. zem. odd. dom. č. 27.

[4]) „Rozpravy o jménech topických" v Obzoru 1885 pg. 163. Schwoy (I. 461) osadu tu hledal na Hané mezi Vyškovem a Kojetínem. Chytil se pouze domýšlel, že osada zašla.

R. 1358 koupili Šváby bratři Dětřich a Mladota z Prusinovic od nějakého Dětřicha a sestry jeho Herky,[1]) kteři drželi také Pornice, a od té doby byla největši část osady při Pornicích.[2]) R. 1377 prodal díl Jan z Nezamyslic Vlčkovi z Dobročkovic[3]) a Vlček na něm zapsal (na prvním mlýně pode vsí a na dvou lánech) 15 hř. věna své ženě Domce, leč již r. 1378 prodal je Dětřichovi z Nítkovic a ten r. 1384 Ondřejovi z Turovic čtyři lány, mlýn a půl čtvrti, který to vše již r. 1385 prodal Fraňkovi z Pornic, od které doby byly neustále při Pornicích celé.

Jelikož již r. 1464 čtou se jako ves pustá, plyne z toho zřejmě, že zpustly za ničivých válek krále Jiřího s Matějem Korvinem.[4])

Jako ves pustá připomínají se r. 1503 a 1508 při Litenčicích (v. t.)[5]) a r. 1516 při Morkovicích.

Prasklice,

samostatná katastrální a politická obec na býv. panství morkovském, 248 m nad hladinou mořskou, 13·17 km sz. od Zdounek (20·25 km do Kroměříže). Dědina ležící na mírných svazích k potoku, jenž ji skoro středem protéká, je stavěna dosti pravidelně. Tvoří širokou ulici, na jejíž koncích jsou napříč skupiny chalup zvané „Brány“. Sedláci jsou uprostřed osady („na dědině“), chalupníci na obou koncích. Ještě nedávno bylo na usedlostech několik žudrů, nyní není ani jeden.

Rozloha obce měří 399 ha, z nichž je rolí 366 ha, luk 4 ha, zahrad 9 ha, pastvisk 4 ha. V obvodu obce není vůbec lesa.

Obyvatelstva bylo r. 1770 367 duší, r. 1791 v 49 dom. 350, r. 1834 v 69 dom. 412, r. 1869 v 64 dom. 460, r. 1890 v 99 dom. 517, r. 1900 ve 105 domech 518 duší, výhradně Čechů, katolíků, zemědělců.

---

[1]) Z. d. I. 605.

[2]) Viz Pornice k r. 1365, 1372, 1406, 1420, 1447. Z. d. I. 888; III. 72; VII. 194; IX. 350; X. 530.

[3]) Z. d. III. 334, 338, 453; IV. 442, 719; [4]) X. 192; [5]) XVI. 27; XVII. 6; XVIII. 2.

Farní kostel zasvěcený sv. Anně je nová stavba. R. 1832 postavila obec prasklická na místech bývalé zvonice úhlednou kapli. Jan Lejsal, rolník č. 27., odkázal r. 1872 $30^1/_2$ míry pole na zřízení samostatné duchovní správy, ježto obec byla přifařena do Morkovic dosti vzdálených a s nimi spojena jen chatrnou polní cestou. Z výnosu těchto pozemků byla v letech 1873—1888 kaple rozšířena přestavbou na nynější kostel. Bývalá kaple je nynější presbytář, loď, věž a sakristie byly k ní přistavěny. Na věži jsou 3 zvony nové. Když již kostelík stál, nebylo stále ještě pomyšlení na faru, ježto nebylo ani farní budovy ani nadačního kapitálu k úhradě farářovy kongruy. Teprve dne 29. listopadu r. 1897 usnesla se obec, aby na památku cís. jubilea r. 1898 fara se zřídila, doufajíc sehnati potřebný kapitál sbírkami a milodary. R. 1898 skutečně vystavěna fara, ale duchovní správa byla zřízena teprve r. 1902, kdy Prasklice vyfařeny z Morkovic. Patronát náleží arcibiskupovi jako svobodná kolace. Přifařeny jsou jen Prasklice samy. Dne 22. června uveden do Prasklic první farář P. Jan Vrbíček a hned založeny matriky a farní pamětní kniha.

Farní obročí má nyní 36.800 K kapitálu (i se záduším).

Hřbitov, na němž pochovává jen farní obec, byl zřízen již r. 1871.

Na samotě řečeně Kříby stávala poutní kaple, o jejímž vzniku obšírně dočítáme se ve farním archivu morkovském, že r. 1714 morová rána na Moravě trvala 5 měsícův, totiž od 1. května až do konce měsíce září a že baron Sak z Bohuňovic r. 1715 za odvrácení moru vystavěl kapli Panny Marie Ochranné, nevelikou, ale dosti slušně zařízenou. Ke kapli záhy docházela procesí poutníků z okolí. R. 1772 ustanoven při Křébské kapli kněz, aby mohl stále vzmáhajícímu se počtu poutníků posloužiti jako lokální kaplan podřízený morkovskému farnímu úřadu. Na vydržování lokálního kaplana složil morkovský pán, hrabě Braida, kapitál 11.300 zl., z něhož úroky obnosem 182 zl. 50 kr. byly hlavním příjmem lokalie. Týž hrabě Braida zakoupil pro Křébskou kapli, kterou dal zvětšiti, obraz Panny Marie. R. 1782 byly Prasklice z Morkovic vyfařeny a přiděleny na Křeby.

R. 1787 byla Křébská kaple rozkazem císaře Josefa II. uzavřena, hlavní obraz přenesen do Morkovic, ostatní pak in-

ventář rozdán různým kostelům a Prasklice znova přifařeny do Morkovic.[1])

Škola byla založena rozhodnutím c. k. krajského komisaře Al. Prakyše dne 12. prosince 1788 pro obce Prasklice a Osíčany. Když však obec Prasklice nechtěla v r. 1804 postaviti vhodnou budovu školní, byla škola po dobu 2 let úplně zrušena a Osíčany počaly posílati své dítky do školy pačlavské. R. 1806 Prasklice postavily si o své ujmě školu (nynější domek čís. 21.), kamž docházel po půl dnech vyučovati podučitel z Morkovic, načež od r. 1808 trvala již nepřetržitě škola s polodenním vyučováním udíleným výpomocně podučitelem morkovským, později s vyučováním celodenním, když v obci byl samostatný učitel. Slušná budova školní byla postavena r. 1837 nákladem p. Frant. Arioli, velkostatkáře v Morkovicích, kromě nepatrného příspěvku obce. R. 1901 byla škola rozšířena na dvojtřídní a budova jednak přestavěna, jednak rozšířena nákladem 16.000 K z obecní pokladny. R. 1907 měla tato škola 116 žáků.

V letech 1788—1804 zaznamenán učitel Michal Protivínský, v l. 1806—1833 Ignác Spilka, v r. 1834 exkurrendo morkovský podučitel Jan Janeček, jenž v r. 1835 stal se samostatným učitelem prasklickým a působil tu do r. 1874, kdy odešel na odpočinek. Od r. 1874—1880 vyučoval Frant. Malota, do r. 1883 Jan Adamec, potom do r. 1889 Josef Musil, od tohoto roku pak dosud Karel Štursa, po rozšíření školy na dvojtřídní v r. 1901 jmenovaný naducitelem.

Služné učitele Ignáce Spilky (1808—1834) bylo: 4 měřice rži, 2 měřice pšenice, 30 zl. šajnů, mimo to z náboženského fondu příspěvek 8 zl. 19 kr. stř. čili úhrnem v nynější měně: 60 K 48 h. Obnos tento nestačil na výživu rodiny, proto učitelovy děti musily choditi s hrnkem po dědině vyžebrat něco na živobytí, kromě toho dítky zámožnějších rolníků skládávaly po skyvce chleba na slaměnku na přední lavici položenou. V letech 1834—1856 bylo služné učitele vyměřeno na 100 zl. stříbra, načež v r. 1857 uvolila se obec služné učitele upraviti takto: 10 m. pšenice, 10 m. rži, 2 m. role a na penězích 150 zl. konv. mince.

Školní kroniku založil r. 1874 učitel Jan Janeček. Školní

---

[1]) K. Eichler v „Poutních místech“ o této poutní kapli nepíše nic.

knihovnu založil r. 1882 učitel Jan Adamec; nyní má knihovna žákovská 252, učitelská 56 svazků.

Pošta je v Morkovicích.

R. 1464 připomíná se panský dvůr a pustá tvrz.

Záložna dle vzoru Raiffeisenova.

Samota Křéby na kopci 2 km od osady vzdáleném má 4 domky.

Místní jméno slulo prý druhdy i Kolben, jak se píše r. 1386 (villa Prasklice alias Colben).[1]) Co by to znamenalo, těžko říci, mát' toto jméno Kolben formu hrubě nečeskou.[2]) Že by osada slula také Prasklesy, jak chce seznam osad vydaný r. 1906 státní centrální komisí statistickou, je rozhodně nesprávno, neboť osada se čte vždycky jen Prasklice.[3])

První zmínka o Prasklicích děje se r. 1355, kdy byly již příslušenstvím Morkovic. Markvart z Morkovic odkazuje toho roku testamentárně tvrz Morkovice s trhem, ves Prasklice s mlýnem a 2 poplužími, ves Uhřice, části Počenic, Skrbně, Svatobořic a Bedihošť moravskému markrabí Janovi, bratru císařovu.[4]) R. 1358 postoupil Jeník starší z Morkovic svým synovcům Vlčkovi a Závišovi z Morkovic své zboží v Morkovicích, Počenicích a Prasklicích.[5]) Byl to zajisté jen díl Prasklic, ježto druhý drželi markrabata moravští až do r. 1386, kdy markrabí Jošt daroval ves řečenou Prasklice čili Kolben kapitule a katedrálnímu kostelu v Olomouci tak, jak naň připadla po smrti Markvartově z Morkovic, totiž se zpupným dvorem, třemi lány, podsedky, polnostmi, užitky a platy, se zahradami a háji.[6])

Druhou část drželi vladykové Morkovští ze Zástřizl dále; r. 1464 prodal ji Jindřich z Morkovic a Bařic s pustou tvrzí, se dvorem a rolemi a vsí pustou Opatovicemi Janovi z Morkovic.[7]) I nevíme tudíž, jakým právem se píše r. 1466 Mikuláš z Prasklic, jenž koupil od Jana Bystřice z Ojnic dvůr v Koválovicích

---

[1]) Z. d. V. 3.

[2]) Schwoy I. 398 píše Kalven, Wolný IV. 305 a 312 Kolben.

[3]) R. 1355 Prasklicz, r. 1358 Prasclicz atd. Jsou sice Praskolesy u Telče, ale u Prasklic musíme se přidržeti historické formy a nesmíme zaváděti nové.

[4]) Z. d. I. 387.

[5]) Z. d. I. 526; [6]) V. 3; [7]) XI. 197.

u Tištína.[1]) Rozhodně však není správno, že od r. 1464 náležely vždy celé k Morkovicům, jak chce Volný.[2])

Další zprávy o Prasklicích jsou dosti řídké. Dne 13. července (v outerý den sv. Margety) r. 1546 urovnán spor o hranice mezi rolemi lidí z Pačlavic a z Prasklic.[3]) Biskup Jan z Telče (1576—1578) vypůjčil si od lidí poddaných z Prasklic 200 zl. sirotčích peněz, na něž teprve biskup Stanislav Pavlovský splatil r. 1585 polovici a r. 1586 druhou, když se záplaty prosebně na něm domáhali.[4])

Kapitula olomucká s děkanem Melicharem Pirnusem z Pirnu prodala v pátek po sv. Janě Křt. (27. června) r. 1603 ves Prasklice s lidmi, sirotky, s platy a ospy, se šenkem vína k ruce panské každého roku 2 beček, s šenkem pivným, s robotami koňskými i pěšími a s mlejnem za 4000 zl. Bohušovi z Zástřizl,[5]) čímž teprve spojeny s Morkovicemi, při nichž se po prvé výslovně připomínají r. 1618.[6])

Válkou třicetiletou přišla osada k nemalé škodě. Před válkou měla 5 usedlostí celoláních, 13 trojčtvrtních, 7 pololánů, 6 čtvrtlánů celkem 31 usedlostí selských. R. 1667 napočítalo se 12 domův osedlých, 4 lhotní a 15 pustých. R. 1675 12 domův starých osedlých, 5 nových osedlých, 1 nový pustý, 14 starých pustých. Rolí bylo r. 1675 starých vzdělaných 250 m. I. třídy a $107^4/_8$ m. II. tř., nových vzdělaných 153 m. I. a $36^4/_8$ m. II. tř., nových pustých 18 m. I. a 9 m. II. tř., starých pustých 333 m. I. a $166^4/_8$ m. II. tř.[7])

R. 1750 bylo v Prasklicích 25 sedlákův a 8 čtvrtníků. Sedláci robotovali od sv. Václava do sv. Jiří po 3 dnech týdně párem koní, čtvrtníci po 3 dnech týdně pěšky, od sv. Jiří do sv. Václava dvojnásob. Ze mlýna brala vrchnost ročně 220 zl., z šenku 16 zl. činže. Plat gruntovní platil se o sv. Jiří a o sv.

[1]) Brandl, Půh. IV. 535 č. 1245.

[2]) Wolny, Mähren IV. 309.

[3]) Zem. archiv, Bočkova sb. č. 10.091. Jak, nevíme, v Bočkově sbírce je pouhý regest, aniž je udáno, kde je listina sama.

[4]) K. a. archiv krom., kop. 24 fol. 139.

[5]) Z. d. XXXII. 170 (opis).

[6]) Z. d. XXXIV. 26 (opis). Wolný IV. 309 neuměl udati, kdy a jak byly Prasklice od kapituly odloučeny.

[7]) Reg. zem. odd. rektif. č. 358.

Václavě (z celé obce pokaždé 23 zl. 19 kr.), mimo to měla vrchnost z celé osady $148^2/_4$ libry přádla in natura (ne na penězích), 66 měr ospového prosa, 66 slepic, 990 vajec, $^4/_8$ míry kmínu a 9 zl. 21 kr. výkupu za plat lískových oříšků.[1])

O sporu poddaných prasklických s vrchností r. 1749 o povinnosti sbírky lískových oříšků a šenk panského vína viz při Morkovicích.

R. 1775 bylo 25 sedláků trojčtvrtních a 9 čtvrtníků. Sedláci měli po 39 mor. měrách rolí, něco luk a zahrad a platili daně ročně po 22 zl. 39 kr., plat gruntovní o sv. Jiří a sv. Václavě pokaždé 47 kr., sypali o sv. Havle 3 mor. míry hrachu, dávali každý 2 slepice, $^1/_2$ kopy vajec, přadli 1 kus nebo platili 12 kr. místo přástky a robotovali od sv. Jiří do sv. Václava párem 6 dní týdně, ostatek po 4 dnech. Čtvrtník měl $14^5/_8$ měr rolí, platil 7 zl. 33 kr. roční daně, gruntovního platu po 28 kr. o každém sv. Jiří a sv. Václavě, sypal 2 míry ovsa, dával 2 slepice, $^1/_2$ kopy vajec, 1 kus přadl a robotoval od sv. Jiří do sv. Václava 1 osobou 6 dní týdně pěšky, ostatek roku jen 4 dny. Každý sedlák byl povinen míti k robotě pár tažných koní, okutý a druhý neokutý vůz, železný pluh, brány. To byl nucen každý sedlák svému nástupci na gruntě zůstaviti.[2])

Polní trati jmenuji se r. 1755: Od Morkovic, Čtvrť, na Ouzkejch, Klín, od Pačlavic, nad Brány, od Osečan, Padělek, od Uhřic, Pololání, Malá Čtvrť, Nivka, Stráňky, Křivý a pod Křivý, nad Mostem, na Sekerce, na Krsově, na Loukách, na Opletě, na Trávníku, na Matějový louce.

Roštín,

samostatná katastrální i politická obec ze $^3/_4$ na býv. panství střílekém a ze $^1/_4$ na zdouneckém, na silnici ze Zdounek do Střílek, 6·08 km j. od Zdounek (16·34 km do Kroměříže), 321 m nad hladinou (kostel sv. Jakuba za osadou jen 286 m). (Obr. 62. a 63.)

Rozloha obce měří 1803 ha, z čehož je rolí 822 ha, luk 40 ha, zahrad 22 ha, pastvisk 70 ha a lesa 814 ha.

---

[1]) Reg. zem. odd. dom. č. 128.

[2]) Urbariální fase chová se na berním úřadě ve Zdounkách.

Obr. 62. Pohled na Roštín.

Obr. 63. Náves v Roštíně.

Obyvatelstva bylo r. 1771 753 duší, r. 1791 ve 137 domech 893, r. 1834 ve 158 domech 1185, r. 1869 ve 202 domech 1135, r. 1880 ve 217 domech 1121, r. 1900 ve 234 domech 1143 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

Farní kostel zasvěcený sv. Anně stojí téměř uprostřed osady. Na jeho místě stávala druhdy nepatrná kaple sv. Anny, neboť farním kostelem byl asi čtvrt hodiny za osadou stojící kostel sv. Jakuba Většího. Kaple sv. Anny byla vystavěna r. 1777 nákladem obce a několika dobrodinců, aby se v ní chovala nejsv. svátost a ve všední dny sloužila mše sv., ježto kostel farní byl osadě vzdálen. R. 1847 byla kaple pobořena (věž ponechána) a na jejím místě v letech 1847—1849 vystavěn dobrodinci nynější kostel o 3 oltářích.

Kostel sv. Jakuba Většího původně farní stojí na nepatrné vyvýšenině na hřbitově r. 1838 rozšířeném. Má jediný oltář s obrazem sv. Jakuba malovaným r. 1793 Jeanem Chambrezem. V kostele tom jsou dva náhrobky Zástřizlů (jeden s letopočtem 1553). Kostel je stavba stará, ale přístavbami znešvařená, takže po původním slohu nezůstalo památky.

Fara, která se roku 1261 připomíná, brzy přestala a přifařen byl Roštín do Střílek. Majitel Střílek a Cetechovic Amand Antonín Petřvaldský z Petřvaldu nařídil však poslední svou vůlí ze dne 18. března roku 1761, aby dědic jeho Jan Bernard Petřvaldský zřídil v Roštíně faru samostatnou, což však vykonal teprve nástupce jeho Frant. Jos. hr. Khünburg nadačním listem ze dne 1. listopadu 1765, schváleným olomuckou konsistoří dne 7. listopadu t. r. v ten způsob, aby při kostele sv. Jakuba měl vychování lokální kaplan podřízený faráři do Střílek.[1]) Vystavěl také nynější faru za obydlí kaplanovi a vyhradil si právo podací. R. 1784 toto lokální kaplanství bylo proměněno na lokální kurácii, která r. 1857 povýšena na faru. Kněz dostával původně z důchodů panství střileckého $182^1/_2$ zl. ročně, což později na řádnou kongruu doplněno z nábož. fondu.

Přifařen jest jediné Roštín a část Lebedova. Patronem je nyní Albert hr. Herberstein, majitel statku Střílek.

Škola byla zřízena současně s farou, neboť obec se r. 1765 zavázala, že na vlastní náklad vystaví školní budovu. R. 1907

[1]) Dioec. katalog 1771 v k. a. knih. v Krom.

měla 180 školních dětí. R. 1866 rozšířena na dvoutřídní a zřízena pro ni nová budova, r. 1896 přístavbou rozšířena na trojtřídní, r. 1900 povolena při třetí třídě pobočka. Jest tedy nyní trojtřídní s pobočkou. Od r. 1887 vyučuje se ženským ručním pracím. Knihovna žákovská má 185, učitelská 102 knihy.

R. 1489 byla v osadě i lázeň.[1])

V Roštíně je pošta, záložna.

Panský dvůr Kamínka — samota.

Místní jméno, které se píše r. 1351 Rostienie, r. 1368 Rosczyn, r. 1420 in Rossczenye, také: 1360 Rohczin, jest sice utvořeno na způsob jména patronymického, ale ve skutečnosti odvozeno od polohy místní (roští).

Spolky: záložna od r. 1901, čtenářsko-pěvecká beseda, hasičský spolek od r. 1880, spolek vojenských vysloužilců.

Roštín je z nejstarších osad v okrese. Připomíná se již v podezřelé listině (Rossczin) z r. 1240, kterou král Václav I. potvrzuje výsady a državy kláštera hradišťského. Klášter držel tenkráte v Roštíně jen krčmu.[2]) V listině, kterou r. 1250 papež Innocenc IV. bere do zvláštní ochrany apoštolské stolice klášter velehradský, připomíná se Roštín (celá ves) jako majetek klášterský.[3]) R. 1261 byla v Roštíně již fara, které byla přidělena ves Cetochovice. Čte se v zakládací listině kastelana brumovského Smila ze Střílek dané pro cisterciácký klášter ve Vizovicích.[4]) O faře není v pozdějších zápisích nikde zmínky.

R. 1351 Anka, vdova Juříkova z Roštína vešla na svých 6 hř. věna na Roštíně na spolek s otcem svým Ješkem z Domanína.[5]) Byl-li jaký samostatný rod vladyk z Roštína nebo kterému rodu tento Juřík náležel, neodvažujeme se rozhodovati. R. 1360 držel část vsi Racek ze Zborovic, jenž prodal v ní půl třetího lánu rolí a krčmu Vlčkovi a Sudkovi a jich sestře Jitce z Roštína.[6]) Současně vešel na spolek na Roštín a na Medlovice (v okr. Uh.-Hradištském) s Jankem ze Žarošic.[7]) Zmíněný Vlček z Roštína byl knězem. R. 1368 prodal od Racka ze Zborovic koupenou část Roštína spolu s bratrem Sudkem rychtáři zdouneckému Hodslavovi.[8])

---

[1]) Brandl, Půh. V. 199 č. 790.

[3]) C. d. M. II. 378 č. 327; [3]) III. 128 č. 155; [4]) III. 317 č. 324.

[5]) Z. d. I. 198; [6]) 764; [7]) 770; [8]) 983.

R. 1368 čte se Beneda z Roštína, jenž držel v Roštíně dvůr a 3 lány. Na těchto třech lánech zapsal své ženě Anně 30 hř. gr. věna.[1])

R. 1373 Bedřich z Roštína postoupil bratřím Johankovi a Markvartovi z Roštína v Roštíně dvůr, 3 lány, 2 podsedky a krčmu.[2]) Jan čte se několikráte. R. 1378 prodal Rachutovi z Lodenic $6^1/_2$ poplatných čtvrtlánů v Lodenicích[3]) a r. 1377 koupil od Staňky z Lodenic pětčtvrtilán, pololán, čtvrtinu krčmy, 3 podsedky a půl mlýna v Lodenicích.[4]) Markvart z Roštína měl k manželství Bolku neznámého rodu. Tato r. 1376 vešla na spolek se svou matkou Bětkou z Roštína na své věno zajištěné na Roštíně,[5]) ale již r. 1378 stala se sama majitelkou tohoto věna[6]) a učinila spolek s mužem svým Markvartem na zpupný dvůr s platným lánem a krčmou v Roštíně.[7]) R. 1381 dostala od Majdaleny, vdovy po Vojslavovi ze Žarošic, 40 hř. věna na Žarošicích.[8]) Markvart koupil r. 1381 od Ješka z Kožíšek (asi Kožušice) dva a půl lánu a dvorec v Roštíně,[9]) ale r. 1389 prodal svůj dvůr v Žarošicích Matějkovi ze Žarošic (Žarůšek)[10]) a zapsal Bolce již zmíněné 40 hř. věna na mlýně, pololáně, krčmě a půl podsedku v Roštíně; Ješek Kožíšek[11]) zbytek svého zboží roštínského, totiž pololán, krčmu, mlýn, jeden větší a druhý menší podsedek prodal již r. 1381 Bartoňovi z Roštína,[12]) který toto zbožíčko r. 1389 prodal celé Markvartovi z Roštína.[13])

Byl-li Markvart s Bartoněm příbuzen a jak, nedovídáme se. O Bartoňovi se po r. 1389 už nedočítáme, Markvart pak byl již r. 1391 nebožtík, neboť vdova jeho Bolka vzala r. 1391 své syny na spolek všeho svého zboží, kdekolvěk by jaké měla,[14]) a r. 1406 darovala Anně, manželce Vítkově z Dolních Dubňan, dvůr, 5 lánů, 2 krčmy, mlýn a 8 velkých podsedků v Roštíně.[15]) Anna snad byla její dcera.

Po rychtáři zdouneckém Hodslavovi dědil jeho díl Roštína, totiž $2^1/_2$ lánu, krčmu a louku syn jeho Seidlín, kněz zdounecký (presbyter de Wzduneck), který to všecko, jak to otec jeho držel a on po něm dědil, prodal r. 1384 Janovi z Roštína.[16]) Tento Jan

---

[1]) Z. d. I. 1000; [2]) II. 284; [3]) III. 448.

[4]) až [15]) Z. d. III. 312; 124; 430; 431; IV. 127; 128; VI. 74; 75; IV. 148; VI. 56; 299; VII. 296.

[16]) Z. d. IV. 441.

učinil r. 1389 s Artlebem z Hrádku spolek na Chvalkovice[1]) a r. 1391 s Vaňkem z Mouchnic spolek na Roštín.[2]) R. 1397 zapsal ženě své Dorotě věnem 6 hř. ročního platu za souhlasu jejího bratra Onše z Kunkovic na 5 platných lánech v Roštíně.[3]) Tento Jan z Roštína čte se ke dni 25. července r. 1393 na listině pro klášter velehradský[4]) a naposledy ke 14. červnu r. 1397 na listině pro týž klášter mezi svědky.[5]) Po té již se o něm zmínky neděje.[6])

Kolem r. 1400 držel nějaké zboží v Roštíně také Václav Lžička z Uhřic, jenž je prodal Havlovi z Roštína odjinud z Malkova, ale o vklad do desk péče neměl, ač tak při prvním příštím sněmu po kupu učiniti se zavázal. Proto r. 1408 pohnal Havel z Malkova Václava z Morkovic ze 150 hř., že mu za vklad do desk ručil, a podobně Jana House z Kozojed,[7]) Václav z Morkovic pak hned Václava Lžičku samého, že jej z rukojemství nevyvadil.[8]) Páni na soudě zasedající nalezli, aby Václav učinil podle listu,[9]) ale ani po tomto nálezu vklad před se nešel, ježto ve dskách zapsán není.

Vítek z Dubňan prodal prý zboží koupené r. 1406 od Markvartovy vdovy Bolky Mikšíkovi z Kokor,[10]) jenž r. 1415 prodal zpupný dvůr, 6 lánů beze čtvrti, 8 podsedků, 2 krčmy a mlýn v Roštíně strýci svému Vilémovi z Kokor,[11]) a ten hned zapsal na tom 150 hř. věna své ženě Barboře.[12]) Vilém byl r. 1437 již umrlý a vdova jeho Barbora vzala t. r. syny své Stacha a Vilíma z Kokor na spolek svého věna v Roštíně.[13]) Stach pohnal r. 1437

---

[1]) až [3]) Z. d. VI. 67; 314; 675. [4]) C. d. M. XV. 303 č. 346.

[5]) C. d. M. XV. 323 č. 367. Johanko do Rostyn, de Rossczin. Bretholz jej v rejstříku k diplomatáři klade proti všemu právu ke vsi Rozstání, která však náležela kanovníkům lateranským do Šternberka.

[6]) R. 1385 vzal Mikuláš de Rostyenie strýce svého Mikuláše na spolek zboží in Rostyenie (Z. d. IV. 546) a r. 1387 učinili spolek Budislav a Mikuláš de Rosczin (Z. d. V. 58). Nevíme, vztahuje-li se to na náš Roštín nebo Rozstání či Roštění u Holešova, statek augustinianský. Leč zdá se, že Roštění náleželo do Šternberka celé. Rovněž míníme, že onen svobodný dvůr in villa Rosczenie, který r. 1400 držel Tomek de Rosczenie, ležel v našem Roštíně a ne v Roštění (Z. d. IX. 3?), jak chce Wolny, Mähren IV. 199. Pro mínění naše zdá se svědčiti syn Tomkův Jan, který snad je týž, jenž nám r. 1397 z pramenů mizí.

[7]) až [9]) Brandl, Půh. I. 304 č. 828 a 829; 305 č. 841; 310 č. 299 i 317.

[10]) Schwoy, II. 602; ve dskách vkladu takového není.

[11]) až [13]) Z. d. VIII. 432; 501; X. 241.

Smila z Kunkovic ze 100 hř. gr., že mu pobral v Roštíně (nadbyt) v pravém landfrýdě, ale urovnali se bez stání.[1])

Kolem r. 1420 měla v Roštíně také nějaké dědictví Elška z Roštína, která r. 1420 vzala svého muže Ctibora z Honětic na to dědictví na spolek,[2]) ale r. 1437 byla již po druhé vdána za Drslava z Nákla, kterého vzala rovněž na spolek na své dědictví v Roštíně a na 100 hř. gr. věna na vsi Rovensku (nyní Rovenský dvůr u Krumvíře),[3]) proti čemuž vložili odpor bratří Hartleb a Smil z Kunkovic, jako by měli lepší právo k věnu na Rovensku.[4]) Téhož r. 1437 vzala táž Elška muže svého Drslava na spolek svého věna na Zdounkách jí zapsaného[5]) a r. 1447 přivolila, aby Drslav převedl její věno 100 hř. ze vsi Rovenského na Horní Němčí.[6]) Dožila se vysokého věku a přeživši i druhého manžela vzala r. 1466 syny Matěje a Čeňka z Roštína na spolek svého zboží v Roštíně.[7])

Čeněk z Nákla a z Roštína čte se ještě r. 1480[8]) a 1481. kdy pohnal Jana mladšího z Ojnic a na Miloticích ze 100 hř. gr., že mu vypálil jeho lidi poddané v Roštíně a pobral jim dobytky.[9]) K manželství měl Kateřinu z Šarova, které r. 1481 zapsal na Roštíně na 300 zl. věnem 30 zl. ročního platu.[10]) Z manželství tohoto jmenuje se jedině mladši syn Jiří, jehož matka Kateřina již vdova r. 1490 vzala na spolek svého věna v Roštíně, a kdyby Jiřího Pán Bůh smrti neuchoval, má tento spolek přejít na staršího jejího syna Václava z Udrlic, o němž nevíme, byl-li z jejího manželství s Čeňkem nebo z dřívějšího.[11])

Kolem r. 1500 byla již celá zpupná část Roštína (kromě části klášteru Hradištskému náležité) v rukou Zikmunda Sedlnického z Choltic na Sedlnici, jenž r. 1502 zapsal na ní (snad dceři) Anežce z Žákovic 19 lidí svých vlastních dědičných s dvorem a mlýnem, 5 lánů bez čtvrti, 5 pololánů, 2 čtvrti a 8 zahradníků právem věnným,[12]) jež hned vzala na to na spolek syny své Jiříka, Prokopa, Mikuláše, Hynka a Jana z Domamyslic. Později synové tito onen díl Roštína dědili a r. 1506 prodal Prokop z Doma-

---

[1]) Brandl, Půh. III. 455 č. 109.

[2]) až [7]) Z. d. IX. 322; X. 26; 27; 299; 571; XI. 247.

[8]) Brandl, Půh. VI. 7 č. 36 a 37.

[9]) až [12]) Z. d. VI. 129, 766; netišť. XII. 64 (opis); XIII. 15 (opis 41), XVI. 121 (opis, v orig. fol. 24).

myslic a na Strabenicích dvůr a s lidmi k němu příslušejícími v Roštíně Jiříkovi z Kokor[1]) zajisté i s onou částí, které se v jeho prospěch zřekli bratři Jiřík a Hynek z Domamyslic.[2])

Jiřík z Kokor držel statek Cetechovský, s nímž tuto část Roštína spojil a r. 1517 prodal ji s ním Vilímovi z Víckova.[3]) Tím byla tato část spojena s Cetechovicemi, při nichž se výslovně připomíná r. 1522 (viz Cetechovice).

R. 1552 smlouvou směnnou danou v pondělí po sv. Janu Křtiteli (dne 27. června) přešel k Cetechovicům i onen díl, který až dosud držel klášter Hradištský u Olomúce. Smlouvu tu schválil král Ferdinand I. ve Vídni v pátek po sv. Lukáši (dne 19. října) r. 1554 a r. 1555 vložena do desk. Opat Beneš a jeho konvent dali Jindřichovi z Zástřizl na Cetechovicích své lidi v Roštíně, což tu měl a což k klášteru od starodávna příslušelo s platy peněžitými, s slepicemi a vejci, a Jindřich dal klášteru své lidi dědičné v Olšanech za Prostějovem.[4]) Tím přešla k Cetechovicům celá ona část Roštína, jež při nich zůstala až do zrušení poddanství. Připomíná se pak při nich při převodech r. 1568, 1588, 1646. Na chvíli byl od nich odtržen teprve prodejem 13. prosince r. 1657, kdy Melichar Ledenický z Ledenic odprodal jej od Cetechovic se mlýnem, zahradami a farou majiteli Střílek Hanušovi Petřvaldskému z Petřvaldu za 10.500 zl., čímž spojen se Střílkami, při nichž se uvádí r. 1692. Když pak obě sousední panství Střílky a Cetechovice spojeny byly r. 1739 v rukou Amanda Antonína Petřvaldského, vrátil se zase Roštín k Cetechovicům (byl totiž příslušenstvím alodu Střílecko-Cetechovského).

Ač se v trhové smlouvě r. 1657 připomíná fara, přece v Roštíně fary skutečně nebylo. Melichar Ledenický z Ledenic totiž již před r. 1656 opravil kostel v Roštíně válkou třicetiletou skoro úplně pobořený, pořídil zvony a nadal faru, při níž chtěl vydržovati 2 kněze z řádu pavlánského, ale duchovní vrchnost nechtěla k tomu přivoliti, aby v Roštíně a v Cetechovicích byly samostatné duchovní správy, ježto fundace na vydržování kněze nestačovaly. Roštín byl proto až do r. 1765 přifařen do Střílek.[5])

Ona část, jež byla až do zrušení poddanství při Zdounkách,

---

[1]) až [3]) Z. d. XVI. 161; XVI. 162; XVIII. 6 (opis fol. 25).
[4]) Z. d. XXVI. 13—17 (opis).
[5]) Wolný, Kirch. Topogr. I. Abt. II. Bd., str. 348.

připomíná se při nich již r. 1500 a po té r. 1519, 1520, 1523, 1542, 1561 a 1636, kdy s nimi přešla na řád jesuitský (původně kolej kroměřížskou potom hradišťskou). Řádoví představení povolili již r. 1685 hradišťské koleji, aby díl Roštína prodala, ale o prodeji jednalo se teprve r. 1691, kdy díl ten kupoval od koleje Amand Petřvaldský. Řádoví představení doporučovali tento prodej, ježto jesuitský díl Roštína byl úplně pustý a nevynášel ani 30 zl. ročně, přece však k němu nedošlo.[1]) Nějakou část jesuitského dílu koupil Amand Petřvaldský r. 1732, což potvrdil kardinál Wolfgang Schrattenbach dne 15. března r. 1732.[2])

Válkou třicetiletou utrpěla ves velice. Co nezničila válka třicetiletá, padlo za oběť tatarskému vpádu r. 1663, kdy založeným ohněm zničeno několik domů. Na díle zdouneckém byly r. 1670: 4 domy staré osedlé, 1 nový osedlý, 2 nové pusté, 26 starých pustých.[3])

R. 1750 bylo na díle zdouneckém 12 čtvrtníků, kteří robotovali po 3 dnech týdně pěšky. Kromě robot brala vrchnost plat zahradní, polní a domovní a za hlídku. Na díle střileckém bylo 34 sedláků, kteří robotovali po 3 dnech týdně potahem a 34 čtvrtníků, kteří robotovali po 3 dnech týdně pěšky. Vrchnost brala plat gruntovní o sv. Jiří a o sv. Václavě, přádlo, slepice a vejce. Celá ves, i díl zdounecký, pásla dobytek v panských horách a sypala za to ročně 84 měr ovsa. Mimo to brala střilecká vrchnost ročně platy: ze šenku 50 zl., z Horního mlýna 100 zl., z Dolního a Prostředního mlýna po 75 zl. Mlýny byly na nestálé vodě a opravy podnikala vrchnost vlastním nákladem.[4])

Při lánní visitaci r. 1755 se shledalo, že poddaní dílu střileckého užívají 461$^5/_8$ měr panských rolí, o čemž nikdo neměl tušení a poddaní z nich také nic neplatili. I zavázali se reversem ze dne 18. prosince r. 1755, že od 1. ledna příštího budou z těchto rolí platiti po 10 kr. z každé měřice, celkem 76 rýn. 56 kr. 2 d., ale ne na věčné časy, než jen do vůle milostivé vrchnosti.[5]) Farář Střilecký dostával od nich téhož roku 1755 desátek ze rži a pšenice, z pololánu $^6/_8$ m. rži a tolikéž ovsa,

[1]) Zem. archiv, Bočkova sb. č. 5814.
[2]) Boček. sb. č. 5844.
[3]) Reg. zem. odd. rektif. č. 303 a 320. [4]) Zem. reg. odd. dom. č. 134.
[5]) Zem. reg. dom. č. 134.

ze čtvrti polovici. Učitel ve Střílkách z pololánu $^{2}/_{8}$ míry rži, ze čtvrti $^{1}/_{8}$ m. pšenice.[1])

R. 1775 bylo na díle zdouneckém 14 čtvrtníků po 39 m. rolí, jejichž povinností bylo spřásti $^{1}/_{2}$ kusu panské příze a robota jen pěší, a to od sv. Jana do sv. Václava jednou osobou celý

Obr. 64. Pedagogický spisovatel Jan Mrazík.

týden, ostatek roku 3 dny týdně. Chalupníků bylo 8, kteří měli 52 dní pěší roboty za rok. Obec platila 5 zl. 29 kr. za hlídku, ostatní bylo jako u Zlámanky.[2]) Na díle střileckém bylo toho roku 34 pololánů, 38 podsedků a 40 chalupníků. Pololány měly po $26^{5}/_{8}$ měr rolí, něco málo zahrad a luk, dávaly po 4 slepicích,

[1]) Urb. fase č. 31.
[2]) Reg. zem. urb. fase č. 27.

20 vejcích a přadly po 4 přadenech panské příze. Podsedky byly nestejné po 8, 11 i 13 měrách, ale povinnosti měly tytéž jako pololáníci, roboty měly koňské i pěší. Obec užívala 16 měřic panských rolí, 111 měr panských pastvisk a luk na 10 vozů sena, usedlíci užívali dosud 461 m. panských rolí za plat dle reversu z r. 1755. Podruzi směli lámati v panských lesích souš, ale za to měli 52 dní ročně pěší roboty.[1])

Polní tratí se jmenují r. 1754: Od Hor, za Panskou zahradou, Jabůrka, Hradská, od Cetechovska, Jablonná, Dlouhý, na Dubích, na Mokrách, na Délích, Starý háje, od Divocka, Padělky, Široký, Břízka, Sobotiska, Roviny, Klínek, Kšice, na Kožuchovu, pod Kostelem, pod Strání, za Horú, Sekyrky, Mokrý, za Rybníky, pod Vinohrady, na Kořínkovu, Bláznovy kuče, v Sviňoryjách, Podluža, Hánovské.

V trati Jablonná řečené stávala prý druhdy zaniklá osada **Jablonné**.

Rody přes 100 let na těchže usedlostech: Valenta (č. 32), Horák (13), Vrbecký (17), Babušník (69), Turza (78), Nedvěd (80). Všichni drželi tyto grunty již r. 1775.

V Roštíně narodil se z rodiny učitelské dne 15. července 1848 Jan Mrazík. Po odbyté VII. gymn. třídě věnoval se stavu učitelskému. Působil na obecných školách ve svém rodišti a v Bystřici p. H., pak na měšť. škole v Kladně (v Čechách) a konečně jako ředitel pokračovací obchodní školy v Mladé Boleslavi. Od svého mládí byl literárně činným a patří mezi nejplodnější pedagogické spisovatele. Psal mnoho pedag. článků do odborných listů, sám redigoval „Českou Školu“ a „Pedagogické Rozhledy“, obzvláště seznamoval naše učitelstvo s odbornými pracemi ruských, anglických a francouzských spisovatelův. (Obr. 64.)

Rozárov,

skupina pěti chalup, politicky i katastr. kolonie Honětic, na jz. od Zdounek. R. 1834 měl Rozárov 7 domů, r. 1900 jen 5 domů se 23 obyvateli.

---

[1]) Reg. zem. urb. fase č. 31.

Osada je původem ze stol. XIX. Místní jméno píše Volný Rozárovice, něm. Rosalienfeld. Jméno pocházející od osobního Rozára je nesprávně utvořeno; správně mělo zníti Rozářín.

O době založení nemůžeme říci nic. Na Bayerově mapě Moravy z r. 1818 osady této ještě není, ale r. 1834 ji Volný již znal. Byla založena tudíž asi po r. 1820.

Skržice,

samostatná katastr. a polit. obec na bývalém panství zdouneckém, nepatrná dědinka v údolí pod Soběsukami, 3·43 km sv. od Zdounek (8·59 km do Kroměříže).

Rozloha obce měří jen 94 ha, z čehož rolí 62 ha, luk 18 ha, zahrad 4 ha, pastvisk 4 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1770 85 duší, r. 1790 v 15 domech 98, r. 1834 ve 20 domech 110, r. 1869 v 21 domech 121, r. 1890 v 26 domech 129, r. 1900 v 29 domech 135 duší, Čechův, katolíkův, zemědělcův.

Přifařeny jsou do Zdounek, přiškoleny byly původně do Zdounek. nyní chodí děti do školy do Soběsuk.

Při silnici ze Zdounek do Šelešovic je samota mlýn Olšina s pilou, na potůčku řečeném Olšina. U mlýna býval druhdy veliký rybník Olšinský.

Z živelních pohrom připomínají se veliká krupobití r. 1784 a 1806.

Místní jméno je patronymické od osobního Krh odvozené. R. 1408 píše se osada skutečně Krzycz, ale jinak všeobecně s předsunutou předložkou genitivu z —: r. 1373 Skirsicz, 1408 Skrzycze a Skrzicze.

Původně v nejstarších dobách byly Skržice samostatným zbožím, ale ne na dlouho. Roku 1373 Racek ze **S.** zapsal své ženě Marketě věnem na **S.**, na půl dvoře řečeném Sedliště a na rolích řečených Újezd 32 hřiven.[1]) Roku 1385 markraběcí komoří Myslibor zapsal vísku **S.** Haškovi z Traplic se dvorem a

[1]) Z. d. II. 343.

se vším příslušenstvím.[1]) Po smrti Haškově dědila jeho vdova Sulka, která r. 1408 prodala **S.** se dvorem, lidmi poddanými a platy, s lukami, pastvami a lesy Janovi Smetanovi z Tuřenic,[2]) jenž vzal hned r. 1408 na ně na spolek svého sestřence kněze Mikuláše.[3]) Smetana ze **S.** prodal již r. 1408 část vsi Soběnovi ze **S.** V zemských deskách o tom sice není zápisu, ale soudíme tak z půhonu, kterým r. 1408 zapohnal Jan z Moravan na Svatobořicích Soběna ze **S.** ze 30 hřiven grošů, že mu odkoupil od Smetany to zboží, ježto jest jeho (Moravanův) základ.[4]) Soběn čte se ještě roku 1409.[5]) Zbytek Skržic prodal Jan Smetana z Tuřenic r. 1409 (s hájem řečeným Lužky) Pavlíkovi z Ivaně.[6]) Pavlík pak hned převedl matce své Sveně věno 70 hř. se vsi Lhoty na Skržice.[7]) Byl však již r. 1409 pohnán knězem Mikulášem ze Skržic, že odkoupil **S.** od Jana Smetany, který byl Mikulášovi dlužen 60 hřiven grošů, kterých si žalobce mohl na **S.** postíhati.[8]) Roku 1411 pohnal Pavlíka ze **S.** Smil ze Lhoty z 15 hř. gr., že mu jich nechce vydati, ač na ně otec Smilův Maršík byl zveden a jemu byly také přiděděny.[9]) Ježto pak Skržice nebyly dosud z dluhův očištěny, pohnal Pavlík z Ivaně r. 1411 Staníka z Moravce ze 100 hř. gr., že mu slíbil za Jana Smetanu za správu a toho mu nespravil,[10]) rovněž i druhého rukojmí Jana Kosu ze Semčic. Pavlík držel také biskupské léno Unčice na Kojetsku a psal se po nich. R. 1415 prodal celou ves Skržice se zpupným dvorem, dva hájky a dva rybníčky Janovi řečenému Strniskovi z Přestavlk,[11]) který r. 1416 převedl věno své ženy Anny 60 hř. s Přestavlk na **S.**,[12]) ale již r. 1418 prodal celé toto zboží Velízovi Pulcovi z Pulic.[13])

V letech 1417—1418 jmenuje se také Svach řečený Stříž ze **S.**, jenž držel část Chvalnova, ale nikde se nedí, měl-li také jaké zboží ve **S.** Zdá se spíše, že na nich neměl nic,[14]) nýbrž, že Velislavovi z Pulic náležely Skržice celé. Velislav totiž roku 1420 prodal celou ves Štěpánovi Kropáčoviz Holštejna,[15]) jenž hned zapsal na ní a na zpupném dvoře 80 hř. gr.

---

[1]) Z. d. IV. 642; [2]) VII. 587; [3]) 588.

[4]) Půhony I. 294 č. 771; [5]) 317 a 330 č. 882.

[6]) Z. d. VII. 799. Trať Lozky se r. 1749 již nečte; [7]) 800.

[8]) Půhony I. 526 č. 855; [9]) 317 č. 1143; [10]) II. 219 č. 984 a 985.

[11]) Z. d. VIII. 442; [12]) VIII. 591; [13]) IX. 189. Velíz je zkrácené Velislav; [14]) 77, 237, 257 a 258; [15]) 365, 366.

věna své ženě Ofce. Po Štěpánovi dědil syn jeho Jan Kropáč ze **S.**, jehož roku 1463 pohnal Jan z Vitčič, že se uvázal o jeho základ **S.**,[1]) kterýž půhon skončil exekucí roku 1464, kdy Jan z Vitčic a Jindřich z Morkovic a z Bařic byli menšími ouředníky zvedeni na Skržice pro 60 zl.[2]) To stalo se v pondělí před sv. Duchem (14 května). Přísud vydán ve čtvrtek den sv. Šťastného a Zbožného (Felicis et Adaucti = 30. srpna).

R. 1464 vzala Ofka, vdova Štěpánova Kropáčova, syna svého Jana na spolek na věno své na **S.** zajištěné.[3]) R. 1466 Žofka ze Zátora postoupila své věno 80 hř. grošů na **S.** svým synům Mikulášovi, Jiřímu a Janovi, bratřím z Nevědomí.[4]) Z těchto bratří (Jan je snad totožným s Janem Kropáčem připomínaným po prvé r. 1463) držel Skržice až do r. 1480 Mikuláš Kropáč, jenž je asi toho roku nebo krátce před tím prodal Jiříkovi Kuželovi z Žeravic, ale se vkladem do desk odkládal, až r. 1480 Jiřík Kužel pohnal jeho rukojmí z 80 hř. gr., že se mu se správou Skržic otálí.[5]) Vklad však nebyl vykonán ani r. 1482, neboť stávají půhony z r. 1481 a 1482, kterými Jiří Kužel z Žeravic pohání Jana Kropáče z Nevědomí z 80 hř. gr., že mu nechce ve dsky vložiti vsi Skržic, jsa rukojmím za bratra svého.[6]) Ale r. 1480 pohnal Jiříka Kužele Václav z Ludanic ze 24 zl. uh., že mu drží louky Podskržice, na kteréž Jiříkovi otec Václavův půjčil peníze.[7])

Jiřík Kužel držel také Kvasice, s nimiž Skržice spojil. Za jeho dědiců pak tato osada byla při Kvasicích za drahná léta a připomíná se při nich r. 1490 a r. 1514. R. 1521 Jan st. ze Šternberka na Holešově prodal je se dvorem pustým na místě nebožtíka bratra svého Albrechta z Šternberka Hynkovi z Kunčic, majetníku Zdounek,[8]) a od té doby jsou až do dneška spojeny se Zdounkami, při nichž se připomínají výslovně r. 1523, 1542, 1561, 1636.

R. 1667 měly 5 domů osedlých, 5 pustých a mimo to panský mlýn o 2 složeních se šrotovníkem a panské stáje. Tedy polovice osady válkou třicetiletou zpustla, což vysvítá i z popisu z r. 1670,

---

[1]) Brandl, Půhony IV. 277 č. 70; [2]) 357 a 360.

[3]) Z. d. XI. 53; [4]) 327.

[5]) Brandl, Půh. VI. 50 č. 291; [6]) 175 č. 1024; 200 č. 1187.

[7]) Ibid. VI. 60 č. 359. Brandl v edici Půhonů přepisuje Krzicze a Skrzicze, Křice a Skřice — ovšem neprávem.

[8]) Z. d. XIX. 1 (v opisu 5).

kdy se napočítalo 7 domů starých osedlých a 8 domů starých pustých. Měly pak před válkou 1 lán, 5 pololánů, 8 podsedků a 1 dům bez rolí. K lánu patřilo 52 staromor. měr, podsedky nebyly stejny. Rolí bylo r. 1670 starých vzdělaných $45^4/_8$ m. I. a 91 m. II. tř., starých pustých $29^4/_8$ m. I. a 59 m. II. tř.[1])

R. 1750 bylo ve Skržicích 5 sedláků a 1 čtvrtník. Sedláci robotovali po 3 dnech týdně párem koní, čtvrtník 3 dny týdně pěšky. Vrchnost brala z celé osady 3 zl. 3 kr. platu z pastvisk, 8 hus, 15 slepic, 3 kopy vajec, z pustých vinohradů platu 3 zlaté a za hlídku 3 zl. 31 kr. ročně.[2])

R. 1775 bylo 6 pololáníků a 3 čtvrtláníci. K pololánu patřilo $29^1/_2$ m. rolí, $1^1/_4$ m. zahrad a něco málo luk (na 3 dvojspřežné fůry sena). Pololán platil 15 zl. 12 kr. gruntovní daně a dával 2 slepice, husu a půl kopy vajec ročně, předl předeno panské příze nebo místo toho platil 18 kr. a robotoval od sv. Jana do sv. Václava párem koní nebo 2 osobama celý týden, od sv. Václava do sv. Jana párem jen 3 dny v témdni. Čtvrtník platil všeho polovici a robotoval od sv. Jana do sv. Václava jedním koněm nebo jednou osobou celý týden, ostatek roku jen 3 dny v témdni.[3])

Polní trati se jmenují r. 1749: Díl, Čtvrtka, Zahumenice, Kopaniny, u Boží muky, nad Žabařem, Padělek, Podmezky, Příčky, u Kříže, Nivky, Klín, Krajiny, Díly Zadní a Prostřední.

Sližany,

původně Slezany, samostatná politická i katastrální obec na bývalém panství morkovském, 8·11 km západně od Zdounek (18·19 km do Kroměříže), na Sližanském potoce a na silnici ze Zdounek do Morkovic. (Obr. 65.)

Rozloha obce měří 609 ha, z čehož rolí 520 ha, luk 3 ha, zahrad 7 ha, pastvisk $3^1/_2$ ha, lesa 56 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1771 442 duší, r. 1791 v 41 dom. 356, r. 1834 v 79 dom. 480, r. 1869 v 92 dom. 540, r. 1890

[1]) Reg. zemská odd. rekt. č. 303. [2]) Reg. zemská odd. dom.
[3]) Urb. fase hrad. č. 27.

ve 117 dom. 637, r. 1900 ve 126 domech 675 duší, vesměs Čechů, katolíků a zemědělců.

Farou náleží osada do Morkovic. Druhdy bývaly Sližany důležitým střediskem Jednoty moravských bratří, ba možno říci s Volným, že jedním z hlavních sídel.[1]) Zdá se, že v nedalekých Morkovicích měla Jednota sídlo. Aspoň těžko říci, byl-li r. 1524

Obr. 65. Ulice ve Sližanech.

připomínaný morkovský kněz Zacharyáš katolík, neboť již jméno samo mluví pro Jednotu, která r. 1526 a 1533 světila ve Sližanech své kněži, zvláště když víme, že již r. 1530 v neděli po všech svatých (6. listopadu) Jiřík z Zástřizl a na Morkovicích k žádosti bratra Matěje a jiných ke sboru bratrskému v Slezanech příslušejících lidí potvrdil a obnovil darování otce svého bratřím ve Slezanech učiněné, jehož obsahu však neznáme. R. 1536 zemřel ve Slezanech bratr Jindra Šturm, „kněz drlý (= hbitý), mužíček neveliký. Impresí bratrskou v Boleslavi spravoval několik let. V Morkovicích pochován.“ R. 1539 zemřel ve S. kněz bratrský Pavel Choutka.

[1]) Wolný, Mähren IV. 313.

Sprostný člověk, kněžství došel r. 1534 v Boleslavi.[1]) R. 1549 konal ve Sližanech bratrský starší Mach Sionský bratrskou synodu, ale hned po ní odešel do Pruska, kde r. 1551 skonal. Bratři sami o něm praví, že byl muž sice neučený, než přece veliký. V Prusích byl biskupem vypovězených českých bratří. Byl velmi opatrný člověk, přirození zmužilého, postavy vysoké a mysli udatné a měl chválu mnohých mužův učených. Na biskupství bratrské zvolen roku 1537.[2]) Toho roku byl ve Sližanech bratrským knězem předák Jednoty Matěj Červenka. Roku 1555 byly spojeny sbory slezanský a pačlavský pod jediným duchovním správcem, jímž byl bratr Matěj Skalický, ježto se zdá, že sbor pačlavský krátce před tím ohněm shořel.[3]) Jednota měla v této dědině novou synodu na den sv. Bartoloměje r. 1557, které se súčastnili bratrští starší Jan Augusta, Matěj Červenka, Jan Blahoslav, consenior Jan Laurenc a mimo ně na 200 starších a kněží. Byla to nejslavnější synoda bratrská ve Sližanech, na níž Jednota zvolila 2 nové biskupy, totiž Jiřího Izraele a Jana Blahoslava, a jednala o veledůležitých věcech: má-li přijati konfesí augšpurskou či propustiti, má-li povolati do Polsky Calvina a Melanchtona, aby urovnali poměr mezi bratřími a evangelíky, a v jiných věcech.[4]) Na synodách r. 1561 (2 rychle po sobě) konaných ve Sližanech zvolila si Jednota 172 lektorů, 116 jáhnů a 45 ministrů či farářů; ale již r. 1562 byla ve Sližanech nová synoda, na níž snad rovněž starší bratři obnovováni.[5]) Že při synodě byli i bratrští kněží ordinováni, o tom víme určitě.[6]) Dne 24. února r. 1570 zemřel ve S. bratr Jan Benátský, dnou zbědovaný za drahně let. Knězem byl okolo 16 a půl léta. Byl rozumný, pobožný a pracovitý. Na kněžství zřízen r. 1553 v Přeřově.[7]) Ve Sližanech byl bratrský sbor,

---

[1]) Jos. Fiedler, Todtenbuch der Geistlichkeit der böhmischen Brüder, Wien, 1863, pg. 228, 259.

[2]) Fiedler, o. c. pg. 236.

[3]) Josef Müller: „Zpráva o archivu Jednoty Bratrské v Lešně polském“ ve „Sborníku Historickém“ III. 1885 pg. 204 a 205.

[4]) Gindely, Dekrety jednoty bratrské, 1864, pg. 183. Gindely rozuměl pod místním jménem Slezany Slezsko.

[5]) Wengersky, Slavonia reformata, Amsterodam 1679 pg. 61, 63, 109, 320, 393, 560.

[6]) Svěcen tam Lukáš Andronik, r. 1566—1572 bratrský správce v Lasonicích v Poznansku. Bidlo, „Jednota bratrská v prvním vyhnanství“ II. 1903 pg. 76.

[7]) Fiedler, o. c. pg. 252.

o němž víme, že mu r. 1583 majitel Morkovic Václav Morkovský ze Zástřizl daroval 150 mor. zl.[1]) R. 1590 zemřel ve Sližanech bratrský starší mistr Jan Aeneas, o němž vrstevníci tvrdili, že byl zvláštní okrasou Jednoty, která se ve Sližanech pevně držela až do roku 1622, kdy byla vyhnána. Roku 1609 byl správcem sboru sližanského bratr Jan Beránek. Na jeho přímluvu daroval v outerý po třech králích (13. ledna) toho roku Hynek Žalkovský z Žalkovic a na Uhercích (= Uhřicích) sboru kus roli na gruntech svých počenských, kteréhož oni od starodávna k domu bratrskému v Slezanech bez překážky užívali. Hranice gruntu toho se blíže určují a staré darování předků Hynkových stvrzuje.[2]) R. 1619 zemřel tam mladý ještě kněz bratrský Václav Kyjovský. Ve Sližanech vznikl také tak zvaný „Sborník Slezanský“, chovaný nyní v Milichově knihovně ve Zhořelci. Psán byl v letech 1577—1579, jehož pisatel jmenuje se sám Tobiáš Podivínský. Je to kodex, v němž jsou na 297 listech přepsány: Blahoslavův spis o rotě milovné a některé menší spisy většinou neznámých spisovatelů bratrských. („Lékařství mdlému rytíři Páně“, „Nové stvoření“, „Vyčítání císařů světa“, „Odporové, že sv. Petr nedržel stolice papežské v Římě“, „O vyvolení božím“, „Že za mrtvé prošeno býti nemá“, „O částkách spasení“, „Rozepře mezi mnichy a čertem“ atd.[3]) Alb. Heinrich popsal r. 1842 stříbrný cele pozlatitý kalich bratrský, který vykopán byl s jinými ještě starožitnostmi r. 1840 v polích u Sližan. R. 1658 mluví se o oboře jako budově pusté.[4]) R. 1622 totiž odešel bratrský kněz do vyhnanství a katolické reakční protireformaci podařilo se obyvatelstvo sližanské záhy vrátiti víře katolické.

V osadě bývala tvrz, která se r. 1466 připomíná již jako pustá.[5])

Samoty: Jezírko a panský dvůr Obora.

Pošta je v Morkovicích.

Škola byla vystavěna teprve r. 1908, před tím byla osada přiškolena do Morkovic. Je dvojtřídní s pobočkou.

---

1) Z. d. olom. XXVI. 89.

2) Müller l. c. pg. 210.

3) Viz Jaroslav Goll: „Zpráva o českých rukopisech v Zhořelci“ Č. Č. M. 1878 pg. 281—285.

4) Mitteilungen der k. k. priv. mähr.-schl. Ackerbaugesellschaft, 1842 pg. 287.

5) Z. d. XI. 273 (locus munitionis).

Místní jméno znělo původně Slezany, jak píše ještě Švoj. Nynější forma Sližany však je hodně stará, ač zněla původně Sležany, neboť se píše: r. 1368 Zleschan, r. 1371 Cleczan, r. 1464 Sležan. Místní jméno prozrazuje původ obyvatelstva ze Slezska — Slezané.[1])

V posledních dobách poddanských byla celá osada poddanskou do Morkovic, ale původně byla polovice částí Počenic a polovice zbožím samostatným.

R. 1351 Kateřina z Vysoké dala dvůr a $1^1/_2$ lánu v Slezanech v 45 hř. gr. Jeníkovi ze Slezan a jeho manželce i dědicům.[2]) Manželkou jeho snad byla ona Marketa ze **S.**, jež se r. 1355 jmenuje vdovou.

R. 1355 držel díl Slezan Necháč z Troubek, majitel části Troubek, a jiný díl bratří Hodislav a Karel ze **S.**, kteří dali na nich 2 hř. ročního platu Drslavovi z Kravař. Byli to snad synové Jeníkovi a Marketini. R. 1359 vložil Bušek z Hluboké své zboží ve Slezanech Hotušovi z Drnovic, který se po té píše ze Slezan.

R. 1366 Racek ze Zborovic zaměnil své zboží ve Zborovicích s markrabím Janem za vsi Počenice a Slezany, ale hned tato vyměněná zboží prodal témuž markraběti za 320 hř.[3]) Hodislav či Hotuš ze **S.** koupil r. 1368 2 lány ve **S.** od Stacha z Troubek[4]) a r. 1371 zase 3 lány[5]) a zapsal na **S.** ženě svého syna 60 hř. věna.

R. 1371 čte se Vilém ze **S.**, jenž měl k manželství Annu, dceru Martinovu z Troubek,[6]) ale po něm již r. 1376 čte se Bartoš ze **S.**, jenž držel část Počenic a koupil od Beneše z Kravař a z Krumlova lán role ve **S.**[7]) a mimo to své zboží v Počenicích neustále rozmnožoval, o čemž viz více při Počenicích. R. 1381 prodal $2^1/_2$ lánu ve Vyškovicích zaniklých Janovi ze Zámyslic a r. 1382 daroval své matce Zdince ve Slezanech dvůr, podsedky, lesy a krčmu.[8]) V knihách půhonných čte se po r. 1382 dosti zhusta.[9]) R. 1384 prodal Jarkovi a Nedvědovi z Popovic lán role v Počenicích, ale za to koupil od Peška Puklice z Cetechovic dvůr

---

[1]) Schwoy, Mähren I. 439. Wolny (IV. 309) píše již „Slizan besser Slezan".

[2]) Z. d. I. 242, 349, 359, 384, 643; [3]) I. 951 a 952; [4]) I. 1026. Hotuš ze Slezan, Hodislav ze S. a Hotuš z Drnovic je jistě osoba t. ž.

[5]) Z. d. II. 140, 141; [6]) II. 89 a 90; [7]) III. 67, 323, 588; IV. 79, 150; [8]) IV. 284, 405, 410.

[9]) Brandl, Půh. I. 332 č. 892.

ve Slezanech. R. 1409 pohnal jej Franěk z Morkovic, že mu přeoral morkovské meze, on sám pak pohnal Zbyňka z Dřínového, že mu mocí vpadl v jeho dědictví v Počenicích a sám o své vůli si dělal hranice.[1]) R. 1410 pohnal jej Václav z Morkovic, že dopustil svým poddaným, aby mu pravé hranice rozorali a v jeho polích si zorali ouvratě a těch požívali. Své zboží v Počenicích rozmnožil r. 1412 kupem práva podacího od Karla z Lilče,[2]) zároveň pak zapsal na láně rolí ve S. věno Zdeňkovi z Něčkovic (Nitkovic) a manželce jeho Anně a na jiných 2 lánech $2^1/_2$ hř. platu ročního věnem dceři své Zdince, manželce Litkově ze Straník. Spory o hranice mezi Morkovicemi a S. rozřešeny teprve roku 1414, kdy zemský soud vyslal do S. úředníky, aby ty meze ohledali a strany narovnali.[3]) R. 1418 měl nějaký spor o sirotky s abatyší Pustiměřskou[4]) a k r. 1420 činí se o něm poslední zmínka při prodeji části Počenic Filipovi z Pačlavic.[5])

R. 1391 připomíná se Matěj ze S. a sestra jeho Dorota, manželka Linhartova z Počenic,[6]) roku 1408 Marketa ze S., manželka Jana z Popůvek.[7]) Zdá se, že r. 1418 držel nějakou část Slezan kněz Matěj Rašina z Lazník, kterého pohoní Jošt z Počenic, že odkoupil lán ve S., na kterém vázl pro Jošta nějaký dluh.[8])

Jak byly tyto osoby spřízněny s Bartošem a zda a co držely ve Sližanech, nikde se nedí. Jisto je, že Bartošovo zboží ve Sližanech a Počenicích dědil jeho nejstarší syn Levík ze S., jenž se po prvé připomíná r. 1408.[9]) Byl to vladyka nepokojný, s nímž měl zemský soud neustále co činiti. Z půhonů téměř nesčetných můžeme uvésti jen některé důležitější. R. 1415 pohoní jej Linhart z Počenic z 50 hř. gr., že byl s jeho otcem rozdělen o hranice, na kterých byly i hraniční kopce sdělány, které však Levík rozmetal a na zboží Linhartově si sdělal louky. Jednalo se asi o hranice mezi Slezany a Počenicemi, o kterých již výše jsme řekli, že byly sporny.[10]) Levík však proti tomu namítal, že

---

[1]) Brandl, Půh. I. 339 č. 939; 368 č. 1128.

[2]) Z. d. VIII. 14, 292, 294.

[3]) Brandl, Půh. I. 385 č. 364; [4]) II. 558, 559 č. 750, 575 č. 316.

[5]) Z. d. IX. 373; [6]) VI. 169.

[7]) Brandl, Půh. I. 297 č. 787; [8]) II. 594 č. 314; [9]) 287, I. 269.

[10]) Brandl, Půh. II. 467 č. 404, 500 č. 537, 499 č. 527, 5 5 č. 563, 504 č. 562, 520.

ne on, nýbrž Linhart porušil úmluvu a pohnal jej proto, že mu propadl základ 30 hř. Chtěl však asi sám mstíti své domnělé křivdy a nečekaje ani nálezu panského vpadl nočním časem se svými pomocníky na tvrz Linhartovu (asi do Počenic), tam na Linharta střílel a ženu jeho ubil až do krve, takže hrubú škodu na svém životě i na své hlavě vzala, z čehož jej Linhart hned pohnal. Jakož pak sousedé pokoje od něj neměli, vpadl i na Honětice a tam učinil škodu Anně z Honětic. Ale i tato prý vpadla v jeho dvůr, který mu král Václav IV. daroval jako na krále spadlou odúmrť. Proces s ní snad vyhrál, ježto r. 1417 zaplatil proti ní přísud, totiž poplatek, který platil žalobce, vyhrál-li.

R. 1437 pohání Levík Brumka z Žop (u Holešova) z 50 hř., že mu Brumkův člověk zabil fojta a rataje v jeho domě a Brumek mu spravedlivé od toho člověka učiniti nechtěl.[1]) R. 1446 měl spory s Milotou z Morkovic, s Katruší, vdovou po Filipovi z Pačlavic, a s Katruší, ženou Mikšíkovou z Počenic; r. 1447 s Dobšem z Tvorkova a z Napajedel a s Janem Zubem z Moravan a z Bystřice, kteří mu ručili za Brumka z Žop za stoupení dvoru ve Slezanech a 4 hř. platu ve Lhotě u Brodu Uh. Současně měl také spor s farářem zlínským Janem a s Mikulášem Gogolínem z Troubek o Zdislavice, na kteréž byl právem zemským exekučně zveden. R. 1460 pohnal Jana z Morkovic, který odkoupil kostelní podací sv. Petra v Počenicích, ač to podací má v deskách zapsáno Levík. Toho roku pohnal[2]) jej také Jan Počenský z Bořitova, že mu sahá v lesy, a Jindřich z Morkovic, že mu slíbil udělati list správní na 11 hř. platu v **S.**, ale vzal peníze a listu neučinil.[3])

R. 1437 jmenuje se manželka Levíkova Marta, které zapsal 100 hřiven věna na **S.**[4]) Bratří jeho byli Smil, Jan a Beneš. Smil připomíná se již roku 1412 a 1414.[5]) Držel **S.** asi rovněž jako ostatní dva bratří s Levíkem nedílně. R. 1412 měl spor se Zdeňkem z Nížkovic o lán ve Slezanech,[6]) který byl ukončen teprve r. 1418.[7]) Beneš měl k manželství Marketu z Dobrévody, která jej r. 1417 vzala na spolek své vsi Lhoty u Hradčovic

---

[1]) Brandl, Půh. III. 511 č. 381, 533 č. 524, 525, 526, 527; 584 č. 837, 838, 839; 625; 642; [2]) IV. 307 č. 254, 314 č. 302; [3]) IV. 316 č. 314.

[4]) Z. d. X. 48.

[5]) Brandl, Půh. II. 422 č. 277 a 278; [6]) I. 402 č. 423; [7]) II. 541 č. 740, 550 č. 263.

(blíž Brodu Uh.),[1]) zač jí Beneš hned zapsal 10 hř. ročního věnného platu na svém dědictví ve **S.**, a to tak, že má se doplniti na statcích bratří jeho Levíka a Smila, kdyby co na oněch 10 hřiven na jeho zboží se nedostávalo. R. 1437 byl však již nejen Beneš nebožtík, ale i jeho žena.[2]) R. 1415 jmenuje se zeť Bartošův Vítek, neznámo jakého rodu.[3]) Čtvrtý syn Bartošův Jan připomíná se po prvé r. 1437, kdy vzal manželku svou na spolek na všecko své zboží, které měl ve **S.**,[4]) proti čemuž bratr jeho Levík vložil hned odpor. Došlo však mezi oběma bratry k nějakým úmluvám, ale těch Levík nedodržel. Jan jej proto r. 1447 pohnal.[5]) Další v té věci vzešlé spory nesvědčí o veliké bratrské lásce. R. 1447 pohnal Levík ze **S.** Jana Počenského z Bořitova, že mu slíbil učiniti konec mezi ním a bratrem jeho Janem, který zavadil Slezany věnem své ženy Katruše, ač tato měla již dříve věno pojištěno jinde.[6]) Příštího roku pohnal Jan ze **S.** bratra Levíka ze 100 hř. gr., že všecko své právo na Slezany vložil ve dsky své ženě proti vůli Janově. Levík pak nemeškaje pohnal Jana, že se mu uvázal ve **S.**, ač byl po nebožtíku otci dílným bratrem.[7]) Ale spor neskončil ani smrtí Janovou, jenž byl již r. 1460 nebožtíkem, neboť r. 1463 pohnal Levík Počenského z Bořitova ze 100 hř. gr., že jej odvedl od práva, když nebožtík Jan vložil do desk zemských věno své ženě Kateřině, proti kterémuž vkladu Levík učinil odpor, a také Jana, bratra svého, pohnal. Počenský slíbil, že věno to dá z desk vymazati, ale nevymazal, ba mimo to ještě vpadl ve zbožíčko ve Slezanech, které dosud bez boha a bez práva drží.[8]) Také vdova Janova Kateřina z Honětic pohnala roku 1460 Levíka, že jí sahá v to zboží ve **S.**, které má po nebožtíku svém muži a lidi jí rozhání. Zemský soud ten spor r. 1464 odložil, až Kateřina přinese výpis z desk, ale mezi tím pohnala Kateřina Levíka znova z 15 hř. gr., že jí sehnal člověka z jejího dvora v **S.**, ten dvůr jí učinil pustým a ploty soumezné i stavení spálil. Ale také Levík pohnal Katruši ze 200 hř., že mu po smrti Janově vpadla ve zboží ve

---

[1]) Z. d. IX. 107 a 108.
[2]) Brandl, Půh. III. 510 č. 380; [3]) II. 480 č. 481.
[4]) Z. d. X. 367 a 368.
[5]) Brandl, Půh. III. 647 č. 1142, 1143 a 1144; [6]) 659 č. 1218; 705 č. 1402.
[7]) Brandl, Půh. III. 706 č. 1418; [8]) IV. 266 č. 7; 314 č. 303; 335 č. 28; 368 č. 404; 271 č. 32.

Slezanech, v lidi, ve tři čtvrti dvora, v lesy, v rybníky, v nadbyt, koně i krávy i v obilí a v jiné hospodářství. Dokud však oba bratří žili ještě v bratrské lásce, prodali r. 1447 Janovi Počenskému z Bořitova a Artlebovi z Kunkovic 11 hř. ročního platu na lidech ve Slezanech.[1]) Jan z Bořitova držel nějaký díl **S.** v zástavě, na kterém zapsal r. 1447 své první ženě Bětě ze Zdětína věnem $6^1/_2$ hř. gr. za souhlasu Arkleba z Kunkovic.[2]) Mimo to mu r. 1447 zapsal ještě Levík 5 hř. ročního platu na 5 pololánech ve Slezanech, z čehož vychází, že pololán byl tenkráte zatížen značným platem 1 hř. gr.[3]) Jan z Počenic pak na ten plat vzal hned na spolek Arkleba z Kunkovic a převedl svou ženu Bětu ze Zdětína z věna, které na díle **S.** měla zajištěné, na jiný díl téhož slezanského zboží. Věno její činilo tolikéž 5 hř. ročního platu a Jan ze **S.**, Levíkův bratr, je zvětšil o $1^1/_2$ hř. gr. na své části vsi. Ale vklady ty setkaly se s odporem Levíkovým, který tvrdil, že sám má na zavazeném zboží nějaké výplaty. Leč k půhonu došlo mnohem později, a to teprve r. 1463, kdy Levík pohnal Jana Počenského, že vložil své ženě 70 hř. věna na **S.**, že mu vpadl po smrti bratra jeho Jana v platné lidi, v lesy, v rybníky, v roli oranú i neoranú a pobral více než za 200 hřiven, a to odvezl do Troubek.[4]) Podobným půhonem zapohnal Levík také Jindřicha z Bařic z 11 hř., že mu vpadl ve **S.**, kde mu vzal list i peníze hotové 50 hřiven. Zdá se, že 11 sporných hřiven vyhrál, ať už oněch, o které pohnal Jindřicha z Bařic nebo oněch, o které pohnala jej r. 1460 Johanka z Lilče,[5]) neboť je r. 1464 vložil do desk Jindřichovi z Morkovic,[6]) třeba se při tom setkal s odporem Kateřiny z Honětic, jež měla ke **S.** vdovské právo po Levíkově bratru Janovi. Kateřina také nemeškajíc pohnala jej (Levíka) r. 1464 z toho vkladu. Páni zemští soudcové sice půhon nejprve odložili, aby Kateřina přinesla výpis z desk, ale když tato podmínce dostála a provedla, že to ve dskách má, dali jí proti Levíkovi za právo.[7]) Ale to Jindřichovi z Morkovic nevadilo, aby vložil hned oněch 11 hř. roční činže jemu ze Slezan vycházející. Protivcovi ze Zástřizl a na Pavlovicích.[8]) Tím méně však

---

1) Z. d. X. 644; 2) 645; 3) 695, 750, 751, 752, 760.
4) Brandl, Půh. IV. 271 č. 33, 34; 5) 298 č. 189.
6) Z. d. XI. 78, 82.
7) Brandl, Půh. IV. 335 č. 29; 347 č. 126; 368 č. 405.
8) Z. d. XI. 198, 150, 182, 184.

Kateřině z Honětic, jež přes půhon vzala na spolek všeho svého zboží v Počenicích a ve Slezanech Jana Počenského z Bořitova a z Troubek a Arkleba ze Zástřizl. Jan z Bořitova pak hned vložil pět pololánů ve **S**, platících ročně 5 hřiven grošů (o nichž viz výše) Protivcovi ze Zástřizl a z Pavlovic, ale manželku svou Bětku ze Zdětína převedl s jejího věna na Slezanech pojištěného na Troubky. Na **S**. měla 5 hř., na Troubkách poukazuje jí 5 hř. bez 8 groší.

Poslední zmínka o Levíkovi je z r. 1464, kdy pohnal Filipa z Pačlavic ze 30 hř. gr. pr., že prodal podací kostela sv. Petra v Počenicích, ač k tomu neměl práva než Levík sám.[1]) R. 1466 byl již nebožtíkem a jeho díl Slezan spadl na Bohuše z Drnovic, jenž nabyl také onoho dílu, který držel Jindřich z Morkovic a toho roku vložil **S**. s polovicí pusté tvrze, se dvory, spuštěnými rybníky, lesy, lukami, robotami a platy Protivcovi ze Zástřizl a na Pavlovicích.[2]) Proti tomu vkladu učinil odpor Arkleb ze Zástřizl, jenž si sobil právo na půl šesta hřivny platu na **S**. Přes to však nabyl Protivec ještě téhož roku také onoho dílu **S**. s polovicí tvrziska, se dvorem a lánem rolí, který držela Kateřina z Honětic.

Rodokmen vladyk ze Slezan, kteří Levíkem z pramenův úplně vymizeli:

Jeník ze Slezan 1351,
m. Marketa

Stach z Troubek 1368 — Hodislav či Hotuš 1355 1359 z Drnovic — Karel 1355 — Vilém 1371

(syn Stachův:) Bartoš ze **S**.[3]) 1376—1420

(děti Bartošovy:) Levík 1408—1464, m. Marta 1437—1466 — Smil 1414—1417 — Jan 1437—1460, m. Kateřina z Honětic — Beneš 1417—1437, m. Marketa z Dobrévody — dcera, m. Vítek 1415.

Protivec ze Zástřizl nedržel Slezan klidně. R. 1466 pohnal jej Arkleb z Zástřizl ze 30 hř., že mu odkoupil jeho dědictví půl

[1]) Brandl, Půh. IV. 283 č. 95.

[2]) Z. d. XI. 273, 279, 352.

[3]) Rodokmen tento není úplně přesný. Bartoše ze Slezan považuje za syna Stachova již Volný (Mähren IV. 309); zdá se nám, že dosti pravděpodobně.

šesté hřivny ročního platu, ke kterému se Arkleb táhl spolkem s Kateřinou z Honětic, jak také proti deskovému vkladu dal odpor.[1]) Podobným půhonem o téže půl šesté hřivny pohnala jej Kateřina sama. Sám však musil si vklad Slezan do desk vymáhati na rukojmích, kteří se mu při trhu zboží toho za Bohuši z Drnovic zaručili.[2]) Současně pohnal také Jana z Morkovic, že kázal hajnému svému, aby smýtil les ve **S.**, ač to bylo proti úmluvě, kterou Protivec učinil s vdovou Levíkovou Martou. R. 1481 pak pohnal Jana Zeleného z Šanova a z Ždánic, že mu drží vsi Želetice, Sobolky, Nemochovice, Hoštice, Slezany, Vitčice, Mořice, díl Tištína, Vážany a Bohdalice. Ale r. 1490 prodal ves Slezany s dvorem, s rybníčky, s lesem, s lukami a s štěpnicí i s 11 hř. ročního platu za souhlasu svých bratří nedílných Mikuláše a Filipa Jarošovi z Zástřizl,[3]) který však hned r. 1499 měl spor o výše zmíněných sporných $5^1/_2$ hř. gr. s Janem Zubem ze Zdětína, ktery spor také prohrál, ježto Zub měl k nim dle desk právo.[4]) Tím spojeny Slezany s Morkovicemi, při nichž se v deskách připomínají r. 1500, 1515, 1516, 1519 (kdy je koupil Jiřík z Zástřizl a na Morkovicích od Jana Kobíka z Opatova a na Majetíně),[5]) ale r. 1561 od Morkovic odtrženy, když je prodal Jaroš z Zástřisl Janovi z Zástřizl.[6]) Leč r. 1583 spojeny s Morkovicemi zase, když jich nabyl horlivý český bratr Václav Morkovský z Zástřizl.[7]) Další osudy viz při Morkovicích.

Před válkou třicetiletou bylo ve Slezanech: 2 celé lány, 9 gruntů trojčtvrtních, 12 pololánů, 7 čtvrtí, 3 podsedky a obecní čtvrtlán bez budov. Válkou zpustlo však přes polovici domů. R. 1667 bylo 12 domů osedlých, 11 lhotních a 8 úplně pustých; r. 1675 domů starých osedlých 13, nových osedlých (druhdy na 3 léta lhotních) 8, nový pustý 1, starých pustých 11. Pozemky byly jen II. a III. třídy, tedy horší.[8])

R. 1750 bylo 21 sedláků a 11 čtvrtníků. Sedláci robotovali od sv. Václava do sv. Jiří 3 dny týdně párem, čtvrtníci 3 dny

---

[1]) Brandl, Půh. IV. 500 č. 1016; 509 č. 1082.
[2]) Ibid. IV. 515 č. 1123; 516 č. 1125; VI. 146 č. 868.
[3]) Z. d. XIII. 13 (opis 37).
[4]) Půh. olom. netišť. 7 fol. 1.
[5]) Z. d. XVI. 85; XVIII. 2, 7, 49; [6]) XXVII. 13 (opis 32); [7]) 89.
[8]) Reg. zem. odd. rektif. č. 358.

týdně pěšky, v době od sv. Jiří do sv. Václava dvojnásob. Plat gruntovní odváděl se o sv. Jiří a o sv. Václavě (po každé z celé osady 18 zl. 7 kr.), mimo to o sv. Václavě z celé osady $148^2/_4$ libry přádla, 66 měr prosa, 66 slepic, 990 vajec, o sv. Jiří platu z luk 5 zl. 30 kr., za neodváděné lískové oříšky 9 zl. 4 kr. a $^1/_2$ míry kmínu.[1]) R. 1775 dával sedlák ($2^1/_2$ čtvrtník) roční daně 17 zl. platu gruntovního o sv. Jiří a o sv. Václavě po 38 kr. 2 d. o sv. Havle 2 mor. míry ovsa ospového, 2 sleplce, $^1/_2$ kopy vajec. Robotoval od sv. Jiří do sv. Václava párem po celých týdnech, ostatek roku jen 4 dny týdně, v senosečích, o žních a v otavách ještě po celý týden 2 osobami pěšky. Platil 17 zl. daně a měl 41 mor. měr rolí. Čtvrtník měl 18 mor. měr rolí, platil roční daně 6 zl. 48 kr. platu gruntovního o sv. Jiří a sv. Václavě po 23 kr. 2 d., ostatek jako sedlák. Robotoval od sv. Jiří do sv. Václava 1 osobou pěšky 6 dní týdně, ostatek roku jen 4 dny týdně.[2])

Polní trati se jmenují r. 1755: Příčka, Pod širočí, Záhumenice, Ryglik, Padělek, Žlíbek, od Počenic, Krchůvka, u Boží muky, od Světlova, Půl čtvrti, nad Okluky, od Žižlavic (Zdislavic), od Obory, Paniháj, pod Oború, u Příhona, Krátiny, na Francózích, pod Rybníkem.

Soběsuky,

samostatná katastr. a polit. obec na bývalém panství zdouneckém, na kopečku blízko Zlámanky, 4·07 km vých. od Zdounek (9·23 km do Kroměříže) od r. 1900 spojená silnicí s Milovicemi. Část osady povstala r. 1786 rozdělením pozemků příslušejících k panskému dvoru, při kterém ještě r. 1834 byl panský les; nyní je dvůr pronajat, lesa není. Tato nově vzniklá část osady jmenovala se původně dle Švoje Nové Soběsuky.[3])

Rozloha obce měří 294 ha, z nichž rolí 240 ha, zahrad 13 ha, pastvisk 20 ha, lesa 10 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1770 142 duší, r. 1790 v 27 dom. 164, r. 1834 ve 40 dom. 238, r. 1869 ve 40 dom. 241, r. 1880

---

[1]) Reg. zem. odd. dom. č. 128.

[2]) Urb. fase na c. k. berním úřadě ve Zdounkách.

[3]) Schwoy, II. 615. Také Bayerova mapa r. 1818 má Soběsuky dvoje.

v 48 dom. 253, r. 1890 v 49 dom. 257, r. 1900 v 53 domech 252 duší, vesměs Čechův a katolíků.

Farou a poštou náležejí Soběsuky do Zdounek. Školou náležely původně do Zlámanky, teprve r. 1874 zřízena jednotřídní škola v panském dvoře a r. 1896 vystavěna nynější školní budova mimo osadu, patrová, nákladem 11.000 zl. Škola je nyní dvojtřídní, r. 1907 měla 102 žáky. Knihovna žákovská má na 200, učitelská 20 knih.

R. 1784 a 1806 utrpěla osada krupobitím, v srpnu r. 1863 požárem (shořelo 23 domů).

Místní jméno je buď přezdívka nebo patronymické od osobního Soběsuk (které se však nikde nečte).[1])

Nejstarší nesporná zmínka o naší osadě je z r. 1412, kdy byly Soběsuky již částí panství Zdouneckého.[2]) R. 1418 prodali bratři Jakub a Podoba z Prus na celé vsi Soběsukách bratřím Smilovi a Buškovi z Mejlic 160 kop věna.[3])

Další změny držitelů k r. 1480, 1481, 1520, 1523, 1542, 1561, 1636 viz při Zdounkách.

R. 1481 pohoní Žofka z Vartnova a na Zdounkách Jiříka z Melic ze 270 hř., které otec její vyplatil hotově jeho otci za věnné právo zajištěné na Cvrčovicích a Soběšicích, ale on jí toho z desk vymazati nechce.[4])

Před válkou třicetiletou bylo v Soběsukách 7 čtvrtlánů, 5 podsedků, 2 chalupy, panský dvůr a ovčín, ale r. 1670 uvádějí se samé čtvrti, a to 6 starých osedlých, 4 nové osedlé, 2 nové pusté a 3 staré pusté. Čtvrtlán měl 20 staromoravských měr. Rolí bylo starých vzdělaných II. tř. $88^5/_8$ m., III. tř. $44^3/_8$ m., nových vzdělaných $60^5/_8$ m. II. a $30^3/_8$ m. III. tř., nových pustých $31^3/_8$ m. II. tř. a $15^5/_8$ m. III. tř., starých pustých 40 m. II. a 20 m. III. třídy.[5])

---

[1]) Černý a Váša „Moravská jména místní“ v Brně 1907, str. 42. — R. 1412 čte se forma Sobyessuk — 1481 Soběšice.

[2]) Z. d. VIII. 21, 22, 23. Vklad z r. 1397 (Z. d. VI. 715) vztahujeme k Soběsukám u Plumlova.

[3]) Z. d. IX. 263, 264. Zápisy Švojovy (II. 615) k r. 1447 a 1460 náležejí správně zase k Soběsukám u Plumlova.

[4]) Brandl, Půhony VI. 136 č. 812.

[5]) Reg. zem. odd. dom. č. 303.

R. 1750 bylo 12 čtvrtníků, kteří robotovali po 3 dnech týdně pěšky. Obec dávala platy z kopanic a za hlídku. R. 1775 bylo 15 čtvrtníků po 24 měrách rolí, kteří robotovali v důsledcích robotního patentu josefinského od sv. Jana do sv. Václava 1 osobou pěšky nebo 1 koněm potahem po celý týden, ostatní část roku jen 3 dny v témdni.[1])

Polní trati se jmenují r. 1749: Díl, Kročidla, Čtvrtka ouzká a široká, Kuča, Padělky vrchní, prostřední, malé, Meziháji, Hlaváč, Kopec, Klínek, Díly od Skržic, Udávence, Zádvoří, Močilka, Kopaniny, Ruda (zmola).

Od r. 1775 udržely se na těchže usedlostech rody Travěnců v čís. 10. a Králíkův čís. 12.

Strabenice,

samostatná katastr. a polit. obec na bývalém panství litenčickém, v malém údolí při bezejmenném potoce, který vtéká do Litavy, 9·09 km jz. od Zdounek (19·19 km do Kroměříže), silnicemi spojená s Hošticemi a Litenčicemi. Domy stojí vesměs do ulice průčelím, jen několik jich se zahrádkami před okny (asi od 50 let), ale bývalé výklenky přede dveřmi již vesměs zmizely.

Rozloha obce měří 321 ha, z čehož rolí 219 ha, luk 18 ha, zahrad 5 ha, pastvisk 13 ha, lesa 56 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1771 139 duší, r. 1791 ve 22 dom. 155, r. 1834 ve 33 dom. 194, r. 1869 v 39 dom. 196, r. 1890 v 45 domech 217 a r. 1900 v 45 domech 244 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

Farou náleží osada do Litenčic, ale má vlastní jednotřídní školu, která měla r. 1907 44 školních dětí. Původně náležely Strabenice k farní škole litenčické, ale již v první čtvrti minulého století vyučoval školní mládenec z Litenčic zimní dobou ve Strabenicích, ježto cesta do Litenčic byla pro školní děti neschůdná. Vyučovalo se v chatrné obecní chalupě (nyní č. 18.) až do r. 1855, kdy zimní škola ve Strabenicích zrušena a děti chodily zase až do r. 1873 do Litenčic. Strabeničtí marně domáhali se vlastního učitele, ale konečně r. 1873 úřady uznaly potřebu vlastní školy,

[1]) Urb. fase Hrad. č. 27.

která ještě téhož roku jako exkurendní do Litenčic zřízena. R. 1876 opravena školní budova a r. 1881 znova a toho roku zřízena škola samostatná, na níž od r. 1882 do dneška působí učitel Karel Fentler, jenž založil školní kroniku i knihovnu. Nynější budova vystavěna r. 1888.

Pošta je v Litenčicích.

V minulých stoletích byla ve Strabenicích krčma várečná (taberna braxatilis), která se připomíná r. 1415, panský dvůr (r. 1508) a jistě také tvrz.

Místní jméno je patronymické od osobního Straben odvozené. Píše se r. 1359 Strabencz a Strabenicz, r. 1397 de (i in) Trabenycz, r. 1398 chybně Skrabenycz, r. 1381 Strabenycze.

V nejstarších dobách byly Strabenice samostatným zbožím, po němž se psal vladycký rod ze Strabenic. R. 1350 Odřich Pustka ze Strabenic zapsal své ženě Mileně 50 hř. věna na Mouchnicích a Strabenicích,[1]) r. 1359 však celé své zboží ve **S.**, totiž dvůr, pololán, 4 podsedky a 5 lánů v Mouchnicích prodal biskupovi zvěřínskému Albertovi a jeho bratru Zdeňkovi ze Šternberka s podmínkou, kdyby jej manželka jeho Milena přežila, že jí mají vyplatiti 50 hř. pr., kdyby však on přežil ji, jsou této výplaty prosti a svobodni.[2]) R. 1374 a 1375 čte se již zemřelý Kusý ze **S.** a jeho vdova Anna,[3]) kterou pohnal Jindřich ze Soběbřich ze 30 hř. pr., ježto mu nedovolila vymazati dluhů z jeho dvora ve **S.** Jindřich prodal tento dvůr s 5 podsedky r. 1378 Peškovi z Tuřan a ten zapsal na něm r. 1379 své ženě Kačně 60 hř. věna.[4]) Jiný dvůr ve **S.** držel r. 1377 Záviše z Morkovic, jenž jej r. 1377 prodal Lídě z Komárova (zaniklého u Chvalkovic).[5])

Po bratřích ze Šternberka přešla jejich část **S.** na Petra ze Šternberka, jenž r. 1381 zapsal na ní a na několika jiných dědinách 2500 kop gr. věna své ženě Anně.[6]) Současně držel díl **S.** Arkleb z Kunkovic, jenž r. 1382 zapsal na něm, na Litenčicích a na Chvalnově 75 hř. věna Elšce, manželce syna svého Skocha.[7])

R. 1382 čte se kněz Jan ze Strabenic, jenž měl nějaké pozemské zboží v Herolticích,[8]) a Pešek řečený Šantle ze **S.**, zajisté

---

[1]) Z. d. I. 167; [2]) 614.

[3]) Brandl, Půh. I. 15 č. 77, 17 č. 86.

[4]) až [8]) Z. d. III. 469, 547; 341; IV. 14; 286; 304.

totožný s Peškem z Tuřan,[1] neboť vdova jeho Kačna (relicta Pesconis Sancl) vzala r. 1391 Jindřicha ze Soběbřich na spolek svého zpupného dvora ve **S.**[2]) Téhož roku zmíněná již Lída z Komárova prodala dvůr koupený od Záviše z Morkovic Matoušovi ze Žarošic (de Zarusek), který r. 1392 píše se ze **S.** a zapisuje své ženě Anně na témž dvoře 30 hř. věna.[3])

R. 1392 jakýsi Licek ze **S.** prodal dvůr (neví se, který) ve Strabenicích Mikšíkovi ze **S.**, jenž r. 1397 jej prodal Evě ze **S.** a jejímu bratrovi Zemislavovi.[4]) Zemislav ze **S.** připomíná se po té ještě r. 1412, ale ve **S.** už neměl nic. Koupil od Jindřicha z Troubek dvůr v Žarošicích, na který vzal na spolek manželku svou Kunku, a přijal od biskupa léno na manský dvůr ve Šlapánicích.[5]) R. 1415 prodal zpupný dvůr v Žarůškách Protivcovi ze Zástřizl.[6])

Zboží šternberské přešlo na Petra z Kravař a na Plumlově, který r. 1398 prodal ve **S.** zpupný dvůr, $1^1/_2$ poplatného lánu a 2 podsedky s příslušenstvím Matějkovi z Němčic a Ondřejovi z Pavlovic.[7])

R. 1406 čte se Beneš ze **S.**, jenž měl k manželství Anežku, vdovu po Janovi z Dubčan,[8]) a Bohuše ze **S.**, jenž měl za ženu Kateřinu ze Zástřizl,[9]) které r. 1407 zapsal na polovici dvora, dvou podsedcích a půl lese ve **S.** 30 hř. věna.[10]) Byli to asi bratří, neboť r. 1407 Jindřich ze Soběbřich oběma postoupil věno, které naň spadlo po Kačně Peškově Šantlově.[11]) Beneš vzal r. 1409 ženu svou Anežku na spolek veškerého svého zboží ve **S.**[12]) a r. 1412 přijal z rukou biskupa Konráda z Vechty léno na dvůr ve Šlapánicích a na jiný v Tuřanech.[13]) Jeho potomkem byl jistě biskupský man Martin ze **S.** připomínaný v letech 1444—1453, kdy držel manský dvůr ve Šlapánicích a $4^1/_2$ manského lánu v Tuřanech.[14]) Bohuše ze **S.** připomíná se ještě v letech 1417—1418, kdy držel část Litenčic.[15])

---

[1]) Brandl, Půh. I. 56 č. 294 a I. 67 č. 383 (a. a. 1386).

[2]) a [3]) Z. d. VI. 146; 143, 472.

[4]) Z. d. VI. 494, 678; [5]) VIII. 15, 16; Dr. Lechner, Belehnungsbücher, 29 č. 19. [6]) Z. d. VIII. 412; [7]) VI. 840; [8]) VII. 149; Brandl, Půh. I. 106, I. 170 č. 285. [9]) Z. d. VII. 148; [10]) 448; [11]) 464; [12]) 815.

[13]) Dr. Lechner, Belehnungsbücher 29 č. 18 [14]) 51 č. 170, 63 č. 49.

[15]) Brandl, Půh. I. 525, 532, 533, 548.

R. 1412 připomíná se Matoušek ze S., snad totožný s Matoušem ze Žarošic (1391)[1]) a r. 1409 Matěj Kozel ze S., jenž jistě v této dědině držel dvůr[2]) a na něm r. 1415 zapsal své ženě Marketě 25 hř. věna.[3]) Čte se ještě r. 1446.[4])

R. 1412 koupil Jarošek z Víceměřic dvůr ve S. od Matěje Němčického z Němčic[5]) a zapsal na něm své manželce Elšce 50 hř. věna. R. 1417 byl již nebožtík a vdova jeho Elška prodala své věno Nickovi z Marklovic,[6]) který držel nějaký díl Strabenic již r. 1412, neboť se po nich psal. Dvůr tam koupil snad r. 1412 nebo 1413, ježto roku 1413 pohoní jej Běta z Moravan, že jí odkoupil dvůr ve S., od Michala Kasana z Hoštic, na němž ona měla zajištěné věno. Ježto pak Nickovi za správu dvora (za výmaz dluhů) ručil Jindřich z Troubek, pohnal Nicek svého rukojmí r. 1414, že dluhů (hlavně asi věna Bětina) nevymazal. Spor skončil poklidem (= k stání nedošlo), že Jindřich s ostatními rukojměmi buď výmaz vykonal nebo se zavázal, že jej co nejdříve vykoná.[7]) R. 1415 koupil ve S. zpupný dvůr od Kateřiny ze S.[8]) a jiný s várečnou krčmou, pololánem a 3 podsedky od Mikše ze S.,[9]) který se v deskách zemských připomíná již r. 1412.[10]) R. 1417 zapsal Nicek své ženě Johance, sestře Jakoubkově z Dobrčic, na S. 40 hř. věna.[11])

Zmíněný již Beneš ze S. prodal r. 1415 svůj zpupný dvůr ve S. s poplužím a 5 podsedky bratřím Matějovi a Buškovi ze S.[12]) Bušek zapsal hned na tom zboží $37\frac{1}{2}$ hř. věna ženě Anně.[13]) Oba bratří čtou se ještě r. 1437, kdy jim vkládá Arkleb z Kunkovic lán rolí s usedlíkem (nedí se, kde ale zajisté ve Strabenicích). Kup ten udál se snad již před válkami husitskými, ale vložen teprve, až se poměry v zemi uklidnily.[14])

Převody dvorů strabenských po čas válek husitských nejsou známy. Teprve r. 1447 vzal Jan Medlovec z Medlovic na spolek vsi Medlovic Jana Janovského z S. a Matěje Kozla ze S.[15]) a Adam ze S. zapsal na vsi S. na 75 hř. $7\frac{1}{2}$ hřivny ročního platu věnného Anežce z Kunkovic.[16]) Jan Janovský ze S. držel také Ceto-

---

[1]) Z. d. VII. 699. [2]) Půhony I. 341 č. 949. [3]) Z. d. VIII. 473. [4]) Půhony III. 566 č. 747. [5]) Z. d. VIII. 225, 249; [6]) IX. 127.

[7]) Půhony IV. 537; II. 413, 417 a 418. [8]) Z. d. VIII. 411; [9]) 413; [10]) 259; [11]) IX. 128; [12]) VIII. 360.

[13]) Z. d. VIII. 402; [14]) X. 342; [15]) 540; [16]) 547.

chovice (v. t.) a Adam ze S. půl zaniklé vsi Svárova[1]) a r. 1466 vzal ženu svou Anežku z Zástřizl a z Kunkovic na věrný spolek svého zboží ve S.[2]) Jan Janovský měl sestry Kateřinu a Dorotu.[3]) O Kateřině víme, že r. 1476 byla po druhé vdána za Jana z Lazník a z Miňůvek, první její muž byl vladyka z Dřínového.[4]) Dorota měla r. 1490 manželem Hanuše z Jistebna.[5]) R. 1466 pohnala Janovského kapitula kroměřížská, že jí drží 10 hř. ročního platu v Lazníkách.[6])

Byl-li Jan Janovský a Adam ze S. bratří, jakož se domníváme, dokázati se nedá. Oba se čtou ještě hodně dlouho a často byli poháněni před soud zemský. Adam r. 1480 Filipem z Pačlavic o zboží v Popovicích, r. 1481 Milotou z Morkovic o nějaké škody, r. 1482 Vaňkem z Bařic, že naň lidi poslali, kteří jej oloupili, kůň vzali, měšec utrhli a z sukně jej svlékli, a ještě o jiné menší věci jinými sousedními vladykami.[7]) Poslední zprávu shledali jsme o něm na listině Pernštejnské ze dne 20. srpna r. 1487, kde se zapisuje mezi svědky a k r. 1494.[8]) R. 1486 vkládá svůj díl Strabenic se dvorem, s rolí a s lidmi své sestře Dorotě ze S. a jejímu muži Hanušovi z Jistebna a Janovi Janovskému ze S. Kup udál se dle Volného již r. 1481, což je také pravdě dosti blízko,[9]) ježto Janovský byl již r. 1483 nebožtík. K jeho statkům přihlásily se sestry jeho nedílné Dorota a Kateřina,[10]) kteráž poslední přijala r. 1483 na toto dědictví na spolek muže svého Jana Miňovského z Lazník, proti čemuž vložil odpor Vilém Hřivín z Újezda.[11]) R. 1490 táž Kateřina přijala na pravý spolek téhož dědictví sestru svou Dorotu a muže jejího Hanuše z Jistebna vyjímaje dvůr ve Strabenicích, který již prodala Bartoňovi.[12])

Hanuš Kladivo z Jistebna prodal r. 1494 svou část Strabenic se dvorem, s lidmi, s rybníky a s haltéři majiteli Litenčic Jiříkovi

---

[1]) Brandl, Půh. IV. 318, 319. Z. d. XI. 160.
[2]) Z. d. XI. 341; [3]) 292 a. a. 1466.
[4]) Lechner, Belehnungsbücher 117 č. 47.
[5]) Z. d. XIII. 29 (opis).
[6]) Brandl, Půh. IV. 530 č. 1208.
[7]) Půhony VI. 76 č. 456; 137 č. 819; 216 č. 1296.
[8]) A. Č. XVI. 315 č. 367. Půh. olom. netišť. 6 fol. 114.
[9]) Z. d. XII. 29 (opis 101). Wolný, Mähren IV. 254.
[10]) Brandl, Půhony V. 68 č. 328 a 333.
[11]) Z. d. XIII. 1, 3. Vloženo teprve r. 1490.
[12]) Z. d. XIII. 9.

z Zástřizl,[1]) Jan z Lazník svůj dvůr se 3 podsedky pustými a s pololáním pustým, s půl rybníkem a s lukami r. 1498 Dorotě z Zástřizl.[2]) Strabenice byly stále ještě v rukou několika držitelů. Mimo tyto dva kupy prodal r. 1505 ještě Václav Pacák z Pačlavic svůj dvůr s člověkem usedlým na podsedku a se dvěma podsedky pustými, se štěpnicí a s rolí Janovi Skrbenskému z Doloplaz[3]) a ten r. 1506 Prokopovi z Domamyslic. Není tudíž správno tvrzení Volného, že Jiřík z Zástřizl spojil r. 1491 celé **S.** se zbožím litenčickým.[4]) Všecky tyto dvory byly při Litenčicích teprve r. 1521, ale nevíme, jak je sloučil ve svých rukou Václav Kropáč z Nevědomí.[5]) Víme jen, že předchůdce jeho Jan Kuna z Kunštátu koupil před r. 1509 dvůr od Prokopa z Domamyslic.[6])

Vše, o čem jsme dosud psali, byla jen část Strabenic, kdežto druhá část — menší — byla příslušenstvím Litenčic již ve stol. XIV., při nichž připomíná se r. 1382, 1398, 1406, 1409 a 1415; proto odkazujeme k Litenčicům, s nimiž šly Strabenice z ruky do ruky zase celé po r. 1509. Viz Litenčice k r. 1509, 1521, 1554, 1558, 1589, 1618, 1628 a dále.

Válkou třicetiletou nebyla dědina ušetřena. Před válkou měla 4 lány, 5 pololánů, 1 grunt tříčtvrtní, 1 čtvrtlán a 4 podsedky. R. 1670 bylo 8 domů starých osedlých, 1 nový osedlý, 1 nový pustý, 5 starých pustých. K lánu patřilo 44 mor. měr. Role byla jen II. třídy, starých vzdělaných bylo $219^1/_8$ m., nových vzdělaných $14^2/_8$ m., nových pustých 6 měr, starých pustých 154 měr.[7])

R. 1750 bylo 7 sedláků a 11 čtvrtníků. Sedláci robotovali po celý rok 3 dny týdně párem, čtvrtníci 3 dny jednou osobou pěšky. Gruntovní plat dával se třikrát do roka: o sv. Jiří, o sv. Václavě a o sv. Kateřině. Mimo to o sv. Jiří za přástku 3 zl. 24 kr., z kopanic 23 zl. 37 kr. a za hlídku 2 zl. 50 kr. Vrchnost brala z celé dědiny 54 slepic a 510 vajec. U **S.** byly tři rybníky: Strabenský na 12 kop násady kapří, Želovský na 14 kop a Svolšinský na 10 kop.[8])

---

[1]) Z. d. XV. 21; [2]) XVI. 50; [3]) 153, 167.
[4]) Wolny, Mähren IV. 254.
[5]) Z. d. XIX. 20; [6]) XVII. 21.
[7]) Reg. zem. odd. rektif. č. 291.
[8]) Reg. zem. odd. dom. č. 129.

R. 1775 bylo jen 6 sedláků, ale 15 čtvrtníků, kteří vesměs robotovali jako v Litenčicích. Mimo platy uvedené k r. 1750 dávali ještě jak čtvrtníci tak sedláci po $^1/_8$ míry pšenice místo sbírky lískových oříšků, po 5 židlících sádla, 5 mázích kmínu a po mázu plodů jalovcových.[1])

Polní trati se jmenují r. 1755: U Cihelny, pod Hrázou, Díl, v Stepcích, Hanákovy nivky, Kopánek, v Malých kopcách, v Hrubých, Příčky, Malata, Žleby, Nivky, Lašovec, na Klčách, na Pancířách, Vršovsky, Jivová, za Branou, mezi Hájem. Proložená jména udržela se do dneška. Mimo tato jsou dnes ještě: Ratovňa, Hrubý boří, Podlašovcí, Zahumenice, Zemánkova meza, Zahrádky, Chrástka, Kopanice, Kozí hrby, Želov, Pustá louka, Rybník, Kopec.

Od r. 1775 udržel se na témže gruntě jen rod Drábkův (čís. 15).

Střílky,

samostatná katastr. a polit. obec, městečko s farou a školou, nejjižnější obec v okrese, na silnici ze Zdounek do Kyjova, 13·42 km jjz. od Zdounek (24·19 km do Kroměříže), 371 m nad hladinou mořskou. (Obr. 66.)

Rozloha obce měří 995 ha, z čehož rolí 589 ha, luk 30 ha, zahrad 31 ha, pastvisk 35 ha, lesa 280 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1771 736 duší, r. 1791 ve 127 domech 773, r. 1834 ve 180 dom. 1087, r. 1869 ve 192 dom. 1110, r. 1880 ve 206 dom. 1114, r. 1890 ve 218 dom. 1209, r. 1900 ve 215 dom. 1191 duší, Čechů (r. 1900 19 Němců), katolíků, zemědělců.

Farní kostel zasvěcený Panně Marii na nebe vzaté stojí na kopečku uprostřed osady. Původní kostel stával v obvodu budov panských na levé straně silnice jdoucí do Koryčan. V čele dvojdvoří stojí jednopatrový dům, naproti němuž je stodola tvořící úhel k severovýchodu, stodola stojí na místě bývalého kostela a proti ní stojící kovárna na místě bývalé fary. Lid tomu místu dosud říká „na kostelíčku“. U kostela býval hřbitov. Dle

---

[1]) Urb. fase Hrad. č. 51.

záznamů bývalého stříleckého faráře Pomesiana vzňalo se dne 14. června r. 1744 v hradě mastné, vyletělo komínem a způsobilo veliký požár, který v půl hodině zachvátil 57 domů a část budov

Obr. 66. Pohled na Střílky.

farních. Nezmiňuje se, že by tenkrát byl i kostel shořel, ale z poznámky jeho, že velebná svátost byla vystavena ve faře, aby jejím ochranným působením se oheň stavil, dá se souditi, že shořel také, což potvrzuje se i dalším jeho vypravováním, že

dne 16. června r. 1744 položen u přítomnosti nesčíslného množství farníků základní kámen k novému chrámu. Tento nový chrám byl dostavěn teprve r. 1769 a dne 14. ledna r. 1770 sloužena v něm první mše sv., když doň přenešena velebná svátost z místa, které skoro po 30 roků bylo upraveno k bohoslužbě.

Chrám byl vystavěn nákladem vrchnosti. Majitel Amand Antonín Petřvaldský z Petřvaldu začal stavbu nádherného a rozsáhlého chrámu ve slohu barokovém, ale zemřel r. 1762 nevystavěv než základy, jež jsou dosud patrny. Zavázal však poslední vůlí ze dne 18. března 1762 svého nástupce Bernarda Jana Petřvaldského a jeho nástupce, aby kostel dokončili, byť i ne tak nádherný, jak sám měl na mysli. (Obr. 67.)

V kostele jest 5 oltářů, mramorová křtitelna, varhany. Na věži 3 zvony novější.[1]) Není však ani náhrobků, ani jiných starožitných nebo uměleckých předmětů, vyjímaje jedině ciborium stříbrné, pozlacené, perlami bohatě ozdobené, na jehož podstavci ze spodu se čte nápis: „Calix hic ano 1016 a comunitate Strzilecensi ecclesiae loci dicatur, ao 1736 vero ab ejusdem loci toparcha Am. Ant. dono de Peterswald in sacrum ciborium convertitur, renovatur gemisque decoratur.“ Sluší ovšem míti za pravé, že obec kalich jen darovala kostelu r. 1616, ale nikoli r. 1016, což je patrně chyba rytecká. Dva nejstarší boční oltáře v lodi ozdobeny jsou obrazy malovanými rukou proslulého vele-

---

[1]) Velký zvon s obrazem nejsv. Trojice má nahoře nápis: „Ke czty a chwale nagswietiegsy a nerozdielneg Trojicze Bozy. Amen.“ Uvnitř je vyryto: „Zwon tento bil gest dal letha Panie 1641 dnie 26. Augusti vrozeni a stateczny ritirz pan Bernard Dywysz Peterswaldski z Peterswaldo na Strzielkach a Zastryzly Geho Mti czisarže Rzimskeho radda a kralowsky neywissy hoffrichtirz v margkrabstwi Morawskem. A nyni pak Milota Ferdinand Peterswaldskij pan z Peterswaldu diediczny pan na Stržilkach Zastrzizly Rosstynie Horny a Dolny Mosstieniczy tez Geho rzimske czysarzske Mti radda a kral saudcze zemsky w margkrabstwy Morawskem k zadusy chramu Panie Stryleczskemu na viecznau pamatku Letha Panie 1703 dnie 17. July.“ Za tím erby Petřvaldských. Prostřední zvon „Letha Panie 1703 dnie 17. Julii dal gest tento zwon urozeny pan pan Milota Ferdinand Peterswaldsky pan z Peterswaldo diediczny pan na Strzilkach Zastrzizly Rosstinie Horny a Dolny Mosstieniczy geho rzimske czisarzske Mti radda a kralowsky saudcze zemsky w margkrabstwy morawskem ke czti a chwale blahoslawene panny Marige nanebewzeti k zadussy chramu Panie Strzileczkemu na wiecznau pamatku zlitti Anno et die ut supra.“ Erb Petřvaldský. Nejmenší zvon z r. 1816.

Obr. 67. Vnitřek farního kostela ve Střílkách.

hradského malíře Ignáce Raaba; obraz nad oltářem na epištolní straně představuje křest knížete Bořivoje, na evangelní straně mučenickou smrt sv. Floriána.

Fara připomíná je již r. 1358. O farářích není známo nic, až teprve r. 1531 a r. 1537 znova střílecký farář Jiří pohání Annu z Ojnic a po ní Záviše z Víckova, že mu odpírají farské desátky ze Zástřizl. R. 1549 opakoval týž půhon farář Jan Fryštacký, jenž r. 1550 zemřel. R. 1559 a 1560 uvádí se farář Martin.[1]) Zda katolický nebo nikoli těžko, z pouhého jména souditi, ale r. 1582 byl jistě farář katolický, ježto biskup Stanislav Pavlovský farníky střílecké dvakráte napomínal, aby nechodili za bohoslužbami do sousedních kacířských farností, ale do vlastního kostela. Později pod vrchností nekatolickou stala se zajisté též nekatolickou. O pastorech se však neví nic. R. 1638 spravoval faru farář koryčanský, r. 1665 ustanoven vlastní farář Tomáš Janský. Po něm je již řada farářů nepřetržitá. R. 1682 farář Tomáš Sopouch stěžoval si biskupovi, že fara se mu nestaví. Nejdéle tam působili farářové Adam Říha (1692—1713), Krystyan Leichmann (1729—1749), Fabian Vašina (1772—1814), Vavřinec Gintar (1824—1840).[2])

Matriky počínají se r. 1691, farní pamětní knihu založil farář Ludv. Svoboda r. 1867. Jmění kostelní činí 14.624 K 60 h, fundace 13.742 K 80 h (a skoro 2 ha role), farní chudinský fond 13.398 K 25 h. Přifařeny jsou nyní jen Střílky, Zástřizly a Kožušice (z okr. Bučovského). V minulých dobách patřily farou do Střílek ještě osady Bránkovice (do r. 1781), Malinky (do r. 1784), Roštín s Lebedovem (do r. 1765) a Cetechovice (do r. 1873). Patronem je vždy majitel velkostatku, nyní Albert hr. Herberštejn.

Na hradě, jenž leží nyní v ssutinách, bývala druhdy hradní kaple s kaplanstvím, jehož se vzpomíná r. 1486 výslovně.[3]) V nynějším zámku byla zámecká kaple Matky boží s úplnou výbavou, v níž asi od r. 1765 směly se sloužiti mše svaté. Nyní je zrušena.

---

[1]) K. a. archiv krom. Kopiář 1 fol. 93.

[2]) Wolný, Kirchl. Topogr. I. Abt. II. Bd., pg. 192 sq.

[3]) Z. d. XII. 29.

Hřbitov střílecký má pravé perly moravského umění sochařského. Stojí severně od kostela. Zřídil jej vzácný přítel umění, majitel panství Střílek a Tovačova, Amand Ferdinand Petřvaldský z Petřvaldu v letech 1730—1743 (dne 12. května r. 1743 byl hřbitov posvěcen). Hřbitov je umělecké dílo barokového slohu, jemuž není v celém Rakousku rovného. (Obr. 68., 69., 70. a 71.) Na mírný svah navezeno země a takto upravený pozemek odvodněn četnými hluboko položenými kanály (jež jsou nyní již částečně zasypány) a obehnán mohutnou zdí z kvádrů u vchodu 2 m vzadu 10 m vysokou, ve čtverci (40 m $\times$ 40 m) zdobenou balustradou, v rozích čtvercových slabým obloukem zahnutou. Balustrada ozdobena je umělecky nejlepším sochařem moravského baroku Josefem Antonínem Fryčem. Hned vchod — dvojité schody — jest okrášlen nahoře dvěma vázami (původně byly čtyři), jež místo víčka mají dvojitou lasturu a celé tělo pokryto překrásnými skulpturami. Ačkoli doba $1\frac{1}{2}$ století jim ublížila, pokryla je mechem, při jehož odstraňování v době nedávné mnoho drobné a jemné práce se vydrobilo, přece ještě dnes s údivem pohlížíme, jakou báseň to Fryč vytesal do kamene. Na vázách jsou jemným dlátem vytesány výjevy z Dantovy „Božské komedie". Jedna váza představuje „Peklo", na ní na jedné straně Charon převáží zástup zatracenců mlátě je veslem — zcela jak to líčí Dante. Výjev veliký ve své příšernosti. Ve vzduchu poletují ďábelští netvorové. Na druhé straně nespravedliví s úzké lávky padají do propasti pekelné. Druhá váza představuje nebe; symbolu Hospodinovu, ozářenému na vše strany oslňující záři, koří se zástupy blažených nebešťanů. Balustrada kolem hřbitova jest na 22 podstavcích ozdobena rozmilými figurkami dětskými, z nichž některé byly před 15 lety vichřicí shozeny na hřbitov a porouchány a nejsou dnes snad již ani rozestaveny v původním pořádku. Figurky střídavě buď jednotlivé nebo po dvou mají v rukou nástroje, jichž užito při umučení Kristově, trnovou korunu, kladivo, kleště, kostky, jiná rytířskou rukavici, jiné pláčí a naříkají. Jsou plny půvabu a něhy. Mezi těmito figurkami měly prý dle původního plánu státi sochy světců, kterých však není. Za to na čtyřech podstavcích v balustradě jsou čtyři symboly, z nichž tři jsou nyní hrubě porouchány a těžko význam jejich řešiti, čtvrtý představuje tělo a krev Páně: ze vznášejícího se obláčku vyčnívá ruka držící chléb na srdci ovinutém révou. Pod vchodem je hrobka a nad

Obr. 68. Hřbitov ve Střílkách.

ní veliká socha anděla vznešené postavy i tváře s urnou u nohou, o niž opírá veliký štít erbovní. Podobní 2 andělé stejně procítěně modelovaní i provedení stojí před kaplí vystavěnou na zadní straně hřbitova přímo proti vchodu. Jsou to bohatýrské postavy

Obr. 69. Ze Střileckého hřbitova. (Váza s reliefem pekla.)

veliké ušlechtilosti a přísné povznešenosti. Všichni 3 andělé stojí bez podstavce na zemi — byly tyto sochy nalezeny v třicátých letech minulého století v komoře zámecké ve Střílkách, ještě nerozbaleny. Pod kaplí je hrobka vrchnostenská. Kaple je rovněž

baroková, ale střecha její je novější. Po obou její stranách jsou vchody do hrobky ozdobené vázami s plastickým vyobrazením posledního soudu, stvoření světa a pádu andělů. Všecko to je vykonáno z domácího kamene ze Střílek a Cetechovic. Fryč studoval na nejlepších vzorech italských a při výzdobě hřbitova měl k ruce italské kameníky povolané Petřvaldským a usazené

Obr. 70. Ze Střileckého hřbitova. (Váza s reliefem nebe.)

v blízkých Cetechovicích. R. 1872 a 1896 byla balustrada i sochy opravovány a čistěny, ale nyní je potřebí nové opravy, ježto zdi se trhají. Snad opravu vykoná pod odborným dozorem stát.[1])

[1]) Srv. „Österr.-ung. Monarchie in Wort und Bild“, svazek Mähren und Schlesien, 1897 str. 366; August Prokop, „Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung“, 1904, díl IV. str. 1251; Frant. Táborský

Obecná trojtřídní škola měla r. 1908 189 žáků. Ve Střílkách připomíná se učitele již r. 1667, ale o škole se zmínka neděje.[1]) Nejstarší budovy vzpomíná se r. 1751, nynější vystavěna v letech 1890—1891 nákladem 17.000 zl. Již r. 1848 byla škola dvojtřídní, r. 1892 rozšířena na trojtřídní; od r. 1892 vyučují se děvčata ručním pracím. Nejdéle učitelovali: Vavřinec Krejčí (1765—1805), Cyril Krejčí (1805—1862), Frant. Hoch (1862—1889). R. 1856 měl učitel celkem 321 zl. 51 kr. Knihovna žákovská má 244, učitelská 71 svazků.

Zříceniny bývalého hradu zvané v ústech lidu Hrad vypínají se 552 m nad hladinou mořskou nepatrné čtvrt hodiny nad osadou. Hrad byl jistě starší osady, ač připomíná se po prvé teprve r. 1321 (castrum Strilk), r. 1358 (Strielki castrum) a r. 1464 (castrum Strzilka), ale r. 1542 byl již v ssutinách. Nyní je z bývalého hradu jediná zeď s otvorem a hromady rumu a zaválený hradní příkop. (Obr. 1.)

Nynější zámek, sídlo vrchnosti, je budova jednopatrová. Čemu se v osadě říká zámek, je skupina budov po obou stranách silnice, v čemž jsou všechny hospodářské budovy, i bývalý pivovar, pila, dvory a byty dělníků. Vlastní zámek s mohutnou věží je ve třetím zámeckém dvoře, za zámkem je park. (Obr. 72.)

Městečkem byly Střílky již r. 1358. Výsadní listina se nezachovala. Týdenních trhů není, výroční konají se nyní vždy v pondělí před popelcem, ve velikonočním témdni, po sv. Bartoloměji a po císařských hodech, původně konávaly se v tytéž úterky.

---

v „Moravské čítance" 1907 str. 318—319. Wolný, „Kirchliche Topographie", I. Abt., II. Bd., pg. 193. Josef Ant. Fryč (Fritsch) narodil se r. 1714 v Holešově (?) zemřel r. 1770 v Tovačově. O životě jeho nevíme skoro nic. Studoval u největšího sochaře vídeňského Jiřího Rafaela Donnra (1693—1741) a na náklad Petřvaldských v Italii. Vynikl v nejlepšího sochaře moravského a ozdobil kromě hřbitova střileckého, jenž stál dle jedněch 50.000 zl. rýn., dle jiných až 80.000 zl. rýn., ještě kostel v Holešově tak zvanou „Černou kapli", hrobku to hrabat Rottalů. U Volného i Prokopa jsou některé omyly, z nichž uvádíme pouze, že ani do arcib. parku kroměřížského ani do kostela tovačovského nebyly přeneseny vůbec žádné sochy určené pro hřbitov střílecký. Sochy, jež Volný považuje za Fryčovy, nejsou jeho, jsouce prací hrubou stojící hluboko pod sochami a soškami střileckými.

[1]) Slavík, Morava, 213.

V městečku je postrková stanice, četnické stanoviště, pošta a záložna. Ulice se jmenují: Hradská, Dolní, Koryčanská, Podhorní, Příhradská, pod Hřbitovem, Pohoršov, na Špitálce, na Trávníku. Náměstí Horní a Dolní (na tomto se konají výroční

Obr. 71. Anděl na hřbitově Střileckém.

trhy). Východně osady o samotě leží skupina chalup zvaná Přílepy. Zdá se, že to druhdy byla samostatná osada.

Z domácí kroniky vyjímáme: R. 1742 vtrhla do osady legie pruského vojska, zajala faráře, ale propustila jej, když se vyplatil 500 zl. Požáry r. 1744 (ztrávil 57 domů) a r. 1759 (shořelo 10 domů). Cholera r. 1827—1832, ale nejhorší od srpna do

Obr. 72. Zámek ve Střílkách.

října r. 1866. V letech 1851—1867 bylo 11 požárů, z nichž nejhorší r. 1865. R. 1866 protáhlo Střílkami 12 pluků rakouského vojska, kterým obyvatelé dosti trpěli. Po bitvě u Sadové vtrhlo dne 2. srpna do Střílek 900 Prušáků, kteří tam leželi celý měsíc (až do 3. září) a způsobili velikou škodu, která obci nahražena jen z části obnosem 3.600 zl.

Místní jméno jest zdrobnělé ze jména Střelice.

Střílky jsou starou osadou. Již r. 1261 píše se po hradě stříleckém kastelán brumovský Smil ze Střílek, zakladatel kláštera vizovského,[1]) po němž snad přešly na Petra Puklici ze Střílek (de Strzelek), jenž se čte mezi svědky na listině kláštera velehradského z r. 1263.[2]) R. 1321 držel hrad Jindřich ml. z Lipého, jenž na něm zapsal své manželce Anežce z Blankenheima věnem 3000 hř.[3]) Asi brzy potom přešel hrad na Alberta z Tovačova, po němž jej dědil syn jeho Ctibor, jenž jej r. 1358 prodal za 3600 kop gr. českých markrabí moravskému Janovi s podmínkou, že bude povinen dluhy na něm, jakož i na současně markraběti prodaném hradě novém Cimburku a městečkách Koryčanech a Střílkách váznoucí na vlastní náklad vymazati.[4])

R. 1406 držel hrad Vznata Hecht z Rosic, jejž lénem obdržel od markraběte Jošta.[5]) Vznata měl r. 1406 spory s některými okolními vladykami, hlavně s Janem Mazancem z Bařic, se Soběnem ze Lhoty a s Heršem z Turovic pro dluhy a loupež.[1]) R. 1409 vzal na Střílky na spolek svého bratra Jošta Hechta z Rosic,[2]) ale již r. 1418 držel je syn jeho Hynek, jenž rovněž vzal téhož Jošta — strýce svého — na ně na spolek.[3]) R. 1437 držel je

---

[1]) C. d. M. III. 298 č. 307; [2]) 353 č. 356.

[3]) C. d. M. VII. 811 č. 205. Nevíme, odkud vzal Volný (Mähren IV. 400) záznam, že kolem r. 1320 držel Střílky Bernart z Cimburka. [4]) C. d. M. IX. 81 č. 101; Z. d. I. 562, 563.

[5]) Z. d. VII. 229. Švoj (Mähren II. 625) a po něm Volný (Mähren IV. 400) tvrdí, že markrabí Jošt dal Střílky lénem Ondřejovi z Nechvalína a po smrti tohoto r. 1407 zase Vznatovi s podmínkou, že on i jeho nástupci budou povinni lenní hrad Střílky vždy markrabímu (a jeho vojsku) otevříti a jím obsaditi dáti; pramene sice pro toto tvrzení neuvádějí, ale nemáme příčiny o tom pochybovati. Jen rok mylně udávají, neboť jisto jest, že Vznata držel hrad již r. 1406.

[6]) Brandl, Půh. I. 103 č. 242; 170 č. 284 a 177 č. 325.

[7]) Z. d. VII. 731; [8]) IX. 224.

Jošt Hecht z Rosic, snad syn Hynkův, jenž toho roku zapohnal Štěpána z Vartnova a z Cimburka, že mu vpadl v lesy, v rybníky a v louky, ježto sluší k jeho hradu Střílkám.[1]) R. 1447 byl majitelem Střílek syn jeho Václav Hecht z Rosic, jenž pohnal téhož Štěpána z Vartnova, že mu vpadl v lesy i rybníky střílecké a nechce s ním se srovnati o hranice, ač mu to král Albrecht rozkázal.[2])

Jošt Hecht měl k manželství Marketu z Lichtemburka a z Bítova, sestru Janovu z Lichtemburka, čímž byl rod Hechtův z Rosic spřízněn s Lichtemburky, kteří také po Hechtech dědili Střílky. R. 1460 držel je již Hynek z Bítova,[3]) synovec Václava Hechta (syn Marketina bratra Jana).

R. 1464 odtržena od hradu střileckého ves Brankovice, na kterou byl exekučně zveden opat velehradský Štěpán.[4])

Po Hynkovi z Bítova přešly Střílky na bratra jeho Štěpána, jenž již r. 1464 se píše z Cornštejna a ze **S.**[5])

Lichtemburkové před r. 1480 prodali **S.** pánům z Ojnic, z nichž píší se po Střílkách v letech 1480 a 1481 Jan starší, Jiřík a Aleš bratří[6]) a r. 1482 ještě bratr jejich Jan mladší.[7]) Kup však vložen do desk teprve r. 1486, ale nejen pro Jana staršího a strýce jeho Jiříka a Alše, leč i pro syna Janova Tasa. Příslušenstvím hradu čtou se: městečko **S.** s kostelním podacím, ves Brankovice s kostelním podacím, ves Malenky. pusté vsi Olšovec, Strabišov a Lněník a části vsí osedlých Žeravic a Hruškovic, pustý rybník na Stupavě, mlýn v Čermákovicích blíže Koryčan a kaplanství příslušné ke kapli na hradě.[8]) Dceru Annu Tasa Puchomírského z Ojnic vzal si Václav z Bozkovic za manželku a po její smrti († 1539) dědil Bučovice a **S.** Václav z Bozkovic roku 1542 na hradě pustém Střílkách, městečku **S.** a na vsech Brankovicích, Malenkách, Kožišicích a Letošově vložil druhé manželce své Marii Žabkovně z Limberka věnem půl třetího tisíce kop.[9]) Po Václavovi přešly na Jana Šemberu Černohorského z Bozkovic a na Bučovicích, jenž r. 1578 prodal městečko **S.** s kostelním podacím a s rolemi slove dvorskými, ves pustou Bralovu i s vinohrady na té pusté vsi, s rolí, robotami, ospy,

---

[1]) Brandl, Půh. III. 439 č. 3; [2]) 603 č. 791; [3]) IV. 311 č. 280; [4]) 355 a 360; [5]) 402 č. 611; [6]) VI. 35, 58, 68, 179; [7]) 192 č. 1140.

[8]) Z. d. XII. 29 (opis fol. 94); [9]) XXV. 22 (opis fol. 68).

kurami, vejci, užitky a požitky Mikulášovi Kobylkovi z Kobylího.[1]) (Obr. 73.)

Mikuláš Kobylka vyžádal si na králi Rudolfovi II. mocný list, aby mohl udělati závěť a statky odkázati, komu by se mu zdálo a líbilo. Listu mocného datum na hradě pražském v pondělí po sv. Prokopu (6. července) r. 1598, kšaft sám je datován na Střílkách ve středu před památkou na nebe vstoupení Pána Krista (29. dubna) a vložen do desk teprve po smrti Mikulášově r. 1600. Mikuláš činí poručníky dětí a statků svých manželku svou Johanku Horeckou z Horky, Mikuláše st. Kobylku z Kobylího na Sovinci a Lukáše Dembinského z Dembině na Střílném. Nařizuje, aby mu udělali sklípek v kostele střileckém a tělo jeho bez všelijaké pejchy a nádhernosti do toho sklípku pochovali a hned po pohřebu se uvázali v pozůstalý statek a opatrovali městečko, tvrz a dvůr **S.** k dobrému jeho syna Mikuláše, jehož mají ke cti a chvále Pánu Bohu vésti a dáti na učení, kde by se jim vidělo a zdálo. Dcery mají zůstávati až do vdaje při matce. Každé má se při vdaji dáti věnem 1000 zl. Vdova má míti vdovský byt na **S.** a toho statku se vším příslušenstvím užívati až do přirozených let synových. Kdyby na Střílkách býti nechtěla nebo se znova vdala, mají poručníci ten statek ujíti a věno i nadvěno i třetinu svršků vdově odvésti. Mohou také statek prodati, kdyby jej synovi pro dluhy dochovati nemohli. Kdyby syn před lety přirozenými zemřel, statek spadne na syny Mikuláše st. Kobylky z Kobylého.[2])

Zdá se, že poručníci statku toho skutečně poručenci svému dochovati nemohli, neboť dle Švoje držel Střílky r. 1602 Alexandr Jošt Haugvic z Biskupic a po něm r. 1619 Adam Martinkovský z Rozseče.[3]) Tento byl zapleten do českého povstání a byl odsouzen ke ztrátě statku střileckého, který byl ostatně hodně zadlužen. Dopisem daným na Zástřizlech dne 10. července r. 1623 prosil Karla st. z Žerotína o přímluvu u kardinála a komisařův konfiskačních, aby mu zůstalo aspoň něco ze statkův, aby jsa věkem sešlý za živobytí svého „něco dítkám svým k dobrému způsobiti mohl.“[4]) Přímluva Žerotínova prospěla mu znamenitě.

---

[1]) Z. d. XXIX. 27 (opis fol. 106).

[2]) Z. d. XXXII. 10 (opis fol. 50—57).

[3]) Schwoy, Mähren II. 626; Wolny, Mähren IV. 401.

[4]) Dr. Kameníček, Sněmy II. pg. 549.

Střílky byly odhadnuty na 16.000 zl., ale byly mu ponechány, když položil nevelikou pokutu na penězích.[1])

R. 1638 držel Střílky Bernard Diviš Petřvaldský z Petřvaldu, (obr. 74.) od r. 1642 nejvyšší sudí zemský,[2]) r. 1667 syn jeho Jan Zigmund, po jehož smrti dědickým narovnáním ze dne 25. ledna r. 1692 přešly s Roštínem a Dolní Moštěnicí na jeho staršího syna Amanda Ferdinanda.

Před válkou třicetiletou byli ve Střílkách značně rozšířeni novokřtěnci, kteří tam měli i svůj sbor či dvůr, který byl r. 1667 úplně pustý.[3])

Obr. 73.
Znak Kobylků z Kobylího.

Obr. 74.
Znak Petřvaldských z Petřvaldu.

Válkou třicetiletou zpustlo celé panství i osada sama nemálo. Ještě r. 1670 byla bída taková, že na celém panství bylo starých pustých domů 58, nových pustých 20, starých osedlých 61 a nových osedlých 12. Rovněž poddanských polností bylo více než polovice pusto. Roku 1667 byly ve **S.** fara, zámek. dvůr s ovčínem, panská palírna lihová, ale obecní rathouz byl úplně pustý. Před válkou bylo ve **S.** 9 celých lánů, 12 pololánů, 1 čtvrtlán, 5 půldruhačtvrtních a 2 půlčtvrtní usedlosti, 16 podsedků a 17 chalup. Po válce však ještě r. 1670 bylo jen 11 domů starých osedlých, 6 nových osedlých, 7 nových pustých.

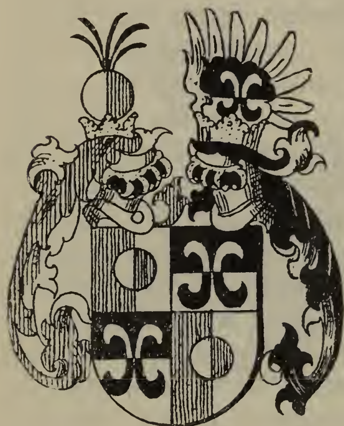
[1]) Wolný a Schwoy, l. c.
[2]) Z. d. XXXVIII. 5, 25.
[3]) Reg. zem. odd. rektif. č. 320.

ale starých pustých 38. K lánu se čítalo 46 mor. měr. Vrchnost zabrala pro sebe 120 m. pustých rolí poddanských, za to však zase pustila poddaným 120 m. rolí dominikálních, ale mnohem horších. Rolí bylo r. 1670: starých vzdělaných $25^2/_8$ m. I. a $50^3/_8$ m. II. třídy, nových vzdělaných $26^4/_8$ m. I. a $52^3/_8$ m. II. třídy, nových pustých 49 m. I. a $97^7/_8$ m. II. třídy, starých pustých $186^1/_8$ m. I. a 372 m. II. třídy. To jsou ovšem jen pozemky poddanské. Ale ani panské nebyly nejlepší a Petřvaldským dalo dosti námahy, než hospodářství zlepšili.

Amand Ferdinand Petřvaldský z Petřvaldu zemřel v červenci r. 1724. Poslední vůlí danou dne 1. května t. r. odkázal **S.** sám jsa bezdětek mladšímu synu svého bratra Jana Jetřicha Antonínovi Amandovi Petřvaldskému zavázav jej, že vyplatí 2000 zl. na rozšíření farního kostela střileckého a na vybudování hrobky u oltáře bolestné Matky Boží v témž kostele. Tento držel statky **S.**, Cetechovice, Moštěnici, Tovačov, Přerov, ale také neměl dětí. Zemřel v březnu r. 1762, odkázav kšaftem ze dne 18. března (prohlášeným 23. března) roku 1762 **S.** s ostatními statky svými synu bratra svého Zikmunda Bernartovi Janovi Petřvaldskému, ale s některými výhradami. Měl totiž statek jeho, kdyby tento dědic jeho zemřel, spadnouti na Frant. Josefa hr. Künburka, jeho vzdáleného příbuzného. Tento zemřel v květnu r. 1793 a dle závěti z 30. dubna roku 1793 dědil **S.** třetí jeho syn Arnošt, jenž se také r. 1798 formálně správy dědičných statkův ujal (v odhadní ceně 189.773 zl. rýn. 15 kr. za Střílky a Cetechovice). Po něm přešly odstupní smlouvou ze dne 1. března r. 1832 oba tyto statky na 200.000 zl. oceněné na jeho mladšího syna Františka, jenž je postupem ze dne 19. září r. 1868 postoupil v ceně 400.000 zl. Františkovi ml. z Kuenburka. (Obr. 75.) Od toho je koupil dne 16. září r. 1885 Zikmund hrabě Herberstein, který je dne 23. června r. 1898 postoupil Albertovi hr. z Herberštejna v ceně 900.000 zl. r. m. (r. 1885 koupeny za 560.000 zl.). (Obr. 76.)

Poddanské poměry. R. 1750 bylo ve Střílkách 13 pololáníků a 51 čtvrtníků. Pololáníci robotovali 3 dny týdně párem koní, čtvrtníci 3 dny týdně pěšky. Gruntovní plat se dával třikráte do roka, z celé osady bylo na sv. Jiří 25 zl. $16^1/_2$ kr., o sv. Václavě tolikéž, o sv. Duchu 5 zl. 35 kr. Z celé osady vycházelo vrchnosti 191 liber přádla, 131 slepic, 1740 vajec a ze šenku 70 zl. hotově.

Na panství byly dvory: Střílecký mající 881 měr rolí, 768 měr pastvisk, $25^{6}/_{8}$ měr zahrad a 44 měr oulehlí; Zástřizlský s $241^{7}/_{8}$ měr rolí, $88^{4}/_{8}$ měr pastvisk a $15^{2}/_{8}$ měr zahrad; Roštínský mající 474 měr rolí, $20^{1}/_{8}$ měr oulehlí, $206^{2}/_{8}$ měr pastvisk a $15^{5}/_{8}$ měr zahrad; celkem při všech třech dvorech $1596^{7}/_{8}$ měr panských rolí. Luk bylo při dvoře Stříleckém na 114 dvojspřežných vozů sena a 26 vozů otav, při Zástřizlském po 150 vozech sena a 36 otav, při Roštínském po 60 vozech sena a 20 otav. Lesů bylo ve Střílkách 242 měr, v Zástřizlech $1113^{4}/_{8}$ měr, v Roštíně 2761 měr. Ve Střílkách byl pivovar na 1040 beček piva.[1])

Obr. 75.
Znak hr. z Kuenburka.

Obr. 76.
Znak hr. z Herbersteina.

Střílecký farář dostával z pololánu kopu rži a kopu ovsa, ze čtvrti mandel rži a mandel ovsa ročně. Učitel měl r. 1775 z pololánu čtvrt a ze čtvrtlánu půl čtvrti rži sypané.

R. 1775 bylo 13 pololáníkův a 55 čtvrtníků, kteří robotovali jako poddaní cetechovští. K pololánu patřilo asi 23 mor. měr pozemků.[2])

Při opravě katastru r. 1755 se shledalo, že poddaní ve Střílkách od dávných dob užívají $785^{1}/_{8}$ měřice panského pozemku beze všech desátkův a platů. Naléháno na ně, aby pozemky ty

[1]) Reg. zem. odd. dom. č. 134.
[2]) Urb. fase Hrad. č. 31.

vrchnosti vydali. Poddaní však se zavázali smlouvou ze dne 18. prosince r. 1755, že budou z pozemků těch na všecka příští léta platiti 10 kr. z každé měřice, „poněvadž týž rola velmi špatné jsou a malý užitek vydávají“, a vrchnost jim pozemky ty pustila, ale jen tak dlouho, dokud se jí bude zdáti a líbiti.[1]) Ale obec zapletla se teprve r. 1848 o tyto pozemky do sporu s vrchností a pozemky ty prohrála a ztratila. Sami ouředníci panští rozeštvali uživatele těchto pozemků, aby vrchnosti odřekli plat 10 kr. z měřice. Vrchnost spor vyhrála na základě reversu z r. 1755 a pozemky sedlákům odebrala.

Jména tratí r. 1754: V Kozlových, Markova, Černý oujezd, pod Rybníky, Světlá, Podsedky, Podolšovec, za Korýtky.

Nyní jsou trati: Čížová, Hrušky, Újezdy, pod Rybníky, Krátký, Světlá, Marková, Díly, Ostudy, Podsedka, Kozlová, Zusky, Bralová, pod Olšovcem, Padělky, Paseky, Loučky. Lesy se jmenují: Petýlko, Škodanov, Olšovec, Hrad, Blažka, Holý kopec, Křížná horka, Jivina.

Zaniklá osada **Olšovec**, která se připomíná jen jedenkráte r. 1486 již jako ves pustá,[2]) stávala tam, kde je polní trať pod Olšovcem a les Olšovec.

Osada **Bralová**, která stávala v místech nynější trati Bralové, byla asi jen véska nepatrná. R. 1578 připomíná se již jako ves pustá.[3])

Osada **Strabišov** stávala v místech nynějšího lesa Strabišova mezi Střílkami a Cetechovicemi. R. 1486 čte se již jako ves pustá. Více zmínek o ní nemáme.

Těšánky,

původně Těšany, samostatná katastr. a polit. obec, na západ od Zdounek, v údolí při cestě do Roštína, od Kroměříže 12·09 km, od Zdounek 1·83 km vzdálená. Kdysi náležely dvě pětiny panstvím do Zdounek a tři pětiny do Kroměříže. Větší a bohatší část slove do dneška „knížecí“. Každá měla původně svého

[1]) Orig. v zem. reg. odd. dom. č. 134.
[2]) Z. d. XII. 29, viz výše; [3]) XXIX. 27 (v opisu fol. 106).

rychtáře a svou vlastní pečeť. Grunty jsou na návsi, chalupníci při silnici zdounecko-střilecké a na dolním konci osady.

Rozloha obce měří 230 ha, z nichž 200 ha rolí, 10 ha luk, $3^1/_2$ ha zahrad a 18 ha pastvisk.

Obyvatelstva bylo r. 1771 206 duší, r. 1790 v 37 domech 198, r. 1834 v 40 dom, 318, r. 1869 v 48 dom. 297, r. 1890 v 59 dom. 304 a r. 1900 v 60 dom. 331 duší, výhradně katolíků a Čechů.

Přifařeny jsou nyní do Zdounek, do r. 1788 náležely farou do Zborovic. Pošta je ve Zdounkách.

Škola měla r. 1907 jen 69 žáků. Je jednotřídní. Nynější budova při silnici do Zdounek vystavěna byla r. 1903. Již r. 1834 byla v Těšánkách výpomocná škola, na které vyučoval školní pomocník ze Zdounek.

Místní jméno znělo původně Těšany, ale již v XVI. století čtou se Těšánky, asi na rozdíl od (Hrubých) Těšan, ježto obě osady byly na panství biskupův olomuckých kroměřížském.

R. 1349 bratří Vojtěch a Martin z Troubek sestoupili se na spolek zboží svých v Troubkách, Těšánkách a Zdislavicích, na kterýchžto statcích měla manželka Vojtěchova 250 hř. věna.[1]) Vojtěch z Troubek však již r. 1356 prodal svůj díl Těšánek, totiž 2 lány, louku a dvůr za 33 hř. gr. Trojanovi z Troubek,[2]) jenž r. 1368 zapsal na tom své ženě Anně 30 hř. věna.[3]) R. 1374 drželi Těšánky — neví se, zda celé či jen část — bratří Stach, Soběň a Skoch z Troubek, kteří vešli na spolek nejen na Troubky, ale i na Těšánky a mlýn ve Zborovicích.[4]) Trojan z Troubek r. 1376 zapsal druhé své ženě Elšce na dvoře v Těšánkách 10 hř. věna[5]) rozmnoživ tak její věno 10 hř., které jí zapsal již r. 1373[6]). Téhož roku prodal Skoch z Troubek Václavovi z Doloplaz a jeho pastorkovi Alšíkovi 6 lánů, 2 krčmy a 2 podsedníky, půl mlýna s loukami a jiným příslušenstvím.[7]) R. 1377 zapsala Anna z Troubek muži svému Ješkovi z Žerotína na vsích Troubkách, Zdislavicích a Těšánkách 150 hř. věna.[8])

---

[1]) Z. d. I. 81; [2]) 442.

[3]) Z. d. I. 1034; [4]) II. 495; [5]) III. 116; [6]) II. 299. Píše se tuto omylem Troyan de Czessov místo de Czessan. [7]) Z. d. III. 224.

[8]) Z. d. III. 353. Není tedy úplně správno mínění Švojovo, že r. 1377 vyženil Těšánky Ježek z Žerotína se svou ženou Annou z Troubek. Dle téhož Švoje držel je Ješek z Žerotína ještě r. 1406. Schwoy II. 634.

Z toho je zřejmo, že Těšánky, ač osada neveliká, byly rozkouskovány mezi vrchnost několikerou. Největší část asi držela kolegiátní kapitula sv. Mořice v Kroměříži. Díl totiž nedávno před r. 1326 koupil biskup olomucký Kunrát a odkázal jej v závěti dané v Modřicích dne 22. června r. 1326 kolegiátní kapitule kroměřížské tak, aby z ročních příjmů dvora v této dědině pokud bude možno zakupoval a rozděloval se denně, z platu však každoročně v adventě a v postě chleb kanovníkům a vikářům při kostele, oč měl míti péči kapitulní hospodář.[9]) Zdá se však, že král český Jan Lucemburský té závěti neuznal, ale že považoval ves Těšany za odúmrť a osoboval si právo s ní jako s odúmrtí svobodně dle své vůle královské naložiti. Nemáme totiž jiného vysvětlení pro listinu královskou ze dne 31. května r. 1327, kdy král Jan zapisuje vsi Křenovice (u Kojetína), Těšany (Cessan) a půl vsi Tištína (Cziesczyn), které naň odúmrtně spadly smrtí biskupa Konráda, nově zvolenému biskupovi olomuckému Hynkovi a Hynkovi Berkovi z Dubé a z Lipého.[1]) Část Těšan však přece zůstala kapitule kroměřížské, ježto biskup vážil více poslední vůle svého předka nežli král hájil práv korunních. Kapitula rozmnožila majetek svůj v Těšanech r. 1379, kdy výše zmíněný Václav z Doloplaz a pastorek jeho Alšík ze Svitav se schválením, ba přímo z rozkazu markrabího Jošta prodali proboštovi, děkanovi a celé kapitule plat 10 hř. ročně na půl vsi Těšánkách, totiž na šesti lánech, dvou krčmách, dvou podsedcích a polovici mlýna s loukami a jiným příslušenstvím,[2]) čímž vymazán vklad, který

[1]) Original v k. a. archivě v Kroměříži. „Praeterea villam Tzessan prope Cremsier nuper nostra pecunia comparatam similiter disponimus damus et donamus ecclesie Cremsirensi sic, quod de annonis curie sive allodii ejusdem ville panes cottidie, si fieri poterit, census vero ipsius ville anno quolibet in adventu domini et per quadragesimam diebus singulis presentibus et qui divinis intererint canonicis et vicariis distribui debeant per custodem ecclesie memorate.“ Zápis tento mluví sice hned o celé vsi a hned jen o dvoře, to nás však nesmí mýliti v úsudku, že jen část vsi biskup koupil a kapitule odkázal. C. d. M. VI. 242 č. 314. Necháváme původní pravopis, ale interpunkci jsme označili správně.

[2]) Original v kapitulním archivu v Olomouci. C. d. M. VI. 267 č. 361. Že v obou listinách sluší mysliti na Těšánky u Zdounek, vychází zřetelně z další historie této vsi. Volný nechtěje asi rozhodovati ani pro Hrubé Těšany ani pro Těšánky, přidržel se slov testamentu z r. 1326 a píše doslovně dle listiny Těšan bei Kremsier. Wolny, Kirchl. Topographie I. Abt., 2. Bd., pg. 98.

[3]) Z. d. IV. Wolny 549, K. T. I.$_2$, 84.

Václavovi a jeho pastorkovi činil Skoch z Troubek.[1]) Zdá se však, že toto zboží Těšanské bylo časem považováno za osobní majetek proboštů kroměřížských a že je kupoval každý probošt po úmrtí nebo povýšení svého předka. Jinak nevysvětlena zůstává potvrzovací listina biskupa Petra ze dne 26. března r. 1383 (datum in castro nostro Medricz feria quinta infra octavas pasce), kterou tento biskup olomucký potvrzuje dar probošta kroměřížského Alberta. V listině se totiž praví, že probošt Albert za spásu svou, rodičů a hlavně bratra svého již zemřelého Mikuláše, druhdy probošta u sv. Petra v Brně, daroval oltáři sv. Kateřiny v kapli kostelu kapitulnímu přilehlé, ke cti a chvále boží, rodičky boží Panny Marie a sv. panny Kateřiny 6 lánů, 2 krčmy a 2 podsedky s polovicí mlýna v T. u Zdounek, jakož ročně vynášely 10 hř. pr. gr. platu, což vše i s příslušenstvím koupil za 103 hř., a k čemuž dal svůj souhlas i markrabí moravský Jošt. Dar tento proboštův udál se ovšem za některých podmínek. Probošt měl příjmy z tohoto zboží rozdíleti mezi kanovníky, vikáře, altaristy (kaplany) a rektora školního dle způsobu od dřívějška již zachovávaného pro zlepšení jich výživy (pro panibus), ale že probošt a děkan mají obcovati denně mši sv. aspoň při pozdvihování, ale vikářové od začátku až do konce. Mimo to má se při kostele sloužiti na úmysl probošta Alberta 12 zádušních mší, první v svatvečer sv. Řehoře papeže za zakladatelova bratra Mikuláše. Všecky ostatní zádušní mše se přesně určují.[2]) Markrabí Jošt však dobře chápal, komu statek tento vlastně náleží, r. 1387 dal do desk zemských cúdy olomucké vložiti kapitule kroměřížské ves Nitkovice u Morkovic se vším příslušenstvím a louku u Těšánek, aby na věčné časy náležely této kapitule.[3])

R. 1384 čte se Mladota z T., ale měl zboží pozemské v zaniklých Rakouskách (u Králic), v Těšánkách nic.[4]) R. 1385 zapsal Trojan z T. ženě svého syna Marketě na louce a podsedku v Těšánkách 12 hř. a jiným vkladem 17 hř. věna na Chomútovicích.[5])

---

[1]) Z. d. III. 550.

[2]) Orig. v k. a. archivě v Kroměříži. Více o tom viz při dějinách města Kroměříže. C. d. M. XI. 260 č. 290.

[3]) Z. d. VI. 195 č. 329. C. d. M. XI. 392 č. 446. Jak Nitkovice a Těšánky přešly z kapituly kroměřížské ke statku biskupskému, viz své doby při dějinách Kroměříže.

[4]) Z. d. IV. 447; [5]) 674, 675. Ovšem nejsou-li to Těšany u Olomouce, kde je také ves Chomútov — nikoli Chomútovice.

Vdova Trojanova Elška učinila r. 1389 s Marketou a jejími syny na věno v Těšánkách stupek.[1]) Dvůr, který Trojan měl v Těšánkách, spadl po jeho smrti jako odúmrt na markraběte Prokopa, jenž jej daroval vladykovi Jakubovi Klasovi z T. Jakub prodal onen dvůr r. 1397 Knábovi z Držovic a jeho manželce Marketě,[2]) proti čemuž vložily hned Elška a její dcera Marketa z Chomútovic odpor, ježto se cítily ve svých věnných právech zkráceny. Proti jejich odporu však vložil nový odpor Jakub Klas, ježto jim věno jejich cele a nezkráceně vyplatil.[3]) R. 1406 náležela již část Těšánek Ješkovi z Žerotína, jenž vzal na ni na spolek své bratry Všebora a Jana z Dubčan.[4]) Toho roku čte se také Petr z T., jenž držel nějaké zboží ve Zdislavicích.[5]) R. 1408 Marketa, vdova Knábova z T., jež měla na Těšánkách spolek se svými syny, spolek ten zrušila a celý svůj díl Těšánek darovala synům.[6]) R. 1412 prodal Jan z T. dvojlánní dvůr v Těšánkách a podsedek Šemíkovi z Újezda.[7]) Všebor z Dubčan prodal r. 1415 3 lány, 2 krčmy, 5 podsedků a půl mlýna v Těšánkách Hynkovi a Bohuši bratřím ze Šumvalda[8]) a Šemík z Labutě (a z Újezda) současně svůj dvůr Adamovi z Drahanovic.[9]) Adam pak již r. 1417 prodal tento dvůr (in villa Tyessan prope Zdunek) Libušovi ze Senice a jeho manželce Katruši.[10]) Dcera Všeborova Anna ze Šumvalda vzala r. 1437 muže svého Jana z Lichtenburka a na Bítově na spolek tvrze v Malenovicích a na své zboží ve Zborovicích, Těšánkách a Troubkách.[11]) Po té se o vladykách těšanských nemluví až k r. 1481, kdy Jiřík z Veledúbravy pohoní Martina, Mikšova syna z T., že mu drží dvůr v Chomútovicích,[12]) kterýž půhon se r. 1482 opakuje.[13])

R. 1492 vkládá Půta z Lichtenburka a z Bítova půl vsi Těšánek s mlýnem a 7 kop platu ročního s lidmi a jiným příslušenstvím Václavovi Vracovskému z Jíkve,[14]) po kterém toto zbožíčko dědil (asi) syn jeho Petr z Jíkve a z Vracova, jenž je před r. 1498 prodal Filipovi z Zástřizl a na Kyjově. Statek tento však byl zadlužen a prodavatel nepospíchal příliš ani s očištěním

---

[1]) Z. d. VI. 90.

[2]) až [11]) Z. d. VI. 707; 713, 714; VII. 102; 246, 248; 654; VIII. 188; 378; 475; IX. 119; X. 200.

[12]) Brandl, Půh. VI. 159 č. 930.

[13]) Brandl, Půh. VI. 196 č. 1161.

[14]) Z. d. XIV. 30.

od dluhů ani se vkladem do desk zemských. Filip z Zástřizl a na Kyjově pohnal proto r. 1498 rukojmí, kteří se za správu a za vklad zaručili, totiž Beneše z Ořechového na Vážanech a Čeňka z Žeravic a na Bánově, aby závazku svému dosti učinili. Tito rukojmí se přiznali k rukojemství a proto byli zemským soudem odsouzeni, aby učinili podle svého listu.[1]) Vklad skutečně vykonán r. 1499, kdy Petr z Jíkve Filipovi vložil do desk v Těšánkách 10 poddaných a jedenáctého mlynáře s mlýnem a loukami a vším plným právem.[2]) Filip prodal tuto část Těšánek r. 1521 Václavovi Pacákovi z Pačlavic (vklad zní na půl vsi a mlýn).[3]) Po Václavovi Pacákovi dědili vnukové Jan, Václav a Jakub Pacákové z Pačlavic, kteří r. 1547 vložili do desk Vilímovi z Víckova na Cimburku, nejvyššímu hofmistru markrabství Moravského, ve vsi Těšánkách blíž Vzdounek 11 člověků, jak je držel děd jejich Václav Pacák z Pačlavic.[4])

Třetí část Těšánek, totiž dva usedlíci poddaní a louky zvláštní náležela ke zboží zdouneckému. R. 1520 vkládají se se Zdounkami a ostatními k zboží tomuto příslušnými dědinami Janem z Lomnice Hynkovi z Kunčic.[5]) Další osudy této části viz při Zdounkách. Jak tato část přišla před r. 1519 ke Zdounkám, nevíme, za to však umíme udati, že r. 1561 spojena byla se Zdounkami druhá část Těšánek, tvořící druhdy samostatné zboží zpupné. Toho roku totiž Záviše z Víckova vložil své vlastní zboží ve vsi Těšánkách (10 člověkův a jedenáctého mlynáře s rybníky a rybniščemi = místy spuštěných rybníků) Petrovi Čertorejskému z Čertorej, který téhož roku nabyl Zdounek. Tímto vkladem nastal stav, který vidíme od r. 1561 až do r. 1848, totiž že dvě pětiny vsi patřily ke Zdounkám a ostatní tři ke Kroměříži. Připomínáme totiž, že statek kapituly u sv. Mořice v Kroměříži přešel po válkách husitských rovněž do světských rukou, ale když biskup olomucký Stanislav (Thurzo) asi r. 1508 vyplatil statky kapitulní a spojil je s velikým statkem kroměřížským, spojil s ním také díl Těšánek.[6])

Asi r. 1558 neb 1559 stihlo Těšánky veliké neštěstí, že celé vyhořely; protož od r. 1559 až do r. 1563 biskup Marek Khuen

---

[1]) Půh. olom. (netiš.) svaz. 6 fol. 259.
[2]) Z. d. XVI. 61; [3]) XIX. 5 v.; [4]) XXV. 122; [5]) XVIII. 59 (orig. fol. 13).
[6]) Z. d. XXVII. 28 v. Ostatek viz své doby při Kroměříži.

v listu přiznávacím k berni zemské odčítává si důchody ušlé mu na nově pohořelých poddaných v Těšánkách.[1])

Od doby, kdy Těšánky se přesně rozdělily na dvé částí, Zdouneckou a knížecí, měla dědina dva fojty a dvojí ouřad, každá část svého; o fojtovi na díle kroměřížském máme první přesnou zprávu z r. 1583, kdy biskup Stanislav Pavlovský píše Matyášovi Žalkovskému ze Žalkovic na Dobromělicích, jenž jej žádal, aby mu fojta z Těšánek na jeho grunty a v jeho poddanost propustil, aby o to jen požádal biskupského hejtmana kroměřížského, do něhož nijaké pochybnosti není, že mu fojta propustí. Biskup sám je zaneprázdněn jinými pilnějšími věcmi, než vydáváním zhostných listu poddaným, k čemuž má ouředníky a hejtmany.[2]) Jméno fojtovo se neuvádí. R. 1602 fojtoval na díle knížecím Jiřík Šuba.[3])

Válkou třicetiletou celá osada utrpěla značně. Na díle zdouneckém bylo r. 1667 osedlých domů 7, pustých rovněž 7. R. 1670 starých osedlých 7, nové pusté (zpustlé po r. 1657) 2, staré pusté 4. Rolí starých vzdělaných bylo $56^2/_8$ m. I. a $112^4/_8$ m. II. tř., nových pustých I. tř. 28 a II. tř. 56 m., starých pustých I. tř. $46^3/_8$ a II. tř. $92^5/_8$ m.[4]) Na díle knížecím bylo r. 1675 starých osedlých domů 7, nový osedlý 1, staré pusté 2. Rolí starých vzdělaných bylo $105^3/_8$ m. I. a $52^5/_8$ m. II. tř., nových osedlých $17^3/_8$ m. I. a $8^5/_8$ m. II. tř., starých pustých $28^5/_8$ m. I. a $14^3/_8$ m. II. třídy.[5])

Poddanské poměry: Na statku biskupském nebylo vůbec panských pozemků. Poddaní robotovali při dvorech kromé-

[1]) V k. a. archivě kroměřížském kopiář N. Po prvé odčítává je v přiznávacím listě daném na Kroměříži v outerý před sv. Kateřinou l. 1559 — dle toho stalo se neštěstí pravděpodobně až v létě r. 1559 — naposledy v listě daném v neděli před sv. Vítem r. 1563.

[2]) K. a. archiv Krom. Kop. 20 fol. 93. Datum na Vyškově v pondělí po neděli provodní léta 1583.

[3]) Jiřík oblíbil si k manželství děvečku, poddanou Vilímovu z Roupova na hradě Znojmě — kardinal Dietrichštejn dvakráte žádá Roupovce, aby tu děvečku fojtovi k manželství z poddanství svého propustil (k. a. archiv krom. kop. č. 36 fol. 47 a 53), ježto Jiřík má statček a ouřad rychtářský, pro kterýž ouřad statček svůj bez manželky opatrovati jemu velmi obtížné jest a skrze to k škodám přichází.

[4]) Reg. zem. odd. rektif. č. 303.

[5]) K. a. archiv krom. Lahnbeschreibung F. III. b 31/4.

řížských R. 1750 bylo na díle knížecím 6 pololánů a 6 čtvrtníků. Pololáník robotoval po celý rok celý týden jednou osobou pěšky a párem koní, čtvrtník jen pěšky. Mimo to dováželi sedláci víno z Polešovic. Poddaní prali a holili ovce. Přástku vykonávali buď in natura nebo platila místo ní celá obec ročně 5 zl. 56 kr. platu. Plat gruntovní dával se o sv. Jiří, sv. Janě, sv. Václavě a o vánocích; v těchže lhůtách také plat robotní; o vánocích dával se plat slepiční, vaječní a za svobodu, že osada nečepovala panského vína. Celkem vycházelo vrchnosti na Kroměříž z T. za celý rok platu robotního 108 zl., gruntovního 24 zl. 23 kr., vinného 8 zl. 45 kr., slepičního 1 zl. 17 kr., vaječního 1 zl. 21 kr. a za přástku 5 zl. 56 kr. Osadníci měli právo bráti si potřebné dřevo z panských lesů, zač dávali vrchnosti ročně 13 měřic ovsa.[1]) R. 1767 bylo na tomto díle 288 měr poddanských rolí, $4^1/_2$ m. ovocných zahrad a luk na 54 dvojspřežných vozů sena.[2]) R. 1851 bylo výkupu z pololánu 451 zl. 13 kr., ze čtvrti 153 zl. 48 kr., ze svobodnického mlýna na čís. 4. 4 zl. 32 kr. kapitálu. Z celého dílu bylo výkupu 181 zl. 44 kr. roční renty čili 3634 zl. 40 kr. kapitálu (na 20 let).[3])

Na zdouneckém díle bylo r. 1750 10 čtvrtníků, kteří robotovali po 3 dnech týdně pěšky a dávali plat z kopanin, z luk, z kovárny a za hlídku. R. 1775 bylo tam již 13 čtvrtníků, kteří měli již robotu dle josefinského patentu (od sv. Jana do sv. Václava 1 osobou nebo 1 koněm celý týden, ostatek roku jen 3 dny týdně). Mimo to přadli pro vrchnost po půl kusu přádla nebo platili po 9 kr. hotově. Celá obec platila z obecních kopanic a 12 louček o sv. Martině ročně 6 zl. a za hlídku 4 zl. 42 kr. Chalupníci robotovali 52 dní v roce jednou osobou pěšky. Ostatní viz při Zlámance.

R. 1880 skoro celá osada vyhořela.

Polní trati jmenují se r. 1749: od Koláčku, Půlčtvrť, Čtvrť, Padělek, od Troubecka, Malý a Hrubý háje, Vrbička, Klínek od Zdounecka, Padělky v dolích, v Příčních, pod Zahradami, v Dražově, Malá nivka a nivka za Vodou. Mimo proložené dnes ještě jsou: Velička, Háje od Troubek, Padělky za humnama.

---

[1]) K. a. archiv krom. Lahnbeschreibung F. IV. b 54/1.

[2]) K. a. archiv krom. F. IV. b 62 4. [3]) Tamže F. VII. a 4/27.

K části knížecí zachovala se gruntovní kniha z r. 1599, obsahuje však i starší vklady. Má nadpis: „Tyto registra ode mne Matyaše Opavského, písaře sirotčího panství kroměřížského obnovena a dokonána v pátek po neděli Inuocavit leta 99. Nepřetržité zápisy končí rokem 1620, dodatečně jsou však v knize vklady z r. 1650. K r. 1612 čte se v knize fojt Martin z Kouta, s tímto šlechtickým přídomkem mnohokráte. Zakoupil se ve vsi r. 1608 ukoupiv od Jíry Horáka grunt se třemi čtvrtmi rolí za 450 hř. vídeňských. Nebylo to však fojtství dědičné, neboť k ostatním letům vyskytá se každý rok jiný fojt.

Přes 100 let udržely se na těchže gruntech rody Krpcův č. 12 (od r. 1749) a Paligův na mlýně č. 4 (od r. 1775).

V Těšánkách narodil se Jan Koza, učitel v Hulíně, spisovatel článků pedagogických a vydavatel různých příležitostných spiskův učitelských.

Tetetice,

samostatná katastr. a polit. obec na bývalém panství nezamyslickém náležitá druhdy kanovníkům augustiniánům u Všech Svatých v Olomúci, 8·47 km sz. od Zdounek (12·39 km do Kroměříže), silnicí spojená s Počenicemi a Vežkami.

Rozloha obce měří 258 ha, z nichž rolí 237 ha, luk 4 ha, zahrad 8 ha, pastvisk 1 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1770 223 duší, r. 1790 v 29 domech 204, r. 1834 ve 52 dom. 280, r. 1869 v 55 dom. 315, r. 1880 ve 62 domech 351, r. 1890 v 67 dom. 361 a r. 1900 v 69 dom. 329 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

Osada je přifařena do Počenic, má však vlastní kapli Andělů strážných vystavěnou dle vrchnostenského povolení ze dne 28. října r. 1835 v roce 1836. Obec zavázala se reversem ze dne 15. prosince r. 1837 kapli vlastním nákladem opravovati.

Školou přísluší osada do Počenic.

Místní jméno znělo druhdy Tetečice. Píše se r. 1385, 1391 a 1360 Teteczicz. Je to jméno patronymické od osobního Tetek odvozené. (Srv. Tětětice v Čechách).

Osada je stará. Již r. 1358 připomíná se jako samostatný ovšem neveliký statek, z něhož Ondřej z Lomů (de Lomow) prodal Lvíkovi (z Počenic) a jeho synům 6 lánů za 100 hř. gr.[1]) Lvík prodal r. 1360 Matoušovi ze Šternberka v Teteticích dvůr, tři lány a čtvrtlán s lesy a jiným příslušenstvím. Druhou část téže vsi koupil r. 1360 Matouš ze Šternberka od Racka z Počenic, totiž 7 čtvrtí rolí a 2 hř. a 12 gr. ročního platu.[2]) Racek (ze Zborovic) však měl tenkráte ještě nějaké role u Tetetic řečené Nivy, které r. 1368 prodal jako příslušenství části Počenic Jiříkovi Mazancovi.[3]) Tento Racek byl otec Lvíkův.[4]) Levík však ještě kromě statku prodaného Šternberkovi držel nějakou část Tetetic, kterou před r. 1375 prodal spolu se sestřencem svým Lvíkem Přibíkovi z Maletína (totiž poplužní dvůr a jednoho usedlíka).[5]) R. 1385 čte se ještě Lvíkův syn Levík z Tetetic a matka jeho Kačna již vdova, ale měli zboží jen v Počenicích, na Teteticích již nic.[6])

Po Matouši ze Šternberka přešel jeho díl Tetetic na syna Jana ze Šternberka na Lukově, jenž r. 1376 vložil na něm věno své manželce Hyzle.[7])

Přibík z Malotína prodal svůj dvůr v Teteticích s podsedkem a ovocnou zahradou r. 1377 Ondřejovi z Něčic, jenž hned na něm zapsal 30 hř. věna své ženě Bětce[8]) a zároveň vešel s Lekšem z Vežek na Tetetice na spolek.[9]) Po Lekšovi snad přešel spolek na Tetetice na Zdeňka z Vežek, jenž r. 1379 vložil do desk odpor, kdyby (jiný) Zdeněk z Vežek chtěl na Tetetice vložiti věno ženě své Elšce. Ke vkladu věna však nedošlo.[10]) Ondřej z Něčic psal se po té po Teteticích a r. 1389 prodal svůj tetetický dvůr Heršovi z Bohuslavic, jenž současně na něm zapsal manželce své Anně 50 hř. gr. věna za souhlasu jejího bratra Zdeňka z Vežek,[11]) ale již r. 1391 převedl ji z tohoto věna 40 hř. z Tetetic na Vežky,[12]) a dvůr v Teteticích prodal spolu s polnostmi a s pod-

[1]) Z. d. I. 508.

[2]) Z. d. I. 704, 705; [3]) 1120.

[4]) Půh. I. 31 č. 158.

[5]) Z. d. II. 28. Vloženo teprve r. 1376, ale již r. 1375 čte se Přibík de Czeczeczicz. Půh. I. 4. č. 7.

[6]) Z. d. IV. 687; [7]) III. 193.

[8]) Z. d. III. 352, 401. V druhém vkladu čte se asi chybou písařovou Andreas de Nemcicz.

[9]) Z. d. III. 402; [10]) 604; [11]) VI. 101 a 102; [12]) 319.

sedkem Zbyňkovi z Dřínového.[1]) Zbyněk zapsal r. 1397 manželce své Anně na platných lidech v Teteticích 6 hř. ročního platu věna za souhlasu jejího bratra Petra Kyjovce z Kyjovic.[2]) Po její smrti pak r. 1406 zapsal totéž věno druhé své ženě Lidce,[3]) kterou r. 1412 učinil kšaftem poručnicí svého zboží v Teteticích a svých dětí z ní narozených, aby zbožím tím vládla a je držela dotud, dokud by synové jeho let přirozených nedošli. Kdyby však po jeho smrti vdovství změnila a znova se vdala, má Tetetic synům hned postoupiti.[4])

Jan či Ješek ze Šternberka odjinud z Lukova prodal r. 1391 svůj díl Tetetic témuž Zbyňkovi z Dřínového,[5]) čímž celá ves spojena v rukou jediného držitele, zvláště když r. 1391 Zbyněk přikoupil ještě role řečená Úlehly, ležící u Tetetic od Sýce z Počenic.[6]) Tento prodej však setkal se s odporem Zbyňka z Tetetic, kněze, jenž r. 1408 pohnal Mikšíka z Podhradí ze 100 hř., že je mu rukojmím za Ješka a platiti nechce.[7]) Nález panský r. 1409 zněl, aby Mikšík zaplatil, zač se zaručil.[8]) Mikšík z Podhradí však pohnal hned r. 1410 Ješka z Lukova trhovým půhonem z 80 hř. gr., že jej zastavil Ondřejovi z Tetetic a jeho erbům (asi otci kněze Mikšíka) a nyní jej nechce vyvaditi.[9])

Po Zbyňkovi z Dřínového přešly celé Tetetice na Jana z Dřínového, jenž je r. 1437 vložil do desk zemských s lesy tetetickými a s lesy řečenými Medlovskými Milotovi z Morkovic,[10]) který zároveň se vkladem trhu na vsi Teteticích, lidech platných, na půl sedma lánu, krčmě a usedlíkovi zapsal ženě své Kateřině ze Zástřizl za souhlasu otce jejího Onše ze Zástřizl 90 hř. věna.[11]) Tím byly Tetetice spojeny s Morkovicemi, při nichž se připomínají ještě r. 1480.[12]) Milotovi zavázali se za prodavatele Jana z Dřínového (asi bratří jeho) Jakub a Zbyněk z Dřínového, že dluhy a závady na Teteticích váznoucí dají vymazati. Když se tak nestalo, pohnal je Milota r. 1437 ze 220 hř. gr.[13])

Koncem stol. XV. koupil ves Tetetice klášter Všech sv. v Olomouci. Vysvítá tak z půhonu z r. 1497, kdy kněz Jan probošt

---

[1]) Z. d. VI. 364; [2]) 690; [3]) VII. 295; [4]) VIII. 319; [5]) VI. 245; [6]) 335.

[7]) Brandl, Půhony I. 301 č. 806; [8]) 312 č. 312 a 313; [9]) 359 č. 1069.

[10]) Z. d. X. 15. Dle Švoje I. 465 stal se kup kolem roku 1420. Vklad je ovšem hodně pozdější trhu samého. Za válek husitských totiž práva stala.

[11]) Z. d. X. 259; [12]) XII. 22 v. Morkovice.

[13]) Brandl, Půhony III. 444 č. 40 a 41.

a konvent kláštera Landškronského pohoní Jana z Čertoryj a na Litenčicích z 520 zl. uh., že jest jim rukojmě za správu vsi Tetetic a za listu obnovení a již jsú jim rukojmě zemřeli a on jsa rukojmí za nebožtíka Jiříka z Zástřizl a z Litenčic a drže sám ten statek listu obnoviti nechce. Páni nalezli, aby list obnovil a na místě sirotčím sám se jistcem učinil.[1]) Klášter spojil Tetetice se statkem nezamyslickým, při němž zůstaly až do dnešních dnů.[2])

Tetetice měly před válkou třicetiletou 17 domů a $387^4/_8$ m. polí II. třídy. Po válce bylo 7 domů pustých ještě r. 1656 a při nich 130 m. polí; od t. r. do r. 1675 4 domy nově osazeny a 3 nové pusté, nových vzdělaných 70 m. a nových pustých 110 m. polí.

Domy měly r. 1675: 4 po lánu (z nich 2 pusté), 4 po $^3/_4$lánu (z nich 2 pusté), 2 po $^1/_2$lánu (z nich 1 pustý), 6 po $^1/_4$lánu (z nich 1 pustý) a 1 chalupa bez rolí. R. 1750 bylo tu rolí orných $430^4/_8$ m., ladem ležících 12 m., zahrad $10^3/_8$ m., luk po $3^3/_4$ vozech sena a $1^3/_4$ vozu otavy. Obec sama měla $71^4/_8$ m. pastvisk.

Razítko obecní: PEČET · OBECNI · DEDINI · TETETIC ·:· s letopočtem 1668.

R. 1750 bylo tu sedláků (láníků) 7, 3 pololáníci a 7 čtvrtníků. R. 1775 udává se tu 7 pololáníků, 3 čtvrtníci a 7 podsedníků a 8 domkařů bez rolí. Dle vrchnostenské fase z r. 1750 měla panská ovčírna v Teteticích 50 m. polí a $^2/_8$ m. zahrady, panský les („v Lipině", „v Rokli" a „u Číhadla") 85 m.

Zdejší poddaní dávali gruntovní činže o sv. Jiří 16 zl. $46^1/_4$ kr. a o sv. Václavě 18 zl. 43 kr., místo předení 5 zl. 18 kr.; obec platila o vánocích při obnovení obecní rady (nöe der Rathserneuerung) 4 zl. 15 kr., z panského pole (asi pod 8 měr) 30 kr., pak 4 zl., že nemusila o posvícení přivézti a vyšenkovati k užitku panskému sud vína; platu z chalup bylo 8 zl., z krčmy 10 zl.

Robota polní r. 1750 u láníků (r. 1775 u pololáníků) byla jízdní s 2 koni, u pololáníků (r. 1775 u čtvrtníků) byla střídavě jeden týden jízdní, druhý týden pěší, u čtvrtníků (r. 1775 u podsedníků) byla pěší 1 osobou. Robota ať jízdní nebo pěší trvala

---

[1]) Půh. Olom. (netišť.) 6 fol. 215.

[2]) Dle Švoje I. 405 koupil ji klášter teprve r. 1498, což je nesprávné.

u sedláků od sv. Václava do sv. Jiří týdně 3 dny, od sv. Jiří do sv. Jana Křtitele týdně 4 dny a od sv. Jana Kř. do sv. Václava týdně 6 dní. R. 1755 byla sedlákům obojí robota od sv. Jiří do sv. Jana týdně o 1 den snížena. Domkaři robotovali po celý rok týdně 1 den 1 osobou.

R. 1775 měli pololáníci rolí po $43^2/_8$ m., čtvrtníci 21 m., podsedníci po $10^6/_8$ m. Kromě gruntovní činže a za předení platili ještě pololáníci r. 1775 daně ročně 16 zl. 39 kr. 2 den., čtvrtláníci 8 zl. 35 kr. 2 den., podsedníci 4 zl. 56 kr. 2 den., o vánocích pololáníci 22 kr. 2 den., čtvrtníci 14 kr. a podsedky 9 kr., by nemusili bráti kořalku z panského sklepa. Bezplatně užívali od vrchnosti pastviska na $71^4/_8$ m. a pole na 16 m., bezplatně směli pásti na panských polích a o žních dostávali 2 vědra piva. V zimě robotovali 7 hodin denně, v létě (o žních od východu slunce do západu, jinak) od 7 hod. ráno do 7 hod. večer s 2hodinnou přestávkou za poledne.

Morkovskému faráři dávali sedláci desátek se žita a pšenice (láník po míře, pololáník $^4/_8$ m. a čtvrtník $^2/_8$ m. žita a pšenice).[1]) R. 1785 rozděleny pozemky náležité k ovčírně mezi nově osazené dominikalisty, a sice emfyteuticky. R. 1832 veliká část osady vyhořela.[2])

P o l n í t r a t i se jmenují r. 1763: Přední pastviska, n a S t r á ž i, Zadní pastvisko, Močidla, pod Dědinou, Nivka, pod Lesem, nad Bařinkama, za Humny, Příčky, na Borovinách, Díly, Nádavky, na Novinách, na Snidatkách, Padělky, Klínek, na Rovině, za Lískovcem.

Troubky,

samostatná katastr. a polit. obec, z části samostatný lenní statek biskupův olomuckých a z části na panství zdounecké, na silnici ze Zdounek do Morkovic, 4·18 km záp. od Zdounek (12·82 km do Kroměříže). Osadu tvoří 2 řady domů po obou stranách potoka těsně vedle sebe a průčelím do ulice stavěných. (Obr. 77.)

---

[1]) Reg. zem. odd. rektif. č. 80, odd. dom. čís. 173, urb. fase Olom. 25.
[2]) Wolný, Mähren V. 583.

Obr. 77. Náves v Troubkách.

Rozloha obce měří 731 ha, z toho 651 ha rolí, 24 ha luk, 18 ha zahrad, 7 ha pastvisk.

Obyvatelstva bylo r. 1771 478 duší, r. 1790 v 76 dom. 495, r. 1834 v 80 dom. 550, r. 1880 v 96 dom. 603, r. 1890 ve 102 dom. 570, r. 1900 ve 107 domech 602 duše (2 Němci, ostatní Češi, vesměs katolíci, zemědělci).

Farou náleží osada nyní celá do Zborovic. V nejstarších dobách náleželi 3 usedlíci k faře do Zdounek. Již za dob josefinských stal se bezvýsledný pokus sloučiti celou osadu pod duchovní správou zborovskou (1788), podařilo se to teprve r. 1895.

R. 1821 zřízena výpomocná škola. Nejprve se vyučovalo po domech, r. 1834 vystavěna školní budova, která, ač vlhká. sloužila účelům školním až do r. 1868, kdy obec zbudovala nynější školu, jež r. 1883 rozšířena na dvojtřídní. R. 1908 bylo 112 školáků. Vyučovati ručním pracím ženským začalo se r. 1887. Knihovna žákovská měla r. 1908 182 knih, učitelská 194.

Zámeček, bývalé sídlo lenní vrchnosti.

Záložna.

Obec měla dvojí pečeť a dvojí úřad, část manská svou a část zdounecká svou. R. 1783 založena byla česká gruntovní kniha pro manský díl.

Na čís. 25. bývala panská hospoda spojená s koželužnou a kořalečnou pálenicí. Dne 12. ledna r. 1783 prodala to lenní vrchnost — Josef hr. Braida — se svolením arcibiskupovým Frt. Ohlídalovi za 310 zl. hotových a další každoroční plat 130 zl. čtvrtletně splatný.

Samoty mlýny Podtroubecký a Stroužník.

Místní jméno prý je odvozeno od osobního Trúbek (Trąb + ьkъ) anebo od obecného trúba (trąb + a).[1]) Píše se r. 1349, 1377 Trubca, r. 1355 Trubka, r. 1406 Trubky.

V letech 1281—1287 píše se Skoch z **T**.[2]) Skoch z **T**. připomínaný r. 1348 a po té ještě několikrát byl jistě jeho potomek. R. 1348 získal poplužní dvůr v Jarohněvicích od Vítka z Jarohněvic, který r. 1355 spolu s bratřími nedílnými Necháčem, Štěpánem a Stachem prodal

---

[1]) Černý a Váša, Moravská jména místní, 1907 pg. 132, 243.

[2]) C. d. M. IV. 250 č. 183, 328 č. 250, Schochs de Trubek, Zocho de Trubech.

Bojkovi z Hulína a Zdeňkovi z Jarohněvic. Bratr jeho Necháč čte se také již r. 1348 a r. 1355 zapsal neznámo komu 150 hř. věna na Troubkách a bratří Stach a Skoch koupili r. 1355 od Jimrama z Honětic dvůr v Honěticích. Skoch sám zapsal r. 1360 na svém díle Troubek 10 hř. ročního platu věnem manželce své Anně, jejíž první muž Mikul z Pavlovic byl jí zůstavil věno na Pavlovicích, které r. 1360 převedla na Troubky. R. 1365 byla již vdovou a vzala syny své a Skochovy na věno své na T. zajištěné na spolek.[1]) Roku 1375 pohnal ji Jan z Bukovin, že mu způsobila 60 hř. škod.[2]) Žila ještě r. 1386, kdy koupila od kroměřížského žida Macháče jeho díl Troubek, na nějž hned vzala na spolek dceru svou Annu, manželku Jenčovu z Bezuchova[3]) a roku 1389, kdy dala svých věnných 250 hřiven na T. Mukařovi z Kokor. Tento daroval ono věno r. 1391 bratřím Skochovi a Soběnovi z T., synům Skochovým. R. 1386 měla o toto věno spor se synem svým Mikulou, který vyhrála, a hned po skončeném sporu zapsala ono věno znovu Soběnovi. Vůbec je věc s tímto věnem celkem spletitá.[4]) Mikul z T. připomíná se již roku 1382, kdy měl spor o 30 hřiven s Jenčem z Vežek.[5])

Soběn daroval r. 1391 ženě své Sveně 25 hř. ročního důchodu věnného na 250 hř., které obdržel s bratrem od Mukaře z Kokor, a r. 1392 vzal na spolek svého dílu Troubek Soběna ze Zborovic. R. 1399 koupil od Marše ze Lhoty ves Lhotu u Lazník na Lipensku, na kterou převedl věno Svenino.[6])

Stach prodal r. 1368 Otušovi ze Slezan 2 lány ve Slezanech, učinil se sestřenicí svou Marketou stupek na zboží v T. a daroval matce své Marketě a Kateřině, vdově Otíkově (z Troubek?) 5 lánů a podsedek v T., r. 1371 prodal Otušovi ze Slezan nové 3 lány ve Slezanech, r. 1374 učinil s bratry svými Soběnem a Skochem stupek na zboží v T., Těšánkách a ve Zborovicích.[7]) Manželka Stachova Ludmila připomíná se ještě r. 1382, měla věno na Herolticích.[8]) Bratří Stach a Štěpán prodali r. 1373 Jarošovi

---

[1]) Z. d. I. 3, 38, 336, 359, 403, 767, 774, 876.

[2]) Brandl, Půh. I. 25 č. 125.

[3]) Z. d. IV. 793, 799, VI. 92, 246; [4]) V. 35.

[5]) Brandl, Půh. I. 56 č. 292.

[6]) až [8]) Z. d. VI. 247, 473, 948, 950; I. 1026, 1128 a 1129, II. 141, 495; IV. 332.

Kuželovi z Žeravic, manželovi Markety z T., v T. poplužní dvůr, lán, 3 podsedky a $1/2$ pustého mlýna, který na to r. 1374 vzal na spolek Jenče z Něčic. Manželka jeho Marketa prodala r. 1381 Kuníkovi ze Suchohrdel v T. lán, pololán, půl mlýna a 2 zahrady.[1])

Skochův syn Skoch prodal r. 1376 Václavovi z Doloplaz a jeho pastorkovi Alšíkovi díl Těšánek, ale r. 1379 dal trh ten z desk vymazati. R. 1381 s bratrem Soběnem darovali matce své Anně celý svůj díl Troubek i s polovicí podacího práva ke kostelu zborovskému.[2]) Soběn připomíná se po té ještě několikráte. R. 1413, kdy pohnal Filipa z Pačlavic z 50 hř. nevyvazeného rukojemství, který spor prohrál, protože už nic pozemského neměl. naposledy.[3])

R. 1349 drželi díl Troubek bratří Vojtěch a Martin z T., jižto učinili spolek na Troubky, Těšánky a Zdislavice. Manželka Vojtěchova měla na celém tom zboží 250 hř. věna. Vojtěch postoupil r. 1356 dva lány v Troubkách a dvůr i louku v Těšánkách za 33 hř. Trojanoyi z T., Martin koupil r. 1355 od Zbyňka z Pavlovic dvůr a od Koldy z Polkovic 3 lány v Pavlovicích a dcera jeho Anna učinila r. 1371 stupek se svým mužem Vilémem z Klecan na otcovské dědictví, proti čemuž vložil Protiva ze Zástřizl odpor.[4])

R. 1360 čte se Dobrka z Troubek, jež vložila muži svému Janovi z Bukovin 230 hř. věna na Troubkách a Zdislavicích.[5])

R. 1373 Katruše a Bolka z T. postoupily Petříkovi z T. 5 lánů v Troubkách, na kterých Petřík hned r. 1373 zapsal manželce Bolce věnem 2 hř. ročního platu a jiný Petřík z T. své manželce Libce 50 hř. věna na půl čtvrta lánu.[6])

R. 1375 čtou se Jan z T. a Petr z T., ale nelze říci, že v Troubkách měli jaké pozemské zboží.[7])

R. 1377 vzpomíná se Anny z T., manželky Ješka z Žerotína, jež donesla muži svému 150 hř. věna na dědinách Troubkách,

---

[1]) a [2]) Z. d. II. 330, 483, IV. 162; III. 224, 550, IV. 183.
[3]) Brandl, Půh. II. 405 č. 181, 456 č. 132, 458.
[4]) Z. d. I. 81, 442, 342, 343; II. 89, 90.
[5]) Z. d. I. 743. Že byla kolem r. 1378 mužem svým Janem z Bukovin zavražděna, jak chce Švoy (Mähren II. 638), nemůžeme potvrditi.
[6]) Z. d. II. 326, 327. 328.
[7]) Brandl, Půh. I. 18 č. 93; 46 č. 233.

Zdislavicích a Těšánkách a r. 1385 vzala jej na spolek také na pozemské zboží, jež měla v těchto dědinách mimo své věno. Ješek po její smrti toto zboží zdědil a vzal na ně r. 1406 na spolek bratry své Všebora a Jana z Dubčan a časem snad jim je úplně postoupil, ježto r. 1415 Všebor z Dubčan prodal 3 zpupné dvory s poplužím, 8 platnými lány, 4 krčmami, 6 podsedky a mlýnem i splavem a dva lesy, pole, louky a pastvy v Troubkách a 3 platné lány, 2 krčmy, 5 podsedků a půl mlýna v Těšánkách Hynkovi a Bohušovi bratřím ze Šumvaldu.[1])

Jiný díl držel Hanzlín z Bítova a prodal jej r. 1382 Heraltovi (Erhartovi) z Drahotuš a jeho manželce, který se již toho roku píše z Drahotuš, odjinud z Trúbek, a r. 1384 prodal své právo věnné, které měl na Troubkách a Zdislavicích Jankovi z Babic a matce jeho Anežce za 250 hř. gr., kteří na to vzali na spolek Petříka z Lichnova (de Lichtenaw), jenž se později psal po Troubkách. Janek z Babic zapsal r. 1386 na Troubkách a Zdislavicích, 250 hř. věna své ženě Anně.[2])

Jiný díl držel koncem stol. XIV. Ješík z Třebomyslic, jenž r. 1391 prodal Rudoltovi z Červeného v Troubkách 5 lánů, na kterých tento zapsal ženě Kačně 5 hř. ročního platu věnného. Rudolt žil ještě r. 1405, ale r. 1408 byl již nebožtík, ježto jeho vdova Kateřina vzala syny své na spolek tohoto věna.[3])

Skoro celý alod troubecký spojil ve svých rukou koncem XIV. a počátkem XV. století Jindřich z Jarohňovic, jenž se později píše skoro stále po Troubkách. R. 1397 koupil od Jaroše Kužela z Žeravic, odjinud z Bílovic, v Troubkách dva platné lány, podsedek větší a 3 podsedky menší, od Soběna z Troubek zpupný dvůr, 5 platných lánů, dvě krčmy s mlýnem pod osadou ležícím a s lázní, od Janka z Krakovce 250 hř. věnných na Troubkách a Zdislavicích váznoucích a zapsal své ženě Johance na zboží svém v Jarohněvicích, ve Zborovicích a v Troubkách 250 hř. věna, jak to koupil od Jaroše Kužele a od Janka z Krakovce. Johanka byla sestra Soběnova z **T.** (tedy dcera Skochova); r. 1398 převedl Jindřich její věno celé na jediné Troubky. R. 1399 koupil 20 hř. věna, které bylo zajištěno na půl druhém láně v Troubkách pro Annu z Těšic, a vzal na spolek všech svých

---

[1]) Z. d. III. 353; IV. 721; VII. 102; VIII. 378; [2]) IV. 162, 230, 423, 424; V. 32; III. 315; Brandl, Půh. I. 60 č. 333.

[3]) Z. d. VI. 210, 211; VII. 640; Brandl, Půh. I. 318 č. 61.

statků v Troubkách a v Blyšicích Vlčka z Říkovic, Jindřicha ze Soběbřich a Michálka z Choryně.[1]) R. 1405 pohnala jej Marketa, vdova Jarošova Kuželova z Bílovic, že neučinil s věnem od ní koupeným dle trhové úmluvy, a Václav z Medařic, že mu odpírá zaplatiti 25 hř. gr. Tento spor vyšel v jeho neprospěch, neboť byl odsouzen dluh zaplatiti.[2]) R. 1406 prodal tvrz v Blyšicích Alšovi Bystřici z Ojnic, koupil od Petra z Kravař věno na Koválovicích (u Tištína), zapsal Kláře, ženě Michálkově z Bařic, 50 hř. věna na vsi Zdislavicích, přijal věno, které Ješek Křečovec z Křečova zapsal své ženě Jitce na vsi Žarůškách, zapsal na Koválovicích věno Maruši, manželce Jana Mazance z Bařic a pohnal Přibíka z Litovle, že mu lidé jeho pobrali v Koválovicích a v T. R. 1407 zapsal Petrovi ze Zdislavic 25 hř. věna na Zdislavicích, který jej za to vzal na spolek na svůj dvůr v téže vsi. R. 1408 koupil od Ofky, dcery Zvěstovy z Obědkovic, díl Kovalovic u Tištína, na který vzal hned na spolek Michálka z Morkovic. R. 1409 koupil od Kašpara z Křečova dvojpoplužní dvůr v Žarůškách a vzal na něj na spolek Bohuška ze Srbec a Michálka z Bařic (a z Morkovic), ale r. 1412 prodal jej Zemislavovi ze Strabenic. Téhož roku koupil také od Kačny z Bílovic, vdovy Rudoltovy již zmíněné, její věno 50 hř. váznoucí na půl pátu láně, krčmě a podsedku v Troubkách. R. 1412 prodal své věno na Zdislavicích Anně, vdově Janově z Huštěnovic, půl osma lánu v Kovalovicích Michálkovi z Morkovic a byl pohnán Kateřinou z Ponikve, že jí drží zboží v Bořeticích, který půhon opakoval r. 1417 Václav z Klen. R. 1414 pohnal jej Nicek ze Strabenic, že mu nevymazal dluhů váznoucích na dvoře ve Strabenicích. K tomuto roku dovídáme se, že byl purkrabím na Šternberce. R. 1417 vzal za souhlasu stupníka svého Michálka z Morkovic a z Bařic Bohunka z Trávníka na spolek všech svých statků. Žil ještě r. 1420, ale po tom roce zemřel; kdy, nelze říci, protože za válek husitských nezapisovalo se ani do desk zemských ani do knih půhonných. Manželka jeho Johanka jmenuje se r. 1437 vdovou; vzala toho roku na své věno na Troubkách na spolek Racka z Cetechovic.[3])

---

[1]) Z. d. VI. 600, 601, 622, 664, 858, 935, 954.

[2]) Brandl, Půh. I. 114 č. 38; 710 č. 2; 141 č. 36.

[3]) Z. d. VII. 121, 122, 244, 247, 266, 420, 422, 665, 666, 776, 777, 801; VIII. 15, 94, 95; IX. 86; X. 217; Brandl, Půh. I. 161 č. 225; 224 č. 473; II. 398 č. 140; 512 č. 611; 519 č. 236; 417 č. 253; 431 č. 337; 624.

Po něm přešly T. na Jindřicha Bařického z T., asi syna Michálkova z Morkovic a z Bařic, jenž r. 1437 vložil odpor proti Johančině vkladu spolku na věno s Rackem z Cetechovic[1]) a Racka pohnal, jakoby mu pobral věnné peníze této vdovy nemaje k nim práva.[2]) Současně vzal strýce svého Stanislava z Říkovic na spolek na Zdislavice a Troubky. Manželkou jeho jmenuje se toho roku Sybila z Veletin, jež s ním učinila stupek na své věno na T. a Dědkovicích. Tenkráte učinila také na díl T. stupek Anna ze Šumvalda s mužem svým Janem z Lichtemburka a z Bítova a Jindřich koupil od Borše z Číhovic díl Zdislavic, na kterých zapsal své snaše Kateřině z Žeravic $12\frac{1}{2}$ hř. ročního platu věnného na 125 hřivnách, a koupil od Racka ze Zborovic věno na T. Ženě své Sybile zapsal na T. na 130 hřivnách 13 hř. ročního platu právem věnným. Racek ze Zborovic jej pohnal z 50 hř., že mu svémocně pobral nějaké zboží v T., které spadlo na Racka po jeho tetě.[3]) Ještě před r. 1446 prodal T. Zbyňkovi z Dřínového, ale vložil mu je do desk teprve r. 1447, když byl k tomu donucen půhonem.[4]) Žil ještě r. 1466, ale na T. již neměl nic.

Po Zbyňkovi z Dřínového přešly T. na Záviše z Kunčic, jenž již r. 1448 byl umrlý. Rukojmí jeho vložili je toho roku Mikulášovi z Gogolín a ženě jeho Voršile ze Zástřizl, kteří je koupili ještě za Závišova života;[5]) vklad pro Záviše z Kunčic nebyl vůbec vykonán. Mikuláš z Gogolín vězel po krk v dluzích. R. 1447 zveden proti němu Levík ze Slezan na díl Zdislavic[6]) a po jeho smrti vložil T. rukojmí jeho Matouš ze Šternberka a z Lukova r. 1464 Janovi Počenskému z Bořitova, totiž tvrz s dvojpoplužním dvorem, se štěpnicí, rybníkem, s lidmi a platy.[7]) Proti tomu vkladu ohradil se Víšek ze Stříteže odporem tvrdě, že má k T. právo jako rukojmí za Zbyňka z Dřínového. Počenský však nedbaje toho vzal na T. na spolek Arkleba ze Zástřizl a z Litenčic. Kup sám byl vykonán jistě již r. 1460, kdy Jan Počenský píše se již po T.,[8]) a domáhá se vkladu T. do desk půhonem na Matoušovi (z Šternberka a) z Holešova jakožto rukojmím. Ba i vklad r. 1464 vykonán po mnohých půhonech, kterými Počenský volal

[1]) Z. d. X. 218. [2]) Brandl, Půh. III. 510 č. 374.
[3]) Z. d. X. 4, 19, 200, 281, 282, 301, 319; Brandl, Půh. III. 517 č. 423.
[4]) Z. d. X. 745; Brandl, Půh. III. 623 č. 1106, IV. 416 č. 697; [5]) X. 822.
[6]) Brandl, Půh. III. 642. [7]) Z. d. XI. 80, 81 a 95.
[8]) Brandl, Půh. IV. 291 č. 160, 326 č. 375.

před šraňky zemského soudu své rukojmí za správu a vklad.[1]) Proti vkladu spolku s Arklebem z Litenčic ohradil se r. 1464 odporem Adam ze Strabenic tvrdě, že T. jsou jeho základ.[2]) Počenský vložil r. 1464 ženě své Bětě ze Zdětína věno na T. převeda ji z původního jejího věna váznoucího na Slezanech a byl pohnán mnohými rukojměmi za Mikuláše z Gogolína, ježto odkoupiv T. odkoupil jim hypothéku, na níž se mohli hojiti za škody povstalé jim z rukojemství, které půhony se opakovaly ještě r. 1466.[3])

Počenský držel asi jen větší část alodu troubeckého. Vedle něho držel díl Protivec z Zástřizl a na T., jenž se připomíná již r. 1466. Počenský převedl svůj díl před r. 1475 na Štěpána z Bítova a z Lichtemburka, jehož dědic Půta prodal jej před r. 1480 jmenovanému již Protivcovi st. z Zástřizl a z Pavlovic.[4]) Nyní teprve měly celé T. jediného majitele, ale přece táhli se k němu jestě někteří vladykové sousední. Roku 1475 připovídala se Machna z Dřínového k nějaké části, ale bezvýsledně neboť r. 1480 pohnala Václava z Zástřizl ze 300 hř., že jí drží dědictví v T. Vklad Protivcovi vykonán teprve r. 1486, když již o něj všechny své rukojmí zapohnal.[5])

Po Protivcovi přešly T. kolem r. 1490 na Jiříka z Zástřizl a na Litenčicích[6]) a po tomto na dceru jeho Dorotu, jež r. 1503 vzala na ně a na Litenčice na spolek muže svého Jana Kunu z Kunštátu.[7]) Nyní byly po nějaký čas spojeny s Litenčicemi, se kterými je r. 1508 zmíněná Dorota vložila Václavovi Kropáčovi z Nevědomí,[8]) po kterém r. 1521 oba statky dědil syn jeho Kryštof.

Koncem století XV. měla na nich nějaké věno Alžběta ze Zdětína, jež na ně r. 1480 vzala na spolek svého bratra Jana Zoubka,[9]) který r. 1500 dal si převésti jiné $1^1/_2$ hřivny věna

---

[1]) Brandl, Půh. IV. 368 č. 406, 407; 375 č. 448, 449, 450, 451, 452; 372 č. 424, 478 č. 284. [2]) Z. d. XI. 171, 184.

[3]) Brandl, Půh. IV. 410 č. 663, 420 č. 720, 509 č. 1088; 528 č. 1198, 1193; 522 č. 1165.

[4]) Brandl, Půh. IV. 515 č. 1117, V. 23, 122 č. 126, 12 č. 56. Z. d. XII. 29 (opis 100).

[5]) Brandl, Půh. V. 23 č. 122, VI. 16 č. 75; 183 č. 1080, 1081; 187 č. 1108; [6]) VI. 252 č. 1514, 1515.

[7]) až [9]) Z. d. XVI. 27 (opis 131); XVII. 6 (opis 21), XIX. 20; XII. 38;

ze Slezan na **T.**[1]) Plat ten poukázal původně paní Bětě Arkleb z Zástřizl, jenž držel počátkem druhé polovice stol. XV. Litenčice, ale r. 1499 měl o něj spor Jaroš z Zástřizl na Morkovicích s Janem Zoubkem ze Zdětína.[2]) R. 1500 vzal Jan Zoubek děti své na spolek na všechen tento plat $6\frac{1}{2}$ hř., ale r. 1504 všeho toho platu se odřekl.[3])

Kolem r. 1525 držel díl **T.** a plat ve Vitčicích Filip ze Zástřizl a postoupil je synovci svému Heřmanovi ze Zástřizl, který r. 1528 celý ten statek po strýci zděděný převodí na jiného strýce svého Procka ml. ze Zástřizl,[4]) proti čemu vložil r. 1529 syn jeho Bernart odpor. Po smrti Heralta z Zástřizl, jenž také držel ves Vitčice se dvorem a díl **T.**, vložil Prockovi i toto zboží poručník jeho Jan Kuna z Kunštátu a na Lukově.[5]) Když pak Procek nabyl let přirozených, učinil v úterý u vigilí sv. Ondřeje (29. listopadu) r. 1547 smlouvu s biskupem Janem Doubravským, dle níž biskup Prockovi propustil svou lenní ves Unčice k dědictví, zač zase Procek uvedl část svého zboží v **T.** k ruce biskupově v léno a biskup převedl léno i právo manské z Unčic na **T.** Smlouva byla vložena do desk teprve r. 1551.[6])

Byly tedy nyní zase **T.** rozděleny na dvé: větší část drželi Kropáčové k Litenčicům, menší Zástřizlové, když pak r. 1547 díl zástřizlovský učiněn lénem, drželi zbývající alod Kropáčové celý. Tento dědil po Kryštofovi Kropáčovi Jan Kropáč z Nevědomí a prodal jej r. 1554 s Litenčicemi Půtovi z Ludanic,[7]) který hned vložil celé to zboží, totiž 25 člověků v **T.** a dva mlýny pode vsí, jeden Jurský a druhý Strúžnický, Petrovi Čertorejskému z Čertorej, držiteli Zdounek. Od té doby je tento díl **T.** spojen se Zdounkami a připomíná se při všech převodech tohoto statku jako příslušenství zdounecké.[8])

Další dějiny tohoto dílu viz při Zdounkách.

L e n n í s t a t e k **T.** vznikl teprve r. 1547 zmíněnou již smlouvou mezi biskupem Janem a vladykou Prockem z Zástřizl na Miloticích, kdy pan Procek „ve vsi **T.** lidi své dědičné s jejich vším příslušenstvím, kterážto ves **T.** mezi Zborovici a Zdislavici

---

[1]) Z. d. XVI. 85. [2]) Půh. olom. netišť. 7 fol. 60.

[3]) Z. d. XVI. 85, 139 (opis).

[4]) Z. d. XII. 1 (opis 2); [5]) XXIV. 10 (opis 34); u Wolného IV. 430 jsou tyto údaje změteny. [6]) Z. d. XXV. 76 (opis 224); [7]) 90 (opis 267); [8]) 95 (opis 282).

leží, J. Mti. a budoucím biskupům olomuckým a kostelu olomuckému v manství a léno uvodí a to právo manské a léno z Unčic na ty lidi v T. převodí", kteréž léno hned sám od biskupa přijal.[1])

Jest tedy Volný na omylu, považuje-li léno to za hodně starší. Nedržel tedy Jan Počenský z Bořitova r. 1464 v T. nic manského podobně jako nic takového nedržel r. 1550 Václav Čech z Hrádku.[2]) Ale omyl ten se podává skoro sám sebou, zvláště když považíme, že znamenitý hospodář Jindřich Bílý z T., o němž výše mnoho jsme mluvili, byl skutečně biskupským manem již r. 1403 a r. 1413 držel biskupské léno v Hulíně.[3])

Procek ze Zástřizl propustil r. 1549 své manské poddané z odúmrtí za plat, který se mu zavázali vydávati z každého purkrechtu po 5 gr. na věčné časy; také slibuje, že sirotků z dědiny nebude bráti k sobě do služby, a pouští poddaným v užívání les, zač mu mají platiti ročně při každých svíčkách po 7 zl. z celé dědiny.[4])

Z desk manských byly Unčice vymazány a Troubky vloženy také teprve r. 1551, kdy se stal vklad, do desk zemských.[5])

Záhy po té držel léno Jindřich z Hrádku a na Troubkách, jenž r. 1557 všelijak utiskoval poddané a vězením trápil.[6]) Omlouval se sice u biskupa, že jsou buřiči, ale biskup z jeho kličkování vyrozuměl, že právo asi nebude na jeho straně a odevzdal věc manskému soudu, kterému se chtěl Jindřich vyhnouti předstíraje biskupovi Markovi, že s poddanými učinil již porovnání. Ale nicméně již r. 1559 stěžovali si poddaní znova, že se jim neděje podle nálezu práva manského, ale že jsou potahováni ve vyšší roboty mimo jeden den plotů pletení, a když ty roboty nechtějí konati, pán jejich sází je do vězení. Biskupovi Markovi bylo s nemalým podivením, že Jindřich tak zlehčuje nález soudu manského a žádal jej o vysvětlení, ale man zase kličkoval, takže

---

[1]) Originál listiny v k. a. archivě krom. sign. R VIII. a 1.

[2]) Wolny, Mähren IV. 429 na základě Steinbacha, Diplomatische Sammlung, II. 161.

[3]) Dr. Lechner, Belehnungsbücher, 18 č. 1; 31 č. 61; 33 č. 95.

[4]) Opis v k. a. archivě krom. R VIII. a; také v zemské reg. odd. rektif. č. 333. (Při svíčkách = o 3 králích.)

[5]) K. a. archiv krom. Reg. manská, Troubek, Lehenverträge fasc. I. Nr. 1.

[6]) K. a. archiv krom. Kop. nesignovaný ad an. 1557 fol. 80, 14, 16, 16 v.

z celého jeho jednání patrno, že poddaní měli pravdu, ač bylo proti nim tvrzeno, že sami nechtějí nálezu dosti činiti. Biskup spor znova odevzdal soudu, ale Jindřich, sotva dostal obsílku, poddané přimkl vězením. Proto biskup ve středu po sv. Duchu r. 1559 Jindřichovi veškery vejstupky proti poddaným přísně zapověděl.[1])

R. 1577 držel léno Matyáš Grencar z Königsdorfa, do kterého si poddaní stěžovali, že je potahuje v prve nebývalé robyty.[2]) Po jeho smrti přešlo na syny jeho, kteří je drželi nedílně. Také tito obtěžovali poddané všelijak, takže r. 1596 byl biskup Stanislav Pavlovský nucen je napomínati, aby chovali se tak, by poddaní neměli sobě co do nich spravedlivě stěžovati.[3]) Poslední z nich Jiří zemřel r. 1600 a léno spadlo na biskupa, ježto po manovi nijakých potomků nepozůstalo. Kardinál z Dietrichštejna dal je r. 1607 v neděli postní slove Judica (1. dubna) Kryštofovi Hyblovi z Troutnova, svému komorníku,[4]) na ten způsob, že hned při postoupení léna zaplatí biskupovi 2000 zl. mor. a lidi poddané bude přidržovati, aby brali piva na šenk z pivovaru zámkového kroměřížského proti slušné záplatě. Kryštof Hybl zemřel koncem r. 1615 nebo v lednu r. 1616 a léno přešlo na jeho vdovu Zuzanu Hyblovnu z Altendorfa, která je ve středu po hromnicích (3. února) r. 1616 prodala s biskupovým svolením (tvrz, dvůr a 13 poddaných se dvěma grunty pustými) za 5100 zl. mor. Kryštofovi Martinkovskému z Rozseče,[5]) který na ně přijal od biskupa léno téhož roku v pondělí před svatodušními svátky (16. května)[6]) a 20. července r. 1617 obdržel zvláštní milost, aby je mohl za zdravého života neb na smrtelné posteli, komuž by se jemu zdálo a líbilo, však osobě neb osobám k tomu hodným, zachovávajíc v tom pořádek práva manského, pořádně dáti, poručiti a odkázati, a to beze vší a všelijaké překážky biskupův olomuckých.[7]) Kryštof

---

[1]) Kop. 1. a. a. 1559 fol. 47 v. 50, 63, 68, 69; [2]) 15 a. a. 1577 fol. 121; [3]) 32 a. a. 1596 fol. 199 v.

[4]) Manské desky kvat. 3 fol. 20. Opis listiny v reg. manské, Lehensverträge Troubek, fasc. I. Nr. 1.

[5]) Manské desky kvat. 2 fol. 14.

[6]) K. a. archiv krom. R VIII. a.

[7]) Manská registratura, Lehenverträge Troubek, fasc. I. Nr. 1. Z této registratury manského dvora kroměřížského vzaty jsou veškery zprávy, při nichž pramene necitujeme, a to z aktů nadepsaných Leheverträge, Pachtungen, Sperren, Devolutionen, Onerirungen.

zemřel r. 1652 pozůstaviv vdovu Alinu a syny Jindřicha, Zikmunda Karla a Voldřicha Václava, kterým téhož roku dal administrator biskupství (biskup Leopold Vilím, arcikníže Rakouský, biskupství osobně nespravoval) kanovník Jakub Mercurian na **T.** list lenní (v pondělí po božím vstoupení = 13. května). Macocha jejich Alina, rozená Pojkrelovna z Koceborovic přela se s nimi již r. 1653 a 1654 o své věno 800 zl. mor., kterého jí nechtěli vydati, až soud manský nařídil, aby byla na věno to exekučně zvedena. Léno však drželi jen první dva, o třetím se nevědělo, kde je, ani je-li dosud na živě, ježto ještě za života otcova zajel do ciziny (do Uher?) s lidem vojenským a už se nevrátil. Neměli však **T.** dlouho, neboť je již dne 7. dubna r. 1654 prodali za 4000 zl. mor. Janovi Františkovi Lichnovskému z Voštic, kterému statek také manským dvorem dne 2. června odevzdán,[1]) a který dne 15. května r. 1655 přísahal přísahu manskou. Zemřel však již po čtyřech letech dne 18. února r. 1658 a dne 25. února v kostele morkovském pohřben. Zůstalo po něm dvé malých dítek k samostatnému hospodářství neschopných, totiž Bernart Melichar mající půl čtvrta roku a František Karel teprve pětičtvrtiletý. Proto statek pronajat za 150 zl. ročně Janovi Bravantskému z Chobřan a sirotci ponecháni vdově Dorotě Lichnovské, rozené Pojkrelovně z Německé Jekelné. Podle zůstavené pozůstalostní inventury se zdá, že nebožtík Lichnovský na nevelikém tom statečku dobře hospodařil, aspoň obilí a dobytka bylo shledáno dost.

Bravantský z Chobřan jakožto nájemník stěžoval si r. 1660 administratorovi biskupství, že poddaní nemají před ním nijaké úcty a vypovídají mu poslušnost; nechtěli robotovati, ale i hospodářského ouředníka zbili a poddaní alodní (z dílu zdouneckého na panství rektora jesuitské koleje hradištské) mu pobořili nově vystavěný dům. Rektor hradištský Jiří Crugerius se proti žalobě do svých poddaných ohradil, že Bravantský obtěžuje také poddané dílu zdouneckého a tlačí se na společné grunty (asi pastviska), co se pak týče pobořeného domu, že Bravantský vystavěl grunt ode dávna pustý, o němž všichni poddaní praví, že nepatří k lénu než k dílu zdouneckému. Rektor celou vinu svaluje na Bravant-

---

[1]) K. a. archiv krom. R VIII. a. Manské desky kvat. 4 fol. 45; kvat. 6 fol. 26.

ského.[1]) R. 1664 dáni Bravantskému v opatrování i nezletilí sirotci Lichnovští, ale když r. 1667 zemřel, statek pronajat na 3 roky Adamovi Karlovi Otislavovi z Kopenice a na Zdislavicích rovněž za 150 zl. ročních, ale o statku se praví, že je dokonce pustý a nevydává oužitku kromě trochy obilí. Nájemné šlo na vychování sirotkův, kteří vychováváni asi česky, ježto vychovatel jejich Pavel Hraboš dopisuje si stále s hofrychtýřem lenního soudu česky.

Když sirotci dospěli, ujal léno starší z nich Bernart Melichar, jenž je držel řadu let, až dne 23. července r. 1705 žádal biskupa, ježto je již v pokročilém věku, aby mu dovolil život v klidu dokončiti v Kroměříži a **T.** dáti do nájmu svému staršímu synovi Janovi Lichnovskému z Voštic, což také povoleno, ale tak, aby nájmem nebyl stateček vyssát a mladší synové Bernartovi nebyli zkráceni. Bernart zemřel r. 1711 a léno dáno jeho již jedinému pozůstalému synovi Janovi Josefovi Lichnovskému, jenž na ně také dne 9. října r. 1712 přísahal homagium v ruce kardinála Wolfganga ze Schrattenbacha,[2]) který mu dne 10. dubna r. 1717 povolil léno prodati, aby mohl vyplatiti věno svým 4 sestrám. Skutečně je Lichnovský dne 26. října r. 1720 prodal Jiřímu Žalkovskému ze Žalkovic za 9000 zl. rýn. (i se všemi zásobami obilí a krmě).[3]) Žalkovský statek draho zaplatil, hospodářství nerozuměl a statek tolik nevynášel, aby si držel hospodářského officíra. Proto byl stateček stále v nájmu. Ale již dne 14. srpna r. 1727 žádal vasal, aby mu bylo povoleno léno prodati, čehož se mu také dostalo, ale léna neprodal. Dne 21. září r. 1729 urovnán spor, který měl s panstvím zdouneckým o rušení držby, v ten smysl, že Žalkovskému se dovoluje pásti ovce a koně na pastviskách příslušných k alodu zvaných Zamyslové a Okluky, a že kovárny v **T.** mohou užívati obě vrchnosti společně.

Zemřel pak Jan Jiří Žalkovský dne 8. dubna r. 1732 a zůstaly po něm vdova Františka, rozená z Ordonez a nezletilé děti Jan (páže u kardinála Schrattenbacha, teprve 13letý), Anna, Václav („Edelknab“ biskupův), František, Eliška a Barbora. Kar-

---

[1]) Ve sbírce Cerroniho II. 26 zachovaly se pouze některé narážky na tento spor, akt samých tam není, také akta v registratuře manského dvora nejsou úplná, takže konec sporu není znám.

[2]) K. a. archiv krom. R VIII. a 3/1.

[3]) Ibid. R VIII. a 3/2.

dinál ustanovil jim poručníkem bratra nebožtíkova Amanda Žalkovského, držitele biskupského léna Horní Moštěnice. Dne 24. listopadu r. 1732 učinil poručník smlouvu s vdovou, kterou se jí zavázal, že jí vyplatí do šesti neděl její věno i přínos,[1]) a dne 25. srpna r. 1747 dána biskupem na léno investitura Václavovi a Františkovi Žalkovským již zletilým, nebo za zletilé a svéprávné prohlášeným, ježto nejstarší jejich bratr Jan zemřel již r. 1744 jako kanovník u sv. Petra v Brně. R. 1748 prodal Václav svůj díl bratrovi Františkovi za 4650 zl., takže tento držel nyní celé léno sám.[2]) Ale již dne 20. ledna r. 1757 žádal po biskupovi o mocný list, aby směl léno prodati, který mu také dne 26. března t. r. vydán. Leč nenašel kupce až teprve r. 1773, kdy **T.** prodal za 20.000 zl. rýn. Ant. Pavlovi sv. p. Braidovi, jenž dne 26. května t. r. složil manskou přísahu v ruce biskupa Maximiliana Hamiltona. Ant. Pavel Braida zemřel dne 19. ledna r. 1794 a biskupská léna Šlapanice a **T.** přešly na jeho děti Karla, Antonii, provd. z Kölndorfa, Vincencii ovdov. z Ungenta a na syna po jeho zemřelém již synu Josefovi Josefa, teprve 16letého. V léno uvázal se tento nezletilý Josef, ač investiční listina byla dne 16. října r. 1794 vydána Karlovi hr. Braidovi. Po Josefově smrti však přešel stateček na Karlova syna Ludvíka, c. a k. rytmistra, jenž zemřel v Pětikostelí v Uhrách dne 20. března r. 1827. Zůstaly po něm děti: z prvního manželství dcera Františka Xaverie 24letá a z druhého Eugen (14letý), Štěpánka (11letá) a Konstancie (5letá). Byl pak to šlechtic již úplně zchudlý, jenž kromě léna v **T.** neměl nijakého pozemského statku. Odevzdací listinou po něm vydanou teprve dne 4. května r. 1838 odevzdáno léno jeho synovi Eugenovi hr. Braidovi, tenkráte krajskému komisaři ve Štyrském Hradci, jenž již dne 6. září r. 1830 jako nápadník otcovských statků koupil v exekuci pálenici kořalky a kořalnu ležící na troubeckém alodu. Ježto předkové jeho psali se hned svobodnými pány a hned zase hrabaty, byl mu dne 30. září přisouzen titul hraběcí dle uherského indigenatu z r. 1809. Postoupil pak léno dne 1. ledna r. 1869 svému synovi Zikmundovi, a ten je dne 14. března r. 1874 již lenních závazků svobodné prodal nynější majitelce Anně Šídlové.

---

[1]) K. a. archiv krom. R VIII. a 4/1.

[2]) Volný IV. 429 a Švoj II. 639 udávají chybně r. 1745.

Poddanské poměry. Za dob patrimoniálních patřilo ke Zdounkám $6^{29}/_{64}$ lánu, k lénu $3^{48}/_{64}$ lánu. Na díle zdouneckém byl r. 1667 panský mlýn o jednom složení osedlý a jiný pustý, panský šenk a stáje pro dobytek. Před válkou třicetiletou bylo na tom díle 10 celoláních usedlostí po 49 měrách, 4 trojčtvrtní, 3 pololány, 3 čtvrti, 2 velké a 3 malé podsedky a mlýn se čtvrtí rolí, celkem 26 usedlostí. Z těch bylo 11 domů starých osedlých, 10 nových osedlých, 2 nové pusté, 3 staré pusté.[1]) Díl manský byl r. 1643 úplně pustý a zkažený. R. 1667 byly na něm tvrz, panský dvůr s ovčínem, šenk, palírna, pivovar a chlévy. R. 1670 bylo 6 celých lánů po 48 měrách, 3 grunty trojčtvrtní, 4 pololány a 5 čtvrtí, z těch bylo 16 gruntů starých osedlých a 2 nové pusté, celkem 18 usedlostí, ale 3 byly již dlouhou dobu bez budov.[2]) Již r. 1658 napočítalo se všech osedlých poddaných jen 13, přibyl tedy do r. 1670 jediný.

Na manství nebyl r. 1750 již žádný dvůr, toliko troje panské pole, směrem k Morkovicům $88^{4}/_{8}$ měr, ke Zdounkám $85^{3}/_{8}$ měr a ke Zdislavicům $76^{1}/_{8}$ měr, zahrad celkem 4 míry, luk na 13 čtyřspřežných vozů sena a 6 vozů otav, pivovárek na 72 beček a lesa po 116 měr. Robotovalo 8 sedláků párem 3 dny týdně, 6 čtvrtníků 3 dny pěšky a 4 chalupníci po 2 dnech týdně pěšky jednou osobou. Z celého statku vycházelo ročně 6 zl. robotního platu, 7 zl. za přástku, 6 zl. platu za lesní pastvy a lámání dřeva, pšenice ospové 15 měr a ovsa tolikéž, 44 kapounův a domovní činže 20 zl.[3]) R. 1753 jmenuje se však již panský dvůr se 254 měrami rolí.[4]) Na díle zdouneckém bylo r. 1750 15 sedláků, 4 čtvrtníci a 2 chalupníci. Sedláci robotovali po 3 dnech týdně párem, čtvrtníci po 3 dnech pěšky, chalupníci po 2 dnech pěšky. Z celého dílu brala vrchnost ročně 25 zl. platu z lesa a z kopanic, 18 zl. 53 kr. činže z luk, 3 zl. ze zahrad a 10 zl. 11 kr. platu za nevykonávanou hlídku. Robotovalo se při dvoře zdouneckém.

R. 1775 bylo na manství 7 gruntů trojčtvrtních po $55^{2}/_{8}$ měrách, 2 grunty po $^{5}/_{8}$ lánů (po 36 měrách), 5 čtvrtí po 15 měrách a 3 podsedky. Robotovalo se ze třech čtvrtí od sv. Jana do sv. Havla párem nebo 2 osobami pěšky celý týden,

---

[1]) Reg. zem. odd. rektif. č. 303; [2]) č. 333.

[3]) Reg. zem. odd. dom. č. 18.

[4]) K. a. archiv krom. R VIII. a 5/1.

ostatek roku jen 3 dny týdně, z $^5/_8$ od sv. Jana do sv. Havla po celých týdnech a to 3 dny dvěma a 3 dny jednou osobou, ostatek roku párem $1^1/_2$ dne týdně, ze čtvrti od sv. Jana do sv. Havla celý týden jednou osobou pěšky, ostatek roku jen 3 dny týdně, z podsedku jen po čtyři neděle ve žních jednou osobou pěšky celý týden a ostatek 2 dny týdně. Chalupníci měli 52 dní pěší roboty do roka.[1])

Na díle zdouneckém bylo r. 1775 16 gruntů trojčtvrtních po 50 měrách, 7 čtvrtí, 2 podsedky a 2 robot prosté mlýny. Robota jako v ostatních dědinách na panství zdouneckém.[2])

Farář zdounecký dostával r. 1775 ze dvou gruntů trojčtvrtních po kopě pšenice a po kopě ovsa, po 66 kr. koledy, mázu sádla a po přadeně konopí. Farář zborovský z ostatních usedlostí: ze trojčtvrti po míře pšenice a ovsa, 7 kr. koledy, máz sádla, přadeno konopí, z $^5/_8$ gruntu $^5/_8$ míry rži a tolikéž ovsa, 7 kr. koledy, máz sádla a přadeno konopí, ze čtvrti $^1/_4$ m. rži a ovsa, 3 kr. koledy a $^1/_2$ mázu sádla, podsedníci a chalupníci dávali jen po 3 kr. koledy.

Poddaní užívali až do r. 1849 panského lesa, jak jim to bylo povoleno zástřizlovskou listinou r. 1549 (víz výše). Vrchnost však měla až do r. 1862 právo pásti svůj dobytek na poddanských pastvách. Teprve dne 7. srpna t. r. vykoupila obec tuto povinnost 3000 zl. danými Eugenovi hr. Braidovi, a mimo to dala 1000 zl. za to, že pán již od r. 1848 na pastvách těch nepásl.

Jména tratí r. 1755: Nivky, Okrušky, Příční, Díly, Kokenský, Oujezd, Močenský, Kerchov, od Zdounek, Zámyslovy, Padělek, Zelnička, Přední a Zadní díl, Smrhov.

Uhřice,

samostatná katastrální a politická obec, druhdy s částí Počenic samostatné panství, 13·81 km sz. od Zdounek (18·79 km do Kroměříže), na silnici z Morkovic do Mořic.

Rozloha obce měří 345 ha, z čehož rolí 315 ha, luk 7 ha, zahrad 5 ha, pastvisk 5 ha.

---

[1]) Reg. zem. urb. fase Hrad. č. 23; [2]) č. 27.

Obyvatelstva bylo r. 1771 210 duší, r. 1790 v 37 dom. 260, r. 1834 v 58 dom. 276, r. 1869 v 67 dom. 309, r. 1890 v 74 dom. 320, r. 1900 v 73 dom. 335 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

Osada je přifařena do Počenic, ale má jednotřídní školu, která měla r. 1907 67 dětí. Zřízena byla r. 1883 odtržením osady od školy počenské, vyučovati se počalo teprve 1. února r. 1884. Budova stála 4000 zl. Od r. 1890 vyučuje se ručním ženským pracím. Žákovská knihovna má 105, učitelská 30 svazků. Úlevy pro poslední školní roky zrušila místní školní rada r. 1907.

Zámek byl vystavěn na místech bývalé tvrze r. 1728 majitelkou panství hraběnkou Zuzanou Terezií Gellhornovou.

R. 1398 připomíná se v osadě mlýn a svobodný dvůr.

Místní jméno znělo původně Uherce i Uherec. Tvar Uhřice čtený již r. 1407 je dosti starý.

V letech 1336—1341 čte se Vrš či Vrchoslav z Uhřic svědkem na několika listinách,[1]) ale těžko říci, držel-li Uhřice u Zdounek nebo u Ždánic.[2])

R. 1355 postoupil čásl **U.** Markvart z Morkovic s Prasklicemi, částí Počenic a tvrzí v Morkovicích markrabímu Janovi.[3]) Část však drželi Milota a Helena z Náměště a postoupili ji téhož roku 1355 Janovi z Meziříčí.[4]) Tento díl přešel na Půtu z Holštejna. Markrabí Jan chtěje celé **U.** sloučiti ve svých rukou, zaměnil r. 1368 tento díl s Půtou dav mu zaň zeměpanskou část vsi Černovic u Brna[5]) a kázal vlastnická práva Janova z Meziříčí vymazati.[6]) Přece však ještě r. 1368 čte se Jan z **U.**[7])

Markrabí Jan ještě ku konci života svého chtěje upevniti moc a vliv zeměpanský zřizoval nová a nová léna. I členové nejstarších šlechtických rodů moravských přijímali z rukou markraběcích lenní statky a činili do jeho rukou manské přísahy. Také **U.** učinil markrabí lénem a dal je dne 22. ledna r. 1371

---

[1]) C. d. M. VII. 78, 189, 194, 269.

[2]) Wolny IV. 432 míní, že držel naše Uhřice, Brandl v indexu k VII. sv. diplomatáře klade jej k **U.** u Ždánic asi proto, že r. 1340 čte se hned v řadě za ním Pešek z Milonic. Jisto není ani jedno ani druhé.

[3]) Z. d. I. 387. C. d. M. VIII. 238.

[4]) Z. d. I. 792; [5]) I. 960. C. d. M. X. 21 č. 25.

[6]) Z. d. I. 1146; [7]) I. 1007.

Půtovi z Holštejna s jinými ještě dědinami (Sobašovem, Prasklicemi, dílem Počenic, Slezany s mlýnem v Pornicích, se Skavskem, Všetrapy.[1])

Při tom ještě 2 lány v **U.** zůstaly zbožím zpupným. R. 1385 vložil je Franěk z Pornic Ondřejovi z Turovic a manželce jeho Anně,[2]) která se asi po smrti Ondřejově vdala za Ješka Kliše a ony 2 lány r. 1397 prodala Zbyňkovi z Dřínového.[3]) Tomuto Zbyňkovi prodal r. 1398 markrabí Jošt také ostatek **U.**, totiž $7^1/_2$ lánu, podsedek o 2 pluzích role, mlýn a 2 rybníky, osvobodiv toto zboží závazku lenního.[4]) Zbyněk převedl r. 1406 manželce své Marketě z Nevojic její věno 10 hř. ročního platu ze vsi Letošova na ves **U.** za souhlasu bratra jejího Mikuláše z Mořic.[5])

Po Zbyňkovi z Dřínového zdědil zboží uhřické syn jeho Jakub z **U.**, jenž r. 1415 zapsal na vsi **U.** a 2 mlýnech $12^1/_2$ hř. ročního platu věnem své manželce Kačně[6]) a r. 1437 prodal celé **U.** s mlýnem, se 2 rybníky, potůčky a řekami bratrovi svému Janovi z Dřínova.[7]) Tenkráte náležel pololán role v **U.** ke kostelu morkovskému[8]) a v polích uhřických byl r. 1448 veliký rybník.[9])

Jan z **U.** a z Dřínova držel ves ještě r. 1448,[10]) ale r. 1464 jmenuje se již v knihách půhonův olomuckých Josef z Dřínového a z **U.**,[11]) na kterého přešly **U.** dle téhož půhonu dědictvím po smrti bratra jeho Štěpána z Dřínového. Podivno při tom je křestní jméno Josef, které se v té době rovněž jako ženské jméno Marie nikde nevyskytuje. R. 1476 držel je však již Jan z Dřínového a z **U.**, pastorek Jana z Laznik a z Miňůvek (u Kroměříže).[12]) (Obr. 78.) R. 1490 držel je již Jan Miňovský z Lazník, ale proti němu táhla se k nim Kateřina z Šarova, pohnavši jej, že jí jich nechce postoupiti.[13]) Měla však k nim jistě nějaký zákonný nárok, neboť r. 1492 vzala muže svého Znatu z Lomnice na spolek na 800 zl.

---

[1]) C. d. M. X. 125 č. 107.

[2]) až [5]) Z. d. IV. 718; VI. 691; VI. 760; VII. 66. Vklad z r. 1412 (Z. d. VIII. 19) a půhony na Václava Lžičku z **U.** 1411 (Půh. I. 375 č. 1165, C. d. M. XIV. 68) **U.** u Ždánic.

[6]) Z. d. VIII. 384; [7]) X. 270.

[8]) Brandl, Půh. III. 609 č. 1015 k r. 1447.

[9]) Z. d. X. 794; [10]) X. 822.

[11]) Brandl, Půh. IV. 398 č. 589.

[12]) Dr. Lechner, Belehnungsbücher 117 č. 47.

[13]) Brandl, Půh. VI. 234 č. 1401.

věna svého na vsi **U**. zapsaného.[1]) Snad neměla více nežli věno, neboť r. 1499 vložen do desk kup, kterým Jan Miňovský z Lazník získal od Elšky z Dřínového a z Přílep ves **U**. s dvorem, se dvojím poplužím, s mlýnem, mlýništěm i s lukami a háji, z nichž jeden slul Pazucha a druhý Evaň. Kup byl jistě vykonán r. 1490 nebo o něco dříve.[2]) Miňovský vložil na nich ještě r. 1499 své ženě Kláře z Krsovic 200 zl. věna.[3]) R. 1513 čte se sice Johanka z Nitkovic a na **U**.,[4]) ale náleželo-li jí v **U**. co, těžko říci. Jisto je, že po Janovi Miňovském z Lazník a na Mouchnicích přešla ves na Hynka Miňovského z Lazník a na **U**., jenž r. 1531 přikoupil od Jaroše z Hrádku a na Dřínovém i onen veliký rybník v uhřickém poli s mlýnem pod týmž rybníkem ležícím,[5]) který byl až dosud příslušenstvím zboží dřínovského, při němž se připomíná v letech 1448 a 1492.[6]) Po Hynkovi přešly **U**. na Jana Miňovského, jenž r. 1550 na nich a na Zdislavicích vložil věnem 250 kop gr. manželce své Marketě z Zástřizl.[7])

Obr. 78.
Znak Miňovských z Lazník.

R. 1579 držel je Hanuš st. Pražma z Bílkova,[8]) roku 1612 Hynek Žalkovský ze Žalkovic a na **U**., jenž zapsal 8000 zl. mor. věnem své manželce Elšce Ořechovské z Honbic na vsi a tvrzi **U**. a na 2 dvořích, mlýně, lesích a rybnících v Počenicích.[9]) Potom přešly neznámo jak na Jana Arnošta Platejsa z Platenštejna, probošta olomuckého, jenž je testamentem daným na Mikulově dne 23. května r. 1612 (vloženým teprve po jeho smrti — byl biskupem olomuckým — 1638) odkázal své hospodyni panně Anně Litoměřické z Jizbice, vyhradiv si pouze, aby jej v kostele kapucínském v Olomouci, nebo kdyby k tomu kapucíni

---

[1]) až [6]) Z. d. XIV. 16; XVI. 12 (opis fol. 58); XVI. 13 (opis 61); XVII. 88; XXIII. 40 (opis); X. 784 XIV. 23.

[7]) Z. d. XXV. 199 (opis). Že by je byl r. 1532 držel Jaroš Racek z Mrdic, jak chce Švoj (I. 485), není správno.

[8]) Z. d. XXVIII. 24; [9]) XXXIII. 27 (opis 135).

nepřivolili — u sv. Václava na hradě pochovala. Sám však ještě za obou života r. 1635 je prodal Salomeně Šmerovské na svobodném dvoře v Desném (rozené Jalovkovně z Melovic). Dědička jeho Anna Litoměřická povolila dne 4. května r. 1638 kup ten vložiti do desk.[1])

Nyní následovaly rychlé změny držitelů. Dne 16. prosince r. 1642 prodala **U.** Salomena Šmerovská Melicharovi Stařinskému z Bělkova a jeho manželce Anně, rozené Kobylkovně z Kobylího, za 9000 zl. mor., Melichar záhy zemřel, vdova vdala se po druhé za Zikmunda Bukůvku z Bukůvky a dne 13. května r. 1650 prodata **U.** za 5500 zl. rýn. Bartolomějovi Sylvestrovi Gyrolovi, rytíři z Greifenberka, ten dne 2. července r. 1655 za 8000 zl. rýn. Wolfgangovi Hofmanovi z Grünbüchla. Ten zemřel r. 1678 a **U.** připadly dědickou smlouvou ze dne 13. června r. 1678 se Starým Jičínem, Lešnou a domem v Brně jeho starší dceři Johance Marii, leč ta je prodala již dne 16. října r. 1678 za 9000 zl. rýn. Václavovi Bernartovi Bartodějskému z Bartoděj. Ale ten je již po půl roce dne 20. března r. 1679 postoupil nejstaršímu synovi Janovi Bedřichovi, aby jej otcovsky úplně vybavil. Po smrti tohoto plnomocníci zemského soudu prodali dne 23. ledna r. 1686 **U.** s dílem Počenic ve prospěch jeho sirotků Eleonoře Františce Sedlnické, rozené Zárubovně z Hustířan, za 18.000 zl. rýn. Proti tomu zdvihla spor Zuzana Terezie, ovdovělá hraběnka Gelhornová, rozená Orlíková z Lažiska, který skončil tím, že jí **U.** a statek Hradisko r. 1703 soudně odevzdány.

U. i k nim náležitý díl Počenic byly tou dobou v následcích války třicetileté valně zbídačelé. R. 1675 bylo na celém panství 8 domů starých osedlých, 8 nových osedlých, 5 nových pustých, 13 starých pustých. Podobně rolí poddanských bylo přes polovici pusto a neobděláno. V **U.** samých bylo před válkou 5 lánů, 7 gruntů trojčtvrtních, 2 pololány a 3 čtvrti. Domů starých osedlých bylo 6, nové osedlé 2, nové pusté 4, starých pustých 5, na jejichž majitele se již nikdo ani jménem nepamatoval. Rolí bylo starých vzdělaných po $112^4/_8$ m. I. a II. tř., nových vzdělaných po 25 m. I. a II. tř., nových pustých po $68^6/_8$ m. I. a II. tř., starých pustých po $93^6/_8$ m. I. a II. tř. R. 1671 připomíná se

---

[1]) Z. d. XXXVII. 72 sq.

v U. zámeček, dvůr, ovčírna, pivovar se sladovnou, panský šenk, mlýn a kovárna.[1])

Změny držitelů v XVIII. století dály se stejně rychle jako v XVII. Zuzana Teresie z Gelhorna prodala U. dne 12. května r. 1729 se zámkem, pivovarem, sladovnou a palírnou za 52.000 zl. rýn. a 200 dukátů Emerichovi Horeckému z Horky, ale ten již dne 20. července r. 1734 pozůstalosti po Marii Antonii hrab. z Hallweila, ale z toho kupu vznikly spory, které byly skončeny tím, že dědic kupitelčin Václav hrabě Hallweil vešel s dědicem Emerichovým dne 31. srpna roku 1743 v nový kup. Prodal U. tehdy Maximilian Horecký z Horky ve jménu svého nezletitého syna Jana za 53.750 zl. rýn. Václav z Hallweila zemřel r. 1758 a U. zůstavil své vdově Marii Josefě, která se znova vdala za svob. p. Mitrovského z Nemyšle. Tato je prodala dne 1. října r. 1763 za 60.000 zl. rýn. Michalovi hrab. Chorynskému z Ledské, který je držel přes 40 let, až je dne 16. října r. 1806 zaměnil s Frant. Xav. ryt. Scharfem za jeho díl panství Brumova. Scharf je prodal již dne 14. března r. 1808 za 145.000 zl. Marii Antonii hraběnce Daunové, rozené hrab. Vlčkové. Od této koupil je dne 14. října r. 1810 ve veřejné dražbě se zásobami obilí Ignát Bedřich z Friedrichsthala pro Ignáta Aloisa Bedřicha z Friedrichsthala za 221.800 zl. (a 9805 zl. za fundus instructus a zásoby), který je poslední vůlí ze dne 15. srpna r. 1817 (prohlášenou dne 2. dubna r. 1821) odkázal svému nejstaršímu nezl. synovi Emanuelovi z Friedrichsthala, jemuž také dne 4. září r. 1826 vloženy do desk. Po smrti Emanuelově vloženy z odevzdací listiny ze dne 30. srpna r. 1842 Barboře z Friedrichsthala, která zemřela dne 24. července r. 1853. Po ní dědily její děti Bedřich, Ludovíka, Karel, Olivie a Jindřich Jenisonové z Wallwortha každý pětinu. Nyní je majitelem Bedřich Jenison Wallworth, jenž po úmrtí svých sourozenců získal i jejich pětin.

Poddanské poměry. R. 1750 bylo v U. 10 pololáníkův a 3 čtvrtníci. Pololáníci robotovali od sv. Jiří do sv. Václava 6 dní týdně párem, čtvrtníci 6 dní týdně 1 osobou pěšky. Ostatek roku polovici toho. Vrchnost brala z dědiny šenkovního platu 15 zl. 10 kr., platu z olejny 12 zl. 40 kr., z mlýna 90 zl. Mimo to předli osadníci ročně 192 liber panské příze, dávali 24 hus-

---

[1]) Reg. zem. odd. rektif. č. 352.

24 slepic a 360 vajec. Vrchnost měla při U. dvoře $418^2/_8$ m. rolí, $1^4/_8$ m. pastvisk, 12 měr zahrad, luk na 57 dvojspřežných vozů sena a 24 vozů otavy, mlýnský rybníček na 3 kopy kapří násady a rybník Stejskal na 15 kop kapří násady, pivovar v U. po 144 beček piva a U. les ve výměře 76 měr.

Polní trati se r. 1754 jmenují: Na Zahrádkách, v Pololáních, od Počenic, za Krsovem, Nivka, Záhumenice, nade Mlejnem, Dlouhá čtvrt, Padělky, od Dřínova, Příčka, na Zákopčím, Hruščičky, na Širokým, Krátiny, u Pančochy, v Oboře, pod Haltýři, Zvodnice, Loučky, u Dřínovských hranic.

Újezdsko,

také Oujezdsko (z Újezdska, v Újezdsku, ale na Oujezdsko a nikoli do Oujezdska), samostatná katastr. a polit. obec na bývalém panství zdouneckém, od Zdounek 6·60 km na jv. (do Kroměříže 10·51 km), silnicí spojena s Kostelany a Lhotkou. Osada je rozložena na stráni na výběžku Hříběcích hor, tvoří jedinou širokou ulici. Domy stojí do ulice průčelím a jsou mezi nimi značné mezery. Domky (či chalupy) na horním konci osady vznikly r. 1789 rozkouskováním panského dvora — obyvatelé jejich dosud slovou familianty. R. 1789 bylo dáno každé z těchto 16 familií něco rolí a to třem po 18 měřicích, pěti po 12, čtyřem po 8, ostatním čtyřem nic. Původně byly v Oujezdsku jen podsedky, které měly po 12 měřicích vlastního pole, rozdělením dvoru r. 1789 přidáno ještě každému 13 měřic emfyteuticky. Na domku čís. 24. je dosud starodávný žudr. Jediný povětrný mlýn má letopočet 1783, ale stojí na svém místě teprve od r. 1883, byv tam přenešen z Martinic u Holešova.

Rozloha obce měří 243 ha, z nichž je rolí 82 ha, zahrad 161 ha, pastvisk 4 ha, lesa 145 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1771 81 duší, r. 1790 v 17 dom. 113, r. 1834 v 37 dom. 218, r. 1869 v 40 dom. 194, r. 1890 v 47 dom. 230, r. 1900 v 47 dom. 211 duší, vesměs Čechů, katolíků, zemědělců.

Farou i školou náleží osada do Zlámanky. Před 120 lety učil prý děti ve vlastním domku č. 7. vysloužilý voják Hanák

číst, ale jen číst modlitby z modlitebních knih. Jeho „škola“ však zanikla jeho smrtí.

Místní jméno znělo původně Újezdec, když časem osada zanikla, psala se ves pustá Újezdsko, totiž místo, kde kdysi býval Ujezd či Újezdec. Po novém osazení psala se osada Oujezdek.[1])

Ujezdec byl vždy vsí nepatrnou a nikdy nebyl samostatným panstvím. V nejstarších dobách zmítal se mezi jednotlivými vrchnostmi. R. 1365 náležel ke Kvasicům, s nimiž je Milota z Benešova a z Kvasic zapsal své ženě Elšce.[2]) Později však byl rozdělen na dvé a zdá se, že jedna část náležela na dále ke Kvasicům. Druhá patřila r. 1381 Zástřizlům. Toho roku Protivec ze Zástřizl zapsal své ženě Anně na půl Ú. a na půl Zástřizlech věnem 125 hř. gr.[3]) Matka Protivcova, rovněž Anna, darovala r. 1382 tomuto Protivcovi 2 hř. ročního platu věna svého na půl dvoře v Ú.[4]) Je nám proto s podivením, že r. 1406 bratří Jindřich a Protivec ze Zástřizl prodali celou ves Ú. se zpupným dvorem a vinohradem Prokopovi z Podolí,[5]) jenž hned zapsal na ní 100 pr. hř. ženě své Anně věnem.[6]) R. 1412 náležel celý Ú. k zeměpanskému statku Zdounkám, s nimiž jej markrabí Jošt prodal Jakubovi Končkovi z Prus a Zbyňkovi z Dřínového, ovšem s odporem Štěpána z Vartnova a Štěpána Kropáče z Holštejna, kteří tvrdili, že mají ke Zdounkám lepší právo.[7])

Téhož roku 1412 čte se Šemík z Újezda, jemuž Jan z Těšan prodal zpupný dvůr v Těšanech (Těšánkách), ale psal-li se po Ú. jest více než pochybno.[8])

Od té doby byl Ú. neustále při Zdounkách, při nichž se připomíná r. 1481, 1520, 1524, 1542, 1561; r. 1520 po prvé se připomíná jako ves pustá a od té doby až do r. 1667 odkazujeme ke Zdounkám.

V těchže letech připomíná se však Ú. také při panství Kvasickém, r. 1437, 1490 a 1495 jako ves osedlá, r. 1514, 1546, 1548, 1557, 1571, 1602, 1612, 1616 jako ves pustá. R. 1495 pohnal Jan Džbeřík z Hartvíkovic Albrechta st. ze Šternberka

---

[1]) Schwoy: Ougezdek oder Augezdsko, 1412 Vgezdecz, 1437 Vgyezdecz, 1514 Újezdec, 1548 Oujezdsko, 1670 Oujezdek, 1773 Aujezdsko.

[2]) Z. d. I. 823.

[3]) až [8]) IV. Z. d. 192; IV. 190; VII. 171; VII. 172; VIII. 21, 22 a 23; VIII. 188.

ze 400 zl. uh., že mu slíbil za správu (= vklad do desk a výmaz dluhů) za ves **Ú.** s její příslušenstvím za Arnošta Kužele z Žeravic a z Kvasic a měl mu ji ve dsky zemské vložiti a spraviti na prvním neb konečně na druhém sjezdu panském, čehož až podnes neučinil.[1])

I při Zdounkách i při Kvasicích připomíná se vždy celá ves **Ú.**, i nevíme, můžeme-li se osměliti dohadu, že náležel ke každému z těchto panství jen polovicí, nebo byl-li také na Kvasicku **Ú.**, osada ovšem nyní úplně zaniklá.

R. 1667 byl **Ú.** na panství zdouneckém již znova osazen. Píše se Augiest. Měl 10 chalup a panskou stáj pro dobytek, o dvoře se dosud nemluví. Pozemky nebyly rozděleny dle lánového systému, ale počítaly se jen na měřice. Kdežto r. 1667 bylo všech 10 chalup osedlých, byly r. 1670 již 3 pusté a osedlých jen 7. Čítají se všechny za podsedky, po 6 staromoravských měrách. Bylo pak rolí vzdělaných 42 m. a pustých 18 m., vesměs II. tř. Praví se výslovně, že osada byla znovu osazena r. 1658, ale majitelé nově osedlých podsedků nedrželi se na nich dlouho; z těch, kteří r. 1658 se tam osadili, zachovalo se do r. 1670 tré, ostatní všichni se vyměnili.[2]) R. 1670 píše se ves Oujezdek. Podobně r. 1750, kdy tam bylo jen 8 osedlých, kteří byli vesměs považováni za chalupníky a konali jen chalupnické roboty, totiž po 2 dnech týdně pěšky. Mimo robot brala r. 1750 zdounecká vrchnost — jesuitská kolej hradištská — z Oujezdska 43 kr. platu z kopanic, 10 slepic a 3 zl. 55 kr. platu za hlídku zámku.

R. 1775 jmenují se však zase již jen podsedníci, jichž bylo 10. Robota se od r. 1750 nezměnila. Podsedek platil 2 zl. 36 kr. daně a 1 slepici, obec platila z kopanic o sv. Martině 6 zl. 30 kr., za hlídku 3 zl. 55 kr., na místě farního desátku $2^1/_2$ mor. míry pšenice a tolikéž ovsa sypaného, za pastvu na panském pastvisku sypala 10 měr ovsa a vrchnost dávala zlámanskému faráři za celou ves z každé panské várky vědro piva.

Od r. 1775 udržely se na těchže podsedcích jen rody Frajtův (č. 8.) a Flašarův (č. 5.).

R. 1749 jmenují se polní trati: Krátiny, Zahumenice a Dílky. Mimo ně jsou dnes trati: Široký, Kopaniny,

---

[1]) Půh. olom. (netišť.) 6 fol. 150.

[2]) Reg. zem. odd. rektif. č. 303.

Zadvoří, Nadzahrady, Roubaně, Kuče, u Hraniček, Hrbatý, Březiny, Zelinky, Strže, Lozky, Paseky, Klínky, Meziháji, Stráně.

Obec kromě obecního domku nemá nijakého jmění. Ještě v letech 1850 byla celá obec obklíčena lesy, které časem byly vyklučovány.

Vežky,

samostatná katastrální a politická obec, druhdy s částí Vlčíchdolů samostatné panství, na silnici z Kroměříže do Morkovic, 9·26 km ssz. od Zdounek (9·34 km do Kroměříže), při potůčku Vežeckém. (Obr. 79.)

Rozloha obce měří 667 ha, z čehož rolí 540 ha, zahrad 11 ha, pastvisk 21 ha, lesa 78 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1771 153 duší, r. 1790 v 28 dom. 228, r. 1834 ve 40 dom. 230, r. 1869 v 46 dom. 339, r. 1890 v 54 dom. 361 a r. 1900 v 57 dom. 397 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

V dědině je krásná kaple sv. Cyrila a Metoděje vystavěná majitelem panství Mořicem Redlichem, pokřtěným židem, v krásném slohu renesančním. (Obr. 80.)

Škola jednotřídní měla r. 1908 83 školou povinných dětí. (Obr. 81.) Zřízena byla r. 1852 vyškolením osady ze Zlobic, od r. 1907 je při ní pobočka. Knihovna žákovská má 133, učitelská 40 svazků.

Zámek, úhledná patrová budova se zámeckou kaplí a pěkným parkem. (Obr. 82.)

Samota Bajajka, panský dvůr, založený asi r. 1750 majitelem panství sv. pánem de Wayay a po jeho jméně pojmenován.

Místní jméno souvisí pravděpodobně se slovem věž — po hanácku veža. Švoj píše méně správně Wesky auch Wežek oder Wisky, Slavík ve shodě s rektifikačním operátem Vesky. V pramenech čtou se i Vežky i Věžky, takže je těžko rozhodnouti, která forma by byla správnější; lid jmenuje osadu Vežky.

V. byly v minulých dobách rozděleny na drobné statečky mezi několik majitelů. R. 1348 postoupil Jiljí z Bojanovic svoje zbožíčko ve **V.** stejnojmennému synovi vyhradiv si je-

Obr. 79. Náves ve Vežkách.

diný lán, na němž seděl jeho služebník.[1]) Tento mladši Jiljí (Gilgiesch) prodal r. 1365 dvůr ve **V**. Ance, vdově po Budislavovi z Nitkovic a jejímu synu Zbyňkovi. Jiný díl držel Macek Kobylice z **V**., který naň učinil r. 1351 stupek s manželkou Dorotou a synem Janem, ale r. 1358 měl již druhou manželku Rychku a spolu s ní prodal popluží, mlýn a tři čtvrti ve **V**. Lekšovi z Přestavlk. Jiný díl držel snad Albert z **V**., jenž r. 1351 vzal na spolek na ves Lhotu (zaniklou) své vnuky (děti syna Jelše) Alšíka, Jenče a Elšku, jiný Pešek z **V**., jenž r. 1356 prodal dvůr Mackovi ze Štítovic, a Odolen z **V**., který před r. 1358 prodal dvůr ve **V**. jakémusi Martinovi.

R. 1359 učinili na **V**. a Lhotu spolek výše zmíněný Jeneč z **V**., Alšík z Rataj a syn jeho Bohuš,[2]) r. 1368 prodal Jeneč dvůr a půl druhé kopy ročního platu ve **V**. Michalovi z Hončovic, ale hned dal vymazati stupek s Bohušem z Rataj učiněný r. 1359.[3]) R. 1371 Jenčova manželka Ludka vložila pro sebe a pro svého muže do desk zboží v Něčicích.[4]) Týž Jeneč pohnal r. 1374 Markvarta z Dobromilic ze 60 hř. pr. nevyvazeného rukojemství.[5]) R. 1374 čte se však Jenč mladší z **V**., tedy snad syn Jenče z r. 1351; pohoní jej Janek ze Štítovic ze 100 hř., jelikož jej přivedl ke škodám. Tento Jenč také Jenček (= Jeníček) koupil r. 1376 spolek, který měli Ondřejek z Vitčic a Ondřej z Něčic[6]) a dal za souhlasu děda své ženy Lídy vymazati spolek, který s ní učinil r. 1371, aby mohl Něčice prodati Radslavovi z Krakovce, odjinud z Olšan, ale r. 1382 pohnal téhož Radslava (z Něčic), že mu dosti neučinil smlouvě.[7]) R. 1386 jmenuje se druhá manželka jeho Anna, které zapsal na vsi **V**. a na zpupném dvoře za souhlasu její matky Vichny 60 hř. věna.[8]) Anna pak současně vzala na toto své věno na spolek Mikšika Romana z Myslejovic, vyhradivši si právo spolek tento zrušiti,

---

[1]) Z. d. I. 39, 902, 217, 499, 241, 488, 607; [2]) 658 a 988.

[3]) Z. d. I. 1002. Píše se Jenczo de Wyesin, což Chytil v indexu by rád považoval za Vážany na Kroměřížsku. Jsou to však dle vkladu z. d. I. 658 Vežky. Z. d. I. 1152.

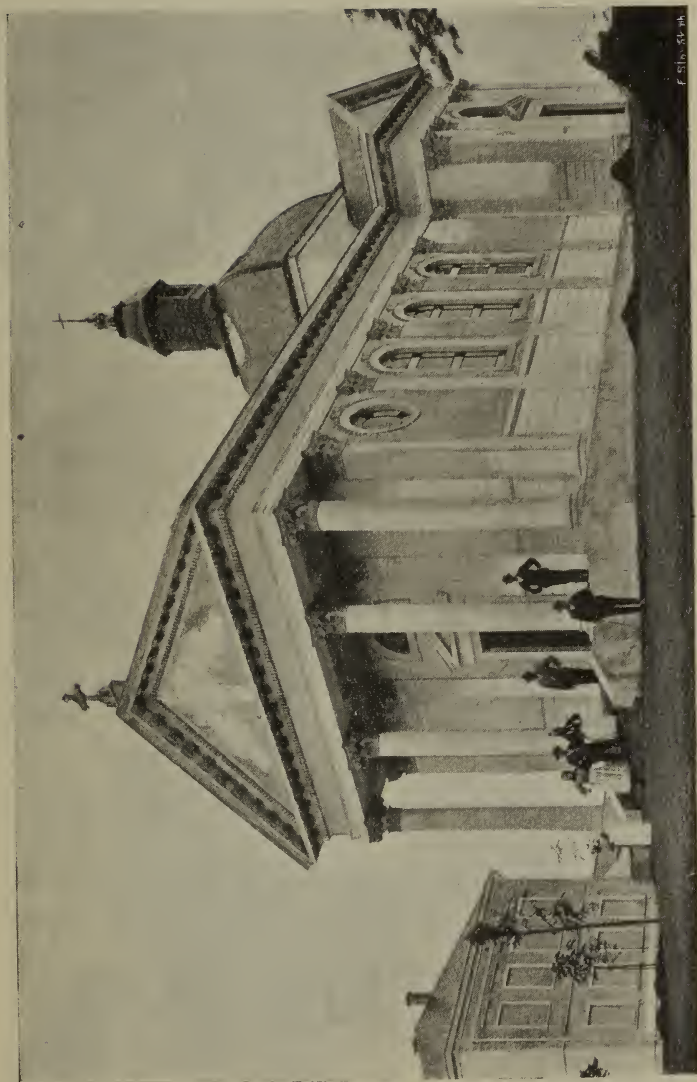
[4]) Z. d. II. 72. Snad to byl jeho syn.

[5]) Brandl, Půh. I. 21 č. 104, 109.

[6]) Z. d. III. 134, 295, 296.

[7]) Brandl, Půh. I. 54 č. 282.

[8]) Z. d. IV. 774 a 775.

Obr. 80. Kaple sv. Cyrila a Metoda.

kdykoli by se jí uzdálo. R. 1397 pohnal Jenče komorník opata hradištského Petřík z 5 hř. gr., že jej zavadil rukojemstvím mezi židy:[1]) z téhož důvodu pohnali jej r. 1398 Unka z Majetína a zlatník olomucký Ondřej.[2]) Jenč sám pohnal r. 1398 z téhož důvodu Petříka z Tupec a r. 1406 pohnala manželka jeho Anna Onše z Kunkovic, že jí odkoupil základu jejího v Nitkovicích od Romana z Myslejovic, ježto jí měl Roman z desk vyložiti stupek a toho jí učiniti nechtěl. R. 1406 jmenuje se bratr jeho nedílný Mikeš, o němž se r. 1407 praví, že byl knězem.

Tou dobou měl nějaké zboží ve **V.** také Matěj z Rataj, které r. 1386 postoupil svému synovci Štěpánovi z Honětic[3]) a zbytek r. 1387 Alšovi ze Zlínavského, který hned na něm zapsal 50 hř. věna své ženě Kačně; po té psal se z **V.** a r. 1399 vzal na své zboží na spolek Kuníčka z Drahotuš. Zboží jeho bylo asi nepatrné, ježto r. 1406 byl purkrabím na Otoslavicích.[4]) Zboží vežeckého požadoval po Kuníčkovi zpět a ten mu slíbil, že je z desk vyloží, ale neučinil tak, proto jej r. 1415 pohnal.[5]) Přece však r. 1416 učinil na **V.** na dvůr Natršaly spolek se Žibřídem z Bořetína.[6])

Současně čtou se i jiní členové vladyckého rodu z **V.** R. 1392 Adam z **V.** prodal dvůr ve **V.** Ješkovi a Jiříkovi z **V.**,[7]) r. 1397 pohnal Václav z **V.** Haška z **V.** z 5 hř. pr., že jej zavadil mezi židy,[8]) r. 1406 připomíná se Náhrad z **V.**, r. 1412 Mikšík z Vojnic, odjinud z **V.**[9]) R. 1416 pohnal Petr z **V.** Václava z Morkovic z 50 hr., že přihnav se mu na dědinu rataje mu zabil a pluh zrúbal.[10]) R. 1437 připomíná se zemřelého již Svocha z **V.** a vdovy jeho Kateřiny, asi totožného s Janem Svochem z Milotic,[11])

---

[1]) Brandl, Půh. I. 85 č. 514, 90 č. 550.

[2]) Ibid. I. 92 č. 560; 94 č. 578; 175 č. 312; 175 č. 317, 197.

[3]) Z. d. IV. 752; V. 77, 78; VI. 897.

[4]) Brandl, Půh. I. 192 č. 429; [5]) II. 479 č. 475.

[6]) Z. d. VIII. 582. Dvůr ten slul asi Tršaly, poloha jeho není známa. Půh. III. 453 č. 99.

[7]) Z. d. VI. 489.

[8]) Brandl, Půh. I. 86 č. 522; 140 č. 26.

[9]) Z. d. VIII. 287 a 289.

[10]) Brandl, Půh. II. 504 č. 560, 561. R. 1448 čte se Petr Káně z Vežek, ale příbuznosti se nelze dohádati. Půh. III. 699 č. 348; 701 č. 368.

[11]) Půh. III. 453 č. 99.

Obr. 81. Škola ve Vežkách.

současně též Žibřída z V.,[1]) jenž je asi totožný se Žibřídem z Bořetína připomínaným r. 1416.

Lekeš z Přestavlk připomínaný r. 1358 zapsal r. 1365 manželce Adličce na V. 75 hř. věna[2]) a r. 1373 koupil od Zbyňka z Nitkovic a matky jeho Anny poplužní dvůr ve V. R. 1377 pak vešel na spolek na Tetetice s Ondřejem z Němčic.

R. 1391 čte se Zdeněk z V. Prodal dvůr ve V. s lánem rolí, krčmou a podsedkem, ale bez rybníku řečeného na Brodku Heršovi z Bohuslavic, bratru svému,[3]) který se po té píše po V. Hereš r. 1391 převedl věno své ženy Anny s Tetetic na Vežky za souhlasu bratra Zdeňka. R. 1397 pak svůj zpupný dvůr s lánem, krčmou, podsedkem, lesy, loukami, pastvami a rybníky prodal zpět Zdeňkovi z V. Sám se píše z Popovic. R. 1398 prodal Zdeňkovi a jeho sestrám Jitce a Zdeně 80 hř. věna na V. zapsaného, které koupil r. 1391 od ženy Štěpánovy z V. a r. 1412 převedl 50 hř. věna své ženy Anny s Vežek na Přestavlky.[4])

R. 1379 čte se Michal z V. a manželka jeho Eva.[5]) Toho roku koupil Štěpánek z V. díl vsi V. od svých rodných bratří Víška a Macka. Štěpán pak hned zapsal na onom díle 70 hř. věna své ženě Elšce. Současně prodal Ješek z V. poplužní dvůr ve V. Vrativojovi z V. Zároveň s nimi čtou se dva Zdeňkové z V., z nichž jeden (onen výše zmíněný) držel Tetetice, a r. 1381 učinil Herše z Krakovce poručníkem svých sester a dětí, měl-li by jaké.[6]) Zdeněk z V. čte se po té velmi často, ale nevíme, který z obou. R. 1382 daroval manželce Katruši 140 hř. věna na celém svém díle V.,[7]) R. 1399 koupil od Štěpána z V. ve V. zpupný dvůr s poplatným lánem, podsedkem a krčmou a před r. 1406 od Ješka Lajlocha z V. jiný dvůr ve V. Vklad vykonán teprve r. 1406, neboť Lajloch s ním odkládal, až jej o to Zdeněk r. 1405 pohnal.[8]) Tehdy také pohnala manželka jeho Kateřina Jakuba Kuníčka z Nevojic ze 14 hř., že jí drží věno, které měla na rúcho a na kostel, a nechce jí ho dáti. Páni však žádali svědků. R. 1408 učinili spolek Zdeněk z V., Zikmund z Ořechového a Zdeněk

[1]) Z. d. X. 79; [2]) I. 889; II. 381; III. 402.
[3]) Z. d. VI. 315, 319, 632, 775, 102; [4]) VIII. 303; VI. 248; [5]) III. 548, 517, 518, 582, 604.
[6]) Z. d. IV. 108, 252, 599, 687, 802; [7]) VI. 96, 688, 942; VII. 127.
[8]) Brandl, Půh. I. 115 č. 42; 120 č. 67; 143 č. 53.

Obr. 82. Zámek ve Vežkách.

z Něčkovic. Zdeněk přinesl do něho V., Zikmund Ořechové a Zdeněk z Něčkovic věno, které mu současně zapsala manželka jeho Anna z V. na vsích V. a Lazníkách.[1])

Zdeněk z V. několikráte pohnal Zdeňka z Něckovic (Nitkovic). R. 1408 ze 100 hř., že mu zbil kyji čeleď pravým pychem a hrdostí,[2]) také že mu přerúbal hranice a obec připletl k svému dvoru (= plotem ohradil), a to mu drží pravým pychem a hrdostí, r. 1410, že mu nedrží smlouvy na vydání dvoru, luk a lesů. Zemský soud vyslal na hranice r. 1409 úředníky menší, ale další výsledek není zapsán. Své zboží ve V. rozmnožoval neustále. R. 1412 koupil od Zdeňka z Něckovic (Nitkovic) 60 hř. věna na zpupném dvoře ve V. a na krčmě a 4 podsedcích,[3]) r. 1415 od Jenče z V. jiný dvůr a konečně r. 1416 od výše uvedeného kněze Mikuláše, faráře v Želetavě, třetí dvůr se zahradou a lánem, s 3 podsedky a rybníkem. R. 1415 zapsal Anežce, ženě syna svého Petra, 100 hř. gr. věna na V. (na půl třetím platném láně, mlýně, 3 podsedcích proti tvrzi ležících, na horní krčmě a na hájích, zvaných „tři Ochoze“ u potůčku řečeného „Ctiborka“). Manželce druhého syna Ctibora, Anně, zapsal současně na V. 40 hř. věna (na 4 pololánech, dvou čtvrtích a na čtvrti ležící u dolní hospody). Tato Anna byla již po druhé vdána, první její muž byl Přibík neznámého rodu.[4])

Po dobu válek husitských se o V. mlčí, teprve k r. 1437 setkáváme se zase se Ctiborem, jenž toho roku koupil od Zbyňka z Dřínového ves Vlčídoly.[5]) Dcera jeho Dorota byla r. 1437 vdána za Arkleba z Kunkovic.

R. 1448 držel nějaký díl Matouš z Nitkovic,[6]) ale ostatek ještě nebyl celý v jedněch rukou. Ctibor jakožto dědic Zdeňkův držel snad největší část. Mimo to připomíná se r. 1456 jako man biskupův držev léno v Sobělicích.[7]) Žil ještě r. 1464, kdy pohnala

---

[1]) Z. d. VII. 697, 698.

[2]) Brandl, Půh. I. 284 č. 708 — hrdost znamená výboj, viz Brandl Glossarium pg. 72 a index k VII. sv. C. d. M. Půh. I. 301 č. 815; 351 č. 1015; 311 č. 303.

[3]) Z. d. VIII. 265, 462, 569, 436, 435.

[4]) Brandl, Půh. II. 426 č. 308; 477 č. 464.

[5]) Z. d. X. 258 a 343.

[6]) Brandl, Půh. III. 710 č. 1435.

[7]) Dr. Lechner, Belehnungsbücher 69 č. 66.

jej abatyše pustiměřská Dorota z 50 hř. gr., že nechce vydávati klášteru zadržalých úroků.[1]) Tou dobou však čte še již také syn jeho Ctibor, který r. 1464 zapsal manželce své Elšce z Lazník věnem 8 hř. ročního úroku na **V.**,[2]) takže v půhonech je nemožno se vyznati, který se kterého z nich týká. K otci jistě vztahuje se půhon z r. 1464, kdy jej zapohnala dcera jeho Kateřina ze 130 hř., že ji a sestru Dorotu zavadil rukojemstvím a vyvaditi nechce.[3]) Jednu z jeho dcer měl Petr z Srnova, ale ta se neuvádí jménem.[4]) Zmatek však dovršen je tím, že také bratr Ctiborův Jan měl syna Ctibora, který se čte r. 1480.[5])

Otec Ctibor měl bratry Smila a Jana. Smil připomíná se nejprve roku 1447.[6]) Kolem roku 1460 držel biskupské léno v Šelešovicích. Tehdy pohnal jej Jindřich z Bystřice, nejvyšší písař desk zemských z 80 hř., že mu drží půl (zaniklých) Vyškůvek, ač ty náležely skutečně ženě Smilově Anně z Dubňan, která jej na ně vzala r. 1464 na pravý a věrný spolek.[7]) V Šelešovicích však bylo kromě manského také zboží zpupné, které r. 1464 Smilovi prodal Jan ze Zástřizl a z Nemotic. Za to však Smil prodal bratrovi Janovi r. 1464 svůj dvůr ve **V.** s tvrzí a tvrzištěm, se zahradami, rybníky a haltéři. R. 1466 koupil z pozůstalosti po Jiříkovi z Rataj dvůr v Šelešovicích.

Jan připomíná se teprve r. 1464, kdy jej pohoní Arkleb z Zástřizl.[8]) R. 1466 pohoní jej Petr z Srnova z 30 hř., že se mu vkládá v rybník pod **V.**[9]) Naposledy se čte r. 1476.

Mimo tyto čte se v letech 1437—1466 Bernart z Jesenic a z **V.**[10]) R. 1464 pohnal jej Václav Skrbenský z Hříště, že mu drží **V.**, a Anna a Barbora, sestry vlastní z Blažejovic, že jim drží louky a les, které leží za **V.**, také Jiřík z Myšlan, že mu nechce vydati listů, kteréž svědčí na **V.** Nikde se však nedovídáme, jakým způsobem všichni tito žalobníci svých nároků k **V.** nabyli.

---

[1]) Brandl, Půh. IV. 404 č. 627.

[2]) Z. d. XI. 12.

[3]) Brandl, Půh. IV. 407 č. 644; [4]) 420 č. 723.

[5]) Brandl, Půh. VI., 21 č. 107; [6]) III. 624, 813 č. 294.

[7]) Z. d. XI. 56, 186, 161, 334.

[8]) Brandl, Půh. IV. 372 č. 426, 526 č. 1186; [9]) V. 30 č. 188.

[10]) Z. d. X. 211, XI. 154; Brandl, Půh. IV. 377 č. 457, 395 č. 564, 399 č. 593.

Po Janovi z V., který byl již r. 1480 nebožtík, pozůstala vdova Kateřina z Rýzmburka a synové Smil, Ctibor a Václav. Jeho díl V. spadl na syna Ctibora, kterého r. 1480 vzala vdova Kateřina, matka jeho, na spolek svého věna 150 hř. gr. na vsi Sazovicích zajištěného,[1]) zač ji Ctibor vzal na spolek na V. Vdova měla také 200 hř. gr. širokých věna na V. Na to, jakož i na spolek se synem Ctiborem vzala r. 1483 na spolek druhého syna svého Václava Stojana z Přestavlk (vloženo teprve r. 1490), jakož již r. 1480 vzala jej na spolek na Srnov a Vlčídoly. Syn Smil připomíná se jen r. 1481,[2]) Ctibor r. 1480 a 1481, kdy pohoní Prokopa z Domamyslic a z Dřínova z 10 hř., že mu drží jeho nápad na statek Smila z Dřínova a r. 1486, kdy vzal na svůj díl V. na spolek máteř svou Kateřinu z Rýzmburka. Dle zápisu deskového držel polovici této vsi.[3]) Díl, zdá se, že držel tou dobou Prokop z Domamyslic a z Dřínova. Aspoň zapohnal r. 1480 Vaňka Pivo z Bařic z 500 zl. uh., že u něj koupil půl V. a nezaplatil.[4]) Ale Pivo půhon r. 1481 opáčil v ten smysl, že mu Prokop sice V. prodal, ale přece je mocí drží, obilí pobral, lesy smýtil a dvoru mu nedal oseti. Ale také Dorota z V. tou dobou ještě žila, leč na V. měla jen 80 hř. věna, na které vzala r. 1480 na spolek syny své Jiříka a Václava.[5]) Časem i Václav Stojan z Přestavlk nabyl části V. R. 1494 odepřel z nich dávati desátek faráři do Rataj, ač se mu farský desátek z V. od starodávna dával. Z toho jej zapohnal majetník Rataj Hynek z Ludanic a na Rokytnici k zemskému soudu, který nalezl, že desátek má se dávati.[6]) Poslední zmínka o Václavovi je z r. 1501, r. 1502 čte se již Jan Stojan z Přestavlk a z V., po němž přešly V. na Petra Stojana. Tento zapsal na nich r. 1554 své manželce Kateřině z Brníčka 1000 zl. rýn. věna.[7]) Po něm dědily dcery Mandalena, Kateřina, Marketa a Ludmila, ale nedržely zděděných zboží dlouho. R. 1558 prodaly tvrz a ves V. se dvorem a mlýnem a 8 poddaných ve vsi Vlčíchdolech Onšovi ze Zástřizl, čímž vyšly V. z rodu vladyk Přestavlckých.[8])

---

[1]) Z. d. XII. 25, XIII. 2, XII. 4.

[2]) Brandl, Půh. VI. 102 č. 601, 102 č. 599. [3]) Z. d. XII. 91.

[4]) Brandl, Půh. VI. 68 č. 407, 146 č. 871. [5]) Z. d. XII. 24.

[6]) Půh. olom. (netišť.) 6 fol. 126, 7 fol. 80, 109.

[7]) Z. d. XXV. 95; [8]) XXVII. 4 (opis f. 11.).

Rodokmen tohoto rodu, pokud držel **V.**, dá se sestaviti takto:

Lekeš z Přestavlk na Vežkách
1358—1373

Jitka 1398	Zdeňka 1398	Zdeněk z Vežek 1389, m. Katruše 1392	Hereš z Bohuslavic r. 1397 z Popovic, m. Anna 1391

Děti Zdeňka z Vežek:

Petr 1415, m. Anežka 1415	Ctibor 1415, m. Anna 1415, 1437 Ctibor Krúpa z **V.**, 1460 již nebožtík	Smil 1464, m. Machna z Dubňan 1464	Jan 1464—1476, m. Kateřina z Rýzmburka

Děti Ctibora:

dcera, m. Petr z Srnova 1464	Ctibor 1464, m. Elška z Lazník 1464	Dorota 1437—1480, m. Arkleb z Kunkovic 1437	Kateřina

Děti Doroty:

Václav 1480	Jiřík 1480

Děti Jana:

Václav Stojan z Přestavlk 1483—1501	Ctibor 1480—1481	Smil 1481

Jan St. z Přestavlk 1502

Petr St. z Přestavlk 1546, m. Kateřina z Brníčka

Mandalena 1558	Kateřina 1558	Marketa 1558	Ludmila 1558.

Po Onšovi z Zástřizl přešly **V.** s dílem Vlčíchdolů na syny jeho nedílné Hynka a Procka z Zástřizl, kteří je r. 1568 vložili Adamovi z Zástřizl, jenž je hned prodal Václavovi star. Podstatskému z Prusinovic, hofmistru dvora J. M. biskupa olomuckého Vilíma Prusinovského z Víckova.[1]) Po tomto přešly na Kryštofa Karla Podstatského z Prusinovic, jenž je dne 29. června r. 1615 prodal za 4000 zl. mor. Jindřichovi Přepyskému z Rychemburka.[2]) (Obr. 83.) Jindřich Přepyský súčastnil se povstání, **V.** byly mu však ponechány, ale byly konfiskační komisí oceněny na 3000 tolarů a Jindřich přinucen tento obnos zaplatiti jako pokutu.[3]) R. 1625 vložil je do desk své manželce Ludmile Orlíkové z Lažiska, která

[1]) Z. d. XXVIII. 11 (opis 46 a 47).

[2]) Dle Švoje II. 663 držel je před r. 1612 Tas Podstatský z Prusinovic a po něm r. 1612 a ještě r. 1616 jeho synové Karel, Kryštof, Adam a Václav.

[3]) Schwoy, Mähren, II. 663.

je r. 1638 prodala za 11.000 tolarů důstojníkovi v císařském vojště Kornelovi Anchemannovi.[1]) Tento zemřel kolem r. 1664 silně zadlužen, **V**. rozděleny na 4 díly a vloženy jeho věřitelům Eufrosině Veronice, ovdovělé svob. paní z Ogylvi jménem jejích osiřelých dětí, Václavovi Sponarovi z Blimsdorfa, Janovi Jakubovi Waderbornovi z Dundy a Matějovi Isidorovi Záblatskému z Tulešic. V letech 1679—1682 skoupila všecky 4 díly Zdeňka Kateřina hraběnka ze Šerfenberka, rozená Sponarová z Blimsdorfa, v úhrnné kupní ceně 7500 zl. rýn.

Obr. 83.
Znak Přepyskych z Rychemburka.

Obr. 84.
Znak Wayayův z Wayay.

Celé panství bylo v té době velice zkažené. Když r. 1643 zemský sněm povolil a rozvrhl berni peněžitou a obilní, označil statek vežecký jako úplně zkažený.[2]) Ještě r. 1656 bylo nad polovici všech domů pusto. Na celém panství bylo r. 1656 rolí II. tř. $356^5/_8$ m., III. tř. $69^2/_8$ m. Z těch bylo r. 1670 starých vzdělaných $89^3/_8$ m. II. tř. a $10^5/_8$ m. III. tř., nových vzdělaných $19^3/_8$ m. II. tř. a $10^5/_8$ m. III. tř., nových pustých 112 m. II. tř., starých pustých 136 m. II. tř. a 48 m. III. tř. Domů bylo na celém panství r. 1670 starých osedlých 6, nové osedlé 3, nové pusté 4, starých pustých 9. Ve **V**. samých bylo před válkou 13 pololánů a 13 čtvrtí; k pololánu patřilo 28 mor. měr.[3])

[1]) Z. d. XXXVIII. 13. [2]) Slavík, Morava, pg. 8. [3]) Reg. zem. odd. rektif. č. 337.

R. 1694 dne 28. října prodala hraběnka Šerfenberková **V.** s tvrzí, dvorem, ovčínem, pivovarem, palírnou, mlýnem, s rybníky a lesy a s dílem Vlčíchdolů za 13.000 zl. rýn. Anně Kateřině svob. paní Sakové z Bohuňovic a ta již po 7 letech dne 6. srpna r. 1701 za 19.000 zl. rýn. Janovi Jiřímu z Walderode. Ten se však tak zadlužil, že **V.** propadly exekuci a byly dne 13. července r. 1747 ve veřejné dražbě zemským soudem prodány za 39.000 zl. rýn. bratřím Janovi Antonínovi a Leop. Josefovi Wayům z Wayay, šlechticům uherským, kteří kolem r. 1750 založili mezi **V.** a Vlčímidoly nový panský dvůr, který lid po jejich jméně nazval Bajajkou. (Obr. 84.) Jan Antonín zemřel r. 1764 a jeho polovici zdědil bratr Leopold Josef. Tento však bratra nepřežil dlouho; zemřel již v prosinci r. 1764 a **V.** spadly celé dle jeho poslední vůle z 8. prosince r. 1764 na Leopolda Karla z Wayay, syna jeho předemřelého bratra. Tomu r. 1772 vloženy do desk zemských, ale nezůstaly při něm dlouho. Již dne 4. září r. 1786 prodal je královskému rychtáři a měšťanovi uhersko-hradištskému Janovi Františkovi ryt. z Weissenburka za 24.225 zl. rýn. (24.000 zl. za statek a 225 zl. za tak zv. klíčné při odevzdání klíčů splacené). Když Weissenburk dne 1. srpna r. 1795 zemřel, převzal **V.** jeho nezletilý starší syn František v odhadní ceně 41.000 zl. Poručníkem mu byl strýc jeho Josef ryt. Weissenburk. R. 1812 (dne 4. listopadu) byly **V.** odhadnuty na 131.955 zl. víd. m. František ryt. Weissenburk zemřel dne 16. července r. 1830 a **V.** zapsány odevzdací listinou ze dne 16. srpna r. 1833 v odhadní ceně 144.738 zl. konv. č. jeho synovi Josefovi Achillovi z Weissenburka, který je dne 24. června r. 1863 prodal za 320.000 zl. rak. m. velkoprůmyslníkům Abrahamovi Popprovi, Mořicovi Redlichovi a Jonášovi Friesovi, každému k třetině. Abraham Popper zemřel dne 24. září r. 1885 a jeho třetina odevzdána odevzdací listinou ze dne 14. prosince r. 1886 Antonii Redlichové a Jonášovi šl. Friesovi. Antonie Redlichová zemřela dne 4. května r. 1889 a její šestinu dědil Mořic Redlich, který zemřel dne 21. srpna r. 1900, načež jeho polovice odevzdána Theodorovi a Gustavovi Redlichům povýšeným mezitím do stavu šlechtického s přídomkem z **V.** (Edle von Wežegg). Jonáš Fries zemřel dne 28. listopadu r. 1891 a jeho polovice přešla na dra. Heřmana Friesa.

Poměry poddanské. R. 1750 bylo ve **V.** 7 pololáníkův a 8 čtvrtníkův. Pololáníci robotovali od sv. Václava do sv. Jiří

4 dny týdně párem, od sv. Jiří do sv. Václava však 6 dní, čtvrtníci měli jen pěší robotu, stejně dní jako pololáníci tažnou. Vrchnost měla ve **V**. dvůr po 522 m. polí, 26 m. pastvisk, 8 m. zahrad a 1540 m. lesa, mimo to zaniklý dvůr u Vlčíchdolů (zvaný druhdy Goldenhof), při němž bylo $112^4/_8$ m. rolí a $2^4/_8$ m. zahrad. Gruntovního platu vycházelo z celé osady o sv. Václavě 12 zl. 50 kr., mimo to za přástku 3 zl., z kopanic 3 zl. 6 kr., ze mlýnů 20 zl., slepic 44, vajec $5^1/_2$ kopy (330 kusů).[1])

R. 1775 bylo 8 pololáníků a 7 čtvrtníků. Robota byla táž jako r. 1750, ale za to nebylo již dávek slepičních a vaječních, ježto tyto platy byly vykoupeny a splácely se hotovými zároveň s gruntovním platem. Farář ratajský dostával r. 1775 z **V**. od 8 pololáníků po kuřeti, 6 vejcích, 16 snopech pšenice a 16 ovsa, od 7 čtvrtníků po kuřeti, 3 vejcích, 8 snopech pšenice a 8 ovsa, celkem z celé dědiny 15 kuřat, 69 vajec, 3 kopy a 4 snopy pšenice a tolikéž ovsa.[2]) Kolikrát byl tento farský desátek v minulých dobách předmětem sporů, vyložíme své doby při Ratajích.

P o l n í t r a t i se r. 1755 jmenují: Lány, Díly, Padělky, mezi Lesem, Čtvrti, Čtvrtky, pod Hladkým bořím.

Zaniklá osada **Lhota**, později též Lhotskem zvaná, stávala druhdy mezi **V**. a Zlobicemi. Máme o ní pro minulá století několik zpráv, dnes již lid její polohy nezná. R. 1351 učinil Albert z **V**. na ves Lhotu stupek se svými vnuky[3]) a r. 1359 učinili na Rataje, **V**. a Lhotu stupek Alšík z Rataj, jeho syn Bohuše a Jeneč z **V**.[4]) Lhota náležela tenkráte k **V**. a byla majetkem Jenčovým, jenž ji r. 1368 prodal proboštovi u sv. Mořice v Kroměříži a jeho kapitule. Píše se Lhotka. Tím stala se zbožím mrtvé ruky. Při kapitule kroměřížské zůstala zajisté až do jejího zániku po válkách husitských a proto se o ní na dále v deskách zemských zmínky neděje. Když pak biskup Stanislav Tuří (Turzo) kapitolu kroměřížskou obnovil, ale většinu jejích pozemských statků spojil se stolním statkem biskupským Kroměříží, spojil s ním i Lhotu, která však byla zajisté již pustá, protože koncem XVI. století (r. 1585) již nikdo o poloze této zaniklé osady nedovedl nic říci, než jediný

[1]) Reg. zem. odd. dom. č. 6.

[2]) Reg. zem. fase urb. č. 33 Hrad.

[3]) Z. d. I. 241; [4]) I. 658, 1020.

hajný ze Švábenic, poddaný kláštera pustiměřského.[1]) Tou dobou však byl o pozemky k této osadě náležité spor mezi biskupem olomuckým Stanislavem Pavlovským z Pavlovic a majitelem **V.** Tasem Podstatským z Prusinovic. Pozemků těch užívali totiž poddaní z **V.**, ale biskup chtěl je obrátiti k svému dobrému a proto jim je vypověděl.[2]) Spor byl urovnán dne 31. července r. 1586, kdy biskup Stanislav dal toto pusté Lhotsko, ač bylo stolní a náleželo ke Kroměříži, v léno majetníkovi **V.** Tasovi Podstatskému z Prusinovic a jeho budoucím potomkům, při čemž byly hranice vsi pusté přesně určeny, kopci vysypány a hranečnými kameny vyznačeny. Kapitula olomucká k tomu přivolila latinským listem daným v Olomouci dne 28. října r. 1586. Od té doby se o Lhotsku nemluví.[3])

Vlčídoly,

samostatná katastrální a polit. obec náležející druhdy ke dvěma panstvím, části k Dřínovu, části k Vežkám, 11·30 km sz. od Zdounek (11·11 km do Kroměříže).

Rozloha obce měří 161 ha, z čehož rolí 141 ha, zahrad 7 ha, pastvisk 8 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1771 84 duší, r. 1790 ve 22 dom. 110, r. 1834 v 29 dom. 160, r. 1869 v 36 dom. 219, r. 1890 ve 42 dom. 224, r. 1900 v 43 dom. 223 duší, vesměs Čechů, katolíků, zemědělců.

Farou náleží osada od r. 1786 (kdy zřízena byla fara v Pavlovicích) do Pavlovic, před tím náležela do Tištína. Škola je ve Vežkách, původně chodily děti do farní školy v Pavlovicích.

Místní jméno je odvozeno od místní polohy a již Volný vykládá je po jamách, v nichž se zdržovali vlci.[4]) Píše se r. 1377 Wlciedol a Wlczidol.

---

[1]) K. a. archiv krom. Kopiář č. 22 fol. 181v.; [2]) fol. 183, 181.

[3]) K. a. archiv krom. Kopiář C fol. 175v a 177v. Listina otištěna v „Selském archivě“ 1909 č. 530.

[4]) Wlčžidoly soll den slavischen Namen von den in der Vorzeit in den dasigen Schluchten hausenden Wölfen erhalten haben. Mähren, IV. 190.

R. 1377 prodal Jan z V. Zbyňkovi z Dřínova 5 platných čtvrtí ve V.[1]) a r. 1384 ještě k tomu dvůr o 2 lánech, $^1/_2$ lánu platného s pastvami a lesy.[2]) Zbyněk zapsal r. 1409 na celé vsi V. 150 hř. věna své dceři Dorotě, vdané za Martina z Drahanovic, převeda ji na tuto ves z jejího dřívějšího věna zajištěného na zaniklém Srnově.[3]) R. 1437 Zbyněk z Dřínového, snad syn předešlého,[4]) prodal ves V. s lidmi platnými, lesy, lukami a pastvami Ctiborovi z Vežek.[5]) R. 1480 Kateřina z Vežek, snad vdova Ctiborova, přijala syna svého Václava z Srnova a jeho erby na pravý spolek na Srnov a na V.[6]) Václav měl k manželství Elšku z Ještěda, které r. 1481 zapsal na vsi Srnově celé a na půl V. 250 zl. uh. věna.[7]) Zdá se, že také v zápisu z r. 1480 sluší rozuměti jen půl V. Jelikož pak všecky uvedené dosud zápisy spolu navzájem souvisejí, těžko říci, který z pozdějších dílů to byl, zda vežecký nebo dřínovský, zvláště když původně vladykám Dřínovským náležela osada celá.

Po Václavovi z Srnova přešly V. na Přibíka Kralického z Krsovic, jenž r. 1508 chtěl na nich vtěliti (a také na Srnově) 250 hř. věna manželce své Dorotě z Pačlavic, ale vklad již zapsaný musil vymazati, ježto neměl dosud statku tohoto ve dskách zapsaného.[8]) Teprve r. 1509 vtělili bratří Jan a Vojslav z Pačlavic Přibíkovi z Krsovic 4 lány rolí se 2 podsedky a se dvorem na vsech Srnově a na V., a nyní teprve mohl Přibík právoplatně ženě své Dorotě věno vložiti, což také hned učinil.[9]) Po Přibíkovi dědili zboží toto synové jeho Jan a Filip nedílně a drželi je do r. 1533, kdy je vložili (se 4 člověky, s lesy a háji) Mikulášovi Čechovi z Hrádku,[10]) držiteli Dřínova. Mikuláš st. z Hrádku postoupil tuto část ještě odděleně od Dřínova synovi Mikulášovi ml. z Hrádku, ale ten mu r. 1570 zase vrátil vesnici Mydlov, ves pustou Srnovsko a 3 člověky ve V. s loukami a robotami na těch lidech mydlovských a vlčídolských.[11]) Tím byla tato část navždy spojena s Dřínovem, při němž se výslovně připomíná r. 1583, 1596 a 1616.

Druhá část byla již r. 1558 při Vežkách a připomíná se

---

[1]) až [3]) Z. d. III. 328; IV. 407; VII. 797.
[4]) Viz Wolny IV. 185. [5]) Z. d. X. 258.
[6]) až [11]) Z. d. netišť. XII. 6 (opis); XII. 53; XVII. 11; XVII. 25 (opis, orig. 4); XXIII. 72 (opis); XXVIII. 102.

při nich při převodech z r. 1568, 1615 a 1694. Proto odkazujeme ke statím o Dřínově a o Vežkách.

Válkou třicetiletou osada zpustla skoro úplně.[1]) Na díle vežeckém byly r. 1667 jen 3 domy osedlé a 6 pustých, díl dřínovský byl úplně pustý, a to nejen budovy selské, ale i panské. Na díle vežeckém byly r. 1670 pivovar, palírna, šenk, mlýn, vše panské. Před válkou bylo v celé vsi (na obou dílech) 7 pololánů, 6 čtvrtlánů a 1 chalupa bez rolí. R. 1750 bylo v celé osadě 7 pololáníků, 5 čtvrtníků a 1 chalupa. Na díle dřínovském robotovali sedláci párem 4 dny týdně, čtvrtníci 4 dny týdně pěšky, chalupník 52 dní ročně. Z celého dílu měla vrchnost gruntovního platu o sv. Václavě 5 zl. 15 kr., za lískové oříšky platu 1 zl. 15 kr., za přástku 1 zl. 18 kr. Roboty na díle vežeckém byly stejné jako na dřínovském, platu brala vrchnost z celého dílu gruntovního o sv. Václavě 5 zl. 15 kr., za přástku 1 zl. 12 kr., z kopanic 3 zl. 51 kr., 18 slepic a 135 vajec.[2])

Roboty a dávky r. 1775 byly stejné jako ve Vežkách a Dřínově. Farář tištínský dostával r. 1775 z Vežek jen vejce a rež, z celé vsi dohromady 48 vajec a $3^3/_4$ míry rži.

Polní trati se jmenují r. 1755: Za Žurovcem, na Dúbravkách, pod Stříbrným lesem, pod Kozlovcem, na Vrchách, na Bařinách, nad Loučkami, na Ouzkých, na Křivým, na Placech.

Zástřizly,

samostatná katastr. a polit. obec na bývalém panství střileckém. 11·65 km jjz. od Zdounek (22·91 km do Kroměříže), v údolí na břehu říčky Litavy. Osada je ze dvou částí, „dědiny", kde jsou jen sedláci, a Přílep, skupiny chalup mimo vlastni osadu, z nichž 6 stojí již v katastru obce střílecké. Půdorys „dědiny" tvoří jedinou obloukovitě prohnutou ulici bez návsí, Přílepy jsou v jediném řádku. Domy jsou ponejvíce z nepálených cihel, zomítány, a obíleny. (Obr. 85. a 86.)

Rozloha obce měří 664 ha, z nichž rolí 257 ha, luk 5 ha, zahrad $9^1/_2$ ha, pastvisk 25 ha, lesa 357 ha.

---

[1]) Slavík, v „Časop. Mat. Mor." 1895 pg. 354.

[2]) Zemská reg. odd. rektif. č. 337 a 330.

Obr. 85. Pohled na Zástřizly.

Obr. 86. Partie ze Zástřizl.

Obyvatelstva bylo r. 1771 253 duší, r. 1790 ve 35 dom. 243, r. 1834 v 61 dom. 342, r. 1869 v 62 dom. 339, r. 1890 v 64 dom. 319, r. 1900 v 64 dom. 316 duší, výhradně katolíkův a Čechů (r. 1900 6 Němců), zaměstnáním zemědělcův.

Zástřizly jsou přifařeny do Střílek, od r. 1899 mají jednotřídní školu zbudovanou nákladem 7300 zl., která měla r. 1908 58 školních dětí. Knihovna žákovská má nyní 105, učitelská 40 svazků. Původně byla osada přiškolena do Střílek.

R. 1480 připomíná se tvrz a tvrziště (místo po pobořené tvrzi), o tvrzi je zmínka ještě r. 1590. Při kopání základů školní budovy přišlo se r. 1899 na mohutné základy v zemi, snad zbytky bývalé tvrze.

Čtenářský spolek Palacký od r. 1906 má knihovnu o 60 svazcích.

Samota Dolní mlýn.

Na území osady jsou 2 kamenné lomy (pískovcové), obecní a panský.

Místní jméno psává se nyní chybně Zástřizlí. Ze starého genitivu „z Zástřizl" je patrno, že osada slula buď Zástřizly nebo Zástřizla (tak se píše r. 1480),[1]) ale dosud běžné Zástřizly svědčí pro tento tvar.

Z. jsou východištěm starého vladyckého potom panského rodu ze **Z.**, jenž měl v erbu stříbrnou lilii v červeném poli a v klenotě otevřenou přilbici se třemi pštrosími péry, z nichž prostřední bylo červené, krajní stříbrná.

R. 1349 připomínají se bratří Artleb a Bozek ze **Z.**, kteří se sestoupili na spolek svých statků.[2]) R. 1358 Oneš a Jan z **Z.** drželi dvůr v Žarošicích, r. 1368 bratří Hartleb a Přibík z **Z.** ves Kunkovice. R. 1373 bratři Jindřich a Protivec z **Z.** sstoupili se na všecka svá zboží,[3]) a Ondřej a Protivec koupili od Bernarta z Spraneka díl zaniklé vsi Roštítek a r. 1374 učinili na svá zboží stupek.

Rod tento byl tenkráte již velmi četný a po čase se rozrodil tak, že držel skoro veškerá panství a panstvíčka ve Hřiběcích horách, ale i veliká panství v jiných krajinách Moravy a rozdělil

---

[1]) Brandl, Půh. VI. 59 č. 353.

[2]) a [3]) Z. d. I. 14 2, 591, 1118; II. 234, 369, 554.

se na větve Lechvických, Morkovských, Prakšických a Ždánských ze **Z**. Drželi pak Zástřizlové **Z**., Kyjov, Dřevnovice, Chvalkovice, Morkovice, Litenčice, Nemotice, Kunkovice, Čejkovice, Leskovec, Lechovice, Žadovice, Ždánice, v XVI. věku také Milotice, Prakšice, Buchlov, Čelechovice, Kounice, Moštěnici, Židlochovice, Hoštice, Bozkovice, Moravany, Malenovice, Dobročkovice a j.

R. 1381 zapsal Protivec ze **Z**. své ženě Anně věnem 125 hř. na půl vsi Újezdci a na polovici **Z**.,[1]) Anna pak darovala dne 4. července r. 1382 synovi svému Protivcovi z tohoto věna 2 hř. ročního platu a Protivec bratrovi Jindřichovi z této činže 5 věrduňků ročních za půl dvora v Újezdci. Současně dostal Jindřich od Arkleba z Kunkovic a z **Z**. jeho díl **Z**. záměnou za svůj díl Kunkovic. R. 1397 zapsal Jindřich na vsi **Z**. 3 věrduňky bez 3 gr. věnem Janovi z Traplic a jeho ženě Marketě[2]) a r. 1406 Katruši, manželce Benešově z Chudobína, 3 hř. věna, k čemuž jí její muž přidal 40 hř. na Chudobíně. Také Benešovi zapsal Jindřich 3 hř. roční na **Z**., jenž je hned převedl ve prospěch manželčin.

R. 1415 drželi **Z**. nedílní bratří Štěpán, Ondřej, Mikuláš a Onšík z **Z**. Onšík zapsal na polovici vsi manželce Anně 125 hř. zavázav se, že jí doplatí ze svého statku Dobročkovic, kdyby na **Z**. na 125 hř. co scházelo.[3]) R. 1416 učinili všichni čtyři spolek na svoje statky a Oneš učinil bratra Štěpána poručníkem svých statků a dětí. Onšík koupil r. 1417 od bratrovce svého Protivce v **Z**. tvrz, polovici zpupného dvora, půl popluží, $4^1/_2$ lánu, 7 podsedků, mlýn, krčmu várečnou a 3 podsedky ve Starém Chvalnově[4]) a zapsal na tom hned své ženě Anně nové věno 125 hř. Učinil pak téhož roku na místě Štěpánově poručníkem statků i dětí svých Protivce, strýce svého.

Ač po válkách husitských máme o rodě z **Z**. mnoho zpráv, přece nedovedeme říci, který z jeho členův držel **Z**., až teprve k r. 1480, kdy je držel Aleš ze **Z**., jenž vložil odpor proti vkladu, kterým na **Z**. vzala na spolek Elška z Újezda své syny Mikuláše a Filipa.[5]) Tento Aleš vložil r. 1486 **Z**. s tvrzí a tvrzištěm a v pusté vsi Starči 7 podsedků bratřím Jiříkovi a Alšovi z Ojnic a z Nevojic,[6]) kup však stal se již před r. 1480, ježto toho roku pohání

---

[1]) a [2]) Z. d. IV. 192, 190, 277; VI. 583, VII. 289, 290, 291, 292.

[3]) až [6]) Z. d. VIII. 455, 552, 566; IX. 45, 55, 69; XII. 16 (opis 52 v); XII. 27 (opis 81 v).

Milota z Morkovic bratry ojnické, že mu odkoupili jeho základ.[1]) Proti vkladu učinil odpor Jan mladší z Ojnic. Tímto trhem vyšlo východiště **Z.** z rukou rodu.

Po Jiříkovi a Alšovi z Ojnic přešla osada na Tasa z Ojnic a z Nevojic, jenž r. 1533 byl již umrlý, a jehož vdova Anna vložila **Z.** s tvrzí a tvrzištěm a 7 podsedků v pusté vsi Starči téhož roku Janovi Francovi z Háje.[2]) Po tomto přešla osada na Johanku z Háje, dceru jeho, která vzala na ni a na pustou Starč na spolek muže svého Záviše z Víckova.[3]) Tento spojil **Z.** s Novým Zámkem a odkázal r. 1569 kšaftem oba statky bratrovi svému Přemkovi, který je r. 1575 prodal bratřím Jindřichovi a Zikmundovi ze **Z.**,[4]) čímž osada na kratičko vrácena zase svému původnímu rodu. R. 1589 držel ji Jiří Zikmund z **Z.** na Buchlově spolu s Novým Zámkem a Dobročkovicemi, jenž ji vložil Janovi Martinkovskému z Rozseče na Litenčicích, a jelikož ten byl již nebožtík, synovi jeho Jiříkovi a bratřím Jiříkovým nedílným. Tito bratří prodali hned Nový Zámek a Dobročkovice Mikulášovi z Hrádku na Hošticích, ale **Z.** a pustou Starč nikoli.[5]) Jelikož se v zemských deskách dále o **Z.** již nemluví, nelze říci, kdy byly spojeny se Střílkami, při nichž se již v XVII. stol. připomínají.

Před válkou třicetiletou byla velikost obce $2^{27}/_{64}$ lánu a bylo v ní: 2 grunty trojčtvrtní, 6 pololánů, 1 čtvrtlán, 12 podsedků, 1 chalupa bez rolí, celkem 22 usedlostí. Z těch bylo r. 1670 domů starých osedlých 7, nový osedlý 1, nové pusté 2, starých pustých 12, bylo tedy přes polovici osady válkou úplně zkaženo. Rolí bylo r. 1670 starých vzdělaných $89^4/_8$, nových vzdělaných 9, nových pustých 29, starých pustých $70^4/_8$ m. vesměs II. třídy. K trojčtvrtnímu gruntu patřilo 27, k pololánu 18 měr.[6])

R. 1750 byli mezi 25 usedlíky jen 3 sedláci, kteří robotovali párem 3 dny týdně, ostatních 22 robotovalo 3 dny týdně pěšky. Gruntovní plat dával se na 2 termíny, o sv. Jiří a o sv. Václavě, pokaždé z celé osady 12 zl. 1 kr. Mimo to brala vrchnost z osady 75 liber přádla, 43 slepic, 540 vajec, 10 zl. platu ze šenku, 80 zl. ze mlýna.[7])

---

[1]) Brandl, Půh. VI. 59 č. 353. [2]) Z. d. XXIII. 15 (opis 74 v).
[3]) Z. d. XXV. 97 (opis 277 v); [4]) XXVIII. 20, XXIX. 18; [5]) XXX. 36 (opis 142—145).
[6]) Reg. zem. odd. rektif. č. 320; [7]) odd. dom. č. 134.

Dne 18. prosince r. 1755 vydala obec majiteli panství podobný revers jako Střílky, kterým jí ponechala vrchnost $171^4/_8$ m. rolí pod plat po 10 kr. z míry (tedy celkem za roční plat 28 rýnských 35 kr.).

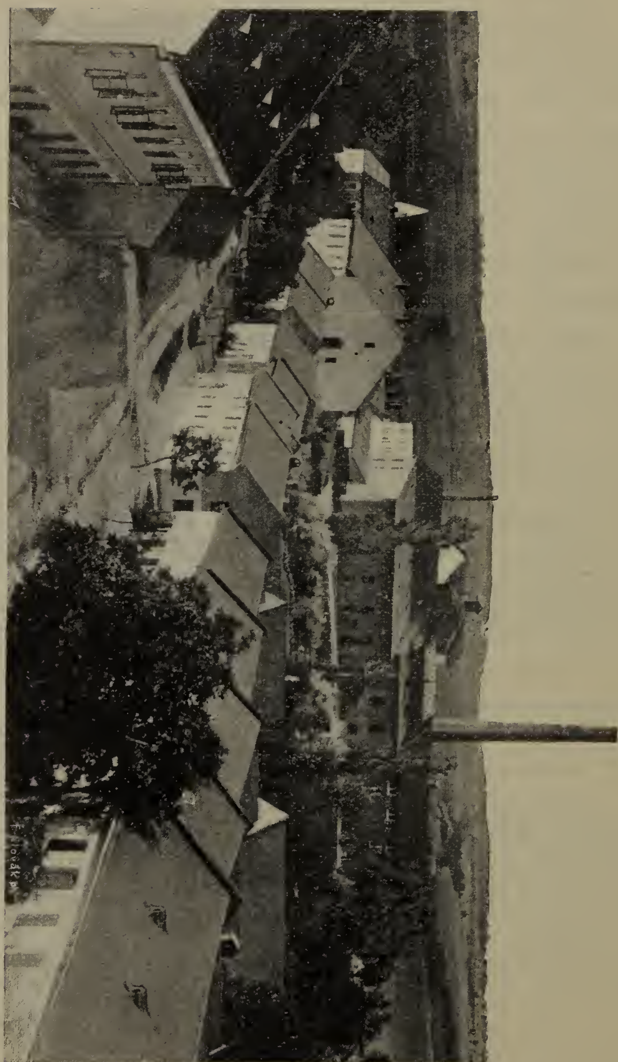
R. 1775 byli v **Z.** 3 pololáníci (čís. 17, 18, 32) a 22 čtvrtníků. K pololánu patřilo 25 m. rolí, něco zahrad a luk a platilo se z něho 11 zl. 28 kr. 3 d. roční daně, 1 zl. 43 kr. platu gruntovního o sv. Václavě, $3^1/_2$ slepice, 42 vajec, a přadla se 4 přadena panské příze. Ze čtvrti byly dávky poloviční, jen příze tolik, jako z pololánu. Chalupníci předli jen 1 předeno. Podruzi měli dovoleno lámat v panských lesích souš, za to však museli 52 dní ročně robotovat. Robota z gruntů a ze čtvrtí byla jako v Cetechovicích.

Farář střílecký dostával r. 1775 ze **Z.** z pololánu po kopě rži a ovsa, ze čtvrti po $^6/_8$ m. obého, učitel střílecký jak z pololánu tak ze čtvrti po 4 kr. ročně.

Jména tratí r. 1754: Diviča, nad Topolem, Dlouhý, Padělek, Štvrtky, Hlošky, Díly, Podhájky, Nivky. Všechna jména udržela se do dneška. Mimo tato jsou dnes ještě: Na Loukách, v Kučách, pod Obcí, Lipina, Struhy, Záplety, Volavce. Panské lesy se jmenují: Blažka, Bušant, Holý kopec, Křížná horka, Hájek, Malá sivina.

Zborovice,

samostatná katastr. a polit. obec, druhdy panství, na silnici ze Zdounek do Němčic na Hané a dále do Prostějova, asi 250 m nad hladinou (nádraží 261 m), 3·72 km sz. od Zdounek (13·98 km do Kroměříže), nyní městečko s poštou, telegrafem na nádraží místní dráhy Kroměříž—Zborovice. Osada stavěná po obou stranách silnice tvoří širokou na obou koncích otevřenou ulici, (obr. 87. a 88.) domy stojí ponejvíce vedle sebe, jsou z tvrdého materiálu, čisté, bez ozdob, ale všemi možnými barvami olíčeny, jen fara, škola a dvě obytná stavení na poschodí, ostatní všecky přízemní. Na konci osady směrem k Medlovu jsou panská stavení s moderní vilou majitele panství. (Obr. 89.)

Obr. 87. Část Zborovic s cukrovarem.

Obr. 88. Náměstí ve Zborovicích.

Rozloha obce měří 950 ha, z nichž rolí 729 ha, luk 1 ha, zahrad 12 ha, pastvisk 30 ha, lesa 150 ha. Obyvatelstva bylo r. 1771 502, r. 1791 v 56 domech 482, r. 1834 v 79 domech 580, r. 1869 ve 110 domech 895, r. 1880 ve 147 domech 1185, r. 1900 ve 192 domech 1295 duší, a to 1237 Čechů, 43 Němců; 1277 katolíků, 7 evangelíků, 11 židů.

Farní kostel sv. Bartoloměje stojí na bývalém hřbitově — nový za osadou, — je stavěn do kříže, pevně klenut. Dne 7. září r. 1846 shořel a po ohni úplně opravena věž, střecha a oratorium. Hlavní oltář se sochou sv. Bartoloměje, poboční oltáře sv. kříže a bolestné matky boží (dříve smrtelných úzkostí Kristových). R. 1673 a 1690 měl kostel tři oltáře, stříbrný kalich, jediný ornát, dva zvony a ostatek jen nejnutnější. Desátkem bral farář zdounecký z byvalé farnosti zborovské jen 62 měr rži a 62 měr ovsa, fary nebylo, než jen holé staveniště, a realit druhdy k faře náležitých (lánu rolí, louky Otičky a lesa Lipiska) užívala vrchnost a nedávala za to faráři nic. Zvony jsou nyní čtyři, jeden starší po r. 1846 přelitý, ostatní nové. Fara bývala ve Z. již v nejstarších dobách. V zemských deskách vzpomíná se práva patronátního již k l. 1374, 1381, 1391, 1397; r. 1398 jmenuje se farář Jan Locika. Fara přečkala bouře husitské, neboť se vzpomíná k l. 1437, 1466, 1503 zase, ale zanikla za náboženské reformace kolem r. 1626.[1]) R. 1391 daroval jí Soběn ze Z. poplatný pololán, aby ho farář užíval na věčné časy.[2]) Asi od r. 1670—1737 byly Z. přifařeny do Zdounek, dne 25. listopadu r. 1737 nadala nynější faru majitelka panstvi Maximiliana Marie hrab. Rottalová, rozená kněžna Lichtenštejnová, a biskupský ordinariat nadační list potvrdil téhož roku dne 14. prosince.[3]) Roční příjmy farářovy byly stanoveny na 307 zl. 12 kr. Seznam kanonické porce nové fary daný dne 25. listopadu r. 1737 uvádí: Dosud dostával farář zdounecký ze Z. desátkem od 26 sedláků po míře rži (26 měr) a od 14 čtvrtníků po čtvrt míře ($3^1/_2$ míry); novému faráři vlastnímu však se zavázali poddaní dávati dvojnásob rži, totiž 59 měr a mimo to 59 měr ovsa. Z Troubek dávalo 6 sedláků lenních po míře rži (6 měr) a

---

[1]) Z. d. II. 495; IV. 183; VI. 241, 548, 803, 866; X. 284; XI. 335.

[2]) Z. d. VI. 229.

[3]) Diecesání katalog rukopisný z r. 1771 v k. a. knihovně v Kroměříži omylem udává, že faru zřídil Jos. hr. Braida r. 1738.

Obr. 89. Vila Friesova ve Zborovicích.

7 čtvrtníků po $^1/_4$ rži ($1^3/_4$ míry), 15 sedlákův alodních po $^3/_4$ míry rži a 7 čtvrtníků po $^1/_4$ míry rži (celkem $12^3/_4$ rži) a rovněž obojí ovsa. Z Těšánek 25 usedlíků po půl míře rži a rovněž ovsa (celkem $12^1/_2$ míry každého), z Medlova 6 sedláků po $^3/_4$ míry rži a 14 čtvrtníků po $^1/_4$ rži a rovněž ovsa (celkem 8 měr každého). Tito všichni slíbili platiti dvojnásob. Dohromady má dostávati nový farář 108 měr rži a tolikéž ovsa a bude užívati 26 měr rolí; dostane 5 vozů sena z obce a od vrchnosti ročně 15 beček piva, 20 sáhů dřeva, které doveze robota a z panských rent roční důchod 100 zl. hotově. (Celkem 307 zl. 12 kr., ovšem dávky naturální jsou počítány dle tehdejších tržních cen na peníze.)[1]) Patronem nové fary stala se vrchnost — nyní obsazuje ji svobodně arcibiskup, protože majitelem panství je žid. Přifařeny jsou osady **Z.**, Troubky a Medlov. Budova farní byla vystavěna hned r. 1737, r. 1802 byla rozšířena o poschodí, r. 1846 vyhořela, ale hned na útraty patronovy opravena.

Farářův ze starších dob mimo zmíněného již Jana Lociky z r. 1398 neznáme. Jeden z nich pohnal r. 1513 majitele zboží troubeckého ze 100 kop gr., že mu nevydává farského desátku z Troubek. Nelze také s jistotou tvrditi, byla-li fara koncem stol. XVI. katolická nebo nekatolická, ale jakož všecky sousední farnosti holdovaly sektám, můžeme se domnívati také o **Z.**, že měly kněze nekatolické, snad bratrské. R. 1653 paulánský mnich Frant. Milnetius vykonával ob neděli bohoslužby v Roštíně a ve **Z.** Ale to bylo jen přechodné. R. 1670 ucházel se u olomucké konsistoře zdounecký farář Ignát Itali, aby **Z.** byly přifařeny do Zdounek. Farář tento žil v ustavičném sporu o desátky farské se svou vrchností, jesuitskou kolejí uh.-hradištskou a snad jen to bylo příčinou, že rektor jakožto patron fary zdounecké usiloval, aby se Italimu nestalo po vůli uváděje, že zdounecký farář má dosti duchovní práce ve vlastní farnosti, a že příjmy jeho jsou takové, aby mohl býti slušně živ. Ale faráře podporoval v jeho snažení po **Z.** majitel **Z.**, Jiří Zahrádecký ze Zahrádek a protesty rektorovy vyzněly na plano. **Z.** r. 1670 připojeny ke Zdounkám. Kam náležely v době 1626—1670, nelze říci, ale zdá se, že nejčastěji duchovní zprávu vykonával farář zdounecký. R. 1773 domáhala se u konsistoře Marie Eufrosina šl. Kramrová, aby ve

[1]) Reg. zem. odd. rektif. č. 322.

Z. zřízeno bylo místo kaplana a nabízela k tomu kapitál 4550 zl. a selskou usedlost, ale konsistoř nepovolila. Místo kaplanské bylo zřízeno teprve r. 1896 přičiněním faráře Tómy Šmýda, českého spisovatele, rodáka žeravského.

Farář tento nevydal sice nic samostatně, ale jeho práce otiskované v pražské „Vlasti", vztahující se ponejvíce k dějinám slovenského písemnictví, mají vzácnou cenu. Uvádíme: Spisba slovenská (1886, II. ročník), Slovanům v čem spisovné ruštiny následovati nelze (III. r. 1887), Biskup Moyses, otec národa slovenského (VI. r. 1890), Matice slovenská po smrti biskupa Moysesa (VII. r. 1891), Zaniklá gymnasia slovenská (IX. r. 1893), Dr. Andrej Radlinský (X. r. 1894).

Na bývalém hřbitově uprostřed návsí stávala nedaleko kostela (na evangelní straně) neveliká kaple s věží, v níž byla panská hrobka. Kaple ta r. 1890 zrušena.

Nový hřbitov je asi od r. 1835 za osadou. V morové době r. 1830 nepochovávali morem zemřelých na hřbitově uprostřed osady, ale za osadou „u rybníka".

Matriky počínají se r. 1737 (zřízením fary), pamětní knihu farní pořídil farář Tomáš Kohoutek r. 1897 na základě záznamů svých předchůdců.

Škola byla založena zároveň s farou r. 1737 nákladem vrchnosti. R. 1828 stará budova stržena a vystavěna dvoutřídní škola nákladem vrchností zborovské a dřínovské a obcí **Z.** a Medlova. R. 1886 na témž místě zbudována škola čtyřtřídní, na níž r. 1903 zřízeny dvě pobočky. V nejstarších dobách chodily do této školy děti z celé farnosti, r. 1813 bylo jich celkem 181, r. 1849 již 266, proto Troubky vyškoleny a zřízena v nich vlastní škola. R. 1907 bylo ve 4 třídách a 2 pobočkách 343 dětí. R. 1846 vyhořela nejen fara s kostelem, ale i škola. Školní pomocník měl tenkráte 30 zl. ročně a výživu. Školní kroniku zřídil nadučitel Dohnal r. 1874, knihovnu týž nadučitel za přispění faráře Tomáše Lásky r. 1863. Knihovna žákovská má nyní 302, učitelská 138 svazků. Školní plat i úlevy jsou zrušeny. R. 1743 jmenuje se „rektor školy zborovskej" Joannes Hunář. V XIX. stol. nejdéle působili na škole: Fr. Kedroutek (1806—1848), Frant. Dohnal (1848—1882) a Fr. X. Kedrutek (1882—1904). R. 1909 zřízena chlapecká škola měšťanská.

Ve Z. byvaly: r. 1396 lázeň a 3 šenky, r. 1415 6 šenků, r. 1638 tvrz a ovčín, r. 1680 park. pivovar, pálenice lihové. Zámek připomíná se již r. 1720 jako vystavěný. Jsou v něm nyní byty panských ouředníkův a kanceláře. (Obr. 90.) Nynější zámek, t. zv. vilu uprostřed úhledného parku dal si vystavěti majitel panství v letech 1890 a 1891. Stavěli jej stavitelé vídenští Fellner a Helmer, stavitelé městského divadla brněnského. Nedaleko vily je rodinná hrobka nynějšího majitele panství, stavěná na způsob mausolea.

R. 1851 zřídila vrchnost cukrovar, který do dneška dobře prospívá.

R. 1891 zbudovala si obec radnici, v níž chová i obecní archiv. Jmění obecní má 181 měřic a něco přes 1000 K peněz. R. 1909 povýšena osada na městečko.

Živelní pohromy a epidemie: R. 1846 vyhořela celá osada i s farou, školou a kostelem. Všecky skoro domy byly před ohněm kryty slamou. R. 1867 vyhořela opět celá obec i se školou, farou a kostelem. R. 1846 a 1847 velika drahota, lidé prý jedli i kopřivy. R. 1866 cholera, 1889 veškera úroda zničena krupobitím.

Spolky: „Čtenářsko pěvecký“ od r. 1865 s knihovnou o 250 svazcích, „Vlasta“ od r. 1887 s knihovnou o 132 sv., „Vojenských vysloužilců“ od roku 1886, „Sokol“ od roku 1894 s knihovnou, hasiči od r. 1897 s knihovničkou, spolek kralikářův od r. 1899, „Úvěrní spolek záložna“ od r. 1865.

Samota Kuče na místě vyklučovaných lesů, myslivna nad rybníky. Pramen vody zvaný Hejtmanka. Ve válce rusko-francouzské byl u toho pramene zastřelen hejtman, odtud pramen pojmenován; voda je pitná.

Místní jméno různě se píše: 1358 Sborowicz, 1365 a 1368 Zworowicz i Sworowicz, 1391 Sborowicz, 1410 jen Borovice (Brázda z Borovic). Je to jméno patronymické, od osobního Zbor odvozené, které ještě v dobách historických často se čte.[1])

---

[1]) Na př. 1034. C. d. M. I. 116 č. 130. Lidová pověst, že na místech osady bylo druhdy boří, v němž se zdržovali loupežníci. Majitel lesa je tam usadil v pevných domích, čímž vznikla osada, která po boří nazvána Borovice. Lidová etymologie.

Obr. 90. Zámek ve Zborovicích.

Již r. 1276 čte se v podezřelé listině Stanimír ze Zborovic.[1]) Ale první přesná zpráva o **Z.** je teprve z r. 1348, kdy Vítek z Jarohněvic vložil dva lány ve **Z.** Skochovi a bratřím jeho z Troubek.[2]) Skoch psal se také po **Z.** a měl v nich i jiné zboží, které snad hned r. 1348 přešlo na jeho syny Racka, Ješka a ostatní nejmenované, kteří učinili na ně spolek. Racek měl také nějaký pozemský statek v Bílovicích a r. 1350 zapsal na **Z.** své ženě Kláře 150 hř. věna, kterýž vklad se r. 1373 opakuje. ač Racek byl již nebožtík.[3]) Dne 4. prosince r. 1360 daroval Racek Hedvice, jeptišce u sv. Jakuba v Olomouci, 2 hř. ročního platu na **Z.**, které může táž Hedvika komukolvěk v klášteře odkázati, ale nikomu mimo klášter. Mají se jí vypláceti na dvě lhůty, o sv. Jiří a o sv. Václavě.[4]) R. 1368 zaměnil **Z.** se všemi platy a užitky s markrabím moravským Janem za zeměpanské zboží v Počenicích a Slezanech, ale hned mu totéž zboží prodal zpět (revendidit).[5]) Zbytek Počenic, který koupil od Ofky, prodal Jiřímu Mazancovi z Bařic a Janovi Makovcovi. R. 1373 byl již umrlý, neboť vdova jeho Klára darovala svých věnných 150 hř. bratrovi svému Jaroslavovi z Kněnic, nejvyššímu cúdařovi olomuckému,[6]) a r. 1376 se svolením téhož bratra darovala klášteru velehradskému 1 hř. platu ročního na půl vsi **Z.** zajištěného. vyhradivši si za to v klášteře velehradském pohřeb.[7])

R. 1365 připomíná se syn Klářiny sestry Anny Stach. jenž strýci svému Jarošovi z Knihnic daroval své zboží ve **Z.**[8]) a r. 1368 prodal za 240 hř. markrabímu Janovi onen díl **Z.**. který před tím prodal Matějovi z Rataj, ale snad od Matěje koupil zase zpět. Držel také Troubky a psal se po nich. R. 1374 s bratry Soběnem a Skochem učinil stupek na zboží v Troubkách. Těšánkách a na půl mlýna ve **Z.**[9]) a r. 1381 bratři jeho Soběn a Skoch darovali matce své Anně z Knihnic celou ves Troubky a půl práva patronátního ve **Z.** jménem věna. Soběn pak r. 1391 koupil od Zdeňka ze Šternberka ves Cetochovice vyjma věno Zdeňkovy manželky Kunky z Kunštáta. a zároveň od markrabí

---

[1]) C. d. M. IV. 179 č. 129.

[2]) Z. d. I. 3, 32, 144, 175; II. 310; [3]) 302, 445, 510, 521, 758, 762, 764, 771.

[4]) C. d. M. IX. 147 č. 202.

[5]) Z. d. I. 951, 952, 1120; [6]) II. 363.

[7]) C. d. M. XV. 147 č. 172.

[8]) Z. d. I. 848, 950; [9]) II. 495; IV. 183; VI. 189, 208, 241, 242.

Jošta věno na **Z.**, které měla zajištěno nebožka jeho matka a jež po její smrti jako odmrt spadlo na markraběte. Leč nedržel toho dlouho, prodav hned toho roku 100 hř. věnných zajištěných na půl šesta láně, na krčmě a na podsedcích i na dvoře farářově ve **Z.** Jindřichovi z Jarohněvic, jenž hned zapsal na tom a na Jarohněvicích 200 hř. věna své ženě Johance. Soběn pak sám zapsal zároveň 100 hř. věna manželce své Anně na dvoře, 5 lánech a 2 krčmách poplatných ve **Z.**[1]) R. 1391 čte se Soběn dvakráte jako svědek na listinách[2]) a r. 1392 učinil spolek se Soběnem z Troubek na Troubky.[3])

Jindřich z Jarohněvic převedl r. 1397 věno své ženy Johanky z Jarohněvic a ze **Z.** na Troubky za souhlasu bratra jejího Soběna ze **Z.**[4])

Soběn koupil r. 1398 od Petra z Kravař a Plumlova celou ves Hoštice[5]) a zapsal na ní 100 hř. věna ženě Anně, ale prodal za to svůj díl **Z.** Vojtěchovi z Mejlic, totiž půl třinácta lánu platného, půl čtvrta lánu slušících ke dvoru, tři krčmy, podsedky, louky a podsedek, který byl dán faráři, ale vyhradil pro sebe právo podací. Psal se po té na dále ze **Z.**,[6]) ale i z Cetochovic.[7]) Hoštice prodal r. 1408 Michalovi Kašanovi z Hartmanic,[8]) ze kterých r. 1409 převedl věno ženy Anny na Cetochovice. Držel však také půl vsi Osvětiman a Jeníšovic, které prodal téhož roku Hanušovi z Bystřice, Protivcovi z Zástřizl a Laminovi z Bystřice. R. 1415, kdy pohoní opata vizovského ze 350 hř., že mu překáží na jeho dědictví v Cetochovicích, čte se naposledy.[9]) R. 1416 byla již manželka jeho Anna z Říčan vdovou. Syn jejich sluje Racek z Cetochovic,[10]) ale píše se stále i po **Z.**, ač v nich nic neměl. Žil ještě v letech 1446—1448.[11]) Po r. 1460 připomí-

---

[1]) Z. d. VI. 308.
[2]) C. d. M. XII. 16 č. 23; 33 č. 42.
[3]) Z. d. VI. 473.
[4]) Z. d. VI. 664, 858; [5]) 838, 863, 866.
[6]) R. 1399, C. d. M. XII. 448 č. 509.
[7]) R. 1406, Z. d. VII. 166; Brandl, Půh. I. 190 č. 401, 409.
[8]) Z. d. VII. 589, 754, 760.
[9]) Brandl, Půh. II. 433 č. 350.
[10]) Z. d. VIII. 561, 562; IX. 22; X. 42, 301.
[11]) Z. d. X. 440, 716, 822: Brandl, Půh. III. 517 č. 421; 583 č. 830, 831; 704 č. 1396.

naný Racek ze **Z**. byl asi jeho syn[1]) a bratří Mikuláš, Jan a Soběn ze **Z**., připomínaní po r. 1480, asi synové tohoto Racka.[2])

Markrabí Jošt prodal svůj díl **Z**. r. 1397 Ješkovi z Vyšehořovic i s právem podacím.[3])

R. 1405 a 1406 čte se také Jan ze **Z**. R. 1405 pohnal Ješka Pušku z Otoslavic, že mu sám pobral a svými lidmi pobrati dal ve vsi **Z**., a také Čeňka z Tršic ze 60 hř., že mu na **Z**. pobral a poškodil. Ale proces prohrál, neboť r. 1406 zaplatil proti Čeňkovi z Tršic pomocné.[4]) Kolik zboží měl ve **Z**., nikde se neudává.

Největší díl držel tou dobou Vojtěch z Mejlic, jenž se psal r. 1407 ze **Z**.,[5]) ale r. 1408 byl již nebožtík, neboť vdova jeho Anna, dcera Jakuba Kunčka z Prus, vzala otce svého a Zbyňka z Dřínového na spolek na své věno v Herolticích a ve **Z**.[6]) Dědil po něm syn jeho Smil z Mejlic, jenž r. 1408 matku svou Annu převedl z jejího věna zajištěného na Herolticích na **Z**., na nichž jí zajistil 50 hř. ročního platu.[7]) Současně daroval 5 hř. ročního platu vycházejícího ze tří lánů ve **Z**. Brázdovi ze Srbec a ženě jeho Bonuši, a jiných 5 hř. ročních Dětřichovi ze Spráneka a ženě jeho Marketě; Dětřich pak hned zapsal těchto 5 hř. Marketě věnem, převeda ji z původního věna, které měla zapsáno na Dražejovičkách u Jarohňovic (nyní Drahlov). Marketa byla sestra Smilova. Matce své Anně daroval Smil r. 1409 12 hř. ročního platu na 120 hřivnách vycházejících z půl sedma platného lánu, šesti podsedků a krčmy ve Zborovicích.

Zmíněný Markvart Brázda ze Srbec píše se r. 1410 ze **Z**.[8])

R. 1412 měl nějakou část **Z**. Jan Dítě seděním na Losinách a prodal ji, zpupný dvůr o půl třetím láně a patronát, háje, louky, zahradu a mlýniště, Zbyňkovi z Dřínového,[9]) proti čemuž se Smil z Mejlic ohradil odporem tvrdě, že jemu a nikoli Dítěti přísluší právo k tomu zboží. Ježto odpor sám o sobě nepomáhal, pohnal hned Zbyňka ze 20 hř. gr., že mu drží bez práva lesy

---

1) Půh. IV. 311 č. 278; 2) VI. 16 č. 78, 79; Z. d. XII. 101, 115.
3) Z. d. VI. 548.
4) Brandl, Půh. I. 117 č. 53, 54; I. 114; 5) 236 č. 543.
6) Z. d. VII. 586; 7) 583, 584, 585, 632, 820.
8) Půh. I. 364 č. 1100.
9) Z. d. VIII. 53, 54.

ve Z.,[1]) ale také, že mu slíbil učiniti listy na věno matčino na Z. darované, ale neučinil.

Z. byly stále ještě rozděleny mezi několik majitelů, jichž souvislost se dá dosti těžko stopovati. R. 1415 držel nějaký díl uvedený již Zbyněk z Dřínového,[2]) na kterém zapsal r. 1437 tři hřivny platu synům jakéhosi Pecha. R. 1414 Jan Kropáč z Franštáta pohnal Jakuba z Uhřic, že přijal zboží od Jakuba sedláka ve Z., na kterém Kropáč měl svého základu postíhat.[3])

R. 1415 Dětřich z Bránek (ze Spráneka) a manželka jeho Marketa z Mejlic prodali roční plat 5 hř. na 3 lánech, krčmě a podsedku ve Z. Hynkovi a Bohušovi ze Šumvalda,[4]) kteří současně koupili od Smila a Vojtěcha, bratří z Mejlic, ve Z. 10 platných lánů, 5 podsedků větších, 5 podsedků menších a 2 krčmy,[5]) což vše platilo ročně 18 hř. a 45 gr. Matka jejich Anna ze Šumvalda, vdova po Bohuši ze Šumvalda, koupila již r. 1412 od Jana Dítěte z Losin 5 lánů, 2 krčmy, podsedek a 3 zahrady ve Z.[6]) Ale sotva to koupili, pohnal hned Jakub ze Zdounek paní Annu ze 60 hř., že mu odkoupila jeho základu, na kterém se měl hojiti z rukojemství za Jana Dítě.

Páni ze Šumvalda drželi toto zboží ještě po bouřích husitských; r. 1437 paní Anna vzala na 10 hř. na Z. na spolek děti Bočkovy z Kunštátu Hynka a Anežku[5]) a na ostatek druhého muže svého Jana z Lichtemburka a z Bítova. Držela tenkráte ke Z. také Těšánky a Troubky. Jan z Bítova a z Cornštejna držel to zboží ještě r. 1447; po něm přešlo na Půtu z Lichtemburka a z Bítova, jehož r. 1480 pohnal Filip z Pačlavic ze 60 hř., že mu drží ve Z. 3 hř. ročního platu, srovnali se však smírně.[7]) Půta r. 1492 prodal 61 zl. uh. platu ročního ze Z. vycházejícího Mikulášovi Protivcovi a Filipovi, bratřím vlastním ze Zástřizl a z Pavlovic.[8])

R. 1447 měl nějaký statek ve Z. Jan ze Zdislavic, jenž pohnal Mikuláše z Troubek, že mu toho dědictví požívá.[9]) Dědic Janův Václav Zemánek ze Zdislavic vložil r. 1464 do desk Jin-

---

[1]) Brandl, Půh. II. 376 č. 47; 377 č. 48.
[2]) Z. d. VIII. 438, X. 284. [3]) Brandl, Půh. II. 422 č. 276.
[4]) Z. d. VIII. 408, 508; [5]) VIII. 51, 52. Brandl, Půh. II. 395 č. 118.
[6]) Z. d. X. 37, 200, 713. [7]) Brandl, Půh. VI. 52 č. 306.
[8]) Z. d. XIV. 28 v (opis). [9]) Brandl, Půh. III. 684 č. 1389.

dřichovi z Morkovic a z Bařic svá zboží ve Zdislavicích a ve Z.[1]) Tento již po 2 letech prodal dvůr s polnostmi, s kaplí a s patronátními právy Janovi z Morkovic,[2]) po kterém dědil Milota z Morkovic. Ten vzal r. 1480 na spolek na lidi a na patronát ve Z. Jaroše a Václava Jiříka, bratří z Zástřizl,[3]) kteří měli Smila ze Zástřizl dědicem. Smil prodal r. 1516 půl vsi a tvrze Morkovic a díl Z. jako příslušenství Janovi Kobíkovi z Opatova a na Majetíně.[4]) jenž k tomu r. 1519 přikoupil 1 člověka ve Z. jako příslušenství pačlavské od Vilíma Kuny z Kunštátu a na klášteře Smilheimu. Po Janovi Kobíkovi dědili synové Jakub a Jiřík a r. 1523 prodali ves Honětice, ves pustou Chlum a veškeru svou državu ve Z. Vítkovi a Janovi, bratřím vlastním z Dobrčic.[5]) Vítek pak r. 1527 svou část rozšířil přikoupiv od Procka mladšího ze Zástřizl celý jeho díl Z. i s podsedkem, který příslušel ke kostelu hoštickému.[6])

Kolem r. 1500 jmenuje se Jan Zajíček ze Z., ale nikde se nepraví, že držel něco ve Z., nýbrž víme určitě, že měl blízké Lísky. Snad byl potomek vladyk zborovských, kteří jako potomci Soběnovi ze Z. drželi Cetochovice.[7]) (Obr. 91.)

Vladykové z Mejlic drželi díl Z. po celé XV. století. R. 1447 koupil Vojtěch z Mejlic 10 hř. platu ročního ve Z. od Kuny z Kunštátu a z Boleradic.[8]) Prodej ten měl v následcích půhon, kterým Kunu pohnal Jan z Bítova a z Cornštejna, ježto oněch 10 hř. gr. byla výplata jeho ženy Anny ze Šumvalda.[9])

Po Vojtěchovi z Mejlic přešlo zboží jeho na Jiříka z Mejlic, jehož r. 1480 zapohnala abatyše pustiměřská Anna z 50 hř., že jí a jejímu kaplanu drží 5 hř. platu koupeného ve vsi Z. a nechce jim listu na ten plat obnoviti.[10]) Týž Jiřík pohnal r. 1497 Arnošta Kužele z Žeravic ze 100 hř. gr. širokých, že drábův syn ze Z., poddaný Kuželův, zbil poddaného Jiříkova též ze Z. tak, že člověk

---

[1]) až [6]) Z. d. XI. 21; XI. 335; XII. 22; XVIII. 7 v, 48 v (opis); XIX. 33 (opis); XXI. 5 (opis).

[7]) Wolny (Mähren IV. 507) míní, že držel část Z., kterou po něm dědili r. 1534 synové Soběn, Hynek a Ondřej, ale dokázati toho nelze ani z desk ani z půhonů, kterých naň vznesena celá řada. Netišť. půh. olom. 7 fol. 38, 39 a j. Z. d. XVI. 21, 23; XXIV. 5 a j.

[8]) Z. d. X. 712.

[9]) Brandl, Půh. III. 646 č. 1134; [10]) VI. 80 č. 483.

ten jest zabit a on vražedníka k právu postaviti nechce.[1]) R. 1504 koupil od Jaroše z Zástřizl 5 kop a 16 hř. platu s kostelním podacím ve **Z.** i s lidmi, z kterých se ten plat vybírá,[2]) a vzal na celé své zboží v této vsi na spolek sestru svou Marketu z Mejlic a r. 1506 Otíka z Pěnčic, na nějž po jeho smrti také mejlický díl **Z.** spadl. R. 1574 držela jej Dorota Otička z Pěnčic dědickým nápadem po nebožtiku bratru svém Janovi Otíkovi a prodala jej strýci svému Janovi Otíkovi z Pěnčic (dvůr s lidmi usedlými, s platy, kurami, vejci a husami.[3]) Tento však to prodal již příštího roku Václavovi Ořechovskému z Honbic, po kterém dědil syn jeho Burian, který neměl mužských potomků; protož bylo nebezpečí, že po jeho smrti spadne jeho majetek odúmrtně na krále. Aby tomu předešel, vyžádal si Burian na králi Maximilianovi II. mocný list, že svobodně a po své vůli může statkem svým kšaftovati, jehož listu datum ve Vídni ve čtvrtek po sv. Alžbětě (22. listopadu) r. 1571. Kšaft je dán na zámku Bozkovicích v neděli den sv. Michala archanděla (29. září) r. 1583 a vložen do desk zemských r. 1600, ač Burian zemřel r. 1584. Nařídil pak, aby manželka jeho Eliška Morkovská z Zástřizl v statku seděla a jeho až do proměnění stavu užívala jako mocná otcovská poručnice. Kdyby stav proměnila nebo dcerka Johanka se vdala, má se vdově vydati ze statku její věno a nad ně ještě 1000 zl. Kdyby dcerka zemřela než by k vdaní přišla, má celý pozůstalý statek děditi manželka, ale splatili strejci Burjanovu Matyášovi Ořechovskému z Honbic 500 zl.[4]) Na celém tom díle bylo jen 18 poddaných.[5])

Obr. 91.
Znak Zajíčků ze Zborovic.

[1]) Půh. olom. netišť. 6 fol. 184.
[2]) až [4]) Z. d. XVI. 144, 145, XVII. 2 (opis); XXIX. 26, 70 (opis); XXXII. 72—77 (opis).
[5]) Přiznání vdovy Elišky Morkovské k dani zemské dané na Zborovicích v neděli smrtnou r. 1584 v Bočkově sbírce.

Díl náležitý druhdy Dobrčickým vložil r. 1545 Burjan Říkovský z Dobrčic Janovi Kropáčovi staršímu z Nevědomí[1]) a po něm r. 1580 Anna Kropáčka spolu s Rataji Matyášovi Žalkovskému ze Žalkovic a na Doboromělicích,[2]) po kterém dědili synové Jan, Jiřík, Václav, Michal, Jindřich, Hynek a Zdeněk. Díl ten měl 27 poddaných. Jelikož vladykové trvali v nedíle, vládl statky nejstarší z nich Jan, jenž také v outerý velikonoční (12. dubna) r. 1594 učinil narovnání o roboty se sedláky zborovskými, a to takové, že se lidé zborovští zavázali k robotám pěším i koňským přesně vyměřeným, totiž že každý tříčtvrtník bude povinen pánu svému na roli panské dvorské, kdy a kde se jemu rozkáže, v celém roce stále orati 8 dní, však celého dne na poledne nerozdělujíc, též povinen každý ze dvoru panského hnoje na roli panskou vyvézti 12 vozův dobře nabírajíc; v celém roce povinen pánu svému jeden každý trávnou kosou séci celé 2 dni, obilí ozimého nažíti dobré vazby šest kop a jaré obilí vázati 2 dni. Každý bude povinen obilí do stodol 2 dni svážeti a konopí hlavatých 3 kopy snopův natrhati, půl dne pomáhati tříti a každá selka napřísti příze konopnej dobrej a hodnej po 2 loktech. Také mají ovce panské práti, vína do sklepův pomáhati spouštěti a zase ze sklepů vytahovati, ploty panské pomáhati hraditi a oplétati, ale za to nebudou ani proutí k plotům sekati ani domů voziti. Každý bude choditi 3 dni na panské hony. Čtyři podsedníci, kteří chovají koně, nebudou povinni koňskými robotami než toliko pěšími, totiž každý obilí rozsívati 2 dni, ozimního obilí nažíti dobré vazby 6 kop, vázati 2 dni, hnůj na roli dvorské rozmítati 2 dni, obilí v stodolách ukládati 4 dni, trávnou kosou séci 2 dni, drva v horách sekati 1 den, konopí hlavatých natrhati 3 kopy snopů, tříti půl dne a ženy jejich přísti 2 loktě a ovce práti i holiti, když se jim rozkáže. Také jsou povinni podsedníci vína do sklepův spouštěti a ze sklepův vytahovati, při honech nadháněti 3 dni, ploty pomáhati hraditi a oplétati. Nad to vejše nemají býti poddaní zborovští ani sedláci ani podsedníci robotami obtěžováni, ale jsou povinni na robotu se slunce východem vyjížděti a o polednách koníčků svých jen hodinu pokrmiti a odpoledne zase až do západu slunce pracovati, ale déle západu slunce nemají býti na robotě zdržováni. Pán jim

---

[1]) Z. d. XXV. 38 (opis 110 v); [2]) XXIX. 167 (opis).

odpouští čepování jedné bečky desítky vína i vožení dříví ku palivu, ale mají za to 18 zl. ročně platiti.[1])

Bratří Žalkovští prodali svůj díl **Z.** r. 1596 i s robotami dvorskými Zdeňkovi Martinkovskému z Rozseče na **Z.**,[2]) který však zemřel již před r. 1600 neudělav o statku svém poručenství. Zůstala po něm dcerka Anna, které jakož i statku pozemského se ujal hejtman zemský pan Joachym Haugvic z Biskupic a na Rokytnici podle ouřadu svého. Manželkou mu byla paní Elška Morkovská ze Zástřizl, vdova po Burjanovi Ořechovském z Honbic. Na **Z.** měla po druhém manželu svém panu Martinkovském věna i nadvěna 4100 zl. mor. a mimo to na statku váznul dluh 1000 zl., takže pro dluhy nemohly se **Z.** sirotkovi Anně dochovati. Proto je zemský hejtman prodal r. 1600 v pondělí po památce sv. Petra a Pavla (3. července) pozůstalé vdově,[3]) v jejíž rukou byly konečně celé **Z.** sloučeny v panství jediné.

Po ní přešly (nevíme, jak) na moravského hofrychtýře Kryštofa Karla Podstatského z Prusinovic, jenž se r. 1626 po nich píše.[4]) Ten je r. 1638 prodal za 16.600 tolarů s tvrzí, farou, čižbami, dvorem, ovčínem a zahradami Bernartovi Stupanovi z Ehrenštejna, doktorovi lékařství,[5]) po jehož smrti r. 1655 zemským soudem odhadnuty a dne 7. dubna r. 1657 vloženo 20 usedlíků Melicharovi Ledenickému z Ledenic a ostatek dne 22. září r. 1657 Michalovi Ferdinandovi hr. Althanovi, který svůj díl dne 6. dubna r. 1658 prodal za 7758 zl. rýn. Maximilianě Tereze Offredi, roz. Sokolovské ze Sokolova. Oba díly záhy na to spojil ve svých rukou František Horecký z Horky, po jehož smrti je dne 12. března r. 1669 prodal poručník jeho dětí za 12.000 rýnských Jiřímu Zahrádeckému ze Zahrádek, po kterém je dědil jeho bratr Arnošt. Ten je prodal dne 21. července r. 1680 za 13.000 zl. rýn. a za 3 osedlané koně c. k. rytmistrovi Janovi Kryštofovi Říkovskému z Dobrčic, čímž se znova octly v rukou tohoto staromoravského vladyckého rodu. Byly však dosti zkaženy.

R. 1643, když sněm zemský povolil a rozvrhl peněžitou i obilní berni zemskou, označil statek zborovský jako úplně zka-

---

[1]) Jednoduchý opis J. J. I. Středovského Apographa v k. a. knihovně kroměř. VIII. str. 87—90.

[2]) až [5]) Z. d. XXXI. 17 opis (orig. 5); XXXII. 78 (orig. 15); XXXV. 1; XXXVIII. 2.

žený.[1]) Bylo pak skutečně ještě r. 1656 na panství nad polovici domů pustých a rovněž pozemků, neboť ještě r. 1670 bylo domů starých osedlých 12, nových osedlých 8, nové pusté 3, starých pustých 22. Rolí starých vzdělaných bylo 351 m., nových vzdělaných 207, nových pustých 27 a starých pustých 666 m., vesměs II. tř. Pred válkou bylo 30 usedlostí celoláních, 3 trojčtvrtní a 10 čtvrtí. K lánu se počítalo 36 m. rolí.[2])

Jan Kryštof Říkovský prodal **Z.** dne 10. září r. 1689 za 20.000 zl. rýn. Františkovi Ferdinandovi Sakovi z Bohuňovic a ten je poslední vůlí ze dne 5. března r. 1709 odkázal své ženě Anně Kateřině, rozené hrab. z Walderode, a svým čtyřem dcerám, které jí svůj díl v úhrnné ceně 34.000 zl. rýn. dne 14. července r. 1720 postoupily. Paní Saková prodala je celé již za měsíc (dne 23. srpna r. 1720) za 55.000 zl. rýn. Maximilianě Beatrici, ovdovělé hrab. z Rottalu, roz. kněžně Lichtenštejnové. Tato učinila dne 4. prosince r. 1721 poslední vůli (prohlášenou dne 13. dubna r. 1741), kterou **Z.** odkázala svým dětem obojího pohlaví. Dědicové porovnali se dne 8. května r. 1741 tak, že **Z.** ujal i s mateřskými movitostmi v Brně v ceně 60.000 zl. rýn. Frant. Ant. sv. p. z Rottalu povýšený později do stavu hraběcího. Pán tento držel mimo **Z.** také Holešov, Bystřici pod Hostýnem a Prusinovice. **Z.** daroval smlouvou ze dne 19. ledna r. 1760 své manželce Marii Teresii, rozené šlechtičně Wimmrové (von Wimmern), po jejíž smrti dle její poslední vůle ze dne 6. dubna r. 1764 (prohlášené 29. května) zdědily je její dcery z prvního manželství Eufrosina a Cecilie, ovdovělá šlechtična Schaffenberková. Porovnáním ze dne 15. dubna roku 1765 převzala je Eufrosina. Matka jejich však je testamentem zavázala, aby vyplatily kostelu ve **Z.** 400 zl., na ozdobu oltáře v témž kostele 200 zl. a chudým ze **Z.**, Holešova, Bystřice a Kvasic 1000 zl. Eufrosina postoupila statek dne 1. prosince roku 1773 za jistých podmínek Josefovi Jachymovi svob. p. Braidovi, který však podmínek nemohl splniti a uváděje, že se při převzetí jich přenáhlil, statek dne 1. prosince roku 1774 jí vrátil. Potom vdala se r. 1775 za Jana z Kramern, ale r. 1785 ovdověla a **Z.** dne 1. července r. 1818 prodala za 126.000 zl. víd. své neteři Marii Eufrosině z Weissenburka, roz. z Löwentala, která je

[1]) Slavík, Morava, 8.

[2]) Reg. zem. odd. rektif. 322.

prodala dne 16. května r. 1832 svému synu Frant. Ser. rytíři z Weissenburka. Dne 22. prosince r. 1837 byl celý statek odhadnut za 198.171 zl. 5 kr. konv. měny a r. 1840 přešel v majetek Eufrosiny šl. Terschové. Tato však jej tak zadlužila, že dne 19. listopadu r. 1850 byl v exekuční dražbě přiklepnut Abrahamovi Popprovi. Průmyslník tento držel je až do své smrti († 24. září r. 1885) a po něm přešel statek na Antonii Redlichovou a Jonáše Friesa. Antonie Redlichová zemřela dne 4. května r. 1889 a její polovička připsána odevzdací listinou ze dne 28. března r. 1890 jejím třem dětem, Heřmanovi, Theodorovi a Gustavovi Redlichům. Heřman zemřel dne 29. prosince r. 1895 a jeho šestinu dědili synové Viktor a Antonín Redlichové. Gustav postoupil svou šestinu dne 7. prosince r. 1904 synům Hanušovi a Kurtovi Redlichům šlechticům z Vežek. Po smrti Jonáše Friesa († 28. listopadu r. 1891) dědil jeho polovici dr. Heřmann Fries.

Poměry poddanské byly zmírněny již dne 10. března r. 1743, kdy rychtář, purkmistr, přísežní i celá obec dědiny zborovské učinili smlouvu s Frant. Ant. hrab. z Rottala. Až do té doby konali robotu od sv. Václava do sv. Jiří čtyři dni, od sv. Jiří až do sv. Václava celý týden, ale takovou velikou robotou byli uvedeni na velikou zkázu a živností svých mohli jen málo hleděti. Rottal jim roboty zmírnil tak, že robotovali od sv. Václava do sv. Jana tři dni týdně, od sv. Jana do sv. Václava po celý týden. Grunty, na kterých seděli a jich užívali, dal jim v gruntovní knize připsati za jejich vlastní a dědičné. Sedláci se naproti tomu zavázali, že budou na příště na místě dvou od každého sedláka do vozu zapřáhaných koní zapřáhati po třech a při odvážení obilí na trh po 12 měřicích na vůz nakládati. Grunty budou sami na svůj náklad opravovati a každoročně na splácení těch živností dávati sedlák 1 zl. a čtvrtník 30 kr. při sv. Jiří. Každý sedlák bude také posílati od sv. Jana do sv. Václava po dvou pěších robotnících a čtvrtník po jednom, a robotu budou konati od východu slunce až do západu. Obilí budou voziti na trhy do Holomouce, Prostějova a Holešova, neb kam by se koli zaprodalo. Kdo by se takto nechtěl zachovati, toho má právo vrchnost s gruntu shoditi a jiného hodného hospodáře na tu živnost dosaditi.

Jak dlouho se ta robota vykonávala, nevíme. R. 1750 bylo 25 pololáníků, kteří robotovali po celý rok 3 dni třemi koni

týdně a 13 čtvrtníků, kteří robotovali týdně 3 dni jednou osobou pěšky, ale ve žních robotovali všichni po celých týdnech, vrchnost však si stěžuje, že přijíždějí na robotu příliš pozdě. Z celé dědiny brala vrchnost platu za přástku 10 zl. 29 kr., činže o sv. Jiří 31 zl. a o sv. Václavě 67 zl. 40 kr., 60 slepic a 60 vajec, platu lesního za lískové oříšky a za houby, kterých neodváděli, 10 zl. 29 kr., z kovárny platu 8 zl., ze šenku 80 zl., ze mlýna 30 zl. Ve **Z.** byl panský dvůr na 557 m. rolí, $5^3/_4$ m. zahrad a luk na 40 čtyřspřežných vozů sena a 10 vozů otav; pivovar na 155 beček, les na 236 m.: ve zborovské hospodě se vyčepovalo 7 beček paušálního vína.

R. 1775 bylo 25 sedláků po třech čtvrtích lánu a 13 čtvrtníků. Ke tříčtvrtnímu gruntu patřilo $42^1/_2$ míry rolí a 5 měr oulehlí. Jeden grunt od nepamětných časů pustý ujala vrchnost stavení úplně zašlo, ale od r. 1737 rolí užíval farář. Roboty byly dle potřeby ve žních, v senoseči, v otavách a to z gruntu 3 koni po celý týden, nebo nebylo-li roboty tažné, dvěma osobami pěšky rovněž po celý týden. Zdá se, že roboty byly mírnější než na panstvích sousedních.

Jména tratí r. 1755: Zdounecká čtvrt, Padělky k Troubkám, Příčný, Přední díl, Padělek k Medlovu, od Rybníčka, od Kusý hory, Zadní díl, Dolní pastvisko. Nyní jsou mimo proložené tištěné ještě trati: Zahrady, Čtvrtky, za Mlýnem, Kuče, Čtvrtky k lesu, Díly k lesu.

Zdislavice,

samostatná katastrální a politická obec, na západ od Zdounek, vzdálená 5·14 km ze Zdounek a 13·78 km z Kroměříže, silnicí spojena se silnicí jdoucí z Kroměříže do Litenčic. Leží na stráni vystavěna v podobě podkovy, s grunty uprostřed osady, chalupami v uličkách, průčelím do ulice. (Obr. 92.)

Ves slove nyní v ústech lidu Žižlavice. Píše se r. 1349, 1375, 1377 Sdislauicz a r. 1398 Zdislawicz.

Rozloha obce měří 359 ha, z čehož rolí 306 ha, luk 4 ha, zahrad 26 ha, pastvisk 6 ha, lesa jen 1 ha. Politicky náleží ke Zdislavicům také osada Lebedov, v katastru obec samostatná.

Obr. 92. Zdislavice.

Obyvatelstva bylo r. 1771 283 duší, r. 1790 v 37 dom. 298, r. 1834 v 64 dom. 416, r. 1869 v 72 dom. 412, r. 1890 v 78 dom. 387 a r. 1900 v 73 dom. 796 duší, jen Čechův a katolíkův.

Osada je přifařena do Hoštic, ale má vlastní dvojtřídní školu, která měla r. 1907 84 žáků. Škola byla zřízena r. 1804, r. 1908 rozšířena na dvojtřídní. Nynější budova vystavěna r. 1844. Školní kronika od r. 1878, z téže doby i školní knihovna.

Nyní je ve Zdislavicích vrchnostenský zámek, kterého se vzpomíná již r. 1780, ale v minulých dobách byla tam jen tvrz, o níž máme zmínku k r. 1397 a po té teprve k r. 1630. R. 1800 mluví se o panských letohrádcích. V zámku je kaple a rodinná hrobka hrabat Dubských z Třebomyslic. (Obr. 93.)

Na zámku ve **Z.** narodila se dne 13. září r. 1830 znamenitá německá spisovatelka Marie baronka Ebner-Eschenbachová, rozená hraběnka Dubská, provdaná od r. 1848 za rak. polního podmaršálka Ebner-Eschenbacha, která dosud každoročně tráví léto na zámečku **Z.**, bydlíc v zimě ve Vídni. Spisovatelskou dráhu začala dramaty, z nichž některá zanikla, sotva byla jedenkráte provozována, ale po delší dobu na německých jevištích udržela se tato: „Maria Stuart“ (1860), „Doktor Ritter“ (1871) a „Die Veilchen“ (veselohra 1878). Vynikla však na poli německé povídky. K povídkám svým volila nejednou látku z kruhů moravské šlechty, ale pro nás nejzajímavější jsou povídky, jejichž děje odehrávaji se v moravské dědině, protože v nich kreslí český lid z okolí Zdounek. Mnohé z nich vyšly již v několikera vydáních. Uvádíme z nich aspoň některé: „Erzählungen“, „Božena“, „Neue Erzählungen“, „Dorf- und Schlossgeschichten“, „Zwei Comtessen“, „Neue Dorf- und Schlossgeschichten“, „Das Gemeindekind“, „Ein kleiner Roman“, „Unsühnbar“, „Margarete“, „Drei Novellen“. Její sebrané spisy vyšly v 9 svazcích v Berlíně r. 1905, mnohé práce její přeloženy také do češtiny. Sloh její je jasný, lehký, místem srší jadrným humorem, místem je zase přímo aforistický. Nejlépe ocenil její činnost literární francouzský historik A. Marchand v díle: „Poëtes et Penseurs“ (v Paříži 1892) a Němec Ant. Bettelheim (napsal obšírný životopis „Marie von Ebner Eschenbach,“ v Berlíně, 1900).

Obr. 93. Zámek ve Zdislavicích.

R. 1349 náležel díl **Z.** bratřím Vojtěchovi a Martinovi z Troubek,[1]) kteří se naň rovněž jako na své zboží v Troubkách a Těšánkách sestoupili na spolek.[2])

R. 1359 Lutolt z Pavlovic prodal Albertovi ze Štěchovic dvůr a 8 hř. důchodu ve vsi **Z.** za 150 hř. gr. pr.[3]) To asi byl druhý díl **Z.**, neboť osada byla tou dobou již rozdělena na několik dílů. Na díle troubeckém postoupila r. 1360 paní Dorota z Troubek svému stupníkovi Janovi z Bukovin právem věnným 230 hř. (na dvoře a vsi **Z.**[4]) R. 1373 měla tam nějaký statek pozemský Ofka z **Z.**, která naň přijala na spolek Předotu a Janka, bratry ze Skrbně.[5]) Její manžel Albert ze Štěchovic držel svůj díl ještě r. 1375 a píše se po něm ze **Z.**[6]) Ale r. 1381 byl již nebožtík, neboť vdova jeho Ofka darovala celý svůj díl **Z.** Jankovi z Pavlovic a jeho sestrám Anně a Ofce ze Skrbně. Janek ze Skrbně však byl zadlužen a proto hned rukojmí jeho vložili proti vkladu tomuto odpor.[7])

Díl troubecký držela r. 1377 Anna z Troubek, manželka Ješkova z Žerotína, jež svému muži zapsala na vsích Troubkách, **Z.** a Těšánkách právem věnným 150 hř.[8]) a r. 1385 vzala jej na spolek na veškeré své zboží v Troubkách, **Z.** a Těšánkách.[9]) Zdá se, že Ješek ji přežil a zboží její dědil, neboť r. 1406 vzal bratry své Všebora a Jana z Dubčan na spolek na Troubky, Těšánky a **Z.**,[10]) kteří jej záměnou vzali na spolek svého zboží v Dubčanech, Víceměřicích, Senince, Vilímově, Dornpachu, Měrotíně, Hradečné a Pateříně.[11]) R. 1384 měl na tomto díle Erhart z Drahotuš zapsáno právo věnné, které prodal Jankovi z Babic a jeho matce Anežce za 250 hř. gr.,[12]) kteří zároveň vzali na spolek na Troubkách a na **Z.** zajištěné věno Petříka z Lichnova (de

---

[1]) Pověst o jejích dcerách viz F. A. Heber Mährens Burgen.

[2]) Z. d. I. 81; [3]) I. 651; [4]) I. 743; [5]) II. 288.

[6]) Brandl, Půhony, I. 25 č. 128.

[7]) Z. d. IV. 175, 176. Omylem písařovým zapsáno ze Střechovic. [8]) III. 353.

[9]) Z. d. IV. 721. R. 1381 čtou se: villa Trubca et villa Sdislawicz et villa Cziesanj, r. 1385 bona Trubca, Sdisslawicz et Czesstin. Jelikož Tištín je obou před ním jmenovaných osad příliš vzdálen a biskupům olomúckým náležel jen díl Těšánek, kdežto druhý díl byl zbožím zpupným, nelze než při vkladě z r. 1385 Z. d. IV. 721 pomýšleti také jen na Těšánky a tedy na písařskou chybu.

[10]) až [12]) Z. d. VII. 102; 141; IV. 423.

Lichtenaw).[1]) Týž Janek z Babic zapsal r. 1386 manželce své Anně na zboží svém v Troubkách a **Z.** 250 hř. věna, kdyby však tyto statky na tolik věna nestačily, má se Anně na jiném zboží doplniti.[2]) R. 1397 píše se však již Janko z Krakovce, ale není pochyby, že je to Janek z Babic, který toho roku prodal Jindřichovi z Jarohňovic a jeho dědicům své právo věnné na Troubkách a **Z.** i na mlýně, třetině ovocné zahrady, vinohradech a lesích.[3])

Jindřich z Jarohňovic prodal r. 1398 Vojtíškovi z Mejlic a **Z.** půl pata poplatného lánu, 4 podsedky a 6 gr. ročního platu z krčmy a 4 gr. ročního platu z role, vinohrad a třetinu ovocné zahrady a louku pod **Z.** za souhlasu svého společníka Jana z Blyšic.[1]) Na to měl s ním zajisté spolek, ale měl ve **Z.** také díl, na němž neměl spolku, totiž půl čtvrta poplatného lánu, 4 podsedky a 6 gr. ročního platu z krčmy, 4 gr. platu z rolí, vinohrad a třetinu ovocné zahrady a jinou louku pod dědinou, což vše prodal současně témuž Vojtíškovi za 80 hř.[2]) R. 1386 čte se také Lutolt ze **Z.**,[3]) jehož manželka jmenuje se r. 1389 Anna, aniž udává se rod, z něhož pocházela.[4]) Této Anně zapisuje r. 1389 Markvart z Modřic právem věnným 40 gr. na dvoře ve **Z.** s rolemi, lesy, lukami, pastvami a ovocnou zahradou. Mikul z Pavlovic vyznal, že to na takové věno stačí, a kdyby nestačilo, má se na jeho vlastních (Mikulových) statcích doplniti.[5]) Anna však hned darovala do pravého a skutečného dědictví Markvartovi z Modřic svoji třetinu **Z.**[6]) Ale již r. 1387 Jan z Pavlovic a Ofka ze Skrbně prodali dvě třetiny **Z.** témuž Markvartovi.[7]) Lutolt sám zapsal manželce své Anně r. 1391 na láně rolí, krčmě, mlýně, rybniku, lesích, lukách a pastvách ve vsi Lazníkách 45 hř. gr. věna[8]) a r. 1397 převedl 40 hř. jejího věna ze **Z.** na tři lány poplatné, podsedek a zahradu do Lazník.[9]) Přece však jí zbylo na tvrzi ve **Z.** ještě 30 hř. věna, které téhož r. 1397 prodala Mikulovi z Pavlovic.[10]) Mikul r. 1406 prodal Petrovi z Těšánek zpupný dvůr s polnostmi, lesy a lukami i rybníkem ve vsi **Z.**[11]) Petr na tomto dvoře zapsal hned manželce své Elšce 40 hř.

---

[1]) až [3]) Z. d. IV. 424; V. 32; VI. 622.

[4]) Z. d. VI. 801; [5]) 802. Mejlice je zaniklá ves s tvrzí u Vyškova.

[6]) Z. d. IV. 769. Vzal na spolek na své zboží v Lazníkách Mařika ze Lhoty. [7]) Z. d. VI. 84; byla asi Skrbenská ze Skrbně. Viz Z. d. VI. 85.

[8]) Z. d. VI. 84; [9]) 85. Píše se Anna de Kirben. [10]) Z. d. V. 87; [11]) VI. 152; [9]) 616; [10]) 680; [11]) VII. 246.

pražských věnem, kteréž věno přijal Jindřich z Troubek.[1]) Ale ještě r. 1408 pohnal Filipa z Pačlavic z 50 hř. gr., že mu slibil za Mikula z Pavlovic za správu toho dvora ve **Z**. a toho mu nespravil, totiž do desk zemských nevložil.[2]) Mýlil se však hrubě, neboť vklad byl skutečně r. 1406 vykonán, a proto také prohrál, jak jasně vysvitá z poznámky kněh půhonných, že r. 1409 Filip z Pačlavic zaplatil pomocné proti němu.[3]) O touž věc asi pohnal také Soběna ze Skržic (půhon není zapsán', ale i tuto při ztratil, neboť r. 1409 i Soběn platil proti němu pomocné.[4])

Petr z Těšánek na **Z**. kromě tohoto dvora sotva měl jiné pozemské zboží, přece však již roku 1407 psal se po **Z**. — snad dvůr zdislavský byl větši jeho statku ležiciho v Těšánkách. R. 1407 daroval mu Jindřich z Troubek na půl druhém poplatném láně ve **Z**. 25 hř.[5]) a jistě jen odměnou za to vzal Petr téhož Jindřicha r. 1407 na spolek na tento svůj dvůr.[6]) Téhož roku však píše se manželkou jeho již Dorota — jistě to druhá žena — které zapsal na půl druhém poplatném láně ve **Z**. na 20 hřivnách 2 hřivny ročního platu.[7]) Tato Dorota byla rozená vladyka ze Srbec. Petr zapsal jí r. 1412 na dvoře, ovocné zahradě, lukách a lesích ve **Z**. právem věnným 15 hř. gr. Převádí ji s jejího původního věna, které měla na poplatných poddaných ve **Z**. — opět za souhlasu Jindřicha z Troubek.[8]) R. 1408 pohnal jej Petr, syn nebožce Markvarta z Modřic, že mu drží dědictví jeho ve **Z**. nemaje k němu nijakého práva, ač Petr z Modřic právo své dskami zemskými pokázati může.[9]) R. 1410 pohnal týž Petr (píše se z Nesovic) Pechného ze Zdislavic, že mu drží dvůr jeho ve **Z**., ježto vložila Ofka ze Skrbně otci jeho Markvartovi Černému, ale Pechný ten dvůr drží práva k němu nemaje,[10]) a r. 1412 prodal Petrovi ze **Z**. (sám píše se jako otec jeho Markvart z Modřic) dva podsedky ve **Z**., které držel v zástavě farář z Nákla.[11]) R. 1417 pak koupil Petr ze **Z**. tři lány roli, 4 podsedky, malý podsedek poplatný, krčmu várečnou a vinohrady ve **Z**. od Petra z Míňovic.[12])

---

[1]) Z. d. VII. 248.

[2]) Brandl, Půhony I. 301 č. 803; [3]) 317. Pomocné byla taxa dvou denárů, kterou platil pohnaný, vyhrál-li při. Brandl Glossarium, 1876 pg. 248; [4]) 317.

[5]) Z. d. VII. 420; [6]) 422; [7]) 421; [8]) VIII. 98.

[9]) Brandl, Půhony I. 293 č. 763; [10]) 366 č. 1117.

[11]) Z. d. VIII. 269; [12]) IX. 125.

Jiný díl **Z.** držel tou dobou Jindřich z Troubek, jenž r. 1406 zapsal Kláře, manželce Michálkově z Bařic (byl to asi jeho bratr), 5 hř. ročního platu na 4 poplatných lánech ve **Z.** převeda jí s jejího původního věna vtěleného na Kozlovicích na **Z.**[1]) Michálek z Morkovic pak rozmnožil r. 1412 věno manželky své Kláry, zapsav jí ještě 5 hř. ročního platu na Koválovicích (u Tiština) a převeda jí na Koválovice současně její věno vtělené na **Z.**[2]) Jindřich z Troubek r. 1412 prodal Anně, vdově po Janovi z Hustěnovic za souhlasu stupníka svého Michálka z Morkovic své věnné právo zajištěné na půl pátém poplatném lánu se 4 podsedky, vinohrady, s desátky na lukách řečených Rybníček, vše ve **Z.**, za 80 hř.[3]) Anna však hned téhož roku (píše se vdovou po Janovi z Morkovic)[4]) vzala syna svého Fraňka z Morkovic na věrný spolek věna svého na **Z.**, které jí zřídil Jindřich z Troubek.[5])

Jakož pak **Z.** byly velmi rozkouskovány, držel tam nějaké zbožíčko také rod vladyk z Honětic. R. 1415 vtělil Adam z Honětic Janovi z Počenic 8 hř. věna na půl láně ve **Z.**[6]) Po něm přešel tento pololán asi na Annu z Honětic, která r. 1417 bere muže svého Ctibora z Nitkovic na spolek celé vsi Honětic se dvorem, lesy a loukami a se dvěma mlýny a na půl druha lánu ve **Z.**,[7]) tento pak Ctibor hned r. 1418 vzal na spolek všeho svého zboží v Honěticích a **Z.** rodného bratra svého Jana.[8]) Po nich přešla tato část **Z.** s Honěticemi na Jana Dúpníka z Nitkovic, jenž r. 1446 prodal Honětice s poplatným dvorem, polnostmi, lukami a lesy, 4 hř. ročního platu v Nitkovicích a dva pololány ve **Z.** Onšovi ze Zástřizl, proti čemuž hned vložila do desk zemských odpor Katruše z Honětic, osobivši si k tomuto zboží též jakési právo.[9])

Jiný díl drželi počátkem XV. věku vladykové z Dubčan. R. 1416 prodal Všebor z Dubčan 8 poplatných lánů, 6 podsedků, krčmu a 7 kusů vinohradu, rybníček a les řečený Střížovec se vším právem a příslušenstvím bratřím Boršovi a Markvartovi z Čihovic[10]) a r. 1417 prodal jim spolu s bratrem svým Mistrem Janem nových 7 poplatných lánů s krčmou, 6 podsedky, s vinohrady a ovocným sadem i s lesy a háji, vše ve **Z.**[11]) Boreš (Barsso) z Čihovic pak hned r. 1417 zapsal Janovi Světlíkovi z Rakousek 3 hř. ročního platu věna na dvou poplatných lánech ve **Z.**,

---

[1]) až [8]) Z. d. VII. 244; VIII. 96; 94; 220; 536; IX. 35; 246.
[9]) Z. d. X. 401, 402; [10]) VIII. 577; [11]) IX. 112.

z nichž na jednom seděl Bartoň Buben a na druhém vdova Klára Olušova.[1]) Sám však udržel se na tomto statečku přes celou válku husitskou a teprve r. 1437 prodal Jindřichovi z Morkovic, odjinud z Troubek, všecko své zboží ve Z. s lidmi platnými a neplatnými, s roli vzdělanými a nevzdělanými, s lány i podsedky, s vinohrady, lesy, lukami, pastvami, vodami i se mlýnem ležícím pod lesem Střížovcem.[2])

Jan Světlík z Rakousek zapsal hned r. 1417 své věno 3 hř. na Z. a k tomu 45 hř. na zpupném dvoře ve (Velké) Senici u Litovle své manželce Anně,[3]) kterou r. 1420 s tohoto jejího věna 45 hř. na Senici převedl na 4 lány v Seničce a na 2 lány ve Z. za souhlasu Všeborova z Dubčan, rozmnoživ její věno na 75 hř.[4])

Po válce husitské čte se Rybníček ze Z., ale na vsi této něměl asi nic. R. 1437 držel jako man kněze-biskupa olomuckého ves manskou Trnávku.[5]) V půhonech čte se ještě r. 1448. V letech 1460—1470 čtou se po Z. Václav Rybníček ze Z. a Václav Zemánek ze Z.,[6]) R. 1466 pohoní Václava Rybníčka ze Z. Elška z Lilče, že jí zatopil vodou spuštěnou z rybníku louky na Jičínsku.[7]) Také Stiborovi z Hartvíkovic a z Mistřina topil louky a zatopoval mlýnská kola.[8]) Snad držel nějaký díl blízkých Jarohňovic, neboť r. 1480 píše se ze Z. a Jarohňovic.[9])

Díl vladyk Morkovských držel po husitské válce Jindřich z Morkovic a z Troubek, který r. 1437 vzal strýce svého Stanislava z Říkovic na spolek veškerého statku svého v Troubkách

---

[1]) Z. d. IX. 113.

[2]) Z. d. X. 281. Čte se v zápise tomto sice molendinum sub villa Strziezowecz, ale domníváme se v souhlasu se vkladem a. a. 1416 Z. d. VIII. 577, že se jedná o chybu piseckou, že totiž místo villa sluší rozuměti silva.

[3]) Z. d. IX. 114. Že lze mysliti jen na naše Zdislavice a nikoli snad na nějakou osadu zaniklou na Litovelsku, přesvědčí se každý, kdo přečte si v Pinkavově „Okrese Litovelském“ dějiny osad Nákla a Senice.

[4]) Z. d. IX. 345.

[5]) Dr. Lechner, Belehnungsbücher, str. 41 č. 44. Brandl, Půhony 711 č. 1443.

[6]) Z. d. XI. 2, 26. Švoj připomíná k r. 1460, že Zdislavice držel Jan z Rybenska, asi omyl s Janem Rybníčkem. Schwoy II. 680. Brandl, Půhony IV. 361. K témuž r. také jen Jan ze Zdislavic. Ibid. IV. 373 č. 430 — 381 č. 484.

[7]) Brandl, Půhony IV. 507 č. 1072; [8]) 522 č. 1162; [9]) VI. 9 č. 49.

a ve Z., učiniv jej zároveň mocným poručníkem svých dětí.[1]) Téhož r. švekruši své (glori suae) Kateřině z Žeravic zapsal na 125 hř. ve Z. 12½ hřivny ročního platu právem věnným,[2]) která hned vzala na toto věno na spolek Jana Kužele z Žeravic, bratra svého.[3]) Byla již vdovou po Záviškovi z Bařic, ale záhy vdala se po druhé za majitele Dřínového Jana z Řičan, jenž jí r. 1448 zapsal na dvoře o dvou popližích v Dřínovém 250 hř. gr. věna a převedl jí za souhlasu bratra jejího Jana Kuželíka z Žeravic s jejího na Z. vtěleného věna na Dřínové.[4]) Současně pohnal Jindřich Jana z Cornštejna a z Malenovic z 15 hř. gr., že drží jeho vlastní dědictví louku u Z., k níž právo své může dskami pokázati.[5]) Ale r. 1447 vtělil do desk zemských Zbyňkovi z Dřínového a jeho dědicům veškeré své zboží v Troubkách s lidmi i s platy, s lesy trubeckými i zdislavskými, s mlýnem, rybníkem, sádkou, s lukami trubeckými i zdislavskými i s pustými vinohrady.[6]) Onen pak Jindřich z Morkovic a z Bařic, kterého r. 1464 vzal na Z. na spolek Václav Zemánek z Z., byl asi jeho syn nebo jinaký příbuzný, ale jistě nikoli osoba s ním totožná. Jindřich z Morkovic a z Bařic pohnal r. 1464 Viléma z Zástřizl ze 130 hř. gr., že drží základ jeho ve Z. a Jindřich tam svého shledati nemůže.[7]) Měl pak syny Jana a Václava,[8]) snad tytéž, kteří se r. 1466 píšou po Z. v deskovém vkladu, kdy Racek ze Zborovic a Smil z Vežek jako rukojmí za ně zapisují Janovi Janovskému ze Strabenic 7 hř. ročního platu ze vsi Z.,[9]) proti čemuž Jindřich z Morkovic a z Bařic hned vložil odpor[10]) a nad to zároveň téhož Jana Janovského z Strabenic pohnal před právo zemské, že mu drží těch 7 hř. platu, práva k nim nemaje, neboť může pokázati spolkem zapsaným ve dskách, že jeho právo (Jindřichovo) k tomu platu je lepší.[11]) Strabenický vladyka však vědom, že nárok jeho stojí nějak vratko, pohnal hned Smila z Vežek, aby mu Z. zpravil (vložil do desk a závady vymazal.[12]) Nelze však říci, byl-li Václav, písař z Kroměříže, který r. 1464 pohnal Viléma z Zástřizl a

---

[1]) Z. d. X. 4. D'Elvert, Notizenblatt, 1874 pg. 73.
[2]) Z. d. X. 282; [3]) 283; [4]) 794.
[5]) Brandl, Půhony III. 505 č. 345.
[6]) Z. d. X. 745.
[7]) Brandl, Půhony IV. 378 č. 461 a 462; [8]) 378 č. 461.
[9]) Z. d. XI. 251; [10]) 254.
[11]) Brandl, Půhony IV. 496 č. 988; [12]) 504 č. 1051.

z Dědkovic, že mu drží jeho zboží ve **Z.**, totožný s Václavem, synem vladyky Morkovského.[1]) Podobným půhonem pohnal r. 1466 Jan Pacák z Pačlavic také Jana z Dobré Vody, neboť pravil se míti spolu s Václavem, písařem z Kroměříže, ke vsi **Z.** dobré právo.[2]) Jaké, těžko říci, kdyžtě není o tom vkladu v dskách. Tím méně můžeme říci, jakým právem táhl se ke **Z.** Jindřich z Tučap, jenž r. 1466 dal útok na Petra Romana ze Zlína na **Z.**,[3]) kterých však Roman ani nedržel.

Také jsme nikde nenalezli, jak přešel díl **Z.** na Mikuláše z Troubek a z Gogolína, který je držel v polovici XV. věku, ale byl hrubě zadlužen. R. 1447 zveden jest proti němu Levík ze Slezan pro 10 hř. na díl **Z.**[4]) U soudu zemského byl mnohokráte. R. 1447 pohnal Jana z Lichtemburka a z Malenovic, že mu drží louku u **Z.**, která mu je ve dskách zapsána.[5]) Současně byl pohnán Mikulášem z Hoštic, že mu odkoupil základu ve **Z.**, na němž Hoštický měl dluhu svého postíhati,[6]) a Janem ze **Z.**, že neprávem drží Janovo dědictví ve Zborovicích.[7])

R. 1448 vložili Racek z Vyškova, Jan z Uhřic a z Dřínového, Vilém z Kokor, Racek ze Zborovic a z Cetechovic, Jan z Dřínového a Jan Bořita z Jarohňovic, rukojmí za Záviše z Kunčic, tvrz v Troubkách a dědictví ve **Z.**, pokudž na to Záviše měl právo, Mikulášovi z Gogolína a jeho manželce Voršile z Zástřizl, čímž se država jeho ve **Z.** poněkud rozšířila.[8]) Po čase pak všecko prodal Vilémovi z Zástřizl, jakož se dovídáme z půhonu z r. 1463, kdy jej pohoní Vilém z Zástřizl z 80 hř. gr., že jemu a jeho otci prodal zboží své ve **Z.** k dědictví a na to peníze vzal a slíbil jim na to list správní do šesti neděl udělati, ale slibu nedostál.[9]) R. 1464 týž Vilém poháněl Mikulášovy rukojmí, že zaň platiti se zdráhají.[10])

Z. potom skutečně přešly na Viléma z Zástřizl, jak vidno z půhonu výše zmíněného, zapsaného r. 1464 Jindřichem Morkovským z Troubek. Jak dlouho je držel, nedá se ani tušiti. Známo je jen tolik, že r. 1480 Milota z Morkovic přijal Jaroše z Zástřizl, Václava a Jiříka bratří z Zástřizl a jich erby na pravý spolek

---

[1]) až [5]) Brandl, Půh. IV. 383 č. 496; 532 č. 1223; 490; III. 642; 649 č. 1154.
[6]) Půhony, III. 683 č. 1382; [7]) 684 č. 1389.
[8]) Z. d. X. 822.
[9]) Půhony IV. 272 č. 39; [10]) 395 č. 568 a 569; 400 č. 599.

na Morkovice s několika příslušnými osadami, mezi nimi se čte i dvůr a 2 poddaní ve **Z**. Proti čemuž hned Jan z Nové Vsi a Vavřinec z Meziboří položili odpor.[1]) Časem pak přešlo to zboží kupem úplně na Jaroše z Zástřizl, kterého r. 1492 pohnal Václav z Doloplaz, že mu odkoupil základu jeho Vzdislavíček, neboť Václav ručil za Gogolínského.[2]) Byl to ovšem pouze díl, neboť druhý držel tou dobou Arkleb z Víckova a z Prusinovic — celou polovici, z níž jej r. 1480 pohnal Václav z Doloplaz tvrdě, že mu odkoupil základu.[3]) Třetí pak část držel Jan Janovský z Strabenic, z níž jej pohnal r. 1481 pro touž věc týž Václav Skrbenský z Doloplaz a[4]) r. 1482 Hynek z Ludanic.[5]) S vladykou Strabenickým žila v nedíle jeho mladší sestra Kateřina, vdaná za Jana Miňovského z Lazník, kterého r. 1483 vzala na spolek na Cetechovice, **Z**., Vranovice, Strabenice a Lazníky,[6]) proti čemuž vložil odpor Vilém Hřivín z Újezda (Hřivného).[7]) Vklady tyto byly vykonány teprve r. 1490.

Dědicové Mikuláše Gogolínského stále však ještě se táhli na nějaké dědictví ve **Z**. R. 1493 král Vladislav II. skutečně jim (Janovi, Jiřímu a Václavovi z Gogolin) vložil dvůr se 6 lány a 16 usedlíky ve **Z**., který byl příslušenstvím Morkovic,[8]) ale r. 1494 vklad opraven na základě listu téhož krále Vladislava daného v úterý po hodu Početí Panny Marie (10. prosince) r. 1493. Původní vklad totiž vykonán dle listu daného jim králem Matyášem Korvínem, v němž se četlo, že **Z**. spadly na krále po smrti Mikuláše z Gogolin — ale nyní král to opravuje v ten smysl, že na krále spadla odúmrť nikoli po jejich otci, než po jejich matce paní Voršile z Zástřizl a proto má zníti vklad pouze na díl Voršilin.[9]) Jiřík Kolenec z Gogolina však hned vložil svůj díl (16 člověkův, na těch lidech 6 lánův a dvuór a 6 podsedkóv s rolí) Jarošovi z Zástřizl a na Morkovicích,[10]) čímž Morkovský díl **Z**. se značně zvětšil.

Kolem r. 1500 byly **Z**. rozděleny již jen na 3 díly. Jeden byl samostatným statkem, druhý náležel k Morkovicům a třetí — nejmenší — k Litenčicům. Od této doby se také dějiny jedno-

---

[1]) Z. d. XII. 22 a 23.
[2]) až [5]) Brandl, Půhony VI. 280 č. 1690; 42 č. 234; 175 č. 1028; 202 č. 1205.
[6]) Z. d. XIII. 2; [7]) 9; [8]) XV. 5.
[9]) a [10]) Z. d. XV. 22; 23.

tlivých dílů dají jistěji a bezpečněji sledovati. K dílu litenčickému patřili pouze 3 poddaní, čehož důkazem vklad z r. 1509, kdy Jan Kuna z Kunštátu a na Rožnově spolu s manželkou svou Dorotou z Zástřizl vložil tvrz a ves Litenčice s celým příslušenstvím Václavovi Kropačovi z Nevědomí — mezi příslušenstvím čteme také 3 člověky ve **Z.**[1])

Odkazujíce proto ke článkům o Litenčicích a o Morkovicích budeme tuto na dále sledovati již jen osudy vlastního statku zdislavského, který před r. 1519 držel Jan Kobík z Opatova a na Majetíně, jenž jej toho roku prodal Hynkovi Miňovskému z Lazník,[2]) v jehož rodě se udržely skoro po celé století.[3]) R. 1550 vložil Jan Miňovský z Lazník $2^1/_2$ sta kop gr. věna manželce své Marketě z Zástřizl na Uhřice a **Z.**[4]) R. 1571 čte se Václav Miňovský z Lazník na Žišlavicích,[5]) připomínaný ještě r. 1586[6]) a r. 1598, kdy koupil také 3 usedlíky příslušné dosud ke statku Litenčickému od Jana Žalkovského ze Žalkovic na Dobromělicích a na Brodku i na místě jeho bratří mladších nedílných Jiříka, Václava, Michala, Jindřicha, Hy ka a Zdeňka i s 11 zl. platu stálého, kteréž lidé poddaní pana Vilíma Zoubka ze Zdětína a na Zdounkách ze vsi Troubek z louk pode vsi Žišlavici ležících od starodávna, jsouce tím spravedlivě povinni, pánům zborovským dávali a až posavad dávají.[7])

Za války třicetileté přešly **Z.** na Jiřího Adama Folknhona z Glosku na Horních Lesonicích a Červeném Martinkově, J. M. C. radu a prokuratora markrabství Moravského, (obr. 94.) který je v pondělí po navštívení Panny Marie (4. července) r. 1633 prodal za 4000 zl. s lidmi, rolemi a loukami jak v gruntech žišlavských tak v gruntech trubeckých ležícími, z nichž Troubečti stálý plat pánu a držiteli Žišlavic dávati povinni jsou, též s loukou dědičnou nad rybníkem Honětským v gruntech honětských ležící Václavovi Karlovi

---

[1]) a [2]) Z. d. XVII. 21; XIII. 49.

[3]) Dle Švoje držel je r. 1548 Pavel ze Žerotína a na Buchlově a přikoupil k nim ves Honětice od Boženy ze Sweinharta. R. 1572 byl prý majitelem Bedřich z Žerotína a na Napajedlích. Schwoy II. 680. Žádný z těchto údajů není doložen a již Wolny (Mähren IV., 523) jim nedůvěřoval. Jisto však je, že Lazníkové je drželi skoro po celé století a proto jest udání Švojovo tím podezřelejší.

[4]) až [7]) Z. d. XXV. 199, píšou se Zdislavice; XXVII. 72; XXIX. 74; XXXI. 103 (vesměs opis).

Kotulínskému z Kotulína a na svobodném dvoře při Tovačově.[1]) (Obr. 95.) Nový majitel hned téhož roku zapsal na ně manželce své Barboře z Hrádku 2500 zl. věna, 500 zl. nad věno a 1000 zl., které mu půjčila.[2]) Ale neudržel se na nich dlouho, neboť hned v pondělí masopustní (18. února) r. 1638 prodal je za 4000 zl. Janovi Urménymu z Urménu,[3]) který již dne 6. února r. 1648 prodal je zase Janovi hraběti z Rottalu, držiteli statku Napajedelského, a ten dne 12. února r. 1656 Janovi Kokorskému z Kokor, (obr. 96.) po němž je dědila dcera Kateřina Magdalena, která je poslední vůlí

Obr. 94.
Znak Folknhonů z Glosku.

Obr. 95.
Znak Kotulínských z Kotulína.

ze dne 27. dubna r. 1660 odkázala svému muži Adamovi Karlovi Otislavovi z Kopenic. Tento je zůstavil svým pěti synům, z nichž je ujal druhorozený Mikuláš Leopold a poslední vůlí ze dne 5. května r. 1727 (prohlášenou dne 15. dubna r. 1735) odkázal svému nezletilému synovi Leopoldovi Klementovi Otislavovi z Kopenic, poslednímu toho rodu.[4]) Za Otislavů byl statek rozmnožen Lebedovem, který koupil Adam Karel r. 1668 od Melichara z Ledenic.[5])

Válkou třicetiletou utrpělo panství značně. R. 1670 bylo na celém panství 20 domův starých osedlých, 9 nových osedlých,

---

[1]) Z. d. XXXVII. 75 (v orig. fol. 18.); [2]) 80; [3]) 326 (v orig. 69).
[4]) Wolny, Mähren IV. 523. [5]) Viz Lebedov.

12 nových pustých a 19 starých pustých. Rolí bylo starých vzdělaných 99 m. I., 253⁷/₈ m. II., 28 m. III. tř., nových vzdělaných 3⁵/₈ m. I., 35⁵/₈ m. II. a 7⁵/₈ m. III. tř., nových pustých 25⁵/₈ m. I., 130³/₈ m. II. a 30⁴/₈ m. III. tř., starých pustých 58⁵/₈ m. I., 249⁴/₈ m. II. a 66¹/₈ m. III. třídy. Ve Z. samých (píšou se Schisslawitz) bylo r. 1667 domův osedlých 21, pustých 13. Panské budovy byly v dobrém stavu. Byly to panský byt, šenk, pivovar, palírna kořalečná, mlýn o jednom složení, dvůr s ovčínem, stáje. R. 1670 pak bylo 14 domů starých osedlých (2 lány, 3 trojčtvrtni, 1 pololán, 8 čtvrtí), 3 nové osedlé (1 čtvrt, 2 bez rolí), 5 nových pustých (1 lán, 1 pololán, 1 čtvrtlán), 2 bez rolí) a 13 starých pustých (3 pololány, 10 čtvrtí). K lánu čítalo se 44 m. rolí.[1])

Leopold Otislav zemřel r. 1750, byv před smrtí povýšen do hraběcího stavu, a Z. přešly dědickým porovnáním ze dne 20. srpna r. 1751 na jeho nejmladší sestru Elišku ovdovělou svobodnou paní Lescourantovou, po níž dědila dcera Marie Eliška, vdaná Holá z Ponotic.[2]) Tato však statek příliš zadlužila, takže byl prodán dražebně. Koupil jej dne 31. července r. 1786 od jejího kuratora Františka hraběte Kořenského z Terešova za 75.300 zl. Antonín Valentin svob. pán Kašnic z Weinberka. Byly tehdy ve Z. zámek, pivovar, kořalna, mlýny, dvory, ovčírna, a patřily ke statku kromě Z. vesnice Honětice a Lebedov. Nový majitel byl guberniálním radou a administrátorem statků kamerálních a statků náboženského fondu. Od Kašnice koupil statek dne 13. července r. 1800 Bedřich Zikmund svob. pán Vockl za 120.000 zl. rýn. Když dne 15. srpna r. 1829 zemřel, připsáno panství dle odevzdací listiny ze dne 16. dubna r. 1830 jeho dceři Marii vdané svobodné paní Dubské z Třebomyslic. Zemřela však již r. 1830 odkázavši statek svému muži Františkovi svob. p. Dubskému z Třebomyslic, jemuž také na základě odevzdací listiny ze dne 28. května r. 1833 vtělen. (Obr. 97.) Tento pán byl také dne 14. října r. 1834 uveden do zemského sněmu a r. 1843 dekretem ze dne 29. prosince císařem Ferdinandem povýšen do stavu hraběcího.[3]) Z. držel až do r. 1871, kdy je dne 14. března

---

[1]) Reg. zemská, odd. rektif. č. 324.

[2]) Švoj píše Holá z Honětic. Mähren II. 680.

[3]) Dvořák, Sněmy II. 179, I. 233.

prodal nynějšímu majiteli Adolfovi hrab. Dubskému z Třebomyslic.

Poddanství. R. 1750 byly na panství 3 dvory: Zdislavský, Honětický a Nový u Lebedova. Zdislavský měl 440 m. rolí, 6 m. pastvisk a 11 m. zahrad, Honětický $286^3/_8$ m. rolí, 4 m. pastvisk, 4 m. zahrad, Nový 204 m. rolí. Luk bylo u dvora **Z.** po 24 dvojspřežných vozech sena a 16 otavy, u Honětického po 60 vozech sena a 30 otavy, u Nového po 50 sena a 20 otavy. Rybníky u **Z.** na 24 kop kaprů, Koláček u Lebedova na 30 kop

Obr. 96.
Znak Kokorských z Kokor.

Obr. 97.
Znak hr. Dubských z Třebomyslic.

kaprů a Prachař u Lebedova na 5 kop násady kapří. Pivovar ve **Z.** na 169 beček piva. Les Obora u **Z.** na 18 m., Hájek a Jívová u Honětic na 18 m., Stráně u Lebedova na 8 měr. Šenk ve **Z.** čepoval ročně $2^1/_4$ bečky panského vína. Obec zdislavská sama platila ročně 9 zl. z kovárny a odváděla 66 slepic a 477 vajec. Poddaní spřadli za rok 41 kusů či 205 liber panského přádla. **Z.** mlýn o 1 složení na nestálé vodě platil 90 zl. ročně počítajíc v to i povinnost tučniti panská prasata. Poddaní robotovali z každé osady při vlastním dvoře: 3 trojčtvrtníci trojspřežně po 3 dnech týdně, 8 pololáníků dvojspřežně po 3 dnech a 15 čtvrtníků pěšky po 4 dnech týdně.[1]) R. 1775 byli již 3 trojčtvrtníci, 8 pololáníků a 16 čtvrtníků. K pololánu patřilo průměrně 30 m. rolí (60 m. na lán, což souhlasí s popisem

---

[1]) Reg. zem. odd. dom. č. 8.

z r. 1670, kdy měl lán 44 m. staromoravských či 66 m. dolnorakouských). Tříčtvrtníci robotili od sv. Václava do sv. Jana 4 dny týdně párem, ostatek po celý týden párem; pololáníci od sv. Václava do sv. Jana 3 dny týdně párem, ostatek celý týden párem, čtvrtníci od sv. Václava do sv. Jana 4 dny týdně pěšky 1 osobou, ostatek celý týden 1 osobou pěšky. Podruzi robotovali 52 dní pěšky za rok. Z obce po celý rok hlídali zámek. Za přástku platili tříčtvrtníci po 54 kr., pololáníci a čtvrtníci po 36 kr. ročně, slepice dávali tříčtvrtníci o sv. Martině 4, pololáníci 3, čtvrtníci 2, vajec tříčtvrtníci 30, pololáníci 20, čtvrtníci 15.[1])

Polní trati jmenují se r. 1755: Nade Mlejnem, u Obory, u Vinohrádků, na Druhejch, na Čtvrti, pod Zámkem, Padělek, pod Chmelnicou, na Prašívku, Nivka, v Zámyslově, za Rybníkem, v Boře, u Trávníka, Louka, Klín, pod Bukůvkami, vedle Panského, od Svárova, od Kamena, Pololání. Mimo proložené tištěné jsou dnes ještě jména: u Příhonu, Bas, nad a pod Hruštičkama, pod Březím, Podrybníky, pod Kapló, nad Kapló, za Humnama, Horní a Dolní mesla, Jamy.

Spolky: Čtenářský spolek „Zdislav“ (od r. 1887). Kontribučenský fond společný s Honěticemi.

Chudobinec od r. 1894 zřízený spisovatelkou Marií bar. Ebner-Eschenbachovou.

Samota hájovna „U poustevníka“, vinohradčík (myslivna).

Od r. 1775 udržel se na témže gruntě jen rod Kochaníčkův čís. 30.

Zlámanka,

samostatná katastr. a polit. obec na bývalém panství zdouneckém, 257 m nad hladinou mořskou, od Kroměříže 7·63 km a od Zdounek 6·02 km vzdálena, sv. Zdounek, na silnici a bezejmenném potůčku. Osada je stavěna směrem od jv. k sv. na mírném sklonu. Panské lesy dotýkaly se ještě počátkem minulého století osady, ba chalupy domkařů jsou vystavěny na bývalé lesní půdě. Na jv. osady, kde jsou nyní louky, býval obšírný rybník, jak na-

[1]) Reg. zem. urbar. fase č. 26.

svědčuje poloha těchto luk a jméno jich „Rybníky“. Náves tvoří nepřetržitá řada domů, prorytá silnicemi k Drahlovu, Lhotce, Lubné a Soběsukám. Domy jsou těsně vedle sebe, průčelím do návsí. Domkaři jsou nedávno teprve od sedláků zvlášť — domkařská čtvrt slove posměšně Bědašov a Kukajda. (Obr. 98.)

Místní jméno pochodící z kmene lom — jest jako celá osada novějšího původu[1]) a píše se r. 1561 Zlámaná,[2]) r. 1667 tehdejším pravopisem již Slámanka.

Rozloha obce měří 254 ha, z nichž rolí 213 ha, luk 10 ha, zahrad 7 ha, pastvisk 10 ha, lesa 4 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1770 165 duší, r. 1790 v 31 dom. 177 duší, r. 1834 již ve 44 dom. 262, r. 1869 v 45 dom. 257, r. 1890 v 56 dom. 300 a r. 1900 v 59 domech 301 duše, jen Čechů a katolíků.

Farní kostel zasvěcený sv. Jiří zbudoval Vilím Zoubek ze Zdětína r. 1596,[3]) jak nasvědčuje dosud po pravé straně kostela zazděný erb pánů ze Zdětína (dvě sepnuté ruce) a erb jeho manželky Mandaleny Štosové z Kounic (lekno), jednoduchá písmena W Z Z Z (= Vilém Zoubek ze Zdětína) a M SS Z K (= Mandalena Sstosowna ze Kounic) a letopočet 1596. Zvony jsou vesměs nové z r. 1856, 1857 a 1884. Značné opravy na budově kostelní vykonány r. 1810. (Obr. 99.)

Z. byla původně přifařena do Zdounek. Mluví se již sice r. 1561 o faře,[4]) ale o té se nám jiných zpráv nežli holé zmínky v deskách zemských nezachovalo. Z toho soudíme, že trvala již před tím rokem, ale nelze říci, byla-li katolická nebo nekatolická, ani kdy zanikla,[5]) ale domníváme se, že zanikla záhy po tomto roce, ježto dalších zpráv o ní není a také je nám známo, jaký byl té doby nedostatek řádného kněžstva katolického. V pozdějších dobách patřila osada vždy farou do Zdounek, ač měla vlastní filialní kostel, který obec náležitě opatrovala, neboť r. 1673 měl oltář, pozlacený stříbrný kalich, ornát, zvon a 2 kousky role.[6])

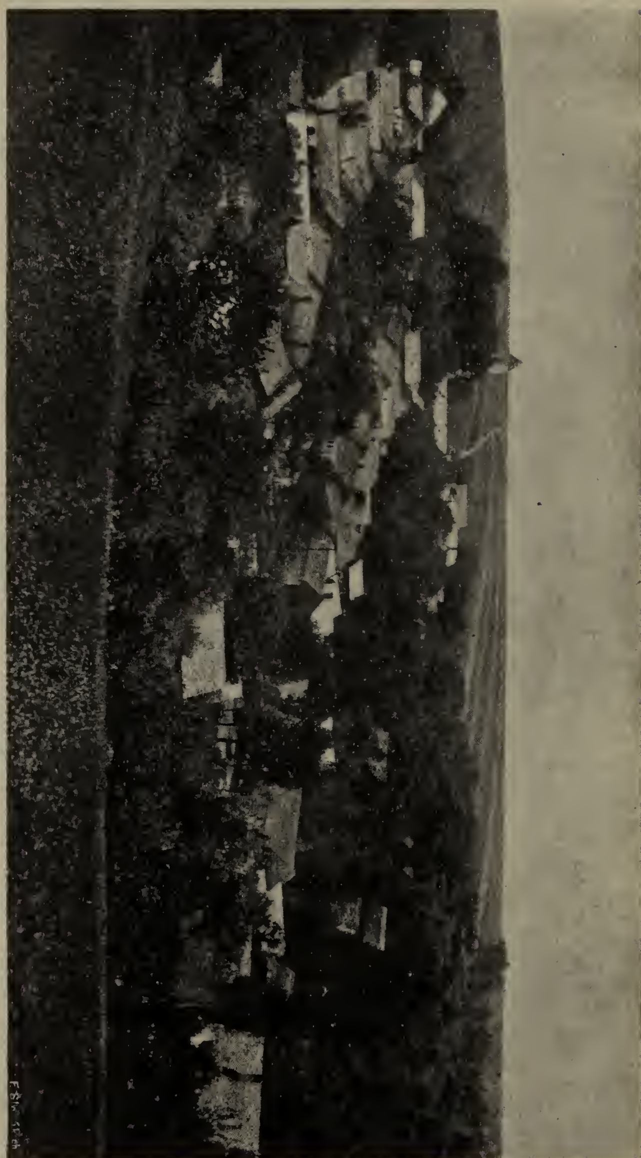
[1]) Váša a Černý, Moravská jména místní, pg. 214. Z téhož kmene jsou i místní jména Lomnice, Lomy, Polom, Zlámanec.

[2]) Z. d. netištěné XXVII. 29.

[3]) Wolny, Mähren IV. 521, d'Elvert, Notizenblatt, 1896 pg. 90.

[4]) Z. d. XXVII. 9; [5]) Tamtéž.

[6]) Dekanátní matrika kroměřížská k r. 1673.

Obr. 98. Zlámanka.

Obr. 99. Farní kostel ve Zlámance.

Zdounecký farář dostával z osady $5^1/_4$ míry rži, $5^1/_4$ míry ovsa, od vrchnosti vědro předního a vědro zadního piva. Kdykoli farář přijel ze Zdounek do Z konat služeb božích, dostával z obecní pokladny 15 kr. na oběd. Již r. 1778 zasazovala se obec o vlastní duchovní správu, ale teprve r. 1784 zřízena byla lokální kurácie, která r. 1857 povýšena na faru. Prvním samostatným farářem r. 1857 stal se Václav Klos. Patronem jest náboženská matice. Přifařeny jsou osady: Z., Oujezdsko, Lhotka a Kostelany ze zdouneckého a Lubná z kroměřížského okresu.

Škola byla zřízena zajisté současně s farou. Na sklonku XVIII. stol. vyučoval místní čtvrtláník Fabián Novák ve svém vlastním gruntě, po něm Řehoř Kopík tolikéž ve svém domku čís. 41. Potom vyučovalo se v obecním domku čís. 39. až do r. 1825, kdy vystavěna škola nákladem náboženského fondu, která r. 1869 nákladem 4168 zl. opravena. R. 1856 měl učitel 172 zl. 36 kr. hotově, $19^1/_4$ míry rži, 7 zl. koledy; přiškolené obce dávaly 7 m dřeva na otop. R. 1888 rozšířena škola na dvojtřídní přístavbou učírny nákladem 5423 zl. Pamětní knihu školní založil r. 1873 učitel Ed. Bublík, jenž dal také původ školní knihovně, která měla r. 1907 162 svazků. Nejdéle působili učitelé Ed. Bublík, jemuž r. 1871 propůjčen stříbrný záslužný kříž s korunou, a Jan Otáhal (1874—1902). Školáků bylo r. 1808 58, r. 1856 93, r. 1907 124.

Požárem r. 1810 zničeno 14 domů, r. 1863 11 domů, r. 1870 8 usedlých a mlýn Trňák. R. 1831 zuřila cholera.

Pošta je v Jarohňovicích.

Na blízku je samota mlýn zvaný Trňák (r. 1750 slul Trnčák), který r. 1670 držel Jura Loučka, r. 1775 rod Chytilův.

Polní trati jsou: Padělky, Nivy, Sýkořiska, Mezihají, Seče, Údávence, Klínky, Díly, Podhájčí, Kamence, Kopaniny, Podílce, Podskalčí, Rybníky, Příčka, Tratička, Podchrastí, Pastvisko, Čtvrtky, Březíčko, Mezivodí, Souhrady, Dýbka, Žlíbek. Proložené připomínají se již r. 1750, mimo tyto jmenují se toho roku ještě Kouty, Nivky, u Trnčáka, Podcesty.

Z., pokud nejstarší záznamy sahají, byla vždy při panství Zdouneckém. Protože první zmínka o této osadě je z r. 1561, domníváme se jistě ne neprávem, že osada je novějšího původu.

Při Zdounkách připomíná se výslovně v letech 1561 a 1636.[1]) R. 1667, dokud se zdejší kraj ještě nevzpamatoval z následků války třicetileté, bylo tam 11 osedlých domů, a to 2 pololány. 3 čtvrtlány, 3 podsedky, 1 chalupa, 1 mlýn a panské stavení; úplně pustých bylo 10, tedy skoro polovice, a to 6 čtvrtí, 3 podsedky a 1 chalupa.[2]) Ale ještě do r. 1670 zpustly 3 domy, takže bylo jen 9 starých osedlých, 4 již nové pusté (1 tříčtvrtlán, 1 pololán, 2 čtvrtlány) a 10 starých pustých. Mlýn Trnčák čítal se za celý lán, ač neměl na celý lán pozemků. Válkou nezpustl. Některé staré pusté grunty byly úplně zarostlé trním, takže obecní přísežní nedovedli udati, který pozemek patřil kdysi ke kterému gruntu. R. 1670 naměřilo se rolí starých vzdělaných II. tř. $171^4/_8$ m., III. tř. $85^6/_8$ m., rolí nových pustých II. tř. 75 a III. tř. $37^4/_8$ m., rolí starých pustých II. tř. $192^5/_8$ a III. tř. $96^2/_8$ m. Pohled na osadu byl zajisté smutný.

Před r. 1750 byly selské usedlosti rozděleny jen na čtvrtlány. Tohoto roku bylo 18 čtvrtlánů, jichž majitelé robotovali při panském dvoře Soběsuckém po 3 dny týdně pěšky, v létě v zimě stejně. Mimo roboty vycházelo z celé obce platu z kopanic 2 zl. 5 kr., 18 slepic, 3 kopy vajec, platu zahradního 6 zl. 30 kr. a za hlásku 7 zl. 50 kr.

R. 1775 bylo 20 čtvrtlánů, neboť mezi tím již i mlýn rozdělen na čtvrti. Čtvrtláník po robotním patentu robotoval od sv. Jana do sv. Václava potahem celý týden 1 koněm, od sv. Václava do sv. Jana 1 osobou pěšky nebo 1 koněm potahem jen 3 dni v témdni a dával slepici a 10 vajec. Mlynář na č. 29. a dědičný fojt na č. 5. nerobotovali. Z každého čtvrtlánu dostával farář zdounecký ročně vědro piva, z celé osady 17 mor. měr pšenice a 17 mor. měr ovsa. Celá obec platila vrchnosti 20 mázů kmínu nebo místo toho na penězích 1 zl. 20 kr. Mimo to stříhali poddaní panské ovce a chodili na hony nadhánět; stříž byla dvakrát do roka, hon jednou. Podruzi mlátili obilí v panských stodolách Soběsuckých z roboty. Ve žních dostávali tažní robotníci denně 3 mázy piva na občerstvenou, ale musili za to dělat řádnou

[1]) Z. d. XXVII. 29 a 33.

[2]) Zemská registratura rektif. č. 303.

robotou na panském i sena i otavy.[1]) Před r. 1848 vykoupily se z roboty čtvrtlány č. 3., 13., 19. a 28.

Z rodů, které r. 1775 byly usedly ve **Z**. na gruntech selských, udržel se do dneška jen rod Loučkův na čísle 2.

[1]) Zem. reg. urbariální fase č. 27. hrad. kraj.

Opravy a doplňky.

Na straně 5. řádek 20. shora čti místo nema*jíc* nema*je*.
„ „ 16. „ 14. „ „ „ N*í*tkovic N*i*tkovic.
„ „ 23. „ 8. „ „ „ *sa* mastilo *se* mastilo.
„ „ 29. „ 20. „ za slovo *a že* vlož slovo *vladykové*.
„ „ 35. „ 13. zdola a všude jinde místo Os*y*čany čti Os*i*čany.
„ „ 62. „ 11. shora čti místo předn*é*ho předn*í*ho.
„ „ 76. „ 9. „ „ „ J*a*chym J*á*chym.
„ „ 93. „ 17. zdola „ „ *s*právcové *o*právcové.
„ „ 317. „ 24. shora „ „ *o*boře *s*boře.

Na straně 15. vloudily se škrtáním v rukopise a v arších vývěsních některé omyly. Na řádku 7. shora škrtni slova: „*Na způsob patronymických jmen utvořena jsou snad jména*“, neboť všecka jména následující jsou skutečná patronymika.

Za prvním odstavcem na str. 181. sluší přidati, že v Litenčicích nyní od prosince r. 1909 farářuje známý moravský spisovatel Alois Hlavinka.

SEZNAM OBRAZŮV.

Obr. Str.

1. Zřícenina hradu Střílek 18
2. Myslivna na Bunči . . . 20
3. Silnice od Kostelan k Bunči . . . 21
4. Pohled na Zdounky . . . 45
5. Budova okresního soudu ve Zdounkách . . . 47
6. Zámek ve Zdounkách . . . 48
7. Kostel a hřbitov ve Zdounkách . . . 54
8. Vnitřek farního kostela ve Zdounkách . . . 55
9. Náhrobek Jana Jiřího Zoubka ze Zdětína a jeho dětí . . . 57
10. Znak pánů z Lomnice . . . 72
11. Znak Zoubků ze Zdětína . . . 74
12. Znak Kašnice z Weinberka . . . 82
13. Zámek v Cetechovicích . . . 83
14. Farní kostel v Cetechovicích . . . 85
15. Znak Krčmů z Koněpas . . . 87
16. Znak Oseckých z Oseka . . . 87
17. Znak Ledenických z Ledenic . . . 98
18. Znak Cedlarů z Hofu . . . 107
19. Dřínov . . . 113
20. Zámek v Dřínově . . . 114
21. Znak vladyk z Dřínova . . . 115
22. Znak vladyk z Hrádku . . . 121
23. Znak Syrakovských z Pěrkova . . . 121
24. Znak Skrbenských z Hříště . . . 123
25. Znak Jana Wanglera . . . 123
26. Znak Walderodů z Eckhaus . . . 125
27. Znak hrabat Desfours-Walderode . . . 125
28. Hoštice (náves) . . . 132
29. Kostel v Hošticích . . . 134
30. Zámek v Hošticích . . . 136
31. Znak Žalkovských ze Žalkovic . . . 141
32. Znak sv. p. Geisslernů . . . 141
33. Pohled na Chvalnov . . . 144
34. Plán Kunkovic . . . 153

Obr. Str

35. Náves v Kunkovicích 154
36. Vnitřek farního kostela v Litenčicích 175
37. Náhrobek Kateřiny ze Šternberka, manželky Jiříka Mrakše z Noskova 177
38. Náhrobek Jana Martinkovského z Rozseče 178
39. Náhrobek Jiříka Mrakše z Noskova 179
40. Sanktuarium v kostele v Litenčicích 180
41. Znak Majláthů z Fogaroše 188
42. Znak Martinkovských z Rozseče 190
43. Znak Pasmanů z Panasa 190
44. Znak svob. p. z Thonsern 193
45. Náměstí v Morkovicích 199
46. Kostel v Morkovicích 203
47. Znak Kobíka z Opatova 217
48. Znak Morkovských ze Zástřizl 217
49. Znak svob. pánů z Braidy 220
50. Půdorys Něčic 226
51. Náves v Něčicích 227
52. Poutní kaplička v Něčicích 228
53. Půdorys Pačlavic 250
54. Pačlavice 251
55. Kostel v Pačlavicích 252
56. Znak Bukůvků z Bukůvky 265
57. Znak Chorynských z Ledské 265
58. Znak knížat Ahrenberků 266
59. Počenice 268
60. Náves v Počenicích 269
61. Pornice 287
62. Pohled na Roštín 300
63. Náves v Roštíně 301
64. Pedagogický spisovatel Jan Mrazík 309
65. Ulice ve Sližanech 315
66. Pohled na Střílky 334
67. Vnitřek farního kostela ve Střílkách 336
68. Hřbitov ve Střílkách 339
69. Ze Střileckého hřbitova (Váza s reliefem pekla) 340
70. Ze Střileckého hřbitova (Váza s reliefem nebe) 341
71. Anděl na hřbitově Střileckém 343
72. Zámek ve Střílkách 344
73. Znak Kobylků z Kobylího 348
74. Znak Petřvaldských z Petřvaldu 348
75. Znak hr. z Kuenburka 350
76. Znak hr. z Herberštejna 350
77. Náves v Troubkách 364
78. Znak Miňovských z Lazník 382
79. Náves ve Vežkách 389
80. Kaple sv. Cyrila a Metoda 391

Obr.		Str.
81.	Škola ve Vežkách	393
82.	Zámek ve Vežkách	395
83.	Znak Přepyských z Rychemburka	400
84.	Znak Wayayův z Wayay	400
85.	Pohled na Zástřizly	406
86.	Partie ze Zástřizl	407
87.	Část Zborovic s cukrovarem	412
88.	Náměstí ve Zborovicích	413
89.	Vila Friesova ve Zborovicích	415
90.	Zámek ve Zborovicích	419
91.	Znak Zajíčků ze Zborovic	425
92.	Zdislavice	431
93.	Zámek ve Zdislavicích	433
94.	Znak Folknhonů z Glosku	443
95.	Znak Kotulinských s Kotulína	443
96.	Znak Kokorských z Kokor	445
97.	Znak hr. Dubských z Třebomyslic	445
98.	Zlámanka	448
99.	Farní kostel ve Zlámance	449
	Pečeti obecní. Tab. I.	33
	Pečetí obecní. Tab. II.	34

OBSAH.

I. Všeobecný přehled.

Str.

1. Přehled zeměpisný a přírodovědecký 1
Poloha a velikost str. 1. Geologické poměry str. 2. Horopis str. 3. Vodopis str. 5. Podnebí str. 6. Květena str. 7. Zvířena str. 10. Krajinný ráz str. 12.

2. Osazování krajiny 12
Osady str. 13. Místní jména str. 14. Panství str. 16. Hrady, zámky, tvrze, městečka str. 17. Samoty str. 19.

3. Obyvatelstvo 19
Poměry poddanské str. 19. Život lidu str. 19. Kroj str. 25. Uspořádání statku str. 27.

4. Živnosti 27
Poměry hospodářské str. 27. Průmysl, obchod a řemesla str. 31. Záležitosti obecní str. 32.

5. Farní osady a školy 34
Náboženství a duchovní správa str. 34. Školy str. 36.

6. Zdravotnictví 38

7. Spolky 38

8. Spojovací prostředky 39

9. Statistický přehled 40

II. Jednotlivé obce.[1]

	Str.		Str.
Zdounky	43	Cvrčovice	100
*Rudy	51	Dědkovice	102
*Kopa	51	Divoky	108
*Světlá	51	*Žernovy	111
Cetechovice	82	Dřínov	112
*Chlumec	87	*Srnov	126

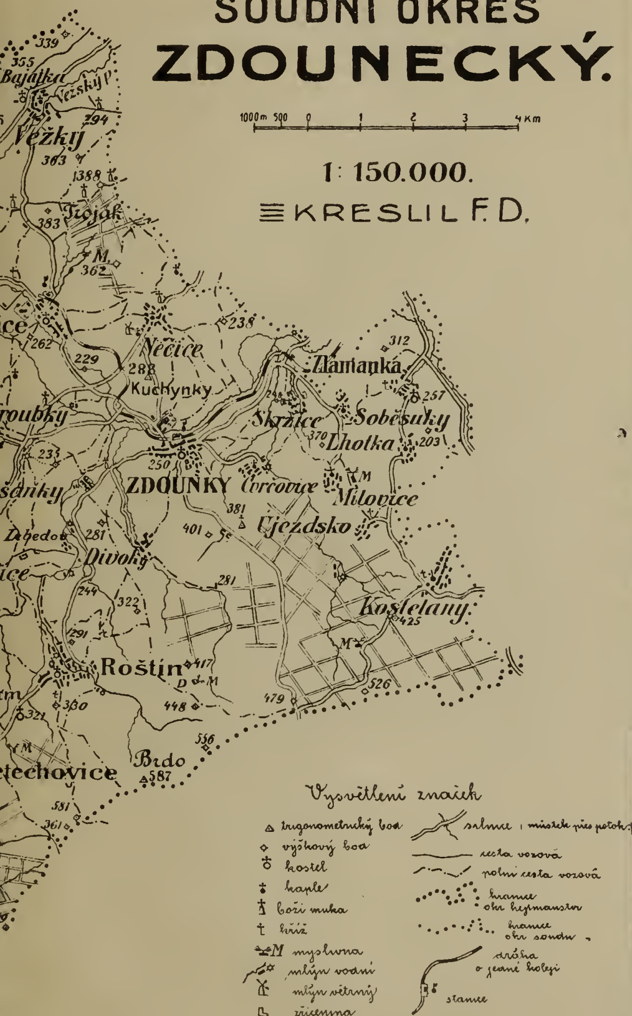
[1]) Zaniklé osady označeny jsou hvězdičkou.

	Str.		Str.
Honětice	127	Prasklice	294
Hoštice	131	Roštín	299
*Svárov	142	*Jablonné	310
Chvalnov	143	Rozárov	310
Kostelany	150	Skržice	311
Kunkovice	152	Sližany	314
Lebedov	162	Soběsuky	325
Lhota u Pačlavic	164	Strabenice	327
Lhotka	167	Střílky	333
Lísky	169	*Olšovec	351
Litenčice	174	*Braiová	351
Medlov	195	*Strabišov	351
Milovice	197	Těšánky	351
Morkovice	198	Tetetice	359
*Opatovice	223	Troubky	363
*Skavsko	223	Uhřice	379
Něčice	225	Újezdsko	385
Nitkovice	235	Vežky	388
*Kozojedy	246	*Lhota	402
Oujezd viz Oujezdsko.		Vlčídoly	403
Pačlavice	249	Zástřizly	405
Počenice	267	Zborovice	411
Pornice	286	Zdislavice	430
*Šváby	293	Zlámanka	440

Omyly a chyby tiskové 453
Seznam obrazův 455
Mapa soudního okresu Zdouneckého. Kreslil F. D.

Příloha k Vlastivědě Moravské.

Nákladem Musejního spolku v Brně.

0121127